

1V D 6/24

Liturg. 1453^z (3)

24

F 958/10

BREVIARIUM SCRIPTURISTICUM

IN

DOMINICALIA TOTIUS ANNI
EVANGELIA,

COMPENDIOSE EXHIBENS:

COMMENTARIUM EORUNDEM LITERALEM,
CONCORDANTIAM APPARENTIUM ANTHOLOGARUM,
DOCUMENTA MORALIA, DOCTRINAS VARIAS, PAR-
TIM AD THEOLOGIAM MORALEM, ET POLEMICAM,
PARTIM AD SS. CANONES PERTINENTES,
VETERIS TESTAMENTI CUM NOVO
CONCORDANTIAM.

Ex OPUS *Libris*

OMNIBUS VERBI DIVINI PRÆCONIBUS
UTILISSIMUM.

Vol. TOMULUS III. *Folio*

DOMINICA XIII. USQUE AD DOMINICAM
XXIV. POST PENTECOSTEN
INCLUSIVE.

SUPERIORUM PERMISSU.

~~~~~
AUGUSTÆ VIND. ET OENIPONTI,
SUMPTIBUS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXII.

Td | 7i | 263

APR 11 1874
APR 11 1874

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DOMINICA XIII. POST PEN- TECOSTEN.

EVANGELIUM: *Dum iret Jesus in Jerusalem*
Ec. Lucæ 17. a v. 11. usque ad 20. exclu-
 sive. Posteaquam tempus illud jam pro-
 pius adventaret, quo Christus culpam ge-
 neris humani gravissimam passione sua re-
 dempturus esset; atque jam Capharna-
 Jerosolymam proficisceretur, transeundo
 partes Samaritanorum, & Galilæorum
 (qui a Judæis pro Gentilibus, & infideli-
 bus habebantur) ad castellum, aut oppidu-
 lum quoddam divertit, ubi decem lepro-
 sos homines longe ab hoc castello stantes
 advertit, qui propter contagionem lepræ,
 neque in urbes, neque in villas, & pagos
 venire audebant. Ultima nobis profectio
 Christi ex Capharnaum ad urbem hodie-
 no Evangelio explicatur, ubi per ignomi-
 niosissimum crucis supplicium statuerat suos
 ab interitu sempiterno vindicare. Et quia
 redemptionis istius beneficium, non ad
 solos Judæos pertinere, sed omnibus mun-
 di nationibus exponi debeat, hoc adum-

brare volens, per mediam Galilæam & Samariam facit iter, omnibus sui copiam facturis. Gal. 3. Communis est enim omnium servator, qui credunt in ipsum: nisi Dominus eo venisset, nunquam fuissent leprosi a tam foedo morbo liberati. Principium, & fons nostræ salutis, a divina clementia derivatur, nunquam pervenissemus ad eum, nisi prior ipse ad nos descendisset per mediam Samariam & Galilæam. Ad hunc Salvatorem veteres suis vaticiniis jussi sunt omnes hominum nationes invitare. Ad Isaiam ait Dominus: super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion &c. Dic civitatibus Judæ, ecce Deus vester, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: & quæ sequuntur. Ex hodierno item Evangelio discimus, quanto desiderio, sanitatis consequendæ, leprosi ad Christum accesserint, & quanta facilitate, quod optabant, tametsi immerentes, & ob ingratitudinem quoque indigni, ardenti tamen precatione extorserint. Sed ad sensum literalem; unde sit

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Et factum est, dum iret Jesus in Jerusalem &c. v. II. Cum Christus de finibus Cæsareæ Philippi, aut Paneadis, ut notat Sylveira, aut ut alii: e Galilæa in Jerusalem, ad festum nempe tabernaculorum, Joan. 7. transibat, quemadmodum necesse erat, rectum iter arripienti *per mediam Samariam,*
ubi

ubi erant Idololatræ, & Gentiles; erudiens nos, inter malos non diu morandum. Samariæ meminit Evangelista, ut ostendat, qua occasione inter leprosos a Christo sanatos, ut sequitur, unus fuit Samaritanus. *Per mediam Samariam, & Galilæam.* Israelitarum Regio, ut Sylveira notat, in tres Provincias dividebatur: in Galilæam septentrionalem, Judæam Australem; & Samariam, quæ inter utramque media est. Et cum Galilæa prior esset transeunda a proficiscente recta via a Cæsarea in Jerusalem; Samaria tamen præponitur, & prior nominatur ab Evangelista. Id autem præmittit, ut miraculi narrandi locum opportunum arripiat. Quamquam mystice etiam possumus intelligere transitum Domini significatum non Judæos tantum, sed & Samaritanos, & Galilæos ad ipsum pertinere: quorum illos, tanquam ethnicos Judæi contemnebant: istos vero, tanquam semipaganos reputabant. Quando autem id acciderat, incertum, ait Maldonatus, sæpe enim Christum a Galilæa in Jerusalem & contrameasse, remeasseque, ut docet Maldon. in cap. 9. Luc. Nec Lucas historiam suo narravit loco, cum inter eam, & quæ præcesserunt, nullum vinculum appareat, etsi conetur Ambrosius reperire. Historia facilis est: Quamquam Epiphanii sententiam, qui hanc historiam eandem esse putat, atque eam, quam illic Matthæus narrat, ex memoriæ lapsu natam arbitratur cit. Mald. Cum hic decem, illic unus tantum leprosus fuerit, & de illo Lucas cap. 5. scripserit. Nescio, an Irenæus in eodem fuerit errore. Nam lib. 3. cap. 14. recitans, quæ solus Evangelistarum Lucas tradidisset, mentionem nullam facit historiæ hujus. Quod dicit Evangelista transiisse Christum *per mediam Samariam, & Galilæam*, constat ex Interpretibus, rectam viam a Galilæa in Jerusalem esse per Samariam, itaque voluit Evangelista declarare unde, quo, & qua Christus iisset, ut credibilius esset, quod paulo post erat significaturus, ex decem leprosis, novem Judæos, unum Samaritanum fuisse. Sequitur:

Et cum ingrederetur quoddam castellum, vel vicum, pagum, aut civitatem (nam est κωμν.) Cum prope castellum esset jam ingressurus. Non enim intra, sed extra oppidum leprosi illi occurrerunt, quia intra habitare non poterant, ut Theophil. adnotavit, lege prohibente. Num. 5.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. v. 12. Credibile est, non casu, sed studio sanitatis ab eo petendæ occurrisse, cum adventantis famam audissent. In denario numero non aliud mysterium observat Maldonatus, quam quod & Christus faciendo, docendoque, & Evangelista factum narrando significari voluerit multos vocatos, paucos electos esse, multos a Deo accipere beneficia, paucos admodum esse gratos. Denarius enim numerus magnam multitudinem, unitas magnam significat paucitatem. *Mutavit, inquit ille, mercedem meam decem vicibus. Genes. 31. Et quomodo persequeretur unus mille, & duo fugarent decem millia. Deuteron. 32. v. 30.*

Qui steterunt a longe v. 12. Non licebat leprosis versari cum sanis, quia lex prohibebat, ut Theophylactus, & Euthymius observaverunt. Potest hoc moralem etiam habere significationem. Stat longe peccator, cum ad Deum venit, non iudicans se dignum esse, ut propius accedat. Quemadmodum publicanus ille fecisse dicitur Luc. 18. v. 13. *Qui a longe, inquit, stans, nolebat nec oculos ad cælum levare.* Sanatur tamen, modo magna voce clamet. Placet hæc humilitas Deo.

Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor miserere nostri. v. 13. Quod vocem levaverunt, non solum fecerunt, quia aberant longe; sed etiam, quia affectus, ut ait Maldonat. clamare cogebat. Clamaverunt autem una omnes voce, unamque omnium causam effecerunt. Nec enim pro se quisque loquens dixit: *Miserere mei*; sed cuncti pro cunctis: *Miserere nostri.* Quod est vero simile ex industria fecisse, quo magis & numero, & communi causa, quasi conjunctis viribus, factaque velut conspiratione quadam Christum ad misericordiam

am commoverent. Atque eadem fortasse factum est causa, ut, cum novem Judæi, unus Samaritanus esset, inter quas gentes consuetudo nulla erat. Joan. 4. in unam tamen societatem coiissent. Non solum conciliante eos, atque cogente communi morbo, ut Theophyl. & Euthym. observarunt, sed studio etiam conjungente, ut quasi facta manu Christum expugnarent. Potest Leproforum exemplum documento nobis esse, ut, cum impetrare aliquid magni a Deo volumus, non contenti privatis orationibus, publicas etiam adhibeamus, & quasi instructa acie armatas affectibus preces offeramus Deo. *Hæc vis*, inquit Tertullianus, *Deo grata est*. Notavit hoc in simili causa Chrysostomus Orat. 4. de incomprehensibili Dei natura. Porro exprimunt, qua in re misericordiam sibi exhiberi postulent, tantum misericordiam ejus implorant, nihil dubitantes, quin si tantum misereretur illorum, & vellet, & posset eos curare, quantumvis multi essent, & incurabilis esset eorum morbus. Non enim eleemosynam se petere satis declarabant, eo, quod Præceptorem eum vocarent, credentes eum a Deo datum hominibus magistrum, ac quærentes ab eo misericordiam, quatenus Magister esset a Deo hominibus datus. Audiit clamorem Jesus fiduciæ testem, nec furda pertransiit aure, sed mox convertit oculos in illos. Felix clamor, qui facit attentum, & aspicientem Dominum. Ejus enim intuitus sic provocatus, non potest non esse salutaris, & exhibere imploratum beneficium. Itaque sequitur: *Quos ut vidit*. Non oculis tantum corporeis, sed oculis etiam misericordiæ suæ.

Quos ut vidit Jesus, dixit, ite, ostendite vos Sacerdotibus. v. 14. Mirum, quamobrem Christus non eos ante curaverit, quam ad Sacerdotes mitteret, ut fecit apud Matth. cap. 8. & Lucam cap. 5. Credibile, voluisse Christum eorum experiri fidem, quæ, si magna non fuisset, facile in missis nondum sanatis ad Sacerdotes vacillare potuit. Quod enim illis remedium exhibebat, quod ipsi ignorarent, quoque

non jam ante, ut est probabile, usi fuissent? itaque poterant apud se hæsitantes de Christi virtute dicere, quod Naaman illum Syrum dixisse legimus 4. Reg. 1. 5. v. 11. 12. *Putabam, quod egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me. Nunquid non meliores sunt Abana, & Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel.* Non dubitarunt tamen, nec ista apud se murmuraverunt. Propterea fanati sunt, ut Christus v. 19. Samaritano dicit: *Fides tua te salvum fecit.* Cur autem ad Sacerdotes miserit, rationem dant plerique, quam refert Maldon. in cap. 8. Matth. Ut ostenderet se legem servare, ut Tertull. lib. 4. contra Marcionem. Chrysoft. hom. 26. Hier. & Euthym. Alii, ne, si se Sacerdoti non ostendisset, extra civitatem secundum legem manere cogeretur, nec accepto beneficio fruere, quia curatis a lepra redire non licebat in civitatem, priusquam a summo Sacerdote de eorum esset curatione judicatum, Theophylactus. Alias præterea rationes duas Hieronymus affert; alteram, ut humilitatem suam doceret; alteram, quam & Bedam probasse ait, ut inexcusabiles essent Sacerdotes, si in ipsum non crederent, cujus miracula probassent. Hoc enim est, quod statim cit. cap. addit in testimonium illis. Quanquam illic quidem leprosum unum jam curatum, hic decem antequam curarentur ad Sacerdotes misit, illum ut Sacerdotis summi testimonio constaret eum vere esse curatum, & ut sacrificium a lege præscriptum Levit. 14. in gratiarum actionem offerret, occasionemque objecto lucro Sacerdotibus eriperet, quod miraculo factum fuerat, calumniandi: & ut eorum, quemadmodum diximus, exploraret fidem, & ut Sacerdotum testimonio constaret veram esse, qua infecti erant, lepram, verumque miraculum appareret.

Et factum est, dum irent, mundati sunt. v. 14. Factum est Christi providentia, atque virtute. Nec enim ea phrasi casus semper significatur, ut aliis locis notant sacre Scripturæ Interpretes. Potest tamen hic significari rem præter leprosum opinio-

nionem accidisse, qui non putabant fore, ut antequam ad Sacerdotem, ad quem missi fuerant, pervenirent, curarentur.

Unus autem ex illis, ut vidit, quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum v. 15. Tam Deum magnificans idque magna voce (quod testimonium fuit & magnæ lætitiæ, & animi non parum grati) tum Jesu gratias agens, idque cum summa reverentia, prosternendo nimirum se in faciem suam ad pedes Jesu. Quum enim jam mundatus esset, non dubitavit appropinquare Jesu, quem a longe stans prius invocavit. Agnoscens se a Christo licet absente curatum, nam illum haud dubie hoc loco Deum vocat, cum dicitur: *magnificans Deum.* Quem enim vocat Deum, aut quem glorificabat, nisi eum, a quo se curatum sentiebat, & ad quem gratias agendi causa revertebatur? Cur hic redierit, alii non redierint ad Christum, statim animo lectoris occurrit. Hunc, ut gratias Christo ageret, rediisse perspicuum est. Unde colligi solet alios ingratos fuisse beneficio, ideoque non rediisse, quod videtur confirmare Christus, illos tanquam ingratos reprehendens, ut videbimus v. 18.

Et cecidit in faciem ante pedes ejus. v. 16. Antequam a lepra curatus esset, procul insistens clamaverat, ne execrando morbo Christum, & qui cum illo erant, contaminaret; postquam vero sanatus est, ad pedes usque Christi accessit, ut Theophylactus, & Euthymius animadvertunt.

Et hic erat Samaritanus. v. 16. Cum enim Israelitæ magis videri vellent, & merito magis esse debuissent Religiosi, reliquis novem, qui Israelitæ erant, non redeuntibus ad glorificandum Deum, & agendum gratias Jesu, solus Samaritanus gratum se erga Deum, & Christum declaravit, re ipsa vincens Judæorum religionem. Quo facto tanquam typo quodam demonstratum est primo, ex multis vocatis, & Evangelicum beneficium percipientibus paucos electos fore. Deinde novissimos fore primos, ac primos contra fore novissimos, hoc est, in Evangelii gratia potiores fore gentiles ipsis Ju-

dæis, ac illos præ his pro Dei benignitate omnibus communiter exhibita magis fore gratos Deo Patri, & Christo Filio ejus. Cum ergo his modis gratitudinem suam Samaritanus declarasset, Dominus non ignarus beneficium ad omnes decem pervenisse, quanquam unus solus esset, qui beneficium gratiarum actione agnosceret, primum quidem taxat aliorum ingratitude, ac deinde hujus gratitudinem commendat, & remuneratur. Itaque respondens Jesus, hoc est, subjiciens verbis, & factis Samaritani, dixit:

Nonne decem mundati sunt, & novem ubi sunt? v. 17. Quærit autem non tanquam ignorans, sed hujusmodi interrogationibus ingratitude aliorum magis taxans. Sensus est enim: Cum certum sit decem similiter ab eodem morbo esse mundatos, quid est, quod non similiter omnes idem agnoscunt beneficium, sed inter tam multos, unus solus gratitudinem animi declarare venerit? Cumque his verbis Dominus videretur compellare, & interrogare Samaritanum, ille tamen non solum gratus existens, sed etiam modestus, obmutuit, utpote qui venerat suo functurus officio, non autem accusaturus alios. Illo ergo obticescente, Jesus conversus ad circumstantes, ait:

Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena? v. 18. Sed hoc ipsum mirum, & pepe incredibile tam ingratos esse tanto, & tam recenti beneficio potuisse. Suspiciari licet, cum Judæi essent, aut existimasse a Sacerdotibus, ad quos adibant, fuisse curatos; aut, quod vero similis est, curatos quidem a Christo, oportuisse tamen ad Sacerdotes ire; & quia missi a Christo erant, & quia jubebat lex, ut Sacerdos de curata lepra judicaret; nec poterat quisquam, qui leprosus unquam fuisset, cum hominibus versari, & in civitatibus admitti, nisi prius Sacerdotis sententia mundus judicatus esset. Quod alter, quia Samaritanus erat, non existimavit sibi esse necessarium, non alium, quam Christum, summum Sacerdotem agnoscens. Hoc etsi aliqua ex parte culpam eluit illorum novem, omnino non purgat. Prius enim ad Christum

stum receptæ sanitatis Authorem redire, quam ad Sacerdotem judicem ire debuerunt. Atque hoc est, quod in illis Christus reprehendit.

Nisi hic alienigena. v. 18. Auget culpam eorum novem, qui non redierunt, ex conditione personarum. Illi enim, qui, cum Judæi essent, maxime erga Deum grati esse debuerunt, ut ipso suo nomine monebantur, maxime fuerunt ingrati: quique Christum, qui ad ipsos propriè missus fuerat, in primis liberatorem suum agnoscere, ac recipere debebant, minime agnovisse viderentur. Anteponit illis Samaritanum, quam illi gentem tanquam peccatricem execrabantur. Docet re ipsa verum esse, quod dixerat Ezechiel cap. 16. v. 51. *Samarita dimidium peccatorum tuorum non peccavit, sed vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti Sorores tuas abominationibus tuis, quas operata es.* Porro cum hoc Dominus ad circumstantes locutus fuisset, subindicans gentes Judæis præferendas, conversus appellavit Samaritanum humi prostratum adhuc:

Surge, & vade v. 19. Securus scilicet de beneficii nunc tibi collati perpetuitate, ac pro more subiungit illud fidei: *Fides tua te salvum fecit.* Quo præterquam quod fidei vim, & energiam docere, & commendare, ut & alias frequenter voluit, etiam rursum modestiæ exemplum exhibuit, dum, quod gratus illi alienigena ipse tribuerat, & acceptum ferebat, ipse vicissim fidei illius tribuendum, & acceptum ferendum pronunciat. Cæterum in hoc alienigena discere licet, quod nihil cuiquam obest ad hoc, ut Deo placeat, etiam si maledicti generis sit, modo bonam habeat voluntatem, ut nullus gentilis desperet, & nullus de sanctis parentibus gloriatur. Notandum autem, communicationem morbi decem hos leprosos, quos homines reliqui fugiebant, coadunasse, & per morbi communionem etiam Samaritanum conjunctum Judæis, cum alioqui Judæi non contuntur Samaritanis, ut dicitur Joan. 4. Illud enim si ad mores accommodare velimus, nos docet, neminem debere alium per superbiam contemnere, & suo consortio indignum habere.

habere, sed nos cum omnibus focios gerere, ut qui omnes simus leprosi. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. Rom. 3. Unde secundum allegoricum sensum, quem prosequitur Theophylactus, decem isti leprosi, propter numeri perfectionem omne genus hominum signant, lepra malitiæ infectum, ac turpitudinem peccati circumferens, atque ob eam extra civitatem regni coelorum constitutum. Itaque dum decem curantur a Domino, inter quos erant Judæi, & Gentiles, significatum est, Dominum venisse ad salutem totius humani generis, & Judæorum, & Gentium, quas præ Judæis Deo fore gratiores, & ejus misericordiam magis agnitas, & celebraturas, in alienigena redeunte, & glorificante Deum prædemonstratum est, ut prius dictum est. Secundum moralem autem sensum docemur hac historia, ei, qui sanitatis spiritualis cupidus est, opus esse, & ardenti, & humili fiducia, qua Dei imploret misericordiam, indignum se agnoscens, qui illi appropinquet: & rursus ut post perceptam Dei benignitate sanitatem gratum se illi declaret, a quo curatus est, sicut Deo Patri simul & Christo gratias agat, quod utrique salus nostra sit ferenda accepta.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Qui steterunt a longe. v. 12. Quia non licebat leprosis versari cum sanis, cum hoc lex prohiberet, cui hic obtemperasse videtur Christus; eos a longe alloquens, & ad Sacerdotes mittens. Econtra apud Matthæum 8. Ipsi legi Levit. 13. Ipso facto contradixisse, quæ vetabat contactum leprosi tunc nondum abrogatæ, tangendo nihilominus leprosum. Respondeo cum S. Chrysoft. & Tertull. lib. 4. contra Marcionem cap. 4. Quod lex contactum leprosi non vetuerit, nisi propter contagionis periculum, ne simul tangens inficeretur simili ulcere, hoc autem periculum non erat in Christo: imo hoc ipso contactu suo perfecte sanavit plagam lepræ.

Secun-

Secunda : *Ite : ostendite vos Sacerdotibus. v. 14.* Non prius eos mundat , quam Sacerdotibus sese ostendere præciperet , quemadmodum tamen fecit circa leprosum illum , de quo Matth. 8. Videtur Christus frustra misisse leprosos hos ad Sacerdotes , cum illi lepram curare non potuerint , sed tantum de ea cognoscere , an aliqui leprosi essent , an non , & pro curatione sacrificium offerre. Insuper cogitare potuissent leprosi , & dicere : ut quid nos mittis necdum curatos ad Sacerdotes ? semel enim illi nobis adjudicaverunt lepram , nec quidquam ipsi de lepræ morbo dubitamus. Respondeo : apud Matthæum egisse Christum secundum humanum modum agendi , hic etiam divinam virtutem suam , & potentiam ostendere voluisse , quam interius illuminati agnoscere leprosi , utpote humili fide præditi , unde nihil tale cogitarant , sed simplici , humilique præditi fide certo confidebant se ideo mitti ad Sacerdotes , quod antequam ad illos pervenirent , mundandi essent : Non enim alia ratione intelligebant sibi id a Domino præcipi : itaque secundum fidem eorum contingit , ut inter eundem mundarentur.

Tertia : Illum unum apud Matth. 8. ad Sacerdotem mittit tantummodo : *Vade , & ostende te Sacerdoti. v. 4.* Cur illum ad Sacerdotem , hos ad Sacerdotes mittat ? Respondeo pluralem numerum hic pro singulari poni , quemadmodum Jacobus jubet , cum aliquis ægrotat , vocate *Presbyteros Ecclesiæ* , satis enim est vocare unum. Aut cum nos ægroto remedium a nobis petenti dicere solemus : *Ite ad medicos* , non enim ad multos , sed ad unum multorum mittimus. Vel etiam ob honoris causam , siquidem Princeps Sacerdotum venerandus erat , non tanquam unus , sed tanquam plures : vel quia ille primus , cum esset unus , destinatur ad Principem Sacerdotum , hi autem , cum essent decem , & multi , ad ejus Ministros.

Quarta : *Et ait illi , surge , & vade , quia fides tua te salvum fecit. v. 19.* Quid ergo ? nonne etiam cæteros fides salvos fecerat ? Respondeo : putare equidem Maldonatum ; nec enim sine fide curati fuissent,

sent, præsertim cum ea potissimum, ut diximus in sensu literali, causa non prius eos Christus sanare voluerit, quam ad Sacerdotes mitteret, ut eorum magis fidem exploraret. Sunt, qui putant hunc Samaritanum corpore simul & animo; illos vero Judæos novem solo corpore curatos; idque his verbis Christum indicare, cum Samaritano dicit. v. 19. *Fides tua te salvum fecit*, quasi alios sanasset quidem a lepra, salvos tamen non fecisset. Probabilis interpretatio, si constaret novem illos Judæos simul etiam corpore, & animo curatos non fuisse. Quamquam Maldonatus existimet etiam animo fuisse curatos; & quia ea Christi consuetudo fuit, ut neminem curaret corpore, quin etiam curaret animo, nisi quæ magna id causa postularet, quemadmodum videmus. Joan. 18. Pontificis curasse servum non solum non credentem, sed etiam persequentem, ut damnum, quod illi discipulus intulerat, resarciret; & quia certum est novem etiam illos fide a lepra mundatos fuisse, quæ quamvis non sola justificet, tamen quia in illis, qui primum in Christum credebant, non solebat sola esse, aut semper, aut plerumque justificabat.

Quinta: Illi leproso Matth. 8. imperat Dominus secretum: *Vide, nemini dixeris*, sicut & duobus cæcis curatis ait apud Matth. 9. *Vide, ne quis sciat*. His autem decem nullum tacendi imponit præceptum. Respondet Sylveira Comment. in text. Evang. Tom. 4. eo id Dominum fecisse apud Matth. cap. 8. quod sciret inter unum, & alterum secretum retineri posse, minime vero inter plures, & decem.

Sexta: Mandavit leprosis, ut irent, & se ostenderent Sacerdotibus, cum autem irent, seu inter eundum, mundati sunt: hoc est, cum non longe essent a Christo, & antequam ad Sacerdotes pervenirent, in via mundantur. Unus autem ex illis, cum se mundatum agnovisset, ex ipsa media via reflectens iter, venit ad Jesum suæ sanitatis auctorem. Cur iste Samaritanus non adimplet Domini præceptum, ut ad Sacerdotes pergat, eisque se ostendat, &

& tunc revertatur ad Christum? Respondet primo Ericus Monachus in humiliario. *Iste solus mundatori suo gratias acturus, rediit, Sacerdotum, ad quos missus fuerat, conspectibus sese ostendere parvi pendens, vero Sacerdoti, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, quique Pontifex Pontificum, sua ora studuit præsentare.* Quod etiam docet Simon Cassianus lib. 5. c. 31. Cum iste homo, ut censet Sylveira, simul cum sanitate corporis reciperet mentis sanitatem, jam sana mente cognovit Christum suæ sanitatis auctorem, cognovitque ejus divinam potentiam, ipsumque esse verum Sacerdotem, & Pontificem; indeque jam parvi pendit cæteros legis antiquæ Sacerdotes, solumque studet se Christo præsentare, eique adhærere; nam ob Christum cætera omnia sunt omittenda, & contemnenda, solumque curandum, ut semper Christum teneamus, ab illoque minime discedamus. Respondet secundo Titus Postrensis, & ait: *Samaritanus solus ad Salvatorem reversus gratiam agnovit, & gratiarum retulit actiones, sanitatem stabiliens, ne forte, inquiens, propter ingratitudinem, recidivam patiatur, ubi se vidit alienigena iste sanitatis beneficio donatum, statim omissa via, qua ad Sacerdotes pergebat, ad Christum revertitur.* Timebat, ne in aliquam ingratitudinis notam incideret, ob quam totam acceptam gratiam perderet. D. Laurentius Justin. lib. de Humil. c. 15. *Ingratitudo, ait, disperdit utique aggregatas cum sudore maximo Spirituales divitias, obstruit contra se ostium divinæ bonitatis, misericordiarum exsiccat fontem, & charismatum cælestium communicatione se privat.*

Quod autem sensum moralem attinet, communiter per lepram peccata mortalia intelligunt Interpretes propter multas similitudines, quas ad invicem habent. Imprimis lepra est morbus hominis magnus, & gravissimus, quem nos maxime horremus, & fugimus, potius optantes quocunque alio morbo, quam lepra infici. Ita peccatum mortale est res tam detestabilis, ut nihil sit vel in cælo, vel in terra, quod huic peccato comparari possit.

fit. Deinde nullus medicus lepram curare potest, nisi solus Deus: nemo etiam hominem peccatis suis liberare potest, nisi solus Deus. Tertio pulchritudinem omnem homini aufert, facitque eum deformem, ac turpem, imo tam horribilem, ut nos etiam pertimescamus attingere aliquid, quod illi usurparunt, aut corpore suo tetigerunt. Peccatum adeo est foedum, ac sordidum, quod ex pulcherrimo Angelo turpissimum, maximeque abominosum dæmonem fecerit. *Qui steterunt a longe, & levaverunt vocem:* leprosi hi immundi tria quidem faciebant. Imprimis: Christo obviam veniunt, id est: non expectabant, donec Christus eos conveniret, sed ipsimet ad eum ibant, dum causam, & medium id faciendi haberent. Quamdiu hic vivis, habes etiam causam hujusmodi, sed post mortem tuam transit illa causa, & perditur. Deinde, a longe stabant. Quod si starent, nec ire pergerent, declarat nobis peccatorem oportere a peccatis suis abstinere, si velit a Christo purgari. Longe stabant ex mera animi humilitate, & magna verecundia. Aliter superbi, & inverecundi homines, qui quam proxime ad altaria accedunt, unde arbitrantur se hoc modo exaudiri posse, sed Deus a longe potius respicit, quam prope. Phariseus profunde satis in templo stabat ad ipsum altare: Publicanus autem a longe. Sed hic exauditur, alter vero a Deo rejicitur. Luc. 18. Tertio: Alta voce clamabant, id est magno cordis desiderio. Nam sicut qui alte clamat, spiritum suum profunde trahit, attollit, ac demittit, idque magna vi facit: ita etiam, qui ad Deum clamat, & ab illo exaudiri cupit, preces sane ejusmodi adhibere debet, quæ ex toto pectore, & de ipsis cordis penetralibus descendant. Multi sunt, qui conqueruntur, quod, dum orant, nullam devotionem, & talem internum affectum sentiant; sed ipsimet maximam hujus culpam contrahunt, quia propriam suam malitiam, & nequitiam non cognoscunt, neque etiam bonum illud, quod a Deo petunt, expendant. *Dicentes: Jesu præceptor nostri miserere.* Brevis hæc est oratio, & bona, ut nos etiam doceat hanc

hanc sæpissime in corde nostro , & ore habere , ut sic quidem non procul a Deo , & a divinis cogitationibus semper simus. *Quos ut vidit , dixit.* Adverte imprimis misericordiam Christi : quam primum enim leprosi isti quatuor tantum verba locuti essent, Christus etiam se convertit ad illos : nec intuetur illos torve , sed tanquam verus Jesus , id est Salvator , aspicit illos oculis suæ misericordiæ. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Christus semper leprosos mittit ad Sacerdotes , ad docendum nos , neminem in novo testamento remissionem peccatorum a Deo obtinere , nisi prius se Sacerdoti ostendat , & ad aures ejus criminum suorum confessionem deferat. Ideo etiam hoc , quod hic factum fuit , figuram denotavit Sacramenti confessionis , licet valde imperfecte : quia Sacerdotes veteris Testamenti tantum tractabant lepram corporis , quam tamen non purgabant , nec sanabant : sed nostri Sacerdotes novi testamenti occupantur in lepra animæ , quæ est deterior , & periculosior , id est , in peccatis , quæ non solum aspiciunt , & audiunt , sed in veritate purgant , & condonant , quemadmodum hoc inter veteres Doctores S. Chrylost. valde bene explicat. lib. 3. de Sacerd. Hæc figura missionis leproso- rum ad Sacerdotes , duo nos docet de Sacramento Confessionis. Alterum , quod non sit hominum institutio , aut inventum , sed sit institutio , & ordinatio Dei : quemadmodum leprosi in veteri lege ex mandato Dei se Sacerdotibus ostendere cgebantur , atque etiam Christus eosdem jubebat ire ad Sacerdotes , ut pluribus ostendetur in Quæstione Polemica. Alterum , quod Sacerdotibus potestas a Deo commissa sit peccata dimittendi. *Unus autem ex illis , ut vidit , quia mundatus est , regressus est , cum magna voce magnificans Deum.* Cum a Deo gratiam aliquam accepisti , non sis ingratus , sed sequaris hunc virum , qui te docet modum gratificandi. Nam imprimis videbat ipse , & profitebatur se a lepra purgatum esse. Principium quidem gratitudinis est beneficium agnoscere , & magnificare. *Respondens autem Jesus dixit : Nonne decem*
Brev. Script. Tom. III. B *mun-*

mundati sunt? & novem ubi sunt? Christus omnia beneficia annotat, quæ homini facit, de omnibus quidem istis rationem exiget in hora mortis uniuscujusque. *Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Adverte hic imprimis, Dei magnum, & liberalem amorem, qui pro magno isto beneficio miraculosæ sanitatis corporis ab illo insanabili, & contagioso morbo lepræ perpurgati, aliud nihil cupit, quam animum gratum, & memorem beneficii. Optime Sapiens: *Non est census super censum salutis corporis. Et ait illi: surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.* Consideres quidem bonitatem Christi, ipsemet enim sanitatem hanc dederat, & tamen fidei hujus Samaritani adscribit, non quod honorem, & gloriam sanitatis sibi nequaquam arrogare vellet, & a se in leprosum eam transferre cuperet, quia Deus gloriam suam alteri non dabit, ut loquitur per Prophetam Isaiam. cap. 42.) sed ut nos doceret virtutem, & vim fidei, quæ a Deo omnia obtinet, ut Christus docet Marc. 14. *Omnia, inquit, possibilia sunt credenti.* Nam per fidem peccata nobis remittuntur, fides ad perfectionem nos adducit, fides ad æternam gloriam cœli nos provehit, fides omne nobis bonum impertit; & fides quidem omnia hæc nobis præstat, non, ut docent illam hæretici, sed, ut etiam Catholici explicant, quæ est principium omnium bonorum operum.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Divina Echo, seu Gratitudo pro Beneficiis debita.

Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo.

Luc. 17. Ludicrum quidem, & vulgi sensu opus obvium videri posset, vocis ille reciprocus ludus, quo constituto alicui inter montium concava, vox ab ore exerta rursus redit, & in auribus reciprocata sonat, vulgo Echo nominatur; tam articulatæ tamen vocis inter concavitates illas rupium, faxorumque exesorum Mæandros efformari sensum non caret admiratione, & illud mirabilius, quod ali-

aliquando Sexaphona, imo heptaphona redeat, uti in porticu Olympiæ redibat; hunc ego ludum naturæ, an omnipotentiae divinæ effectum dicam, nescio: documento tamen præfenti in titulum præfigo, & divinorum beneficiorum gratam in nobis rememorationem exinde urgeo: fane Romanus Sapiens in Communi sic eam urget: *Nihil magis præstandum est, quam ut memoria nobis meritorum hæreat.* Seneca lib. 2. de benef. cap. 24. Sed Hypponenfis Antistes urget nervosius: *Semper illi gratias agere studeamus, a quo gratia gratis datur.* S. Aug. Serm. de Verb. D. 8. Nobis certo non una a benignissimo Numine, sed millenæ veniunt, & tanquam ab altissimo monte in nos devolvuntur, quod gratiose advertit pia illa in Canticis anima, dum liberalitatem sic deprædicat: *Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis.* Cant. 5. v. 14. Hebræa vertit: *Manus ejus orbes aurei*, ex his aureis orbibus benedictionum, ac donorum in nos volvuntur amabiles, & in beatam nos nutriendes æternitatem deliciæ: quas utinam tam liberali gratiarum actione fonti illi omnium bonorum regratiemur, quam liberali profusione in nos derivantur, certe jure potiore hic divinissimus fons a nobis obsequiosa gratitudine dignus est coronari, quam veteres suos ob laticem sibi exhibitum fontes floribus coronarint; incitat nos in debiti hujus exhibitionem vel ipsa rationis expertium animalium natura; si gallinam domesticum animal aspicias edentem, vel bibentem, hæc bibit, & suspicit, & datorem alimenti, quo potest obsequio, veneratur; quid quod ipsa inanima gratitudinis insigne præferant: Vide enim pulcherrimum illud mundi ornamentum, totius Megacosmi lucidissimum Cimelion, solem illuminantem, & Lunam vel uno hujus siderum Principis radio amanter perstrictum, nunquam illam cornibus obversam suo munificentissimo Planetæ soli spectabitis, sed amica versa in illum facie, quasi blandientem ore, & referentem pro lumine accepto gratias intueberis: Uti ingeniose quidam hoc lemmate gratitudinem ejus notavit: *In ipsum Cornua nunquam.* Baryl. in

Symb. O! nobis hanc naturam ratione præditis! ut nunquam Numini tam benefico vel dicto vel facto adversi; sed semper obsequiosa gratitudine ad illud conversi, illud ipsum veritate fundata in re dicere possimus nunquam ingrati, sed semper obsequiosi, gratiosique; quam gratitudinem ut in nobis jugi exercitio florentem divinus ille, & liberalissimus spectet oculus, obligationis nostræ argumenta non levia dum prosequimur, eodem ipso opere constanter adimplere adnitamur.

Tria sunt, eaque maxime ponderosa, quæ lego in Angelici Doctoris Libro de amore Dei, ubi sic docet: *Tribus potissimum de causis gratiæ agendæ sunt, & amor deo optimo maximo exhibendus a nobis: quia scilicet formavit nos ad bonum esse, reformavit ad melius esse, & transformavit ad optimum esse.* Formavit ad esse temporale, seu naturæ, reformavit ad esse Spirituale, seu gratiæ, transformavit ad esse optimum supernaturale, & gloriæ. Formavit ad esse naturæ per creationem, reformavit ad esse gratiæ per redemptionem, transformabit ad esse gloriæ, per glorificationem, seu visionem sui. Ex hac igitur semine, ex his granis messis profecto opulentissima gratitudinis exurgat, necesse est.

Et quidem primo gratitudinem pullulare erga divinam Majestatem par est, ex fundo, ex semine naturæ rationalis acceptæ per creationem. Ex hac enim beneficii semine, illud omne in nos derivatum est, quidquid vel in bonis corporis, vel animæ, vel fortunarum possidemus. Per bona autem corporis accipio elaboratam stupendo artificio compagem ipsam, structuramque corporei ædificii ex tot venis, arteriis, ossibus, membris, non verbo ut cætera elementa, ac ipsi superni Spiritus, ex ignobilis nihili incunabulis procreatam; sed altiore SS. Triados consilio Omnipotenti illius dextera ex terra Damascena eductam. Intellego non ad instar serpentium animalium, verum excelso ad cœlestia laquearia vultu erectam. Quippe ut concinam Poetæ. *Pronaque cum spectent animantia cætera terram, os homini sublime dedit, cælumque tueri jussit, & erectos*

Etos ad sidera tollere vultus. Ovid 1. Met. Intellego attributa, ac dotes eminentissimæ totius structuræ, ut fortitudinem ad audenda fortia, & perferenda adversa, sanitatem inconcussam, membrorum omnium integritatem, perfectionem, ac symmetriam, omnemque aliam ad eundem probe conservandum aptatam supellectilem.

Per bona autem animæ veniat tibi Christiane ipsa imago divinitatis animæ tuæ insculpta. Ad imaginem enim, & similitudinem suam creavit te. Qua ipsa a tui consortio excludis omnium aliorum animalium diversitatem, concludis, qua vegetativorum, qua sensibilibum, qua rationalium perfectionem, includis summum potentiae memorativæ, intellectivæ, ac volitivæ apparatus. Ut eam ob rem a Trismegisto, *magnum orbis miraculum*; a Platone, *Deus immortalis*; ab Aristotele, *finis omnium rerum creatarum*; ab Areopagita, *Dominus universi*; a Chrysostomo, *Rex operum altissimi*; a Damasceno, *opus singulare divinæ sapientiæ*; ab Augustino, *Gloria Divinitatis*; ab Ambrosio, *Præfectus, & Gubernator viventium*; alter *Deus* ab Irenæo sis nuncupatus. Ad extremum per bona fortunæ occurrat tibi quidquid vel oculos oblectare, vel aures delinire, vel gustum satiare, vel tactui velificari, vel naribus blandiri potest. Veniat, inquam, in censum datorum, quidquid vel tellus suis recondidit visceribus; vel Neptunus conchiliatis inseruit testis, vel aer, cœlumque suo complectitur ambitu, totum id, quantum est, ab eodem Largitore bonorum omnium in te derivatum est: *Constituit, ait Psaltes, te Dominus supra opera manuum suarum, & omnia subiecit sub pedibus tuis, oves, & boves universas, insuper & pecora campi.* Psal. 8. Ipse bellaria de ramis arborum, volatilia de nemoribus, natatilia de fluminibus, de campis faginata ovium vellera subministrat, ipse, ut nos exhilaret, in Luscinia tam argute modulatur, in Massico tam sapide dulcescit, in floribus tam candide splendet, tam blande rutilat in stellis; tam fructuose ancillatur in omnibus elementis, ut non tantum necessitatibus nostris abunde

provisum sit, sed ad delicias usque ab eo adamemur. Utinam, ah! utinam Elisæus quispiam coelitus impetraret, ut aperirentur oculi nostri, videremus currus Dei decem millibus jumentorum ad parandam nobis mensam oneratos; videremus omne pelagus, omnem hortum, omnem oculum pecudum esse in motu ad nos fovendos, recreandos, saginandos, videremus luminaria coeli majora, & minora, propinqua, & remota, præpotenti eos impellente dextra cursus suos perficere; videremus supremam Majestatem totam in rationibus nostris promovendis intentam. Pro! quam ponderosa sunt ista ad gratitudinis ubertatem in nobis ingendam argumenta; quam copiosam ex hac semente exurgere gratiarum messem par est: etenim si plurimum se quis obstrictum profiteretur Galeno cuiuspiam, cum lumen oculorum suorum in cæcitate sua, aut auditum in surditate, aut necessarium corporis motum in paralyti, aut aliam quamcunque opem, arte ipsius medica percepisset, an minores litabit gratiarum hostias Deo suo ob integritatem membrorum, ac sensuum omnium ab ipso conditorum? Si meminisse quis debet Xenii cujuscunque a quovis mortalium oblatis, dona innumera ab immortalibus collata pudenda oblivione oblitterabit? vel si quis religione tangeretur, ne inter homines deprehendatur ingratus; apud coelites hac nota laborare non erubescet? Exurge, exurge hic vir in camino tribulationis a Deo probate Tobia! exurge, & vel e sandapila, tanquam ab exedra edoce nos hujus eximiae virtutis perfectionem. Audio ergo te post accepta nonnulla per Angelum beneficia, post recuperatam Gabelo concreditam pecuniæ summam, post initos ejus consilio, & auxilio Hymenæos opulentissimos, post reditum filii tui in pace etiamnum inscium, undenam ea messis beneficiorum proxime redundaverit, cum eodem disceptantem. *Quid possumus dare Viro isti sancto, qui venit tecum?* Tob. 12. v. 1. 2. 3. Audio pariter respondentem tibi filium: *Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus? me duxit,*

Et reduxit sanum, pecuniam a Gabelo ipse recepit. &c.
 Et hæc conferebatis, ut dixi, conjicientes duntaxat obtutum in beneficii accepti magnitudinem, non vero in Mæcenatis conferentis dignitatem. Quodnam vero, eo se manifestante esse Angelum Raphaellem, unum ex iis, qui adstant ante Dominum, in vobis certamen affectuum ortum fuerit, arduum mihi foret conjicere, ne dicam explanare, nisi me divina eloquia edocuissent. Ex quibus id accepi: *Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tremantes ceciderunt in faciem suam super terram, ac prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum, & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.* Ibidem. Tanta eos tenuit admiratio, tantoque pavo-
 re perculsi sunt, cum ob divinæ bonitatis in se clementiam, tum ob ipsiusmet personæ celsitudinem, per quam illis singulari ratione opitulari dignatus est, tum ob ipsius beneficii relati, & ob oculos positi magnitudinem, ut trium horarum intervallo attoniti, ac immoti permanferint; nec a divinis laudibus cessare potuerint.

Mei Christiani! per viscera misericordiæ Dei nostri vos obtestor! ut accuratiore mentis trutina beneficia vobis collata, vel in sola formatione cum his omnibus appendatis. Dicite, quid excellentius sit, an corpus vestrum animæ nobilissimæ copulari, aut hominem homini arctis fœderibus sociari, minusne nobis videtur oculorum aciem inviolatam fuisse servatam, an prodigio redintegratam? An morte toties vindicatos, an a devoratione piscis liberatos? An minus, totius orbis divitiis, quam certis quibusdam talentis ditatos? An minus, vos integerrimo vitæ fluentis cursu, quam unius alteriusve mensis spatio custoditos? si itaque sanctissimis illis viris, vires, ratioque defecerat, qua tantorum beneficiorum Largitori satisfacere pollerent, eique dimidiam bonorum suorum summam dedicabant: multumne vobis videtur, si supremo salutis vestræ Authori, ac bonorum omnium Dispensatori, totam vitam vestram consecretis? si sancti illi Viri excellentiam personæ comitantis cognoscentes

tes in terram proni cecidere, longo temporis spatio in oratione defixi, cur nos erectam cervicem non inflectimus summo Spirituum omnium Principi Domino Deo nostro? Éja! provolvere, provolvere vel fero, Hostiam Eucharisticam immola anima mea! & cave, ne unquam millenis titulis debitum gratitudinis censum eidem deponere intermittas. Dic identidem in corde tuo: o Domine! nonne tu supremus universi hujus Moderator, & essentiae meae Auctor, me ex chao mei nihili extraxisti? nonne tu, cum nihil promereri poteram, tam nobilem me creaturam condidisti? nonne tu, cum in illis tenebris, & in illis carceribus, & illis nihili cavernis versarer, bonitate, & misericordia tua infinita impulsus, meritissima gratia tua omnipotentiam, bonitatemque erga me tuam ostendere dignatus es, exornando me imagine tua? An non tu Domine sensus omnes, ac membra tanto artificio, prudentiaque composuisti, ut, si penitus examinare intendam, miraculum quoddam Sapientiae, ac Omnipotentiae tuae videar? Et interea tantum abfuit, ut debitum gratiarum vectigal deponerem, ut te etiam exacerbare non dubitaverim, regiam hanc effigiem conspurcaverim beneficia in veneficia, tuam gratiam in ingratitudinem converterim, tua dona, gratiasque pudendo oblivionis sepulchro tumulaverim. O me ingratum! o me prostitutæ mentis homuncionem in tantum ab excelsis filiorum Dei cogitationibus deflectentem!

Quanto sapientius egit Job, qui hoc ipsum creationis beneficium agnoscens, id ipsum propalam professus est, seque totum in acceptis tibi retulit, dicens: *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: Memento, quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me. Pelle, & carnibus vestisti me, ossibus, & nervis compegisti me. Vitam, & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum.* Job. 10. Hoc scilicet erat beneficia divina recognoscere, & obsequii pignora confiteri; non vero mei instar eorum oblivisci, & quod extremæ dementiæ est, ipsum bene-

benefactorem offendere, & remunerationis loco, summas ei injurias irrogare. Sed jam, o Domine! retexo vitam meam, refracto ingratitude, me totum quantum in Hecatomben offero, futurus deinceps totus quantus tuus, victima, ac vespertinum minimum Sacrificium Eucharisticum.

Fundus, ac semen aliud, ex quo segetem grati animi excrefcere par est, juxta eundem S. Doctorem est: *Reformatio hominis ad melius esse.* Constat nobis conditum hominem initio rectum, & relictum in manu consilii sui. Indutum justitiæ originalis paludamento, exornatum unionibus gratiæ, vallatum auxiliis opportunis. Verum subinde partim ex fragilitate sua hallucinatum, partim dæmonis instinctu illusum pessumdedisse perfide hoc animi ornamentum, deformatum ab imagine Dei in monstrum diabolicum; factum ex Filio Dei mancipium peccati, ex cive cœli, incolam inferni, ex hærede vitæ subditum mortis temporanæ, ac æternæ. Hanc extremam hominis Catastrophen videns inexhaustæ bonitatis Deitas, decrevit in inscrutabili SS. Trinitatis consistorio, ut ad reformationem lapsæ, ac deformatæ humanæ naturæ Sapientia increata Verbum Patris æterni carnem nostram assumeret, ac in ea hominem multo nobilius recrearet, quam formaverat. Quod, ut efficeret; pro! quam graves afflictiones semoto omni consolationis terrenæ temperamento sustinuit in corpore, honore, anima? In hac tædia, mœrores, pavores, anxietates ad mortem usque. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* In honore infanda tam vilis plebeculæ, quam ipsorum Pontificum improperia, usque ad sui conculcationem, ac maledictionem. In corpore dolores prope immensos, ex catenis, & funibus, quibus compeditus, ex alapa, & flagellis, quibus usque, & usque concisus; ex spinis, quibus dirissime coronatus, ex clavis trabalibus, quibus ad summam lanienam affixus fuerat, tandem per mortem ipsam immensos inter cruciatus exantlatam.

Eja peccatores! alto ingratitude veterino consopiti, evigilate! erigite aures atque animum, est, quod inquiram, respondete! Nos, qui tantis a Christo Servatore nostro præventi sumus beneficiis, nullane nomina contraximus? nullamne grati animi tesseram ei deferemus? nonne nos totos eidem in mancipia perpetua devovere obstringimur? Age, dic Melliflue, quid sentis? *Si totum me debeo*, inquit, *pro me facto*, quid addam jam pro refecto, & refecto hoc modo? neque enim tam facile refectus, ac factus, siquidem non solum de me, sed de omni, quod factum est, scripsit: dixit, & facta sunt; at vero qui me semel tantum dicendo fecit, in reficiendo profecto, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, sed & indigna. Age, dic, & te compello S. Ambrosi, ediffere, quid opinaris? *Nihil est, quod dignum referre possumus pro suscepta Carne in Maria. Quid pro verberibus? quid pro Cruce obita, & sepultura reddemus?* Licet Crucem pro Cruce, funus pro funere demus, nunquam reddimus, quod ex ipso, & per ipsum, & in ipso habemus. Tantum hoc est beneficium, ut nec æstimari, multo minus refundi queat, si enim ipsemet se totum quantum pro te exposuit; an non te totum reciprocè millies, & millies sibi mancipabit? si sacratissimum verticem dedit fodiendum spinis, an non pro merito quidquid in tuo capite cerebri, judicii, æstimationis, memoriæ, sibi vendicabit? si oculos suos devovit ad lachrymas amarissimas pro peccatis tuis fundendas, aures ad contumelias, & blasphemias audien- das, nares ad foetores sustinendos, faciem ad alapas, collum ad colaphos, humeros ad Crucem portandam, os, & guttur aceto, felleque potandum, manus, ac pedes ad perforandum, bajulandum, crucifigendum, & sic se toto exposito te necdum ex asse suum reddidit? Profecto indignus est vita, indignus meritorum Servatoris sui fieri particeps, qui eidem recusat vivere; indignissimus, qui nec censum gratitudinis connititur deponere.

Vindicato ex ferreo jugo Pharaonis populo Israelitico, hanc ei legem benignissimum Numen
sta-

statuit: *Mementote diei hujus, in qua egressi estis de Ægypto, & de domo servitutis. Celebrabitis hunc morem sacrorum mense isto: narrabisque filio tuo in illa die dicens: hoc est, quod fecit mihi Dominus, quando egressus sum de Ægypto, &c. &c. Exodi 13. v. 3. 4. 5.* Cogita terminum miserrimum, ex quo te eduxi, perpende modum, quo te perduxisti, reflecte ad locum, in quem introduxi; terminum a quo, plenum calamitatis, & miseriæ, modum plenum prodigiis; locum, ad quem, plenissimum quietis, abundantiae, & pacis reperies. Conare itaque, ut & corde geras, & ore proferas, & calamo consignes, tanti beneficii monumentum, neque unquam obliteres. Quod si jure divina Majestas pro corporalibus beneficiis, ac libertate corporis tantam gratiarum segetem efflagitavit, quantum æquiore pacto exposcet a nobis pro Spiritualibus bonis, veraque libertate animæ asserita? o quanto vehementius urget nos, quam Judæos lege sua: *Memento diei hujus.* Vide, ne te undis præterfluentibus, aut ventis committas. *Memento diei hujus, in qua egressus es ex Ægypto, ex ferrea diabolica servitute vindicatus.* Quanto item justius instat per Ecclesiasticum: *Gratiam Fidejussoris tui ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam. Eccl. 29. v. 20.* Quam merito per Apostolum suum commonet: *Empti estis pretio magno, glorificate, & portate Deum in cordibus vestris.* Nempe castum illud servando in obsequium spiritus, spiritum vero in gloriam, & gratiarum actionem Deo nostro excitando.

Compertum id erat Sanctis Dei, ideoque gemitibus inenarrabilibus ululabant, videntes se non posse vicem rependere Servatori suo crucifixo. Admirabantur illum amoris excessum, quo proposito sibi gaudio ex electis suis concipiendo, sustinuit Crucem, confusione contempta; & vicem se nulla ratione posse rependere confundebantur. Passionis ejus ludibriis, flagellis ac spinis in tantum incitabantur, ut veluti sui impotes in profundam demissionis, ac amoris ipsius abyssum immergerentur, id unum queritantes: *Quid retribuam Domino pro omnibus*

nibus, quæ retribuit mihi. Psal. 115. v. 12. Quid retribuam pro structura corporis mei? quid pro reformatione animæ meæ? quid pro tot gratiis? quid imprimis pro sanguine, pro vita Dei mei? *Quid retribuam Domino pro omnibus?* Benedico, laudo, atque adoro immensum amorem tuum, quo te mihi Jesu tam intolerandis laboribus obtulisti me iis sublevaturus, adoro orationes, quas pro me fudisti, adoro famem, sitim, frigus, æstum, quem pro me sustinuisti, adoro omnem austeritatem vitæ, pœnitentias, opera, pœnalia, ac instrumenta sacratissimæ passionis, quæ pro meis peccatis suscepisti; adoro sensum, quo eadem deplorasti, desiderium, quo te pro iis obtulisti, anxietatem, dolorem, & amorem, quo satisfacisti, gratiam & veniam, quam per eandem impetraisti; Tu solum, qui pro me passus es, miserere mei.

Tertium semen, & fundus, seu fundamentum gratitudinis germinandæ, ac maturandæ est, juxta eundem D. Thomam: *Transformatio ad optimum esse gloriæ.* Non enim lepram duntaxat peccati aufert sanguine suo, sed insuper novam inducit gloriæ claritatem. De hac transformatione scripsit Doctor Gentium: *Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu.* 2. ad Cor. 3. v. 18. Gloriosam Domini Dei nostri divinitatem, opusque summe admirandum redemptionis nostræ, fide ac meditatione seria expendentes quasi per reflexum radiorum lucis Christi speculi, sine macula, lucidi efficimur, & eidem conformamur. *Quos enim præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Ad hanc transformationem elaborandam divina bonitas hominem peccati pondere prostratum, conquassatum, conspurcatum, identidem sublevat, abstergit, sanat; nec secus, ac prodigum illum revertentem complectitur, annulo fidei subarrhat, stola gratiæ circumdat, quoad cyclade gloriæ cooperiat, & semetipsum eidem intueendum, possidendum, ut hæreditatem præclarissimam tribuat. Et poterit homo tam excessivum Dei
sui

fui in se amorem propudiosa oblivione conterere? Cogitate terrarum maximarum Principem eo vel humanitatis processisse, vel amoris sui habenas laxasse, ut ignobilissimam, oculis, atque auribus captam, vermibus, sordibusque scatentem, ulceribus, vulneribusque plenam, fæminam quampiam assumpserit, a sordibus abluerit, sanguine proprio vulnera ipsius sanaverit, monilibus pretiosis exornaverit, in regni sociam erexerit, sibi copulaverit, innumerisque aliis beneficiis affecerit. Et poterit hæc, inquam, turpissima ingratitude labe infici? poterit infando avelli adulterio? sub umbra hac unusquisque nostrum latet. Nos æternum miseri, cæci, infirmi, nihili futuri, a summo rerum omnium Domino e terræ pulvere, e sordibus peccati extracti sumus; nos sanguine ipsius pretioso per lavacrum regenerationis, ac exomologeseos expiati; nos eidem fide, & charitate desponsati, nos in hæredes regni evecti (*Hæredes enim Dei sumus, cohæredes autem Christi*) ad Rom. 8. v. 17. Et poterit quispiam nostrum hanc superexcessivam charitatem extinguere? poterit ingrata oblivione tantarum gratiarum molem sepelire? stupete cœli! deflete marmora! Potuit, ah! potuit insuper & ignorare, & plus adhuc audeo dicere, simul & proculcare, scelera sceleribus accumulando. O portentum! o scelus! jam non communi vocabulo; sed nescio, quo novo Calepino initiandum? Amentiam, impietatem, bestialitatem, infandum dicerem; sed nec sic assequor: etenim amentia dicitur, cum in delectu negliguntur meliora, & saniora; hæc vero ingratitude rejicit quandam bonorum immensitatem, & obstruit fontem gratiarum in se fluentia derivantem. Impietas est, quæ Parenti in necessitate constituto non subvenit: at hæc ingratitude piissimum Archiparentem inhonorat, ac exulcerat. Bestialitas est, cum perinde ac rationis impos, pecudum ritu quispiam vivit, libidini suæ fræna laxando; ingratus Deo, infra ipsas bestias desipit. Infandum est, quod etsi lingua fari non mereatur, potest tamen aliorum sensuum benevolentiam non excludere;

dere; quid de ingrato dicam? oportet illum a terra tolli, ne pondus inutile sustentet; ex aere sequestrare, ne eum halitu suo inficiat; ex oculis auferre, ne videatur, nisi forte a dæmonibus. An non ergo, qui ejusmodi ingratitude, amentiam, bestialitatem, impietatem, infandum dixerit, magis differentiam, quam proprietatem ingrati Deo attigisse videatur? Alio Nomenclatore hic opus est; & verbo res tam nefaria exprimi nullo modo potest.

Sed quid ago? (dicat nunc unusquisque mecum corde vere contrito, & humiliato intra se, quod ego palam omnibus præfari aggredior) sed quid ago? cur in alios, & non in memet diras verto, quem novi tam multis gratuitis beneficiis in corpore, æque ac anima cumulatam, tam clementem habitum, protectum, ac præservatum, e tot millibus in Oceano hujus mundi naufragantibus ereptum, & nihilominus summe ingratum existisse, beneficia collata oblitterasse, ne dicam, sprevisse, aut fusque deque habuisse: *Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Nisi hic, qui non confidit in se, non se extollit ex subditis, aut talentis, qui se miserrimum æstimat, ac abjectissimum, *nisi hic alienigena*, qui se exclusum ex patria Paradisi non habere hic manentem civitatem agnoscit, & ministrum, ac dispensatorem, creditorem talentorum profitetur. *Nisi hic alienigena*, qui corde pensat beneficium, ore deprædicat, opere ipso provolutus ad pedes demonstrat. *Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo.* Quid igitur faciam? non occurrit medium sanctius, quam ut cum prodigo filio ingemiscam. *Pater! peccavi in cælum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Luc. 15. Pater! cujus proprium est misereri, & parcere, vincere hostes misericordia, & bonitate, peccavi in cælum, & coram te, abligurivi substantiam meam, dissiui vestes versicolores a te acceptas, dereliqui te genitorem meum, fontem aquæ vivæ uberrimis donorum, & gratiarum rivis scaturientem, *& fodi mihi cisternas, cisternas dissipatas, quæ con-*

continere non valent aquas. Peccavi in cœlum, & coram te! sed ecce! jam redeo ad pedes tuos, dignare me oculis misericordiæ tuæ, nec avertas faciem tuam a puero tuo, fac me sicut unum de mercenariis tuis. Misericordiam tuam non auferas a me, & ego miserationes tuas in æternum cantabo: fac me sicut unum de mercenariis tuis; suscipe in servum, ac mancipium perpetuum, nec me permittas ob ingratitudinem meam damnari, quem de nihilo creasti, & tanto pretio redemisti.

§. IV.

MISCELLANEUM POLEMICUM.

De Sacerdotio.

Super Textum: ite, ostendite vos Sacerdotibus,

Quæritur: an sola Ecclesia Romana habeat veros Sacerdotes? R. Sola Romana Ecclesia habet veros Sacerdotes, consequenter Lutherana non habet Sacerdotes, quales Ecclesia vera primitiva habuit, quod probatur. Quia illos solos fuisse Sacerdotes in Ecclesia primitiva, & vera, qui ab Episcopis ordinabantur, testis est Traditio Apostolica, & Antiquitas SS. Patrum. Cum autem Lutherani nullos habeant Episcopos, manifeste sequitur, eos non habere Sacerdotes, quales Ecclesia vera, & primitiva habuit, & consequenter non esse Sacerdotes, quos pro talibus Ecclesiæ Lutheranae jactant. Quod autem omnes Sacerdotes ab Episcopis ordinati fuerint, sic probatur per enumerationem 2. Timoth. 1. v. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Paulus tanquam Episcopus Timotheum ordinavit Sacerdotem. 1. Timoth. 5. v. 22. *Manus cito nemini imposueris.* Monet Paulus Timotheum Episcopum, ne cito, & facile Sacerdotes ordinet, nisi quorum perspectam habeat virtutem. Clemens Romanus const. 2. Apostol. *Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.* Ubi clare demonstratur præceptum Apostolicum esse, ut ab Episcopis Sacerdotes ordinentur. Idem Constitut. Apost.

Apost. lib. 3. c. 2. *Jubemus, ut Presbyter, Diaconus, & reliqui Clerici ab uno Episcopo ordinentur, & ut neque Presbyter, neque Diaconus reliquos Clericos ex laicis ordinent.* Dionysius Areopagita Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 5. *Ne ipse quidem Sacerdos erit, nisi Pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus.* Idem ibidem: *Sacerdos coram sancto Altari ponens utrumque genu, in capite habet Pontificis dextram, & in hunc modum a Præsule sanctissimis invocationibus consecratur.* Ignatius Epist. ad Smyrnenf. *Non licet absque Episcopi ordinatione offerre, neque sacrificium immolare, neque Dochen celebrare.* Sixtus Secundus Epist. 2. cap. 3. *Nullus Episcopus alterius Parochianum præsumat retinere, vel ordinare.* Eusebius Papa epist. 3. *Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum esse, nec ab aliis, quam illis, qui eorum locum tenent, unquam perfici potest, aut fieri debet.* Concilium Ancyranum can. 13. *Chorepiscopis non licet Presbyteros, vel Diaconos ordinare, sed Episcopis.* Eusebius Cæsareensis Ecclesiast. Hist. lib. 6. cap. 17. *Origenes, inquit, Necessitate negotii cujusdam Ecclesiastici obeundi flagitante in Græciam per Palæstinam iter fecit, & Cæsareæ per manuum Episcoporum impositionem munus suscepit Ecclesiæ Presbyterii.* Concilium Antiochenum can. 9. *Episcopi ordinent Presbyteros, & Diaconos, & unaquæque cum judicio tractent.* Basilii Magnus in Anaphora Syriaca: *Hæc functio (Episcopalis) perficit Religiosos, exornat Sacerdotes sacris initiis ordinibus.* Epiphanius hæresi 75. contra Aerianos: *Episcoporum ordo Generator Patrum est, Patres enim generat Ecclesiæ. Presbyterorum vero non potens generare Patres, per lavacri regenerationem generat Filios Ecclesiæ.* Ambrosius de Sacerdotali dignitate: *Episcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem.* Ad caput 2. 1. ad Corinth. *In Episcopo omnium ordinantium dignitas est, caput enim est cæterorum membrorum.* Denique non Sacerdotes tantum ab Episcopis, sed & Episcopos ab Episcopis ordi-

ordinari debuisse, habemus ab innumeris exemplis Ecclesiæ primitivæ. Nam Clementem Romanum a D. Petro Episcopum ordinatum esse testatur Tertullianus in lib. præscrip. edit. Paris. p. 89. S. Polycarpum ab Apostolis in Asia in ea, quæ est Smyrnis Ecclesia fuisse constitutum Episcopum affirmat Irenæus. lib. 3. cap. 3. S. Gregorium Thaumaturgum a Phodino Episcopum ordinatum esse: Alexandrum Carbonarium a Gregorio, testis est S. Gregorius Nyssen. Orat. de S. Gregor. Thaumaturgum Episcopum ordinavit S. Athanasius teste Ruffino lib. 1. cap. 9. S. Basilium Gregorius Nazianzenus, ut ipsemet affirmat in Carmine de vita sua Tom. 2. fol. 7. S. Chrysostomus a Meleiro Episcopo Diaconus, a Flaviano Episcopo Presbyter ordinatus est. Teste Palladio in ejus vita. S. Augustinus a Valerio Episcopo, ut ipsemet Augustinus testatur epist. 34. ad Paulinum. Item de antiquitate aliorum Ordinum ab Episcopis collatorum in primitiva Ecclesia, & ipsis temporibus Apostolorum, videri potest Bellarminus lib. de Clericis cap. 12.

Et talia sexcenta enumerari possent ex Historiis, cum ne unus proferri queat, qui in veteri Ecclesia a sæculari potestate Episcopus aut Presbyter ordinatus sit. Ordinationem enim, & potestatem omnes ab Episcopis acceperunt: quamvis vitæ probæ testimonium, & consensus a populo frequenter requisitus fuerit, ut indicat Apostolus 1. Timoth. 3. & tradit Origenes homil. 4. Cælestinus Papa epist. 2. ad Episcopos Galliæ. Ex quibus sic ratiocinari licet: Omnes illi supra citati sancti Patres aliquæ ab Episcopis ordinati veri Sacerdotes, & legitimi ministri fuerunt, vel non? si non fuerunt: Ergo omnes isti sancti Patres in re substantiali fidei decepti sunt, & suis imposturis in errorem fideles omnes induxerunt, & consequenter tota primitiva Ecclesia legitimis Sacerdotibus, & Ministris caruit, & substantialiter erravit; quod nemo Adversariorum concedet. Si autem veri Sacerdotes, ac legitime ordinati Ministri fuerint, sequitur Lutheranorum Prædicantes, non esse Sacerdotes veros, qua-

les habuit Ecclesia primitiva, neque legitimos Ministros, utpote legitima ordinatione destitutos. Cum enim Sacerdotem, seu Ministrum legitima ordinationo efficiat, ubi hæc deest, ibi Sacerdotium, seu legitimum ministerium esse non potest. Solam vero legitimam ordinationem esse, quæ fit per Episcopos: ex Apostolis, & primitiva Ecclesia ostendimus. Unde de Adversariis dici potest, quod de quibusdam hæreticis annotavit Tertullianus lib. de præscript. cap. 42. *Alius hodie Episcopus, cras alius, hodie Diaconus, qui cras Lector, hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis Sacerdotalia munera iungunt. De verbi autem administratione quid dicam? cum hoc negotium sit illis non Ethnicos convertendi, sed nostros pervertendi.* Audiant Lutherani illud Irenæi lib. 4. adversus hæc. cap. 43. *Iis, qui in Ecclesia sunt, Presbyteris obedire oportet, qui successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successionem chrisma veritatis certum, secundum placitum Patris acceperunt. Reliquos vero, qui absistunt a principali successionem, & quocunque loco se colligunt, suspectos habere, & quasi hæreticos, & malæ sententiæ, & quasi scindentes, & elatos.* Item existiment de se, sibi que dictum Adversarii, quod Tertull. lib. de præscript. cap. 31. verissime dicit: *Cæterum, si quæ Hæreses se audent interferere Ætati Apostolicæ, & ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt; possumus dicere: edant (Lutherani) ergo origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentes, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, aut Apostolicis viris, quæ tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit Auctorem, & Antecessorem, hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt.* Et cap. 37. *Ad quos merito dicendum est, qui estis? quando? & unde venistis? quid in meo agitis non mei?* Cum ergo Sacerdotes Adversarii non habeant, quales habuit vera primitiva Ecclesia (ut ante demonstratum est) neque ullam suorum Pseudo-Sacerdotum successionem ab Apostolis demonstrare possint, manifeste sequitur; nullos in Ecclesiis adversariorum Sacerdotes veros esse.

esse. Probatur non esse veros Sacerdotes in Ecclesia Lutherana: tria necessaria esse ad verum Sacerdotium, & Ministerium novi Testamenti, cum Catholicis omnibus fatetur Brochmannus Lutheranus. *Tom. 2. de Ministerio Ecclesiastico. cap. 1. sect. 2.* Videlicet: legitimam electionem, seu vocationem, ordinationem, missionem, seu jurisdictionem, quam Brochmannus appellat officii sacri decentem administrationem. Videndum itaque, an illa tria in Luthero, & Ministris Lutheranis inveniantur? si non; certum est in Ecclesia Lutherana verum Sacerdotium non esse. Lutherus, & Ministri Lutherani ad ministerium Ecclesiasticum non sunt legitime electi, & vocati. Legitimam vocationem esse necessariam confirmat nobiscum Brochmannus lococitato ex his S. Scripturæ locis: *neque quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur tanquam Aaron. Hebræor. 5. v. 4. Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant, &c. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Rom. 10. v. 15.* Vocatio autem hæc duplex est. Una immediata, seu extraordinaria, quæ fit immediate a solo Deo. Dum ipse Deus, quos vocat, alloquitur, ut ostenditur exemplo Moylis *Exod. 3. v. 4. 10. Isaïæ, c. 1. v. 1. Apostolorum Luc. 9. v. 1. Matth. 10. v. 1.* Vel cum vocationem per internuntium indicat, & manifestat; qualis fuit vocatio Aaronis per Moysem. *Exod. 4. v. 14. Elisæi per Eliam. 3. Reg. 19. v. 16. Mathiæ per sortem, Act. 1. v. 16.* Vocationis hujus immediatæ notam ponit Brochmannus ibidem *sect. 3.* Donum miraculorum, vel infallibile testimonium veritatis.

Altera est mediata, sive ordinaria vocatio; quæ fit etiam a Deo, seu Christi institutione, non quidem, ut vocandam personam Deus ipse, vel Christus nominet; sed ut juri eorum, quorum interest, remittat; & ita fit mediante consensu, & cooperatione hominum. De hac vocatione ait Paulus ad Tit. *cap. 1. v. 5. Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros.* Porro hujusmodi vocationem, quæ fit hoc modo per homines legitimam, & vere

divinam esse etiam asserit Brochmannus. His ita tam ex nostra, quam Adversariorum sententia constitutis. Resp. Lutherum, aliosque Ministros Lutheranos neque extraordinarie, neque ordinarie vocatos esse.

I. Non esse vocatos extraordinarie probatur: quia deest in illis, quod Brochmannus potissimum requirit, donum miraculorum, vel testimonium infallibile veritatis. Omnes enim, quotquot unquam fuerunt extraordinarie vocati, miraculis vocationem suam comprobarunt, ut in controversia de Ecclesia demonstrat Coturius, & ipsi non dissententur Lutherani; licet aliqui Joannem Baptistam in contrarium allegent; sed hujus Nativitatem plurimis miraculis ornatam fuisse dixit, quæ cum omnibus innotuissent, sufficiens testimonium esse poterant vocationis extraordinariæ. Ostendant ergo Lutherani, vel Lutherum, vel ullum prædicantem Lutheranum aliquo minimo miraculo vocationem suam comprobasse. Respond. Brochmannus *cap. 2. Quæst. 23. de Ministerio Ecclesiastico*. Primo: Ecclesia corrupta, & omnibus in sacro ordine turbatis, Luthero sine ordinaria vocatione, aut missione licitum fuisse alios docere, ad quod faciendum extraordinario impulsu Spiritus sancti, & divino jussu, non proprio motu accessit. Secundo. Non solum miracula, sed doctrinæ cum verbo divino consensum divinæ vocationis, & missionis certum documentum esse. Tertio. Non contemnenda miracula videri, Lutherum afflictæ conditionis monachum, adversus vim maximam, & infinitos adversarios potentissimos, inconcussum perstitisse, omnibus insidiis, & violentia superiorem. Resp. ad I. Supponi falsum; videlicet Ecclesiam in essentialibus fidei fuisse turbatam. Deinde si exceptio valeret aliquid, idem eodem jure de se affirmare possent Calvinus, Zwinglius, & alii hæresiarchæ, qui Ecclesiam Christi eodem in statu invenerunt, quo Lutherus, & divino instinctu ad eam reformatam se impulsos esse affirmarunt; quos profecto legitime vocatos esse non concedent Lutherani.

Cum

Cum autem doctrinam omnes diversam habeant, cujusnam vocationem dicemus esse veram? nam & singuli doctrinæ suæ cum verbo divino consensum ostendere conantur. Demonstrant ergo Lutherani in Luthero peculiare aliquod signum, quod in aliis non est, per quod legitimam vocationem ejus adstruant; nullum profecto invenient, atque ita etiam altera exceptio soluta est. Resp. ad 3. Miracula, quæ Luthero affinguntur, non magis illi, quam Calvino, Zwinglio, imo multo magis Arianis, Nestorianis, & aliis omnibus foedissimis hæresiar- chis convenire. Sicut ergo non sequitur ex eo, quod Arius, Nestorius, aliique inter potentissi- mos adversarios aliquando inconcussi steterint, ve- ram Religionem eos docuisse: sic non sequitur idem de Luthero. Nec proficiunt adversarii aliqui, dum asserunt non fuisse Luthero necessaria miracula, quia nullam novam doctrinam attulit, sed anti- quam ab Apostolis multis miraculis comprobata. Nam Resp. primo falsum esse Lutherum veterem, & Apostolicam doctrinam promulgasse, ut ostenditur; quibus demonstratur doctrinam Lutheranam veteri, & Apostolicæ doctrinæ adversari. Secundo: non etiam verum est miracula non requiri ad stabilien- dam veterem doctrinam. Nam & Christus, ut ve- tustissimam doctrinam de venturo Messia stabiliret, novis miraculis opus esse judicavit.

Eodem modo, qui ad Synagogæ reformatio- nem extraordinarie mittebantur, vocationem, ac missionem suam miraculis adstruxerunt. Et quid antiquius apud Hebræos a Deo vero tot beneficiis affectos, quam illum Deum, verum Deum esse: tamen ut hoc Hebræis persuaderet Elias 3. Reg. 18. novis miraculis id probare debuit: *si Dominus est Deus, sequimini illum: si autem Baal, sequimini eum.* Ex his ergo patet, Lutherum extraordinarie non fuisse vocatum, ut qui vocationem suam nullo in- dicio infallibili, imo nec probabili confirmare po- tuerit. Ob eundem defectum neque reliquos Mini- stros Lutheranos extraordinarie vocatos esse liquet. Nunc ad ordinariam vocationem veniamus.

De ordinaria Lutheri vocatione sic ratiocinor: Lutherus ordinariam ad Sacerdotium vocationem accepit, dum adhuc esset in Ecclesia Catholica, & statu monastico; vel certe dum ab Ecclesia defecit, & contra eam prædicavit? Si primum, duo sequentur, videlicet: Ecclesiam Catholicam, seu Pontificiam a Christo habere veram potestatem vocandi, & ordinandi Sacerdotes, atque adeo solam veram Ecclesiam esse. Deinde Lutherum in propria sua sententia larvatum, & fictum tantum Sacerdotem existisse. Nam ipsemet in *lib. de instituendis Ministris Ecclesiæ ad Senatum Pragensem* clare asserit: Sacerdotium Papisticum non esse verum Sacerdotium, sed larvam, & figmentum. Eligant ergo Lutherani, utrum malint dicere. Idem de Sacerdotibus omnibus ab Ecclesia Romana apostatis dictum sit; qui certe a Prælatibus Ecclesiæ Romanæ vocati, aut missi non sunt ad ministerium exercendum, quod est contrarium Ecclesiæ Romanæ. Si secundum: dicant adversarii, a quibus, & quorum autoritate tam Lutherus, quam reliqui Lutherani vocati sint, & missi. Non ab Episcopis; quia tales non habent adversarii: non a populo, & Magistratu laico; quia penes illos jus vocandi, & eligendi, vel mittendi jure divino nullum est. Ergo legitimi Sacerdotes, ac Ministri esse nequeunt. Quod vero neque laico Magistratui, nec populo ex jure divino competat Sacerdotes, seu Ministros eligere, aut vocare, sic probatur. Adversarii jus illud divinum ex nullo scripturæ loco probare possunt, ergo nullum habent. Solis Episcopis, non autem laicis ullis, pastores eligendi jus competere Catholici sic probamus. I. *Nemo debet sibi assumere honorem, nisi vocetur a Deo sicut Aaron.* Hebr. 5. v. 4. Atqui Aaron a solo Moyse sine consilio, aut consensu populi fuit electus. II. Voluit Christus, ut ea ratione, & potestate regerent Ecclesiam Apostoli, qua ipse illam visibiliter in vivis rexerat. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Joan. 20. At ipse primum 12. Apostolos, deinde 70. Discipulos elegit sine suffragio, & consilio multitudinis. Ergo voluit etiam a suis

Vi-

Vicariis, & Apostolis, eorumque Successoribus sic fieri. Nec refert, quod isti extraordinarie fuerint vocati; quia cum non alia tunc potuerit esse, quam immediata, seu extraordinaria vocatio, normam præbere voluit Christus ab Apostolis, eorumque successoribus imposterum servandam circa vocationis modum. III. Si juris divini esset, ut Magistratus politicus, vel populus eligeret pastores, nunquam sine populi consensu potuissent eligi. Sed constat ab ipsis Apostolis, & in primitiva Ecclesia plerumque non audito, vel consulto populo a solis Episcopis veros pastores populorum esse constitutos; ergo non potest esse ex jure divino apud populum electio. Maj. certa est; quia in jure divino non datur dispensatio. Altera propositio probatur I. Quia Paulus ipse Tito scribens cap. I. v. 5. nulla populi mentione facta, ipsi soli institutionem Ecclesiae ministrorum mandat. *Reliqui Te Cretæ, inquit, ut constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Ecce, mandat soli Tito Episcopo Paulus, ut Sacerdotes per civitates constituat, nec ullibi Magistratus, vel populi mentionem facit. *Sicut ego, inquit, disposui tibi,* non addit multitudini. Similiter. I. Timoth. 3. Modum eligendi ministros Ecclesiae præscribens, eorum quidem condiciones explicat, *bonumque* de his *Testimonium* etiam ab iis, *qui foris sunt*, id est: infidelibus, postulat. Sed populi consensum, & electionem nullibi requirit. Imo cap. 5. v. 22. totum negotium instituendi Ecclesiae Ministros Timothei judicio permittitur nulla laicorum facta mentione: *Manus, inquit Apostolus, cito ne imposueris, &c.* Ergo & Apostoli, & eorum in primitiva Ecclesia Discipuli sine Ecclesiae electione per se Sacerdotes elegerunt. 2. Quando Apostoli mittebant Sacerdotes ad infideles populos, quæro ex Lutheranis, cujusnam Ecclesiae suffragiis hujusmodi Sacerdotes sint electi? non possunt dicere eorum, ad quos mittebantur, quia & illi non erant de Ecclesia, & qui veniebant, penitus ignoti erant. Si dicant ab illa Ecclesia electos, ex qua mittebantur; clare demonstratur electionem Sacer-

dotum Magistratui, vel populo ex jure divino non competere. Hoc enim ideo affirmant adversarii, ne populus, aut Magistratus accipiant Pastorem aliquem ignotum. Sed hæc ratio in dictis missionibus cessabat; accipiebant enim ignotos populi gentiles. Ergo nullam habent rationem adversarii asserendi hanc electionem ad laicos jure divino pertinere. Item; quod non consultis laicis in Ecclesia sæpe facta fuerit electio, constat inde; quod non tantum non permissum, sed & in variis Conciliis fuerit vetitum ad hujusmodi actus admittere laicos. Primo: Laodicenum Concilium ante annos 1290. Canone 13. sic habet: *Non est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promovendi.* Deinde in Concilio Martini Papæ ante annos 990. cap. 1. decret. *Non licet populo electionem facere eorum, qui ad Sacerdotium promoventur, sed in judicio Episcoporum sit.* Tertio: Concilium Nicænum II. Can. 3. ante annos 890. sic habet: *Omni electionem quæ fit a Magistratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi irritam esse volumus, oportet enim eum, qui promovendus est, ab Episcopis eligi.* Denique Constantinopolitanum IV. quod VIII. Generale ante annos 790. Canon. 28. *Sancta, inquit, & universalis Synodus definit, neminem Laicorum Principum, vel Potentum semet inferere electioni, &c.* Ex quibus manifeste patet, non a populo, aut politico Magistratu, sed ab Episcopis, & Ecclesiæ Prælati debuisse eligi Pastores, & consequenter non tantum jure divino, sed nec humano laicis hujusmodi electiones convenire. Nam quis dicet hæc Concilia constituisse aliquid contra jus divinum?

Objiciunt potissimum adversarii, non ab Apostolis solis, sed ab Ecclesia tota Mathiam, & Barfabam electos esse. Actor. 1. v. 23. Et Act. 6. dici de multitudine credentium: *Et elegerunt Stephanum.* Denique innumeris exemplis primitivæ Ecclesiæ probari posse per laicos, & populum electiones esse factas. Verum Respon. I. Cum Mathia factum esse non ex necessitate, sed liberali concessione Petri; neque ea propria fuit electio, sed tantum postulatio.

tio. Nam non dicitur populus elegisse Mathiam, sed statuerunt duos, id est, proposuerunt Apostolis duos; & ait Petrus: *Tu Domine ostende, quem elegeris e duobus.* Unde certum est hanc vocationem fuisse extraordinariam, non a populo, sed a Deo, fortis interventione factam. Non igitur populus elegit; sed proposuit concedente Petro. Et clarum est, ex uno exemplo non posse probari jus divinum, cum plura sint contraria. Ad Diaconos Act. 6. quod attinet, illi tantum eligebantur, ut præfessent mensis. Nos autem hic de Sacerdotibus agimus. Deinde electio ista fuit tantum personarum nominatio, quæ ita reliquis fidelibus permittebatur, ut tamen acceptatio, & probatio a solis Apostolis dependeret. Atque ideo non negamus; quia sub initium Ecclesiæ, & post Apostolorum tempora ob majorem pacem, & concordiam in electione Sacerdotum, & Episcoporum, testimonium, consensus, præsentatio (ut etiam nunc subinde in Ecclesia cernimus) & forte etiam electio per suffragia nonnunquam populo, Magistratui, Principibusque fuerit tributa; ut colligitur ex *Cypriano* lib. 3. epist. 13. *Concilio Nicæno* in epist. quam refert *Theodoretus* lib. 1. cap. 9. & denique ex multis Canonibus apud *Gratianum* distinct. 23. 24. 62. 63. 65. 67. & can. 8. q. 1. cap. *Licet*. Nunquam tamen existimatum est, eum populi, Magistratus, aut Principis consensum, seu nominationem, seu electionem, jure divino necessariam esse. Et licet ille mos ob concordiam populi, qui in primitiva Ecclesia, erat *cor unum, & anima una*, aliquamdiu toleratus fuerit, tamen cum postea ob multitudinem, & insolentiam plebis, & Principum tyrannidem magnæ perturbationes, & clades in ejusmodi electionibus intervenirent, paulatim SS. Patribus, & Ecclesiæ Pastoribus displicere merito coepit, cum sæpe non digni, sed homines factiosi a sui similibus eveherentur; donec tandem Ecclesia jure suo usa, omnem potestatem illam propter discordias, imperitiam, & improbitatem laicorum, penes Prælatos, seu Episcopos suos solos esse voluit; quo facto non ablatum est laicis

jus illud, quod non habuerunt: sed liberalem concessionem suam Episcopi cohibuerunt, sibi que reservarunt. Ex quibus dictis omnibus concludo Lutherum, & Ministros Lutheranos non esse legitime electos, & consequenter non esse veros Sacerdotes, & Ecclesiæ Ministros.

Lutherus, & Ministri Lutherani non sunt legitime ordinati, neque missi. Pro confirmatione hujus propositionis omnia adduci possunt, quæ superius contra Lutheri, & Prædicantium electionem recensuimus. Nunc, ut ulterius, & clare procedamus, quædam advertenda sunt. Duplices sunt Ministri Lutherani, contra quos hic agemus. I. Sunt nonnulli, qui in Ecclesia vera catholica Sacerdotes ordinati a fide, & Ecclesia defecerunt, qualis fuit Lutherus, & alii multi, quos caro, & superbia in Apostasiam traxit. II. Alii a Magistratibus, aut sibi consimilibus constituti in officium, & sacerdotale munus intruduntur. De primis sic sentimus: veros quidem Sacerdotes ipsos esse, & post lapsum etiam tales permanere, utpote a legitimo ministro ordinatos. Alteros vero neque legitime electos, multo minus ordinatos, mero pseudosacerdotes esse pro certissimo tenemus. Porro licet primi legitimi Sacerdotes sint, alios tamen ordinare nequeunt legitima potestate destituti. Quod longe fortiori ratione de aliis ab Episcopis non ordinatis certum est.

Quæritur ergo, quinam legitime ordinare possint? Respond. Penes solos Episcopos jure divino eam potestatem esse; quod sic probatur: Ut aliqua potestas alicui ordini, & soli in Ecclesia jure divino competere cognoscatur; necessarium est, & sufficit, ut Apostoli, & tota primitiva Ecclesia talem potestatem in eo ordine solo irrefragabiliter, & perpetua serie agnoverint. Ut, siquid ad illam potestatem pertinens, absque illa factum sit, id irritum semper habitum in Ecclesia universa fuerit. Atqui Apostoli, & tota primitiva Ecclesia potestatem ordinandi Sacerdotes irrefragabiliter, & perpetua serie, in solis Episcopis agnovit; adeo, ut habitum sit

fit irritum, si quid in ea re fecissent, qui Episcopi non essent: Ergo potestas ordinandi Sacerdotes soli Episcoporum ordini competere jure divino censenda est. Prima propositio est certa, altera quoad primam partem sufficienter supra probata est, ubi luculentis totius primitivæ Ecclesiæ testimoniis ostensum est, nullos unquam, nisi ab Episcopis, Sacerdotes ordinatos esse. Quod autem irrita fuisset ordinatio ab aliis non Episcopis collata, demonstratur ex constitutionibus Apostolicis Clementis, Dionysio Areopagita, Ignatio, Concilio Ancyrano, locis supra citatis. Testatur illud quoque Damasus epist. 3. Ubi agens de Chorepiscopis, qui cum solum Sacerdotes essent, alios tamen Pontificum more præsumebant ordinare, sic loquitur: *Vacuum, & inane est, quidquid in prædicto Sacerdotii summi egerunt Ministerio.* Quod etiam diserte asserit Gregorius III. epist. ad Bonifacium. At certe si jure divino Presbyteri ex ipsa sua ordinatione haberent, ut alios ordinare possent, non esset irritum, quod facerent, tametsi prohibente Ecclesia facerent: ergo sequitur, quod etiam legitime ordinati Sacerdotes, qui ab Ecclesia defecerunt, alios Sacerdotes ordinare non potuerint, multo minus laici, aut prædicantes, qui a nullo Episcopo fuerunt ordinati.

2. Probatur: Paulus Rom. 12. v. 6. Docet in Ecclesia diversas esse gratias, seu potestates juxta officia diversa: *Habentes, inquit, donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, sive Prophetiam secundum rationem fidei: sive ministerium in ministrando: sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando. &c. & 1. Corinth. 12. v. 4. & seq. Divisiones ministrationum sunt, divisiones operationum sunt, alii sermo scientiæ, alii datur sermo sapientiæ, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii Prophetia, &c. Eph. 4. v. 11. Ipse dedit quosdam Apostolos; quosdam vero Prophetas, alios Evangelistas; alios Doctores, & Pastores, &c.* Sed hi omnes juxta diversam gratiam differunt inter se intrinseca diversa potestate, ut ex Apostolo manifestum est; ergo etiam Episcopis inest aliqua alia potestas, quam Pres-

Presbyteris. Conf. probatur : quia sicut tantum
 dignosci potest ea diversitas gratiarum, ac potesta-
 tis, quæ est in tam variis Ecclesiæ ministris ab in-
 trinseca operatione v. g. quod hic curet infirmos,
 & non alius; quod hic prophetizet, & non alius;
 dignoscitur, quod iste habeat gratiam ac potestatem
 curandi infirmos, vel prophetizandi, & non alius;
 & hinc infertur, quod ubi est diversa hujusmodi o-
 peratio, ibi etiam censenda sit alia, atque alia po-
 testas: sic etiam de Episcopis cenferi debet; qui,
 si diversam habuerint operationem, quam Presby-
 teri unquam habuerunt; eos etiam habere potesta-
 tem, quam Presbyteri non habent. Sed jam ab ipso
 Apostolorum, & Ecclesiæ primitivæ, totoque con-
 sequenti tempore semper aliquid diversum operatus
 est Episcopus, quod nunquam operatus est Sacer-
 dos. Ergo fuit in illo semper aliqua alia potestas,
 quæ non fuit in Sacerdote. Subsumptum hoc pro-
 batur. Haftenus ab initio Ecclesiæ hucusque Epi-
 scopi ordinarunt Sacerdotes; nunquam autem id fe-
 cerunt tantum Sacerdotes; neque ullum hujus rei
 exemplum ab Adversariis adduci potest, (ut supra
 probatum est) Ergo semper aliquid diversum ope-
 ratus est Episcopus; ergo potestatem diversam, seu
 majorem habuit, quam Sacerdos. Ex quo sequitur;
 si veri Sacerdotes alios ordinare nequeant, non po-
 tuerunt etiam, postquam ab Ecclesia vera defece-
 runt. Multo minus illi, qui nunquam vere ordinati
 sunt. Ergo in Ecclesia Lutherana nulli legitimi, ac
 veri Sacerdotes esse possunt. Addo his juxta illud
 Christi Joan. 20. v. 23. *Quorum remiseritis peccata,*
remittuntur eis, &c. Omnibus veris Sacerdotibus
 data est potestas remittendi peccata. Sed Lutherani
 prædicantes non habent eam potestatem. Ergo non
 sunt veri Sacerdotes. Subsumptum ex eorum pro-
 pria sententia sic probatur: nam ipsimet fatentur,
 Prædicantes suos non aliter remittere peccata, quam
 annunciando jam remissa esse, vel remittenda sub
 conditione fidei, vel serię pœnitentię, quod fieri
 nullo modo potest. Qui enim annunciat peccata re-
 missa jam esse, vel postea remittenda, ipse non re-
 mit-

mittit; sed ostendit eum, qui remittit. Deinde vel prædicantes annunciant jam remissa; & sic ipsi ea non remittunt, quia ante remissionem prædicantium jam erant remissa: vel annunciant postea remittenda, si conditio fidei, & seriae poenitentiae fuerit impleta: Sed ne quidem tunc etiam peccata vere remittunt: quia non nisi multo post, prædicante absente, vel dormiente, vel etiam vita functo remittuntur a Deo peccata: & sic falsum erit prædicantem remittere peccata; ergo cum prædicantes juxta propriam confessionem suam remittere non possint peccata secundum institutionem, & potestatem veris Sacerdotibus a Christo factam, clare sequitur, eos in propria sua sententia non esse veros Sacerdotes. Denique ut concludam; adversarii omnes velint, nolint, fateri coguntur, se non esse, nec vocatos, nec ordinatos, nec missos eo modo, ac ritu, qui in Ecclesia catholica, seu pontificia jam inde a mille sexcentis annis, usitatus fuit, sed alio, longe diverso, ut ostensum est; quia non sunt ordinati ab Episcopo, uti semper in Ecclesia Romana factum esse demonstratum est; sed vel a Magistratu sæculari, vel a non ordinatis sui similibus prædicantibus, aut a populo sine ullius veri Episcopi consensu, ordinatione, vel cooperatione vocati, ordinati, ac missi sunt. Cum ergo duo illi ritus inter sese discrepent, fieri non potest, ut ambo sint legitimi, & a Christo instituti. Si ergo Catholicorum ritus est legitimus, sequitur necessario alterum esse surreptitium. Si autem noster surreptitius est, asserere oportebit, nunquam verum Sacerdotium in Ecclesia catholica fuisse; sed falsum, & inane, & quod inde sequitur; nullam unquam, nec quidem temporibus Apostolorum veram Ecclesiam extitisse. Hæc enim sine veris Sacerdotibus, ac Ministris consistere non potest. Hoc autem nullus unquam A catholicus fatebitur; quippe qui omnes agnoscere coguntur Ecclesiam primitivam veram Ecclesiam fuisse. Ex quibus omnibus apparet, quam misere fallantur Lutherani, qui nunquam, uti putant, Eucharistiam sumunt, nunquam veram peccatorum remissio-

missionem accipiunt ; destituti veris Sacerdotibus , qui verum Christi corpus conficere , aut remittere peccata possint.

Solvuntur objectiones adversariorum. Lutherani , ut suos Sacerdotes , seu Ministros stabiliant , & rejiciant doctrinam nostram , probare satagunt suos legitime vocatos , & electos esse. Sed hoc falsum esse clare demonstrat Partinus , cap. 2. per totum , ubi eorum fundamentum discutit , & rejicit.

2. Conantur ostendere , non Episcopis , sed aliis etiam Sacerdotibus competere jus , & potestatem ordinandi alios , atque adeo Sacerdotum , & Episcoporum eandem potestatem esse. Sed illud etiam non esse verum , ostensum est superius. Hoc autem si evincerent , nihil aliud probarent , quam eos Sacerdotes , qui ab Ecclesia Catholica defece- runt , alios ordinare posse , non autem probarent , alios omnes prædicantes , qui a similibus Sacerdotes ordinati non sunt , veros Sacerdotes esse. Videndum tamen quibus argumentis hanc Episcoporum , & Sacerdotum æqualitatem probent. Brochman. de Minist. Ecclesiast. cap. 2. Quæst. 9. sic illud nititur probare. Primo : Paulus Actor. 20. v. 17. quos vocat Ecclesiæ Ephesinæ Presbyteros , eosdem v. 28. vocat Episcopos. Ergo non distinguit hos ab illis. Secundo : Postquam Tit. 1. v. 5. dixisset reliquisse se Titum in Creta , ut Presbyteros per civitates constituat , subjuncturus quales Presbyteros esse oportebat , inquit : *Oportet enim Episcopum sine crimine esse , &c.* Tertio : Paulus enumerans Eph. 4. v. 11. distinctos Ministeriorum Gradus , non facit ullam Episcoporum , tanquam peculiarem ordinem constituentium mentionem , Presbyter itaque , & Episcopus Paulo ejusdem significati voces sunt. Quarto : 1. Timoth. 4. v. 14. ait Paulus : *Noli negligere Gratiam Dei , quæ est in te , quæ data est per impositionem manuum Presbyterii.* Ergo potest Episcopus a Presbyteris ordinari. Ergo nihil interest inter Episcopum , & Presbyterum. Quibus , & similibus objectionibus , ut uno fere responso satisfaciamus , sciendum est ; hæc nomina *Episcopus* ,

Et Presbyter olim communia fuisse Sacerdotibus tam majoribus, quos jam proprie Episcopos, quam minoribus, quos Presbyteros nominamus; ratio hujus erat: Primo: Quia in ordine summo, qui est Sacerdotii, penes quem erat potestas consecrandi, sacrificandi, solvendi a peccatis, Presbyter par erat Episcopo, ut docet Chrysof. homil. ii. Secundo: Quia olim ante Schisma (ut ait Hieron. in 1. ad Tit.) non tam auctoritate, & jurisdictione distincta, ac divisa, quam communi Presbyterorum Consilio, labore, & Spiritu regebantur Ecclesiae. Unde Presbyteri dicebantur, & erant Episcopi, id est, Inspectores, & Correctores populi, cum Episcopo proprie dicto; imo & in Conciliis confidebant cum Episcopis, sententiamque rogati dicebant, ut patet Act. 15. v. 6. *Convenerunt, inquit, Apostoli, & Seniores* (id est, Presbyteri) *videre de verbo hoc*; unde factum, ut utrique dicerentur Episcopi, & Presbyteri. Postea vero cum cresceret Ecclesia, & numerus fidelium; atque ad eum rite gubernandum opus esset debita gubernatione, & subordinatione ministrorum sub uno Rectore Episcopo, cumque (ut asserit Hieronymus loco citato) Presbyteri prima illa praedicta Episcoporum Communicatione abuterentur, quisque insolenter aequari, & praeesse vellet, ac faceret Schismata; tunc Episcopi suam auctoritatem, & praeminentiam tueri coeperunt, & omnibus praelati sunt. Id autem factum est tempore Apostolorum, cum hic diceret: *Ego sum Cephae*, hic: *Ego Pauli*, ille: *Ego Apollo*. 1. Corinth. 1. v. 12. Id patet 1. Tim. 5. *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus*. Tempore Pauli ergo Timotheus tanquam Episcopus Presbyterorum erat Judex, & Jurisdictione superior. Sic Tito jubet Apostolus, ut constituat per civitates Presbyteros. Sic Ignatius ad Trallianos, & ad Smyrneneses: *Presbyteri, inquit, subiecti estote Episcopo*. Ex quibus patet responsio ad 1. & 2. Ad 3. Resp. Paulum enumerando varios ministeriorum ordines intellexisse Episcopos per pastores, illi enim proprie dicuntur pastores, quibus in-

tegra

tegræ provinciæ commissæ sunt, & quorum est singulas parochias obire, & iisdem de minoribus pastoribus, seu parochis providere, quæ sanctorum Patrum hoc in loco communis est interpretatio. Qui etiam inferiores illos pastores per vocabulum doctores designari a Paulo asserunt. Ad 4. Resp. 1. *Impositionem manuum Presbyterii*, significare impositionem manuum Episcoporum, cum Presbyteri sæpe etiam vocati fuerint Episcopi, juxta superius dicta. Ita explicant Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & passim Doctores alii. Resp. 2. Sic intelligi posse per impositionem manuum, acsi dictum fuisset per impositionem manuum, qua Presbyteratum accepisti, ut exponit Anselmus, & multi latini Patres: imo ipse etiam Calvinus *lib. 4. Institut. cap. 3. sub finem.*

Et hæc sunt præcipua Scripturæ loca, quibus Adversarii probare conantur Episcoporum, & Sacerdotum æqualitatem; ad quæ, cum responsum sit, manet verum, quod in hac controversia demonstravimus, Episcopos Sacerdotibus ordine, & jurisdictione jure divino majores esse, atque adeo a solis Episcopis Sacerdotes ordinari posse, & consequenter nullos extra Ecclesiam Romanam inveniri Sacerdotes, Sed ultra enucleatius.

Quær. secundo: An Sacerdotes sanctæ Rom. Ecclesiæ vere remittant peccata? Resp. contra Heterodoxos: Sacerdotem S. Rom. Ecclesiæ rite absolvere, & vere remittere peccata, & quidem auctoritate judiciali (accepta tamen a Christo, cujus Vicarius, & Minister est, quomodo baptizans vere abluit, & remittit peccata, ut Christi Vicarius, & causa instrumentalis) Proinde quamvis absolutio Sacerdotis sit aliena beneficii dispensatio, non tamen est nudum tantum ministerium annuntiandi Evangelii promissionem, vel declarandi, peccata esse a Deo remissa; sed est actus judicialis, quo Sacerdos tanquam Judex pronuntiat sententiam, & cum Deo tanquam causa principali vere absolvit a peccatis. Ita Catholici omnes cum Tridentino Sess. 14. cap. 6. Prob. 1. ex potestate clavium Apostolis; eorum-

eorumque successoribus promissa Matth. 18. *Quaecunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quaecunque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo:* collata autem Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ubi notanda sunt verba: *remiseritis, solveritis, retinueritis, &c.* Non enim Christus dixit: quibus denuntiaveritis, peccata esse remissa. Et sicut sanare vulnus non dicitur, aut solvere vincula, aut donare centum aureos, &c. qui praecise denuntiat alteri vulnus esse sanatum, vincula soluta, & aureos ei donatos: ita nec potest dici remittere peccata, qui praecise denuntiat ea esse remissa. Prob. 2. ex perpetua Ecclesiae traditione, & sensu. Audi testes Ambrosium, & Chrysost. prior lib. 1. de Poenit. cap. 2. ait: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & infra: quis est ergo, qui magis honorat Dominum Jesum? utrum, qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque servat obedientiam, ut peccatum & alliget, & relaxet: haeresis in altero inimitis, in altero inobediens, &c.* Et lib. 2. de Poenit. cap. 2. *Impossibile videbatur per poenitentiam peccata dimitti. Concessit hoc Christus Apostolis suis, quod ab Apostolis ad Sacerdotum officia transmissum est.* Posterior lib. 3. cap. 6. de Sacerdotio: *Corporis lepram haud purgare quidem, sed purgatos probare Judaeorum Sacerdotibus solis licebat: at vero nostris Sacerdotibus, non corporis lepram, verum animae sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Prob. 3. ad hominem: Quando Minister Ecclesiae denuntiat poenitenti, remissa ipsi esse peccata, vel hoc facit absolute, vel sub conditione, si rite credat Poenitens? si absolute; tunc prorsus temere denuntiat; quia nescit statum poenitentis, utrum non sit hypocrita &c. Si sub conditione; tunc opus non est hac denuntiatione, cum poenitens longe melius sciat, an habeat fidem, consequenter an sibi remissa peccata; quam minister. Ad quid ergo servit haec denuntiatio, quae unice adhibetur, ut in specie certificentur peccatores de obtenta remissione peccatorum?

torum? Ubi illa decantata certitudo, quam sibi fingunt Lutherani de statu gratiæ, & salute? cum eam certitudinem habere a Ministro debeant contritiæ conscientiæ, ut loquitur Gerardus: Minister autem nesciat, utrum poenitentes rite credant fide salvifica, sine qua obtinere remissionem peccatorum, & salutem impossibile est. Taceo, quod opus non sit, ut is, qui ita denuntiat, sit Minister Ecclesiæ, vel præco, cum denuntiare quilibet possit, etiam laicus, foemina, infidelis, & præsertim nuntii v. g. Norimbergensis, Ulmenfis &c. Quid enim obstat, cum juxta adversarios nulla requiratur specialis potestas, & auctoritas judicialis? Quod pro casu necessitatis quidem admittunt Lutherani; sed quam ridiculum id sit, nemo non videt. Et quare solum pro casu necessitatis? ubi fundamentum in Scriptura, quod extra talem casum debeat esse Minister Ecclesiæ necessario? &c.

Resp. 2. Defacto omnibus post Baptismum mortaliter lapsis, ad salutem omnino necessaria est absolutio sacramentalis vel in re, vel in voto suscepta. Prob. 1. ex Scriptura, quæ ex una parte dicit, poenitentiam esse simpliciter necessariam, *nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Luc. 13. ex altera vero parte modum agendi poenitentiam præscripsit talem, ut judiciali Sacerdotum sententia dimittantur peccata, & non aliter: *Quorum remisistis peccata remittuntur, quorum retinueritis, retenta sunt.* Joan. 20. Prob. 1. ex Traditione, & sensu Ecclesiæ, qui non solum declaratur in Conc. Trid. sed etiam manifeste colligitur ex necessitate Confessionis auricularis, de qua postea: ad quid enim hæc adhibita semper est, nisi, ut impetretur sacerdotalis absolutio? Cæterum dixi, *vel in re, vel in voto*, ut insinuarem, casu quo non posset haberi absolutio in re v. g. ob Sacerdotis defectum, sufficere desiderium absolutionis, quod includitur in contritione perfecta, vel in actu amoris Dei super omnia: talis enim saltem virtualiter vult observare omnia mandata: inter cætera autem mandata est etiam absolutio a peccatis a Sacerdote danda. Ratio est: quia

quia Deus, qui omnes homines vult salvos fieri, omnibus dat medium ad salutem necessarium: sed non daret omnibus tale medium, nisi sufficeret desiderium absolutionis, quam sæpe in re habere nequeunt morituri. Itaque absolutio sacramentalis graviter lapsis in hoc rerum ordine a Deo decreto necessaria est ad salutem necessitate *medii*, & consequenter etiam necessitate *præcepti* divini, quia quæcunque necessaria sunt necessitate *medii*, tene-mur facere, si pendeant a libera hominis potestate. Dicuntur autem illa esse necessaria *necessitate medii*, quæ imprimis positive, & directe influunt in salutem, ac insuper talia sunt, ut sine illis, etiam inculpabiliter omissis, juxta præsentem Dei ordinationem salus haberi non possit.

Ob. 1. Si Sacerdos auctoritate judiciali potest absolvere, tunc verum est dicere: Sacerdos vere condonat peccata, remittit poenam inferni, dat vitam, & beatitudinem æternam &c. Sed hæc pessime sonant, & Deo injuriosa sunt, qui solus hæc potest. Resp. Verum est, quod hæc faciat Sacerdos ut Christi Minister, & Judex Vicarius, potestate sibi communicata, delegata, subordinata, & dependente a Christo: non autem quod hæc faciat ut Salvator, & Judex principalis, potestate summa, ac independente a Christo. Christus est absolvens principalis, Sacerdos est Vicarius, Legatus, & instrumentum Christi, per quem Christus absolvit, non tamen solus, sicut baptizat per Ministrum: nam & Sacerdotibus dedit claves, & potestatem solvendi, ligandi, remittendi peccata, sicut dedit potestatem baptizandi. Regerit Gerardus, §. 112. Absolutionem Sacerdotis non esse tantum declarationem ejus, quod jam ante intus in poenitente factum est, sed esse simul efficax medium, per quod Christus vere poenitentibus confert, quod promisit. *Absolutio, inquit, est talis annuntiatio remissionis peccatorum, quæ efficax fit virtute Spiritus sancti, qui per illam offert, applicat, & obsignat remissionem peccatorum agentibus poenitentiam, & credentibus.* Resp. Hæc imprimis non cohærent cum iis, quæ

quæ ex eodem Gerardo adduximus n. 2. Dein probarent pœnitentiam esse vere Sacramentum, cum esset signum *practicum*, & collativum gratiæ, seu remissionis peccatorum: quod iterum est contra Gerardum. Demum quæro: vel Sacerdos absolvendo vere remittit instrumentaliter peccata? vel non, sed solus Deus totaliter? si prius; habemus Catholici intentum: si posterius; falsa sunt verba Christi ad Sacerdotes dicentis: quorum *remiseritis* peccata, &c.

Ob. 2. Christus non remisit peccata per absolutionem. 2. Nec Apostoli; tum quia nihil legitur de hoc in Scripturis, tum quia Christus dixit ad Discipulos: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Joan. 20. Ergo neque nunc Sacerdotes debent, aut possunt dimittere peccata per absolutionem. Resp. ad 1. Christus etiam non baptizavit, & sine Baptismo remisit peccata: ergo nec Adversarii alligabuntur ad Baptismum, & poterunt regenerare sine hoc medio filios Dei. Christus utpote plenus Dominus in remissione peccatorum non erat alligatus illis mediis, quæ instituit, & observari voluit a suis Discipulis: alligati tamen sunt ejus Ministri, quorum in potestate non est alio modo conferre gratiam, quam quomodo concessit Christus, a quo habent, quidquid habent. Ad 2. Etiam si de Apostolis non legeretur, eos per Absolutionem Sacramentalem dimisisse peccata (sicut nec legitur, eos absolvisse *denuntiando* tantum, remissa esse peccata) non tamen sequeretur, eos non absolvisse vere. Dein satis legitur 2. Cor. 5. ubi v. 18. dicitur: *Deus dedit nobis ministerium reconciliationis, & v. 20. Legatione fungimur pro Christo.* Adde, quod Apostoli converterint Judæos, & Gentiles, quibus peccata remittuntur per Baptismum, non per Absolutionem Sacramentalem: non ergo mirum est, quod explicite non multum inveniatur scriptum de data ab Apostolis Absolutione.

Ob. 3. Possunt remitti peccata per contritionem perfectam, ut fatentur Catholici. 2. Et defacto remittuntur per fidem, ut docent sectarii: ergo abso-

absolutio non est necessaria ad salutem. Resp. ad 1. In contritione continetur votum, seu desiderium absolutionis, ut tenent Catholici. Dein absolutio prodesset saltem attritis, & imperfecte pœnitentibus, quippe Christus in nova lege voluit per Sacramentalem Absolutionem etiam illis suppeditare remedium salutis, qui non perfecte conteruntur, & solum imperfectæ pœnitentiæ virtutem habent; quod in antiqua lege non erat concessum, sed debebant semper perfectam contritionem elicere. Imo Absolutio potest etiam prodesse perfecte contritis; cur ergo Deus non possit de eadem re bis ferre sententiam, semel apud semetipsum remittens peccatum propter contritionem perfectam, & semel per suum Ministrum absolvens, præsertim cum per ejusmodi absolutionem augeatur gratia sanctificans, quæ de se est remissiva peccati? Adde, quod incertum fit sæpe, utrum pœnitens habeat contritionem perfectam, vel tantum imperfectam. Quare absolutio prodest plurimum ad majorem spem, & certitudinem de remissis peccatis. Ad 2. N. absolutissime Ant. quod per fidem solam dimittantur peccata.

§. V.

Q U Æ S T I O N E S
EX JURE CANONICO.

De Conjugio Leprosorum.

Quæritur 1. Quid sit Lepra? Resp. Lepra, ut eam describit Paulus Zachias in qq. *Medico-Legalib. lib. 3. Tit. 3. quæst. 5. n. 8.* Est cutis asperitas cum pruritu, & corporis colliquatione, depascens profundas corporis partes orbiculatim, atque piscium instar squammulas ex sese emittens. Huic similis est Elephantiasis, vel omnino indistincta. Lepre hic æquiparantur alii morbi contagiosi: uti pestis, lues venerea, seu morbus Gallicus, qui est infectio, seu contaminatio massæ sanguineæ, ex coitus præcipue inquinamentis, vel alio modo per contagium communicata: item tabes, seu phthisis, h. e. ulcus

pulmonis, ex quo consumptiva febris, hectica dicta, generatur: item febris hectica: Epilepsia vero, licet hanc quoque per contagium fuisse communicatam aliquando notatum sit, periculum tamen certum infectionis non habet, nec communicari solet ab uno homine in alium. Paulus Zachias *quæst.* 6. n. 4. Igitur quæ afferemus de lepra, pariter quoque intelligenda erunt de aliis morbis contagiosis, sed fere de peste, lue venerea, & phthisi tantum, quæ ultima tamen periculum infectionis solum habet respectu junioris conjugis a seniori, non vicissim, uti testatur idem Auctor. Maximum autem periculum infectionis oritur ex coitu maris, & foeminae, & adhuc certius viro, qui conjungitur foeminae leprosaë, &c. quam huic, si conjungatur viro leproso, ut docet Sanch.

Quæritur 2. Quid si autem lepra superveniat; potestne propterea solvi Matrimonium? Resp. Non potest: non tantum si jam sit consummatum, sed etiam, si necdum adhuc fuerit consummatum. Nam lepra superveniens, vel præcedens ignorata, non dissolvit matrimonium quoad vinculum, siue illud sit consummatum, siue ratum duntaxat: ratio primæ partis est, quia nullum impedimentum dirimens superveniens solvit matrimonium. Patet ex *cap. 1. Et 2. hoc Tit.* Textus *cap. 2. cit.* sic habet: *Quoniam nemini licet (excepta causa fornicationis) uxorem dimittere: constat, quod siue mulier lepra percussa fuerit, seu alia gravi infirmitate detenta, non est a viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Quod si virum, siue uxorem, leprosum fieri contigerit, Et infirmus a sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.* Secunda Pars prob. ex eodem *cap. 2.* & ratio est, quia vis dirimendi matrimonium ratum soli professioni religiosæ indulta reperitur *cap. 2 & cap. 7. de convers. conjug. Reiffenst. hic num. 2. add. Schmaltzgr. eod. Tit. Num. 7. cum 4. seqq.* Ubi Respond. ad duos Text. contrar. unum in *cap. fin. circ. fin. h. t.* & alterum in *Can. 18. Caus. 32. q. 7.*

Quæ-

Quæritur 3. Potestne faltem propter supervenientem lepram peti separatio quoad thorum, mensam, & cohabitationem? Negant simpliciter *Schambog. num. 5. h. t. per cap. 2. eod.* Ubi sola causa fornicationis excipitur; sed rectius alii distinguunt, an ejusmodi lepra superveniens medicorum judicio ita sit contagiosa, ut periculum gravis infectionis post se trahat, an vero non sit ita contagiosa? Primo casu admittunt separationem quoad thorum, & mensam, ex ratione: quod conjuges contrahendo matrimonium, non censeantur se aliter ad onera ejusdem obligasse, quam salva proprii individui incolumitate, quam alienis commodis, & solatiis ordo charitatis præferre docet. Secundo vero casu, dicunt procedere decisionem *cap. 2. cit.* consequenter separationi non esse locum. *Schmalzgr. hic num. 13. cum seq. confer Engel eod. Tit. & Reiffenst. eod. num. 6. cum seq.* Resp. cum Pichler, nec quoad cohabitationem, & thorum, seu quoad obligationem reddendi leproso conjugi debitum conjugale, si lepra non sit confirmata, maligna, & contagiosa, seu ex judicio medicorum, vel peritorum non inveniens satis certum periculum gravis infectionis; non obstante, quod periculum sit prolis leprosæ nascituræ. Quoad thorum tamen dissolvit, quando contagiosa, & gravis infectionis periculum habet superveniens lepra, aut præcessit ignorata. Vel quando tantum creat horrorem alteri parti, ut ei difficilimum sit reddere debitum, uti sæpe contingit, maxime, si lepra est leonina, ut vocant, & faciens membra putrescere: non obstante, quod ex parte infecta sit periculum incontinentiæ. Prima Pars sumitur ex *cit. cap. 1. & 2. de conjug. lepros.* Secunda pars ex eo, quod proli melius sit existere leprosam, quam omnino non existere. *Sanch. lib. 9. de Matrim. d. 24. n. 25. cum S. Thom. & aliis pluribus.* Tertia pars colligitur ex mente contrahentium, qui non censeantur se obligare voluisse ad cohabitandum, & debitum reddendum cum periculo gravis infirmitatis contrahendæ; cum ordo charitatis exigat proprii individui incolumitatem præferri alienis solatiis.

tiis. Paulus Zach. *lib. 9. Tit. 10. quæst. 4. num. 7. seqq.* item *Consilio 36. num. 3. Sanch. loc. cit. num. 2. & 17. Barbosa in cap. 2. cit. num. 2. & alii passim.* Quarta pars ex simili ratione; quia nempe non censetur pars sana, præsertim decepta, ad tam grave periculum subeundum se obligasse. Quinta pars inde suadetur, quod talis horror reddat moraliter impossibilem redditionem debiti; ad quam utique non datur obligatio, Sanch. *loc. cit. num. 21.* Periculum incontinentiæ aliis mediis a parte infecta tolli potest, ac debet, uti debet a personis extra Matrimonium existentibus. Et iste horror etiam illum deobligare potest a reddendo debito, qui scienter contraxit cum leprosa; quamvis talem non excuset periculum infectionis, uti docet Gobat cum communiore contra Palao.

Oppon. 1. In *dict. cap. 1. & 2.* Non fit mentio de Matrimonio præcise rato: ergo istud dissolvitur per lepram supervenientem. Conf. tum *ex cap. fin. h. t.* ubi ad quæst. an sponsus compelli debeat ad consummandam maritalem copulam cum parte in lepram incidente? respondit Papa, ad eam accipiendam cogi non debere, cum nondum inter eos Matrimonium fuerit consummatum: tum ex *Can. 18. caus. 32. quæst. 7.* Ubi Papa de casu, quo uxor infirmitate correpta non voluit debitum reddere conjugale marito, si se continere non potuerit, potestatem concessit ducendi aliam, modo subsidii opem non subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit: hoc autem de Matrimonio consummato utpote jure divino insolubili, intelligi non potest: ergo de Matrimonio rato: ergo hoc dissolvitur per lepram, vel infirmitatem aliam supervenientem: Secundo: Christus *Matth. 5. & 19.* propter solam fornicationem conjugis dedit potestatem instituenti divortium, & separationem quoad thorum: ergo, utut magnum sit periculum infectionis, vel ingens horror, manet obligatio cohabitandi & reddendi debitum. Resp. ad 1. sufficit, quod cit. cap. loquantur de Matrimonio cum præcissione a consummato, & rato: modo lepræ nunquam in jure de-

detur vis dissolvendi Matrimonium ratum, jam sufficienter in dictis cc. comprehenditur etiam ratum; cum ex natura sua sit indissolubile, & nunquam ipso jure solvatur, nisi id exprimat jus: jus vero unicum casum exprimit, nempe Professionem Religiosam, qua solvitur Matrimonium ratum, *cap. 2. & 7. de Convers. conjug.* Id quidem concedo, quod lepra superveniens, vel ignorata, possit esse sufficiens causa, ut Papa in tali Matrimonio præcise rato dispenset: ipso autem jure dissolvi, asserere defectus juris prohibet. Ad *cap. fin. cit.* dico, ibi sermonem esse de sponsalibus, non de Matrimonio rato, & sponsus dicitur non compellendus ad accipiendam sponfam lepra correptam, & ad consummandum, h. e. ad perfecte contrahendum Matrimonium de præsentī, ut responsio concordet interrogationi. Ad *d. Can. 18. ajo*, ibi a Pontifice fuisse dispensatum in Matrimonio rato propter supervenientem conjugis infirmitatem. Sic canonem cit. interpretatur cum Gl. Barbosa, & Pontius. Vel dic cum Gonzal. in *d. cap. fin. num. 9.* & aliis, textum loqui de muliere, quæ laboravit antecederet non quacunque infirmitate, sed arctitudine, vi cuius ad Matrimonium erat inhabilis. Neque te terreat verba ultima, quibus vir prohibetur ab illa subtrahere opem subsidii; quia hæc subsidia consistebant in restitutione dotis, vel per modum consilii fuerunt suasa a Pontifice, non præcepta. P. Wiestner. *h. t. num. 4. cum Gl. Ad 2.* Propter solam quidem fornicationem conjugis data est potestas a Christo instituendi divortium perpetuum; temporaliter tamen etiam ex aliis justis causis, uti est sævitia, periculum animæ, molesta cohabitatio ob rixas, &c. periculum corporis, ad quod merito refertur lepra contagiosa, divertere licet, ut habet communis, nempe quamdiu durat talis causa, & quamdiu lepra non sanatur.

§. VI.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
M O R A L I.*De Circumstantiis in Confessione explicandis, vel non.*

Ostendite vos Sacerdotibus. Christus semper lepro-
 sos mittit ad Sacerdotes, ad docendum nos,
 neminem in novo testamento remissionem peccato-
 rum obtinere a Deo, nisi prius se Sacerdoti osten-
 dat, & ad aures ejus criminum suorum Confessio-
 nem deferat. Ideo etiam hoc, quod hic factum
 fuit, figuram denotavit Sacramenti Confessionis,
 licet valde imperfecte; quia Sacerdotes veteris te-
 stamenti tantum tractabant lepram corporis, quam
 tamen non purgabant, nec sanabant: sed nostri Sa-
 cerdotes novi testamenti occupantur in lepra ani-
 mæ, quæ est deterior, & periculosior, id est: in
 peccatis, quæ non solum aspiciunt, & audiunt, sed
 in veritate purgant, & condonant, quemadmodum
 hoc inter veteres doctores sanctus Chrysostomus
 valde bene explicat. lib. 3. de Sacerdotio. Hæc fi-
 gura missionis leproforum ad Sacerdotes, duo nos
 docet de Sacramento Confessionis. Alterum, quod
 non sit hominum institutio, aut inventum; sed sit
 institutio, & ordinatio Dei: quemadmodum leprosi
 in veteri lege ex mandato Dei se Sacerdotibus osten-
 dere cogeantur, atque etiam Christus eosdem ju-
 bebat ire ad Sacerdotes. Quanquam hæretici no-
 stris hominibus persuadent, non esse hoc necessa-
 rium, neque præceptum Christi, ut quis peccata
 sua Sacerdoti confiteatur, sed esse præceptum ho-
 minum; sed istis quidem probandum erit, ubi,
 quando, & a quo homine tam grave præceptum
 primo datum fuerit, quia non est gravius præcep-
 tum in Ecclesia, quam quod homo apud mortalem
 hominem sua peccata omnia exponat, se ipsum hu-
 militer accuset, & omnes internas suas turpitudi-
 nes, vitia denudet. Quis autem hoc ponderosum
 onus mundo persuasit, & portandum dedit, at-
 que

que ipsis etiam Regibus, Principibus, aliisque viris illustribus, quibus summa est omnium rerum mundi potestas, hoc Confessionis jugum imposuit? quis hanc necessitatem primo eis imperavit? Confessio enim peccatorum res est per se tam onerosa, quod ista a toto mundo non fuisset suscepta, nisi illa a Deo ipso devenisset. In rebus gravibus, & alicujus momenti, ab Ecclesia institutis scimus ex historiis tempus, locum, & authorem institutionis. Sacramentalis autem confessio tam est antiqua, ut nemo hominum principum istius aliquod noscat, nisi solus Christus, qui in faciem Apostolorum sufflando, dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Hoc quidem Apostoli intelligebant, ideo etiam Christianos docebant confiteri peccata sua; quam Christi doctrinam toti mundo divulgabant, quæ jam mille septingentis annis in tota Ecclesia concorditer ab omnibus Catholicis credita fuit, usurpata, & observata; In actis Apostolorum legimus fideles Christianos peccata sua confessos fuisse, atque libros suos curiositatis plenos combussisse publice, qui valebant quinquaginta millibus denariorum; S. Jacobus Apostolus admonet Christianos, ut in suis morbis non solum Deo, sed etiam hominibus, seu invicem, id est: Sacerdotibus, qui etiam homines sunt, peccata sua confiteantur. Jacob. 5. Sanctus Petrus Apostolus, discipulum suum S. Clementem docebat, ut Christianos peccata quoque cogitationum confiteri admoneret. Clemens epist. 1. cit. in Concil. 1. Vansen. cap. 6. Sanctus Dionysius Areopagita discipulus S. Pauli, arguit Monachum malum Demophilum. epist. 8. ad Demophil. quod quendam peccatorem, sibi, uti Sacerdoti, genibus flexis confitentem, de loco detruferit, neque ei concesserit confiteri amplius reliqua sua peccata. Et certe libri veterum Doctorum, Cypriani, Tertulliani, Origenis, Basilii, Ambrosii, Chrysostomi, Paciani, Hieronymi, Augustini, Leonis summi Pontificis, &c. sunt pleni hujus rei, nosque docent, quam diligenter,

ter, & devote Christiani intra sua tempora soleant Sacerdotibus peccata sua confiteri, tanquam certi non alio modo Deum ista remissurum esse, quam per hujusmodi vocalem confessionem; & ut hoc Christiani commodius perficerent, Episcopi semper in suis Ecclesiis certos quosdam Sacerdotes delignant, qui pœnitentium Confessiones exciperent, qui nominabantur pœnitentiarii, & erant viri sapientes, pii, & in omnibus fidi, & secreti (scribit Zozomenus. lib. 7. cap. 16.) qui propter multitudinem pœnitentium certas suas hebdomadas habebant, & in templo confiteri volentes expectabant, quod ipsum adhuc quotidie fit apud Catholicos, præcipue Romæ. Ubi S. Simplicius summus Pontifex circa annum Domini, quadringentesimum octogesimum, pœnitentiariis diversas hebdomadas ordinavit. Quare autem Deus hanc auricularem Confessionem hominibus Christianis injunxerit, causæ sunt ingentes utilitates, quæ homini tam spirituales, quam temporales ex ista proveniunt. Nam imprimis discimus inde cognoscere bonitatem Dei, qui adeo facile omnes offensas, omnia flagitia in se commissa remittit, dum jus suum judicandi peccata alteri tradit, qui nec infinitatem Majestatis Dei cognoscit, & ipsemet sæpe cadit in eadem errata, & defectus. Christus igitur hac in re videtur agere sicut Rex aliquis potens, qui cum sciat omnes suos servos fures esse, tamen inter illos secernit duos, aut tres, quos in judices eligit, qui ex regia potestate reliquos omnes aut de factis absolvant, aut ad restitutionem ablatorum compellant. Deinde, discimus justitiam Dei, qui nostram superbiam, qua in Deum peccavimus, vult deprimere; dum facit, ut nostra peccata simplici Sacerdoti genibus flexis confiteamur humiliter, ab ipso monemur, ut nonnunquam arguamur, atque etiam pœnitentiam accipiamus pro satisfactione peccatorum. Tertio, in Confessione audimus bonas admonitiones, & doctrinas, tum certa consilia, & remedia devitandi peccata. Quarto sentimus levamentum quoddam, quemadmodum infirmus, qui multos humores,

res,

res, quibus stomachus ejus onerabatur, ejicit & expuit, aut cujus apostema, quod valde intumesce-
ret, eumque per internum pus affligeret, aperitur,
unde omnes sordes extrahuntur, & effluunt, quo-
niam post Confessionem sentimus quotidie inter-
nam aliquam quietem, pacem conscientiae, & læ-
titiam in anima. Quinto, exiguus iste pudor,
quem in Confessione patimur, magnum bonum in
nobis operatur, quia impedit nos, & absterret ab
ulteriori progressu in peccatis, ex parte satisfacit
pro poena per peccatum commerita, & liberat nos
ab illa maxima verecundia, & confusione, quam
in extremo Dei judicio passuri fuissetus coram
toto mundo. Sexto, multa bona communitati per
Confessionem proveniunt, multaque mala corri-
guntur, ad quæ tollenda nullum aliud remedium
erat; quia multa injusta bona restituuntur, multæ
concordiæ, & pacis conciliationes fiunt, multa
odia, & invidiæ deponuntur; multa homicidia im-
pediuntur, multæ eleemosynæ erogantur, multi
pauperes sustentantur; imo vix est bonum aliquod,
quod suam originem non habere possit ex Confes-
sione. Alterum est, quod hæc figura nos doceat
modum confitendi; quia cogeabantur Sacerdotibus
omnia sua membra nuda ostendere, ut illi videre
possent, an in aliquo membro lepra esset, & hære-
ret; ideo non solum denudari, & vestibus omni-
bus exui debebant, sed & omnes pili corporis un-
dique abradi, ut ita cutem clare satis peripicerent.
Similiter Sacerdotes diligentissime perlustrabant
lepram vestium, & domorum; quia ipsorum offi-
cium erat omnia genera leprarum examinare. Ex
quibus docemur, ut nos etiam, si a lepra animæ,
nimirum a peccatis purgari cupimus, conscientiam
nostram læsam, ad aurem Sacerdotis totam panda-
mus. Proinde oportet nos imprimis, omnia pec-
cata mortalia dicere, neque unum ex istis scienter,
aut de industria reticere.

De quo cum aliunde sat tractatum sit in parte
hyemali, ubi de Confessione Sacramentali actum,
& ad eam pertineant certæ circumstantiæ peccato-
rum,

rum, congrue hic tractandum restat: An, & quæ circumstantiæ in Confessione explicandæ sint? an pure speciem mutantes, an etiam aggravantes? Antequam autem ad Quæstionem respondeam: Notandum, de fide est, quod ad Confessionis integritatem pertineat explicare omnes peccatorum species, quantum fieri potest, ut definitum est in 6. Synodo: in Flor. Later. Trid. Sess. 14. cap. 5. Cum enim Sacramentum poenitentiae sit a Christo institutum per modum iudicii, in quo Sacerdotes constituti sunt iudices, qui ferant sententiam, & imponant poenam, ut dictum parte hyemali, patet, quod non possit iusta ferri sententia, nisi iudex cognoscat in specie peccata, consequenter peccata in specie morali, & quidem infima sunt a poenitente explicanda. Dixi autem imo. *in specie morali*, quem numerum actus habet in genere moris, species enim *physica* peccati secundum genus entis est impertinens ad cognitionem causæ in Confessione. Unde fur non tenetur explicare, an res, quam est furatus, fuerit bos, vel equus, sed sat est, si dicat: commisi furtum mortaliter grave; quia omnia furtiva, si non habeant aliam annexam malitiam, uti est sacrilegium, sunt ejusdem speciei morales infimæ. Dixi secundo: *in specie morali infima*, quia poenitens, quantum fieri potest, debet procurare directam sui peccati mortalis absolutionem. Unde male confiteretur, qui occiso proximi famulo diceret: *occidi animal proximi*.

Nec hoc præceptum est moraliter impossibile, ut contendit Lutherus, nec contra legem, quæ prohibet diffamationem sui in re occulta, ut arguit Wicleff. nec superflua in peccatis aliunde publicis, & notoriis, ut voluit Petrus Oxoniensis. Nam primo: hoc præceptum tantum obligat ad explicandas omnes species peccatorum, quantum fieri moraliter potest, adeoque etiam homo rudis huic præcepto satisfacit, si ita confiteatur species peccatorum, sicut cognoscit eas, & scit moraliter; sed possunt etiam rudes vulgari quodam modo diversas peccatorum species cognoscere, pro diversitate pec-

peccatorum, quibus peccata prohibentur, vel virtutum, quibus opponuntur, ergo. Secundo: Lex naturalis tantum prohibet illam infamationem sui, quæ vergit in grave damnum; sed apud Confessarium infamatio vergit in bonum, & abunde compensatur fructu gratiæ, & divinæ consolationis, nec infamatio est dicenda talis peccatorum manifestatio, cum fiat apud Confessarium sigillo arctissimo obligatum ad silentium. Tertio: Quia notitia de peccatis extra iudicium accepta, est insufficientis ad ferendam judicialiter sententiam, consequenter pœnitens tenetur manifestare species peccatorum intra Confessionem, licet eadem peccata Confessario sint aliunde nota. His præmissis, quæritur de circumstantiis peccatorum; an non tantum mutantes speciem, sed etiam intra eandem speciem moralem malitiæ notabiliter aggravantes circumstantiæ sint in Confessione necessario explicandæ? Suar. hic D. 22. S. 3. n. 5. censet per se loquendo ad integritatem Confessionis necessarium esse, ut circumstantiæ pure aggravantes explicentur; citatque Alensem, Marfilium &c. Atque est communis Thomistarum; Econtra Vasquez, secutus D. Antoninum, Bonavent. Scot. Dur. tenet oppositum, cui subscribunt Lessius, Lugo, &c.

Notandum secundo: Distinctionem specificam in genere moris desumi præcipue aut ex objecto, aut modo tendendi actus peccaminosi notabiliter diverso, ex legibus formaliter diversis, contra quas agitur formaliter; aut quæ diversæ sunt, vel ratione finis, seu virtutis, contra quam tendit, vel ratione motivi, quod intenditur a legislatore; sic si jejunium primo ab Ecclesia præceptum, simul mihi secundo præcipiatur a superiore in virtute obedientiæ, item tertio a confessario imponatur pro pœnitentia Sacramentali, & ego insuper quarto voverim illud, hic interveniunt quatuor leges formaliter diversæ, quæ habent diversa specie motiva.

Notandum tertio. Circumstantiam peccati dici omne id, quod accidit peccato in certa specie malitiæ

litiae constituto, quæ species dicitur substantia actus, quod sit subjectum cæterarum. Si nec augeat, nec minuat peccati malitiam, ut v. g. quod post meridiem pecces, impertinens est ad Confessionem. Si vero augeat, vel minuat, sic ut vergat erga enumerata notato secundo; dicitur speciem mutans, de quo in Respon. dicetur prima; si vero sic augeat, ut non vergat contra enumerata cit. notato; dicitur pure aggravans, seu majus peccatum faciens intra eandem speciem, sic majus peccatum est furari 10. aureos, quam 5. cum tamen in utroque peccato eadem species furti mortalis fervetur. Si augeatur malitia mortalis notabiliter, dicitur notabiliter aggravans, ut, si quis furetur 100. Si vero notabiliter minuatur, ita tamen, ut adhuc maneat mortalis, dicitur notabiliter minuens. De notabiliter aggravante disconveniunt authores.

Resp. primo. *Ad integritatem Confessionis sacramentalis est necessarium in uno quoque peccato circumstantias speciem mutantem explicare, quoniam refundunt in actum malitiam morali specie distinctam ab illa malitia, quæ desumitur per ordinem ad objectum primum. Est de fide. Si quis dixerit in Sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, & singula peccata mortalia, & circumstantias, quæ speciem peccati mutant, sit anathema. Ratio est: quia alias non potest a iudice sacro peccatum plene cognosci, ergo. Hinc Trident. cap. 5. ait. Colligitur, etiam eas circumstantias in Confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Quod sine illis peccata ipsa neque a poenitentibus integre exponantur, neque iudicibus innotescant: In quibus verbis ratio assignata.*

Resp. secundo. *Circumstantiæ malitiam peccati mortalis etiam notabilius pure aggravantes per se loquendo non sunt in Confessione necessario explicandæ. Ita præter alios DD. jam citatos, disertè D. Thomas in 4. D. 16. q. 3. Art. 2. quæst. 5. ubi sic loquitur: quod autem dicunt, quod omnes circumstantias, quæ aliquam notabilem peccato addunt malitiam, confiteri necessitatis sit, si memoriæ occurrant; alii vero dicunt,*
quod

Chrysoft. *homil. in Imperfect.* D. Hieron. S. Anton. Ulyſſip. *Serm. in Dom. 15. post Pentecosten.* Anima plus est, seu pretioſior est, quam eſca; & corpus plus, quam veſtimentum: qui ergo ſine veſtra ſollicitudine dedit, quod majus est, ſcilicet animam, & corpus; dabit etiam, quod minus est, ſcilicet eſcam, & veſtimentum. Qui enim dedit vobis vitam, dabit neceſſaria ad illius conſervationem. Alienum est a divina benignitate, beneficia elargiri, & in eorum deficere conſervatione, *quandiu vult eſſe, quod fecit*, ut ait Chryſoſt. cit.

Reſpicite volatilia coeli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea. v. 26. Secundum, & tertium argumentum ponit Dominus cum ſuis exemplaribus rationibus, quæ multum movent. In ſecundo ait de cibo; in tertio de veſtitu: & procedit de minori ad majus. De cibo agens ait: *Reſpicite*, quod magnam habet emphafiſm; nam hoc verbum idem valet, ac retroſpectere oculos: peccator enim ob ſui miſeriam poſt tergum habet, quæ ad ſui documentum, ac ſalutem pertinent. Quidam olim per volatilia Angelos intellexerunt, ut in commentariis refert Hieronym. Contra Hilarius immundos ſpiritus, fortasſe allegorice. Sed perſpicuum eſt aves intelligi debere, niſi velimus non ſolum vim argumenti, ſed omnem etiam ſententiam prorsus perire. Igitur a volatilibus coeli, ſeu volucris, tanquam a minori ad majus procedit Dominus; quia ſi Deus alit aves irrationales, de victu non ſollicitas, quanto magis habebit providentiam de hominibus rationalibus Chriſti ſanguine redemptis, ac hæredibus cœlorum. Cur autem aves potius, quam alia animalia nominaverit, tres potiſſimum cauſas fuiſſe arbitratur Maldon. Primam, quod voluerit in toto quodammodo mundo exempla nobis divinæ providentiæ proponere. Incipit ergo a cœlo: *Reſpicite volatilia coeli*, & deſinit in terram. v. 28. *Conſiderate lilia agri.* Secundam, quod cum in ſublimi aere verſentur, longius a cibo abſunt, & tamen Deus paſcit illa. Tertiam, quod terreſtria animalia plus in quærendo, & recondendo cibo habere

bere soleant industriæ; itaque Salomon, ut providi, & laboriosi esse discamus, mittit nos ad formicam, Proverb. 6. v. 6. & 30. v. 25. *Formica*, inquit, *populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi. Cæli.* Eodem hoc epitheton pertinet; sunt enim & domesticæ aves, quæ hominum aluntur providentia; cœlestes autem solus Deus alit. Luc. 12. v. 24. Corvos nominatim dixit ideo, ut quidam putant, quod corvorum pulli simul ut exclusi sunt, a patre, & matre deferantur; ita, ut ex Dei sola pendeant providentia; ideo de corvis nominatim dictum esse: *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum vagantes, eo quod non habeant cibos.* Job. 38. v. 41. *Et qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum* Psal. 146. v. 9. *Neque serunt, neque metunt.* Recte ponderat Chrys. hom. 22. Non enim dixit: Respicite, quia volant aves, quod nobis certe impossibile est prorsus imitari: *Sed quod absque sollicitudinis suæ præparatione pascantur, quod nos quoque, si volumus, facile quimus implere.* Deus non vult a nobis impossibilia; & ideo non præcipit, ut attendamus ad aves, quod volant, quod excedit nostram naturam, sed quod fine sua sollicitudine pascuntur, quod a nobis facile præstari potest.

Et Pater vester cœlestis pascit illa. v. eod. Non dicit Pater eorum, vel illorum, ut advertit S. Thom. sed Pater vester, quasi dicat, si Deus illa, cum & vilissima sint animalia, & eorum ipse Pater non fit, tamen providentissime pascit, quanto magis pascet vos, qui & homines, & ejus filii estis, cum proprium Patris officium sit filiis alimenta prospicere, quod autem Deus Pater noster fit, demonstrat Sylveira, eo quod proprie Pater sit creaturæ rationalis, siquidem homo dicitur per gratiam adoptatus in filium. Et valde signanter dicitur: *Pater vester*, ut agnoscamus, si illis Deus, quorum creator, & Dominus est, ad vitam necessaria præbet; quanto magis vobis id facturum, quorum & Pater est; ut ita, inquit Abulensis, nobis ingerat magnam confidentiam, quia Pater miseretur filiis, & non potest

test oblivisci illorum; ita Deus, cum sit Pater, non potest oblivisci illorum; ita Deus, cum sit Pater, non potest se continere, quin misereatur. Psal. 102. *Sicut misereatur Pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.* Simul etiam his verbis Dominus Philosophorum commenta demolitur, qui negabant Dei providentiam in istis inferioribus, metuentes, ne divina providentia violaretur, si ad hæc se inferiora demitteret, propter quod videtur Theologus appellasse Aristotelis parcam providentiam. Poterat, inquit Chrysost. hom. 22. in Moyse, in Elia, & Joanne divinæ providentiæ exempla proponere, quorum Moyse quadraginta dies a Deo sine cibo sustentatus est Exod. 24. v. 18. Elias per corvum alitus avium voracissimam, & quæ maxime cibo eget. 3. Reg. 17. v. 4. 6. Joannes in solitudine sine ulla victus, & vestitus solitudine vitam egit. Matth. cap. 3. v. 4. Nullo autem argumento probat Deum pascere volatilia coeli, quod id ex Scripturis persuasum satis esset iis, quibus loquebatur. David enim dicit: *Aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione.* Psal. 103. & rursus.

Nonne vos magis pluris estis illis. v. eod. Id est: *Præstantiores estis illis*, ut habet Syriacus; seu *longe illa præcellitis*, ut ait Vatablus, cum sitis filii, & hæredes regni coelorum.

Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum. v. 27. Ubi notandum pro, cogitando, Græcis esse *μεριμνῶν* id est: sollicitus existens, participium enim est ejus verbi, quod hic sæpe vertitur per sollicitum esse. Est ergo sensus: quis vestrum anxia sua, & sollicita cogitatione, aut sua sollicitudine potest adjicere &c. Quorsum autem hoc dicat, variant interpretes. Hieron. August. lib. 2. *de serm. Domini*, Beda, & Strab. in Commentariis existimant: sicut paulo ante probavit animam pluris esse, quam escam; ita nunc probare velle corpus pluris esse, quam vestimentum; & Deum, qui istam nobis corporis staturam dedit, conveniens illi vestimentum daturum esse; nos, qui staturam facere non possumus, nec vestimen-

tum illi accommodatum, nisi Deo concedente, reperire posse. At id non hoc loco, sed vers. seq. facit: *Et de vestimento quid solliciti estis?* quasi nondum cœpisset de vestimento disputare. Chrysost. Euthym. Theophil. si non potestis, quantumvis edatis, & bibatis, ad staturam corporis vestri vel unum cubitum adjicere, nisi Deus augeat; quid de cibo, & potu solliciti estis? *Neque enim qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus.* I. Cor. 3. v. 7. Hunc non esse sensum constat ex Luc. 12. v. 26. *Si ergo, quod minimum est, non potestis, quid de cæteris solliciti estis?* Ex quo manifestum est voluisse Christum ab eo, quod erat minus, ad id, quod majus erat, argumentari. Vocat ergo minimum cubitum unum ad staturam corporis adjicere, non comparatione indumenti, aut cibi, aut potus. Nec enim dubium est, quin majus sit, atque difficilius, non dico unum cubitum, sed vel unum pilum corpori nostro addere, quam victum, & vestitum invenire. Sed vocat minimum comparatione totius corporis, & animæ, ut recte Author Imperf. animadvertit. Probat igitur Christus his verbis minorem superioris argumentationis propositionem, quam supprefferat. Sic enim argumentatus fuerat: Anima plus est, quam esca, & corpus, quam vestimentum. Subst. Sed animam, & corpus non vos; sed Deus facit, ergo escam, & vestimentum non vos debetis quærere, sed Deus. Illam autem partem minoris propositionis: animam, & corpus vos facere non potestis, nunc probat. Non potestis unum cubitum facere, ergo multo minus totum. Advertit autem Euthym. hic potius dici cubitum, quam digitum, vel palmum; quia per cubitos solet fieri hominis mensura: nam quilibet homo recte, & apte compositus, tot habet cubitos suos in altitudine, quot in latitudine, si expansis brachiis apponatur. Atque ita ex hac ratione fit, ut homo sit quadratus, cum æqualem habeat longitudinem, ac latitudinem, ut ita in virtute, constantia, ac perseverantia, quadratus, firmus, solidusque sit.

Et de vestimento quid solliciti estis? considerate li-
lig

lilia agri quomodo crescunt: non laborant; neque nent.
v.28. Est jam quartum argumentum, a victu tran-
sit ad vestimentum, quod etiam ad vitam humanam
necessarium est, postquam igitur monstravit, quod
non oportet nos pro cibo esse sollicitos, ad id, quod
levius est, pertransit, non enim ita necessarium est
indumentum, sicut cibus. Sicut autem prius exem-
plo quodam animalium avocavit a sollicitudine cibi,
ita & nunc etiam exemplo quodam a sollicitudine
vestimentorum. Non autem hic utitur exemplo vo-
lucrum, ut induceret pavum, aut cygnum; sed
potius exemplo florum, ut ex variis rebus exem-
pla desumens, & viliora etiam proferens, in qui-
bus Dei providentia relucet mire, efficacius sollici-
tudinem excuteret. Deinde, quia in floribus maxi-
me spectatur pulchritudo, quæ illis loco vestimen-
ti est. Liliorum autem inducit exemplum, tum quod
apud Palæstinos in locis horridis, & incultis lilia
pullulant, ut testatur Brocard. 2. part. descript. ter-
ræ Sacr. cap. 1. Tum quod hæc inter omnes flores
singularem obtineant gratiam, & decorem. Sed
agri adjecit, quod hortensia lilia nonnihil debere
videri poterant curæ humanæ; sicut & prius videri
potest, ideo dixisse de volatilibus cœli; ut distin-
gueret ab altilibus. Quum autem sit sermo de indu-
mento, quomodo mentionem facit de incremento,
dicens, *quomodo crescunt?* quia dictionem illam,
crescunt, propter folia posuit, quæ horum unicui-
que sunt indumentum. Est ergo sensus: videte,
quomodo lilia agri sine omni ipsorum sollicitudine
sola Dei providentia crescendo in foliis decorem
maximum assequuntur. Quod autem sequitur: *non*
laborant, neque nent; recte accipitur; ut prius pro-
pter viros sit dictum, secundum propter mulieres,
ut utrosque Dominus hoc exemplo confortet, ut
sit sensus: *Non laborant*, quemadmodum viri pro
consequendis vestibus: *neque nent*, quemadmodum
mulieres. Quibus verbis cum ostendit lilia libera ef-
se ab omni sollicitudine, deinde adjungit quanta ta-
men sit eorum pulchritudo, qua veluti amiciuntur,
& vestiuntur, dicens:

Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. v. 29. Sic enim ingerit maiorem admirationem, & comparisonem immensæ, & insuperabilis pulchritudinis cum carentia omnis sollicitudinis. Salomonis autem mentionem intulit, quod is gloriosissimus omnium Regum apud Judæos fuerit omnis pulchritudinis amator, & studiosus inquisitor, ut testatur de se ipso in Ecclesiaste. Dicit autem ad maiorem exaggerationem *in omni gloria sua*, hoc est secundum Chrysostomum *toto tempore regni sui*, ut non solum semel, atque iterum significetur Salomon superatus a florum decore, sed etiam tota, qua regnavit ætate. Et certe verissimum dictum est ipsum Salomonem non sic amictum fuisse, sicut unum liliorum, aut quorumvis florum: revera enim, inquit Hieronymus. quod sericum, quæ Regum purpura, quæ pictura textricum potest floribus comparari? Quid ita rubet, ut rosa? Quid ita candet, ut lilium? violæ vero purpuram nullo superari murice oculorum magis, quam sermonis iudicium est. Nam ut habet Chrysostomus. *Quantum distat a veritate mendacium, tantum illorum amictus, & horum florum discrimen interjacet.* Primo: quia ars non dat tam vivos colores, ut natura. Secundo: quia ut ait Chrysostomus. Salomoni homines ministrabant vestes, istis autem liliis Deus: & quæ a Deo sunt, ab iis semper quæcunque exceduntur humana. Tertio Hugo: *In Salomone fuerunt vestes alienæ, in lilio vero propriæ vestes, quas natura dedit ei.* Et quæ propria semper superexcedunt ea, quæ ex alieno habentur. Porro hæc comparatio gloriæ Salomonis cum pulchritudine florum, non solum valet ad id, quod Dominus hic agit, nempe ad excutiendam vestimentorum sollicitudinem, sed etiam ad comprimendam hominum in vestitus elegantia superbiam. Quid enim in ea superbit homo, cum a vilissimis floribus longe in decore superetur, a quibus etiam gloriosissimus Salomon superatus est? Postquam autem Dominus maximam liliorum pulchritudinem sine omni sollicitudine partam ostendit, deinde ex ea pergit inferre vanitatem sollicitudinis nostræ

nostræ de parandis vestimentis. Idque ut efficacius faceret, vilitatem liliorum maximam cum summa illorum pulchritudine componit.

Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei. v. 30. *Fœnum*, Græce herba. Egerat supra divinus Magister de avibus, & de liliis; nunc ad fœnum agri descendit, & arguit Dominus a minori. Si Deus, ut ait Chrysof. homil. 23. herbam campi, quæ tam minimi est valoris, sic vestit, & exornat; quid erit de vobis. Et egit prius sapientissimus Magister de avibus, deinde de liliis, nunc ad minimam herbam descendit. *Quod hodie est*, per unum diem; *& cras* scilicet brevi transit; *& in clibanum mittitur*, hoc est, siccatur, fitque fœnum, ac in clibanum, seu furnum mittitur ad ignem succendendum. Decorem quoque pulchritudinis ipsorum similiter amplificans, non dixit simpliciter, quod Deus ea vestiat, sed quod *sic* vestiat: Nam dictio *sic*, hoc loco denotat incrementum pulchritudinis. Emphasim etiam non parvam habet, quod dicit, idque interrogando: *quanto magis vos?* Pronomen enim *vos*, hic est honoris demonstrativum, quasi dicat: longe magis vos vestiet, qui estis pretiosa ejus possessio, propter quos totum mundum, & omnia, quæ in eo sunt, condidit, quos non creavit, ut brevi tantum tempore subsisteretis more liliorum, sed ut in æternum cum ipso vivatis. Quod vero addit: *modicæ fidei*, vel ut habent Græca: ἐλιγόνπιστοι, hoc est, *parum fidentes*, increpativum est, quo ostendit vulgarem sollicitudinem nasci ex diffidentia divinæ providentiæ intolerabili, ut sic objurgatos confunderet, ac fidentiores faceret sollicitudine excussa.

Nolite ergo solliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? v. 31. Supra exemplo volatilium reprobavit Dominus nimiam sollicitudinem circa victum, ac alimoniam. Deinde superiori sententia exemplo liliorum, atque herbarum eandem superfluam curam excluserat. Nunc vero ex his præmissis ponit conclusionem,

ut indicat illa particula *ergo*, prohibens omnem timidam curam circa victum, ac amictum. Et quamvis hoc videatur repetitio dictorum; tamen, ut ait S. Paschasius *lib. 3. in Matth.* quæ multum necessaria sunt, multoties dicenda; nam si una vice non percipiuntur, altera apprehenduntur. Et ita dicitur per Isaïam: clama, ne cesses. *Dicentes*, hoc magnam sollicitudinem indicat, ut ait Hugo, quæ non solum retinetur in corde, sed etiam erumpit in sermonem. Lucas addidit: *Nolite in sublime extolli*, hoc est, ut explicant Toletanus, Franciscus, Lucas, nolite Astrologiæ observatione ventura prospicere, ut in multum tempus futuris corporis necessitatibus consulatis, ac provideatis. Illud hic est observandum, quod monet Euthymius, dicens: *Tu vero considera, quod si nobis jussum est, ne de rebus etiam necessariis simus solliciti: quam sperabimus veniam, cum de his etiam, quæ necessaria non sunt, anxii simus.*

Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. v. 32. Et est quintum argumentum: Hæc nimia sollicitudo de cibo, potu, ac vestitu infidelis est, pagana, idololatrica, & non Christiana. Ethnici enim, cum Deum ignorent, ac de revelatis non habeant cognitionem, degunt in his terrenis. At vos, qui estis discipuli mei, vera Dei fide illustrati, aliter debetis facere, ut de futuro sæculo solliciti, multam confidentiam habeatis de divina providentia, quæ patet in Jacobo sine magna cura benedictionem a Patre pro Esau accipiente, Pater enim eam totis affectibus Esau dare volebat, nam ideo eum vocat, & ait illi: *Summe arma tua, & egredere foras, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, ut benedicat tibi anima mea.* Genes. 27. Deinde vero hac de causa tot facit inquisitiones: an Esau, vel Jacob esset, qui cibos afferebat. Et Esau, cum esset venationis peritissimus, diligentissime prædam quærit, & inventa cibos parat. Jacob vero quamvis afuetus, ut habitaret in tabernaculis, prius invenit, & Patri escam exhibet, atque benedictionem obtinet.

net. Ad quid in hoc negotio tot rerum complexiones ? jaciebantur nempe electi a Deo Israelitici populi ibi fundamenta ; & voluit Deus ibi declarare, quod divinæ providentiæ liberalitas plus , quam quæcunque humana sollicitudo prævalebat : nam ut Esau benedictione nobilitaretur : toto affectu parentis pugnabat cura , industria , ars , eximiaque diligentia ejus : at Jacob fere his omnibus destitutus specialissima providentia omnem conatum , atque fervorem maxime superat , atque evincit. Theodoretus : *Ut patefieret , ait , providentia Dei erga Jacob , non revelavit Isaac voluntatem suam : quod satis ex eo constat , quod Isaac omnibus modis conabatur benedicere Esau ; sed gratia Dei , contra quam putasset Isaac , transtulit benedictionem supra Jacob , quod etiam intellexit ipse Isaac.* Et hac de causa Isaac non suo , sed Dei nomine benedictionem profert : *Det tibi Deus de rore cæli. Scit enim Pater vester.* Alii addunt : *Qui in cælis est , seu cælestis.* Et est sextum argumentum : Nolite multum esse anxii , ac solliciti de cibo , potu , & vestitu , habetis enim Deum Patrem , qui scit , ac novit vestram indigentiam , ut vobis provideat , & ideo omnem vestram curam , ac cogitationem in eum ponite. Ipse ut Deus , scit omnia , ut Pater vult succurrere , ut Dominus , ac Rex cælestis præpotens est ad subveniendum. Nota , quod non ait : Pater vester succurret , aut providebit , sed *scit* ; quia cum ipse sit Pater , Rex , ac Dominus , non potest nostras indigentias scire , & videre , quin eis opem ferat , ac auxilietur. Illud etiam bene advertit Euthym. quod postquam eos objurgavit , ne essent solliciti : *Hoc enim gentes inquirunt ; statim eis levamen dat : scit Pater vester cælestis.* Est enim , ait Euthym. præceptoris officium & objurgare , dum expedit , & consolari , ac utrinque excitare.

Quærite ergo primum Regnum Dei , & justitiam ejus ; & hæc omnia adjicientur vobis. v. 33. Hactenus docuit Dominus sollicitudinem nostram a rebus temporalibus esse depellendam. Nunc vero ostendit , in qua re sit constituenda , ac collocanda. Et ait : *Quæ-*

rite primum. Et non dixit, ut notat Cajetan. *Estote* folliciti, sed *quærite.* Quia nec etiam circa regnum cœlorum vult nos dubiam adhibere curam, sed securam, utpote innixam fidei, ac spei infallibili. *Primum*, hoc adverbium non est accipiendum cum Lyrano relative ad secundum, ac si dicat: *Quærite primum regnum Dei, & secundo loco temporalia*, sed ita est explicandum absolute cum Chryf. Glossa, Alberto M. *Primum*, id est, *ante omnia*, ac *super omnia*, omni cura, labore, ac æstimatione. *Regnum Dei.* Quidam illud regnum intelligunt, de quo v. 10. dicit: *Adveniat regnum tuum*, ut Chryf. & Euthym. quod perbelle quidem conveniret, nisi constaret hic non agi de iis, quæ Deo, sed de iis, quæ nobis ipsis petimus; & nisi sequeretur statim, *Et justitiam ejus*, quam, certum est, nobis quærere debere, non Deo. Alii beatam vitam interpretantur, quasi dicat, studete primum ad regnum Dei pervenire, ut Auctor Imperf. hom. 16. & Beda, idemque Euthym. in commentariis. Possumus etiam regnum Dei, Dei gratiam accipere; quam imprimis tanquam animarum nostrarum vitam quærere debemus, sicut Luc. 17. v. 21. dicitur: *Regnum cœlorum intra vos est. Et justitiam ejus.* Scilicet Dei, Græce enim est masculinum. *Et justitia* hic denotat media, scilicet virtutes, ac opera, per quæ regnum Dei comparatur, nam qui intendit finem, debet & eligere media proportionata ad illum; Hæreticorum Patriarcha Calvinus, non animadvertens Græcum *ἀντὶς Dei*, scripsit hunc genitivum vel ad Deum, vel ad regnum referri posse; sed erronee, regnum enim Græce est foeminini generis, & *ἀντὶς* masculini, ut observat Maldon. Vocatur autem Dei justitia, quam Deus nobis præscripsit, quasi dicat, curate imprimis Dei facere voluntatem; curate ejus observare mandata, sicut Zacharias, & Elisabeth dicuntur in omnibus justificationibus, id est, mandatis Dei ambulasse. Luc. 1. v. 6. Possumus etiam intelligere ipsum regnum Dei per expositionem *justitiam ejus appellari*, sicut, ait D. Paulus Rom.

c. 14. v. 17. *Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, gaudium, & pax in Spiritu sancto. Et hæc omnia, scilicet quæ necessaria sunt ad vitam humanam, adjicientur vobis.* Non dixit, ut notat Chrysost. *homil. 23.* dabuntur, quia nihil sunt, ut etiam ait Hugo, sed inquit, *adjicientur*, seu ut legunt Græci codices, & August. & Cyprianus: *apponentur.* Tanquam appendices, ac quid adjectum, & consequens ad Spiritualia bona; quia illa temporalia necessaria sunt in hac vita homini mortali quærenti æterna. Et inde præter mercedem supernæ felicitatis hæc minima vobis non deerunt. Videtur proinde metaphora esse sumpta a rebus vilibus, quæ in rerum pretiosarum emptione non computantur in pretium; sed dantur pro corollariis. Illustre Salomonis exemplum est, qui cum non opes, non gloriam, non potentiam; sed sapientiam ad regendum populum Dei, id est, solum Dei regnum quæsisset; cætera etiam illi, quæ non petivit, data sunt. 3. Reg. 3. v. 13. Similes sententiæ sæpe in Psalmis occurrunt. Psal. 33. v. 11. *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* & 110. v. 4. *Escam dedit timentibus se.* Sensus Moralis est aliunde dispersus hinc inde in explicatione literali.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Nemo potest duobus Dominis servire, & tamen Apostolus ad Ephes. 6. & ad Coloss. 3. ait: Servi obedite per omnia Dominis carnalibus, ergo Antilogia. Respond. cum Costero: Non solum Deo, sed hominibus simul inserviri posse, quando saltem homo nihil imperat, quod contrarium sit divinæ voluntati. Non enim homo alius est Dominus a Deo; sed alterius hominis dominus est, & Magister infra Deum, & Vicarius Dei est, qui majus adhuc pretium post hoc sæculum homini fideliter fervienti persolvat, quam illud, quod pro labore impenso a magistro suo consequitur. Quod colligitur ex contextu

tu Apostoli, qui sic habet: *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: scientes, quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Ita nempe præstandum est omne opus superioribus debitum, qui cum imperio, & potestate sunt, amplissimoque Magistratu præditi, quamdiu nimirum nihil præscribunt exequendum, quod ullam peccati speciem præseferat. Si autem tale quid mandarent, certe non ex Deo neque Vicarii ipsius essent, sed contra eum potius starent, seseque gravissimos adversarios divinæ voluntati ostenderent.

A N T I L O G I A II.

Non potestis Deo servire, & mammonæ. Ubi Dominus mammonam, veluti Dominum quemdam componit cum Deo, ut indicaret studium hujus esse veram servitutem, ut dictum pluribus in explanatione sensus literalis. Et tamen Lucæ 16. adhortatur nos Dominus, ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis. Ecce Antilogia. Respond. cum Cornel. Jans. non dixisse Dominum: Non potestis Deo placere, & habere divitias. Nihil enim vetat Christianum habere divitias, si eas habeat, ut habuerunt Patriarchæ, hoc est, si eis non serviatur, sed imperet, & dominetur. Servit autem eis, qui animum suum illis apponit, qui earum gratia facit fere quicquid facit, qui ab eis pendet, & felicitatem suam hinc sperat, qui, cum recta ratio dicat, non expendit eas in Dei gloriam, in suam, & proximi utilitatem, qui per fas, ac nefas congregat, nihil grave ducens, modo liceat lucrum facere, ut jam insinuaturn est in sensu literali.

A N T I L O G I A III.

Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa. Videtur Dominus omnem sollicitudinem inhibere, & approbare sententiam illorum hæreticorum a precibus, quibus instanter vacabant, dictorum Eucharum, qui teste August.

de

de hæresibus, inducti his verbis Domini, opinabantur non licere Monacho sustentandæ vitæ causa aliquid operari. Cum tamen Job cap. 5. dicat: *Homo nascitur ad laborem, sicut avis ad volatum.* Et Paulus 2. ad Theff. 3. dicat: *Quoniam si quis non vult operari, nec manducet.* Quin ipse Paulus manibus laboraverit, ut victum sibi, & aliis pararet 1. ad Theff. 2. & Actor. 20. dicens: *Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.* Et Ephesiis scribens, præceperit, ut, qui prius otiosi erant, laborarent operantes manibus; ad Ephes. 4. & ad Galat. 2. dicat se sollicitum fuisse, ut, quod de provisione pauperum, qui erant in Jerusalem, Petrus, Jacobus, & Joannes ei commendaverant, exequeretur. Quin ad sollicitudinem, & sedulitatem Sapiens ipse nos hortatur exemplo formicæ. Proverb. 6. v. 6. Et ipse Christus Dominus admisit in collegio Apostolico loculos, in quibus aliquid reservabatur ad usus necessarios Joan. cap. 13. Ecce Antilogia. Pro solutione hujus difficultatis advertendum est, sollicitudinem distingui a providentia, & cura. Sollicitudo dicit quandam animi anxietatem, atque angorem circa eventum alicujus rei procedentem ex dubitatione, atque incertitudine talis eventus, trahentem, & moventem omnes cogitationes, curas, & sensus, ac vehemens studium circa talem rem; & ita detinet animum, ut non sinat aliis rebus attente vacare. Providentia autem, & cura consulit de futuro absque animi perturbatione, & anxietate, ut jam insinuatum est in explanatione sensus literalis. Respon. D. August. *Et in 2. lib. super serm. in monte. & lib. de oper. Monach.* vult hoc loco dominum eam prohibere sollicitudinem, quia ideo quis Deo serviret, ut quæ ad victum & vestitum pertinent, sibi compararet, veluti si quis Evangelium prædicaret eo fine, ut hinc victum sibi paret. Hoc est: secundum August. prohibetur talis sollicitudo, qua quis vitæ necessaria veluti finem suarum omnium operationum præstitueret, & prius haberet victum, & vestitum comparare, quam regnum Dei quærere.

Ve.

Verum ex toto contextu patet non solum hanc sollicitudinem plane malam Dominum hic reprobare, nec rursus solum sollicitudinem superfluam, qua quis scilicet plus, quam necesse est, sollicitus esset sibi comparare. Nam hanc satis refecavit supra, dum præcipit non thesaurizare in terra. Sed omnem sollicitudinem anxiam, & timidam rerum quantumvis necessariarum. Sollicitudo enim variis rationibus potest esse vituperabilis. Et primo quidem, si sit inordinata, videlicet si præpostero ordine pro quibusdam rebus simus solliciti, ut si quis evangelizet propter parandum cibum. Secundo, si sit superflua, ut si pro pluribus simus solliciti, quam necessitas, vel honestas personæ postulaverit. Tercio, si sit præoccupata, ut dum hodie de his sumus solliciti, quæ futuro tempore sunt curanda. Quarto, si sit anxiosa, & timida, ut dum quis variis in se ipso distrahitur cogitationibus de futuro operationum, & laborum suorum eventu, metuens anxie, ne non consequatur, quod erit vitæ necessarium, aut quod expectat. Atque a duobus his postremis sollicitudinis vitiis hic Dominus potissimum vult dehortari, & prius quidem ab anxietate sollicitudinis, deinde vero etiam a sollicitudine præoccupata, cum subjicit: *nolite ergo solliciti esse in crastinum*, huiusmodi enim sollicitudo anxiosa, & præoccupata de rebus temporalibus, mala est, tum quod declaret hominem destitutum esse debita fide divinæ providentiæ, tum quod terrenis rebus faciat animum hominis nimis esse addictum. Nec solum anxiosa illa sollicitudo vituperabilis est, dum in rebus temporalibus occupatur, sed etiam in rebus spiritualibus, cum æque tunc arguat diffidentiam divinæ bonitatis. Unde Paulus ad Philipp. 4. huiusmodi anxietatem, & timiditatem in omnibus rebus volens abesse, dicit: *Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, & obsecratione petitiones vestræ innotescant apud Deum.* Et Petrus Epist. 1. cap. ult. *Omnem, inquit, sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Laudabilis autem est sollicitudo, qua quis secundum exigentiam rei, quæ curanda est, dili-

diligentiam adhibet perficiendi illud. Atque hujusmodi sollicitudo ad distinctionem sollicitudinis, quæ hic, & in Apostolorum sententiis superioribus prohibetur, recte vocatur sollicitudo diligentiae; nec proprie est sollicitudo dicenda, sed potius diligentia. Itaque laudabilis est etiam terrenarum rerum sollicitudo, qua quis diligens est pro parandis ad vitam necessariis operando manibus, sic tamen, ut non plura quærat, quam necesse est, aut non præpostero ordine quærat, sed ut habens vitæ necessaria commode Deo, & proximis servire possit. Ad hanc sollicitudinem, aut potius sedulitatem adhortatur sapiens exemplo formicæ. Verum sicut major diligentia adhibenda est in rebus spiritualibus, quam temporalibus, & rursus laudabilior est diligentia, qua quis prospicit alienæ indigentiae, quam propriæ, ita etiam hujusmodi sollicitudinem Scriptura magis commendat, & præcipit. Hinc Paulus ad Ephes. 4. *Solliciti, inquit, servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.* Et se dicit sollicitum fuisse, ut prospiceret pauperibus, qui erant in Jerusalem. His tamen locis non est ea dictio, quæ hoc loco, sed verbum *σπουδαζω*, quod proprie significat studere, & diligentem esse. Hic vero est: *μεριμνάω*, quod proprie significat corde anxium, & distentum esse ob aliquam rem. Derivatur enim *μερίμνα*, ἀπὸ τῆς μερίμνης τοῦ μνοῦ, aut ὡς μερίδνα, conversione τῆς δ in μ. Unde proprie significat internam illam cogitationem circa varia distractam, non externam diligentiam quam *σπουδαζω* significat. Hinc in multis locis apud Paulum, ubi nos legimus, sollicitudinem, vel sollicitum, Græce est *σπουδῆν*, & *σπουδαίος*, ut cum dicitur: *qui præest in solitudine.* Et eodem capite: *solitudine non pigri.* ad Rom. 12. Ecce secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem. 2. Cor. 7. & eadem ad Cor. 8. abundatis fide, spe, & sermone, & scientia, & omni solitudine; & eodem cap. gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitu-

tudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationem quidem suscepit, sed cum esset sollicitior, sua voluntate profectus est ad vos. Et rursum: misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe sollicitum fuisse, nunc autem multo sollicitiorem. Et ad Hebr. cap. 6. cupimus unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem. Unde monet Cornel. Jans. cavendum esse, ne intelligamus Dominum nos voluisse monere, ne meteremus, neque seminaremus, neque congregaremus in horrea, cum præceptum sit a Deo homini: *In sudore vultus tui vesceris pane.* Genes. 3. Sed intelligendum est, Dominum voluisse, ut nos respiciendo ad Dei providentiam circa pastum avium, anxiam animi sollicitudinem excuteremus, certo persuasi, quod cum Deus illarum conditor, noster vero etiam Pater, illas pascat citra illarum laborem, dum tantum id faciunt, ad quod naturæ instinctu impelluntur, etiam nos sit multo magis pasturus, dum id facimus, quod ex ejus voluntate, & præcepto nobis incumbit. Quod confirmat Coster. exemplo Marthæ, & Magdalenæ, inquiens: Martham, & Magdalenam simul habitare, id est: actionem cum oratione, quia unum altero juvari debet. Nam Martha dum sola est, & agit, in contrarias partes distrahitur, cui propterea Magdalena adjungi debet. Magdalena, si sola agit, pigrescit, & Marthæ opus habet auxilio. Itaque Christus hoc loco laborem, & operam hominis minime excludit, neque prohibet, ut quis rebus suis ad vitam necessariis cum cura mediocri, & tolerabili invigilet, sed vetat omnem ad hoc inutilem, ac superfluum curam, quæ supra memoratis modis continentur.

A N T I L O G I A IV.

Non videntur sibi cohærere Matthæus, & Lucas. Nam D. Matth. ponit *volatilia cæli*, D. autem Lucas scribit *corvos*. Ad præsentem difficultatem tripliciter respondet Abulensis quæst. 183. Primo: Quod Christus utrumque dixit, verbi gratia: *Re-*
spi-

quod non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ, quæ ad aliud genus trahunt, & hoc probabilius est. Prob. Sententia, quæ affirmat circumstantias pure aggravantes esse confitendas, est probabilis tantum, ut illius fautores confitentur; ergo non aufert probabilitatem sententiæ nostræ, consequenter quilibet potest licite nostram sententiam sequi, cum cuilibet sit licitum sequi sententiam vere probabilem. Imo sententia nostra propter S. Thomam allegata est probabilior, ergo licet deberet juxta adversarios sequi probabilior, deberet nostram sequi. Colligitur id ex Trid. Sess. 14. ubi Concilium tractans de illis, quæ ex Christi institutione sunt in Confessione explicanda, nullam fecit mentionem circumstantiarum pure aggravantium. Tridentinum non mutavit præceptum, dum de circumstantiis pure aggravantibus nihil meminit, alias debuisset hoc præceptum inferere doctrinæ universali, de Confessione valide instituenda, ergo vel nullum tale præceptum est a parte rei, vel si aliquod est, non obligat, cum non sit sat promulgatum: quia ut aliqua lex obliget, debet certo de illa constare, ita ut prudenter non possit de opposito dubitari; sed de lege circumstantias pure aggravantes confitendi a nullis sapientibus theologis prudenter dubitatur, ergo. Nam juxta regulam juris: *lex in dubio legis non obligat*; Et prout Sanchez tenet: *contra eum, qui jus clarum dicere potuit, & non dixit, interpretatio est facienda*. Ex i. l. consequenter Tridentinum, quod clare potuit definire, & tamen non definivit, non videtur has circumstantias comprehendisse, quia in materia doctrinali silentium esse censetur implicita rei negatio, quæ filetur: sic si Concilium definivisset confitenda esse omnia mortalia, quæ in actum externum prodeunt, & de internis tacuisset, judicari posset eo ipso exclusam esse necessitatem confitendi peccata pure interna, ergo a pari. Confirm. primo. Ex hac sententia sequeretur, primo: quod deberet quis repetere valide alias confessa, si in ea reincideret, cum reincidentia in peccatum sit circumstantia notabiliter aggravans.

Secundo: Quod deberet dicere intensiorem actus, durationem. Tertio: Si quis die veneris comederet 2. libras carnis, cum hæc quantitas sit aggravans, deberet id dicere; quæ omnia sunt obnoxia perplexitatibus. Confirm. secundo: Circumstantiæ intra eandem speciem notabiliter minuentes non sunt necessario explicandæ juxta adversarios; ergo etiam aggravantes. Quantitas durationis, & intensiorem in quocunque peccato non est necessario explicanda juxta adversarios; ergo etiam non est necessario exprimenda quantitas magnitudinis v. g. in furto, ut v. g. aliquis dicat, sum furatus 100. aureos. Licet enim cogitatio lasciva durans duabus horis æquivalet pluribus temporis partibus, non est tamen per se loquendo exprimenda. Ergo etiam licet furtum 100. aureorum uni factum æquivalet 100. furtis, non est necessario explicandum. Sed contra

Objic. primo: Non potest explicari, quæ sint circumstantiæ speciem mutant, ergo etiam non sunt explicandæ. Resp. N. A. & dico primo: esse circumstantias illo versu expressas:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Per *quis* denotatur qualitas, & conditio personæ peccantis. Hinc si persona sit sacra, vel voto, vel matrimonio ligata, debet hanc circumstantiam explicare, dum id sic qualificata commisit. Nam si aliquis conjugatus ante matrimonium est fornicatus, debet dicere: commisi fornicationem ante matrimonium. Per *quid* indicatur primo *materiæ quantitas*, quæ in Confessione debet exprimi, quotiescunque speciem peccati mutat, in multis enim peccatis datur parvitas materiæ, quæ excusat a mortali. Secundo denotatur *qualitas* materiæ. Hinc optans suo hosti grave malum, debet exprimere speciem moralem mali, an optaverit mortem spirituales, an temporalem; an infamiam &c. Item in peccatis complacentiæ, & jactantiæ de peccatis commissis debet explicari species peccati, de quo fuit complacentia, vel jactantia. Sed debetne etiam

in

in peccato *scandali* species explicari, ad quod peccatum scandalizatus fuerit inductus; præterea, debetne in contumelia, detractio, calumnia explicari qualitas harum calumniarum, & injuriarum, adeoque an pœnitens teneatur dicere in specie, *appellavi alterum furem, nequam, &c.* An vero satisfaciat dicendo: *affeci alterum gravi contumelia; vel graviter proximo detraxi.* Resp. ad primum. Si quis alterum directe induxit in peccatum positive intendendo, ut proximus peccet *v. g.* contra justitiam, &c. tenetur id explicare: quia non tantum contra charitatem peccat, sed etiam contra virtutem, cui opponitur peccatum id, ad quod proximum suo exemplo, vel consilio directe induxit. Si autem indirecte tantum alterum induxit, non intendendo positive, ut proximus peccet, licet prævideat proximum sumpturum occasionem peccandi, non tenetur speciem scandali explicare, quia contra solam charitatem ita peccavit. Resp. ad secundum negative; quod nempe teneatur contumelias specificare, velut enim omnia furta gravia sunt ejusdem speciei infimæ moralis, quia lædunt fortunas proximi, quæ omnes reputantur in eadem specie morali infima, ita etiam omnes contumeliæ sunt ejusdem speciei infimæ, quia omnes lædunt honorem proximi, qui est ejusdem speciei moralis. Idem recte intelligendum est de detractio, &c. Per *ubi* denotatur *locus*. Hinc si quis primo grave furtum in templo commisit, sive res furto ablata sit sacra, & Deo dicata, seu profana, sed loco sacro commodata, vel securitatis causa ibi deposita, tenetur fur id explicare. Secundo: Injusta humani sanguinis effusio. Tertio: Illicita feminis effusio, tum per molitiem, tum per causam illicitam: an vero tactus, aspectus, & sermones lascivi contrahant malitiam sacrilegii ex circumstantia loci sacri, contravertunt AA. negant probabiliter Sanchez, & Lugo, &c. Quia juxta hos gravis malitia sacrilegii ex circumstantia loci sacri provenit ex Ecclesiastica constitutione, nihil vero defacto constituit Ecclesia, circa aspectus, & sermones lascivos in templo commissos;

fos; ergo. Per *quibus auxiliis* explicari debet primo auxilium dæmonis implicate, vel explicite quæsitum ad aliquem actum peccaminosum exequendum, quia omne commercium cum dæmone est speciale peccatum. Secundo: auxilium hominis; si nempe talis auxiliator prece, vel pretio fuit inductus, ad cooperandum peccato; talis enim inductio habet rationem scandali. Tertio: Quodcumque aliud inanimatum peccati instrumentum, cuius usus aliunde graviter est prohibitus: uti si quis hostia consecrata veneno imbuta alterum occidisset, &c. Per *cur* indicatur finis extrinsecus operis; qui, si mortaliter malus sit, debet necessario explicari: sic qui furatur eo fine, ut possit mæchari, debet id explicare; si vero finis sit indifferens, vel venialiter malus, non est obligatio id explicandi. Ut si quis propter studium sacrum omittat die festo. Per *ly quomodo* intelligitur modus accidentalis, sine quo eadem actio quoad substantiam alias fieri posset. Sic furtum cum gravi violentia est *rapina*; sic copula cum foemina reluctante est *stuprum*, sic modus copulæ carnalis per se impeditivus generationis, superaddit malitiam contra naturam. Modus peccandi ex vehementi passione, vel ignorantia vincibili, vel certa scientia juxta Suarez, & Navarrum, communiter non est explicandus, cum non mutetur species malitiæ peccati, sed tantum augeatur, vel minuatur ratio voluntarii; per accidens tamen exprimi debet ignorantiae circumstantia, propter censuræ Ecclesiasticæ notitiam, quæ solet aliquibus peccatis esse annexa ex certa scientia commissis. Per *quando* significatur tempus, & quæri solet, an duratio actus peccaminosi sit explicanda? Secundo: An circumstantia diei festi, vel Dominici, in omni peccato sit exprimenda v. g. inebriavi me die Paschatis. Quoad primum: Resp. Negative, quia non mutat speciem peccati, si tamen duratio intraret subinde ad explicandum numerum peccatorum, aliud est sentiendum. Ad secundum etiam Resp. negative: patet ex praxi & poenitentium, & Confessariorum, qui non quærunt, an die

die Dominico quis sit furatus. Oppositum tamen sentiunt D. Antoninus, & Bonavent. & arguunt primo. Cultus Dei in genere est finis tertii in Decalogo præcepti, ergo omne peccatum mortale die festo commissum est specialiter contra hoc præceptum. Secundo: Omne peccatum mortale graviter adversatur diei festo. Resp. Ad primum: D. A. *cultus Dei est finis* remotus, & tantum intentus C. proximus, & præceptus N. finis remotus præcepti non cadit sub præceptum, sed tantum proximus, & qui simul est materia præcepti. Sic quia in præcepto jejunii finis remotus est maceratio corporis, si quis unam tantum refectionem sumens ita se implet cibis esurialibus, ut macerationem corporis impediret, talis non violaret præceptum jejunii, quia non ageret contra finem proximum, & contra materiam præcepti, ergo a pari. Ad secundum: D. M. omnis cultus Dei præcipitur specialiter die festo N. talis in particulari cultus, in abstinence ab opere servili, & auditione missæ C. & N. C. sed contra.

Ob. secundo: Ideo juxta Tridentinum explicandæ sunt circumstantiæ speciem mutantem, quia sine his non exponitur integre peccatum, sed etiam sine circumstantiis aggravantibus non exponitur. Ergo. Confirm. primo: numerus peccatorum mortalium debet explicari, ergo & circumstantiæ notabiliter aggravantes. Consequentia probatur, unum furtum mille aureorum æquivalet mille furtis unius aurei, ergo velut ille, qui distinctis vicibus furatur singulos aureos, debet confiteri numerum furtorum; ita qui simul furatur 1000. aureos, debet id explicare. Confirm. secundo: Circumstantiæ notabiliter aggravantes intra eandem speciem sæpe addunt majorem malitiam, quam furtum unius aurei intra Ecclesiam. Confirm. tertio. actus externus, quo peccatum internum consummatur, est tantum circumstantia aggravans, sed ista debet necessario in confessione explicari. Ergo. Confirm. quarto. gradus consanguinitatis, in quantum sunt circumstantiæ incestus, debent in confessione explicari in particulari, non enim satis est dicere: peccavi carnali-

ter cum consanguinea, sed debet addi gradus consanguinitatis, imo ipsa distinctio in quolibet gradu, hinc non sat est dicere; fuisse consanguineam in primo gradu; sed an fuerit Mater, an soror, an filia; sed isti gradus non mutant speciem incestus, sed tantum aggravant. Resp. D. M. sine circumstantiis aggravantibus non potest plene peccatum intelligi quoad augmentum accidentale. C. quoad specificam, & numericam peccati malitiam N. M. m. & conseq. si hæc ratio æque probaret esse confitendas circumstantias notabiliter aggravantes, perperam limitasset concilium totam illam doctrinam. Ad primam confirm. N. C. ad Prob. N. A. ratio est, quia numerus realis, & moralis peccatorum explicandus est propter obligationem confitendi omnia, & singula singillatim peccata, ut docet Trident. non autem propter aliud accidentale augmentum malitiæ; adeoque omittens unum peccatum non confitetur omnia, & singula; qui vero omittit circumstantiam aggravantem, nullum reticet peccatum, quia talis circumstantia præcise qua talis non facit formalem distinctionem specificam, vel numericam peccatorum: solam autem æquivalentiam distinctionis, & multitudinis nemo tenetur confiteri, alioquin cum unus actus durans una hora æquivaleat pluribus horæ partibus, deberet etiam hoc explicari. Idem est de intensione actus. Sequela est falsa; ergo & alterum. Ad 2. confirm. D. A. circumstantia aggravans addit accidentalem malitiam C. A. specificam, vel formaliter numericam N. A. & consequentiam. Ad 3. confirm. N. M. tum quia actus externus non est circumstantia peccati, sed ad peccati substantiam pertinet, utpote integrans unum peccatum cum intrinseco affectu peccaminoso. Ita D. Thomas. *Quæst. 2. de malit. art. 2.* tum quia Tridentinum expresse definit omnia peccata tam externa, quam pure interna esse materiam necessariam confessionis. De circumstantiis autem pure aggravantibus nullam facit mentionem; ergo.

Si dicas. Ecclesia potest propter aliquam circum-

cumstantiam aggravantem reservare peccatum; ergo. Nihil enim reservat Ecclesia, nisi quod secundum se est materia confessionis. Resp. D. A. Ecclesia potest propter aliquam circumstantiam aggravantem reservare peccatum, ut hæc sit conditio, vel motivum reservationis C. A. ut sit materia N. A. & conseq. Ad 4. confirm. Resp. P. Lugo, & N. mi. quia tenet cum Navarro, quod copula cum matre sit distincta species incestus a copula cum sorore. Resp. Gobat. juxta alios in Alph. confess. n. 383. N. Ma. quia sentit non esse necessario explicandam illam graduum distinctionem quoad incestum, in quantum hi gradus sunt tantum circumstantiæ aggravantes, sed ut innotescat Confessario reservatio, vel censura.

Sed dices adhuc. Si Petrus uno actu plures infamavit, vel occidit, vel pluribus personis notabiliter furatus est, tenetur explicare, quot personas infamarit, &c. Sed hæc sunt tantum aggravantes circumstantiæ, ergo. Resp. N. min. quia sunt plures numero malitiæ, plura numero damna, & injuriæ, cum talis actus phylice unicus contineat tot distinctas moraliter malitias individuales, quot habet objecta numero morali distincta.

Quod attinet quosdam antiquos Canones, & textus S. August. quibus adversarii suam opinionem ab authoritate volunt stabilire. Resp. est, quod contineant consilium, non vero præceptum confessionis.

Nec obstat, quod Catech. Rom. jussu Pii V. conscriptus, & ex decreto Trident. editus de Pœnitent. cap. 5. dicat. Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augment, vel minuunt; ergo decreta, & Canones non continent tantum consilium, sed præceptum explicandi circumstantias aggravantes. Resp. Catechismum Romanum addendo de circumstantiis, loqui, quid expediens sit ad melius esse, eo quod consultius sit, ut Sacerdos non tantum substantialem, sed etiam accidentalem notiti-

am habeat poenitentis, quo eum melius dirigere possit, & non, quod hoc sit de necessitate. Contra vero:

Obj. 3. Ex hac sententia multa sequerentur inconvenientia, ergo. Probatur A. sequeretur primo. Quod posset aliquis, qui furatus est mille, dicere valide in confessione se furatum unum aureum, cum illud mendacium non esset circa materiam necessariam confessionis, sed pure aggravantem. Secundo: Quod is, qui per annum integrum perseveravit in voluntate alterum occidendi, satisfaceret dicendo, habui voluntatem occidendi, non exprimendo annuam talis voluntatis perseverantiam. Tertio: Quod, qui modo valde crudeli alterum occidisset, v.g. lento igne adurendo, satisfaceret dicendo, commisi homicidium. Quarto: Quod conjugatus peccans cum alia conjugata satisfaceret dicens, commisi adulterium, non explicando, quod uterque fuerit conjugatus. Quinto: Quod qui matrem, vel sororem carnaliter cognovisset, satisfaceret dicens: commisi incestum. Sexto: Quod in diffamatione non esset necesse dicere, an crimen alteri impactum fuerit verum, vel falsum. Septimo. Quod in violatione jejunii non esset opus dicere, an per carnes, an per alios cibos. Octavo: Quod in fornicatione non esset opus dicere, an sollicitaverit complicem, quæ omnia, & plura similia sunt aut falsa, aut inconvenientia, ergo. Resp. N. A. ad primam probat. sequel. N. A. cum adjecta causali. Quia talis non explicaret moraliter suum peccatum mortale, quod commisit, aliud enim est peccatum furti unius aurei, & aliud mille aureorum, adeoque faceret sacrilegam confessionem; at vero qui sic confitetur, *peccavi graviter in materia furti* non explicando quantitatem, vere confiteretur moraliter suum peccatum quoad substantiam. Ad secundam dico, moraliter esse impossibilem talem perseverantiam per unum annum, imo forte per unum diem, quin moraliter interrumpatur, & resumatur, per qualem interruptionem multiplicantur numero peccata in confessione distinctin-

stincte exponenda, quem numerum, quia difficile est exponere, ideo suadet, ut in confessione poenitens dicat, se tot diebus in hac, vel illa cogitatione hæsisse. Ad tertiam N. sequ. modus enim novam addit speciem, & reddit homicidium cum crudelitate. Ad quartam similiter N. sequ. talis enim duplex numero morali committit adulterium, quia duplex jus violat, unum suæ conjugis, alterum mariti alterius conjugis, numerus autem explicari debet, ergo. Ad quintam Resp. Si talis sequatur sententiam, quæ docet omnes incestus esse ejusdem speciei, omnino satisfaceret; quia autem probabilior est sententia, incestum in primo gradu propter incomparabilem violationem pietatis differre specie ab aliis, ideo non satisfaceret, quia non explicaret circumstantiam speciem mutantem; quamvis ex similibus sententiis vere probabilibus de specie peccatorum, an sit ejusdem, an diversæ speciei, posset sequi sententiam practice, quam vult, cum hæc praxis non præjudicet valori Sacramenti, utpote ad cujus valorem non requiritur integritas materialis, sed sufficit formalis, quæ stante prudenti judicio sententiæ probabilis habetur. Sextam Sequ. etiam N. quia probabile est, quod diffamatio per imputationem criminis falsi specie differat ab evulgatione criminis veri, quamvis contrarium alii probabiliter sentiant. Septimam Sequ. etiam N. quia die jejunii comedere carnes, & aliis cibis secundo se reficere adversatur diversis præceptis diversa imperantibus, adeoque est specie diversum peccatum; ergo explicandum in confessione. Octavam Sequ. N. nam positive sollicitare alterum ad peccatum superaddit peccato alterius speciei specialem malitiam scandali contra charitatem proximi. De quo communiter docetur, quod, si vir inducat foeminam ad peccatum, non sit necessarium explicare, cum hoc ordinarie supponatur, fecus autem se res habeat in foemina fornicante. Alii vero, qui negant esse speciem mutantem, dicunt esse numero diversum peccatum moraliter a peccato, ad quod sollicitat, & ideo juxta hos etiam exponendum.

Dices: Sententia dicens circumstantias pure aggravantes esse explicandas est tutior; sed in Sacramentis conferendis, & suscipiendis debemus sequi tutiora post damnatam ab Innocentio XI. propositionem primam intra 65. Ergo. Resp. D. M. est tutior materialiter præcise C. formaliter N. nam nostra ob gravitatem AA. quorum 50. enumerat Dian. ob rationes, & incertitudinem præcepti est in praxi tuta. Ad minorem dico, ex Carden. in cit. propositione damnari solum opinionem, in administratione Sacramentorum licitum esse adhibere materiam, & formam, quam aliqui judicant esse validam relicta tutiore, quæ ex determinatione Ecclesiæ certo valida est, circumstantiæ spectant tantum ad integritatem materiale confessionis.

Dixi autem in conclus. *per se loquendo* non esse necessario explicandas circumstantias pure aggravantes. Nam per accidens in quibusdam casibus necessarium est eas explicare. Cujusmodi sunt primo: Si tali circumstantiæ notabiliter aggravanti annexa sit peccati reservatio, & censura, cujus notitiam tenetur habere Confessarius. Secundo: Si Confessarius de tali circumstantia aggravante interroget, tenetur poenitens eandem aperire; ut constat ex propositione 58. ab Innoc. XI. damnata, quæ sic habet: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Licet enim consuetudo non sit circumstantia speciem mutans, sed tantum aggravans, quia tamen ex ea colligi potest indispositio poenitentis, defectus doloris, aut propositi; ideo poenitens tenetur respondere interroganti Confessario, licet ultronee ipse hanc consuetudinem non teneatur confiteri, cum non teneatur bis idem peccatum confiteri, a quo valide, & directe prius fuit absolutus; quia tamen dubium quandoque esse potest, an per talem circumstantiam non sint plura numero morali peccata, ut si una locutione pluribus detraham, aut si diu duret peccatum, an non fuerit interruptum, vel etiam, an non sit speciem mutans, ut si crudelius hominem occidam, ideo salubre quidem, & consultum est (extra materiam lubri-

lubricam) etiam aggravantes circumstantias confiteri, ut legitimum formare possit Confessarius de gravitate non tam substantiali, sed etiam accidentali peccatorum iudicium, atque ita melius mederi poenitenti; hæc tamen sententia negans obligationem confitendi tales circumstantias est tuta in praxi, nec ullo modo incurrit in sententiam primam ab Innoc. XI. damnatam; siquidem hæ circumstantiæ non requiruntur ad valorem Sacramenti, ad quem valorem non requiritur confessio semper materialiter integra, sed sufficit formaliter integra, adeoque licet hæc sententia in se coram Deo esset falsa, adhuc tamen haberetur valor Sacramenti; sicut habetur, si quis ex oblivione omittat peccatum, vel circumstantiam mutantem speciem, aut bona fide putet se non teneri eandem confiteri.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

Magnæ admirationi Syriæ fuit prodigiosa Naami leprosi ad Elisæi consilium perfunctio 4. Reg. 5. At majori debuit Galilææ esse decem omnino leproforum ad Christi nutum mundatis. Gratus pro beneficio ad Prophetam rediit Syrus: hic ad hospitalem divinum ex decem mundatis solus rediit alienigena Samaritanus.

DOM. XIV. POST PENTECOST.

EVANGELIUM: *Dixit Jesus Discipulis suis: nemo potest duobus dominis servire.* Matth. 6. a v. 24. usque ad 34. exclusive. Qualis corporum curator, & medicus sit Christus, in historia decem leproforum in Dominica præcedenti dictum est; qualis vero animarum, ex hodierno Evangelio clare docetur. Quemadmodum enim diligens medicus juxta morbi qualitatem, temperare sua

sua pharmaca potest frustra patiente reclama-
mante, ita Christus hoc loco præcepta edit
animæ saluberrima, tametsi mundi ama-
toribus acerba simul, & perniciofa judi-
centur. Inter omnes animæ morbos nul-
lus capitalior philautia, qui est amor, &
studium erga nos ipsos privatum. Ex qua
radice, cum pullulent, atque succrescant
alia fere crimina, potissimum tamen tria,
contra quæ præsentī Evangelio congredi-
tur Christus non nudis tantummodo ver-
bis, sed firmissimis argumentis expugna-
turus. Ex philautia enim efficiuntur homi-
nes quidam futurarum rerum, & vitæ ven-
turæ ita negligentes, ut relictis, & vale-
re jussis rebus cœlestibus, toti sese profun-
dant, & dedant terrenis, quibus ita mor-
dicus inhærent, tanquam si præsens vita
perpetuo foret duratura, & quæ de futu-
ra vita dicuntur, somnia vana, aut anicu-
larum deliria judicarent. Alii in utrumque
latus claudicantes, nunc Deo, nunc mam-
monæ serviunt, quo fit, ut neque calidi
sint, neque frigidi. Invenies item alios,
qui admodum fero se ad frugem vitæ me-
lioris convertunt perpetuo procrastinantes
propositum, & inspirationes bonas, nunc
hoc, nunc illud excusantes. Quæ quidem
vitia, quoniam præsentissimam salutis per-
niciem adferunt, Servator noster ante o-
mnia studet saluberrimo Evangelii sui medi-
camine ea repurgare. Primum aggreditur
eos,

eos, qui se in studia diversa dividunt, & nunc Deo, nunc mundo placere quærunt; metuunt facere jacturam regni cœlestis, illibenter tamen dimitterent mundum cum suis divitiis, honoribus, atque deliciis. Ad hoc inquit: *Nemo potest duobus dominis servire; Nemo potest Deo servire, & mammonæ.* Deinde iis, qui timent sibi vitæ necessaria defutura, & ob id ad comparandas undecunque divitias, toti se mergunt curis rerum præsentium, dicit: *Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid edatis, &c.* Multis argumentis demonstrans talem curam in Christianis Dei filiis non modo superfluam, verum etiam plane impiam. Postremo denique, & in eos invehitur, qui spiritualia, & divina inquirunt quidem, sed tardius, & oscitantius, & per intervalla, ubi satis se mundanis rebus imbuerunt, expleveruntque. Istis autem in fine Evangelii dicitur: *Primum quærite Regnum Dei, & justitiam ejus, &c.* Cæterum longiore præfatione omissa, præstat harum omnium rerum argumenta ex ipso Christo audire, ex quibus divites discant, cui acceptas opes ferre debeant: & inopes, quibus se rationibus in egestate solentur.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Nemo potest duobus dominis servire. v. 24. Dixerat Dominus v. 19. *Nolite thesaurizare vobis in terra.* Quod comprobatur, ac confirmatur triplici ratione. Primo;

Primo: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* v. 21. Secundo: *Si oculus tuus fuerit simplex.* Nunc adhibet tertiam: *Nemo potest duobus dominis servire.* Suam doctrinam Dominus non potestate præcipiebat, sed rationibus suadebat. Communis enim magister res non vi, sed sapientia disponebat, ac conficiebat. Hoc communi adagio, ut notat Chrysostomus, tacite occurrit Dominus cuidam objectioni, qua avarus tueri se poterat; nempe quod ipse volebat servire mundo, & non abstinere a Dei obsequio. Hanc cogitationem excludit Dominus: *Non potestis duobus dominis servire.* Quo autem modo intelligendum sit, Chrysostom. hom. 22. & Theophil. exponunt, neminem posse duobus dominis servire contraria præcipientibus; quales Deus, & mammona esse solent. Nam si æque, & subordinate mandent, facile eis obsequi potest, ut advertit D. Paschasius lib. 4. in Matth. Observavit autem Auctor Imperfecti homil. 16. non dixisse: nemo potest duos dominos habere; sed: *Nemo potest duobus dominis servire.* Dominum autem vocat omnem rem, cui nimis dediti sumus, cui quodammodo servimus, ut Rom. cap. 6. v. 16. *Nescitis, quia cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, si-ve peccati ad mortem, si-ve obeditionis ad justitiam.* Et 2. Petri 2. v. 19. *A quo enim quis superatus est, huius & servus est.* Sic Basil. in Moral. Reg. 2. cap. 1. *Aut enim unum odio habebit.* v. eod. Probat sapientissimus Magister, quod unus homo non potest servire duobus dominis diversa imperantibus; nam cum duo illi domini discrepent moribus, & imperatis, fit, ut amborum servus, si sponte servit, ut ait Cajetanus, unum diligit, & alterum odiat; nam amor unius contrarii odium est alterius. At vero si cogitur servire, neutrum diligit; amor est valde spontaneus, & non fit a coactione. *Aut enim unum odio habebit,* scilicet diabolum, & hominem iniquum, non creaturam, ut ait Hugo, sed vitium. *Et alterum diligit,* scilicet Deum, ut est communis intelligentia Patrum, ac expositorum. Qui vere Deo se consecrat, & ipsum diligit, odio habet mun-

mundum, & diabolum. *Aut unum sustinebit.* Ait de homine addicto obsequio diaboli. *Sustinebit*, seu *patietur*, durum scilicet diaboli jugum patietur, ut legit D. August. cum non amore, sed timore ferviat. Seu, ut legit Syriacus: *honorabit*, quia sæpe ob timorem multos honoramus. *Et alterum contemnet*, scilicet Deum, ac ejus præcepta deliciis, & concupiscentiis postponendo. Et nota, quod cum de averlione a Deo fit sermo, non ait: *odiet*, sed *contemnet*, quia cum Deus sit summe bonus, nulla creatura eum odio habet in affectu, ut notant D. Anselm. Carthus. Hugo, & alii.

Non potestis Deo servire, & mammonæ. v. eod. Applicat jam superiorem doctrinam Dominus, & infert quandam conclusionem ad præsens institutum: non potest serviri Deo, & divitiis, sunt enim duo domini contrariis jussis, & mandatis. Mammon enim Chaldaice, mammona Syriace divitiæ dicuntur, ut Hieron. hoc loco, & Elias in Thesb. docent. Consonat Punica lingua, quæ Hebraicæ affinis, atque Chaldaicæ, lucrum mammon appellat, ut August. lib. 2. de Serm. Domini, & Serm. 35. de verbis Domini secundum Lucam adnotavit. Et ideo necesse est, ut, qui adhæret Deo, neget servitium divitiis; aut si vult duram divitiarum tyrannidem sustinere, Dei obsequium contemnat. Bene autem Dominus mammonam veluti dominum quendam componit cum Deo, ut indicaret studium hujus esse veram servitutem, tam indignam libera, & generosa natura hominis, quam ea dignior est mammona, re scilicet mortua, terrena, & qua homo dominari deberet. Notandum, ut observat Sylveira, quod non ait Dominus: non potestis habere divitias: nam illas habuerunt Abrahamus, Isaac, Jacob, & Job; sed damnat, & condemnat servire divitiis, seu esse servum, seu captivum divitiarum, ut est avarus. Accipe D. Hieron. *Non dixit Christus, qui habet divitias, sed qui servit divitiis. Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit, ut servus: qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas, ut Dominus.* Idem late explicat Euseb. Emissen. homil.

in Dom. 15. post Pentecosten. Ille servire dicitur divitiis, qui eas, ut servus custodit, servat, ac expendere non audet; sed eis obsequitur, & famulatur. *Dives effectus sum, inveni idolum mihi.* Osee 12. Et Paulus ait, avarus, quod est idolorum servitus. ad Ephes. cap. 5. Ita enim multi servant, & venerantur divitias, tanquam idolum suum.

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. v. 25. Ex his, quæ superius hoc eodem capite 6. Matthæi dicta sunt de non thesaurizando in terra, & non serviendo mammonæ, infert Dominus, etiam sollicitudinem rerum necessariarum abjiciendam esse. Unde recte D. Chrysof. hom. 22. hanc sententiam connectit cum superioribus: *Non potestis servire Deo, & mammonæ;* & inde infert: *ideo dico vobis, ne solliciti sitis.* Per verbum *ne solliciti sitis*, damnat Dominus immodicam temporalium sollicitudinem, ut notat Abulensis: *Animæ vestræ*, id est pro anima vestra; *quid manducetis.* Non quod anima indigeat cibo, sed, ut ait Chrysof. cit. homil. 22. Euthym. Theophil. Quod anima in corpore sine cibo non valet permanere. Seu, ut ait D. August. lib. 2. de Serm. Domini in monte cap. 15. S. Thom. Hugo, & Cajetanus: *anima* more Hebraico ponitur pro vita; ut etiam legit Vatablus. Ad verba: *Quid manducetis*, in aliquibus codicibus, verbi gratia in Syriaco, ut notat Hieron. additum est: *Neque quid bibatis.* Sed interpres ex radice Græca in nostra vulgata illud non apposuit. Et propter duo non exprimitur potus, primo: ut ait Albert. M. Quia potus sub nomine cibi intelligitur, & ad ipsam escam, ejusque dispositionem, ad coctionem ordinatur. Secundo: ut ait Abulensis, sollicitudo datur de eo, quod est difficile haberi; potus facile, & sine labore invenitur: cibus vero sine labore non comparatur.

Nonne anima plus est, quam esca, & corpus plus quam vestimentum. v. eod. Multis argumentis probat Dominus suos discipulos non debere esse sollicitos de esca, ac vestimento. Nunc primum ponit. Et hæc sententia reddit hunc sensum, ut explicant Chry-

spicite volatilia cæli; & specificando addidit, & *corvos*, quia hi sunt voracissimi, & tempore famis ministrarunt cibum Eliæ 3. Reg. 17. v. 6. Et tamen non multam habent sollicitudinem. Secundo: Forte Dominus solum dixit *corvos*, & Matthæus posuit genus pro specie. Tertio: Quia hæc fuerunt dicta diversis vicibus, & una vice dixit: *Respicite volatilia*; & altera: *Respicite corvos*. Et hoc est valde probabile, ut colligitur ex circumstantia utriusque textus: nam Matthæus hanc sententiam refert dictam in sermone in monte, Lucas vero, post parabolam de divite avaro.

A N T I L O G I A V.

Q*uærite primum regnum Dei.* Non videtur dicendum fuisse *primum*, sed *tantum*; non enim significat illa secundo loco quærenda, cum paulo ante omnino quæri prohibuerit. Resp. cum Cornel. Ly *quærite primum* dupliciter accipi posse. Uno modo, ut per hoc, quod dicit: *primum quærite*: intelligatur significare, quid posterius quærendum sit, videlicet temporalia nobis necessaria. Altero modo, ut *primum* non referatur ad *secundum*; sed ut pure negative accipiatur, & *primum* dicatur quod nihil est prius, quomodo primogenitus dicitur, ante quem nemo genitus est, etiam si nullus sit secundo genitus. Atque ad hunc modum accipiendum vult Cajetanus, eo quod subjiciat Dominus: *Et hæc omnia adjicientur vobis*. Quibus verbis videtur significare, neque secundo loco temporalia esse quærenda. Verum rectius cum Augustino priori modo accipitur. Non enim ideo dixit: & hæc omnia adjicientur: ut significaret hæc non esse quærenda, cum in oratione a se præscripta docuerit hæc a Deo quærere, sed ut significaret his, qui *primum regnum Dei* quærunt, temporalia veluti secundaria quædam bona obventura a Deo, & præcipuo eorum desiderio accessura, tanquam quædam necessaria. Igitur *primum quærite*; hoc est: ante omnia, non tempore, sed dignitate, hoc est, maxime, & præcipue quærite. Quod tum fit, cum ita regnum
Brev. Script. Tom. III. G *Dei*

Dei præponimus cæteris rebus, & ita regnum Dei toto corde quærimus, ut reliqua ad vitæ hujus sustentationem necessaria non quæramus, nisi propter regnum Dei. Non dicit autem: solliciti primis fitis de regno Dei, sed quærite regnum Dei: nam etiam circa regnum Dei non vult nos dominus dubiam, & timidam adhibere curam; sed securam, utpote innixam fidei, & spei infallibili. Unde dicit Paulus ad Philipp. 4. Nihil solliciti fitis, &c. Verum quomodo primum regnum Dei vult esse quærendum, cum in præscripta hoc eodem capite oratione Dominica docuerit primum quærare sanctificationem nominis Dei, ac secundo loco regnum Dei? responderi potest dupliciter, juxta quod duobus modis accipitur, quod dicitur: quærite regnum Dei. Quidam enim intelligunt, ut sit sensus: operam date ante omnia, ut regnum Dei latissime pateat, & tum in vobis, tum in quam plurimis aliis Deus regnet. Sic autem quærare regnum Dei non est aliud, quam quærare sanctificationem nominis divini. Alii vero sic intelligunt: ante omnia quærite consequi regnum Dei. Hoc est: in hoc præcipue curas vestras conferte, ut digni efficiamini participes esse regno Dei beato, & cœlesti. Quomodo satis patet intellexisse D. August. jam quod dicit: *primum quærite*, intelligendum eum voluisse ostendere, quid in bonis nostris primum nobis quærendum sit, quamvis in eisdem quærendus sit ante omnia Dei honor, & nominis divini sanctificatio. Quærite ergo primum regnum Dei, præcipue illud a Deo in orationibus postulando, & eo omnia vestra studia imprimis conferendo, ut illud assequamini.

A N T I L O G I A VI.

Hæc omnia adjicientur vobis. Non videtur dicta promissio Christi (promittentis quærentibus primum regnum cœlorum omnia adjici, scilicet necessaria ad victum, ad vestitum) in plurimis verificata Sanctis etiam primum regnum Dei quærentibus, cum multis Sanctis hæc non videantur adjuncta, ac data: ut doctor gentium de Patribus antiquis

quis commemorat ad Hebræos c. II. v. 37. *Circue-
runt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angu-
stiati, afflicti.* Imo ipse Apostolus de se testatur 2.
ad Cor. cap. II. v. 27. *In labore, & ærumna, in vigi-
liis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in fri-
gore, & nuditate.* Et tamen quis Paulo regnum Dei
quælivit ardentius, ac vehementius? Respond. ex
D. August. D. Thomas, quod sicut medicus aliquan-
do abstrahit cibum, & potum infirmo, ut curet
eum, sic Dominus, qui habet providere, permittit
hominem pati, vel, ut curetur (si curanda sunt
aliqua) vel ut alii exemplum recipiant. Ex pro-
fundo, ac alto consilio Deus hanc penuriam per-
mittit aliquando in suis servis. Primo: ut, si aliqua in
eis curanda sunt, his habeant medicamen, ac pur-
gentur. Secundo: ob exemplum aliorum, ut in
talibus pressuris videntes fervorum Dei patientiam,
etiam in similibus illi habeant tolerantiam. Tertio:
ut omnibus fiat notum, quod via ad cælum non est
per delectationes, & oblectamenta, sed per absti-
nencias, labores, ac ærumnas. Quarto: ut cuncti
sciant, & videant egregia merita fervorum Dei,
quod in tanta egestate, ac penuria rerum, summa
constantia, ac patientia se præbent, ut ita omnibus
sit manifestum; quanta gloria, ac honore digni sint.
Quinto: respondet Palatius, quærens, quisnam
dicatur cibum habere: an qui cum cibo, quem ha-
bet, dolet, an qui cum cibo, quo caret, gaudet?
cibus quæritur, ut animus cibo contentus sit: qui
igitur contentus est, is magis habet, quam qui ci-
bo contentus esse nescit. Et ita, qui regnum cœ-
lorum quærit, si in aliqua ciborum penuria sit, ta-
men quid cibo excellentius, & pretiosius habet,
nempe animum quietum, hilarem, & perjucundum,
& in illa penuria summam suavitatem, & dulcedi-
nem invenit. Audi Apostolum, quem se fame, siti,
& nuditate confectum proponebat, ad Philip. cap.
4. v. 12. *Scio & humiliari, scio & abundare (ubi-
que & omnibus institutus sum) & satiari, & esurire,
& abundare, & penuriam pati; omnia possum in eo,
qui me confortat.* In quem locum ita D. Remig.

Scio humiliari, id est, penuriam humiliter sustinere; & scio abundare, id est, in abundantia temperans esse, ne corripiar ab ea; in omnibus doctus sum, & abundare, & penuriam pati, & omnia ista in eo possum implere, qui me confortat, id est, in Christo, qui mihi possibilitatem tribuit. Sexto: Quamvis enim quærentes regnum cœlorum videantur egestate, fame, siti, ac nuditate vexari, ut ita eorum charitas cunctis pateat; tamen ipsa fame, & siti non opprimuntur, sed Deus multis, & variis modis illis alimoniam præbet. Corvi deferunt panes egenti Eliæ. Nec enim esurire potest; qui Christum omnia habentem habet, qui est verus panis. Hoc argumentum late, & multis præclaris rationibus probat D. Paulin. epist. 5. ad Severum: Qui igitur, ait, a me famem metuis, si fidem habes: Panis tuus tecum est; si verbo Dei pascaris, non desiderabis escam ventris; Deus enim hunc, & illum destruet, dum se ædificat in nobis, si nos in ipsius charitate fundati consistamus. Et post pauca subdit: Veni ad nos, & si potes, advola. Nihil habemus, nisi Christum; & vide, si nihil habemus, qui omnia habentem habemus. Et hoc præclare confirmat. D. Cyprian. tract. de orat. Domini. dicens: Quærentibus regnum, & justitiam Dei, omnia promittit apponi. Nam cum Dei sint omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit: sic Danieli in leonum lacu jussu Regis incluso prandium divinitus procuratur, & inter feras esurientes homo Dei pascitur. Ultima verba maxime ponderanda: Inter feras esurientes homo Dei pascitur. Tenentur inclusi in carcere Daniel, cap. 14. v. 39. & Leones, omnes fame tabescentes: Daniel sub Dei cura; Leones vero sub ministerio Regis: imo & ipse Daniel datus erat eis in cibum. Et tamen feræ fame tabescunt: homo autem, Dei servus panem, carnes, ac pulmenta habet; ita, ut ei nihil desit, sed omnia abunde supeditentur. Confir. responsio autoritate Cornel. qui in præsentem Dominicam in ordine ad hanc difficultatem ita glossatur: Nihil autem obest veritati hujus promissionis, quod quosdam Sanctorum Deus etiam usque ad mortem fame, & nuditate pre-

premi permiserit, & permittit. Non enim promittuntur temporalia, nisi tanquam adjutoria salutis: proinde cum Deus ea subtrahit, quod sic expedire saluti quorundam judicat, non promissionem suam irritam facit, sed diversa ratione eandem salutis eorum curam gerit: quomodo & homo cum jumento suo cibaria subtrahit, quod sic illi expediat, non deferit illud cura sua, sed potius curando illud facit. Proinde in generali hujusmodi promissione tacita hujusmodi subintelligitur conditio, quantum id saluti vestræ expedit. Idem sentiendum de aliis Scripturæ sententiis huic loco similibus, qualis est illa Psal. 33. Inquirentes Dominum, non minuentur omni bono. Et: non est inopia timentibus eum. Cum autem Dominus postquam prohibuit sollicitudinem, e contrario præcipiat quærere Regnum Dei, satis rursus significat, qualem sollicitudinem prohibeat, & aliam quoque indicat rationem, ob quam propulsanda sit sollicitudo temporalium, nimirum quod impedimentum præstet, ne quis regnum Dei, & justitiam ejus quærat, quemadmodum oportet. Et certe efficax quædam hic ratio a sollicitudine avocans insinuatur; quia significatur, non sollicitis multo abundantius danda esse, quæ sunt necessaria: sollicitos vero, præterquam, qui inutilem patiantur sollicitudinem, non tantum necessariis excidere, sed etiam cœlestibus bonis. Perinde ergo est, ac si diceret, ut annotavit Chrysostr. Propterea jubeo ista non quæri, non, ne accipias, sed ut abundanter accipias. Cumque ea, quæ tibi competunt utilitate etiam præsentia consequaris, ne sollicitudinibus afflictus, & curarum moribus sæpe discerptus, non modo istis, sed etiam spiritualibus bonis te facias indignum, ne & superfluam patiaris ærumnam, & quod est amplius, propositam tibi amittas coronam.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

*Considerate lilia agri. Matth. 6.**Spes erigenda ad Cœlestia, & Deum.*

Merguntur fere hisce calamitosis temporibus in tumultuoso accumulatarum mundanarum curarum pelago, omni prope vitæ subsidio orbatæ humanæ mentes; & inter tumentes extremæ suæ penuriæ fluctus, dum jam jam naufragabundæ in misella, & omni ope humana vitæ suæ cymbula destitutæ, in transversum aguntur, certo certius interituræ, nisi ab alto in altum demissa auxiliatrix divinæ spei anchora, pusillanimes, ac semimortuas in novam redanimaret vitam, & delibato jam jam amaro suo interitu ad meliora firmaret. Hanc, utpote beatioris sortis nostræ Prodromam, ut candidè adumbraret Pierius, effigiavit in lilio, quod tanquam genuinum spei symbolum, in antiquatis Imperatorum Nummis subsequæ prodidere inscriptiones: *Spes publica, spes Augusta, spes populi Romani.* Pier. lib. 55. adde esse commodum *sanctæ spei* ænigma, cum apud Græcos *sanctus* seu *αγιος* idem sit, ac *purus sine terra.* Divi vero Gregor. Nyss. orat. 4. in Cant. de lilio pulcherrimum hunc sensum reperio: *Herba lili a radice in altum sese porrigens, ita deinde florem e vertice profert, non exiguo a terræ intervallo distans: nimirum ut (mea quidem sententia) pulchritudo ejus in sublimi pura maneat a terræ mixtione, non contaminata.* Atque hinc, & ex situ hoc *spes sancta*, ut loquitur Ildeph. de Flore, in cap. 24. Eccl. fol. 5. 34. *Per lilium designetur, nam ad Deum altissimum, quem respicit, sese porrigit.* Et votorum suorum nil mortale, nihil terrena mixtione inquinatum, sed Numen sanctum, in sublimi positum, metam, & terminum præfigit; pulcherrima hæc matris pulcherrimæ nempe fidei filia; firma in Deum fiducia, hac instructus homo, in se alias fragilis, & ludibrium calamitatum omnium, evadit in

columnam adamantinam, & felicitatis omnis amabile theatrum; *quis enim ei est de sæculo timor, cui in sæculo est Deus tutor?* D. Cypr. de orat. Dom. quærit purpuratus Orator, rigeat campus Marte, inundet sanguis regiones, intestino fluctuent urbes dissidio, regum coronæ collidantur; immotus stabit, qui immobili Deo spei suæ affixit anchoram; quod aureo sane eloquio aureus adnotavit Orator; dum sic meum firmat sensum: *Si velis videre copias inexpugnabiles, refugium insuperabile, præsidium, quod diripit turrim, quæ labefactari non potest, ad Deum confuge.* D. Chrysof. in Ps. 45. Nihil spe hac fortius, nihil immobilius, quæ in Deo figitur; prius tota terrarum machina sua compage solvetur, deciduus Sol, & Luna, lambent terram, verbo: tota rerum universitas in vetus redibit chaos; quam minimi promissi divini sua non stet integritas. Quod ipsum per Prophetam purpuratum proclamari iussit: se protectorem esse *omnium sperantium in se* Psal. 17. v. 31. Verum ut pulcherrimam hanc virtutum alte animo inferamus, & arcte pio Numini adhæreamus: audite amplius, sperate firmitus.

Porro ne quis in ipso ulterioris dictionis limine a scopo aberret, scire necesse est; me nolle urgere spem, quæ rebus præsentibus rapitur adipiscendis, hæ enim, ut umbra corpus, ut tempestatem serenitas, & noctem dies, ita illam consequuntur: effatum quippe æternæ veritatis est, ut audivimus: *Quærite primum Regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis;* tantummodo spem nostram in æterna defigamus, iisque animum, & conatum impendamus, ac exinde ad gloriosa quæque agenda, ut illa consequamur, nosmetipsos concitemus; hæc præsentia, & necessitatibus nostris opportuna, uti adjectamentum aliquod rei cuidam magni momenti additur; ita hæc sublunaria nobis conferentur. Spe igitur, ut ego arbitror, laboramus, & quia illa instructum animum ad cœlestia non gerimus; ideo ad actus virtutum heroicos, ad gratiosa Dei oculis opera torpemus; ideo laboribus, & mediis ad illa consequenda non insistimus; sed adhuc

clarius me manifestabo: non assequimur, aut assequi detrectamus intellectu præstantiam, & magnitudinem illorum, quæ Deus præparavit sperantibus, & diligentibus se; si enim illa intellectu assequamur, ac toto animo teneamus, imbibamusque, ut in se magna sunt, quæ promittuntur nobis, nihil sudoris, laboris nihil non impenderemus, ut ea juris nostri faceremus: *spei* enim, ut Zeno loquitur, *præsentia subjacent, & futura: ista, quia contemnit; illa quia sua esse præsumit.* Zeno Serm. de fide, spe, & char. Hæc nempe absentia, quasi præsentia spectat, & futura sua esse confidit: ideoque a transitoriis animum avellit, & in plenam eorum possessionem se concitat: ac ut Pintus loquitur: *Spes vera fallit laborem.* Pintus Ramires incant. lib. 3. 4. 5. facitque dulcem omnem sudorem, quem eliquat in adeptionem eorum, quibus se posituram aliquando concepit. Hoc orbi inclamabat Apostolus cum diceret: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* ad Rom. 12. v. 12. Spes nempe illa, quæ sperat post nubila Phœbum, post occasum tribulationis felicitatis ortum; amara dulcorat, & insipida condit, calamitatum amarissima illa catapotia, spe regni cœlestis, quasi ambrosia, & nectare permiscet, & suaviter glutit; gaudet cum Apostolis turbidam contumeliarum fecem haurire, egestatem pati, dolores ferre, & totam calamitatum tempestatem ridet; seseque in tranquillam tolerantiam spe secuturæ beatitatis exstimulat. Ea enim conditio nostra est, ut in hac mortalitate pene spebus nutriamur: quod ingeniose, ut assolet Salvian. lib. 2. ad Eccl. annotavit, dum sic scribit: *Omnia in rebus humanis spes futurorum agunt; vita quoque hæc temporaria nonnisi spe alitur, ac sustinetur.*

Quære enim ex omnibus, quos horridæ solitudinis concava antra, & specus inhospiti ab hominibus inter feras concluserunt: quis illos in illas ferales compegit angustias? quid vastas eremi solitudines fecit illis amabiles, & focios struthionum, ac draconum effecit? Benedictus inter vepreta totus diffluit sanguine, & Venerem cruento demergit

git pelago. Zeno in sepulchro vivum agit cadaver; Macedonius quinquaginta quinque annis in scrobe latitat; quid hoc rerum? naturæne humanæ illuditis? umbræ, non homines; dum alii cupediis, & carni vacant, vos in carne vivitis, ut Angeli? quid est, quod tam duræ forti colla subjiciatis? spes nempe beata fatuos mundo exhibet, & sanctum occupat delirium: quid te Arseni duorum Imperatorum magistrum a sublimi gloriæ fastigio in tripedale constrinxit tugurium? nonne spes bonorum æternorum?

Sed quid vetusta multum illa nomina memoro, quæramus etiamnum hodie tantisper inter religiosas parietinas Principum, Marchionum, & Ducum filios, ac filias, quæ se vivas in claustris tumularunt: & hodiedum tumulant: Carolus Spinola marchionatu jussu valere, & vivus inter ignes in cineres subsidere non dubitavit; at quo impellente? non alio quam spe beatæ æternitatis. Franciscus Borgias, Aloysius Gonzaga ducales tyaras conculcarunt, & Carolus Magnus, Europæus Alexander Imperii abdicato diademate, tot Provinciis, & Regnis manu missis, toti Europæ venerandam Majestatem exigua cellula conclusit, & servum Numini se dedicavit; & mille alii spe magistra ausi sunt ea, ad quæ attonitus hæret mundus, & Angeli gratulantur.

Sed avocemus tantisper sermonem ab illa spe, quæ se supra mundum attollit, & intueamur improbos plane mundi conatus, ut exinde adhuc altius evolemus. Quid agricolam duræ addicit toto ferme vere, ac autumnio stivæ? & collectam fementem vage cogit spargere; nonne spes messis? quid pastorculum illum Davidem impulit ad conferendas cum carnea illa turri manus? spes: ut Regis audiret Gener. Unde toto fere orbe sonant tympana? clangunt tubæ, reboant balistæ? sanguine madent campi? Vulcano cremantur urbes? in unam quondam Poloniam ducenta barbarorum ruebant millia, in Hollandiam volabat Gallus, & in Gallum totum armabatur Imperium, quo amabo stimulante? hæc omnia agebantur, & aguntur spe futuri boni; una

spe potiundi Regni hujus, & illius; & quale roga-
bo, hoc, & illud, ac tertium regnum est, cujus
gratia tot centena millia venalem prodigunt sangui-
nem? Unicum, & exile punctum, imo nihil in
comparatione illius, cujus spem accendi in nobis
optat Deus, cujus vel unica fenestrella, unica stel-
la, centies, & septies major est, teste Cornelio a
Lapide, toto orbis ambitu; quæ ergo, & qualis
regni unius Poloni, aut Galli, vel Imperii ipsius
magnitudo fuerit in comparatione regni illius, cu-
jus non erit finis? punctum: & si quid minus est
puncto, spumæ maris sunt, & bullæ pueriles, pro
quibus gentes colliduntur: & regnum tuum, do-
minatus tuus, o mi Deus! remissiore nisu, & frigi-
diore conatu, imo nullo fere aut petitur, aut spe-
ratur.

Quid? nunc in me insurgent ferme singuli, dum
hisce prope omnes commovi, & plenis buccis, hi-
anteque ore me temerarii judicii arguent reum,
quod reos agam illos, & spem eorum in dubium vo-
cem; quasi nullus coelestis regni spe teneatur; quin
imo Palinodiam canere jubent, eo, quod nemo il-
lorum sit, imo nemo mortalium fuerit, qui toto spei
finu jam coelum non sit complexus. Ita quidem: &
ego assentior, neminemque expertem ultro conce-
do: sed spe adultera, non genuina insignem; effœ-
tam illam, ac sterilem, quæ laudabili bonorum o-
perum foetu caret, ne quis mihi in medium addu-
xerit; quia hæc titulo meliore præsumptio, quam
spes vocanda est; sed illam omnibus amicam, illam
singulis cupio familiarem, qua veteres Patriarchæ,
qua Reges sancti apparebant; & ne sim prolixus
longa gloriosorum nominum adnotatione, unum
Sioneum regem audiamus, quali ille spe se instru-
ctum gloriatur. *Ego autem sicut oliva fructifera in
domo Dei.* Psal. 51. v. 10. Audiamus! non otiosus,
neque infructuosus in Deo sperat ille, sed oleo cha-
ritatis divinæ, ac humanæ delibutus, & bonorum
fructuum locuples, instar olivæ fructiferæ spem
meam merito in Deo figebam: hoc enim viri justi,
& spei ejus studium est, ut laudabili operum exer-
citio

citio non careat; quod Theodor. hic confirmat: *Vir justus spem in Deo fixam habet: & per illam laborare, & laboriosos virtutis fructus producere non recusat.* Laudabilis spes, virtus sane speciosa, sed sperantem nequaquam desidem, & in opera laudabilia ignavum efficere debet, ubi rursus Regius Vates opportuna adest cohortatione: *Spera, inquit, in Domino, & fac bonum.* Psal. 36. v. 3. Quali dicat: tunc confidentia, tunc spes firma, ac certa evadit, cum in medio bonorum operum, tam præcedentium, quam sequentium, veluti inter firmissima mœnia subsistit: alias hoc laudabili comitatu destituta, inutilis, & vana evadit. Sed Auctor Imperfect. oper. homil. 6. in Matth. nervosissime in rem præsentem instat: *Vis, inquit, ostendam tibi, ut necessitate nunquam desperes.* Et quæ necessitas robustior, quam cœli obtinendi? tum pergit ille: *Fac bene, & operare justitiam, ut spem habeas apud Deum: & non desperabis in terra: bona enim opera sunt, quæ sperare faciunt, & mala opera desperare compellunt.*

In falo quidem mundi hujus remigamus, inter Syrtes, & scopulos, inter mille pericula, sed si operibus laudabilibus instruamur, tute velut anchoram, spem nostram in Deum figere valemus. Et talem ego omnibus, ac singulis spem suadeo; talem fiduciam animis nostris impressam cupio, qua si instructi fuerimus, nihil durum, nihil difficile occurreret, quod pro illo interminabili regno consequendo animose non superemus, & exantlemus. Et vero merito pudore nos indui oporteret, quod Ethnici spe potiundi aliqua Provincia nihil non fubeundum duxerint, ac judicarint. Meum saltem vultum non levi rubore suffundi ingenue fateor, cum apud Ælianum lego; Athenienses legem tulisse, ut quot annis coram se galli gallinacei statim aliquo die in certamen concitari debuerint, tota inspectante urbe gallinaceam hanc pugnam: & qua de causa, instabit quæstio, id egerunt? ut nimirum Atheniensium animos ad audenda quæquæ fortia ludicro hoc certamine concitarent; quippe olim Themistocles adversus Persas ducturus exercitum, ac fortuito spe-

spectante exercitu par gallorum gallinaceorum, & ipse spectans, acriter inter se decertans, versus ad copias, & totum exercitum, sic loquebatur: *En! hi nec pro patria, nec pro Diis penatibus, neque pro gloria, neque pro libertate periculum subeunt; sed solum ne alter alteri cedere videatur.* *Ælian. var. histor. lib. 2. cap. 28.* Hac laconica cohortatione ita animos Atheniensium pupugit, ut more leonum prodigi vitæ, & bonorum, in hostem irruerint. O! quæ nos confusio manet, si segnes, si desides ad promissa cœlestia hæreamus, si spe diviniore possessionis Regni, cuius non erit finis, assequendi in laudabilia quæquæ agenda non succendamus. Sed quid ambigo? videor enim mihi videre omnium spe viva animos ita succensos, ut singuli clament: spe semper viva inflammati abhinc magna agemus, & adversa cuncta constantes feremus.

§. IV.

MISCELLANEUM EX JURE
CANONICO.

De Essentia Proprietatis, seu Domini, & Modis ejus acquirendæ, vel amittendæ.

Quæritur primo: Quid, & quotuplex sit proprietas, seu dominium? quomodo differat a possessione? ante responsum notandum: proprietatem, & dominium ordinarie sumi pro eodem, uti in *L. 13. C. de R. V.* intellige dominium proprietatis, a quo aliquis dicitur *Dominus rei*. Proprietarius debet habere jus reale, ac vindicationem, ut videlicet contra distinguatur a dominio Jurisdictionis, quod est potestas gubernandi subditos, judicandi, puniendi, defendendi, & aliquod emolumentum ab eis exigendi, hic autem de dominio proprietatis. Itaque ad quæsitum. Resp. 1. Dominium proprietatis generice, ac late sumptum est facultas libere disponendi de aliqua re. Dividitur primo: in plenum, & non plenum. Dominium plenum a Theologis (a priori, seu prædicatis nempe Metaphysicis) definitur: est jus pro-

proprietatis perfectæ; a Juristis autem (a posteriori, videlicet per proprietatem quasi physicam, quod ad finem proprium ICTO sufficit) est jus, seu facultas perfecte disponendi de re aliqua. Non est necesse (licet id aliqui cum Bartol. velint) addere, nisi lege prohibeatur, quia prohibentur lege disponere de rebus suis sine Authoritate tutoris minores: idem est de habente Majoratum, Fidei-Commissum, &c. Et tamen habent dominium plenum rerum suarum. Multo minus necesse est addere (prout rursus aliquibus placet) de re corporali, eo quod in incorporeis, v. g. in fama, honore, actibus liberis &c. beneficiis, & aliis juribus spiritualibus debetur tantum quasi dominium; sicut harum rerum incorporearum est verum, & plenum, licet appellari quandoque soleat quasi dominium. Dominium non plenum juxta Theologos: est jus, quod in aliquo deficit a Dominio perfecto. Juxta Juristas proportionaliter videlicet ad priorem: est jus non perfecte disponendi de re, sed disponendi v. g. tantum de substantia, uti Dominus directus, cujus dominium ideo vocatur directum; vel tantum de utilitate, & fructibus rei, uti potest Dominus utilis, Vasallus, Emphyteuta, &c. Dividitur secundo: Dominium proprietatis in altum, & bassum. Altum est, quod habet Princeps, vel Respublica in bona subditorum pro casu publicæ necessitatis, ad conservandum commune bonum. Bassum est, quod habent personæ privatæ ad disponendum de suis bonis, saltem extra casum publicæ necessitatis, ideo est subordinatum dominio alto; concives autem ad se comparati, sunt Domini Tenoristæ, seu habentes dominium Tenoristicum, id est ejusdem tenoris. Resp. 2. Uti possessio a proprietate, ita proprietas quoad multa differt a possessione. Ut 1. quoad essentiam. Nam proprietas est ipsum jus, quo res mea est; possessio est jus, quo rem detineo ut meam, quin sim Dominus. 2. Quoad modum acquirendi. Nam proprietas non acquiritur solo animo, quamvis amittatur solo animo. 3. Quoad effectum. Nam intentato judicio proprietatis, seu petitorio, res contrahit vitium litigiosi, non autem si lis moveatur de possessione,

Quæ-

Quæritur secundo: Quid, & quot sunt modi acquirendæ proprietatis, seu domini rerum? Resp. Modus acquirendi domini dicuntur tituli, seu causæ illæ, quæ de se habiles sunt ad conferendum alicui dominium. Ejusmodi autem titulus acquisitionis alius dicitur: *immediatus*, & *proximus*, quales sunt: occupatio, traditio; alius *remotus*, seu *mediatus*, qui proprie vocatur *titulus*, propter quem occupatio, & traditio legitime, & habiliter fit ad conservandum vel transferendum dominium. Et hic iterum alius est *primævus*, seu *originalis*, qui non supponit priorem se ejusdem ordinis in altera persona præexistente: cujusmodi sunt: concessio Authoris naturæ, vi cujus ante rerum divisionem fructus terræ fiebant primi occupantis. Alius *non primævus*, seu *secundarius*, qui præsupponit alium titulum se priorem, & in altera persona præexistentem saltem per fictionem juris, vel præsumptionem, cujusmodi sunt: donatio, venditio, permutatio, &c. Res enim non posset donari, vendi, legari, &c. nisi prius fuisset donantis, &c. adeoque nisi prius habuisset titulum, & radicem hujus suitatis. Porro prædicti tituli vel sunt *naturales*, ut eos vocat Imperator. §. 11. *Instit. de rer. divis.* Qui nempe originem habent ex jure naturali, vel potius ex jure gentium, quod hic cum naturali confunditur, quia rerum divisio introducta, & dominia primitus distincta sunt jure gentium. §. 13. *Instit. eod.* ad quos referuntur *occupatio*, *accessio*; tum *Naturalistum* *Artificialis*, de quibus hic; vel sunt *Civiles*, quia introducti Jure civili; ad quos referuntur: *traditio*, de qua etiam hic, *usucapio*, seu *præscriptio*, item suo modo *testamentum*, *legatum*, *successio hæreditaria*, *arrogatio*: de quibus suis locis. Alius præterea titulus dicitur *verus*, qui reipsa existit, non tantum *physice*, sed etiam *moraliter*, ut sit donatio valida: Alius *non verus*, cui vel solus valor, vel valor simul, & esse physicum deest; si utroque caret, est inutilis, nisi probetur bona fide, & præsumptione. Et talis titulus inutilis est triplex, nempe: *Coloratus*, qui tantum apparenter verus est v. g.

Phy-

Phyſice , & ſecundum quid tantum, non vero *moraliter* : *Exſtimatus*, qui nec phyſice, nec morali-
ter eſt verus, ſed tantum exſtimatur, prudenter
tamen a perſona privata eſſe talis : *Præſumptus*, quia
a jure verus præſumitur; quod fit, ſi v. g. Petrus
a longo tempore rem poſſideat, nec recordetur, an
poſſideat per donationem, vel emptionem, tum
enim præſumptio ſtat pro poſſeſſore. Ex his ad ſpe-
cies deſcendo.

Quæritur tertio: Quid ſit Occupatio, quarum
rerum dominium acquiratur titulo primæ occupa-
tionis? Reſp. Occupatio eſt apprehenſio rerum, quæ
in nullius ſunt dominio. Unde titulo primæ occu-
pationis acquiritur dominium earum rerum, quæ
vel nunquam habuerunt dominum, uti feræ, mar-
garitæ, aliique lapilli pretioſi in littore maris in-
venti, &c. vel iterum amiſerunt, uti bona *vacantia*,
(per quæ intelliguntur, quæ relictæ ſunt a domino
non habente hæredem) bona *derelicta* (quo nomi-
ne veniunt illa bona, quæ quis abjicit, vel negli-
git ita, ut nolit amplius habere ut ſua, eorum ta-
men dominium transfert in alium, ſive dein *expres-
ſe*, ſive tacite a ſe abdicet dominium) Item *theſau-
ri* (quo nomine veniunt pecuniæ, vel alterius rei
veteris tam vetus depositio, ut ejus memoria non
exiſtet amplius, nec jam dominium habeat. *lib. 31.
ff. de acquir. rer. dominio*. Enumerata omnia bona
ſpectato jure naturali, & gentium ſiunt primi occu-
pantis, ut docent communiter DD. ex §. 12. *Et ſeq.
39. Inſtit. de rer. diviſ.* Dixi *ſpectato Jure*, &c. Quia
quod jure poſitivo de his ſtatutum ſit, tractatur de
ſpeciebus occupationis. Unde

Quæritur quarto: Quot ſint ſpecies, ſeu mo-
di, quibus fiat prima rerum occupatio? Reſp. ſe-
quentes, ut primo: *Venatio* ſpecificè ſumpta, *au-
cupium*, & *pifcatio*. Per *venationem* acquiruntur ani-
malia terreſtria fera: prius in naturali libertate exi-
ſtentia, ut cervi, apri, &c. quæ in terris morantur.
Per *pifcationem* aquatilia animalia, quæ in aquis de-
liteſcunt, ut piſces. &c. Per *aucupium* occupantur
volatilia, quæ in aere moventur. §. Feræ 12. In-
ſtit.

ffit. de rer. divis. & Schamb. ibid. Plura ad venationem pertinentia, explanata sunt in quæstionibus aliis hujus Breviarii Scripturistici. Secunda species occupationis est *inventio*; quæ est occupatio rerum inanimatarum, quæ nullius sunt: qua acquiruntur uniones in littore maris, venæ minerales, thesauri, bona vacantia, incerta, derelicta. §. *Item lapilli* 18. *Inst. eod.* Nisi tamen quis gemmam in littore inveniat: ad quod dominium acquirendum potius requiritur actualis apprehensio, nec sufficit sola visio etiam cum animo eam sibi habendi, ut docet *Schamb. in §. cit.* contra *Pachov.* nisi cum fors suum prius manifestet. Hinc si duobus in littore ambulantes alter prius apprehendat, videtur cedere apprehendenti; si tamen diceret prior videns se gemmam invenire, posterior esset, nec posset alter prævertendo apprehensivæ dominium sibi vindicare. Hæc tamen procedunt jure naturali, & gentium, ut supra dictum. Nam hodie jure positivo bona *vacantia* cedunt Fisco: per *L. 1. §. 2. ff. de Jure Fisci*; nisi defunctus fuerit clericus, vel peregrinus. *Margaritas* autem, &c. dudum consuetudo transcripsit Principibus inter Regalia. Quod autem thesauros supra descriptos attinet: R. Licet Zoësius apud Pich. velit thesauros hodie vi consuetudinis vel totos, vel partem saltem sibi vindicare Principes, probabilius tamen existimat *Schamb.* id tantum procedere, si artibus magicis inventus fuerit juxta *L. un. C. h. t.* Respondet D. *Schamb. in §. 39. Inst. de rer. divis.* Quod si quis thesaurum inveniat in fundo suo, data etiam ad hoc opera, is de jure totus inventori cedat, non quidem, ut fructus, cum non nascatur, & renascatur; sed ut loci beneficium. *L. un. cit.* dixi: *data ad hoc opera*, quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter. *L. 12. C. Mand.* Quod si vero in alieno loco eum quis inveniat; distinguendum est; an *fortuito*, an vero *data opera*. Sin primum: medietas inventoris erit, & medietas ad dominum fundi spectabit. Sic, ut inventor eum ante sententiam domino in conscientia dare teneatur. Sin secundum: totum domino loci cedit, eo quod nemini in alieno quæ-

quærere liceat *L. cit.* Ex his dubitatur primo: Quid si thesaurus in loco sacro, vel religioso inventus fuerit fortuito? R. Etiam tunc medietatem cedere Ecclesiæ, seu loco. Nec obstat *L. 3. §. pen. ff. de jur. fisc.* Dubitatur secundo: Quid si Vasallus, vel Emphyteuta in fundo illo, cujus utile dominium duntaxat habet, inveniatur? R. Totum inventori cedere: quia ad eum omnis utilitas pertinet, & pari jure, quo res ad dominum. *Schamb. cit.* Hinc quod si directus dominus ibi inveniatur, ad instar extranei medietatem tamen retinebit. Dubitatur tertio: Quid si maritus in fundo dotali, vel usufructuarius in fundo usufructuario inveniatur? R. Non nisi medietas ad eos spectabit. *L. 7. §. 12. solut. Matrim. Eccl. L. si quis 64. §. 3. ff. h. t.* Idem dicendum, si creditor pignoris, seu hypothecæ reperiatur in fundo hypothecato. Dubitatur quarto: Quid si in ædibus emptis reperiatur thesaurus? R. Si ædes jam sint traditæ; certum est ad emptorem spectare. *L. 67. ff. de rei vend.* ante traditionem autem alii negant, alii adhuc affirmant argumento desumpto ex *§. 3. Instit. de empt. & vend. & toto tit. de Peric. & commodo rei vend.* uti &, si emptor sciens ibi thesaurum, ideo fundum emerit: pro, & contra disputant. Quamvis dicant venditori competere de æquitate actionem in factum, qua officio judicis implorato medietatem consequatur. Dubitatur quinto: Quid si bonæ fidei possessor thesaurum inveniatur? R. eum interim totum cedere bonæ fidei possessori, cum hic sit loco domini. Dico *interim*; quia si dominus fundum vendicet, poterit etiam medietatem prætere, si adhuc existeret, neque res possessa sit triennio. Tertia species domini per occupationem acquirendi, est *captivitas, seu occupatio bellica*, seu per bellum justum, quæ occupatio circa personas, & hostium res versatur; capta enim ab hostibus jure gentium statim capientium fiunt, non quidem, quod nullius sint, sunt enim revera hostes domini, de quo pluribus *§. sequenti.*

Quæritur quinto: Quid sit traditio? quarum rerum dominium acquiratur per traditionem, &

quid requiratur ad hoc, ut traditio sufficiat ad transferendum rerum dominium? Alter immediatus, ac primarius titulus, seu modus acquirendi domini est *traditio* (traditionibus enim, & usucapionibus rerum dominia transferuntur. *L. traditionibus 2c. Cod. de pact.*) de qua ad quæstiones R. primo: Traditio est actualis exhibitio rei, siue vera, siue ficta, qua acquiritur possessio: Unde effectus traditionis est translatio domini, si *requisita adsint*, nihil enim ita naturali jure conveniens, quam voluntatem domini rem suam in alium transferre volentis ratam haberi *hic & L. 9. §. 3. ff. h. t.* Resp. secundo: Per traditionem acquiritur dominium earum rerum, quæ antecederent in alicujus dominio existunt, quod ordinarie contingit, quando per contractus transferuntur rerum dominia. *§. 40. 44. Inst. de rer. divis.* Resp. tertio: Ut traditio sufficiat ad transferendum dominium, requiritur primo: *ut res*, quæ traditur, sit vacua ab alterius possessione *L. 23. ff. de act. empt.* Item: ut sit Mancipi, id est, ut communiter explicatur, sit in commercio hominum, seu alienabilis, vel potius spectato jure veteri, sit res talis, quæ poterat fieri alicujus jure Quiritum; cujusmodi res erant prædia Italica, prædia enim Provincialia nec Mancipi erant, de quibus videatur Schamb. in *§. 40. Instit. de rer. divis.* Secundo: Ut tradens sit dominus rei volens, & valens dominium transferre in alterum, seu liberam habens administrationem rei. *L. 20. ff. de acquir. rer. dom.* vel si per alium tradat, mandatum ei ad id, vel speciale, vel generale cum libera detentione. *L. qua ratione 9. §. nihil autem. ff. hoc tit.* Tertio: Ut fiat sine conditione expressa, vel tacita; arg. *L. 41. ff. de condit. & demonstr.* Quia conditio suspendit actum, quo deberet transferri dominium. Quarto: Ut interveniat consensus utriusque, videlicet tam tradentis, qui debet velle transferre dominium, quam accipientis, qui debet acceptare rem traditam, ut suam. *L. 55. 57. ff. de O. & A.* tum quia nolenti non potest acquiri libertas. *L. hoc jure. §. non potest. ff. de donat.* tum quia invito non debetur beneficium. *L.*

L. invito. 69. ff. de R. I. Quinto: Ut fiat ex causa ad transferendum dominium habili, seu titulo, quales sunt: venditio, donatio, dos, mutuum &c. *L. 31. ff. de acquir. rer. domin.* quia nunquam traditio nuda dominium transferre facit. *L. 31. cit. Jure Bohem. Sagan.* ad traditionem rerum immobilium requiritur insuper in loco competentis intabulatio *Stadt-Recht. Fol. 24. G. 46.* sufficit tamen causa putatitia, nam errans solum in causa, ex qua transferre velit, adhuc transfert dominium; licet non transferat errans in corpore, nempe tradens unum pro alio.

Quæritur sexto: Utrum semper quotiescunque ab uno transfertur dominium in alterum per viam Contractuum necessaria sit traditio? Resp. Quamvis *ordinarie* necessaria sit, seu vera, seu ficta traditio, aliquando tamen absque traditione fit translatio domini, vel juris in re per nudam voluntatem. Ut primo: si traditio alicujus rei præcessit ex causa non sufficiente ad domini translationem, & postea accedat causa v. g. deposui apud te, vel accommodavi tibi pallium, & postea illud titulo donationis, vel emptionis a me acquiris, non est opus pallium accipere, & denuo tradere, sed sufficit, quod velim, & patiar esse tuum. *Hic, & L. 9. §. interdum ff. h. t. id est: de acqu. rer. dom.* Et hæc traditio fieri dicitur *per fictionem brevis manus*, ac si illud recepissem, & denuo tradidissem. Quamvis enim subinde transferatur dominium *per fictionem longæ manus*, ut *L. pecuniam. 79. ff. de solut. & libert.* Ubi dicitur: si debitorem meum volentem solvere debitum jubeam in conspectu meo ponere rem debitam, debitor statim liberatur, & ego fio dominus, quia res manu longa existimatur tradita. Secundo: Fit translatio domini absque traditione in acquisitione hæreditatis, modo hæreditas adeatur, vel acceptetur verbo, vel facto. Tertio: In acquisitione legati, modo mors testatoris acciderit, & acceptatio legatarii. Quarto: Quando aliquid venditur, donatur, relinquitur Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut civitatibus. Quinto: In acquisitione beneficii Ecclesiastici, modo intervenerit collatio, &

acceptatio. §. ult. *Instit. de hæredit. qualit. cum L. 23. ff. de acquir. poss. L. 32. ff. de Legat. L. ult. C. de SS. Eccl. cap. 17. de præb. in 6.*

Quæritur septimo: Quid, & quotuplex fit *Accessio*, quot modis, & quarum rerum dominium acquiratur per accessiones? Resp. *Accessio* generice (aliter *Adjectio*) est titulus, vel modus acquirendi dominium, vi cuius res aliqua ideo fit tua, quia alteri rei, quæ tua est, vel putatur esse tua, accedit. arg. *L. 23. §. 4. ff. de R. V.* Unde per *Accessionem* acquirimus dominium earum rerum, quæ rei principali, quam titulo domini seu vero, seu putatitio possidemus, accessorie adjicitur. Alia est *naturalis*, quando operante natura aliquid rei naturæ adjicitur. Alia *Artificialis*, quando per artificium, seu industriam, & factum hominis, vel unice, vel una cum natura operantis, aliquid rei naturæ tanquam principali accedit. Utramque hanc *accessionem*, seu *adjectionem* sequi debet apprehensio, tanquam causa proxima acquisitionis. Naturalis rursus alia est *concreta*, quæ fit per alluvionem, hujus species sunt primo *Alluvio*, juxta text. §. *Præterea. 20. Inst. de rer. divis. per effectum* definitur: *quod sit incrementum latens*, quando ab alluente fluvio, vel vi naturali aquæ aliquid terræ latenter, & paulatim adjicitur fundo tuo, ut intelligi non possit, quantum quoquo temporis momento adjectum sit. *L. 7. §. 1. ff. h. t.* Exemplum ponunt in crescente cucurbita; per causam definiri solet: *quod sit appulsus fluminis publici ad ripam*, per quem appulsus latenter ager alicujus augetur. Unde Germani eum vocant: *Die Anschütze, oder Zufluß, oder Zuwachs.* Quod itaque agro alterius hoc modo adjicitur, ejus fit, cujus agro adjicitur. Ratio est: quia accessionis est loco, quod suum principale sequitur. Excipiuntur tamen *agri limitati. L. 16. ff. h. t.* quia, quod his accedit, illis non cedit; cum limites assignatos habeant; quod fit in illis agris, qui ab hostibus capti pro certa parte assignata militibus designantur, reservata alia pro bono Reipublicæ. Dixi in definitione: primo: *fluminis publici*, quia in privato flumine non habet id locum:

locum : ratio dicitur in *L. 30. §. 3. ff. h. t.* flumina enim censitorum vice funguntur, ut ex privato in publicum addicant, & ex publico in privatum. Dixi secundo *latenter* : Quia si vis fluminis subito, & uno impetu notabilem partem fundo tuo adjiciat, (quæ vocari solet *Coclitio* seu *Auretio*) non fit tua, sed manet adhuc prioris domini: nisi tamen longiori tempore vicini fundo adhæserit, arboresque, quas secum traxit, ibi radices egerint; tum enim partim propter negligentiam non repetentis, partim propter alimenta fundi alentis adjectum domino alterius agri acquiritur, *hic* *§. L. 7. ff. de acquir. rer. dom. §. 2.* Eodem modo, si meæ trabes, vel ligna ad ripam alterius vi fluminis adjecta fuerint, eorum dominium non amitto, quia hæc non evaluerunt; volens tamen repetere, cavere de damno per ablationem, & satis dare de dato damno debeo. *L. 9. §. 1. 2. ff. de damno illato.* Secunda species accessionis concretæ est *Insulæ productio*, insula autem a *falo* (quod in *falo* seu mari fit) dicta, prout hic accipitur, est *locus undique cinctus aquis*. Alia *naturalis*, quæ a natura existit, & semper apparuit. Alia *accidentalis*, quæ primo per aquæ recessum nascitur, vel nata est. Alia *mobilis*, quæ alicui materiæ v. g. *virgultis*. Alia *immobilis*, quæ ipsi alveo, seu fundo insistit. Alia *marina*, quæ in mari. Alia *fluviatrica*, quæ in flumine existit. Insula itaque in mari nata, sicut mare nullius, & consequenter primo occupantis est. Nata vero in flumine publico, eorum est, qui prope ripam ab utraque parte vicina habent prædia, dummodo in medio nata sit. *L. 1. §. 6. ff. de flumin.* pro modo latitudinis cujuscunque fundi. *L. 29. ff. h. t.* Quod si non in medio, sed ex parte nata sit, cedit tota habenti prædium in illa ripa, cui insula est vicinior, vel si plures vicina ex parte illa habent prædia, similiter cedit illis pro rata latitudinis cujusvis fundi. *L. 7. §. 3. ff. h. t.* quæ licet paulatim postea augeatur, adeo, ut etiam medium excedat, adhuc integra istius, vel istorum manet, quia hoc tantum per alluvionem accedit. Ratio autem dictorum est, quod insula insistat alveo, alveus sit

annexus ripæ, ripa autem illorum sit, qui vicina prædia habent, ergo: vel dic, quod aut vicinior ripis terra avellatur, & in medio rursus congregetur. Quod si vero flumen se dividat, & agrum alicujus cingat (quod Notoman. *Circumluuionem* vocat) insula quidem fiet, manebit tamen ejus cujus erat. *Hic* & *L. 7. §. 4. ff. h. t. Schamb. in §. 22. Inst. h. t.* Tertia species adjectionis est *alvei mutatio*, est autem alveus locus, & fossa per quam aqua fluit. Alii ventrem fluminis, alii lectum vocant. Quando itaque flumen mutat alveum, quod fit, si flumen alveum derelinquat, alveus derelictus eorum est, qui vicina habent prædia, pro cujusque latitudine; novus vero alveus, seu locus, quem aqua fluminis perlabitur, fit publicus. Quod si & hunc flumen derelinquat, etiam illorum erit, qui vicina habent prædia. *Schamb. in §. 23. Inst. h. t.* Quarta est *Inundatio*, seu *illuvio*, quam *D. Schamb. in §. 2. Inst. eod.* id operari asserit: quod si ager alicujus inundetur, id est, aquis tegatur, tum possessio quidem interrumpatur, *L. 3. §. 17. ff. de acquir. possess.* Dominium tamen non auferatur, *L. 7. §. 6. ff. h. t.* Nisi sit inundatio perpetua, vel talis, quæ speciem agri mutet. Nec obstat, quod *L. si ager 23. ff. quibus modis usufruct. amit.* dicatur: inundatione amitti proprietas, & usus fructus, ergo & dominium. Resp. enim cum *Manz. dist. ant.* amittitur quoad effectum, seu amissione facti, & quidem tamdiu, quamdiu durat inundatio C. amissione juris N. A. & C. unde *d. §. 6.* hæc habet: Cum recesserit aqua, palam est ejusdem rem esse, cujus & fuit. Naturalis accessio alia est *discreta* sic dicta: quod id, quod adjicitur, secernatur ab eo, a quo natum est. Cujus species sunt primo: *Fœtura*, seu *nativitas animalium*, quæ nimirum ex animalibus, & pecore alicujus nascitur. Quod itaque ex animali alicujus nascitur, ejus fit, cujus est animal, ex quo natum est, licet ex fera capta editum sit. *L. 2. & 6. ff. h. t.* Quo etiam pertinet homo natus ex ancilla proprie dicta. Generaliter autem observandum, fœtum non secundum marem, sed fœminam censerem, hinc si equam meam

equus

equus tuus prægnantem fecerit, non est tuum, sed meum, quod natum est. *L. 5. §. 2. de R. V.* Secundo: Perceptio fructuum, quos colligit bonæ fidei possessor, quamvis hæc potius ad modos acquirendi jure civili introductos pertineat. Ad artificialem accessionem superius descriptam. §. *Cum autem 25. Inst. de rer. divis. 24.* referuntur: primo: *specificatio*, cujus velut species sunt: *confusio*, & *commixtio*, de quibus infra: *specificatio* autem fit, quando quis per industriam, vel artificium suum ex aliena materia ad novam speciem conficit, seu novam moraliter speciem, seu formam introducit in alienam materiam, ut si ex alienis granis frumenti farinam, ex aliena farina panem, ex uvis alienis vinum, ex alieno vino, & melle mulsum; ex aliena lana pannum, ex alieno argento statuum, vel poculum, &c. conficias. Ubi quæritur: cuinam ejusmodi statuae, mulsi, &c. dominium adjudicandum sit? an domino materiæ? an vero specificanti? supponitur enim, quod uterque dominium prætendant: Nam quod is, cui dominium adjudicabitur, alteri æstimationem materiæ, vel laboris præstare, & refarcire teneatur, dubium non est, *L. 23. §. 4. ff. de R. V.* quia nemo cum alterius jactura locupletari debet. *L. Nam hoc 14. ff. de Condict. indebit.* Ad quod omissis aliorum responsionibus. Resp. cum Justiniano, vel tota materia est aliena, & res reduci utiliter non potest ad priorem formam, seu rudem materiam pristinam: & tunc dominium totius novæ speciei adjudicandum est specificanti, seu novam formam introducenti, quia tunc materia quodammodo extincta, & ab ipsa forma superata est, ut fit in mulso ex alieno vino, & melle confecto. *h. E. L. 7. §. 7. h. t.* remanente tamen actione penes materiæ dominum, & quidem *actione doli, aut furti*, vel *utili vindicatione*, si specificans processit mala fide; si vero bona fide, nempe ex inculpabili ignorantia, quod res sit aliena, tum remanet penes dominum materiæ *actio in factum*. Si autem res facile, & utiliter reduci possit ad priorem materiam, vel formam, materia manet antiquo domino, ut si ex ar-

gento alieno fabricatum sit poculum, vel statua, argentum manet penes antiquum dominum. Quod si materia, ex qua novam fecisti specificationem, partim fuerit tua, partim aliena, nec utiliter possit fieri separatio, vel reductio rei ad priorem materiam, tum a priori tu specificans eris dominus novæ speciei, cum non tantum operam, sed & materiæ partem præstiteris, subintellecta tamen distinctione priore, & prioribus requisitis, nempe, quod tamen alteri remaneat, & relinquatur actio in factum, ad consequendam materiæ suæ æstimationem §. *Quid si partim* 25. *Instit. h. t.* Dixi sub principium Responsionis: *Quando suo nomine.* Nam si quis nomine alieno specificationem faciat, illi dominium acquirat, ejus nomine facit. *d. L. 7. §. 7.* Quæres. Num si quis ex alienis spicis bona fide nomine suo frumentum excutiat, fiat dominus frumenti, & alteri relinquatur solum actio ad consequendam æstimationem. R. talem etiam bona fide suo nomine triturantem non fieri dominum, juxta *L. 7. §. ff. 7. h. t.* ubi dicit, frumentum ex alienis spicis excussum ejus esse, cujus & spicæ fuerunt. Rationem dat lex. *Cum enim grana, quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem, qui excussit spicas, non novam speciem facit, sed eam, quæ est, detegit.* Unde, quod, quando ex alienis uvis fit vinum, ex alienis olivis oleum, & illud, & istud specificanti adjudicandum sit, non vero frumentum ex spicis excussum, disparitas patet: quia in uvis, vel olivis adhuc vinum, & oleum non habet perfectam suam speciem, sicut habent grana in spicis. Quare notanter in *d. §. 7.* oppositum docet Schamb. *Cum grana perfectam habeant speciem suam.* Sic etsi ex frumento farina fiat nomine nolentis, ea ipsius erit. Nec obstat, quod in *§. 25. cit.* ubi specificanti adjudicatur dominium materiæ, spicæ ponantur pro exemplo. R. eas (uti & frumentum) tantum inadæquate pro exemplo poni, scilicet quod si nova species non possit reduci ad pristinam materiam, sicut grana non possunt reduci ad spicam, tum specificantem fieri dominum. Secundo ad accessionem in-

industrialem, seu adjectionem supra descriptam refer-
tur *intextura*, quæ etiam vocatur *suffectura*, aut *su-
tura*, estque *accessio specificè sumpta*, quæ fit quando
rei illi, cuius quis dominium habet, per laborem,
& industriam accedit res aliena, velut accessorium;
quod si vestimento tuo purpura intexatur; annu-
lo tuo gemma inferatur, aliena rota tuo currui im-
ponatur: tum enim accessorium sequitur principale,
& consequenter, si es dominus rei principalis, sis
etiam dominus Accessorii; nam in his, in quibus
propria qualitas spectatur (id est, quæ nomen ha-
beat proprium, & proprium corpus) si quid addi-
tum erit, illud toti cedit. *L. 26. §. 1. ff. h. t.* Alteri
tamen domino rei accessoriæ competit adversus te
condictio sine causa, vel actio ad exhibendum, qua is
æstimationem rei consequatur, si bona fide, maxi-
me titulo lucrativo accessorium principali tuo ac-
cesserit. Si vero mala fide, tum eidem adversus te
competit actio furti ad pœnam, condictio furtiva
ad æstimationem contra fures: contra alios, vel
possessores condictio simpliciter ad æstimationem,
quo intelligendus textus v. g. *L. 11. §. 2. in fin. ff.
re reb. credit.* Observandum hic præterea primo:
An quid sit accessorium, an principale, id non ex
valore, & pretio rei, sed magis ex destinatione,
& voluntate patrisfamilias dijudicandum esse; quod
ita sciri poterit, si attendamus, quid alterius rei
perficiendæ, vel ornandæ gratia paterfamilias adhi-
buerit, id enim accessorium erit. *L. 19. §. pervenia-
mus 13. & fin. ff. de aur. arg. legat.* Ut aliquando
annulus accessorius gemmæ, gemma aliquando an-
nulo accessoria esse possit, quæ voluntas si non ap-
pareat, neutra alteri cedere intelligitur. *L. 30. §.
quod ergo. de usuris.* Observandum secundo: Diffe-
rentiam inter hanc accessionem, & specificationem
esse: quod in specificatione non consideretur unum
per modum accessorii, alterum per modum principa-
lis, sicut hic. *Vide Schamb. in §. si tamen 26. Instit.
de rer. divis.* Tertio: *Confusio*, quæ (juxta §. si
duorum 27. *Instit. de rer. divis.*) fieri dicitur: quan-
do duæ materiæ liquidæ, vel liquefactæ ad dominos

distinctos pertinentes, siue ejusdem speciei, uti
 vinum, & vinum; siue diversæ, uti oleum, & a-
 cetum, ita permiscuntur, ut arte humana, & via
 ordinaria nequeant ab invicem separari. Ejusmodi
 itaque confusio, si fiat utriusque domini consensu,
 vel casu fortuito; ita ut divisio fieri nequeat, utro-
 que casu mixtum erit commune utrique, seu spe-
 ctabit ad utrumque indivisim. *L. 7. §. 8. 9. h. t.* Ra-
 tio prioris: quia ibi est dominorum voluntas; po-
 sterioris, quia casus fortuitus nemini est imputan-
 dus. Intellige tamen dicto casu, sic corpus mixtum
 fieri commune, pro quantitate tamen, & qualita-
 te rerum, ut: si materia unius, alterius materiam
 melioraverit, illi vel in pretio, vel plus præstan-
 do satisfiat, v. g. confusum sit vinum Boemicum
 cum Hungarico, cujus rei rationem Judex habebit,
 si communi dividendo judicium intentatum fuerit,
 quamvis etiam rem illam quilibet pro parte vendi-
 care possit. *L. Marcellus 3. §. 2. ff. de rei vind.* Si au-
 tem ejusmodi confusio fiat voluntate unius tantum;
 quæro, an bona, vel mala fide? si mala, tota mas-
 sa cedit domino læso; si bona, videndum, an no-
 va species prodierit, v. g. mulsum ex vino unius,
 & melle alterius, atque tunc fit confundentis; cum
 obligatione tamen satisfaciendi alteri: vel non pro-
 dierit nova species? & tunc tota massa manet com-
 munis utrique; pro quantitate tamen, & qualitate
 rerum: dixi tamen, *si ab invicem separari nequeant*,
 quia si res confusæ per artem separari possent: ut
 si aurum confundatur cum argento liquefacto, qui-
 libet manet dominus suæ materiæ, ut habet *L. 12.*
§. 1. ff. h. t. idem de plumbo, & argento habet. *L.*
5. §. 1. V. sed si plumbum. ff. de rei vind. Porro con-
 fusio differt a specificatione: quod in specificatio-
 ne agatur de materia aliena, quam quis bona fide
 possedit, putans esse suam, & cum ei novum esse
 det, solus fiat dominus: in confusione autem aga-
 tur de materia, quam quis non ut suam, sed ut a-
 lienam confundit, & fiat communis res confuso.
 Huc referri possunt *Ferruminatio*, & *plumbatura*,
 qui etiam sunt modi acquirendi domini. *Ferrumi-*
natio,

natio, vulgo *Unlätung*, est, cum diversorum dominorum metalla ejusdem generis formata, vel non formata per eandem materiam in unum corpus solide junguntur, veluti si unum ferrum candens cum alio ferro candente contundatur, vel scypho argenteo ansa argentea per eandem materiam jungatur. *L. 23. §. 5. ff. de R. V. & sic scyphus, cui ansa adjecta est, uno spiritu contineri dicitur d. L. 23.* Quo casu pars minor cedit majori, licet sit pretiosior. Sin autem ambæ sint pares in magnitudine, una tamen pretiosior, hæc trahat alteram. *L. 27. §. 2. ff. h. t.* Sin vero ambæ partes, & corpore, & pretio pares sint, tunc sua res cuilibet manebit. *Plumbatura*, aut vulgo *Unschweissung*, oder *Verlöthung*, est quando duæ res ejusdem, vel etiam diversi generis per dissimilem aliquam materiam junguntur, v. g. si scypho meo sine ferruminatione ansa, aut navi tabula adjiciatur. *L. 26. §. 27. ff. h. t.* Talis plumbatura confusionem non inducit: hinc licet prior dominus rem, quæ accessit, vindicare non possit, potest tamen ad exhibendum agere, ut separata vendicetur: juxta *cit. Jura*. Quæ separatio dicitur *replumbatio*, sive *replumbatura*. Quarto: *commixtio*, seu *permixtio*, modus domini acquirendi huc referibilis est, quando materiæ solidæ commiscentur; ut frumentum unius, cum frumento alterius, oves unius cum ovibus alterius. Quæ commixtio si consensu utriusque contingat, cumulus ambobus fit communis, seu uterque fit dominus totius cumuli indivisim, ita tamen, ut quisque inde accipiat secundum quantitatem, & qualitatem sui commixti, sicque servetur æqualitas. *tex. L. 7. §. 7. 3. ff. h. t.* Sin autem fiat voluntate unius tantum, vel casu, quilibet manet dominus pro sua quantitate æqualiter dividenda inter utrumque, & si unius materia fuisset melior, arbitrio Judicis compositio facienda est. Circa permixtionem pecuniæ ejusdem generis, v. g. florenorum Cæsareorum cum aliis similis monetæ ad diversos dominos spectantium speciale quid statutum est in *L. 78. ff. de solut.* Ut nempe si mihi alieni nummi

in-

incio eorum domino solvantur pro re aliqua vendita, & ego eos commisceam meis indiscernibiliter, five bona, five mala fide fiam dominus totius summae, cum obligatione tamen personali pretium æquivalens refundendi alteri. Ratio statuti est, quia si pecuniæ (quæ ex natura sua semper de manu in manum transfertur) dominium esset incertum, contingeret sæpe ex hac domini incertitudine innumeros contractus fluctuare, uti in mutuo, & emptione, &c. in quibus nummos dāns debet in accipientem transferre dominium; ergo bene statutum, ut his casibus pecuniæ datæ etiam acquiratur dominium cum dicta limitatione, five dein titulo, ac jure commixtionis, five quod verius Pichlero videtur: expensionis; quia per ipsam expensionem censetur esse consumpta respectu prioris domini. vid. Schamb. in §. eod. si frumentum 28. Instit. de rer. divis. Quinto: *Inædificatio*, quæ binas complectitur species, ut primo: Si quis in suo solo ex aliena materia quid ædificet. Secundo: Si quis in alieno solo ex sua materia quid ædificet. Itaque de prima specie quæres primo. Si quis in solo suo ex aliena materia ædificet, cujusnam fiat structura? R. Tota structura fit domini soli. §. Cum in suo 29. Instit. de rer. divis. Ratio est: quia inædificatum cedit solo, in quo inædificatum est; sicut supra species. L. fin. ff. de superficie 6. &c. Qualiscunque sit materia ad ædificandum apta, quæ in jure exprimitur generali nomine tigni L. 1. ff. de tign. junct. five lignum, saxum, aut cœmentum. L. 3. in pr. ff. de R. V. Quæres secundo: An talis in suo solo ex aliena materia ædificans præter dominium structuræ acquirat etiam dominium ipsius materiæ. R. Talem non fieri absolutum illius materiæ Dominum, sed alterum dominium illius retinere secundum regulas Juris, quod nemo invitus re sua privandus sit, L. ad quod horum ff. de R. I. Neque ullus cum damno alterius locupletandus. L. 206. h. tit. & patet ex textu, ubi dicitur: quod is, qui dominus materiæ fuerat, Dominus ejus esse non desinat. Dixi tamen, non absolutum, quia tantum talis ædificans fit materiæ domini-

minus interim utiliter, & cum effectu; & alter manet, sed tantisper sine effectu, ita *Zoes. Instit.* hic in verbis: *Dominio materiæ interea sopito*, diruto enim ædificio materiam illam rursus vindicare posset, idque etiamsi dominus soli ædificium hoc, tribus, decem, & pluribus annis jam possedisset, cum tignum non præscribat. *L. cum qui ædes 23. L. 30. ff. de usucap.* Nisi cœpisset tignum usucapere, antequam junxisset, & pauculi tantum dies superessent. *d. L. 30. §. 1.* Antequam autem ædificium ex alia causa diruatur, tunc nec ædificans cogitur tignum hunc alienum eximere juxta *L. 2. C. de ædif. priv.* minime tamen dominus illud tunc vindicare potest, nec ad exhibendum de eo agere *L. 12. tab.* Unde. Quæres tertio: Cum dominus tigni nec illud vindicare queat, nec ædificantem ad id eximendum cogere, quomodo tamen sibi consulat, ne damnum patiatur? R. Vel ædificans mala fide furatus tignum, vel sciens alienum, illud ædibus suis junxit; vel tignum furtivum quidem, sed ignorans furtivum, bona fide junxit; vel denique alienum non furtivum bona tamen fide junxit. Primo, & secundo casu conceditur domino tigni *actio antiqua de tigno juncto in duplum* juxta *L. 12. tab.* ubi dicitur: *duplione damnator*, & *L. 23. §. 6. ff. de R. V.* Tertio autem casu Jure quidem antiquo communi etiam adversus hunc domino tigni conceditur actio in duplum, ut probat *Schamb. in §. 29. Inst. de rer. divis. Q. sexto.* De praxi tamen, & hodierna consuetudine ædificator, si bonæ fidei sit, actione in factum, ac ad æstimationem pretii materiæ duntaxat tenetur, poenæque dupli ab usu recessit, ut notant *DD.* hic. Idem videtur dicendum de secundo casu, si ædificans ignorantiam inculpabilem demonstraverit de tigno furtivo. De secunda specie Inædificationis quæres primo: Quid si quis in alieno solo ex sua materia ædificaverit, cujusnam fiat ædificium? R. Similiter domini soli. *hic & L. 7. §. 12. ff. h. t.* ex rationibus iisdem, quæ superiori casu allegatæ. Sed quæres Secundo: An non tantum ædificium fiat domini soli in quo ædificatum est, sed etiam

ma-

materia, seu tignum, ex quo in alieno solo ædificans struxit, ita ut ædificans materiæ dominium amittat. R. Sub distinctione, vel ædificator ignorabat solum alienum esse, vel non ignorabat. Priori casu retinet dominium materiæ ædificans, quia ei nihil imputari potest. Posteriori autem casu amittit dominium materiæ ædificans, & dominus soli fit etiam dominus materiæ. Probatur ex §. 30. *Instit. de rer. divis.* ubi expresse habetur: quod in hoc materiæ dominus proprietatem ejus amittat. Item ex §. 12. *ff. h. t.* ubi dicitur: & si scit solum alienum esse, sua voluntate materiæ proprietatem amisisse intelligitur. Ita, ut ne diruto quidem ædificio vindicatio materiæ ei competat, intellige de rigore juris, quod enim dissoluto ædificio ad pristinum dominum, etiamsi mala fide ædificaverit, materia redeat, expresse rescriptum est in *L. 2. C. de rei vind.* Dices: Si quis in proprio solo ex aliena materia ædificet, manet proprietas, & dominium materiæ penes priorem dominum juxta dicta de prima specie inædificationis. Et §. 29. *Instit. h. t.* ergo etiam in hoc casu. R. N. C. disp. est: quia in priori casu non accedit ullum factum domini, cujus est materia; in casu autem hoc factum ejus accedit, quia ipse in solo alieno ædificat. Quæres tamen tertio: An hic saltem pretium pro materia, & expensas repetere possit? Ante Responsionem notandum: expensas in genere nihil aliud esse, quam sumptus in rem aliquam expositos. Notandum secundo: easdem in specie esse triplices juxta *L. impensæ 69. ff. de V. t.* scilicet *necessarias*, quæ si non fierent, res aut peritura, aut deterior futura sit. *Utiles*, quæ rem meliorem faciunt, fructumque augent, omissæ autem deteriorem non fecissent. *Voluptuarias*, quæ speciem duntaxat ornant, non etiam fructum augent. Hoc supposito R. ad quæsitum primo: In genere bona fide ædificans in fundo alieno putans esse suum, utpote quia cum bona fide hucusque possederat, potest, petente fundum domino fundi, repetere materiæ suæ pretium, & refusionem mercedum in fabros, &c. expensarum; adeoque potest

dominum fundi petentem fundum repellere per exceptionem doli mali, donec sibi materię pretium ab eo persolvatur. *h. & d. L. 7. §. 12.* Neque enim huic bona fides nocere, neque alter cum hujusdamno locupletari debet. Econtra sciens fundum alienum esse, & consequenter in eo mala fide ædificans *de rigore Juris*, nihil repetit; quia voluntate ejus intelliguntur ista alienata, ut dicti textus loquuntur: *Cujus enim per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est. L. 53. ff. de R. I.* potestque illi culpa objici: quod ædificaverit temere in eo solo, quod intelligebat alienum esse. Dixi tamen *de rigore Juris*: nam spectata æquitate non mala fide ædificans, adhuc pretium, & expensas aliquas repetere potest, ut probatur per textus claros, *L. 2. C. de R. V.* ubi materiam ad priorem dominum, sive mala, sive bona fide ædificaverit, redire dicitur. & *L. 38. ff. de petit. hæred.* ubi subjungitur: *benignius tamen esse in hujus (id est prædonis, seu mala fide ædificantis) persona haberi rationem impen-sarum.* Ne petitor ex aliena materia lucrum faciat. Neque dicas, quod hoc modo non foret inter bona, & mala fide ædificantem differentia. R. enim adhuc fore; prima, quod ille etiam de rigore juris, hic non nisi ex æquitate pretium, & expensas aliquas repetere possit. Secunda. Saltem in judicio universali, veluti, si quis hæreditatem, in qua fundus erat, repetat; hic autem non, nisi res meliorata existat; in tantum enim ejus ratio urget, ne alter cum sua jactura locupletetur, non ultra. Unde R. secundo. In specie expensas *necessarias*, quilibet repetit. *L. domum C. de R. V.* quia in necessitate nemo est liberalis, eo ipso enim, quod possessor sit, eas facere tenebatur, & sic non obstat *L. si servus 27. §. si olivam. ff. ad L. Aquil.* Quæ loquitur de non possessore expensas faciente. Expensas autem *Utiles*, & bonæ, & malæ fidei possessor repetit, secundum distinctionem supra datam: quod ille de rigore juris, hic non nisi ex æquitate, &c. Excipe tamen, si dominus ideo cogere-tur res suas maxime avitas vendere. *L. utilium 8. ff.*

de impens. in ref. dot. factis. Expensas denique voluptuarias bonæ fidei possessor vel repetere, vel abradere potest, salvo rei statu, modo abrasæ sint illi commodæ, neque alter tantum offerat, quantum non abrasæ efferrent. *L. in fundo 38. ff. de rei vind.* malæ fidei autem possessor idem quidem etiam facere potest, sed ex æquitate tantum, propter supra datam rationem. Observa adhuc hic: par, & idem esse ædificare in solo alieno, sicut in ædificio alieno; sic qui super parietem alienum, vel ædificium quid exstruit, id æque solo, tanquam sustentaculo cedit, modo ejusmodi structura immobilis sit, quod enim de loco in locum moveri potest, dici nequit adjunctum solo. Juxta *L. Titius 60. ff. h. t.* Sexto inter modos domini acquirendi ad artificialem accessionem referibilis est: *Implantatio.* Ut si plantam tuam in alieno solo; vel vicissim plantam alienam in tuo solo posueris; de qua similiter: Quæres primo: Cujusnam futura sit ejusmodi planta? an implantatoris, an solius domini? R. Solius domini, cum limitationibus tamen, & distinctionibus supra de inædificatione observatis. Planta enim cedit soli domino, non tamen cedit priusquam NB. radices egerit, hic, & *L. sæpe cit. 7. §. fin. ff. h. t. & §. si Titius 31. Instit. de rer. divis.* Unde verus antiquus:

Quidquid plantatur, seritur, vel inædificatur;

Omne solo cedit, adde, radices si tamen egit.

Quando autem radices egerit, peritis in arte credendum erit; radicibus vero actis, ratio dictat, ut ejus sit, ex cujus solo alimenta percipit. Quæres secundo: Si arbor, seu planta radicibus semel actis rursus eruatur, poteritne prior dominus eam vindicare, sicut tignum ex ædificio, eo destructo? R. negative: quia per alimenta alia, aliam quasi vitam assumpsit. *L. 26. §. 2. ff. h. t.* Ut in hoc implantatio ab inædificatione differat: habebit tamen prior dominus actionem in factum, vel utilem in rem. *L. 5. §. 3. de rei vind.* intellige ad æstimationem. Porro dicta de radicibus actis adeo procedunt, ut si arbor mea in vicini fundum radices egerit,

rit, efficiatur arbor vicini. Dixi *omne*: alias enim origo attenditur. *L. 6. §. 2. ff. arbor. furtum Caesar.* Hinc, & arbor prope, seu in confinio, id est: ubi duo agri se terminant, posita, si utrinque radices egerit, communis utrique erit, hic, & *L. 7. §. fin. L. 8. ff. h. t.* Septimo: Satio seu seminis sparsio, de qua idem est juris, quod de implantatione, vel inædificatione, si quis semina sua in alieno, vel aliena in suo agro, bona, vel mala fide seminet. *hic* & *L. 9. ff. h. t. §. qua ratione Inst. eod.* ratio: quia fructus non jure soli, sed jure seminis percipiuntur. *L. 25. ff. de usuris.* Solum hic pro hoc, & prioribus quælitis; Quæres: Si quis seminans agrum (idem est de implantatione, inædificatione) domino eum non deductis expensis restituit? *R. Schamb. in §. 32. cit. negative per L. Paulus 14. ff. de doli mali & met. except. L. sumptus. 48. de rei vind. L. 14. §. 1. ff. de comm. divid.* poterit tamen implorare officium Judicis, & sic rursus sibi consulere. Octavo. *Scriptura.* Per hanc enim non dissimilis prioribus est modus acquirendi. Sicut enim inædificata, implantata, & sata, solo, seu soli domino, ita & literæ, seu scriptura chartæ, membranisque cedunt, seu domino chartæ. *Jure NB. scripto per L. 9. §. 1. ff. h. t. & §. Literæ 33. Instit. eod.* Hinc si scripsero in charta tua, hæc scriptura tua est, potero tamen te petentem, priusquam mihi pro scriptura satisfacias, per exceptionem doli mali repellere; utique, si bona fide scripsero: si vero mala fide scripsero, tum quidem de rigore Juris non potero, potero tamen de æquitate, secundum superius dicta. Dixi tamen de *Jure scripto*: Nam *vi consuetudinis* hodie (secundum quam scriptura ordinarie multo æstimabilior est charta) potius charta scripturæ, quam e contra scriptura chartæ cedit. Quod vel maxime procedere volunt DD. si opus aliquod v. g. regium scriptum, aut etiam literis æneis impressum esset. Nec obstat, quod *tex. cit. §. 23. dicat: Literæ licet aureæ sint,* & consequenter innuat, nihil referre, cujus valoris sit scriptura; tum quia huic textui consuetudo derogare potuit, tum quia id raro con-

tingit, adeoque regulam non evertit, cum jura ferantur secundum ea, quæ communiter accidunt. *L. 3. 4. 6. ff. de LL.* Nono denique *Pictura*, de qua similiter quæres: Num pictura tabulæ; num e contra tabula picturæ cedere debeat? ad quod R. diversas quidem olim fuisse sententias. Alii enim picturam tabulæ *L. 23. §. 3. ff. de R. V.* Alii e contra tabulam picturæ cedere dicebant. *L. 9. §. 2. ff. h. t. Justinianus §. si quis 34. Instit. h. t.* constituit, ut tabula quidem picturæ cedat, sed non simpliciter, verum considerato cujusque valore, dicit enim: *ridiculum esset: picturam Apellis, vel Parhasis in accessionem vilissimæ tabulæ cedere*; ergo etiam in contrario casu ridiculum esset. Unde *cit. supra LL. intr.* discrepantes conciliari possunt, si attendatur; an pictura sit æstimabilior, vel minus æstimabilis, quam tabula, vel membrana, cui pictura accedit, cum accessorium sequatur principale: vel an pictura sit addita rei immobili, v. g. parieti. Sed quæres secundo: Cur non idem statuerit Justinianus in scriptura, sed absolute dixerit literas cedere chartæ? *Respond. Manz. apud Schamb. in §. 34. cit.* disparitatem esse: quia literæ sunt tantum accessiones operis, non ipsum opus, neque formam chartæ mutant: Pictura vero non est simplex tabulæ accessio, sed singulare aliquod opus, ut non amplius tabula, sed pictura, sive imago sit; ergo merito subiectum formæ cedit. Quia tamen etiam pro domino tabulæ suæ adferri possunt rationes, ideo & pictori, & tabulæ domino vindicatio ad petendam imaginem competit; cum hoc tamen discrimine; quod pictori directæ, tabulæ vero domino nonnisi utilis competat. Quisquis ergo actor fuerit, imaginemque petierit, is alteri reo quoad æstimationem seu picturæ, seu tabulæ satisfacere debet. *L. qua ratione §. 1. ff. h. t.* rationem dat *Oldendorp. Class. 3. in Introduc. de acquir. rer. dom.* Non quia possessor deterioris sit conditionis, sed quia actio in rem possessorem requirit. Quod si imago ista possideatur a tertio concurrente utroque, & vindicante, tum pictor tabulæ domino præfe-

ren-

rendus esse videtur, Si autem tabula furto ablata sit, tum furti actio competit ei, cujus interest. §. 13. *de oblig. quæ ex delict.*

Queritur octavo: An possibile sit duorum dominium simultaneum ejusdem rei in solidum. Et quibus modis amittatur rerum dominium? Quoad primam partem R. id impossibile esse. *L. 5. §. 15. ff. commodati* (*ibi duorum in solidum dominium, vel possessionem esse non posse.* Scilicet ut eadem res sit penes duos totalitate rei, & totalitate dominii pleni; ita, ut quilibet possit pro libitu perfecte disponere de tali re; quia quilibet posset alterum juste impedire in dispositione, vel disponendo alterum prævenire propter jus reale proprietatis notabile, imo totale, quod pariter & ipse habet in eadem re: quod pugnat cum natura pleni dominii, de qua pluribus Theologi in Jure, & Justitia. Quoad secundam partem R. modi dominium amittendi sunt fere totidem, & iidem, quot, & qui acquirendi dominium; scilicet, si res vel abjiciatur, vel negligatur cum animo non amplius habendi ut suam: sic traditio, vel accessio dum uni dant, alteri auferunt dominium.

§. V.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
M O R A L I.

De Dominio proprietatis unius hominis in alium.

Dominium, & servitus sunt correlativa; unde postquam actum est de dominio, & modis ejus acquirendi, vel amittendi, tractandum restat de servitutibus: inter alias autem res, de quibus dubitatio esse possit, an materia dominii nec ne sint, una est ipsemet homo, qui cum ratione, & libero arbitrio vigeat, ut propterea merito a Deo, ut cæteris animantibus præsit, constitutus sit, non videtur, qua ratione fieri possit, ut juste in alterius dominium cadat. Quod Anabaptistæ, & Trinitarii hujus temporis perniciose docent, non debere esse inter Christianos, qui aliis dominantur, nec domi-

nio gubernativo, & politico, seu jurisdictionis, quo superiores dominantur inferioribus; nec legali, & civili, quo aliqui aliis dominantur, ut suis servis, & mancipiis, quod dominium proprietatis appellari solet. Unde

Quæritur primo: An unus homo in dominium alterius cadere possit. Non est autem hic quæstio de dominio vitæ, & membrorum, sed solum controversia est de libertate, & aliis, quæ in hominis dominium cadunt, ex eo, quod homo jure naturali liber sit: pro cujus resolutione

Notand. *ex Aristotel. L. 1. Polit. cap. 3. & 4. & L. 7. cap. 14.* duplicem esse servitutem: alteram quidem naturalem, alteram vero legalem. Naturalis est, qua hebetiores, & rudiores, corporeque robustiores suapte natura aptiores sunt ad parendum sapientioribus, & industrioribus. Deus enim sic condidit humanum genus, ut essent alii in scientiis, & virtutibus superiores aliis. Hominis igitur natura est, ut vivat secundum rationem; & quod eidem obtemperet, unde sicut in eodem homine anima naturaliter dominatur corpori, ita in megacosmo alii ut superiores sapientiores inferioribus. Quapropter *Plat. in Dial. 3. de L.* (cujus & *Joan. Stob. ser. 42.* mentionem fecit) scribit, *primam dignitatis rectam rationem esse, ut genitores ubique natis imperent: Secundam, ut ignobilibus generosi: Tertiam, ut junioribus seniores: Quartam, ut Domini servis: Quintam, ut potentioribus imbecilliores serviant: Sextam quidem, & omnium maximam esse, quam secundum naturam ignorantes sequi jubentur, prudentes autem ducere, ac dominari.* Hæc *Plat.* Qui autem hac servitute naturali serviunt, propter suum commodum proprium, & non propter dominorum gubernantium utilitatem inserviunt, cum ipsis maxime expediat gubernari a sapientibus. Et consequenter dominium naturale, quod huic servituti respondet, non est proprie dominium dicendum, sed solum generale, & ampla quadam acceptione. Sicut quamvis natura præfecit parentem filio, maritum uxori, quia debent isti ab aliis regi,
non

non tamen propterea dicendus est filius servus, aut mancipium patris, aut uxor viri; ita licet natura prætulerit sapientes rudibus, ut hi ab illis gubernentur, non tamen sunt rudiores mancipia eorum; ut constat. Ad hanc autem subjectionem ex natura rei nullus homo cogi potest, nisi vel aliqua iusta causa, vel aliquis humanus contractus, aut voluntatis consensus intercedat, quo modo uxor subicitur viro, populus Regi, &c. Altera servitus est, quam *Aristot. L. 1. politic. cap. 3. & 4. civilem, & legalem* vocat, qua unus homo (quamvis a natura liber conditus sit) ita dicitur effici servus alterius, ut vere sit quasi possessio alterius, & sub ejus dominio constitutus; quæ servitus per legem positivam introducta est. Hujusmodi autem homines, ut habetur *Instit. de jure personar. §. servi, & apud Joan. Driedo. L. 1. de libert. Christiana cap. 2.* Servi dicti sunt a servando, quod hi, qui jure belli possent occidi a victoribus, cum servabantur, fiebant servi: commutata eorum morte in perpetuam servitutem. Dicti etiam sunt mancipia, quasi ab hostibus manu capta, ut in *d. §. servi* habetur. De hac ergo servitute legali quantum ad præsens nostrum institutum attinet:

Resp. Jure Gentium & Jure divino juxta introdu-
ctum est, ut unus homo vere sit dominus, & alius servus. Sic omnes fere. Et probari potest quoad primam partem, scilicet jure gentium introductum esse, patet ex *capit. jus gentium dist. 1. & ff. de statu personar. ff. de justitia, & jure ff. & instit. de J. N. G. & C.* Secunda Pars evidens est, siquidem scriptura approbat has servitutes. Nam *Levitic. 25.* quamvis Israelitæ prohibebantur habere servos perpetuos ex contribulibus suis, de alienigenis tamen subditur: *servus, & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt, & de advenis, qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos, & hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum.* Idem patet ad *Ephes. 6. ad Colossen. 3. & 4. ad Titum 3. ad Philemonem*, ubi eum obsecrat, ut benigne suscipiat

piat servum suum Onesimum, & 1. Petri 2. Quibus in locis, ut constat, præcipitur servis, ut obedi-
ant dominis, & observent jura servitutis; unde supponit scriptura hanc servitutem esse justam: lo-
quuntur autem scripturæ de servis proprie dictis, ut patet *Exod. 21. & Levitic. 25.* & clarum est Apo-
stolos de ea servitute loqui, quæ tunc temporis erat in usu apud Romanos, quæ erat servitus lega-
lis, & de qua nunc agimus, & de hac re exstant etiam variæ Pontificum, & Conciliorum definitio-
nes, & in Concilio Gangrensi, ut habetur in *cap. si quis servum* 1. his verbis: *Si quis servum alienum occasione Religionis docet dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere, & non potius docuerit cum suo domino bona fide, ac cum omni honorificentia deservire, anathema sit;* idem habetur in *cap. sequenti.* Ratio conclusionis est, quia homo est aliquo modo dominus suæ libertatis, & actionum, & membrorum, atque adeo sui ipsius aliquo modo: quod autem est sub dominio unius hominis, potest ad alium transferri, si justa causa, & potestas interveniat. Dixi, *si justa causa, vel potestas intercedat;* quia differt homo ab aliis rebus, quæ ratione carent, quantum ad præsens institutum, quod aliæ res ex natura rei vel sunt communes, vel nullius, unde fit, quod cum nec injuriæ, nec domini capaces sint, possunt fieri ex rei natura alterius, scilicet primi occupantis: homo autem cum sui ipsius dominium habeat ex rei natura, consequenter privari non potest ab alio irrationabiliter, & sine legitima causa, & potestate, tali libertate, & dominio sui ipsius; unde ad acquirendum in hominem dominium, intercedere debet legitima causa, titulus, & potestas.

Obj. primo: Glossa cujusdam in *cap. 9. Genes.* insinuat servitutem esse jure divino introductam in pœnam peccati, non autem jure gentium. Quia Noe *Genes. 9.* post ebrietatem maledicens Cham filium suum eo, quod nuditatem patris irrilit, inter alia dixit: *Maledictus puer Chanaan servus servorum erit fratribus suis, &c.* quibus verbis Chanaan filius

Cham

Cham propter parentis peccatum servus efficitur: unde dicunt Hebræi Ægyptios, Æthiopes, & alias nationes homines natos ad serviendum, originem ducere ex Chanaan. Quæ maledictio fiebat nutu divino, antequam introductum esset jus gentium. Ergo dicendum potius est servitutem jure divino, quam jure gentium introductam fuisse. Favet Gloss. dictum illud *S. Ambros. in serm. de jejunio*, & refertur 35. *dist. can. 6.* ubi ait: *Non esset hodie servitus, nisi ebrietas præcessisset.* R. enim primo: Nul- lum extare præceptum in verbis illis Noe, sed cum iratus erat Noe in filium, ex inspiratione divina prophetizavit futuras poenas, quas filii Cham pas- suri erant ob peccatum parentis, scilicet quod po- steritas ejus magna ex parte esset servitura; unde his verbis prophetia, non præceptum continetur. Secundo: Dici potest servitutem hoc in loco non accipi pro vera servitute, sed pro eo, quod est esse inferiorem. Quomodo verba illa de Jacob, & Esau *Genes. 27.* ubi Isaac dixit: *dominum tuum illum consti- tui, &c.* explicat *Apostol. ad Rom. 19.* *Quia major serviet minori.* Hoc est: erit illo inferior, constat enim Esau nunquam servisse Jacob; ut serviunt mancipia, sed dictum id fuit, quia posteritas Jacob in omni re primas partes, & superiores obtinere debuit. Ad locum vero illum ex *S. Ambros. desum- ptum etsi Sotus L. 4. de just. q. 2. art. 2. in fine* dicat se non intelligere, nisi ebrium appellet servum, qui rationis usu orbatus, fit tanquam jumentum, verus tamen sensus est, quod ex ebrietate Noe Cham sumpsit occasionem peccandi, & irridendi patrem, in cujus peccati poenam subsecuta fuit servitus po- steritatis suæ. Et ita a primo ad ult. ebrietas fuit occasio illius servitutis, quam Noe prædixit poste- ris Cham. Commendat enim ibi *S. Ambros.* absti- nentiam, & jejunium, & detestans ebrietatem mo- re oratorio, enumerat inter alia mala hanc poenam servitutis. Hic igitur verus est illorum verborum sensus, quem facile Sotus intelligere potuisset, si locum illum consulisset: certum igitur sit, servi- tutem hanc jure gentium introductam esse. Quia

vero jus gentium, & jus civile, & leges Imperatoriae amplectuntur, & servant, dicitur etiam servitus esse a jure civili, & a jure Imperatorio, quamvis primo, & simpliciter a jure Gentium sit.

Obj. secundo. *In L. Libertas. ff. de statu hominum, & §. servitus. Instit. de jure personar.* Dicitur servitutem inductam fuisse contra naturam, unde colligi videtur, servitutem illicitam esse, utpote contra jus naturæ, imo vero si contra naturam sit, & jus naturæ immutabile sit, jure gentium tolli non potest. §. *Sed naturalia quidem. Instit. de jure nat. gent. & civili in princ.* Et quidem omissa responsione *Accursii in L. Manumissionis §. de just. & jure*, respondentis jus naturale tolli non posse in totum jure gentium, & humano, sed in parte: omissa item solutione *Bartoli ibid. & in L. ex hoc jure. ff. eod. tit. & Angeli, & Pauli in L. si id quod. ff. de conditione indebiti*, dicentium: duplex esse jus naturale, primævum, & secundævum, & primum tolli posse per secundum, quod jus gentium appellatur. Resp. cum S. Thom. 1. 2. q. 94. art. 5. ad 3. *Præposit. in ca. jus gentium, dist. 1. Navar. in cap. ita quorundam, de Judæis, glos. penult. Covar. in reg. peccatum. par. 2. §. II. de reg. jur. in 6. & Petro de Aragon. tract. de dominio*: aliquid dupliciter dici posse esse de jure naturæ, uno modo, quia ad hoc natura inclinatur, sicut non esse injuriam alteri faciendam. Alio modo quia natura non inducit contrarium, qua ratione dicere possumus esse de jure naturæ, quod homo sit nudus, quia natura non dedit ei vestitum, sed ars adinvenit. Quod ergo est contra naturam primo modo, seu ut alii loquuntur, de jure naturali positivo, quod aliquid positive præcipit, vel prohibet, omnino illicitum est, cum jus istud immutabile sit: quod vero est contra jus naturæ secundo modo, & ut alii dicunt, contra jus naturale negativum, puta, quod nihil de re aliqua statuit, aut prohibet, sed id potius permittit legis humanæ dispositioni, id certe licitum esse potest, & mutabile; & hoc modo communis rerum omnium possessio, & libertas dicitur esse de jure

jure naturæ, quia scilicet jus naturale negativum servitutem non induxit, sed neque libertatem prohibuit: imo liberos omnes homines creavit: unde jure negativo, & humano distinctio possessionum, & servitus ad humanæ vitæ utilitatem juste, & licite induci potuerunt, quo solum modo rerum proprietas, & servitus dicuntur esse contra naturam. Alia etiam adhiberi potest responsio; scilicet servitutem esse contra naturam, si primam naturæ intentionem, seu primam rerum constitutionem solum consideremus, eo, quod stando in sola prima rerum constitutione, primamque naturæ intentionem spectando omnes a natura ipsa liberi nascebantur, & omnia erant communia: si autem secundam naturæ intentionem cogitemus, & hominum malitiam, quæ postea supervenit, licite, & juste rerum distinctio, & servitutes jure gentium introductæ sunt, imo id Reipubl. & generi humano valde expediens fuit. Unde quo jure ex consensu humani generis bella introducta fuere, eodem, & captivitates, ac servitutes constitutæ sunt, ut docent *S. August. L. 19. de Civit. Dei cap. 15. Conrad. tract. de contract. & alii.*

Quær. secundo: Quibus titulis prima acquisitio domini unius hominis in alium juste, & legitime acquiri possit? Notand. autem: non esse sermonem de eo, qui jam est servus, sed de titulis, quibus prima acquisitio domini unius hominis in alium juste, & legitime comparatur. Resp. Varios titulos assignari, ut videre est apud *S. Anton. p. 3. tit. 3. cap. 6.* Primus est jure belli, quando scilicet quis in bello justo capitur, fit jure gentium servus capientis. Sicut enim ea, quæ in bello justo capiuntur, jure gentium sunt capientium. *L. si captivus §. 1. ff. de cap. Bart. in L. si quid in bello. ff. de capt.* Ita etiam & homines in bello justo capti eodem jure fiunt servi capientium. *Instit. de rer. divis. §. Item ea, quæ ab hostibus capiuntur, & L. libertas. ff. de statu hominum. Gloss. in ca. jus gentium. in verb. servitutes. distinct. 1. Favet cap. dicat. 23. q. 5. quæ servitus*

vitae licita est, & iusta, imo, & opus misericordiae. Unde 2. Petr. 2. dicitur: a quo quis superatur, ejus servus est. Cæterum, ut notant Dominicus Bannes, & Salon, hoc beneficio non gaudent apostatae desertores totius Christianæ Religionis, seu fidem abnegantes; tales enim quamvis Evangelium, & Baptismum susceperint, cum tamen religionem christianam omnino deseruerint, & communi doctorum consensu sunt servi capientium, sic Dominicus Bannes in 2. 2. tom. 1. in q. 40. artic. 1. dub. 1. & tom. 2. tract. de dominio q. 2. Mich. Salon. tract. de dominio q. 3. art. 1. post conclus. 4. & Greg. de Valent. tom. 3. disp. 3. qu. 16. punct. 3. Quod enim in favorem fidei constitutum est, suffragari non debet iis, qui fidem christianam ejurant. Difficultas autem est de christianis captis ab infidelibus in bello justo ex parte infidelium, an fiant servi infidelium capientium? In hac re quædam certa sunt, unum vero controversum. Primo enim certum est, quod si infideles, qui habentes servos christianos, eos compellunt vel ad infidelitatem, vel ad deserendos bonos mores, tales christiani manent liberi, & licite aufugere possunt. Secundo certum est, quod si bellum sit injustum ex parte infidelium, prout communiter esse solet, cum constet eos tyrannice bona, & provincias Christianorum occupare, Christiani in illo capti secundum rei veritatem non sunt servi. Tertio certum est posse aliquando contingere, quod bellum aliquod sit justum ex parte infidelium, nam si tempore induciarum, vel pace constituta inter utrosque Christiani illos aggredierentur, procul dubio infideles haberent bellum justum pro se, fides enim hostibus servanda est. Dubium solum est de illis Christianis, qui in tali justo bello capiuntur, nec tamen coguntur ab infidelibus ad peccandum, utrum maneant illorum servi. Partem affirmativam tenent Bar. in L. hostes ff. de capti. Syl. verb. furtum. q. 6. Sotus L. 4. de just. q. 2. art. 2. post concl. 3. Lud. Molina de just. tom. 1. tract. 2. disp. 33. Qui duo ultimi id asserunt, eo, quod jus gentium omnibus est commune, ac propterea cum tales

tales iuste occidi possint, potest mors in perpetuam servitutem commutari. Alii tamen probabilius tradunt, quod Christiani quantumcunque capiantur in bello iusto a Turcis, aut ab aliis infidelibus, non efficiuntur illorum servi. *Sic Cov. in reg. peccatum. part. 2. §. II. n. 5. de regul. jur. in 6. Mich. Salon tract. de Domin. q. 3. art. 1. post conclus. 4. Petrus de Arragon. ibid. Et favet. Nav. in Man. cap. 17. n. 103. versic. 10. dicens, non esse restituendam personam sic ablatam ab infidelibus, sed æstimationem, & prob. ex L. hostes. ff. de captivis, ubi prohibetur, ne quis hæreticus, vel Judæus, vel Paganus, Christianum aliquem habeat mancipium, vel possideat. Idem habetur L. 2. tit. eod. in cap. Mancipia, dist. 54. Et in cap. multorum de Judæis dicitur, nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere, sed si qui apud eos inveniuntur, libertas eis servetur. Et quamvis jus gentium æquale sit Christianis & infidelibus, ut dicit Sotus, merito tamen illud in favorem fidelium est ab Imperatoribus Christianis, & summis Pontificibus revocatum. Hæc opinio, utpote quæ magis favet Christianis, videtur probabilior, quamvis prima etiam valde probabilis sit. Unde nonnulli doctores nec improbabiler tradunt, hujusmodi legem ab Imperatoribus, & summo Pontifice factam, intelligi solum de infidelibus, qui Imperio Romano, & Ecclesiæ subduntur, hujusmodi scilicet infideles, Judæos, & alios, si qui sint, prohiberi, ne Christianos possint habere in servos; unde Michael Salon tandem inclinat in partem affirmativam. Nam quod alias licitum sit Christianis servire infidelibus, atque adeo posse infideles habere in servos fideles, quos in bello iusto acceperint, constat ex 1. Petr. 2. ubi præcipit, ut servi subditi sint dominis suis non solum probis, & modestis, sed etiam discolis. Ratio esse potest, quia cum tales iuste occidi potuissent, utique iuste in servitutem perpetuam adjudicari possunt. Unde utramque opinionem probabilem judicat Sayer, illud tamen addit, quod etiamsi non esset jus gentium in hac parte revocatum, adhuc tamen, quia*

Tur-

Turcæ, & Saraceni innumeros Christianos captivos injuste detinent, & grave, & grande sit animæ periculum, potest Ecclesia statuere, ut Christiani ab illis in bello justo capti, non sint ita eorum servi, quin tuta conscientia ab eis fugere possint. Secundus titulus potest esse ob aliquod grave delictum, quod arbitrio boni viri ab habente potestatem servitute puniri queat. Intelligendum autem est hoc post latam sententiam. Sic jure civili liberatus, id est, ille, qui erat liberatus a servitute, efficitur servus propter ingratitudinem erga patronum suum, qui eum libertate donavit, quando scilicet manus in patronum injecit, vel injuriam atrocem, aut grave damnum, aut vitæ periculum ei inferre præsumpsit. Potest enim tunc patronus eum revocare in servitutem, eo tamen ipso non efficitur servus, ut colligitur ex *L. si manumissus C. de liber. & eor. Lib.* Jure etiam canonico efficitur quis servus ob quædam delicta, ut ob raptum mulieris, ut habetur in *ca. de raptoribus 36. q. 1.* Ubi raptor, qui violentiam adhibuit, efficitur servus raptæ, aut se redimere debet: quod si puella raptori consenserit, illaque patrem habeat, raptor patri simili satisfactione ad boni viri arbitrium tenetur. Quæ poena, ut notat S. Ant. imponenda videtur in foro judiciali, quando scilicet res ad judicium deferretur, non autem servanda in foro poenitentiali. Item Urbanus II. concedit Principibus sæcularibus facultatem, ut servituti subjiciant scæminas, quæ scienter cum initiatis Ordinibus sacris contraxerunt, si admonitæ a suis prælatis non destiterint, *cap. eos qui di. 32.* Et filii exinde nati, non solum excludentur omnino ab hæreditate parentum, sed etiam fiunt servi in perpetuum ejus Ecclesiæ, ad quam initiatus ille pertinuit. *C. cum multæ 15. q. 8.* Sic etiam eodem jure canonico statutum est ab Alex. III. in Concil. Lateranensi, & refertur in *cap. ita quorundam de Judæis*: ut Christiani deferentes arma, ferrum, &c. ad Saracenos, aut in mari, & piraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exercentes, præter alias poenas ser-

vi fiant capientium etiam Christianorum, ex S. Ant. Loco proxime allato, & hoc quamvis sic facientes non deferant fidem, ut notat Michael Salon. Terti-
 us titulus est donatio, seu emptio, & venditio: Et quamvis de donatione non extet aliqua lex: si tamen solam rationem naturalem respiciamus, non videtur impossibilis. Tum quia ex natura rei, quic-
 quid homo potest licite vendere, potest donare, per se loquendo. Tum quia potest homo se ipsum ven-
 dere, & postea secundo contractu potest donare pretium emptori. Ergo a principio id unico contra-
 ctu facere potuit. De emptione, & venditione, seu alio oneroso contractu ei æquivalente, patet exemplo B. Paulini Episcopi, qui eximia in Deum, & proximum charitate se ultro in commutationem pro libertate filii cujusdam viduæ in servitutem de-
 dit. Et colligitur evidenter *ex cap. 21. Exod. & Le- vit. 25. & Deuter. 15. & constat etiam ex L. 2. & 4. ff. quibus ad libertatem proclamare non liceat. L. liber- tatis ff. de liber. caus.* Nec obstat commune illud di-
 ctum: *Non bene pro toto libertas venditur auro.* Quia licet libertas sit pretiosior omni auro, vita tamen pretiosior est, quam libertas. Ut etiam dicitur Job: *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua.* Deinde licet non possit æstimari au-
 ro, semper tamen est libertas ex numero eorum bo-
 norum, quorum homo dominium habet, unde po-
 test egestate pressus, aut alia iusta ex causa, stan-
 do in solo jure naturali eam alienare; seque in ser-
 vum vendere. Advertendum autem est, quod sicut jus civile, vel positivum in aliis humanis contra-
 ctibus determinare, & præscribere potest modum, sine quo nec teneant, nec habeant vim transferen-
 di dominii, ita in hac translatione dominii propriæ libertatis, & facere potuit, & fecit. Adhibuit enim certas condiciones, cum quibus fieri debet hæc ac-
 quisitio dominii per venditionem, & emptionem libertatis, (excepta tamen ea venditione, qua pa-
 rentes filios suos vendant, de qua statim erit ser-
 mo) circa alios autem has condiciones statuit. Prima est, ut is, qui se vendit, vel permittit se ab alio
 ven-

vendi, sit major viginti annis. *C. de libert. L. si ministerium.* Secunda est, ut qui se vendat, aut ab aliis se vendi permittat, sit particeps pretii. *C. eo L. non ideo.* Et per hanc conditionem impeditus videtur jure civili modus ille efficiendi se servum per liberam donationem: volunt enim leges expresse, ut sit per contractum onerosum: & ideo requirunt, ut qui venditur, de pretio participet. Tertia est, ut emptor ignoret eum, qui venditur esse liberum, sed putet esse servum, *ff. de liber. causa L. liberis. §. si quis sciens.* Nam si cognoscens hominem esse liberum, emat illum, volunt jura non acquirere dominium, quasi velit ponere, vel impedire actum, qui videtur esse contra debitam humanitatem. Quarta est, ut is, qui venditur, sciat se eo tempore, quo venditur, esse liberum, quæ conditio licet non sit in jure expressa, ex illo tamen colligi potest, & ex ratione naturali, quia alias non esset voluntaria venditio, id quod maxime in hoc contractu requiritur, & ideo jura requirunt ætatem viginti annorum, & ut possit reclamare, si injuste vendatur. *L. 4. ff. quibus ad libertatem proclamare non licet.* Illud demum sciendum est, has leges præcipue quoad tres priores conditiones esse mere humanas, & positivas, & ideo solum obligare potuerunt Romanum Imperium, & nunc solum obligant, ubi receptæ sunt: ubi vero non sunt receptæ, standum est juri naturali, & positivo cujusque Regni, vel Provinciæ: unde fit, ut si quis in locis, ubi receptæ sunt, se vendat, sine illis conditionibus in loco, ubi leges illæ non vigent, venditio est valida, eo, quod jure naturali disponere possit de sua libertate, & quia volenti, & consentienti non fit injuria. Inter alios item modos, quibus aliquis vendi potest ab alio, qui habet potestatem vendendi illum etiam non expectato ejus consensu, unus est, quo jure naturæ conceditur patri vendere filium, id quod etiam jure civili permittitur: oportet tamen conditiones quasdam a jure civili præscriptas observare. Prima & præcipua est, ut fiat ex magna, & urgente necessitate patris, propter quam sub-

levan-

levandam filium interdum vendere potest. Hoc autem licitum esse colligitur ex cap. 21. Exodi, ubi dicitur: *Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt, & 2. Esdr. 5. populus fame oppressus edixit: Filii nostri, & filiae nostræ multæ sunt nimis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus, & L. 1. & 2. C. de patribus, qui filios distraxerunt.* Sed & olim etiam lege Romuli, jure patriæ potestatis poterat pater etiam nulla inopia coactus filium ter vendere, si forte a 1. & 2. tempore fuisset manumissus, ut refert Covar. *L. 3. variar. resol. c. 14. n. 4. ex Dion. Halicarnas.* Postea in d. L. 2. Cæsareo statutum fuit, ut non nisi ex magna necessitate pater id posset facere, alioquin alienatio, & venditio nulla esset. Quæ lex requirere videtur extremam patris necessitatem, id quod videtur valde consentaneum rationi naturali: quia pro sola gravi necessitate non videtur patri concedenda tanta potestas, tamque onerosa filio. Secunda est, ut conditio non sit absoluta, sed quasi sub pacto de retrovendendo, ita ut quotiescunque emptori justum pretium offeratur pro filio, aut filia, ita venditis, aut æquale aliud mancipium, teneatur emptor illum restituere: vult enim æquitas juris, ut ita restituatur filius, & colligitur ex d. L. 2. C. de patribus, qui filios distrax. Quæ etiam statuit, ut talis filius postea non solum maneat liber, sed etiam sit ingenuus, ac si nunquam in servitutem incidisset. Quæ omnia valde accommodata sunt rationi naturali. Et quod de venditione dicitur, intelligendum est etiam de permutatione, in pignoris datione, aut alio quocunque contractu, quo filius alienaretur, ut tali patris necessitati subveniret, ex Bal. in L. in suis ff. de lib. & posthu. Covar. & Ludovic. Molina de just. tom. 1. tract. 2. disp. 33. Cæterum talis filius a patre venditus cogere potest ipsum patrem, ut eum redimat, & liberet, si pater postea ad feliciorum fortunam pervenerit, ut ex d. L. 2. deducitur. Hæc autem, quæ dicta sunt de potestate patris circa filiorum venditionem, non procedunt in filio Clerico Sacris initiato,

tiato, quem pater vendere non potest, *ex Host. Joan. Andrea, & communi in cap. Indecorum, de ætat. & qualitat.* Neque etiam in filio conjugato, quia id cederet in detrimentum uxoris. Sic Covar. & Molina, quam legem Numa Pompilius, teste Plutarcho quoad filium conjugatum, tulisse dicitur. Denique non procedunt de illis filiis, qui non sunt sub patria potestate, ut notat *Gloss. L. 2. C. de patribus qui filios distrax.* & consonat rationi naturali. Dubium vero esse potest, an hoc jus concedatur utrique parenti, atque adeo an mater idem jus habeat egestate pressa. Resp. Si jus naturæ, aut rationem naturalem consideremus, idem jus habet mater, quia tam verum principium filii est mater, sicut pater, & quodammodo major est obligatio ad matrem, & ita ubicunque modo apud gentiles esset talis lex, vel usus, nihil habet absurdi. At vero lege civili communi non habet mater idem jus, quod pater, quia in jure civili communi filius familias dicitur esse sub patria potestate, non est tamen sub potestate matris. Pater igitur solum filium vendere potest, non mater, ut notat *Gloss. in d. L. 2.* & expresse tradit *Molina* citans etiam pro hoc Arium Pinellum ad Rubr. C. de bon. mater. par. 2. n. 23. Illud demum circa hanc venditionem annotandum restat, quod licet conditiones prædictæ valde conformes sint naturali rationi, non sunt tamen simpliciter necessariæ, sed tantum vim habent in locis, in quibus jus Cæsareum viget, unde in aliis locis, v. g. in Æthiopia, & aliis similibus standum est juri naturali, nisi forte eo in loco jus aliquod particulare sit in ea re. Unde mater in loco ubi jus Cæsareum non viget, vendere potest filium egestate extrema pressa, sicut pater, & venditio erit valida, venditusque manet vere servus. Hinc etiam sequitur, quod in locis, ubi jus civile non viget, non potest filius cogere parentes, ut postea eum redimant, reddendo pretium competens, aut aliud æquale mancipium pro illo; quia lex illa, qua hoc statuitur, solum valet in locis, in quibus illa viget, quæ lata fuit in favorem libertatis eorum, qui legi illi subjecti sunt. Idemque dicendum est,

si quis in eo loco vendatur, qui extra illum locum subjectus est juri Cæsareo, ut si aliquis nostrum apud Æthiopes necessitate compulsus filium suum illis vendat, non potest sic venditus cogere patrem, ut eum redimat. Quartus titulus est nativitatis conditio. Qui enim nascuntur ex matre serva, si pater sit liber, si non, si nascantur ex matrimonio legitimo, si ex copula fornicaria, sunt servi, & dicuntur vernaculi, & filii etiam eorum sunt servi. Ratio est, quia partus sequitur ventrem, *L. partum C. de rei vendic. §. pen. Inst. de jure personar. §. sed & si quis. Inst. de ingenuis, c. unico, de natis ex libero ventre. S. Ant. 3. p. tit. 3. c. 6. §. 6. Ang. in verb. filius. §. 19. & in verb. servitus, ubi ait hoc modo non esse in usu, si pater sit liber, Sylvest. in verb. servitus, q. 3. v. 1. & q. 4.* Qui idem docet, quod Angelus, cum hac limitatione, dummodo nati sint ex matrimonio, ut si dominus contrahat cum ancilla sua, vel domina cum servo, quod jure divino non prohibetur, etsi civili; quia tunc ancilla illa, vel servus in libertatem eripitur, cum nec ancilla, nec servus, sit socius, ut est conjux. Imo addit Sylvester, quod nati ex illicita copula quamvis sint ignobiles, non tamen sunt servi eorum, qui sunt domini servorum, vel ancillarum, ex quibus nati sunt, ut ostendit usus communis, & concordat S. Ant. citans *Palud. in 4. dist. 36. q. 2. art. 1.* ubi multa de hac servitute tradit. Idem de hac servitute ex nativitate tradunt *Michael Salon. 2. 2. tract. de dominio q. 3. art. 1. post concl. 4. & Lud. Molina de justitia tom 1. tract. 2. disp. 33. in fine*, ubi ait hanc servitutem esse communi usu in Hispaniis comprobata. Hujus autem rei hanc rationem assignat S. Thom. in 4. distinct. 36. q. 5. Quia servitus est conditio quædam conveniens homini magis ratione corporis, quam animæ: filii autem quamvis quodammodo magis habeant animam, seu potius complementum, & dispositiones ad eam a patre, quam a matre, corpus tamen, & materiam, in quibus ratio servitutis consistit, (est enim servitus

conditio corporalis, estque servus instrumentum domini in operando) magis habet a matre. Circa hunc autem titulum illud demum observandum est juxta jus commune, oportere matrem esse servam toto tempore a conceptione usque ad nativitatem filii. Si enim vel uno instanti illius temporis, puta, vel quando concepit, vel tempore partus, vel intermedio tempore, mater libera sit; quamvis antea, vel postea sit serva, proles erit libera. Quia in favorem libertatis partus sequitur ventrem pro quocunque tempore liber fuerit, dum foetus intra illum contineatur, atque adeo pro eo instanti partus sit liber, nec postea redigitur ad servitutem; ut habetur in §. *sed si quis*, *Inst. de ingenuis. & L. etsi servorum. ff. de statu hominum*, & tradunt communiter doctores, ut *S. Ant. par. 3. tit. 3. c. 6. §. 6. Ang. in verb. servit. §. 1. citans Ber. Immo. & Host. in c. fin. de servis non ordin. Ludovic. Molin. de just. tom. 1. tract. 2. disp. 33.* & alii, ubi autem id in favorem libertatis constitutum non esset, natura rei potius postulat, ut solum tempus partus spectetur, unde juri, aut consuetudini loci illius in hac re standum esset.

Quær. tertio: an servi illi, de quibus supra dictum, a dominis suis licite fugere possint? Intelligitur autem quæstio de iis, qui iusto, & legitimo titulo in servitutem redacti sunt, qui enim sine iusto titulo captivi detinentur, ad suos libere fugere possunt. In qua re quædam certa sunt, quædam vero controversa. Primo enim secundum omnes certum est, si loquamur de servo, qui vel se ipsum vendidit, vel a parentibus legitime venditus est, vel ex matre, aliquo horum duorum titulorum in servitutem redacta, nascitur, non potest licite fugere; Ratio est, quia talis venditio est contractus quidam legitimus. Ergo qui se vendidit, aut ab alio venditur, fugiendo injuriam facit. Unde tenetur se ipsum restituere, & damna domino illata. Secundo: Etiam certum est, quod servus, qui ob delictum in servitutem redigitur perpetuam, puta, si quis damnatus esset, ad metalla, ut olim, sive ad

trire-

triremes, iuste fugere nequit. Ratio est, quia poena servitutis est poena iuste inflictâ per iudicem. Ergo servus fugiendo faceret contra sententiam iuste latam a iudice, & proinde ad restitutionem tenetur. Sicut iuste damnatus exilio, inde fugere non potest, sed tenetur poenam inflictam per se ipsum exequi, est enim par utrobique ratio. Tertio: Certum est, si loquamur de servo jure belli capto, qui tamen fidem suam domino dedit, vel juramento promisit se non fugitum, non licet illi fugere, quia jure naturali, quod nullo alio jure tollitur, servanda est fides, promissio, & juramentum. Qui autem sic fugeret, contra fidem datam, vel contra juramentum in re licita emissum faceret. Unde tit. fidelitatis manere tenetur. Quarto: Certum est, licitum esse servo jure belli capto fugere, si a domino inducatur ad aliquod peccatum mortale, aut est probabile periculum seductionis, aut si dominus vellet eum occidere, aut cibos necessarios illi negare, & aliter se ipsum tueri non possit, nisi fugiendo. Quia tunc utitur jure suo, & jure naturali conservat vitam suam, vel corporalem, vel spiritualem animæ. Unde si fidelis aliquis iuste esset captivus apud infideles, puta, quia iuste fuisset captus a Turcis tempore induciarum, si inter eos absque periculo salutis spiritualis commorari non posset, (prout communiter contingere solet) fugere potest. Controversia proinde est, an extra hos casus licitum sit servo iusto bello capto fugere. Duplex autem potissimum quoad hoc authorum est sententia. Prima docet non esse licitum fugere, sic *Gl. in c. jus gentium in verb. servitutes, dist. 1. S. Ant. part. 3. tit. 3. cap. 6. §. 4. Sylvest. in verb. furtum q. 6.* Et ratio videtur esse primo: Quia servus ille vere est possessio domini sui. Ergo sicut qui rem alienam, aut bona temporalia a vero domino aufert, furtum committit, & ad restitutionem tenetur; ita etiam servus fugiendo. Secundo: Jure belli inducta est servitus tanquam poena propter delictum, sed si aliquis damnatus esset in servitutem ob poenam sui delicti, non liceret illi fugere; alioquin enim damnato

ad metalla, vel ad exilium, vel ad carcerem perpetuum licitum esset fugere, quod ab omnibus negatur. Tertio: Non videtur esse major ratio istius servi, quam alterius, qui se in servum vendidit alteri licite. Si quidem non minus fit translatio domini jure gentium, quam propria voluntate; at qui propria voluntate seipsum vendit, ita transfert dominium sui ipsius in eum, qui emit, ut nullo modo liceat ei ab illo fugere. Ergo pari ratione. Quarto: Quia licitum est domino servum fugientem capere, punire, & in vincula conjicere, verberare. *L. 2. & 3. C. de servis fugit.* Et bellum non potest esse licitum ex utraque parte, nec licitum esse videtur tam gravem poenam inferre, nisi pro culpa mortali. Si ergo domino ista licent, non erit licitum servo fugere. Quinto: Si liceret eis fugere, consequenter liceret eis talem fugam consulere, quod enim facere licet sine peccato, etiam consulere licet, sed non licet consulere, ut servi fugiant a Dominis suis, a quibus justo titulo possidentur, prætextu etiam religionis, ut habetur *in c. si quis servum alienum 1. & 2. 17. q. 4. & C. de servis fugit.* Gravis poena tam fugientibus servis, quam illos recipientibus imponitur. Secunda sententia docet licitum esse huic servo fugere. Et sermo est tam de servis christianis captis ab infidelibus in bello justo, quam de omnibus aliis servis in bello justo captis. Sic *Sotus L. 4. de just. q. 2. art. 2. post conclus. 3.* Ubi ait, se non audere servos sic captos bello justo in tales angustias redigere, ut non liceat illis fugere. *Covar. in reg. peccatum par. 2. §. 11. n. 5. & lib. 1. variar. resol. c. 2. n. 10.* Dominicus Bannes *in 2. 2. q. 40.* Circa authores autem hujus sententiæ observandum est, Covar. in hac re distinguere, ait enim: licitum est fugere, ut redeat ad suos; si tamen non fugit, ut redeat ad suos, sed ut vagetur ad libitum etiam intra fines provinciæ, vel regni sui domini, tunc ait non esse sic licitum fugere: in hac igitur controversia omissis aliis

Resp. Videtur dicendum, quod licet opinio prima valde probabilis sit, tum propter authorum numerum,

merum, qui eam sequuntur, tum propter argumenta infra quidem diluenda, nihilominus tamen æque probabilem esse sententiam secundam, ita scilicet, ut licitum sit tali servo fugere a domino suo, nec fugiendo peccet, nec teneatur illi aliquid restituere, dummodo saltem fugiat animo redeundi ad suos: per suos autem intelligo, quotquot sunt, & vivunt sub alio rege, Provincia, secta, lege, vel religione; v.g. Si Turca servus fugiat non solum, ut in patriam redeat, sed etiam ut redeat ad provincias Turcæ subjectas; & similiter servo christiano fugere licet, non solum ut ad patriam suam redeat, sed etiam ut redeat ad provinciam aliquam Christianorum, si servus erat infidelium. Prob. hæc opinio ex *L. interest ff. de capt. & postlim. revers. & §. item ea, quæ ab hostibus. Inst. de rer. divis.* Deinde servitus hæc introducta est jure gentium: Ergo quoad fieri potest, jus istud mitius interpretandum est; sed nihil dici videtur contra justitiam, si sic interpretemur, ut licitum sit servo fugere redeundo ad suos pro tanto bono conservando, quale est libertas. Atque adeo eodem jure approbatum est, quod illi, qui fugerint dominos suos, censeantur liberi, etiam si nullum pretium restituant, unde nemo unquam hujusmodi pretium a servis fugitivis postulat, nec illi unquam miserunt dominis pretium. Hinc facile solvi possunt argumenta in contrarium allata.

Ad primum Resp. quamvis non liceat servo fugere vi, dolo, & resistantia aliqua domino illata, hoc enim esset injustum; si tamen fugiat sine ulla vi, & resistantia, non expoliatur verum dominum possessione sua, atque adeo neque furtum committit. Quia eodem jure gentium, & consensu omnium nationum, quo introducta est ista servitus jure belli, intelligitur introducta in hoc sensu, ut talis non perseveret, nec sit possessio, vel pecunia domini, nisi quamdiu sit sub custodia domini, ut in dict. §. item ead. habetur. Postquam enim sic evaserit, æqua est conditio captivi, ac domini sui, nec minus ad eum pertinet dominium sui, & possessio suæ li-

bertatis, quam ad dominum suum. Et consequenter poterit pro jure suo subtrahere se a servitute; maxime cum conditio talium servorum misera, & odiosa, & violenta sit; ex regula autem juris *odia de R. J. in 6. odia restringi, & favores convenit ampliari. Et in pœnis benignior est interpretatio facienda, regulariter in pœnis de R. I. in 6. Dixi: sine dolo, vi, & resistantia domino illata*, quia vis, fraus, aut dolo nemini patrocinari debent, unde nec servo, ut fugiat, licitum est domino resistere.

Ad secundum Resp. c. a n. c. siquidem hoc servitutis genus, quod fit jure belli, quadam ratione honestum, & ingenuum est, sic etiam captus vi redactus est in servitutem, ac proinde maxime differt a servitute, quæ per venditionem sponte incurritur: unde eodem jure gentium, quo introducta est talis servitus, & captivitas ex bello, eodem jure gentium permissum est tali captivo fugere. Unde communiter tradunt authores, minoris valoris esse servum bello justo captum, quam sint servi justis aliis titulis in servitutem redacti, eo quod facilius multo illius, quam aliorum absque ulla culpa, & contra domini voluntatem dominium amitti possit.

Ad tertium Resp. disparem esse illius, ac hujus servitutis rationem: ille enim, quia sponte, & voluntarie sese vendidit, non potest fugere; iste autem cum vi, & contra voluntatem suam in servitutem redactus fuerit, vique cœperit esse possessio Domini sui, poterit consequenter pro jure suo fugere, quotiescunque commode id facere possit.

Ad quartum Resp. Sicut licitum est servo fugere, ita licitum est domino fugientem capere, detinere, & fugientem punire. Quamvis enim servus fugiendo non peccet, intelligitur tamen hoc jus sibi concessum esse hac conditione, & lege, ut subeat poenam, si capiatur. Poena enim aliquando est sine culpa, non tamen sine causa, quod est dicere: licitum est servo fugere cum damno, & periculo suo. Sicut v. g. detentus in carcere tuta conscientia fugere potest, & tamen captus punitur per leges, quia expedit bono communi sic fugientes punire;

nire; ita etiam servus bello justo captus fugere potest, iuste tamen sic fugientem coercere potest dominus, si eum capiat, ut sic sibi de damno proprio caveat; & ita castigat illum sine culpa, non tamen sine causa. *Argum. Reg. 23. sine culpa de R. I. in 6.*

Ad quintum Resp. primo: Canones illos intelligi posse de servis emptis ab infidelibus, & non de captis in bello justo. Sic enim empti tuta conscientia, ut diximus, fugere non possunt, quia tenentur de iustitia servare conventionem voluntarie ab initio factam. Secundo: Est in hac re dispar longe ratio: servus enim ipse jure belli factus, jus habet, ut præferat jus suæ libertatis, alterius, id est, domini sui commodo; hoc tamen jus non habet tertius aliquis, ut id consulendo, negligat jus domini; cum non agat ipse de suo commodo proprio: nec poterit alioqui unius bonum procurare cum damno alterius; atque adeo sic consulens, aut adjuvans ad fugam, tenebitur ad restitutionem damni ex fuga secuti. Et hac de causa quamvis reus licite ex carcere fugere possit, alius tamen illi talem fugam consulere non potest. *Ex Cajetan. 2da 2da. q. 69. art. 4. ad dub. 5.* Dubium præterea est primo: Quid dicendum sit, si quis jure belli iusti sit captus, & deinde a capiente sit venditus alteri, an semper habeat jus fugiendi, ut redeat ad suos? Resp. *cum Jos. Angles, in floribus, 4. sent. quæst. de domin. art. 2. conclus. penult. Emmanuele Sa. in Aphorismis verb. servit. & aliis:* semper habere jus fugiendi, nec ad restitutionem aliquam tenetur. Quia eodem titulo servire tenetur emptori, quo capienti tenebatur; unde sicut a capiente, ita ab emptore licebit illi fugere, nisi fidem dederit de non fugiendo, tunc enim fugere non potest: quod si dicas, inferre injuriam, & damnum emptori fugiendo, eo quod defraudet illum pretio, quod pro illo solvit. Resp. Emptorem imputare debere sibi hoc damnum, quia rem defectuosam emit, id est servum habentem jus fugiendi, & emptio, & venditio sub hac conditione tacite facta intelligitur. Dubium est secundo: An si servus bello captus aliquem filium genuit,

filius ille genitus a fervo, vel ab ancilla, ipsa natiuitate ita fit factus possessio domini, ut ei fugere non liceat. Respon. Quamvis nati ex parentibus, qui vel se ipsos vendiderunt, vel a parentibus legitime venditi sunt, vel ex matre tantum aliquo horum duorum titulorum in seruitutem redacta, licite fugere non possunt; fecus tamen dicendum est de natis ex parentibus, vel matre serua facta iure belli, tunc enim idem jus est filio, quod matri; quia licet filius factus sit servus natiuitate, quia tamen natiuitas illa ortum habuit ex bello, intelligitur tacite habere illam conditionem, quam habet seruitus ex bello inducta. Unde fugere poterit filius, sicut & mater in bello capta, & serua facta fugere valet.

Quær. quarto: An serui ita sint dominorum suorum, ut quicquid lucrentur, dominis suis acquirant? Ratio difficultatis est, quia leges civiles Romanæ communes generaliter dicunt, seruos acquirere dominis suis, quicquid acquirunt, ut ex §. 2. *Inst. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*, & ex plerisque aliis juribus constat: Et *Instit. per quas person. cuique acquirit dom.* §. Item vobis, dicitur: Item vobis acquiruntur, quod serui vestri ex traditione nanciscuntur; sive ex donatione, sive ex legato, sive ex quavis alia causa acquirunt, hoc erit vobis ignorantibus obueniens, ipse enim servus, qui in potestate alicujus est, nihil suum habere potest, &c. Et similia habentur ff. de acquiren. rer. domin. leg. etiam inuitis. In hac re Sotus Lib. 4. de iustitia, qu. 2. art. 2. post conclus. 3. docet seruos, qui se vendiderunt, nihil posse sibi acquirere, sed quicquid acquirunt, quocunque titulo acquisierint, esse dominorum suorum; captos vero in bello non esse dominos eorum, quæ quotidiano labore lucrantur, sed solum eorum, quæ vel dono susceperint, vel hæreditario jure, vel ludo licito lucrati fuerint. Quia cum non sua sponte in illam conditionem inciderint, non est eorum miseria tanta afflictione coercenda, quandoquidem, ut est in R. I. regul. odia, de R. I. in 6. fauores ampliandi sunt, poenæ vero restringendæ. At vero

Petrus

Petrus de Arragon. 2. tract. de domini objecto, vult eandem, & illorum, & istorum conditionem, adeo, ut quicquid uterque acquirat, non sibi, sed domino suo acquirat. Quia cum in dicto §. *Item vobis*, nulla facta sit distinctio inter servum captum in bello, & emptum pretio, ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Unde tria in hac re observanda notat Sayr, ex quibus & authores inter se conciliari poterunt, & rei veritas explicari, juxta ea, quæ tradunt Michael Salon 2. 2dæ tract. de domin. q. 3. art. 1. dubio 2. & alii. Primum est, si loquamur de jure civili communi, nulla in hoc inter servos bello captos, & pretio emptos, videtur esse differentia, cum ut recte notat Pet. de Arrag. leges civiles generaliter, & indistincte de servis loqui videantur. Secundum est, quantum ad servos in bello captos, opinio Soti verior, & communior esse videtur, adeo, ut existimet Sayr leges civiles in hac contraria consuetudine, & usu esse abrogatas: unde in multis casibus servi hujusmodi sibi ipsis pretium acquirere, verumque dominium comparare possunt. Primo quidem, si cum eo paciscatur dominus, ut quotidie, aut singulis hebdomadibus, mensibus, aut annis tantum pecuniæ ad se alendum habeat, & reliquum, quod lucratus fuerit, sibi acquirat. Tunc enim si ex pecunia sibi data ad alimenta aliquid sibi subtrahit, illud non domino, sed sibi ipsi lucratur; quamvis enim inter dominum, & servum, ea ratione, qua servus est, neque amicitia, neque justitia sit, ea tamen ratione, qua homo est, utrumque esse potest, ut *Arist. Lib. 8. Ethic. c. 11.* docet, & tenetur in hoc casu dominus promissum, & pactum observare. Secundo lucratur sibi servus quicquid dominus tacite, vel expresse liberaliter sibi donet, aut velit eum, tanquam suum habere, vel ex alterius donatione, vel ex ludo, aut alia quacunque ratione. Donatio enim libere per dominum facta absque causa revocari non potest. Tertio etiam lucratur sibi servus, si aliquis tertius donet, aut relinquat aliquid illi, ex tacita, vel expressa conditione, ut sit servi, & non domini. Ut

si v. g. diceretur: dono, aut relinquo servo Petri tantum, ut se redimat. Potest enim unusquisque de bonis suis disponere, ut voluerit, & conditionem aliquam eis imponere, ita ut servo, & non domino acquiratur eorum dominium. Quarto: Lucratur sibi servus, quicquid est ipsi datum ob injuriam, vel damnum ipsi illatum. Idemque dicendum est, si ab aliquo restituatur aliquid pro damno, vel injuria sibi illata. Quia enim restituuntur pro damno, & injuria sibi ipsi facta, qua homo est, & quoad ea, quæ domino non subjacent, vere illorum Dominium sibi, & non domino acquirit. Quinto: Si aliquid lucratur ludo, aut alia negotiatione bonis illis, quorum est dominus, sine ullo præjudicio domini, id totum sibi ipsi, non domino acquirere censetur. Atque adeo his omnibus modis peculium sibi acquirit, quo possit se ipsum postea redimere, ut colligi potest, ex *L. i. §. servos, ff. de Offic. præfect. urbis.* & *L. vix ff. de judiciis*, quibus in locis habetur, posse servos se redimere. Ergo eorum dominium sibi acquirere possunt; alioquin enim non possent se ipsos redimere. Tertium est, quoad servos emptitios, qui, si quando vendiderunt, & se, & sua jura omnia vendiderunt, & quicquid in posterum habere poterant, tunc quicquid lucrantur aut quotidiano labore, aut ludo, aut ipsis donatione, aut jure hæreditario evenit, est dominorum, ut constat, ex ipsa venditione eorum. Sin autem se tantum, & suas operas, non autem omnia jura sua vendiderunt, tunc quicquid labore quotidiano, aut ludo diebus, quibus laborandum est, acquirunt, domini est; cætera vero, quæ eis eveniunt, ipsorum sunt. Ratio est: quia dominus non habet majus jus in servos istos, quam, quod per emptionem in ipsos acquisivit, maxime cum servitus odiosa sit, & non extendenda, nisi ad ea, quæ in contractu emptionis, & venditionis expressa sunt.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Idolum Dagon, & arcam foederis eodem in fano collocaverant Philistæi, duos scilicet simul adoraturi Deos, duobus simul servituri dominis; at mox idolum corruit 1. Reg. 5. videlicet *nemo duobus potest servire dominis.*

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: *Et factum est: deinceps ibat Jesus in civitatem, quæ vocatur Naim.* Lucæ cap. 7. a v. 11. usque ad 17. exclusive. Brevis quidem præsentis Evangelii historia, at non vulgarem, minimeque brevem consolationem, doctrinam, instructionem, atque exhortationem, si singulas ejus partes, ac sententias, diligenter excutias, continet. Siquidem quis sit status vitæ, quæque conditio hominum super terram, luculenter admodum, ac veluti in tabula depictum, conspiciendum nobis exponit, quo nos nobis ipsis cognoscibiles reddat. Deinde ad fidei confirmationem, novo & stupendo miraculo, quis Christus sit, aperit; ut in priore parte nostram cognoscentes miseriam, sciamus, ad quod asylon refugere, atque unde malorum omnium remedia sperare debeamus. Postremo, quam plurima tradit pietatis, & vitæ ad Evangelii normam instituendæ paradigmata, ex quorum observatione quid cuique sequendum, quidve fugiendum sit, manifestissime

me

me conspicitur. Ac primum quidem diligentiam Pastoris nostri perditam ovem perquirentis hodiernum Evangelium ostendit. Missus erat a Patre, docendis, servandisque omnibus: quam legationem non perfunctorie, sed tanta aviditate complevit, ut vere dicere possit: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Joan. cap. 4. Sanato itaque Centurionis servo, Matth. 8. & focru Simonis, aliisque, quos ibidem invenit, infirmis curatis, ne qua illi mora fieret, quo pluribus faceret beneficentiæ suæ copiam, noctu sese subduxit, nullisque parcens laboribus, fessa, maleque sæpe numero refecta membra, quaquaversum discurrens, exponit itineri, tanto studio, ut alicubi ipsum remorari volentibus, responderit Lucæ 4. *Oportet me & aliis civitatibus evangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.* Sive ut Marcus I. habet: *Eamus in proxima municipia, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.* Cujus rei gratia & hanc Naim versus processionem instituit. O! felix illud oppidum, illa domus, & homo quicunque, ad quem Jesus, id est Servator, divertit: Inde enim mala omnia, ut e vestigio diffugiant, bonaque cuncta succedant, necesse est. Intravit domum Simonis, & a febribus exoneratur focrus. Matth. 8. Intravit domum Matthæi, & ex avaro publicano fit non modo Evangelista, verum etiam

etiam Apostolus. Matth. 9. Intrat cubiculum Jayri, & dicto citius, deploratam filiam mortuam, vitæ restituit. Matth. 9. Ingreditur ædes Zachæi, & facta est illi salus, ac ex sathanæ mancipio, fit filius Abrahæ Lucæ 19. Ad ædes quoque divertens Principis Phariseorum observatorum, æmulorumque plenas (ut dicetur sequenti Dominica) præter corporalis beneficium sanitatis impensum hydropico. Luc. 14. totam familiam divinissimis admonitionibus ad pietatem instruit. Quid multa? veniens Christus Naim, revixit, qui efferebatur mortuus, & moeror omnis vertitur in gaudium, de quo sit

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Et factum est: deinceps ibat Jesus in civitatem, quæ vocatur Naim. v. 11. An statim post sanatum Centurionis servum hoc acciderit, Lucas non dicit; tantum dicit hoc factum esse; sed est probabile inter hoc miraculum, quod hic narratur, & ea, quæ paulo ante narravit de Centurionis sanato servo, ea omnia accidisse, quæ Matth. c. 8. 9. & 10. narrat. Scribit enim Matth. cap. 11. v. 1. postquam Christus Apostolos suos instruxisset, misissetque in Judæam ad prædicandum, inde, id est ex Capharnaum discessisse, & per alias iisse, ut doceat, civitates. Inter quas credibile est, unam fuisse Naim, ubi mortuum istum adolescentem suscitavit. *Mira nempe Dominus miris annectit, ut ait. D. Cyrill. in Catena, & supra quidem accersitus occurrit, hic vero non vocatus accedit.* Omnia Christus ordinat in nostrum bonum, se rerum circumstantiis accommodans. Centurioni accersitus occurrit, ut ejus fides pate-

patefieret, dicendo: *Domine non sum dignus.* Hic non vocatus adest, ut hos illuminet in fide. Vel, ut D. Gregor. Nyssen. lib. de creatione c. 26. *Salvator ab inferioribus inchoans opus miraculi, fidem nostram assuefacit ad majora.* Majus est enim mortuum suscitare, quam paralyticum infirmum sanare. Concordat Cornel. dum in hunc fere modum glossatur: Bene quidem præsens miraculum post duo superiora hoc eodem, & præcedenti capite apud Lucam descripta, & contigit, & descriptum est. Sic enim progressus quidam factus est a mirabilibus ad mirabiliora. Magnum enim fuit miraculum hominem incurabili manus laborantem morbo curare: majus vero, absentem paralyticum jamjam moriturum solo verbo sanitati restituere; sed omnium maximum, mortuum, & jam sepeliendum resuscitare. Itaque hoc miraculo obstruebatur os eorum, qui dicere poterant servum centurionis non moriturum fuisse, etiamsi Christus sanitatem illi verbo non contulisset, & proinde nihil magni dominum in illo operatum fuisse. *Ibat Jesus.* Recte ait Simon Cassianus lib. 5. c. 13. *Quod ibat ubique consistens, omnia continens, omnia replens.* Quamvis enim ut Deus in omni loco adsit; secundum formam servi, ut hominem se ostenderet, ibat, adaptans se, ac condescendens non tam suæ potentiae, quam præsenti statui, ac conditioni. Et ut ait D. Bonavent. Ibat ad docendum, juxta illud Matth. 9. v. 35. *Circuibat Jesus omnes civitates, & castella, prædicans Evangelium regni, & curans omnem languorem.* Ut ita singularis Christi benignitas non ita in uno loco coarctaretur, sed in omnes diffunderetur. *In civitatem, quæ vocatur Naim.* Vel ut habent Græca: *ναϊν* Naein, civitas Galilææ, non longe a Capharnaum, duobus milliaribus distans a monte Thabor contra meridiem, teste Hieron. lib. de locis hebraicis, ubi & suo sæculo perstitisse adhuc civitatem hanc scribit. Igitur Dominus, qui circuibat civitates & castella, quo latius spargeret semen Evangelicæ doctrinæ, & sanaret languidos mul-

multorum e Capharnaum civitate, in qua potissimum residebat, & habitabat, ibat aliquando in proximam civitatem hanc Naim, volens etiam hanc, quamvis humilem & obscuram, præsentia sua, & doctrina, & miraculis illustrari.

Et ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa. v. eod. Græce habetur *multi*. Multa enim Christum sequebatur, ut ait Sylveir. nec familiæ amore, nec itineris labore revocata. Divina id nempe providentia factum esse, observat Cornel. ut & Dominum concomitarentur discipuli multi, & turba copiosa, & cum vidua quoque, cui Dominus occursurus esset, multa adesset turba, ut miraculum in medio turbarum duarum gestum, multos haberet testes, qui illud in Dei gloriam ubique divulgarent.

Cum autem appropinquaret portæ civitatis. v. 12. Videtur Evangelista hoc ita narrare, quasi casu factum fuisset, ut appropinquante ad portam Christo mortuus efferretur; sed credendum est in illo, qui humanis oculis videbatur, casu divinum latuisse consilium, Christumque aut tunc venisse, cum sciebat mortuum efferendum; aut movendis tacite hominum animis effecisse, ut tunc eum efferrent, cum ipse ad urbem appropinquaret. Volebat enim ita eum suscitare, ut forte in eum incidisse videretur. Augebat etiam miraculi magnitudinem, ut non eum prius suscitaret, quam ad sepulturam efferretur, ne quis causari posset, non vere fuisse mortuum, & hominum opinionem, ut non privatim domi coram paucis, sed in ipsa urbis porta, ubi & maximus ingredientium, egredientiumque concursus fieri solet. Et erat apud Judæos in portis urbium forum, ubi causæ agebantur, & nobiles civitatis viri frequenter versabantur, *& adversum me, inquit, loquebantur, qui sedebant in porta,* Psal. 68. v. 13. *& non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.* Psal. 126. v. 5. Sic legimus Absalonem in porta urbis sedere solitum, ut populum judicaret. 2. Reg. 15. v. 2. Accessit turba, quæ Christum, quæque defunctum sequebatur, quæ utraque sibi occurrit in porta. Notavit hoc Beda: *Divino, inquit,*

quit, *nutu multa Dominum turba, multa viduam comitabatur, ut viso miraculo multi testes, multi Dei fierent laudatores.* Conveniebat etiam, ut Christus in ipso urbis ingressu totam eo miraculo civitatem commoveret, quo majore de se opinione concitata, prædicaret illis Evangelium, quo eo facilius reciperent, quo & majorem de illo opinionem haberent, & majori ab ipso affecti essent beneficio.

Ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa. v. eod. In manifestum testimonium hominis demortui, qui jam ad sepulturam asportabatur, adverbium illud, *ecce*, secundum causas humanas, ac hominum iudicium, quid fortuito, ac casu factum indicat; secundum vero Dei providentiam, quid alte dispositum, & ordinatum. Defunctus efferebatur ad sepulturam. Frequens Judæorum mos erat, mortuos suos extra urbem humare, ut patet ex Christi sepulchro extra Jerusalem prope montem Calvariæ; & aliis locis Scripturæ constat. Nam & David sepulchrum suum fabricavit in Sion. 3. Reg. cap. 2. v. 11. Volunt enim reges etiam in communi morte se a populo fecernere. Antiqui autem Romani in campo Martio suos mortuos sepeliebant. Cur autem modernis temporibus Christiani aut in cœmeteriis penes templa ædificatis, aut in templis ipsis Deo consecratis mortuos sepeliant, rationem dat Sylv. Primo. Ut memoria mortis fideles efficacius stimulentur in contemptum mundi, ac in desiderium supernorum. Deinde ut ingredienti in templum, pro defunctis orationes, ac preces adfundant. Cap. *Cum gratia* 13. q. 2. Tandem ut ipsi demortui Sacrificio Missæ, ac meritis Sanctorum, qui in Ecclesia coluntur, adjuventur. *Filius unicus.* Græce habetur: *unigenitus*, quod plus est, quam unicus; solum enim hunc genuerat, & nullos alios unquam habuerat: & non est major dolor, quam de morte unigeniti, ut ex Scriptura colligitur Jerem. 6. v. 26. Zachar. 12. v. 10. *Et hæc vidua erat.* Vidua, ut explicat Eusebius Gallican. feria 5. post quartam Dominicam Quadragesimæ, id est a viro divi-

divisa, tamen ex radice Græca, vidua idem est, ac desolata. Labores semper catenatim veniunt; dolori de marito amisso conjungitur luctus de filio defuncto. Et forsitan huic mulieri eripitur maritus, & filius, ut ait Salmeron tom. 6. tractat. 24. quia in his duobus amandis occupata, divinæ legis, ac ipsius Dei non recordabatur; & in illis totam suam spem collocabat. Unde justam miraculi faciendi occasionem, imo necessitatem indicat Evangelista, cum quam flebile esset funus Domino obvians describit. Flebile enim erat triplici de causa. Primum, quod adolescens esset mortuus in ipso flore vitæ ereptus. Deinde quod filius viduæ, quæ filii præsentia sese consolabatur de morte mariti. Postremum, quod unicus esset filius, & quod est majus, unigenitus. Græca enim habent, *μονογενής*, proinde apud nos unicus filius dici intelligendus est, qui solus ei fuit natus. Non parum enim auxit viduæ dolorem, quod destituta viro, etiam orbata esset eo, quem solum genuerat, & ob id tenerrime dilexerat, ex quo etiam nondum nepotes susceperat, privata jam non solum omni consolatione, sed omni spe posteritatis.

Quam cum vidisset Dominus. v. 13. Magnam hæc verba vim habent. Quam cum non simpliciter, sed viduam viro, liberisque omnibus orbatam, & omnino miserabilem vidisset, itaque fieri non potuit, quin casu tam miserando, & justissimis fletibus viduæ moveretur misericordissimus Dominus, cujus occursum, & obtutus semper felix est, & faustus. Occurrit enim demoniacis in regione Gerasenorum, & curati sunt: vidit Petrum & Andream piscantes, & fecit piscatores hominum: vidit Publicanum nomine Levi, & ex Publicano fecit Apostolum: vidit in probatica hominem paralyticum, & mox sanitatem contulit: vidit cæcum a nativitate, & visum præbuit: respexit in atrio Petrum, & ad poenitentiam commovit. Sic & modo occurrens viduæ, eamque flentem videns, misertus est ejus, & qui viduarum maxime curam gerit, sese

illi, quæ consolatorem non habuit, consolatorem efficacem præbuit, & verbis, & re opitulans. Quique fere fide quorundam, & precibus ad miraculum commoveri solet. Et valde, ut ait Sylveira, apposite ab Evangelista nuncupatur Dominus, cum beneficentiam, & misericordiam largitur. Et cum vidisset, miseretur. Ex intuitu oculorum ad commiserationem movetur pius animus. *Misericordia motus super ea*; seu, ut habet Vacablus, *intime misertus*, seu Græcus, *ex intimis visceribus*, quemadmodum & in curatione Paralytici in probatica. Hebraismus נַיִי propter eam. Reddit rationem, cur non rogatus Christus mortuum excitaverit, quia commiseratione nimirum matris commotus est. Satis ipsa per se tacita rogabat vidua. *Desiderium*, enim, *pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris ejus*. Psalm. 10. v. 17. Non est expectandum ut pauperes, & afflicti opem a nobis magna vociferatione petant; ipsa pro eis miseria vociferatur. Magis petit, qui petere non audet; & plus dat, qui dat non rogatus. Porro in misericordia, ut ait Cornel. duo reperiuntur, voluntas subveniendi; & dolor, ac compassio, qua de aliena calamitate afficimur. Christus Dominus non solum voluit mulieri subvenire, sed etiam sponte hanc secundam affectionem in se suscepit, ac excitavit, ut tanquam misericors Pater de hujusmodi malis compateretur. Et notant Heyman & Hericus, quod cum in Christo Domino sint duæ naturæ, humana & divina, secundum humanam habuit affectum compassionis; at secundum divinam præstitit vitæ remedium, ut totus se diffunderet in nostram salutem. *Dicit illi: noli flere.* vers. eod. Non enim deflenda erat mors ejus, qui mox majori cum gloria & lætitia matris erat victurus. Deinde, quoniam exiguae, aut vanæ est misericordiæ verbis tantum consolari, cui possis re, & opere subvenire, ne vana esset ejus consolatio. Unde ait Maldonat. alio modo hoc illi Christum dixisse, credendum est, quam cæteris qui eam comitantes consolabantur. Nam & cæteros eadem illi, aut si-

mi-

milia dixisse verba credendum est. Quis enim flenti non dicat, *Noli flere*. Sed alii nimirum vulgari dicebant more, humanisque, ut fieri solet, rationibus adductis, mortalem peperisse, quod factum esset, infectum fieri non posse; nihil miseriæ prodesse lachrymas, quæ calamitatem augerent, non levarent. Christus vero ita, ut aut aliis verbis, quæ Evangelista tacuerit, aut modo ipso hæc eadem verba dicendo spem aliquam ostenderit fore, ut filius revivisceret. Sylveir. Non dixit Christus, *noli flere*, ut dicebant homines concomitantes, solum verbis, doloris causam non auferentes; at Christus angustiae rationem amovet filiam vivum restituendo. Et præclare ait illi: *noli flere*, officium consolatoris adimplendo, ad quod ipse missus erat: *Ut consolarer omnes lugentes*. Isai. cap. 61. v. 2. Quod Christus præstitit corde: *Misertus super illam*; Ore: *noli flere*; Opere: *adolescens, tibi dico, surge*.

Et accessit, & tetigit loculum. v. 14. in quo efferebatur defunctus repositus. Perfectam ergo misericordiam Dominus hic exhibet, dum & in corde movetur misericordia, & verbis eam consolatur, & ipso facto miseriam viduæ sublevare studet. Tria exhibuit in præsentī Christus, inquit Cornel. ut imitatione ejus nullus se excuset; quia si potes, subveni opere; si vero non potes, animo compassivo, & verbo. *Accessit*. In accessu ejus omne bonum transfunditur. *Et tetigit loculum*; hoc est, tetigit feretrum, ut portantes starent. Et dicitur loculus diminutive, cuilibet enim mortuo parvulus locus sufficit: tetigit, inquit Mald. ut tenerent, & qui loculum portabant, gradum sisterent, & miraculum circumstantibus, ac circumspectantibus omnibus faceret. Theophyl. & Euthym. ideo tetigisse putant, ut suscitaret, ostenderetque corpus suum, quia Dei corpus erat, vim habere mortuos excitandi. Sed Evangelista potius indicat Christum solis verbis, quam tactu suscitasse, ut videbimus ex contextu. *Hi autem, qui portabant, steterunt*. v. eod. Christo tangente loculum, illico funeris portitores restiterunt, Domini auctoritatem vel prius cognitam

tam habentes, vel jam ex turba ipsum sequente cognoscentes. Sive quod id, ut facerent, Christus apprehenso loculo significaverat; sive quia ipsi, cum audissent, quid Christus viduæ defuncti matri dixisset, vidissentque eum loculum apprehendentem, & quasi ad faciendum miraculum aliquod sese parantem, spem conceperant fore, ut mortuum suscitaret. Id Ambrosius in allegoriam vertit, quam, qui volet, apud illum facile reperiet. Hic utraque erat turba erecta in rei eventum, tum ea, quæ comitabatur Dominum, tum ea, quæ comitabatur viduam. Jesus autem versus ad adolescentem exanimum; qui vocare potest ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt; cum imperii autoritate dixit: *Adolescens, tibi dico, surge.* Alloquitur mortuum, quia Deus est, cujus vocem mortui audiunt: *Amen dico vobis, venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filii Dei.* Joan. 5. v. 25. *Tibi dico surge.* Quemadmodum alias filiam Archisynagogi suscitans dixit: Puella, tibi dico, surge. Qua in re incomparabilem sane potentiam suam, & plane æqualem Patri demonstravit. Qui enim hac in parte Eliæ similis fuit, quod, quemadmodum ille, viduæ filium unicum resuscitavit, longe se dissimilem aut Eliæ, aut aliis, demonstravit, quod non frequenti extensione corporis sui super corpus mortui, quemadmodum Elias, & Elisæus, nec longa oratione, quemadmodum Petrus, qui quidem mortuæ puellæ dixit: *Tabitha surge.* Actor. 9. v. 40. sed non dixit: *tibi dico, surge,* quia non sua, sed Christi autoritate loquebatur; Christus vero simplici contactu, & imperio mortuum ad vitam revocavit; omnino declarans se verum Deum esse, apud quem solum est imperium vitæ ac mortis. Vocat enim Deus, ut ait Apostolus ad Rom. 4. v. 17. *Ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.* Sic jubetur Ezechiel ex persona Dei mortuos, & arida jam ossa alloqui: *Ossa arida audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.* Ezechiel. 37. v. 4. 5. Adnotavit Cyrillus lib. 1. de fide ad Reginas hoc esse, quod prædixerat

Isai

Isai. 40. v. 10. *Ecce Deus vester, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet.*

Et resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui. v. 15. Itaque adolescens ad vocem Domini illico, velut excitatus a somno, resedit in loculo: ly, & in textu vim habet pro illico, ac statim, ad Imperium Christi *resedit*, hoc est, erexit se, ut sederet in feretro, in quo portabatur, quod sine dubio erat omnibus conspicuum, ut ita resurrectio mortui fieret omnibus manifesta. Et non dixit Evangelista, resurrexit, sed ait, *resedit, & cœpit loqui*, quonempe certius esset vitæ redditæ argumentum, cœpit loqui sermone, non solum vitam, sed etiam vigorem animi declarans. Quod etiam Evangelista iis verbis *cœpit loqui* voluit declarare, ut indicaret, & probaret veram hominis resurrectionem, ac ostenderet, quis fuerit effectus verborum Christi. Quid autem iste adolescens locutus fuerit, Evangelista non scribit. Communiter doctores cum D. Bonavent. meditantur, quod in Christi laudes prorupit, & ita dixit: *Venite, audite, & narrabo, omnes, qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.* Psal. 65. v. 16. Vel. *Castigans castigavit me Dominus, & morti non tradidit me.* Psal. 117. v. 18. *Et dedit illum matri suæ.* v. eod. Quumque jam adolescens a loculo exiliisset, ac, ut est verisimile, Jesu adhærens, per quem intelligebat sibi vitam esse restitutam, gratias ageret, non illum sibi retinuit, quemadmodum jure potuisset, ut qui vitam jam donaverit, quam a matre non acceperat, sed reddidit illum suæ matri, propter quod bene dicit Evangelista: *Et dedit illum matri suæ.* Ut cujus jam non erat nisi benignitate Domini, illi fuisset novo dono datus. Data dextra sua, inquit Sylveir. eum in pedes erexit Christus, & e feretro descendentem duxit ad matrem, reddiditque illi redivivum filium, quo mater perfectam consolationem est affecta. Ipsa vero persolutis gratiis Jesu pro tanto beneficio, una cum filio lætanter abiit in domum suam.

Accepit autem omnes timor. v. 16. Ex conspecto miraculo tria in præsentibus turbis consecuta

narrat Evangelista, nempe primo timorem, non quo male sibi a Domino metuerent, sed qualis nasci solet ex stupore magno, dum nova aliqua & insolita res accidere videtur. Deinde glorificationem Dei. Magnificabant, inquit, Deum, hoc est, glorificabant (nam Græce est ἐδοξόζον.) Quibus autem verbis Deum magnificabant, explicat Evangelista: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis.* Syriacus: *Maximus.* Et quamquam multi recentiores, ut Barradas, & alii intelligant de aliquo magno Propheta, tamen accomodatius cum Hesychio Hom. i. de laudibus Virg. Salmer. Maldon. Cajet. de Messia interpretandus est locus, ita, ut Christum Dominum verum esse Messiam confessi essent, juxta Deuter. 18. v. 15. Agnoscebant enim illud esse tempus adventus Messiae. Quo sensu loquitur etiam Cornel. inquit: dicunt autem magnus, vel quia ex miraculi magnitudine videbant eum aliis Prophetis potentior, vel quia intelligebant eum esse illum Prophetam a Moyse promissum, Deut. 18. ut supra insinuat, hoc est, Messiam expectatum. Dicunt secundo. *Deus visitavit plebem suam,* hoc est, curam se plebis suae habere jam declaravit, cum nullos longo tempore nobis mittens Prophetas, visus sit nostri oblitus, nec singularem nostri rationem habere. Aut si turba Dominum fuisse Christum credebat, visitasse dicunt Deum plebem suam, quod promissa sua in populo Judaico jam complere coeperit. Hinc Beda, quem sequitur Maldonat. hanc visitationem interpretatur de divini Verbi Incarnatione, in redemptionem generis humani facta, juxta illud Zachar. *Visitavit nos, oriens ex alto.* Luc. i. v. 78. Verum verba magis videntur significare, populum nihil altius de Domino suspicatum, quam, quod Propheta quispiam esset insignis. Non enim Græci hic habent articulum, ὁ προφητὴς μέγας. Hinc Sylveir. multo verisimilius sibi videri ait, vulgariter populum non agnovisse Christi divinitatem, etiamsi credidissent ipsum esse Messiam; quia quamvis in Literis divinis dicatur Mes-

Messias futurus Deus; tamen, ut ipse Maldon. fatetur, hoc non erat ita vulgariter notum, ut multi non ignorarent. Unde visitatio explicanda est de insigni beneficio in Christi adventu a Deo concessio, ut explicat Toletus Annotat. 32. Postremum narrat Evangelista & tertium, quod ex conspecto miraculo confectum est, nimirum, quod *exierit hic sermo*, hoc est Hebraica phrasi, hoc factum, in universam Judæam, Ubi nomen Judææ generaliter videtur accipiendum, ut scilicet etiam Galilæam comprehendat, in qua erat civitas Naim.

Circa hanc historiam quoad sensum mysticum, & moralem observandum, Dominum ex omnibus mortuis unum tantum excitasse, sola misericordia ipsum commovente, nulliusque precibus interpellatum, idque filium viduæ. Hoc enim demonstravit, se viduarum maxime esse consolatorem, ac viduarum lachrymis maxime commoveri, quemadmodum id ubique de Deo Scripturæ prædicant. Sic & viduæ solius filium suscitavit Elias. 3. Reg. c. 17. Et Elisæus viduæ inopiam miraculo olei multiplicati sublevavit. 4. Reg. c. 4. Et Petrus precibus viduarum flexus puellam nomine Dorcadem suscitavit. Act. 9. Quibus omnibus & nos docemur viduis, & desolatis potissimum hominibus adesse. Secundo observandum, quod Dominus suscitaturus filium viduæ, eidem prius fletum prohibet, dicens: *Noli flere*; docens scilicet ob spem resurrectionis mortem amicorum non deflendam immoderate. Unde & Paulus 1. ad Thess. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & exteri, qui spem non habent.* Observandum tertio. Quod Dominus non verbis tantum se viduæ exhibuit consolatorem, sed & re ipsa, docens scilicet, non verbis tantum miserorum afflictionem leniendam, sed & opere, quatenus in nostra est potestate. Jam quod mysticos attinet sensus, allegorice quidem hac vidua significatur secundum Ambrosium Ecclesia sanctorum, quæ populum juniorem jam amissum, & mortuum, & ligno concupiscentiæ, quod primum mortem invexit, ad inferni ve-

luti sepulturam delatum, Christo in mundum adveniente, recepit, postquam lignum Dominus tetigit. Contactu enim oculi intelligit Ambros. significatum salutem populo per crucis patibulum refundendam. Moraliter vero in hac vidua exprimitur quid quotidie mater Ecclesia facere debeat, cum aliquem adolescentium suorum, quos genuit Christo, hoc est, eorum, qui nondum virile in virtutis profectu collegerunt robur, contigerit lethali aliquo peccato a vita Spiritus excidere, imo jam per manifestam ipsius impietatem a mundi cupiditatibus deferri e porta civitatis, quæ est Ecclesia, ad sepulchrum æternæ desperationis. Vidua enim modo Ecclesia, ut quæ destituta est corporali præsentia sponsi sui in cœlos sublata. Habet hæc filios multos, & inter hos quosdam viros, quosdam adolescentes, sed quos singulos ita diligere debet, ac si quisque unicus esset. Habet portas suas, per quas ejicit mortuos, ne foetore cadaveris inficiantur & alii. Habet portas, per quas recipit a Domino revocatos ad vitam. Itaque si quis adolescens adhuc, aperte jam mortuus, a suis cupiditatibus extra portas Ecclesiæ defertur ad sepulchrum æternæ perditionis, mater Ecclesia necdum plane desperans, multis comitata suis civibus, præsequi debet funus, lachrymis, gemitu, lamentis declarans, quod optat. Sic fiet, ut Ecclesiæ occurrens pius Dominus plorantem consoletur, & ejus solius per motus lachrymis, primum quidem manu sua contacto oculo stare faciat funeris bajulos, hoc est, finem imponat impiis cupiditatibus, quæ cessaturæ alioquin non fuerant, donec mortuum sepelivissent in profundum malorum, aut inferni. At tum quidem spes bona est redituræ vitæ, siquidem primus gradus ad resipiscentiam est, non progredi in malis: sed non redit vitæ vigor, nisi mortuo loquatur Dominus. Itaque secundo Dominus etiam ad mortuum conversus voce sua illum resuscitabit, quam quicumque audierit, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Resuscitatus autem, & vitæ restitutus, qui mortuus fuerat, erigere se debet ad virtutum ope-

opera, & certissimum vitæ documentum loquendo præbere, confessione scilicet peccatorum suorum, & gratiarum actione de divina in se clementia. Sic demum cum est matri redditus, sequitur majus gaudium, quam erat prior luctus, sequitur admiratio, & prædicatio divinæ bonitatis in multis. Hanc historiæ moralem tractationem videre est latius in Paraphrasi Erasmi, qui eam publice, & prolixè prosequitur. Theophyl. autem & aliam moralem tractationem indicat; nimirum, ut in vidua hac animam intelligamus, jam verbo Dei, aut Christo suo sponso orbatam per peccatum, cujus filius, hoc est mens jam mortua effertur extra portas supernæ civitatis Hierusalem, quæ tantum viventium regia est. Hæc ergo anima, si funus suum deflexerit, & maxime si aliorum piorum lachrymas sibi adjunxerit, Jesum sibi occurrentem habebit, qui contacto corpore, quod veluti locus est, & sepulchrum mortuæ mentis, ipsam mentem vivificabit, ut jam & surgere possit, & loqui, quæ vitam spirituales testentur. Porro in tribus apud eundem Lucam miraculis, & illud observari potest ad moralem instructionem conveniens. Primus leprosus per se Christum accedens, & rogans, sanitatem consecutus est. Secundus paralyticus per se accedere non valens, aliorum precibus impetrat sanitatem. Tertius mortuus, non nisi lachrymis multorum ad vitam revocatur. His enim tribus, triplex peccatorum genus designatur. Nam sunt, qui vitam quidem habent malis operibus contaminatam, sed non omni ex parte malam, qui necdum inciderunt in eam infirmitatem, ut non possint ipsi Christum accedere, & piis, ac humilibus precibus sanitatem impetrare. Sunt alii, qui in omnibus animæ suæ viribus dissoluti, paralyticorum more, non valent ad Christum accedere, sed tamen morbi sui magnitudinem sentientes, alios ad Dominum mittunt, qui pro ipsis deprecantur, & sanitatem consequuntur. Sunt tertio, qui jam velut mortui, nullum mali sui sensum habent, qui ut ad vitam re-

vocentur, majoris negotii est; opus enim non solum piorum precibus, sed & lachrymis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Misericordia motus super eam. E contra autem Oseæ 4. dicitur: *Misericordia Domini non est in terra.* Si Dominus misericordia motus est super viduam hanc, ut testatur Evangelista, cur hoc non cognoverat Propheta, quin potius dixerat misericordiam Domini non esse in terra? Respon. non eodem modo fieri mentionem in his ad apparentiam oppositis textibus de misericordia: nam in secundo fit mentio de illa misericordia, quam unusquisque & lege, & natura suo tenetur proximo, quam Oseas illo tempore oblitteratam in terris noverat (uti circumstans litera liquido manifestat) ait enim: non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Sed prima ad tempus illud est referenda, quod & Propheta vaticinio præventus sic clare exposuit, ac si illud ante oculos habuisset. Quanquam aliter ad secundum textum respondendo posset dici: quod forsan tempore Oseæ non erat tanta misericordia in terra, nec in illa abundantia, quam futuris temporibus fore expectabat, quum Oseæ tempore adhuc non esset amotum illud obstaculum inter Deum, & hominem positum ob lapsum protoparentis, sicuti modo revelatum est ab illo, qui coelum scandens januam illam aperuit, quæ per tot annorum spatia fuerat clausa, ne misericordia copiosa ad nos descenderet. Profecto qui primo tempore Deus ultionum, ac Deus exercituum apud Patres dicebatur, amoto obstaculo Pater misericordiæ, & Deus totius consolationis postea dictus est, uti Paulus agnoverat. Ipse enim sua nimia misericordia abluit hominem: deinde justificat, quem abluerit, adoptans in filium; ut demum donet illi gloriam Filii sui Unigeniti. Et sic servantur præmissa absque contradictione illæsa.

AN-

ANTILOGIA II.

Defolatæ usque ad mortem prope matri viduæ, ob amissionem unici sui filii, testes intensissimi cordis sui doloris prohibet hic lachrymas mitissimus, & misericordissimus Salvator: *Noli flere.* Videtur Christus per hanc prohibitionem fletus contradixisse Jeremiæ cap. 22. dicenti: *Plangite eum, qui egreditur.* Si enim mandato Christi non est lugendum super mortuum, cur amabo vates plangendum eum ait, qui egreditur? Quin videtur Christus contradixisse sibi ipsi, cum Lucæ c. 6. v. 21. lachrymis beatitudinem attribuat: *Beati, qui nunc fletis.* Si lachrymarum vallis semita est ad beatitudinem, ergo hæc minime videtur interdicenda? *Noli flere.* Cum insuper hujusmodi fletus ex parte sit naturalis, & a ratione non alienus, si moderatus consistat. Scriptum est enim Eccles. c. 22. v. 10. *Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus.* Et infra cap. 38. v. 16. *Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare.* Et ita cecinit Ovid. lib. 1. de remed. amor.

*Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
flere vetat?*

Quod etiam comprobatur exemplis Sanctorum Patrum. Nam Abraham flevit mortem Saræ Gen. 23. v. 3. Jacob filium suum Joseph. Gen. 37. v. 35. David Saulem. 2. Reg. 1. v. 11. Job. c. 1. v. 20. filios suos. Imo ipse Christus flevisse sæpe legitur, ut Luc. 19. *Videns civitatem (Jerusalem) flevit super illam.* & Joan. 11. revocaturus demortuum Lazarum ad vitam *lachrymatus est Jesus*; ergo Antilogia; cum verbo prohibeat, facto autem ipse exhibeat lachrymas. Respond. quoad primam partem, quod ibi Jeremias dicat eum lugendum esse, cujus vita semper mala fuit, declinans a mandatis Dei; nam de isto nulla spes habenda est, cum ex hoc mundo migraverit. De hujusmodi enim Augustinus locutus ait: Impossibile est male vivere, & bene mori. De quorum numero fuerant illi, de quibus Job comminatorie dixerat: ducunt in bonis dies suos, & in

in puncto ad inferna descendunt. Hinc idem Jerem. ibidem ait: *Noli flere super mortuum*, eum nempe, ut ait Comir. qui Deum præ oculis semper habens optime se gessit in corpore: pro ejusmodi enim lugendum non est, quibus mors ista temporalis finis carceris dicitur. Transeunt enim isti de loco pugnae ad locum pacis, & quietis; a loco tenebroso, & caliginis ad lucis splendorem. Quanquam etiam dici posset, ut notat rursus Comir. quod textus ille *plangite eum, qui egreditur*, de ejusmodi intelligendus sit, qui verum cultum Dei egressus est, ut sunt omnes Hæretici, & Schismatici, qui idcirco lugendi sunt, quia veram, & Catholicam exiere Ecclesiam. De quorum numero exstiterant illi, de quibus Joannes in sua Canonic. cap. 2. ait: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.* Resp. quoad secundum cum Cornelio a Lap. Beati omnino sunt, qui lugent (ut habet Matth. c. 5. v. 5.) ob amissionem non opum, non parentum, filiorum, amicorum, &c. sed rerum spiritualium. Sanctus ergo hic luctus accipitur: opponitur enim ridentibus, & gaudio, omnique mundana prosperitate diffluentibus, quibus ut beatis mundus applaudit; Christus vero vae intentat Luc. c. 6. v. 25. *Vae, inquit, qui ridetis, quia lugebitis, & flebitis.* Respon. secundo. Quod Dominus in hodierno Evangelio fletum non tam prohibere, quam inhibere tantillum, aut potius moderari voluerit per illa verba: *Noli flere.* Quoad tertiæ partis membrum primum dictum est in Responf. secunda: quoad secundum memb. Respon. primo. Simon Cassian. lib. 5. c. 13. *Vult Deus fletum fieri pro spiritualibus malis non autem pro corporalibus damnis.* Secundo, ut expulso mœrore, perfuso animo lætitia, inveniatur anima capax ad suscipiendum divinum beneficium. *In stillicidiis ejus lætabitur germinans.* Ps. 64. v. 11. Si enim coelestibus stillicidiis, ac effluentis divinæ gratiæ lætatur anima, germinat, ac producit novos fructus; cum tristitia enim omnia marcescunt, cum lætitia vero cuncta fiunt florida, ac novos foetus parturiunt. Gillibertus Abbas Serm. 34. in Cant. *Quis dabit hortu-*

tulo meo hanc aquam? Quis dabit, ut tota hortuli mei facies irrigua sit lætitiæ, & lucis rivuli, nihil in eo aut sterile sit, aut quadam devotione triste? vicina sterilitati videtur operatio tristis, & Spiritualis gaudii carens irrigatione. Tertio. D. Bonavent. dixit: *Noli flere, benigno sermone eam consolando.* Juxta illud Job. c. 26. v. 31. *Cor viduæ consolatus sum.* Videns Dominus mulierem tam afflictam consolabatur verbis; juxta Jerem. 31. v. 16. *Quiescat vox tua a ploratu.* Et etiam operibus dat levamen. Quarto. Christus huic matri ait: *noli flere;* Verum nec Elias Sarepthanæ 3. Reg. 17. v. 19. Nec Elisæus Sunamitidi 4. Reg. 4. v. 32. filios suos demortuos plorantibus, quid simile dixerunt, neque: *noli flere.* Sed eorum pueris in tabernacula introductis, multa oratione, ac instantia divinum auxilium deprecati sunt. Christus autem cum esset verus Deus, vitam adolescenti sua potestate absque mora erat daturus, ipsumque matri redditurus. At sancti Prophetæ, quamvis habuerint multam fiduciam, forsitan non erant omnimode certi de miraculo edendo, ut de Elisæo colligitur ex Abulensi cap. 4. q. 48. & 49. Et ex Gasp. Sanch. ibidem ad v. 33. cum de hoc opere eos habuisse aliquam revelationem a Deo non constet, & pueros interposita distantia temporis in vitam revocarunt. Recte ergo non illis matribus veteres Prophetæ; sed solum huic mulieri: *Noli flere,* dicit Christus; qui ut supremus Dominus certus erat in sua potestate, qua statim, & sine mora beneficium erat collaturus. Ille enim revera te consolatur, ac temperat a lachrymis, qui simul cum verbis remedium præbet, & sine dilatione exhibet. Quinto. Ven. Beda: *desiste,* inquit, *quasi mortuum flere, quem mox vivum resurgere videbis.* Vetat Christus lachrymas mulieri, quia jam in proximo, ac promptu erat pueri suscitatio. Magna sane erat gaudendi ratio, cum jam in præsentī tam efficax, ac proportionatum remedium adesset, ita, ut jam mulier redderetur certa de filio redivivo, ut illico demonstravit eventus. Ad quartum memb. respondet, hoc ipsum ponderans Radulphus Flaviacensis lib. in

Le-

Levit. cap. 14. ubi sic scribit : *Nusquam Dominum Jesum lachrymantem reperies , nisi hic cum Mariæ ploranti compatitur ; & cum miseræ civitatis excidium prænuntiasset refertur.* Quod Dominus fleverit in cruce , cum causam salutis humani generis ageret , ut ait Paulus : *Cum clamore valido , & lachrymis offerens , exauditus est.* ad Hebr. 5. v. 7. Quid est , quod pro omnium salute , ac pro excidio miseræ civitatis , & pro Lazaro deplorat Dominus ? tam pro uno , quam pro omnibus pretiosissimus fons lachrymarum aperitur , ut fieret cunctis patens , ac manifestum , quod tot amoris signa , ac monumenta paratus esset pro uno , ac pro una civitate , & etiam pro omnibus exhibere ; sic illi chara erat una ovis , ac totus grex. Pro quo ait D. Bernard. Serm. 68. *In quo multi audent , audet & unus , quod habet in natura simplicissima sponsi divinitas , quasi unum respicere multos , & quasi multos unum.* Quod autem Christus Lazarum revocaturus in vitam lacrymetur , qui tamen cum ejus mortem discipulis suis annuntiat , ait : *Lazarus mortuus est , & gaudeo propter vos.* De Lazari lethali languore gaudet Christus , de ejus revocatione in vitam lacrymatur. Respondet D. Chrysost. Serm. 64. ubi sic : *Certe ipse , qui dixerat , Lazarus mortuus est , & gaudeo , de quo gaudet mortuo , ipsum cum resuscitat , tunc lamentatur : qui eum amittit non flet ; cum recipit , tunc deplorat , tunc fundit mortales lachrymas , vitæ spiritum cum refundit.* Ad quid tendit hujusmodi gaudium in morte , luctus in revocatione vitæ ? Primo , ut significaret propter mortis commodum gaudendum , propter vitæ pericula lacrymandum. Secundo : Ut denotaret gaudia cito perire , & erumpere in lamenta : breve gaudium lachrymis tributarium est ; ante biduum moderate gavisus est , & tam cito largas lachrymas effudit ; gaudii appendix , ac consequentia , tristitia , ac angustia est : Sic dicitur Proverb. 14. v. 13. *Risus dolore miscebitur , & extrema gaudii luctus occupat.* Pergit ulterius D. Chrysolog. cit. loco : *Quis ergo ex humana infirmitate existimet hic flevisse Christum , cum cælestis Pater luxuriosum filium non*
quan-

quando abiit, sed quando recipit, tunc deplorat? Christus recipiens fleuit Lazarum, non amittens. Pro cuius intelligentia suppono ex Philosopho, quod lachrymæ nascantur vel ex mœrore, vel ex gaudio: mœroris lachrymæ ad infirmos, & pusillos spectant, ad fortissimos vero, ac validissimos illæ lachrymæ pertinent, quæ sunt ex gaudio, ac triumpho. Ad mentem S. Patris componit ipse duas divinas personas, Patrem, & Filium, ut hic loquitur subtiliter Sylveir. Ille amisit filium luxuriosum, qui abiit & profectus in regionem longinquam, dissipavit substantiam suam, & tunc non dicitur, quod Pater lachrymas effuderit. Amisit & Filius intimum amicum Lazarum, & tamen ipsum non luget, sed potius gaudet. At quando divinus Pater Filium excipit e malo peccati excitatum, tunc multa teneritudine, ac osculis deflet: *Non quando abiit, sed quando recipit, deplorat.* Sic & Christus, cum prope est, ut Lazarus e mortis tenebris excitetur, tunc ipse in fletum prorumpit. Quid est, quod Pater, & Filius, quando prodigum conversum, ac amicum amissum recipiunt, lachrymas emittunt, nunquid uterque fletus ab infirmitate exoritur? minime. Neuter deplorat pro re amissa, sed pro illius restauratione, ac recuperatione: Neuter lachrymatur pro damno, seu vulnere accepto, sed pro triumpho a culpa, vel morte obtento; sicut enim ab infirmis, ac pusillis lachrymæ profiliunt pro clade accepta: sic a fortissimis scaturiunt pro triumpho, & gaudio: nam lachrymæ proveniunt ex tristitia & gaudio, ex tristitia ad parvos spectant; ex gaudio ad magnos pertinent. Præterea gaudet Christus de morte Lazari, cum videat eam esse pro Dei gloria, quæ ex ipso suscitato erat ab omnibus proclamanda. Unde ipse dixit: *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei.* Nunc vero lachrymatur cum ad Patrem exorandum accederet, ut nos doceret orationem ex lachrymarum imbre efficaciorē, ac vehementiorem reddi. Pendebat Jesus in cruce, ut morte, ac passione sua nobis reconciliaret Patrem; tamen eum pro inimicis exorat, ut ait Paulus

lus

lus ad Hebr. 5. v. 7. Preces supplicationesque cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. Ad impetrandam veniam nostrorum delictorum abundantissima erat ejus mors, passio, ac sanguinis effusio, ad quid adduntur lachrymæ? ut nobis fieret documentum, quod oratio ex lachrymis valde efficax, ac præpotens fiat.

A N T I L O G I A III.

Christus defunctum adolescentem publice, spectante tam copiosa turba, funus hoc comitante, resuscitavit, quin eam juberet abesse; cum tamen in domo Jairi filiam ejus resuscitaturus jussit exesse tibicines, & turbam tumultuantem. Respondet Euseb. fer. 6. post 4. Dom. Quadrag. quod puella illa Archisynagogi, quam Christus suscitavit domi Matth. 9. v. 25. peccatorem occultum, & absconditum denotabat. At vero hic defunctus, cum jam esset extra domum, ac civitatem, & proximus, ut in terram inferretur, publicum, & notorium peccatorem designabat, qui in proximo est, ut in æternum sepeliatur. Respondet secundo Sylveir. quod adolescens iste filius erat mulieris viduæ: nil aptius potest exprimere, ac repræsentare publicum criminatorem, in omnium vitiorum voragine demersum, quam filius unius viduæ. Cum Elias hospitaretur apud viduam Sarepthanam, mortuus est ejus filius, qui ætatis erat valde teneræ, cum in sinu matris suæ teneretur, ut notant abulens. Cajetan. & alii. *Tulit eum de sinu matris suæ, & portavit in cœnaculum, ubi ipse manebat.* 3. Reg. cap. 17. v. 19. Communis est etiam sententia, quod in isto puero exprimebatur genus humanum omni vitio ac peccato oppressum. Sed non videtur congruum, quod puerulus quidam tot hominum scelera adumbraret? Optime fane: nam, cum esset filius viduæ, quamvis in tenera ætate, valde aptus inveniebatur, ut omnium nequitiam, ac pravitatem exprimeret, denotaret. Rupert. lib. 5. de Trinit. & operibus, cujus cap. 8. ait: *Hic filius viduæ peccatorem significabat.*

bat. Enim vero cum esset viduæ filius, quemlibet peccatorem significare poterat.

A N T I L O G I A IV.

Et tetigit loculum. Primo: *Frustra videtur quæri virtus tangendi, cui inerat jus iubendi.* inquit D. Chrysol. Secundo: Videtur Christus egisse contra legem, cum secundum eam tangens mortuum immundus fieret, ut observat D. Bonav. Ad primum respondet D. Bonav. ideo id egisse Christum, *ut portantes humiliter sistere faciat, tangendo, non imperando.*

Unde subditur: Hi autem, qui portabant, steterunt. Tangit, ut ferentes loculum amplius gressum non continuarent, sed sisterent. Et addit S. Pater, ut eos *humiliter subsistere faciat*, qui statim morti cum potestate magna erat imperaturus. Is est meus Jesus, qui cum potestate magna scit conjungere humilitatis signa; & potestate, ac humilitate utitur, prout ratio temporis. ac occasionis exigit. Ad secundum respondet Tolet. Annotat. 30. quod tactus iste non erat ex iis, qui tangentem reddebant immundum: hic enim erat, quando mortuus ipse tangebatur; non autem, qui loculum tangit, defunctum dicitur tangere; quamvis si Christus, utpote supremus Dominus, tetigisset, non propterea legis immunditiam contraxisset. Unde pergit Toletus, intelligendum esse D. Bonav. quod tanta exstiterit Domini benignitas, ut licet secundum aliquorum judicium tangendo existimaretur immundus, vel putaretur, quod cum loculo tangeret mortuum; tamen hujusmodi tactum non refugerit, ut demortui vitæ consulere, pluris appretians, ac æstimans nostrum bonum, ac remedium, quam propriam reputationem in hominum opinione. Respondet secundo: Tit. Bostr. inquit: *Ob id autem loculum tetigit, seu feretrum, quia voluit, ut hinc disceremus, Corpus Christi Dei nostri corpus vitæ esse, ejusdemque carnem unigeniti Filii Dei.* Ad suscitandum hunc adolescentem non solum utitur imperio, sed etiam tactu, quamvis alias videretur, quod lex statueret immunditiam ex contactu cadaveris, ut ita omnibus ostenderet, carnem suam, utpote unitam verbo, esse vi-

vificam, virtutemque habere mortuos suscitandi, mortem, ac corruptionem interimendi. Respondet tertio D. Ambros. lib. 5. in Luc. inquit: *Spem resurgendi habebat mortuus, quia ferebatur in ligno. Quod etsi nobis ante non proderat, tamen postquam Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam, ut esset indicio, salutem populo per crucis patibulum refundendam.* Sufficiebat Christi imperium; ad quid tetigit? Ut cunctis salutiferæ Crucis virtutem indicaret. Asportabatur defunctus in ligno, quod licet ante Christi tactum non daret vitam, sed potius mortem, tamen postquam Dominus in sua Passione illud tetigit, jam cunctis ita est vivificum, ut non nisi virtute crucis salus, & vita conferatur. Unde, ut adolescens iste reviviscat, crucis figura adhibetur.

A N T I L O G I A V.

A *Accepit autem omnes timor:* Non videtur bene sonare cum resurrectione adolescentis, imo potius gaudium exortum exprimere debuisset Evangelista mortui ad vitam resuscitati, nec congrue videtur dici *omnes*, cum id de matre resuscitati vix dici possit. Respondet Maldon. quod timor merito omnes acceperit ratione latentis in Christo Divinitatis, quam ex tam patente miraculo conjecturari poterant, sicut sæpe timuisse legitur populus Israeliticus ad præsentiam Dei. Respondet secundo: Timorem hic accipi pro reverentia erga Deum phrasi hebraica, seu idiomate Hebræorum, qui יראת יהוה *timorem Domini, Dei cultum, & venerationem* appellant, ut Marci 4. v. 40. Idque statim explicatur, cum dicit: *Et magnificabant Deum.* Hic enim erat timor, reverentia in Deum.

A N T I L O G I A VI.

Q *uia Propheta magnus surrexit in nobis.* Non videtur congrue turba illa Christum Prophetam nominasse; cum Christus nec vulgo in concionibus de futuris rebus ederet vaticinia. Respondet Barrad. Quoniam Christus miracula edebat, concionabatur, docebat populum, vitæ sanctitate præstabat, &

& ejusmodi opera Eliæ, ac Elifæo similia patrabat, hæc omnino etiam Prophetam indicabant, & quidem maximum.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Ecce defunctus efferebatur. Lucæ c. 7.

Mors Pædagogæ.

Divina bonitas subinde eruditura dilectos sibi filios, hanc illis præ cæteris Pædagogam vitæ præfecit. Inter eos, quos sibi adoptaverat, primus occurrit Adamus, cui cum universa subjecisset, ne luxu pruritante, ac rerum omnium abundantia difflueret, illius ferulæ subjecit, dicens: *Ex ligno scientiæ boni, & mali ne comedas; in quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Genes. 2. v. 17. Hoc dedit Pater filio mandatum, ut periclitaretur filii obsequium; imposuit legem, probaturus hominis voluntatem, ostendit æquitatem, cui se objiceret, a quo ipsi subdita forent universa. Ne vero potius diabolum blandientem, quam semet comminantem audiret, aut periculorum instantium inscius, ad ultimi utique judicii diluculum, securus suis voluptatibus indormiret, mortem eidem inspectorem ob oculos statuit. *Quocunque die comederis, morte morieris.* Primum quidem in anima, tum & in corpore. In anima absolute, in corpore inchoative; in illa privatione gratiæ; in hoc usura vitæ. *Morte morieris.* Cum autem Adam, utpote infans unius diei eandem Magistræ, vel ut par erat, non suspexisset, vel cognitam explosisset, & mandatum Domini nequiter transgressus fuisset; rursus eandem illi multo evidentius deputavit, manifeste enuntiando: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Ibidem. Quemadmodum ex limo formatus es: ita in eundem brevi resolveris, vita hæc te destituet, & mors depascet.

Expendunt hoc loco Mysterium sacri Interpretes, qua de causa Dominus solius mortis mentionem fecerit, non item judicii, aut gehennæ, vel

alio quopiam terriculamento Adamum perculerit? certum enim est, potuisse vel Cherubim aliquem gladio flammeo in Pædagogum illi sufficere; vel etiam inferni abyssum oculis objicere, vel alio fulmine exanimare. Amaricaturus Balthassaris delicias, literis non tam pandentibus, quam obtegentibus mortis necessitatem, decreti sententiam evulgavit; & confestim commutata epulanti conturnix in vulturem est: vitiatique cor Promethei immani morfu discerpfit, vasa Sanctuarii aurea dehiscere visa sunt in Mæphytim, seu stygem propinanti; Pellices degenerarunt in Præficas, & scena luxuriæ in catastrophæ abiit furiarum. *Compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.* Dan. 5. v. 6. Inflexurus Pharaonem in sua vota, Moysem cum portentis ad eum legavit, ac tandem contumacem, ac rebellem cum toto exercitu pelagi fluctibus obruit. Inhibiturus reditum eidem Adamo exturbato ad lignum vitæ, in Paradyso Cherubim stricto formidandum gladio custodem constituit. Eccur eundem illi, aut aliam præter mortem Lamiæ non deputavit? Non aliam ob causam ex mente Pererii Hom. 1. in Gen. quam ut præstantissimum omnium eidem Pædagogum decuriaret; licet enim, ait ille, poena inferni re ipsa gravior sit, quam mors; cogitatio tamen mortis acrior, ac vehementior est ad peccatores deterrendos. Quo propius illa subit oculos; eo animum reverberat potentius, lupatoque suo inhibet, ne ad illicita feramur.

Alter, quem de Ur-Chaldæorum speciali privilegio sibi adoptaverat, erat Abrahamus: Hunc ipsemet informare dignatus est; huic peregrinationem in exteras, ne domi desidiosus delitesceret, indixit terras: *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi.* Gen. c. 12. v. 1. Ipsum in dubiis, ac periculis erexit: *Noli timere Abraham, ego Protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Gen. cap. 15. v. 1. Eidem consilio aderat in turbidis, & titubanti, an Ismaelem proturbare domo sua ad urgentissimas Saræ uxoris propriæ preces deberet: ait:

ait : *Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua, omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus.* Gen. 21. v. 12. Ipsum ad pietatem, ac perfectionem summam manuduxit : *Ambula coram me, & esto perfectus, &c.* Defuncta subinde uxore illius Sara, nunquam & nusquam legitur eidem Patriarchæ, aut apparuisse, aut illum in aliquo informasse Dominus. Quid causæ? Rupertus Abbas qua eruditione, qua sanctimonia vitæ inclitus, opinatur in Gen. Libitinam vicarias Numinis vices in eo informando, atque in officio continendo obiisse : *Solicita cogitatio de sepulchro, & morte vices gerit divinæ protectionis.* Ipsa in Numinis locum cooptata, intra æqui, rectique fines eundem coercuit. Tantæ nimirum mors in instituendo est authoritatis, ut secundum Deum nec quidquam præstantius inveniat. Eapropter Abulensis exponens sepulturam confortis ipsius in spelunca duplici, arbitratur unam partem pro corpore, aliam pro auribus erutam fuisse; ita ut cadaver illud sepultum fuerit instar sedentis in cathedra. Hoc situ demonstraturus Magistrum optimam sibi deinceps, aliisque futuram uxorem emortuam, cujus prælectiones omnem aliam Academiæ professionem exuperarent. *Solicita cogitatio, &c.* sub hujus disciplina in fide, spe, charitate, hospitalitate, aliisque virtutibus in tantum provectus est Abraham, acli ipso Deo directore, ac Præceptore usus fuisset. *Solicita cogitatio, &c.*

Tertius in mentem mihi venit vir simplex, ac rectus, & timens Deum, Jobus nomine. Cujus ea in adversis exstitit constantia, ut totius tartari viribus concuti nequiverit : ea sanctitas, ut perinde ac aurum obryzum ex camino tribulationis purius evaserit : ea puritas, ac innocentia, ut ne quidem cogitationem ullam male probam in animum admiserit : ea virtus, ut ipsius Numinis sententia illi par sub convexo non fuerit : *nunquid considerasti*, loquitur ipse Dominus ad satan, *servum meum Job, quod non sit ei similis in terra.* Verum quemnam Anacharsen Magistrum nactus est, qui eum in tantum firmavit? quis illum tam genero-

fos edocuit mores? quis ad tam considerata eloquia linguam ipsius erudiit? quis intentiones cordis direxit? quis in medio cæcæ gentilitatis tantæ lumine sapientiæ illustravit? profecto alios inter doctores mors primipila ac princeps extitit. Hæc illum erga Deum religiosum, erga proximum benevolum, erga se ipsum austerum, in conversatione exemplarem, in precibus devotum, in vita irreprehensibilem reddidit; hæc passiones lupato coercuit, carnis blanditias subegit, sollicitudines anxias temperavit; hæc in medio superstitionis citra vatum documenta, citra Evangelii lucem infontem servavit. *Dies mei*, eructat ipse, *breviabuntur*, *Et solum mihi superest sepulchrum*. Quid inde? *Non peccavi*. Sepulchrum me a peccati lapsu vindicavit; saxum tumuli remoram iniecit, ne ad petram scandalii impingerem; ex cinere progerminavit, quæcunque est virtus mea; contemplatio mortis, vitæ melioris mihi extitit aurora, & diluculum.

Excipiamus id ipsum non tam ex ore meo, quam calamo Gregorii Pontificis Maximi lib. 7. mor. c. 16. *Perfecta vita est*, ait ille, *mortis meditatio, quam dum justi solícite peragunt, culpæ laqueos evadunt*. In exemplum hujus ac robur illico subjungit præfatum virum ita scribens: *Unde Et B. Job, quia dies suos consideravit breviari, Et solum sibi superesse sepulchrum pensavit, apte subjunxit non peccavi. Mors enim est frænatrix affectuum, custos morum, Pædagogus vitæ.*

Et ne forsitan præteriisse sexum foemineum Dominus videatur, eandem ipsam inspectricem sponsæ suæ dilectissimæ posuit. *Si ignoras te*, inquit, *O pulcherrima inter mulieres! egredere, Et abi post vestigia gregum*. Cant. 1. v. 7. Sed quid quæso hoc suo consilio cœlestis indicare voluit Sponsus? Num forte ne caput erigeret, utpote cui tam humile pascendi gregis officium committeretur? Id luculenter expressisset Sponsus, si indixisset, ut juxta receptum Opilionum ritum gregem duceret pascendo, grege illius sequente vestigia. Væ! misero gregi, cujus pascoris distracta, ac obliqua sunt vestigia. *Væ!*
quia

quia coecus caeco ducatum praestet, nonne ambo in foveam cadunt? Quid ergo est mysterium, quod gregem sequi mandet, ad se cognoscendam? Id sane, ut aestuante sole, & campis siccitate pressis progrediatur tumultuarie incedentem, cujus festino motu pulvis in sublime attollitur, & in nubem agglomeratur. Ex hoc inquit, pulvere oculis insperfo te cognosces, quæ sis, & quæ Genealogia tua. Hoc enim es, quod intuleris, hoc eris, quod obtutum confundit. Hoc es, quod pulvis iste, quem grex pedibus attollit, hoc es, quod ostendit illud speculum, quod non fallit, hoc es, quod docet hic Pythagoras veritatis amantissimus. Ista tua pulchritudo pulvis est. Dicet; iste decor, iste ornatus pulvis est, ista cincinnitas & elegantia pulvis est. Si te ignoras, exito ad campum, & sequere vestigia gregum, ibi te dignosces, pulvis ille exacuet ad discutiendum cunas tuas, oculos, quos fallacia tibi præcluserat. Hoc magistro si usus fueris, brevi altissimam sapientiam, quæ in suimet cognitione subsistit, imbibes.

Ut vero his, aliisve magisterio libitinæ probe consultum est, ita omnibus, ac singulis quantumvis impiis ac sceleratis eandem commendat Sapiens Eccl. 7. *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Non peccabis concupiscentia oculorum, quoniam facile contemnit omnia, qui se brevi judicat moriturum. Nemo in funere congregat, raptoque vivit, cum jam non vivit, sed rapitur. Nemo aurum domui infert, cum effertur; novit enim, etsi multarum opum dives sit, plurimaque inclytus parentela, nec quidquam secum, aut pecuniæ, aut supellectilis, aut cultus, præter linteolum, quo involvatur, ablaturum. Novit, quod disseruit Jobus c. i. v. 21. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc.* Novit, quod psallit David Rex Psal. 48. *Relinquent alienis divitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum.* Novit, quod doctor gentium scripsit Timotheo suo: *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possumus.* Non item peccabit concupi-

scientia carnis: mortis enim recordatione perculsa libido in lilium sola falcis intentione demutatur. Quoties recogitat, qualis post mortem caro futura sit, toties furens in medullis flamma restinguitur. Nihil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quam ut unusquisque hoc, quod vivum diligit, quale sit mortuum, penset. Considerata quippe corruptione carnali citius dignoscitur, quoniam cum illicite caro concupiscitur, tabes desideratur. Non delinquet etiam superbia vitæ; utpote memor, quod unus omnium idemque squallor in umbra est; unius conditionis securis cum tripode, nec pedum a sceptro distinguitur. Memor quod unus sit hominum, jumentorumque interitus, & in unum coalescent ossium fascem, consul & subulcus, sagum, toga, prætexta, uno eodemque situ involvetur. Memor Numen superbiæ nostræ cinerem, quo tumorem infringat, veluti exoneranti sese in aridam Oceano opposuisse arenam, & id ipsum nobis meritis, quod quondam Jobo infusurrare: *Circumdedit mare terminis meis, & posui vestem, & ostia, & dixi: usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Job. 38. Quantumcunque sese in sublime attollat, tandem ad sepulchri pulverem detumescit, ac deficit. Hinc divus August. lib. 1. de Gen. contra Man. c. 28. scite concludit: *Nihil sic revocat homines a peccato, quemadmodum imminentis mortis cogitatio.* Quod si enim diem mortis suæ homines cogitare vellent, animum suum ab omni cupiditate infrænarent; nec sensus hominis distraheretur: nec delectaret in cinere, sed cruciaret lascivia.

In divina sua Apocalypsi 6. testatur S. Joannes a se visos quatuor Equites perquam peregrinos. Primus insidebat equo candido, arcu, & diadema insignis. Alter ruffo, & huic datum erat, ut sumeret pacem de terra, & datus erat ei gladius, quo se invicem interficerent. Tertius nigro vehebatur, habebatque stateram in manu sua. Postremus ferebatur equo pallido, & nomen illi mors. Indagat myste-

myfterium Adalbertus Magnus, quid ſibi velint hi equites? & docet adumbratas eſſe in iis diverſas formas, quibus Aſſertor noſter ad reducidos perverſos utitur. Primum quidem educit album, cum gratiis, ac beneficiis pellicit. Subinde ruſſo vehitur, cum mortem ſuam, ac ſanguinem pretioſiſſimum ponit ob oculos. Furvo vero, flagella immittendo, ac caſtigando. His omnibus incaſſum tentatis mortem ipſam ad conterrendum, percellendumque peccatorem educit. *Et qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors*, Adalb. M. ſerm. 47. Verba illius ſunt: *Chriſtus qui inſidet, mors vocatur, & per pallidum equum intelliguntur illi, qui jejunio & vigiliis ſe pallidos efficiunt*, Cum Chriſtus mortis formam allumit, eamque peccatori objicit, quantumvis ille perinde ac equus indomitus, & effrænatus Bucephalus ſit, facile tamen edomat, eoque adducit, ut areſcat in patera luxus, palleſcat in purpura laſcivia, ut ad crebras vigilias aſſueſcat caro, tantumque ſeſe voluntariis emaceret poenitentiis, ut ex pallore quivis legere poſſit, quæ de ſe ſumpſit ſupplicia, quantumque indomitam antehac licentiam detriumphaverit.

Compertiſſimum id credo evaſiſſe fulminato illi Epuloni in altera vita, in qua irritis precibus lympha poſtulata inſtabat apud Abrahamum, ut Lazarum vita functum deſtinaret in domum fratrum ſuorum. *Rogo ergo te Pater, ut mittas eum (Lazarum nempe) in domum Patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* Luc. 16. v. 27. 28. Vitam quippe per omnia licentiæ dedecora improbatiffimam ducunt, certo certius in hoc perpetuæ damnationis barathrum devolventur, niſi ſalutari illius conſilio præcipitio revocentur. Cui cum Abraham, Moſen, & Prophetas, id eſt: divina oracula, coeleſtemque doctrinam, quam habebant, objeciſſet; reſpoſuit infelix Helluo: *Non ſic, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent.* Ibidem. Mortuorum oratio penetrabilior eſt omni gladio ancipiti, refrænât libidinem, coercet avaritiam, adamantina

infringit præcordia, & ad frugem inflectit. *Si quis ex mortuis ierit ad vos, &c.* Explodi viventes, & taxari, tanquam minus e tripode perorent, possunt; emortui sano iudicio, tanquam inconculsi veritatis testes, neutiquam possunt. Credibilissimum habetur, quod hi oculis arbitrati sunt, quam alii calamo ex traditione, aut inspiratione complexi. *Si quis ex mortuis, &c.* Ipse intuitus mortui mortificat lasciviam, & ad castimoniam vitæ, timoremque salutarem componit. Ita dives iste (loquor cum S. Ambrosio) serus Magister esse incipit, cum jam nec discendi tempus haberet, nec docendi. Utinam ah! utinam hanc scholam frequentarent illi, qui ignobile ævum per quævis enormia vitia emetiuntur, procul dubio ad meliorem sese frugem reciperent! utinam illi, qui horas integras ad crySTALLINI sui Confiliarii aras excubant, hoc speculo uterentur; mores suos certo sanctius efformarent. Utinam alii usurarii, arrogantes, asoti, idem consilium sequerentur, meliori & ipsi vitæ redonarentur, & si vel lemuribus inferni antehac persimiles extiterint, rationes suas, ac statum religiosius componerent.

Ego, replicat hic quispiam, sæpe numero de morte cogito, imo nemo est, cui vel non invito ingerantur horridæ illius imagines; vix dies effluit, quo non pulsantur campanæ pro demortuis, vix hora, qua non auditur quispiam hic, aut alibi sublatus; inter mortes, & mortibus vivimus, & tamen pluribus id parum ad correptionem conducit, nec ullum vivendi licentiæ finem faciunt, nec e teporis sandapila una mecum exurgunt. Ergo præfata magistra tanti neutiquam habenda, ut jactatur. Ajo, ita revera esse; ast non in informatrice, sed in discipulis vitium est. Hi enim non nisi superficialiter de morte cogitant, & perinde ac si ad illos nequaquam pertineret; haud dispari ratione, quam si quispiam inscriptionem Epistolæ alteri credendæ legat, nec aperit, sed remittit; sic ipsi cum mortis icone procedunt. Vident vicinum mori, & dicunt: Titius nobis valedixit: Requiescat in pace; & in se nullatenus descendunt.

Nabu-

Nabuchodonosor per somnium vidit arborem excindi (in qua ipse adumbrabatur) *cujus aspectus ad terminos universæ terræ, folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius.* Dan. 4. v. 9. Vix autem evigilaverat, & somnus fugerat ab eo in tantum, ut opus fuerit somnium illius divinare; pari ratione permulti mortem veluti somniando respiciunt, & mox oblitterant: vel si forsitan ad cor demittunt, mox ingruente diversarum curarum turba ad alia defleunt. Consilium autem Spiritus sancti est, ut non obiter, aut uno duntaxat opere memores illius simus, sed omnibus: *In omnibus operibus tuis, ait, memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Eccl. 7. v. 40. Una cogitatio modicum fors præstabit, at repetita profundius radices aget. Una calvaria non percellet, percellent multæ. *In omnibus, &c.* quotiescunque sese offert peccandi occasio, mortem, exitum animæ, instans districtissimum judicium cogita, & desistes ab opere perverso. Mors erit nobis veluti clavus, quo navim animæ nostræ, ne exorbitet, ad portum æternitatis dirigamus. Sit Pædagogus, qui semper ob oculos versetur, agenda dirigat, male acta castiget, in lubrico fulciat, in omnibus manuducat. Sit Philosophia nostra mortis meditatio, qua animum a terrenis avocemus, & ad futura, cœlestiaque dirigamus. Cum respiramus in signum regressus animæ, seu in memoriam expirationis ejus, toties meminerimus mortis, si fieri potest, ut per mortem ductricem vita potiamur æterna.

Cum sol a nobis longius recedit, inquit Barad, mortua sunt prata, arbores, flores: eodem appropinquante reviviscunt. Eundem in modum cum a civitate Naim sol verus Christus abesset, mortuus est adolescens, & egerebatur filius unicus matri suæ: at cum appropinquaret portæ civitatis, mortuus revixit, extinctus flos refulsit, juvenem enim hunc D. Greg. Nyssen. in lib. de creat. hom. c. 26. florem appellat. Qui (inquit) juvenem retulit, florem, qui marcuerat, indicavit, cujus adhuc vultus sanguine vestiretur, & genarum decor grato fulgo-

fulgore nitesceret, &c. Appropinquavit lux, discessere lethi tenebræ, occurrit morti vita, in fugam versa est mors: incidit in ipsum gaudium mœror, victus mœror abiit. *Noli*, inquit, *flere*, lamenta in lætitiâ, in risum lachrymæ, in festum diem exequiæ commutatae sunt. Non potuit nempe ultra mors progredi, occurrente vita stetit, potentisque dexteræ superata vi terga vertit, quamque ferebat prædam, deferuit. Surgit (mirabile dictu) mortuus juvenis, loquitur, feretrum relinquit, matri redivivus restituitur, secundum corpus a Christo redanimatum, qui nunquam moriebatur secundum animam. Hucusque Barradius. Unde contra Epicureos exurgit

§. IV.

QUÆSTIO POLEMICA.

An detur altera vita, & quidem immortalis?

Notandum, quamvis de fide divina credendum sit, animam hominis post fata superstitem esse, ac æternum durare; id ipsum tamen contra Epicuri assecclas, &c. tanquam fundamentum omnis honestatis ratione naturali demonstrandum est, animam rationalem nimirum talis esse naturæ, ut exigat perpetuam sui conservationem, adeoque immortalitatem habere *naturalem* (non essentialem, quæ soli Deo competit) ut hoc pacto homines carni, & sceleribus immerfos, qui se ipsos lactare contendunt, inani spe animam a corpore separatam simul perire, communem cum bestiis interitum optantes, postquam moribus & vita in bestias commigrarunt, ne metu futurorum suas sibi voluptates reddant amaras: ut, inquam, nos terrenis immerfos homines salubri timore perculsos a periculoso sopore excitemus, qui apertis tandem oculis sua videant discrimina, ac meliorem, quam hujus vitæ amaras delicias, felicitatem quærant. Itaque

Resp. Anima rationalis est naturaliter immortalis. Quod Scriptura docet *Sapientia 5to: Justi autem in perpetuum vivent. & apud Dominum, est merces eorum.* Item *Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt*

cidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Item
25. *Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vi-*
tam æternam. Item Concil. Later. sub Leone 10. sess.
8. *Damnamus omnes asserentes animam intellectualem*
mortalem esse, nobiscum sentiunt etiam unanimiter
omnes SS. PP. Probatur nunc ratione naturali: om-
nis substantia immaterialis est naturaliter incorru-
ptibilis, & immortalis, atqui anima rationalis est
immaterialis, ut constat, ergo anima rationalis est
immortalis, & incorruptibilis naturaliter. Prob.
Ma. Illud, quod est corruptibile, debet posse de-
strui remanente subiecto, a quo sustentabatur, at-
qui substantia immaterialis nullum habet subiectum
sustentationis, cum a nullo dependeat, ergo est
incorruptibilis; unde si destrui deberet, destrueretur
per annihilationem, atqui annihilatio naturali-
ter fieri nequit, ut creatio, cum annihilatio fiat
per solam subtractionem virtutis conservativæ in-
dependenter a subiecto, omnis autem actio causæ
creatæ dependeat a subiecto naturaliter, ergo natu-
raliter destrui non potest ab ulla causa creata anima
rationalis. Confirm. primo: Quidquid esse definit,
vel definit defectu subiecti, vel per introductionem
contrarii; vel defectu causæ conservantis, atqui
anima rationalis naturaliter definire non potest de-
fectu subiecti, cum nullum habeat subiectum su-
stentationis, a quo in suo esse dependeat; non eti-
am ratione contrarii, quia nihil eidem contraria-
tur; nec defectu causæ conservativæ, quia Deus
conservans est indefectibilis, neque conservare a-
liquid definit, nisi ad exigentiam alicujus creatu-
ræ; ergo. Confirm. secundo: Anima est ex natura
sua simplex, & indivisibilis, tum in partes essen-
tiales, tum integrales, atqui quod est simplex, non
potest corrumpi, quia non potest sic definire, ut
illius aliquid pereat, aliquid maneat, quod est cor-
rumpi; ergo anima non est naturaliter corruptibi-
lis, annihilatio enim non est rebus connaturalis,
cum non fiat per potentiam rebus intrinsecam, sed
per solam liberam voluntatem creatoris; hac ratio-
ne probant SS. PP. animam immortalem, sic Div.
Greg.

Greg. Neo-Cæsarienf. Item Greg. Nyffen. in orat. Catechet. c. 8. *Quomodo dissolvi potest, quod non est compositum.* Probatur etiam argumentis moralibus. Datur in Deo universalis providentia omnium hominum; ergo ad eum pertinet sceleratos condignis punire poenis, & justis, &c. atqui Deus aliquando neutrum facit in vita præsentis, ut docet experientia, ergo debet esse alia vita, in qua justis a Deo præmia reddantur, improbis poenæ infligantur, unicuique secundum opera ejus, quod admissa mortalitate animæ dici non posset; cui rationi canit Gregor. Nazianz. *Nam graviter esset rebus hic duris premi, nisi summus olim verteret talos Deus.* Præterea secundo: Homines (si anima esset mortalis) essent miseres brutis, quæ non conficiuntur tot curis, infortuniis, quot homines ipsi cruciantur; bruta fruuntur suis bonis in hac vita ad satietatem suorum desideriorum, hominis appetitus nunquam quiescit, unde illud August.. *Inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Tertio: Fundamentum omnis religionis, Mysteriorum Fidei, Justitiæ, Innocentiæ non potest esse falsum; & vicissim dogma, quod tollit e vita omnem virtutem, inducit omnia scelera, non potest esse verum; atqui immortalitas animæ est fundamentum religionis, &c. mortalitas vero inducit licentiam omnium scelerum, ergo, &c. fac enim, animam hominis una cum corpore extinguere, frustranea est cœlestis beatitudo, virtutum & honestatis incitamentum, inanis horror poenarum inferni, avocatio a vitiis, & ut ait D. Gentium prima ad Corinth. *Vana esset fides nostra, & spes nostra;* ergo. hinc merito insipientes Sapient. 2. Script. vocat eos, qui negant immortalitatem animæ v. 21. dicens: *Hæc cogitaverunt, & erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum.* Insipientes autem vocare non posset, si nulla ratione naturali demonstrabilis esset immortalitas animæ. Quarto: Naturaliter appetimus, ut nobis post mortem bene sit, exoptamus immortalitatem, horremus mortuos homines, non item cadavera brutorum, nocturnam habitationem fugimus in sepulchris;

chris; ergo natura ipsa nos docet animam post vitam temporalem vivere, imo experientia ostendit animas sæpe comparuisse: hoc plurimi Ethnici nullam fidei nostræ normam habentes agnovere; quos longo citatos ordine refert P. de Rhodes l. 2. *Disp.* 28. *quæst.* 1. *sect.* 2. §. 2. Neque ab hac sententia recessit Aristoteles (ut male opinabatur Scotus) qui primo de anima, textu 49. docet: *Siquidem melius est intellectui non cum corpore esse; item text. 65. Intellectus autem videtur innasci, substantia quædam existens, aut non corrumpi*, ubi per intellectum intelligit animam rationalem, per se subsistentem non corruptibilem. Item text. 66. ipsum igitur intelligere & speculari marcescit interius, alio quodam corrupto, ipsum autem est impossibile, hoc est: in senectute languescit anima intellectiva in operationibus intellectivis debilitato, & corrupto interiori phantasie organo, ipsa autem anima intellectiva remanet impatibilis. Item 2. de anima. text. 21. videtur genus aliud animæ esse, & hoc solum posse separari, sicut perpetuum a corruptibili. Ex quibus clare patet animam rationalem esse naturaliter immortalem. Sed contra

Oppon. primo: *Ecclesiastes cap. 3. v. 19. dicit: Unus interitus est hominis & jumentorum, & æquæ utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius; Ergo sicut dum jumentum moritur, anima ejus corrumpitur, ita etiam corrumpetur anima hominis. Secundo: Sapient. 2. v. 2. dicitur: Ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus. Tertio in 6. Synodo Constantinopolitana approbatur Epistola Sophronii, quæ animam asserit non esse immortalem per naturam, sed tantum per gratiam. Quarto: Aristoteles primo *Ethic. c. 10.* reprobatur sententiam Solonis, qui hominem dixit felicem non nisi post mortem, cum juxta Aristotelem, felicitas in operatione consistat; ergo censet post mortem hominis nullam esse perfectam operationem; ergo nec animam immortalem. Item primo *Physic. text. 33.* non agnovit actionem*

nem creativam, docens ex nihilo nihil fieri posse, atqui si anima esset immortalis, debuisset creari, quia deberet esse independens a subjecto. Resp. ad primum explico Eccl. Eundem interitum habet homo, quem jumenta secundum rationem corporis, & totius compositi humani qua talis, ut explicat S. Thom. cum SS. PP. C. eundem habet ratione animæ N. ant. & conf. hic textus explicari debet de toto composito humano, & conditionibus, quæ consequuntur rationem corporis, quod est corruptibile, & mortale, sive ab anima vivente separabile; ideo sicut homo dicitur ratione solius corporis factus de terra, ita etiam ratione solius corporis revertetur in terram *Eccle. 12. Revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & mox adjungit, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Unde etiam clare patet, mortuo homine non mori animam. Ad secundum textum dicit Salomon id in persona insipientium peccatorum, ut clare patet ex toto hoc capite; quorum sensum dein reprobatur dicens vers. 21. *Hæc cogitaverunt, & erraverunt.* Ad tertium, etiam explico: asserit animam immortalem per gratiam creationis Con. per gratiam gratuitæ conservationis ex supposito, quod eam creaverit N. cum enim Deus non teneretur creare animam, gratiam ei præstitit, quando eam creavit, & naturam illi immortalem physice contulit, quo sensu Sophronius immortalitatem animæ adscripsit gratiæ divinæ, supposita autem hac gratia creationis non eam conservat pure gratuito, cum ei conservatio perpetuo ex natura competat. Ad 4. Con. ant. N. conf. cum illatione. Aristoteles enim, ut Philosophus naturalis locutus est de sola beatitudine hujus vitæ, & felicitate hominis, non vero de beatitudine alterius vitæ, & animæ separatae, ideo reprobavit Solonem docentem beatitudinem vitæ præsentis haberi primo ab homine post mortem, ex eo, quod esset immutabilis, non autem negavit simpliciter post mortem nihil boni, aut mali homini superesse; cum aliunde animam, & intellectum incorruptibilem agnoverit: quod actionem
crea-

creativam non agnoverit, nihilominus tamen animæ immortalitatem asseruit, dubius quomodo, & a qua causa produceretur, quomodo separata a corpore intelligeret, & ubi degeret, quod ex sensibus assequi argumentando non poterat; ideo asseruit animam non educi, ut aliæ formæ materiales educuntur, sed extrinsecus venire, & quoddam divinum esse, ut patet *primo de Anima text. 66. Intellectus autem* (sumptus pro anima) *fortassis divinum quid, & impossibile est.* Item *Ethic. 10. c. 7. de intellectu; quod sane secundum naturam videtur principatum obtinere, & præsidere, notionemque habere de honestis, & divinis rebus, sive divinum quoddam etiam ipsum sit, sive ex iis, quæ in nobis sunt, divinissimum.* Cæterum autem non explicavit. Ubi vero dicit. *Secundo Physic. text. 12.* formam non esse separabilem a materia, intelligit de formaeducta. Dum autem lib. tertio de Anima, tex. 20. dicit: quod passivus intellectus corruptibilis sit, loquitur de intellectu prout dependente a phantasmate, aut sumendo intellectum pro ipsa phantasia, quam sæpius intellectum vocat, ut ex contextu patet. Demum 20. de gener. animal. c. 3. n. 4. ait: etiam intellectualem animam haberi in potentia materiæ, non intelligit in potentia sustentativa, sed informativa, ut hoc ipsum immediate n. 9. dilucidat concludens: *Restat igitur, ut mens sola extrinsecus accedat, eaque sola divina sit; nihil enim in ejus actione communicat actio corporalis.* Ex quo patet eum tenere animam intellectualem, sive mentem non educi, nec dependere a corpore, nec esse corruptibilem, sed immortalem. Contra vero:

Oppones secundo. Gratia licet a solo Deo producat, & nulla alia causa, sitque spiritualis, est tamen corruptibilis, ergo etiam anima rationalis. Secundo. Sonus, impetus, lux, intellectio etiam spiritualis, licet non habeant contraria, tamen corrumpi possunt naturaliter, ergo etiam anima. Tertio. Anima non potest naturaliter creari sine corpore, ergo nec naturaliter conservari sine illo. Quarto. Anima est receptiva contrariorum, v. g. *Brev. Script. Tom. III.* N odii,

odii, amoris, ergo potest corrumpi. Quinto. Animæ in hoc mundo patiuntur afflictiones, dolores, tædia, atqui hæc pati est inchoative corrumpi, ergo. Sexto. Quod naturaliter est ex nihilo, potest naturaliter in nihilum reverti; ergo & anima naturaliter annihilari. Septimo. Anima naturaliter appetit uniri corpori, ergo esse extra corpus, & conservari, est illi violentum, aut si non esset violentum, haberet naturalem appetitum ad sui reunionem, & sic demonstrare possemus ex immortalitate animæ naturaliter resurrectionem mortuorum, quam tamen nulla ratio naturalis, sed fides evincit, ergo connaturale est animæ corrumpi. Resp. ad 1. Con. ant. N. conf. Disp. est: quia gratia est accedens spirituale, quod naturaliter dependet a subiecto, ex quo educitur, ergo potest sic destrui, ut remaneat subiectum, quod est, proprie corrumpi; at vero anima rationalis non dependet a subiecto sustentationis, ergo non potest destrui, nisi per annihilationem, quod autem gratia possit destrui, ratio est: quia habet contrarium tibi peccatum, cum quo in eodem subiecto stare non potest; anima autem rationalis utpote substantia, nullum habet sibi contrarium; Ad secundum Con. ant. N. conf. Disp. est: quia hæc possunt desinere remanente eorum subiecto, ratione causæ conservativæ creatæ, quæ naturaliter potest cessare, illa accidentia conservare; at vero anima rationalis, quæ non dependet ab ullo subiecto, ideo etiam desinere non potest remanente subiecto, & corrumpi, & si desineret, deberet desinere per annihilationem; quæ naturaliter non datur, quia nulla causa naturalis creata est, quæ exigat, ut aliqua entitas a solo Deo conservata, & independens a subiecto, uti est anima rationalis, annihiletur. Ad 3. C. ant. N. conf. quia anima utpote forma corporis creatur sine speciebus, ad quas procurandas a rebus sensibilibus indiget corpore, & sensibus, & sine his esset otiosa, neque quidquam operari posset, adeoque non esset in statu naturali; at vero postquam instructa est suis speciebus, quas per sensus, & phan-

phantasmata collegit, sufficiens etiam per se ipsam est, ut sola sine corpore operari possit, adeoque etiam naturaliter conservari. Ad quartum Dist. ant. est receptiva contrariorum, quæ pure contrariantur sibi ipsis, & ratione objecti con. quæ contrariantur subjecto, in quo recipiuntur, aut sibi ratione subjecti N. ant. & conf. Licet amor contrarietur odio, non tamen contrariatur ipsi animæ, quæ anima tam amando, quam odio habendo semper fertur in objectum sub ratione boni, & odit minus bonum, quod obest majori, ergo ex illa receptione contrariorum actuum non potest inferri corruptibilitas animæ: sicut ex eo, quod materia in se recipiat contraria, calorem, frigus, non possum inferre materiam esse corruptibilem; corruptibilitas igitur subjecti saltem denominationis solum infertur, si contraria contrariantur subjecto, v. g. quia calor contrariatur aquæ, in qua recipitur, hinc bene infero, aquam esse corruptibilem. Ad quintum Dist. ma. anima potest pati dolores, tædia &c. quæ sint destructiva corporis, cuius est forma Con. quæ sunt destructiva animæ N. ma. & min. Dum enim anima tædio afficitur, tristatur, &c. hic actus tristitiæ non adversatur, nec est destructivus animæ, sed provenit ex generatione eorum, quæ ipsi corpori adversantur, quod autem separationem a corpore horreat, id fit vel ratione corporis, quod temporalia non velit deferere, vel ratione mali, quod horret, quia nescit, quæ æternitas, an bona, an mala (maxime si conscia sibi sit peccatorum, eorumque remorsum habeat) sibi obtinget. Ad 6. N. ant. propter ly *naturaliter*, quod enim naturaliter fit ex nihilo sui & subjecti, sive per creationem, illud etiam aliter destrui non potest, nisi per annihilationem, atqui nihil potest naturaliter a Deo, ut Authore naturæ annihilari, licet possit a Deo ut absoluto Domino, & supernaturaliter; ergo. Ad septimum Dist. ant. appetit uniri corpori prius quam acquirat species rerum, aut quæ temporalibus inhiat, aut quæ futura imminetia mala pœnæ reformidat, con. appetit simpliciter, semper, & om-

nis, N. ant. & conf. Unio ad corpus in productione animæ omnino est naturalis propter operationes exercendas, ut dictum ad 3. & si illi primo non uniretur, esset omnino in statu violento; postquam vero jam acquisivit species, quia ex natura sua non dependet a subiecto, violentum illi non est esse sine subiecto, per se, & secundum se consideratæ, licet violentum esse possit ratione mali imminentis, quod aut prævidet, aut timet, ideo appetit diu conjuncta manere corpori, uti etiam timet resolvi a corpore; sed violentia hæc est violentia per accidens, alias Paulus non potuisset appetere dissolvi, & esse cum Christo. Hoc declarato sequitur: quod ex immortalitate animæ non possit ostendi resurrectionis mortuorum; quia anima ex natura sua non petit reuniri corpori corrupto; & licet peteret, tamen non sequitur, resurrectionem certo futuram, sed pure esse possibilem; quia per nullam actionem naturalem talis unio, & reproductio fieri potest. Quod vero animæ rationalis finis sit compositum humanum, quod per mortem tollitur, non sequitur etiam tolli debere animam; quia non est finis animæ adæquatus & unicus, sed tantum inadæquatus; cum adhuc habeat pro fine intellectionem & volitionem, qua cognoscat, & velit, quod habere potest in statu separationis, & solum sublato fine adæquato, res desinat. Contra vero:

Oppones tertio: Non est evidens, quod Deus præmia, & pœnas retribuatur bene, vel male meritis saltem in æternum, cum possit ab utrisque abstinere, vel saltem ad aliquod tempus tribuere; ergo non demonstratur demonstratione morali. Secundo: Justi sufficientem percipiunt delectationem in ipso actu virtutis, quæ sit virtutis præmium; ergo non requiritur præmium post mortem. Tertio: Tædium post mortem percipitur ab anima propter limitationem, non vero ex defectu competentis boni; ergo non requiritur bonum æternum quietans animam. Quarto: Datur appetitus ad volandum, nec tamen est naturaliter obtinibilis volatus; ergo etiam licet daretur ad æternitatem, non ideo

ideo naturaliter esset obtinibilis æternitas. Quinto: Appetitus ordinatus hominis est tantum ad tale bonum, quod potest percipere, quamdiu manet homo, ergo appetitus, quo æternum durare appetit extra corpus, ubi non manet homo, est inordinatus, & consequenter non est naturalis. Sexto: Horror naturalis, quem percipimus ex præsentia cadaveris humani, fit ex præoccupata phantasia, quam nobis ingenerarunt describentes mortuos; ideo si nesciamus nobis adesse cadaver, non timeamus; & nunquid barbari sine horrore in deliciis habent cadavera humana; ergo ex horrore non recte probatur superstes anima. Resp. ad 1. N. ant. evidens enim est Deum esse justum provisorum, alias si non esset justissimus, providentissimus, tunc non esset id, quo melius cogitari non potest, si non esset Deus, quod implicat; ergo evidens est Deum præmiare bonos, punire malos, & quidem poenis proportionatis ipsi vitio, præmiis proportionatis ipsi virtuti; atqui pro peccato, quod est offensa infiniti boni, satis fieri non potest per aliquam poenam temporalem, quæ non est proportionata tali delicto, hinc docent Theologi, ex suppositione æqualis pro peccato satisfactionis præstandæ ipsi Deo necessariam fuisse Incarnationem; ergo poenæ debent durare in æternum, uti & præmia, quæ si pure essent temporalia, non beatificarent hominem, qui ob metum perdendæ majoris beatitudinis affligeretur, præterquam quod nihil fit in rerum natura, a quo exigatur postea annihilari anima, Deusque non subtrahat concursum ut author naturæ, nisi ad exigentiam alicujus creaturæ. Ad secundum N. ant. Si enim in omni bene ordinata republica distincta pro virtutibus politicis bene meritis exhibentur præmia, male meritis poenæ, magis id fieri censendum est in ordinatissima secundum justitiam, & prudentiam divinam republica universali generis humani, attestante id Scriptura 2. ad Corinth. c. 4. v. 17. *Momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Item Matth. c. 25. v. 46.

Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem, &c. præterea, quod sæpe mali plus voluptatis habeant in culpa, quam doloris, & contrarium probatur in actu virtutis, ergo male argumentantur Stoici. Ad 3. N. ant. quia sensibilia hæc (utpote inferioris ordinis, quam sit anima spiritualis) tam parum conducunt ad fatiandam animam, quam parum conducit avena ad recreandos homines, qua tamen delectantur equi; ergo requiritur majus aliquod bonum omnibus sensibilibus scilicet Deus, cujus possessione perpetua acquietetur anima. Ad 4. Dist. ant. Datur appetitus ad rem naturaliter non obtinibilem, qui sit juxta dictamen imperfecti judicii Con. qui sit juxta rectam rationem N. ant. & conf. appetitus spiritualis boni, & æterni est juxta rationem, quæ docet perfectiora, & spiritualia debere posse saturari perfectioribus & spiritualibus, præterquam quod appetitus ad immortalitatem non sit tantum elicitus, sed etiam innatus, & a natura inditus, sicut natura indidit appetitum viventibus ad conservationem sui, & propagandam speciem, per vim generandi. Ad 5. Dist. ant. ille est appetitus ordinatus pro homine adæquate sumpto, qui est tantum ad tale bonum, quod potest recipere homo, quamdiu manet homo, Con. ille est appetitus ordinatus pro anima hominis, aut homine inadæquate tali, qui est tantum ad tale bonum, quod potest percipere homo, quamdiu manet homo N. ant. & conf. quia anima rationalis etiam extra corpus posita, potest percipere bonum sibi soli etiam conveniens, ideo etiam in corpore constituta potest illud appetere. Ad 6. N. ant. licet enim quandoque horror talis augeatur per phantasia, non provenit tamen simpliciter a sola phantasia, quia pluribus constat historiis, quod etiam ignari de præsentia cadaverum ex præsentia animæ separatæ horripilationem naturalem passi sint, quod ipsum canes & equi sæpius demonstrarunt, qui ad præsentiam spectri, terroris argumenta edidere; animas autem ad nos rediisse, non vero solos dæmones aut Angelos etiam probant historiæ. Imo ipsorum Epicureorum, & Sto-

Stoicorum animæ aliter in morte de immortalitate sua sentiendum docent, dum fero nimis e vivis in æternitatem infelicem exturbandæ ingemiscere coguntur. Sapient. 5. *Nos insensati! ergo erravimus.*

§. V.

MISCELLANEUM SCRIPTURISTICUM.

In quo loco fuerint mortuorum etiam Sanctorum animæ ante Christi mortem?

Merito hæc Quæstio occasione hujus adolescentis defuncti occurrit, pro qua notandum: quod sicut post Christi mortem, ita & ante illam quatuor fuisse animarum separatarum ordines, seu status. Quædam, quæ in statu peccati mortalis e corporibus emigrarunt: quædam, quæ in solo originali: quædam vero in statu justitiæ, cum aliqua tamen veniali culpa, aut reatu poenæ: aliæ rursus justæ, & omnino puræ, ac mundæ: sive ita e corporibus egressæ sint, sive post egressum fuerint purgatæ, pleneque mundatæ. De tribus prioribus generibus non est quæstio, quia in omnibus illis eadem est ratio de statu, & loco animarum ante, & post Christi mortem. Nam quæ e vita in primo statu decessissent, perpetuo detrudebantur in tartarum: quæ vero in secundo, perpetuo quoque excludebantur a regno beatitudinis, & in proprio ipsis destinato loco, (qui *Limbus puerorum* dicitur) recipiebantur, ubi vel perpetuo, vel usque ad judicii diem manent. Quæ vero tertio loco annumeratæ sunt, in locum purgatorii deferrebantur. Poterant autem inde exire ante Christi mortem, quia poterant antea plene purgari. Hoc enim non pendebat ex executione mortis, seu reali satisfactione Christi pro genere humano; sed ex commensuratione, ac proportionem poenæ purgatorii ad reatum ex peccatis dimissis relictum. Igitur sermo præsens de quarto ordine animarum instituendus est. Supponimus autem ulterius ex materia de beatitudine Sanctas animas plene mundas, & purgatas statim ad Beatitudinem evolare post Christi mortem. Investigan-

dum igitur est, an idem fieret ante Christi mortem, vel quo reciperentur illæ animæ, quemve statum haberent.

Resp. primo: Ante Christi mortem, nullam animam quantumvis sanctam, & puram, essentialem beatitudinem accepisse. Ita docent Theologi in 3. dist. 18. & in 4. dist. 2. D. Thom. ibi, & quæst. 49. art. 5. & in hac etiam quæst. art. *Alexand. Hien.* 3. part. quæst. 18. memb. 4. Scotus in 4. dist. 3. qu. 3. & reliqui, qui hoc sensu tradunt Christum morte sua aperuisse hominibus januam regni. Quod potius de essentiali beatitudine, quam de corporeo loco coeli Empyreï intelligendum esse, tradit etiam Innocent. in c. *Majores. de Baptismo.* Et prob. primo ex Paulo ad Hebr. 9. ubi explicans ritum illum veteris Legis, quo summus Sacerdos tantum semel in anno ingrediebatur in Sancta Sanctorum non sine sanguine, quem offerret pro peccato, dicit in hoc significatum esse nondum fuisse *propalatam Sanctorum viam*, donec Christus summus Sacerdos se ipsum pro peccato in sacrificium obtulit. Ita exponit Chrys. hom. 15. Theophylact. & alii, & Ambrosius inquit, *coelum mortalibus fuisse inaccessibile.* Idem Anselmus, & D. Thomas, qui addit propterea Christum vocari *ostium*, Joan. c. 10. & *viam* Joan. c. 14. quia ipse aperuit viam, & ostium regni cœlorum. Unde subjungit Paulus statim c. 10. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id est carnem suam.* Ubi Chrysost. homil. 18. *Introitum* (inquit) *hic coelum dixit, & accessum ad spiritualia, quam initiavit, inquit, seu propalavit.* *Dedicatio enim dicitur initium utendi, & ideo novam dicit, siquidem tunc apertæ sunt portæ cœli, quod neque tempore Abrahamæ contigit.* Et eodem modo exponunt reliqui Patres citati: ac propterea de veteribus Sanctis dixit Paul. c. 11. *eiusdem Epistolæ.* *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis re-promissionibus; sed a longe eas aspicientes, ut ibi exponit D. Thom. & Ansel.* *A longe, inquit, id est, oculis fidei considerantes, quod post mortem eas essent acce-*

accepturi, non protinus, sed post longa tempora in adventu Christi. Secundo. Uti possumus alio testimonio Pauli ad Ephes. 4. ita illud Psalmi 67. interpretantis, Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem, ubi nomine captivitatis intelligit Sanctos antiquos, qui ante Christi mortem veluti captivi, & in carcere detinebantur, quos ipse moriens inde liberavit. De quo mysterio dicitur Zachar. 9. Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua, ut ibi Hier. Rupert. aliique exponunt. Idem quoque mysterium videtur significasse Petrus 1. Canon. c. 3. dicens: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu, in quo veniens prædicavit iis, qui in carcere erant, spiritibus. Proprius enim sensus esse videtur, Christum in spiritu, id est, in sola anima prædicasse, ac simul contulisse æternam gloriam spiritibus sanctis, qui in carcere erant detenti. Ita Cyrill. Alex. 12. in Joan. cap. 36. & libr. 1. de fide ad Reginas satis post medium. Et lib. de fide ad Theodos. prope medium, ubi introducit Christum dicentem compeditis, egredimini: & existentibus in tenebris, revelamini. Idem Nicephor. Constantinop. Epist. ad Leonem Pap. quæ habetur in Synodo Ephes. tom. 3. cap. 22. juxta finem dicens: animam Christi prædicasse illis spiritibus resurrectionem, libertatemque, & redemptionem impertivisse. Idem Iren. L. 4. contra hæres. c. 45. versus finem. Athanas. Epist. ad Epictet. non longe a principio, quam refert. Epiphani. hæres. 77. Ruffin. in expositione Symboli, & Cypr. l. 2. ad Quirin. c. 27. Damasc. l. 3. c. ult. Tertio in hujus rei confirmationem notant SS. Patres: initium Evangelicæ prædicationis sumptum esse a regno Cælorum, quod sub eo nomine expresso antea in veteri testamento non fuerat annuntiatum; quia tunc longe distabat, & pro illo statu adiri non poterat. Ut ante passionem Christi appropinquasse dicitur regnum Cælorum, Matth. c. 3. Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum Cælorum. Quia nimirum passio Christi, per quam janua regni erat

referanda, jam parum aberat. Quapropter illa jam exhibita, non solum appropinquasse, sed advenisse dicitur regnum cœlorum: Hinc Chrysoſt. *hom. 4. in Marc.* *Quantum in meo corde est legens Legem, legens Prophetas, legens & Psalterium nunquam regnum cœlorum audiui, nisi in Evangelio. Quia antequam Christus aperiret januam regni, omnes animæ justæ detinebantur in inferno.* Quarto: Ratio a priori hujus veritatis ex ordinatione, ac lege divinæ justitiæ sumenda est, quæ in lapsu totius humanæ naturæ fundamentum habuit. Adam enim peccando omnibus hominibus clausit regnum Cœlorum: nam totam naturam humanam in sua radice infecit, atque odiosam Deo reddidit, ac propterea indignam æternæ beatitudinis reliquit. Fuit ergo justitiæ divinæ consentaneum neminem ad eam beatitudinem admittere, donec pro tota natura esset satisfactum. In quo magna est diversitas inter naturam Angelicam & humanam. Ex his inferitur Sancto-
rum animas a corporibus separatas retinuisse fidem, & spem usque ad mortem Christi. Prob. quia inprimis certum est habuisse charitatem (nam de sanctis & justis loquimur) & potuisse illius actus exercere, ut per se constat, quia non erat futura otiosa charitas in illis justis, ergo necesse est, ut aliquam supernaturalem cognitionem habuerint; ergo cum non habuerint visionem, necesse est, ut fidem retinuerint: fides autem, quæ per charitatem vivit, sine spe esse non potest, quia cum nondum teneat, quem amat, necesse est, ut spe in illum tendat. Deinde in animabus illis nihil erat, quod ab eis fidem, aut spem expelleret, cum nec visionem haberent repugnantem fidei, nec consecutionem, quæ spei objectum destrueret: neque etiam aliquem actum his virtutibus contrarium, cum essent justæ, & sanctæ; ergo. Tandem in animabus purgatorii manet fides, & spes; ergo multo magis in iis animabus, quæ erant in Sinu Abrahæ.

Nec obstat primo, quod Deus dicatur retribuere in die obitus unicuique secundum vias suas. *Ephes. ii.* seu juxta cujusvis merita, & retributio pro-

propria harum animarum fit beatitudo: Resp. enim, quod accommodare id intelligendum sit in diversis statibus pro temporum diversitate: igitur tunc in die obitus non dabatur iustis ultima retributio in se ipsa propter naturæ impedimentum, dabatur tamen in spe certa, & infallibili. Deinde ibi solum dicit Sapiens, Deum conferre retributionem secundum merita in die obitus: non tamen dicit, quænam sit ista retributio. Quocirca ille status, quem sanctæ animæ habebant in sinu Abrahamæ, potest dici retributio accommodata ipsarum meritis pro illo tempore. Sic enim dixit Abraham Luc. 16. ad divitem: *Fili recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala; nunc vero hic consolatur, tu vero cruciaris.* Ubi aperte significat illum statum gaudii, & consolationis fuisse retributionem meritorum, non ultimam & perfectam, sed tempori & statui accommodatam. Sicut etiam animabus, quæ in purgatorium tendunt in die obitus, datur retributio iuxta merita. Quia & pro malis operibus datur temporalis pœna, & pro bonis etiam datur tunc aliqua retributio. Nam confirmantur in bono, certæ sunt fuæ salutis æternæ: unde maxima consolatione recreantur, non recipiunt autem statim ultimum præmium, quia nondum sunt capaces: Quocirca tandem dici potest, omnes in die obitus recipere retributionem ultimam, nisi aliquod ex parte eorum impedimentum interveniat.

Nec obstat secundo illud Lucæ cap. 16. ubi Lazarus consolari dicitur, dives autem cruciari, sicut ergo dives receperat pœnam ultimam, ita & Lazarus ultimum præmium. Unde August. *Epist. 96. ad Evod.* propter hoc testimonium fateri videtur animas sanctas ante Christi adventum Divinitatem vidisse. Et eodem modo intellexit illum locum Justin. Martyr. *q. 60. ad Gentes*, quamvis ipse historiam illam non admittat. Resp. enim, quod illa consolatio Lazari erat quidem de æterna beatitudine, non tamen in re obtenta, sed in spe. Locus autem August. quo illa difficultas confirmabatur, valde obscurus est, & quidem D. Thom. hic *art. 5.*

ad 1. ita interpretatur August. ut non simpliciter neget Christum descendendo ad inferos aliquid Sanctis Patribus contulisse: neque etiam affirmat eos antea vidisse Deum; sed solum docet, eos, qui erant in sinu Abrahæ, non fuisse doloribus inferni subjectos. Retulerat enim August. opinionem, quæ hoc affirmabat, quam improbaverat; & quoad hoc subdit, se non invenire, quid illis Patribus Christus suo descensu contulerit, scilicet quoad solutionem a doloribus. Sed observandum est, August. eo loco sentire sinum Abrahæ, in quo erant Patriarchæ, Prophetæ, & alii justî, non fuisse in inferno, & consequenter cum in Script. dicitur, Christum descendisse ad inferos, non intelligi de sinu Abrahæ. Ex quo ulterius infert, illud beneficium, quod Christus contulit iis, qui erant in inferno, illuc descendendo, & solvendo eos a doloribus inferni, non esse collatum illis Patribus, qui erant in sinu Abrahæ, sed quibusdam aliis. Et hinc tandem concludit, se nescire, quid Christus descendendo ad inferos, Patribus existentibus in sinu Abrahæ contulerit, & potius sentit nihil contulisse. Sed ex hoc non potest inferri, August. sentire illos Patres antea vidisse Deum, aut non recepisse hanc visionem post passionem Christi, & propter ipsam; quia August. hoc non dicit, sed solum ait, propter hunc effectum non fuisse necessarium descensum Christi, & ideo ablata alia necessitate descendendi propter solvendo dolores inferni, concludit se non invenire, quid suo descensu Christus his Patribus contulerit. Hanc vero esse mentem ejus constat ex ratione, quam reddit: cum enim dixisset. *Quia evidentiâ testimonia & infernum commemorant, & dolores; nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse Salvator, nisi ut ab ejus doloribus salvos faceret; postea sic infert: Unde illis justis, qui in sinu Abrahæ erant, cum ille ad inferna descenderet, nondum, quid contulerit, invenio: Nimirum quia non solvit eos a doloribus. Et quia dicere posset aliquis contulisse eis visionem beatam, ad hoc excludendum subdit hæc verba: A quibus eum, secundum beatificam præsen-*

sentiam suæ divinitatis nunquam video recessisse. Ubi non dicit: eos fuisse semper beatos, sed eum per Divinitatem, & Beatitudinem suam, & per propriam essentiam semper fuisse illis præsentem: quasi diceret: ad communicandam eis hanc beatitudinem, non fuisse necessarium illuc descendere. Ad Justin. respon. falso citari. Nam potius eo loco indicat neminem ante generalem resurrectionem videre Deum, quod ab Ecclesia jam damnatum est.

Nec obstat tertio, quod Paulus *ad Hebr. II.* dicat de antiquis Sanctis: *Per fidem vicerunt regna, adepti sunt repromissiones.* Quod de repromissione vitæ æternæ intelligit Anselm. ibidem. Et licet sibi objiciat id, quod in fine ejusdem capituli dicit Apost. *Hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissiones.* Respondet tamen priora verba intelligenda esse de beatitudine animæ, posteriora vero de corporum resurrectione. Ergo. Resp. illa verba Pauli *adepti sunt repromissiones* intelligenda esse de temporalibus repromissionibus, ut communius Expositores intelligunt. Quod si admittere velimus expositionem Anselmi, ibi citatam; intelligendum est, Paulum loqui respectu temporis, in quo ipse scribebat. Nam jam tunc Patres antiqui adepti erant repromissiones quoad animæ beatitudinem, non vero de tempore ante Christi adventum.

Porro antequam ad positam in Titulo quæstionem respondeam, in quo loco fuerint Sanctorum animæ ante Christi mortem? notandum adhuc est: quosdam existimasse, esse locum aliquem cœlestem; alii esse paradysum terrestrem; alii (ut *Aug. refert lib. 4. de Virg. c. 15.*) putarunt non esse locum animarum, sed partem quandam animæ ipsius Abrahamæ, quod satis ridiculum est, ut ibidem ipse dixit, qui etiam *lib. 8. in Gen. ad lit. c. 5.* dubitat quid finis Abrahamæ sit. Origen. autem super Joann. circa illa verba: *Erat autem unus ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius*, metaphorice sinum Abrahamæ interpretatur; unde ad propositam sub initium quæstionem

Resp.

Resp. secundo: Locum in quo animæ Sanctæ detinebantur usque ad Christi mortem, *quem sinum Abrahamæ, vel Limbum Sanctorum Patrum* appellamus, fuisse in inferioribus partibus terræ. Conclusio hæc certa est, quæ primo probari potest ex modo loquendi sacræ Scripturæ. Nam *Genes. 37.* ait Jacob: *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Quo loco (quidquid hæretici contendunt) non potest inferni nomine sepulchrum intelligi. Primo: quia nec vox Latina hoc proprie significat, nec vox Hebræa *שְׁאוֹל* cuius loco Septuaginta verterunt *ᾗδης* quod significat gehennam, non *τάφος*, quod significat sepulchrum. Secundo: quia cum Jacob dicat se descensurum ad filium suum, non loquitur de corpore, sed anima; quia secundum corpus non erat descensurus ad sepulchrum filii sui, non enim erat in eodem loco sepeliendus. Præsertim cum putaret filium fuisse a fera pessima devoratum: descensurum ergo se dicit secundum animam ad locum Sanctorum Patrum; in quo (sine dubio) filium suum esse confidebat. Dicit autem se descensurum in infernum: est ergo locus ille subterraneus, atque in inferioribus terræ partibus. Quin potius, ait Suar. si interdum in Scriptura veteri nomine inferni significatur mors, vel sepulchrum, *ut Job 7. & alibi*, ideo esse, quia tunc per mortem omnes animæ in aliquem inferni locum descendebant. Unde revera non tam sepulchrum vocatur infernus, quam ipsamet mors vocatur descensus ad inferos. Præterea de eodem loco idem Jacob loquebatur cum *Genes. 42. & 44.* dicebat. *Deducetis canos meos cum mærore ad inferos.* ut Chrysost. exponit *hom. 4. in Marc.* & bene Hieron. *Eccles. 3.* ubi adjungit eundem locum optasse *Job cap. 14.* cum dicebat: *Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me?* Quod in eundem sensum exposuit Greg. *II. Moral. c. 6. alias 7. & l. 13. c. 16. & 17.* simili modo exponit illud *Job 17. Si sustinero, infernus domus mea est.* Secundo: Principaliter prob. Conclus. Patrum testimoniis, communique Ecclesiæ consensu. Universa enim

enim Ecclesia ita sentit de loco antiquorum Patrum, unde in hymno Ascensionis canit:

Inferna claustra penetrans.

Tuos captivos redimens, &c.

Sicque exponit Iren. lib. 4. cap. 45. & 66. quædam verba, quæ dicuntur fuisse Jeremiæ Prophetæ, & ab impiis Judæis expuncta (quod incertum est) verba autem sunt: *Recordatus est Dominus Sanctorum mortuorum suorum, qui prædormierunt in terræ limo, descendit ad illos.* Item Justin. Mart. dial. cum Triphone. Chrysost. hom. de Lazaro & divite, ubi sinum Abrahamæ vocat *Paradysum in inferno existentem.* Basil. in id Psal. 48. *Sicut oves in inferno positi sunt.* Cyrillus Alexan. lib. 1. de fide ad Reginas: Quod Christus sit Deus ex Matth. 26. ubi propter hanc causam dicit: *in Christi morte infernum Sanctorum animas emittere compulsus esse.* Idem sentit Origen. lib. 2. Periarch. versus finem; & optime S. Augustinus lib. 20. de Civit. c. 15. Atque idem docent multi ex Patribus citatis in priori probatione ex Scripturis, & plures alii. Tertio: Potest adjungi ratio ex ordine divinæ sapientiæ & justitiæ desumpta. Non enim expediebat animas illas a corporibus separatas, & extra viam constitutas super hanc terræ superficiem manere, quæ locus est viatoribus hominibus deputatus: & ideo extra paradysum terrestrem collocari debuerunt; quia & pro hominibus viatoribus creatus fuit, & propter peccatum primi hominis, pro quo nondum fuerat satisfactum, ab illo ejecti erant. Dices: cum animæ separatæ non sint corporeæ, non indigebant loco corporeo. Quod argumentum sæpe habuit dubium Augustinum, ut videre est lib. 12. in Gen. ad lit. c. 32. & aliis. Respondetur tamen, hoc argumento probari posse, neque damnatas, neque purgandas animas esse in locis corporeis, imo neque beatas. Dicendum est ergo (quamvis multi aliter sentiant) non posse animam separatam existere in mundo, quin sit realiter præsens in certo aliquo, ac determinato loco corporeo: non quod in illo sit corporeo

reo modo, id est, replens illum quantitatis mole; sed quod sit ibi realiter præsens, & indistans: distans autem ab aliis corporibus, quæ in locis distantibus existunt. Illud ergo spatium corporeum, in quo anima est realiter præsens, vocamus locum ejus, sive proprie, sive metaphorice dicatur locus, quod nihil ad præsentem veritatem spectat. Resp. ad quæsitum secundo: hunc locum, seu finem Abrahæ esse partem quandam inferni cæteris omnibus superiorem. Ut intelligatur, & probetur hæc assertio, supponendum est, juxta quatuor status animarum aliquo modo pœnales, qui fuerunt ante Christi mortem, quatuor distingui a Theologis *in* 4. d. 45. loca subterranea, quæ circa terræ centrum esse censentur, & ideo *inferna* vocantur ad Philipp. 2. *cœlestium, terrestrium, & infernorum*, vel *inferiores partes terræ*, ad *Ephes. 4. & Eccles. 24. & Apocalyps. 5.* dicuntur esse *subtus terram*. Quædam enim animæ sunt perpetuo damnatæ propter propriam mortalem culpam, & hæ sunt in infimo loco, qui per Antonomasiæ *infernus* dicitur *Luc. 16. sepultus est in inferno, Matth. 11. usque ad infernum descendens Isai. 54. & Numer. 16.* sunt infima loca, de quibus videri potest Hieron. *in Isai. & ad Ephes. 4. & Epiphan. in Ancor. a medio.* Aliæ sunt animæ justæ; purgandæ tamen aliqua pœna ignis, & hæ locum distinctum requirunt, cum in sanctitate, & justitia extreme distent ab aliis animabus, quamvis propter participationem pœnæ ignis vicinum locum postulare videantur. Aliæ sunt animæ damnatæ propter solum originale peccatum, & hæ propter carentiam pœnæ ignis diversum locum ab utrisque numeratis requirunt: & quia nec justæ sunt, ut cum justis collocari debeant, nec tam pravæ, ut societatem aliorum damnatorum mereantur, quia nec Deum odio habent, neque blasphemant, neque ut existimat Suar. inordinate vivunt; sed licet fide careant, secundum rationem naturalem recte vivunt: de quo loco, & statu *in prima secundæ* ubi de peccato originali agitur, latius differunt Interpretes. Nunc sufficiat testimonium Concilii Florent.

in

in literis unionis, ubi locum harum animarum in inferno collocat. Aliæ denique fuerunt animæ justæ nulla purgatione indigentes: tamen propter naturæ impedimentum usque ad Christi mortem, quasi in carcere detentæ, ac beatitudine privatæ. Eæ igitur quartum locum requirunt distinctum a cæteris, vel propter carentiam poenæ ignis, vel propter sanctitatem animarum, & spem certam beatitudinis, vel propter utrumque.

Dices: de hoc loco in Scriptura solum habemus appellari finum Abrahæ, *Luc. 16. Factum est, ut moreretur etiam mendicus, & portaretur ab Angelis in finum Abrahæ*, & infra expresse dicitur in eodem loco fuisse Abraham; ex quo recte colligit Augustin. *epist. 99. ibidem fuisse alios justos Patriarchas, & Prophetas, & absurdum existimat de hoc dubitare. Unde lib. de Anima & ejus origin. c. 15. definit finum Abrahæ intelligendum esse: remotam sedem quietis, atque secretam, quæ dicta est Abrahæ, non quod ipse tantum ibi sit, sed quod ipse pater multarum gentium sit positus, quibus est ad imitandum fidei principatum propositus; sic, ut & Deus Abraham, se Deum vocari voluit, cum sit innumera-bilium Deus.* Quo autem loco, seu in qua parte orbis situs sit hic Abrahæ finus, in Scriptura non videtur expressum. Quod autem non sit in inferno, sentit Augustinus *Epist. 57. & dicta Epist. 99. Et fundamentum ejus est. Quia infernus in Scriptura Sacra semper fumitur in malam partem pro loco dolorum, ac tormentorum: Sinus autem Abrahæ dicitur esse locus quietis, & consolationis, & veluti cujusdam beatitudinis. Et confirm. nam Luc. 16. condistinguuntur finus Abrahæ, & infernus; sic enim dicitur: Factum est, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in finum Abrahæ: mortuus autem est & dives, & sepultus est in inferno.* Et inferius in contextu dicitur magnum chaos firmatum esse inter unum, & alium locum; ergo. Resp. quando *Luc. 16. Sinus Abrahæ ab inferno distinguitur, nomine inferni significatur gehenna, id est, infimus locus ex quatuor enumeratis.* Ad August. vero

respon. eo loco dubium fuisse, quia nondum affectus fuerat veritatem; aliis tamen locis agnovisse sinum Abrahæ fuisse apud inferos, quod dicit expresse *L. 20. de Civit. c. 15. & in id Psal. 85. Eduxi-
sti animam meam ex inferno inferiori.* Ad rationem autem, quæ aliquando August. movit, respondet hic D. Thom. *art. 1. ad 1.* infernum significare locum poenæ, & hoc modo etiam comprehendere Sinum Abrahæ, quia erat veluti carcer, & in eo aliquam poenam, & mœrorem patiebantur animæ sanctæ.

Iste filius resuscitatus jam totaliter erat Christi non tantum ut Dei titulo primi Effectoris; sed etiam titulo Recreatoris, seu Resuscitatoris ejusdem a mortuis. Quare merito dicit Evangelista: *Dedit illum Matri suæ.* Unde congrue occurrit

§. VI.

MISCELLANEUM EX JURE CANONICO.

De Donationibus: ex Tit. 24to Libri tertii Decretalium. Greg. IX. P. M. & quidem de Quiditate & divisione Donationis, deque requisitis ad illam, item iis, qui donare possint, & qui non, deque Effectu & Revocatione Donationis.

Quæritur primo. Quid sit Donatio? quotuplex? & unde dicta? Resp. Donatio dicta a doni donatione, est rei licitæ (hoc est donari non prohibiti) nullo cogente, & ex mera liberalitate facta collatio, seu datio. Brevius: Est liberalis propriorum bonorum alteri facta concessio. Communiter fit tribus modis, primo per stipulationem, seu promissionem, quando nimirum aliquis rogatur, vel ad interrogationem alterius se daturum promittit. Secundo: Per nudum pactum nulla præcedente interrogatione. Tertio: Per nudam pollicitationem, quando motu proprio non interrogatus, nec requisitus

fitus se daturum promittit. Sumitur ex *L. i. ff. hoc tit. L. 82. ff. de R. J.* ad ejus essentiam, & valorem requiritur primo, ut donans habeat potestatem, & animum donandi. Secundo: Ut hunc animum signo externo prodat, vel talibus indiciis ex quibus merito præsumi possit; siquidem non opus est semper verbis. Tertio: Ut det nullo jure cogente, seu justitiæ, five gratitudinis, five ut res donata non aliunde sit debita. Quarto: Ut donatio fuerit acceptata a donatario, seu ab illo, cui donatur; nam antequam alter acceptet, potius est pollicitatio ad nutum revocabilis, absque injuria alterius; cum pollicitatio, quæ est solius offerentis promissio, ante acceptationem non producat obligationem ullam contractus, propter defectum consensus, qui ad omnem contractum, imo & ad pactum necessarius est. Quamvis si res donetur Ecclesiæ, vel causæ piæ, probabilius non sit necessaria acceptatio donatarii in ordine ad producendam obligationem Religionis saltem, ut docet Pich. sed sufficit acceptatio Dei, quæ censetur statim accedere. Id quod etiam procedit de donatione Reipublicæ, vel Civitati facta ex causa, v.g. ob gratitudinem, vel ob reparationem incendii, ruinæ, fere t. t. ff. de pollicitatione. Quinto: Ut res sit propria donantis, alias enim non transfertur dominium illius, sed solum conditio usucapiendi.

Quæritur secundo. An, & ex quali donatione acquiratur jus & actio donatario? Resp. Acquiri ex donatione etiam simplici (cum ad pactum, seu contractum requiratur mutuus consensus duorum *L. i. §. 7. ff. de Pact.*) & quidem etiam ante rem traditam, ita ut per actionem cogi possit donator ad rem donatam tradendam: licet ante traditionem veram, vel fictam rei donatæ, ejus dominium donatario non acquiratur: sicut venditione mutuo consensu contracta, jus & actio, hinc mercis tradendæ, illinc pretii solvendi nascitur; quamvis dominium rei venditæ non prius acquiratur emptori, quam traditio facta fuerit: quia traditionibus, non nudis pactis transferuntur dominia rerum. *L. 20. c.*

de Pact. Quamvis enim alias de jure civili ex pacto nudo, cujus speciem habet donatio sine stipulatione, aut traditione rei facta non detur actio, Imperator tamen in *L. si quis urgent. 35. c. hoc t.* pro re ex donatione promissa absolute actionem concessit, quam conditionem juxta cit. *L. appellant* Interpretes; vel, ut vult Engel, actionem ex donato: interim sive hac actione, sive ex stipulatu conventus donator eatenus tantum tenetur, quatenus deducta sua sustentatione, deductis itidem aliis debitis facere potest. *L. 12. 33. ff. hoc tit. L. 28. ff. de R. J.* Neque ob moram, seu dilatam rei solutionem, usuras, aut fructus præstare cogitur. *L. 9. §. 1. & L. 11. ac 22. ff. hoc tit.* Hinc inferitur, quod per donationem factam absenti ante acceptationem ejusdem, per se, vel per alium, non solum non acquiratur ei dominium rei donatæ, sed nec obligatio ulla civilis, vel naturalis, ex tali donatione ante acceptationem oriatur. *L. 10. 19. ff. hoc tit. L. 38. ff. de acquir. possess.* quia tunc adhuc non est mutuo consensu perfecta; secus si fiat præsentem, & tacenti, quia talis consentire videtur. Unde inferitur secundo, quod is, qui donavit, possit ante acceptationem donatarii revocare, seu per se, sive per alium, cum donatio nondum sit mutuo consensu perfecta, adeoque non obligat ad hoc, namque tunc potius donare voluit, quam donavit, licet contrarium teneat Clar. Q. 13.

Quæritur tertio: Quomodo dividatur donatio. Resp. primo in *realem, & verbalem*. Realis est, quæ res aliqua donari non prohibita alicui liberaliter actu confertur, ac traditur; quæ donatio est proprietatis, utpote cui definitio supra data omnino convenit, & transfert dominium, ac tribuit jus in re. Verbalis est nuda promissio de dando sine rei traditione, & hæc donatio est imperfecta, & improprietatis, hinc non transfert dominium, sed solum tribuit jus ad rem donatario. Dividitur secundo in *mere gratuitam, & remuneratariam*. Prior est, quæ ex mera liberalitate sine ulla obligatione justitiæ

ex-

exercetur, & hæc proprie donatio est: posterior vero, quæ fit ex titulo gratitudinis ob præcedentia merita debitæ, vel sub conditione, modo, onere, v. g. ut donatarius studeat juri, & hæc est revocabilis ad conventiones onerosas, atque ad contractus innominatos, *do, ut facias, &c.* igitur donanti non tantum conceditur actio *præscriptis verbis*, sed etiam condictio, causa facta, causa non secuta. *L. 2. c. de condict.* quæ est donatio impropria, ut dictum est. Dividitur tertio, & principaliter, in donationem *inter vivos*, & donationem *mortis causa*. Donatio *inter vivos* est, quæ fit sine ulla mentione mortis, aut mortalitatis. Donatio *mortis causa* est, quæ fit, vel ex imminentis mortis motivo, vel aliquando futuræ intuitu, & hæc sic fit, ut vel morte non secuta sit revocabilis, ut res donata non statim fiat accipientis, sed primum tunc, ubi mors actu fuerit secuta.

Quæritur quarto: Qualis in dubio præsumenda sit fuisse donatio. Resp. Si dubium sit, qualis fuerit donatio, præsumendum est, fuisse inter vivos donationem, est communis ex *L. 27. n. 42. ff. hoc tit.* Ratio etiam est, quia donatio proprie accepta significat donationem simplicem, adeoque inter vivos factam, non mortis, aut alia de causa; sed in dubio præsumenda est talis donatio, quæ venit nomine donationis proprie acceptæ; ergo. Nec obstat, quod donatio cum sit quædam rerum suarum jactatio, stricte sit accipienda, ita ut minor jactatio sit præsumenda, minus autem jactentur res per donationem mortis causa, utpote semper revocabilem, quam per donationem inter vivos, quæ revocabilis non est: nam qui sine mortis mentione, & absolute donat, satis declarat se sine causa addita, & mere liberaliter donare; nisi ex circumstantiis aliud colligi possit.

Quæritur quinto: An, & quomodo valeat donatio omnium bonorum, tam futurorum, quam præsentium? Resp. Valet per se, si non præjudicet alterius juri, nec sit inofficiosa, & fiat cum consensu Judicis legitimi. Fundatur responsio in *L. 35.*

§. 4 c. hoc tit. L. 8. c. de revocand. donat. Ratio: quia dominus de rebus suis pro libitu valet disponere. Nec obstat, quod per donationem omnium bonorum adimatur facultas testandi, quam jus omnibus permittit ex causa utilitatis publicæ; ita Andr. apud Carpzov. Resp. enim; licet jus permittat omnibus facere testamentum generaliter, nulli tamen præcipit, sed permittit, ut ab intestato decedant: nunquid enim etiam per ingressum religionis sibi aliquis adimit facultatem condendi testamentum; ergo indirecte sibi hanc facultatem auferre, etiam per donationem omnium bonorum non est contra jus, si fiat cum conditionibus dictis. Nec obstat secundo, quod L. 61. ff. de V. O. & L. fin. c. de pact. ejusmodi donationem prohibere videatur. Id enim negatur: quia ibi sermo est de stipulationibus, & pactis, quæ inducunt votum captandi mortem alienam, quod periculum non est in donatione omnium bonorum inter vivos, cum donatarius statim, non expectata morte donantis agere ad donata sibi tradenda possit, quæ extant: quoad futura non expedit donatario donantem diutius vivere, ut plus acquirat? Cæterum, si quis simpliciter donet omnia sua bona, non hoc ipso censetur donare etiam futura, nisi id exprimat, arg. L. 7. ff. de aur. arg. cum donatio sit stricti Juris, & non amplianda L. 22. ff. hoc tit. nisi sit donatio ad causas pias, quæ amplam habet interpretationem. Nec obstat tertio, quod sub generali hypotheca omnium bonorum veniant etiam futura, L. fin. c. quæ res pignor, quia id non provenit ex natura rei, sed ex speciali juris dispositione. Dixi tamen, si non præjudicetur, si enim præjudicet tertio, vel sit inofficiosa, non valet, ut patet ex L. 1. 4. c. de inoffic. donat. ubi donatio, quæ præjudicat filiis a parentibus in legitima, tanquam inofficiosa revocari permittitur, saltem quoad excessum, quo præjudicatur legitimæ. Pari modo, si donatarius concurret cum aliis creditoribus, qui prætendunt debitum titulo oneroso, jus cedere debet, neque consequitur rem donatam, antequam soluta sint debita donantis. Dixi secundo,

do, si fiat cum consensu Judicis, siquidem defacto ad certas donationes requiritur insinuatio apud Judicem, ut valeant. §. 2. *Instit.* & *L.* 36. §. *ult. c. hoc tit.* Sed hinc

Quæritur sexto: In quibus casibus ad donationem requiratur insinuatio apud Judicem? Per insinuationem autem hic intelligitur declaratio, & petitio donationis, qua declarat, & manifestat se donare, petitque, ut in acta redigatur, ac desuper instrumentum conficiatur. Resp. Moderno jure insinuatio donationis apud Judicem nunquam requiritur, nisi donatio excedat 500. solidos, id est aureos nostrates: ratio est, quia suæ quisque rei moderator atque arbiter existit *L. in re mandata c. mandati*; & de ea disponere potest, nisi a Jure prohibeatur, non prohibetur autem, nisi in casu responsionis, ut habetur claro textu. §. *alice autem: 2. institut. hoc tit.* ratio autem insinuationis est, tum ne excessivis donationibus cives cum detrimento reipublicæ ad egestatem redigantur, tum ut fraudibus in donatione magnæ quantitatis, qualis revera est, excedens 500. aureos, obvietur: dantur tamen complures donationes, quæ sine dicta insinuatione valent, etiamsi 500. aureos excedant. Sic primo valet donatio facta alicui ad reparationem ædium, quæ ruina vel incendio consumptæ sunt, vel ad redemptionem captivorum. *L. 2. c. hoc tit.* Secundo realiter valet donatio facta ad pias causas, non obstantibus dispositionibus juris civilis, ut docent passim C. C. Ratio est: quia causæ piæ dispositioni juris civilis non subjacent, *C. 10. de constitut.* Primo quia ejusmodi dispositiones Jctis videntur sublatae, & correctæ ab ipso jure civili, ut videre est *L. 34. c. hoc tit.* ubi dicitur exceptis donationibus quæ in causas piissimas procedunt. Tertio: Valet donatio licet 500. aureos excedens, quæ præstatur militibus ab eorundem ducibus. *L. si quis 36. c. eodem tit.* Quarto: Valet donatio quæ a Principe fit. *L. Sancimus 34. princ. hoc tit.* Quinto: Denique valida est donatio remuneratoria, ut desumitur ex *L. aquilius 27. ff. hoc tit.* Ratio est, quia talis

tal^{is} donatio non est proprie donatio. Propria enim donatio fieri debet ex mera liberalitate *L. 1. ff. hoc tit.* ob eandem rationem etiam aliquæ donationes ob rationabilem causam, ut militiam, studia, nuptias, &c. factæ, subsistunt, etiam si excederent nimum meritum donatarii, ut notat J. Clarus, Azor, Pirhing, cum communi.

Quæritur septimo: Quænam donari possint?

Resp. Omne id, quod in commercium humanum venit, siue sit quid corporale, seu incorporale, mobile aut immobile, licite & valide donari potest; imo etiam rei alienæ donatio valida est, saltem quoad hoc, quod donatarius rem donatam usucapere, & cum tempore præscribere possit, *L. 2. § tot. fere tit. ff. pro donato*; quamvis non quoad hoc, ut immediate transferatur dominium in donatarium, per *c. 79. de R. J. in 6.* Sed, quid si res aliena, quæ fuit donata, postmodum evincatur a domino: teneturne donans donatario de evictione? Resp. Si donatio sit facta ex remuneratione, vel alia causa, tenetur, siue sciens, siue ignorans donaverit rem alienam, per *L. 27. § 34. ff. hoc tit.* Si vero ex mera liberalitate donavit, & ignorans rem esse alienam, ad nihil tenetur, *L. 18. §. ult. ff. eodem. arg. L. 62. ff. de Edi.* licet ex edicto, nisi evictio specialiter sit promissa, ne nimirum liberalitatis suæ poenam patiatur; si vero sciens & mala fide rem alienam donasset ignoranti, huic saltem quoad impensas, quas occasione rei donatæ fecit, obligaretur. *L. 62. cit.* Resp. secundo: Donare possunt omnes, qui dominium, liberamque rerum suarum administrationem habent, nec specialiter a jure prohibentur; suæ enim quisque rei moderator, atque arbiter existit, ut habetur *L. in re mandat. c. mandati.* Prohibentur tamen expresse a Jure donare imo pupilli, minores, furiosi, amentes, prodigi. &c. Secundo curatores, ac tutores de bonis, quæ administrant, veluti tutores, curatores, procuratores, absque speciali mandato: donare enim est quasi perdere, *L. filius fam. 7. ff. hoc. tit.* tales autem constituuntur, ut res suorum meliores faciant, non per-

perdant. *c. 3. de offic. Vicar. in 6. L. 22. § 46. ff. de admin. Tutor.* Excipiuntur tamen donationes remuneratoriæ, pro servitiis principali præstitis, item tales, quæ pro more & consuetudine fieri solent, *L. cum plures 12. ff. de administr. Tutor.* Tertio prohibetur donare parens filio, quamdiu hic in illius potestate est constitutus *L. cum de bonis 11. hoc tit. L. donationes quas parentes 25. c. de donat. inter vir. & uxor.* nisi silentio & morte patris confirmetur, vel emancipatione secuta non fuerit adempta. *L. 31. §. 1. ff. & L. 17. c. hoc t. L. 2. c. de inoff. donat.* Rationem communiter assignant; quod Pater & Filius juris fictione censeatur una persona, & quod ex re Patris ad Filium venit, dicatur esse *peculii profectitii*, cujus dominium est Patris, sicque Pater quasi sibi ipsi donaret; ac eodem momento, quo dominium rei donatæ transfret ad filium, id mox ad patrem reverteretur. Arg. *L. placet 79. de acquir. hæred.* Quia tamen ista ratio videtur nimis generaliter probare, ut Pater vix ullo casu posset filio efficaciter donare, nec apparet, cur illud acquisitionis jus, in favorem patris introductum, ipse pater donando remittere non possit, & huic suo favori renunciare; arg. *L. cum oportet 6. §. 2. v. fin. c. de bon. quæ lib.* ideo plane dubitat Engel hic n. 14. an jura solam hanc subtilitatem intenderint, quin potius exemplo donationis inter virum, & uxorem (in quo tit. eandem materiam conjunxerunt) considerarint; posse nimio amore erga liberos Parentes in vita sua donando depauperari, aut occasionem tristis odii inter parentes & liberos, vel inter plures liberos ejusdem patris præberi, si pater non donaret, cum posset, aut uni plus reliquis donaret, ut patet ex *Gen. 37.* in Josepho plus cæteris filiis a patre dilecto. Hinc docet Fach. lib. 3. contr. 72. donationes etiam inter patrem & filium, inter virum & uxorem usque ad 500. solidos valere, & morte donatoris, vel emancipatione filii confirmari, & consequenter etiam fructus rei donatæ ex die donationis factæ, ad donatarium pertinere, si prius non fuerit revocata. A fortiori permittitur ex causa,

ut pater liberis donet, v. g. ex causa dotis, donationis propter nuptias. *L. ult. c. de dotis promiss.* Item studiorum, seu liberalium artium, aut etiam honesti opificii. arg. *L. si paterno 15. c. de negot. gest.* remunerationis ob bene merita singularia in patrem collata, arg. *L. si cum Pater 77. §. rog. 25. ff. de legat.* cessat enim his casibus non tam prior quam posterior assignata ratio, & ex tali causa facta donatio, non tam libera donatio, quam expensa de jure filiis debita censenda est. Similiter ex causa militiæ sagatæ, vel togatæ, scilicet ad gradum vel honorem adipiscendum pater recte donat, cum talis donatio efficaciter *castrensis peculii vel quasi*, in quibus filius-familias pro patrefamilias habetur, & libera ei dispositio desuper conceditur, *L. miles. 4. ff. de castrensis. pecul. L. jubemus 5. c. de silentiariis, & decurion. L. Advoc. 14. c. de advoc. diversorum judic.* Sicut & generaliter filiis emancipatis, & extra potestatem constitutis (quales hodie de consuetudine Germaniæ censentur etiam matrimonio juncti, & separatim a domo paterna degentes) pater valide donare potest. *L. 2. & L. si emancipatis 17. c. hoc tit.* tum quod inter emancipatos liberos cesset ratio profectitii peculii, tum quod erga emancipatos plerumque non sit tam intensa affectio, & propter separatam habitationem cessent etiam a potiori reliqua pericula. Matrem quoque, & aviam, vel aviam maternam liberis donare posse, docet Gomez. *variarum resol. lib. 2. c. 4.* Molin. &c. quia in his personis non obtinet patris potestas. *§. foeminae. Instit. de adoption.* & licet matres ardentius diligant liberos, foeminis tamen donare in jure prohibitum non est, vel quia id saltem in magna quantitate facere non solent, arg. *L. sed si ego 4. ff. ad S. Velles.* vel ex defectu bonorum, aut administrationis non possunt. Nec obstat *Tex. in L. 3. §. 4. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi prohibetur mater filio in potestate constituto donare, nisi ad castrense peculium. Resp. enim ibi matrem tantum fuisse prohibitam donare, quia per talem donationem eludebatur lex prohibens donationem inter virum & uxorem; cum
jure

jure veteri, quidquid filio-familias undecunque donatum erat, totum id patri acquirebatur, utpote illo jure nondum introducta peculii adventitii distinctione, quam novissime Imperator Justinianus constituit. §. 1. ubi DD. Instit. per quas personas cuique acquiritur. Plures controversias de Donat. vide apud Fachin. & Zoësum in ff. hoc tit. Quarto: Prohibetur donatio inter virum & mulierem, de qua pluribus. lib. 4. Decret. tit. de donat. inter virum & mulierem.

Quæritur octavo: Num, & quales solennitates requirat Donatio? Resp. Donatio inter vivos præter voluntatem donantis & acceptantis quocunque modo declaratam, requirit insinuationem in actis publicis, §. 2. Instit. hoc tit. & lib. 36. c. eodem. Neque ad sui perfectionem opus habet testibus, nec scriptura. §. 2. cit. Donatio autem mortis causa requirit 5. testes, qui eodem tempore præsentem voluntatem Donatoris voce, vel scripto manifestatam intelligere debent, L. fin. de donat. mort. caus. & L. fin. §. fin. c. de codicill. nullibi tamen reperitur, quod hi 5. testes debeant esse specialiter rogati. Præterea cessat hæc necessitas 5. testium, si donatio fiat coram Principe vel coram actis, aut Judice. arg. L. 19. c. de test.

Quæritur nono: An, & quomodo Clericis permissum est donare? Resp. De bonis patrimonialibus libere quascunque donationes facere possunt. arg. L. 21. c. Mandati. De bonis ex proventu Ecclesiæ acquisitis, non nisi ad causas pias, & remuneratoris meritis proportionatas. Schmalzgr. hic n. 31.

Quæritur decimo: Quid dicendum de Religiosis? Resp. Religiosi privati, vel considerantur, ut sunt in Monasterio sub obedientia Superiorum, nec beneficium, nec administrationes habentes. Et hoc casu sine expressa, vel tacita licentia penitus nihil, ne quidem pauperibus donare possunt. Vel considerantur quatenus degunt extra Monasterium in beneficio, aut administratione. Et hoc casu possunt non minus, ac alii Beneficiarii sæculares donationes honestas, & moderatas facere, etiam sine consensu Prælati Ordinis. Vel denique considerantur, qua-

quatenus quidem etiam sunt in Monasterio, habent tamen administrationem aliquam sibi commissam. Et hoc casu possunt quidem secundum limites, & conditiones administrationis, non tantum eleemosynas, & modicas donationes facere, sed etiam pro casus emergentia res alias administrationi suæ commissas alienare, dependenter tamen ab ordinatione per Superiorem sibi data, deque ejusdem expressa, vel rationabiliter præsumpta licentia. Vide Reiffenstul *hic a n. 43. usque ad n. 49. Schmalzgr. n. 31.*

Quæritur undecimo: Quid circa donationes faciendas liceat Episcopis, & aliis Prælatiis, aut Rectoribus Ecclesiarum tam sæcularium, quam regularium? Resp. Prælati sive regulares, sive sæculares immodicas, & in notabili quantitate donationes, easque mere gratuitas, ac liberales facere non audent ex bonis, vel proventibus Ecclesiæ, aut Monasterii *c. fraternitatem hoc tit.* tum quia talis donatio est verissima alienatio, tum quia in generali administratione alicui concessa non venit donatio mere gratuita & liberalis. Si tamen titulo pietatis, eleemosynæ, misericordiæ tales donationes, ex ejusmodi communibus Ecclesiæ proventibus fiant a Prælato Ecclesiæ, vel sint donationes remuneratoriæ, &c. non prohibentur prælatiis Ecclesiarum, modo sint moderatæ, etiam si fiant sine Juris solennitatibus ad alienandum requisitis. Imo etiam bona immobilia Ecclesiarum, aut mobilia pretiosa, donari posse ad remuneranda obsequia Ecclesiæ præstita, adhibitis tamen Juris solennitatibus patet. *ex c. per suas 5. hoc tit.* Cæterum donare aliquid modicum, aut modica, etiam mere gratuite & liberaliter, sine Ecclesiæ læsione, passim secundum receptam ubique consuetudinem Prælatiis conceditur, ad evitandam avaritiæ speciem, & hominum benevolentiam retinendam; quænam autem donationes censerī debeant modicæ atque ita licitæ, prudenti arbitrio relinquitur; aut desumendum videtur ex praxi aliorum timoratorum Prælatorum, exemplis Antecessorum, approbatione Superiorum, vel communi hominum existimatione consideratis Ecclesiæ redi-

reditibus. De redivitibus vero ad mensam suam pertinentibus, valide quidem donat Prælatuſ etiam exceſſive, & absque conſenſu Capituli, ſi in cauſas profanas profundat, ſed tamen illicite; ſi autem moderate, agit & licite & valide.

Quæritur duodecimo: Quis ſit effectus donationis? Reſp. 1. Donationis Verbalis, quæ absque actuali traditione rei donatæ ſit, effectus eſt obligatio tradendi rem donatam, ſi donatio a donatario fuit acceptata. Eſt communis & certa ex §. 2. *Inſt. hoc tit.* Unde etiam *L. 35. c. hoc tit.* Donatario conceditur actio, quæ condictio ex lege dicitur, contra donatorem ad tradendam rem verbaliter donatam, donatori tamen in ejuſmodi caſu competit beneficium competentiæ, vi cujuſ deducere poteſt, *L. 12. & 33. ff. hoc tit.* Reſp. 2. Effectus donationis realis & comprobatæ eſt, translatio domini in donatarium, *L. ſi res aliena fuit donata conditione uſucapiendi. §. 40. Inſt. de R. J. & t. t. pro donato.*

Quæritur decimo tertio: An, & quomodo donatio ſemel facta, & acceptata revocari poſſit? Reſp. primo: Regulariter loquendo donatio inter vivos legitime facta & acceptata revocari amplius per donatorem non poteſt, idque procedit non ſolum de reali, ſed etiam verbalis donatione, in qua traditio nondum eſt ſecuta: eſt communis & certa, ex claro textu *L. fin. c. de revocandis donationibus.* Ratio eſt: quia juſ alteri ſemel legitime quæſitum, ipſi invito amplius auferri non poteſt; dixi autem regulariter loquendo, quia excipiuntur potiſſimum caſus, in quibus donatio revocari legitime poteſt. Primo: Si donatio excedat 500. ſolidos ſeu aureos, & facta ſit ſine inſinuatione apud judicem. Secundo: Si ſit inofficioſa, & cum præjudicio aliorum, præſertim legitimæ. *L. ſecunda 4. 7. c. de inoffic. donat.* Tertio: Si donanti omnia bona, vel notabilem eorum partem, prius nullos liberos habenti, ex inſperato poſtea naſcatur proles una, vel plures legitimæ *L. 8. c. hoc tit.* atque hoc caſu donatio revocata cenſetur ipſo jure, ita, ut Donator non cogatur

gatur expectare sententiam Judicis; ratio est: quia talis donatio censetur esse facta sub tali conditione, nisi nempe liberi nascantur. Quarto: Revocari potest donatio ob ingratitudinem donatarii *L. fin. c. de revocand. donat. & c. fin. hoc tit.* quo casu tamen non revocatur donatio ipso jure, sed per sententiam judicis ad instantiam, & petitionem donantis.

Quæres decimo quarto: In quibus casibus censetur committi ingratitudo sufficiens ad revocandam donationem. Resp. *L. his solis, & L. fin. de revocand. donat.* sequentes enumerari, videlicet primo, si donatarius in donatorem injurias activas effuderit, illum calumniis, aut convitiis appetendo; vel si adulterium cum ejusdem uxore, vel stuprum cum filia commiserit. Secundo: Si violentas eidem manus intulerit, eundem graviter percutiendo, vulnerando &c. idque injuste, sive deinde per se id faciat, sive per alium. Tertio: Si grave damnum in rebus fortunæ donanti malitiose intulerit. Quarto: Si vitæ periculum morte non secuta struxerit, v. g. præparando venenum, vel per se, vel per alium; accusando sine justa causa de crimine capitali. Quinto denique: Si conditiones, & conventiones in donatione appositas, quas adimplere promisit, non adimpleverit; quamvis ultimus iste casus cit. Lege non inveniatur, cum non tam ingratitudinem, quam conditionis neglectum contineat.

Quæres decimo quinto: An omnis donatio ob ingratitudinem donatarii revocari possit? Resp. negative: Excipitur enim primo donatio Ecclesiis, Monasteriis, & aliis piis locis aut causis facta, licet ingratus sit Prælatus, Capitulum, vel Administrator: quia talis donatio censetur principaliter facta Deo, & quia delictum personarum non debet nocere Ecclesiis, *Reg. 76. §. in 6.* Secundo: Revocari non potest donatio remuneratoria, si notabiliter non excedat merita donatarii. *L. 27. ff. hoc tit.* Quia non est proprie dicta donatio, consequenter ad illam leges odiosæ non sunt extendendæ. Tertio: Donatio facta ex causa dotis, nuptiarum, vel

vel alia simili, quia perinde non sunt strictæ donationes. Quarto: Revocari non potest collatio beneficii Ecclesiastici, etiamsi beneficiatus sit ingratus. Quinto: Donatio, cui adjectum est juramentum de illa non revocanda. *c. 28. de J. Jurand.* cum omne id Juramentum servandum sit, quod sine peccato, aut præjudicio tertii servari potest. Sexto: Donatio non revocata a donatore ingratitudinem sciente, & observante; nec revocabilis amplius est ab ipsius hæredibus, neque revocatio talis intentari potest hæredibus ingrati donatarii, vel aliis, in quos ingratus talis Donatarius rem donatam transtulit.

§. VII.

V. T. CONCORDANTIA.

In urbem Sareptam venerat Elias, & defunctum viduæ filiolum redivivum tradidit matri suæ, & ait: *filius tuus vivit: dixitque mulier: nunc cognovi, quoniam Vir Dei es tu!* 3. Reg. 15. Civitati Naim appropinquabat Dominus, & ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ, quam cum vidisset - - dixit illi: *noli flere, & resedit, qui erat mortuus - & dedit illum matri suæ. - - Et magnificabant Deum dicentes, quia Propheta magnus surrexit in nobis.*

DOMINICA XVI. POST
PENTECOSTEN.

EVANGELIUM: *Et factum est, cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum, &c.* Luc. 14. a v. 1. usque ad 12. exclusive. Non potuisset Ecclesia, si quis tenorem Evangelii exacte consideret, meliore introitu hujus Dominicæ diei Liturgiam auspicari, quam justus es Domine, & rectum judicium tuum. Singulis siquidem ordinibus, quos coram se habuit Christus, quæ
jure

jure competeabant fercula, distribuit. Infirmo sanitatem, instructionem ignorantibus, ignavis calcar, & incitamentum, rebellibus autem, & præfractis correctionem. Qui enim, cum subest facultas, rogatus egenti non subvenit; aut qui non instruit, cum necesse est, rudes & ignaros; aut denique qui pravis moliminibus non refragatur, nequaquam justitiæ nomen sibi vendicare potest. Triplex autem hominum genus Christus in hisce ædibus reperit; quorum primum hydropicus; qui sanitate indiguit, eamque est consecutus: Pharisæis necessaria fuit correptio: reliqui vero convivæ, quoniam ob Pharisæorum obstinam malitiam pravo exemplo corrumpebantur, opus habebant sinceriore aliqua informatione, quam & benignissime ipsis Christus suppeditavit. In superbissima Pharisæica gente duo potissima redarguit crimina; quorum alterum Religionem, alterum Rempublicam evertere solet. Pravus siquidem scripturæ intellectus hæreses gignit, & inanem hominibus securitatem facit, ut sibi persuadeant, promittantque salutem, falsis innixi opinionibus, quod, heu! infelicissimis nostris temporibus magis innotuit, quam ut longiore egeat declaratione. Hinc Pharisæi cogeabantur audire, quod non modo scripturis, verum etiam suis ipsorum rationibus repugnarent; pro eo, quod culpabant Christum sabbatis homi-

hominem curare, cum idem ipsis brutis, pecudibus, quod vilius est, impium non judicarent, exhibere in sabbato. Pari modo & id in ipsis reprehendit, quod politias ut plurimum evertere solet: Unde quæso tot in Republica tumultus, seditiones, lites, & bella? nisi quia unusquisque eminare, nemo alteri cedere velit, nullus sit sua vocatione, nullus sua sorte contentus. Discipulus magistri partes usurpat, rusticus non vult cedere civi, nobiles se principi æquare, principes se præferunt Cæsari, magistratus civilis Ecclesiasticum opprimit, suamque falcem in illius messem, cum multarum animarum interitu immittit, pauci Apostolicæ recordantur doctrinæ: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantur. Nemo cogitat latam in Evangelio (cujus narrationem jam auspicaturi sumus) sententiam. Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Jam ad singulos versus in particulari explanandos, sit

S. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Et factum est, cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum. v. 1. Hic locus, ut Irenæus lib. 3. cap. 14. admonuit, proprius est Lucæ. Non signavit tempus, quo hæc acciderint; quod tamen solet omnium Evangelistarum diligentissime facere. Eo ipso, quod in hoc loco non fecit, intel-
Brev. Script. Tom. III. P lige-

ligere debemus, cum nihil repugnare videamus, hæc eodem loco, ac tempore accidisse. Potuit quidem res diverso gestas tempore propter argumenti similitudinem narrando conjungere; quod & ipsum Matthæum aliquando, atque Marcum sæpe facere solere docet Maldonatus. Nam c. 13. v. 14. simile narraverat exemplum mulieris Sabbato curatæ; sed id eos fecisse credere debemus, cum apparet aliunde diverso tempore res factas; quod cum hic non appareat, non est temere credendum. Sententia facilis, cum invitatus fuisset Christus a Principe quodam Phariseorum, non recusavit. Nam invitatum eum fuisse vero simile est; non enim ad Phariseos, homines sibi tam iniquos, non invitatus adiisset. Satis magnæ fuit humanitatis invitatum ad inimicos ire; quod cur fecerit, sæpe aliis locis similibus exponit cit. Maldonat. *Venerat quærere, & saluum facere, quod perierat.* Præter eam alia hoc loco ratio impulisse videtur Christum. Sciebat, ut Deum nihil latere poterat, qui in eo convivio futuri essent, quamque faciendi miraculi in Phariseorum oculis, ac die Sabbati occasionem esset habiturus. Noluit idoneam negligere occasionem verbis, factisque docendi eos, & ipsorum in Sabbati observacione superstitionem coarguendi. Quo animo Phariseorum Princeps eum invitaverit, nulla conjectura suspicari possumus. Euthymius non omnino malo, sed tamen gloriæ cupido id eum fecisse putat; ut ostenderet se non ex illis esse, qui Christo invidere viderentur. Alii ad hoc ipsum invitasse Christum existimant, ut insidias illi domi suæ poneret, & hamum quodam modo, quo illum caperet, in ipsis, quas illi dabat, escis conderet, experiens, num Sabbato curaret, aut aliquid aliud faceret, diceretve, unde accusationis contra eum materia sumi posset. Facit probabilem suspicionem, quod dicit Evangelista: *& ipsi observabant eum*, quasi ipsa nimis diligenti observatione declaraverint, quo Christum animo vocassent. Opinio est Phariseorum moribus non indigna: quod eum, qui Christum invitavit, Evangelista Principem Phariseorum vocet,

cet, intelligendum est, non solum cunctos inter se Sacerdotes, sed singulas etiam Sacerdotum familias, singulas Synagogas, singulas sectas, ac singulas pene artes suum quendam Principem habuisse, qui omnibus dignitate, auctoritate antecelleret. Nam & Zachæus ille *Princeps Publicanorum* appellatur c. 19. 2. & supra legimus cap. 8. 41. *Princeps Synagogæ*. Item alibi Joan. 3. 1. *Princeps Judæorum*. Princeps nuncupatur, inquit Sylveir. vel quia ut ex radice græca colligitur, Magistratum gerebat, vel quia cæteris Phariseis, auctoritate, ac dignitate præcellebat. *Manducare panem*. Panis Hebræorum more per synecdochen omnem escam, seu cibum significat, ut habet Matth. 6. sicut & aqua potum. 4. Reg.

Et ipsi observabant eum. v. eod. Pharisei, qui simul erant invitati, ut vero simile est, & ut tradit Euthymius, Legisperiti, & Pharisei, ut exponitur v. 3. observabant autem eum, non ut venerarentur; quod verbum etiam observandi significat, sed ut accuserent, ut Christus declaravit. Græce nulla est ambiguitas, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρέμενοι αὐτόν. Num quid diceret, unde possent accusare eum, aut faceret, quod contra Sabbati esset religionem. Superest autem, quod ad sensum attinet, hoc loco conjunctio, &, apposita ex phrasi Hebraica, quemadmodum sæpius apud Lucam. Cum ergo observarent eum, ecce parata erat calumniæ occasio. Ade- rat enim illic homo quidam hydropicus stans ante illum, teste Luca; *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.* v. 2. quem vetisimile est ab ipsis Phariseis jussu consistere in conspectu Domini, ut illi occasionem offerrent faciendi, quod reprehenderent. Verum misero huic profuit venisse in conspectum Domini; sanitatem enim consecutus est, etiam si verbis illam non peteret; sive quod sic fuit a Phariseis instructus, sive quod Phariseos metueret propter Sabbatum. Maldonatus tamen ait sine fundamento aliquo suspicari a Phariseis submissum fuisse, ut Christum ad curandum hominem provocarent, materiamque inde caperent accusationis. Ra-

P 2
tionem

tionem dat: quia alioquin Evangelista id non tacuisset, qui non tacuit Phariseos intentos fuisse, ut Christum observarent. Hydropisis quis morbus sit, nemo opinor nescit; & Beda multis verbis declarat. Si quis autem ejus allegoriam requirat, Ambrosius hoc loco legat & Augustinus lib. 2. qq. Evang. c. 29. Hydropicus autem nomen græcum (Syriacus legit: *qui congregaverat aquas*) significat aquam intercutem, colligere dicitur, ut observat Theophilus a græco ὕδωρ, id est: aqua; seu talis homo, quem humor aqueus, sive aqua intercus vexat. Appellatur vero aqua intercus, quia inter carnem & cutem est. Dionysius Carthusianus ait, quod hydropicus septem suis proprietatibus septem capitalia vitia denotet. Prima proprietas est tumor corporis, & membrorum, per quam significatur superbia. Job. c. 15. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Secunda proprietas est compressio spirituum, per quam significatur invidia, quæ aliorum laudabilia comprimit, ne pandantur, ac manifestentur. Tertia est ardor sitis, quæ designat avaritiam. Quarta est indigestio humorum, quæ iram significat. Quinta est pigritia, seu tarditas pedum, per quam notatur accidia. Sexta inextinguibilis sitis gulam innuit, quæ omnia devorat. Septima luxuria est, quæ per insatiabilem sitim adumbratur. Hugo per hunc scilicet hydropicum *significantur*, ait, *luxuriosi, quia sicut hydropicus, quanto plus bibit, tanto plus sitit, ita qui se luxuriæ immergit, amplius eam appetit.* Merito luxuriosi cum hydropicis comparantur; nam sicut in hydropico appetitus aqua non mitigatur, sed magis accenditur, ita etiam, qui se luxuriæ tradit, libidine non quiescit, sed illa magis inflammatur. Itaque cum Dominus ad aspectum miseri moveretur misericordia, ac multo magis dolens ob Phariseorum cæcitatem, & malitiam, prævenire volens eorum calumniam, ac declarare, se non ignorare, quid apud se cogitarent, respondens ad illorum scilicet cogitationes, & observationem. Sic enim hic: *Et respondens Jesus. v. 3. id est loqui exorsus, ut ex Hebraismo explicant Interpretes.*

Quan-

Quamquam Beda hoc verbum ad illud refert, quod paulo ante dictum est: *observabant eum*; quasi eorum observationi, & cogitationibus dicatur respondisse. Dixit ad Legisperitos, quorum erat scire, quæ ad legem, ac jura spectabant. *A Legisperitis judicium quærit*, ut Glossa ait, & *Pharisæis*, qui multum præsumebant de rigida legis observatione. Videbat Christus, inquit Menoch. intimas Phariseorum cogitationes, sciebatque se ab illis observari, num Sabbato curaret, sed non audere eos palam id præferre. Elicit igitur ipsos ad disputationem, & interrogare non audentes interrogat, num liceat Sabbato curare. Dicens: *Si licet Sabbato curare?* v. eod. Qua interrogatione excludit eorum calumniam; neque enim justus calumniandi factum Domini locus illis esse potuit, qui interrogati, num liceret, non prohibuerunt, idque cum omnium magistris se profiterentur.

Ipsi vero tacuerunt. v. 4. Quid enim respondere poterant? *Nec enim lex*, ut ait Euthymius, *id fieri prohibebat*; & *charitas persuadebat fieri*. Et si licere respondissent, contra se locuti fuissent, cur enim si licebat, Christum observabant? si non licere, timebant, ut exponit Beda, quod futurum erat, ne ipsis Christus objiceret, cur ergo illi bovem, aut asinum, qui die Sabbati in puteum cecidisset, extraherent: Sic hæreticos coarguere debemus; inquit Theophyl. nam quæ in nobis reprehendunt, ipsi faciunt. Cum ergo illi interrogati jam obticerent, quemadmodum & alias idem interrogati filuerunt (neque enim dicere poterant, licere; quandoquidem sic locuti fuissent contra suam observationem: neque dicere audebant, non licere; quod metuerent ab illo reprehendi, quemadmodum evenit) Dominus apprehensum contactu suo illum sanavit, ut pergit Evangelista.

Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit. v. eod. Contactu suo illum sanavit, ac post redditam sanitatem non illum in suam servitutem sibi reservavit, nec apud se ad ostentationem detinuit, sed mox a se dimisit. Sanavit autem non solo verbo,

sed adprehendens illum, ut stultitiam Phariseorum sic confutaret, & exemplum, quo postea eos redarguit, suo facto magis conveniret. Prius sanat, inquit Maldonatus, deinde factum defendit; exemplo nos suo docens; non esse bona opera propter malignorum hominum calumniam, aut scandalum relinquenda. Cur *apprehensum*, id est, tactu sanaverit, cum solo verbo, ut paralyticum illum servum Centurionis apud Matth. c. 9. v. 6. sanare potuisset? præter allatam paulo ante rationem aliam addit Maldonat. quod nempe ostendere voluerit se non solum ut Deum, sed etiam ut hominem vim habere curandi, & humanitatem suam instrumentum esse Divinitatis. *Dimisitque eum*. Jussit abire primo, ut hominis motus, & incessus restitutam sanitatem, ac miraculum testaretur. Secundo: ne eo apud se retento ad ostensionem servire videretur, a qua humilitatis Magister longissime distabat. Tercio: ut homo recederet ab iniquorum consortio, nam cum esset recenter in anima etiam sanatus, ne quid ex eorum contagione mali pateretur. Quoniam autem sciebat Dominus hoc facto offensos animos Phariseorum, ut post sanatum corpus mederetur & mentibus, pravis judiciis infectis; respondens ad cogitationes ipsorum, quæstionem eis proponit, per quam ex rebus factis die Sabbati a seipsis, intelligere possent factum ejus multo magis ab omni calumnia liberum esse debere.

Et respondens ad illos dixit: cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die Sabbati? v. 5. Syriacus & subdit eis: quis ex vobis, si ceciderit filius ejus, aut bos ejus in puteum die Sabbati, qui non statim hauriens educat eum. Maldonat. pergens loqui cum illis, nihil enim illi dixerant; convincit eos ipsorum factis, & sumpto simul a majore ad minus, & a minore ad majus argumento. Nam bos & asinus multo minoris, quam homo erant, & illi in Sabbato bovem & asinum liberabant, si in puteum cecidissent; cur ergo ipse hominem non liberaret? & bovem, & asinum de puteo extrahere multo majoris

ris operis erat, quam curare hominem, eo præsertim modo, quo curabat Christus aut solo verbo, aut tactu; nullo opere, nullo labore; quæ sola in Sabbato prohibebantur: ad extrahendum autem bovem, aut asinum multo sæpe labore opus erat. *ὅς* *αὖ* puteum, pro fossa, ut opinor, posuit. Nam in fossam boves & animalia minime habilia sæpe, in puteum raro cadunt; & credendum est Christum ex re usitata argumentum sumpsisse. Aut certe pro cisterna, quarum in Palæstina frequens erat usus, lexque extabat. *Exod. c. 21. v. 33. 34. Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, incideritque bos, aut asinus in eam, reddet Dominus cisternæ pretium jumentorum.* Cur autem eo potius, quam alio usus fuerit exemplo, nulla fortasse alia causa fuit, quam quod ea duo animalia maxime omnibus communia, & maxime domestica essent, eorumque major haberetur cura. Sicut c. superiore v. 15. in simili causa, simili etiam exemplo usus est. Quanquam August. lib. 2. qq. Evangel. c. 29. & Beda hoc loco, aliam indicant fuisse causam, quod & bos, aut asinus, qui in puteum cecidisset, & homo, qui hydrope laboraret, similes essent; uterque enim nimio laborabat humore. Observavit idem Beda Christum hoc exemplo Phariseorum avaritiam notare voluisse; quod cum ipsi avaritiæ causa plus in Sabbato laboris susciperent, se reprehenderent, qui charitatis causa sine ullo labore suo Sabbato curaret. Efficaci exemplo est usus, ut notavit Glossa, D. Bonavent. & alii; ac si diceret: Si vos o Pharisei asinum, aut bovem multa vi, ac conatu ex puteo, seu ex fovea extrahitis in Sabbato, nec Sabbatum violari putatis: cur me existimatis Sabbati venerationem imminuere, eo, quod sanitatem ægris absque ullo labore, sed solum verbo, vel tactu confero? Recte Beda: *Violabant, ait, illi Sabbatum in opere cupiditatis, qui Christum violare arguebant in opere charitatis.*

Et non poterant ad hæc respondere. v. 6. Ecce Pharisei, qui in conventiculis, ac coram populo
P 4
mul-

multa adversus Christum oblatrabant, dicentes: *Non est hic homo a Deo, qui Sabbatum non custodit.* Joan. 9. v. 16. coram Christo obmutescunt, & nec unum verbum dicunt. Nam ut ait Euthym. *Cum manifesta esset veritas, coacti sunt pudore omnino suppressere os.* Deinde recte Beda, D. Bonav. *Merito, ait, tacent, qui contra se dictum, quidquid dixerunt, vident; si enim licet, cur observant? si non licet, cur pecora curant?* Iniquus quidquid dicit, contra se producit. Quare autem Dominus exemplum asini, aut bovis objiciat Phariseis ad eorum malitiam confutandam (ne videretur, quod Phariseorum silentio fretus, absque ulla ratione hydropicum die Sabbati sanaverit, utpote qui alta Providentia omnia operabatur) prima, & literalis ratio adducta est in expositione, ac si dicat Christus: si vos o Pharisei bovem, aut asinum lapsum in puteum multo sudore die Sabbati absque ejus violatione extrahitis; cur mihi objicitis, quod solo verbo, ac tactu hominem in Sabbato sanem? Beda: *Si vos, ait, in Sabbato asinum, aut bovem, aut quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis. non animali, sed vestrae avaritiae consulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior est pecore, debeo liberare: illud cupiditatis, hoc charitatis est opus.* In hoc arguit Dominus Judæorum avaritiam, quia eis major cura erat de bove, & asino, quam de proximo, ac fratre, hunc enim in miseria infirmitatis volebant esse detentum in Sabbato, non vero suum brutum animal in fovea. Secunda ex D. August. qui lib. 2. qq. Evangel. c. 29. ait: Congruenter hydropicum animali, quod in puteum cecidit, comparavit, quia humore laborabat, & veluti e puteo, in quo submergendus fuerat, subtractus fuerat Domino illum apprehendente; sicut illam mulierem, quam alligatam dixerat, & ipse solvebat, comparavit jumento, quod solvitur, ut ad aquam ducatur. Porro non simpliciter Dominus ex illorum facto suum factum non esse dignum calumnia eorum ostendit, sed exemplo proposito simul etiam notat illorum, & præposteram religionem & avaritiam;

ritiam; ut qui in eo, quod, si opus erat dicendum, tantum fuit opus charitatis, arguerent eum violare Sabbatum, cum in simili opere cupiditatis non judicarent se violatores Sabbati. Notat autem eos modeste tantum, & quod justum est, eis judicandum relinquit, nec tam aperte eos incescit, ut mox superius in Synagoga ipsum Archi-Synagogum, quod non ut ille aperte factum ipsius calumniarentur, sed in silentio cogitationes suas occultarent. Ponitur asinus & bos, ut arguatur humana malitia, ut inquiunt Glossa, Beda, D. Bonav. quia sæpe apud aliquos homines in majori æstimatione habetur asinus, vel bos, quam homo. Cæterum hydropicus iste, typus quidam est, aut in genere cujuslibet peccatoris, quem exuberans terrenarum rerum, in quibus nunquam satiari homo potest, desiderium aggravat, ac per dissolutam, & lubricam vitam graviter laborat: aut specialiter hominis alicujus, qui vel libidini servit, vel divitiis est intentus, vel fastu tumet. Singula enim hæc vitia ob quandam proprietatem hydrops morbus adumbrat. Nam quoniam hydropicus morbus ab aquoso humore vocabulum trahit, libidini significandæ recte adaptatur, & vitæ lubricitati. Et quoniam, quo magis hydropicus abundat humore, tanto amplius fitit, hydropico recte assimilatur avarus. Nam quemadmodum quo plus sunt potæ, plus fitiuntur aquæ: ita crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Rursum ob tumorem, qui est in hydropico, ac proficiscitur ex hepate vitiato, bene ei comparatur, quisquis inani tumet fastu, nascente ex corrupto mentis judicio, veluti ex hepate vitiato; dum collocat gloriam in his rebus, in quibus non est collocanda, ac stultissimæ gloriæ apud homines parandæ fiti laborat. Quamobrem quisquis cujusvis vitii ratione laborat hydrophi, gravatus concupiscentiis, sed non satiatus, sanabitur, si in Sabbato se Christi conspectui obtulerit, hoc est; si otium agens a malis operibus, morbumque suum agnoscens, sanari a Christo desideret, ac ipsum semper ob oculos habeat; sic enim mini-

me imposterum peccabit. Qui vero se se subducit a conspectu Christi, sanitatem nequaquam recipere poterit. Quoniam autem peculiari ratione per hydropicum significatur avarus, aut superbus, recte ante Phariseos hydropicus curatur, ut per alterius ægritudinem corporis, in aliis exprimatur languor cordis, & mentis.

Dicebat autem Et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent. v. 7. Convivio corporali exceptus Dominus in Sabbato, convivium vicissim ipse instruit, se, ac Sabbato dignum, variisque ferculis adornatum; utpote salutari miraculo, ac doctrinis variis, prout cuique convivarum opus erat. Itaque post sanatum hydropicum ad eos sanandos salutari sua doctrina convertitur, qui graviore morbo laborabant, utpote spirituali, & tecto; & primum quidem secum invitatos docet fugere superbiam, sectarique humilitatem; deinde vero invitantes se docet fugere avaritiam, ac eleemosynis insistere. Cum enim Pharisei superbia, & avaritia maxime laborarent, hæc potissimum vitia in eis jam curari conveniebat. Sumit autem Dominus suo more occasionem docendi hæc ab his, quæ ad convivium, in quo tum erat, pertinent; docens nos semper ex re præsentis materiam ædificationis aliorum decerpere. Porro doctrinæ, quam tradidit invitatis, occasio fuit, inquit Evangelista, quod intendebat, hoc est, attendebat, & considerabat, quomodo primos accubitus eligerent, vel (ut potius vertendum puto) elegissent. Non enim, cum dicitur: intendens quomodo primos accubitus eligerent; significatur, Dominum hoc sermone illud intendisse, & pro suo scopo habuisse, ut significaret illos solitos eligere primos accubitus, hoc est, non significatur finis, quem Dominus intenderit hac doctrina, sed occasio dicendi hæc ad invitatos ex his, quæ in eis observaverat. Nam intendens, est hoc loco idem, quod attendens & considerans, cum Græcis sit ἐνέχων quod hic idem est, quod προσέχων, sicut & Actor.

Actor. 3. cum dicitur: claudus intendebat in eos: ubi Græce est, ἐπείχεν αὐτοῖς. Attendebat autem, & considerabat Dominus eos eligere, vel elegisse primos accubitus, sive oculis suæ Divinitatis, quibus etiam occultos eorum affectus agnovit, sive etiam oculis corporalibus, ex signis quibusdam externis observatis in eis. Postquam ergo hoc observasset, dicebat ad invitatos parabolam hanc. Non est proprie parabola, inquit Maldonat. quæ proponitur, sed aut parabolam vocavit, quia exemplo convivii, & moderationis in eo servandæ, docet ubique servandam humilitatem, aut ut idem Maldon. opinatur, aliquam veram parabolam Christus proposuit, quam Evangelista prætermiserit. Ideo autem, ut docet Cornel. Evangelista parabolam vocat, quod sub hoc sermone, quoad civilem quandam in conviviiis servandam modestiam ad litteram hortatur, docere Dominus voluerit sectandam ubique, & semper humilitatem, & sui depressionem, fugiendam vero sui exaltationem, quod per hanc fiat, ut quis plerumque ab hominibus, semper autem a Deo humilietur: per illam vero contra fiat, ut quis a Deo, & hominibus exaltetur. Unde in fine significans quorsum hanc dixerit parabolam, adjicit sententiam generalem: omnis, qui se exaltat humiliabitur, &c. Qua sententia & alias Dominus usus est, ut Luc. 18. & Matth. c. 28. Est ergo hæc Domini doctrina similis multis parabolicis sermonibus Salomonis, in quibus sub præceptis civilium virtutum & morum, Spiritus Sanctus ad veras virtutes informat sapientiæ candidatum. Inter quæ etiam est c. 25. quod huic documento Salvatoris concordat, cum dicitur: *Ne gloriosus appareas coram Rege, & in loco magnorum ne steteris. Melius est enim, ut dicatur tibi: ascende huc, quam ut humiliaris coram principe.* Quanquam autem hujus doctrinæ Domini ille sit præcipue scopus, qui dictus est, tamen recte intelligitur Dominus etiam id docere voluisse, quod ad litteram moraliter significatur, nempe servandum illum a se præscriptum modum in deligendo accubitu, quantum

id

id commode, & honeste fieri potest. Nec indigna videri debet hæc moralis doctrina perfectioni Evangelicæ doctrinæ. Nam quemadmodum boni medici est, non tantum gravioribus mederi morbis, sed & levioribus: ita boni doctoris erat etiam quæ in civili conversatione sunt inhonesta, refecare, & quæ sint civilis honestatis & decoris indicare, maxime in convivio occasione commoda se se offerente. De quo vide Theophylactum, qui hanc Domini doctrinam tantum ut morale civilitatis documentum tractat. Cavendum tamen, ne nimis ad literam quis fervet hoc Domini civilitatis documentum. Sic enim frequenter ex hujus curiosa observatione locus daretur contentioni, & vanæ gloriæ; ut si quis pertinaciter ultimum locum sibi vendicare contenderet, alio eundem etiam vendicare studente; aut si quis ideo ultimum locum eligeret, ut deinde ab alio exaltatus apud homines magis glorificaretur. Unde D. Basilius docens hoc præceptum etiam ad literam observandum, & quomodo sit observandum, in hunc fere sensum loquitur: Quandoquidem præceptum est Domini, inquit ille, ubique ad humilitatem nos assuefaciens, ut & in prandiis accumbentes postremum locum præoccupemus, necesse est, ut qui omnia secundum mandatum facere studio habet, neque hoc præceptum negligat. Siquidem igitur mundani quidam nobiscum accumbant, exemplum etiam ipsis ex hac parte fieri nos convenit, ut non extollantur, neque primum locum quærant. Ubi vero omnes juxta æqualem scopum conveniunt, quo in omni tempore humilitatis suæ probationem dent, extremum quidem occupare locum ad omnes juxta Domini præceptum pertineret, & tamen rursus contentiose circa hunc occupandum protrudi, reprobandum est, velut quod bonam ordinis disciplinam destruat, & tumultus causa sit. Sed & inter nos mutuo pertinaces esse, & de hoc contendere similes non faciet his, qui de primatu certant, quapropter oportet etiam hic considerare id, quod nobis decorum est, decernendo, ac statuendo, ei, qui suscipit permittere

tere etiam accumbendi ordinem, quemadmodum etiam Dominus admonuit, patri-familias convenire dicens harum rerum dispositionem. Sic enim & mutuo sufferemus nos in dilectione, omnia honeste, & secundum ordinem facientes, & non ad multorum ostentationem, neque per lufum humilitatem exercere, per obstinatum, ac vehementem contradictionem demonstrabimus. Imo magis per obedientiam humilitatem perpetrabimus: major enim est ex contradictione arrogantiae significatio, quam ex primo accubitu, ubi ex præcepto ipsum suscepimus. Hæc ille in ordine ad sensum moralem post literalem.

Cum invitatus fueris ad nuptias. v. 8. Exempli loco posuit nuptias, intelligens magnum aliquod convivium cum in eis soleat fieri. Porro nuptiarum magis, quam cujusvis alterius convivii dominus mentionem facit, quod ibi maxime primi accubitus ambiantur, tanquam in convivio celeberrimo, & honorificentissimo; quodque ibi maxime ignoretur, qui sint etiam alii invitati. *Non discumbas in primo loco, seu in primo confessu* ut habet Syriac. non ambias, nec te sponte ingeras in primo accubitu, hoc enim ex immoderata jactantia provenit. D. Ambros. hic *Appetentia loci superioris arceatur.* Ex quo ait D. Cyrill. in Cat. D. Thom. *Profilire prompte ad honores, qui nobis non conveniunt, indicat nos temerarios esse, & nostra facta vituperio replet.* Dignitas obtenta a non merente non in honorem, sed in dedecus illi cedit. Ex quo conjice, quanta prudentia sit, quod quilibet suis limitibus se contineat, & electio ultimi loci, non ultima viri magni laus est.

Et veniens is, qui te, & illum vocavit, seu invitavit ad convivium, da huic locum v. 9. ut honoratior, & dignior te primam sedem occupet; non ait illi, descende; sed politice, & urbane abire facit. *Et tunc incipias cum rubore;* legit Vatab. cum dedecore novissimum locum tenere. Ex prima sede ad novissimam, ac extremam hic recedere cogitur, cum tamen essent aliæ sedes intermediæ secunda, tertia, vel

vel quarta; cur ergo de prima ad ultimam? respondet Barradas: Exclusus a primo loco non reperit alium, qui non esset occupatus; ideoque oportuit extremum tenere; vel dicitur *novissimum locum tenere*, ut confusio hominis magis exprimatur, quam significare intendit parabola; ex gloria indebita captata dedecus, ac ignominia comparatur.

Sed cum vocatus fueris. v. 10. Ad nuptias scilicet, ac ad magnum ejus convivium. *Vade.* Perpende verbum, quando v. 8. de discumbente in primo loco est sermo, non dicitur *vade*, ut modo de extremum accubitus eligente; quia cum homo ad ima humilitatis descendit, ac ultimum locum amplectitur, tunc supra se vadit, ac pergit. *Recumbe in novissimo loco.* In ultima convivii sede D. Bonav. te *inferiorem omnibus reputando*, pergit dominus sermone parabolico, *ut cum venerit, qui te invitavit.* Non voluit docere Dominus, ut notat Corder. & alii, quod eo fine ultimus locus eligendus sit, ut ad superiora ascendamus, sed quid ex ipsius humiliatione consecuturum sit, indicare intendit. Consequentia enim humilitatis exaltatio est: *Amice ascende superius*, ad priorem ac honoratiorem locum: ad optimum patrem-familias spectat, ut omnia in domo sua sint apte, & accommodate distributa, ne dignior sit in ultimo loco, & minus dignus in primo, cui ordini nemo debet resultare, ipsa enim recta rationis, ac justitiæ dispositio animum coercescit, ac convincit: *Et tunc erit gloria.* Vera enim gloria est illa, quæ datur; non vero, quæ ambitur; hæc enim interservit ad ignominiam, illa vero ad honorem.

Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: Et qui se humiliat, exaltabitur. v. 11. Syriac. Quoniam omnis, qui extollit se se, deprimetur: & qui se se depresserit, extolletur. Vatablus: Quia omnis, qui se extollit, dejicietur, & qui se dejicit, extolletur. Totius superioris parabolæ hæc est clausula, ac declaratio, qua Dominus leniter convivas ad modestiam, & humilitatem exhortatur. *Quoniam omnis, quicumque ille sit in suo gradu, & ordine,*

dine, *qui se exaltat* per superbiam, ac arrogantiam, ut advertunt Carthusianus, Hugo. Nota, quod non ait, omnis, qui exaltatur; nam multi iusti, & sancti sublimantur; sed qui se exaltat, præoccupando sibi honorem, & dignitatem, *humiliabitur* per dejectionem a suo loco, ut ait D. Bonavent. quod patet ex ipsa parabola, ut ait Theophyl. Nam conviva, qui primum locum usurpavit, cum multa sui confusione ejectus est in extremum; ex quo ait ipse Theophyl. *Unde quomodo, humilitas scilicet, a culpa hominem liberet, & quodammodo ipsum civilem faciat*, urbanum scilicet, ipsumque a sui confusione, ac opprobrio eximat, ne a loco obtento expellatur. *Et qui se humiliat*. Non dixit, qui humiliatus fuerit; nam multos adversis casibus vidimus humiliatos, sed non humiles; ait Dominus, *qui se humiliat*, per veram, & propriam virtutem, *exaltabitur*, Dei dispositione, ac ordinatione, ut patet in conviva in extremo loco posito cum ad superiorem vocatus sit.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Ante solum Jesum dicitur constitutus hydropicus, non vero etiam ante Phariseos, & Scribas, cum tamen & ipsi convivio adfuerint? Respondent Euthym. Beda, D. Bonav. & alii, quod solus Jesus ante se habeat pauperem, quem oculis misericordiae respiciat, & sublevet. Hic ex Dei Providentia in remedium suae salutis constituitur ante Christum, inquit Theophyl. pauper enim, ac necessitate oppressus non est ante oculos hominum temporalium, sed solum ante oculos Jesu, ut ei subveniat, ac opem ferat. *Qui prospexit de excelsa sancto suo: Dominus de caelo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum.* Psal. 101.

ANTILOGIA II.

Christus apud Joan. 16. redarguit suos: *Usque modo non petitis quidquam.* Ac docet orandum: *Pe-*

Petite & accipietis. v. 24. Hydropicus iste, cum sit ante medicum non rogat, nec petit salutem, sed tacet, & tamen obtinet. Quomodo id? Respondet Sylveira: Sciebat forte, quod sat erat suam necessitatem, ac infirmitatem Domino præsentare, a cujus conspectu se vacuum non discedere sperabat, seu quia sibi persuadebat, quod altius ejus necessitas ad Christum clamabat, quam quæcunque ejus vox. Respondent aliter D. Cyrillus & Euthym. petivit mente, & corde, quod Dominus vidit secreta intuens, licet ore id profari non audiret: *Hydropicus erat stans, nec audens petere curationem propter Sabbatum, & Phariseos.* Pharisei Principes, ac viri potentissimi in republica; quamvis ergo homo multa necessitate laborasset, sanitatis beneficium non audet petere, ne præsentem offenderet Phariseos; præcipue, cum esset Sabbatum, de quo ipsi ex sua malitia scandalizari poterant. Ut Lucæ c. 13. Quis dubitat, quod timor silentium indicat, & frænum ori injiciat? De magno Alexandro dicitur Mach. 1. *Siluit terra in conspectu ejus.* Timore concepto ab ejus conspectu, ac mandato omnes homines siluerunt, ita, ut nullus mutire auderet. Ita citt. Authores.

ANTILOGIA III.

Inutilem videtur Dominus quæstionem posuisse: si licet Sabbato curare? cum hujus diei sanctificatio, & sancta observatio Judæis tum in repetitis locis Exodi, Levitici, Numerorum, *custodite Sabbata mea.* Deut. 5. v. 12. *observa diem Sabbati.* Et aliis copiosis Scripturæ textibus inculcetur; tum etiam in Decalogo omnibus & singulis præposita singulari admonitione præcipiatur. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Insuper in prima rerum creatione *benedixit Deus diei septimo, & sanctificaverat illum, quia cessaverat ab omni opere suo.* Gen. 2. quin contrarium facto ipso ostendisse, cum indecisa, & irresoluta quæstione facta de observatione, ac Religione Sabbati hydropicum sanat Dominus. Respondet Sedulius lib. Paschal. c. 13. *Vidit hominem,*

nem, ait, falso crassitudinis tumore distentum, cujus aqua redundante perspicuus utris putabatur esse, macies ubique dominata totum hydropem in alvum turgidum congregabat. Non tulit mundi Pater hanc speciem se præsente consistere, suæque Sabbata, quæ tunc aderant, non curavit, hominem festinans curare, quem suum magis esse desiderat. Duo se offerebant in præsenti Sabbato, religio, & hominis salus; tamen primo prætermisso ad salutem hominis citius festinat. Cur curationem hominis non differt tantisper, ut de religione Sabbati consecrati disfleret? Ut ostendat hominibus, quod magis suum erat, magisque ad ipsum spectabat hominem miserum sanare, a suaque miseria eripere; quam ipsum diem Sabbati tanto cultu sibi consecratum observare. Intravit Jesus Nazareth in Synagoga. Explicavit de se locum Isai. 61. v. 1. *Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, Evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, &c.* Luc. 4. v. 18. ait Christus se esse missum a Patre ad Evangelizandum pauperibus, & dandam remissionem captivis, visum cæcis; & tamen Christus Dominus passim se dicit missum a Patre ad Eum glorificandum. *Ut glorificetur Pater in Filio.* Joan. 14. Ad Patrem loquitur Christus: *Ego te glorificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Joan. 17. Si Christus unctus est sanctitate unionis hypostaticæ, ac gratiæ, missusque est ad dandam salutem, ac visum hominibus; quomodo se dicit missum ad Patrem glorificandum? Cum de hominum salute agit, ibi potissimum de glorificatione Patris est negotium; eximia Patris glorificatio, maximumque illius opus: *opus tuum consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam; id est, hominum salutem, & vitam; ergo cum sit missus ad Patrem glorificandum, recte se dicit unctum, ac missum, ut homines cœlestibus bonis ditaret.* Quod attinet Gen. c. 2. respondent Procop. & Sylveir. Ideo diem septimam benedixisse Deum, ne dies illa, veluti otiosa, ac opere vacua indecora videretur; verba Sylveir. sunt: nulli aliorum

Brev. Script. Tom. III. Q die-

dierum benedictionem largitus est Dominus, nisi tantum diei septimo. Cur non illum diem benedixit, in quo hominem formavit, vel in quo solem, & lunam, ac stellas creavit? solum diei septimo, & non aliis diebus benedictionem confert Dominus, nam operatio illis exhibita pro benedictione erat, eosque benedictos reddebat; at dies septimus ne otiosus, ac infelix haberetur, tanquam nullo opere ditatus, benedictione ditari debuit. Procopius: *Ne quis, ait, ut inutilem diem eam aversetur, & abominetur, quasi nullo opere digna a Deo sit habitata, sicuti eos dies deteriores arbitrantur, in quibus nihil sit operis, merito subjecit, & benedixit Deus diei septimo.*

A N T I L O G I A IV.

Sabbati custoditio Deo grata, & accepta dicitur. Exod. c. 20. At e contra Isai. c. i. *Sabbatum Deo exosum, & odiosum nuncupatur.* En Antilogia. Profecto si Sabbati custoditio tam celebriter fuit a Deo instituta, & præcepta, cur Sabbatum esse odiosum, & exosum Deo dicitur per Prophetam? Respondeo cum Cumir. Quod Sabbati observatio non minus respicit Deo vacandum illa die tota mente, & tota anima, quam a fervilibus abstinendum. Lex enim (ut Paulus docuit) spiritalis est. Qui ergo illa die Deo tota mente intenti sunt, magis illud observare dicuntur, quam qui industrie a fervilibus se abstinent: & hoc erit spiritualiter Sabbatum observare; Deo videlicet vacare, ac ab operibus se malis cohibere. Nam qui sic custodiunt Sabbatum, ut quiescant a vitiis, isti spiritum Deo contribulatum in ara cordis, ac in igne, & fervore charitatis offerre dicuntur. Hunc modum non attingentes cæcutientes Judæi, partim vacabant luxuriis in die festo, partim abstinebant a fervilibus, cultum duntaxat exteriorum quærentes in cæremoniis. Idcirco Encænicas & Neomenias statuerunt, ob quod, quia & Sabbatum suis malis operibus profanaverant, dixit illis Deus: Neomenias, & Sabbata vestra odivit anima mea. Sed de laudabili, & honesta Sabbati custoditione Cabalistæ locuti, docuerunt, non solum

lum illa die abstinere ab omni illicito coitu, sed etiam ab amplexibus uxorum: hoc autem, ne quid carnale, seu immundum inveniat in illa die in susceptione influxus cœlestis, quem nocte illa Sabbati nullatenus hæsitant emittendum e cœlis super mortales, bene se disponentes: idcirco maxima custodia illud observandum tradidere. Sed heu nobis, qui sub lege perfectionis militamus: nempe infidelibus deteriores effecti sumus, qui die Sabbati (quem in diem Dominicum novimus mutatum) plusquam diebus aliis impudiciis, & voluptatibus vacantes consumimur in carne, nil prorsus de spiritali Sabbati observatione curantes. Et sic patet, quid ad præmissa fuerat dicendum.

A N T I L O G I A V.

Ipse vero apprehensum sanavit eum, id est tactu videtur minus Divinitatem suam manifestasse, cum solo verbo, ut paralyticum illum servum Centurionis apud Matth. 9. sanare potuisset. Respondet Maldonat. quod hoc facto Christus ostendere voluerit se non solum ut Deum, sed etiam ut hominem vim habere curandi, & humanitatem suam instrumentum esse Divinitatis. Dimisit autem vel ut ejus incessus restitutæ testimonium esset sanitatis, vel quia noluit eum interesse, cum Phariseos coargueret; ut eo absente liberius ageret ejus causam, cum nulla adulationis suspicio subesse poterat. Sed quæstio ulterius exurgit, cur Evangelista narrans sanitatem hujus hominis, non ait, quod Christus tetigit eum, nec quod ipsum assumpsit, sed quod illum apprehendit? *Apprehensum sanavit eum.* Quo verbo usus est Paulus, cum de Incarnationis mysterio verba faceret: *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit.* Ad Hebr. c. 2. Vim illius verbi, *apprehendere*, explicans Chrysostom. ait: verbum apprehendi metaphoram habet sumptam ab eo, qui magno studio sequitur aliquem, omniaque facit, ut fugientem occupet, & teneat; nos fugiebamus a Deo, ipse nos insecutus, & velut injecta manu apprehendit nos, nec passus est

perire. Respondet Sylveir. ex etymologia verbi: *Apprehendere*, nam hydropicus multis abundabat vitiis, illisque a Deo maxime fugiebat, Christus Dominus efficacia suæ gratiæ eum vehementissime tenuit, ac apprehendit, ad seque reduxit. Secundo: Deus pro remedio, ac salute humanæ naturæ eam apprehendit, ut ait paulus: *Semen Abrahæe apprehendit*. Cum autem hunc hydropicum Christus manu capit, eumque ad se trahit, ut illi salutem donaret, eodem verbo utitur Evangelista: *apprehensum sanavit eum*; ut denotaretur eximia Christi charitas, qui tam ardenti amore unumquemque nostrum diligit, ut pro cuiusque salute persolvat, quidquid pro universo hominum genere est factum; Deus pro omnium salute apprehendit naturam humanam. Christus suo modo hunc hominem pro ejus curatione apprehendit. Dico: *suo modo*; quia non loquitur de unione hypostatica, quæ facta est in Incarnatione, sed pro eo, quod est manu capere, qua Christus hunc hominem tenuit.

A N T I L O G I A VI.

Ut cum venerit, qui te, & illum invitavit, dicat tibi, &c. Videtur Dominus docere, qua ratione gloriam quis venetur apud homines, cum contra hic curare voluerit inanis gloriæ morbum. Resp. Cum Cornel. non voluisse docere Dominum eo fine ultimum locum eligendum, sed quid consecuturum fit: unde inquit Euthym. conjunctio videtur debere accipi consecutive, & in hunc quidem modum habet se doctrinæ Christi explicatio, & tractatio literalis, qua civilibus rationibus dehortatur ab accubitus primi electione, & adhortatur ad submissionem inter accumbendum: secundum vero præcipuum scopum suum ostendere voluit exemplo isto humano modestiam sequi gloriam, e contra arrogantiam humiliationem; quasi dicat: in omnibus te submisle geras. Sic enim fiet, ut magis exalteris, & gloriosius; cum contra si te extuleris, cum majori pudore sis deprimendus cum ab hominibus, tum a Deo. Unde Ecclesiasticus: *Quanto, inquit,*

magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. Eccles. 3. Et gloriam præcedit humilitas. Et contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus. Proverb. 15. & 16. Quorum istud quidem idem est cum eo, quod hic dicitur: omnis, qui se exaltat, humiliabitur: illud vero idem cum eo: omnis, qui se humiliat exaltabitur.

A N T I L O G I A VII.

Dominus per electionem loci ultimi monuit æmulationem vitandam, qualiter & per doctorem gentium ad Rom. 13. e contra per eundem 1. ad Cor. 14. æmulationem sectari hortatur. Ecce Antilogia. Respondeo: quod hæc dictio *æmulatio* plures in se continet sensus, utique æmulatio interdum sumitur pro invidiæ malignitate, quandoque vero pro amoris immensitate, quandoque pro zelotipiæ acerbitate. De prima Sapiens locutus ait: *Ab æmulantibus te, absconde consilium. Eccles. 37.* Hanc Paulus omnino vitandam monuit, dum Galatas allocutus, inter opera carnis, quæ ibi vitanda enumerat, æmulationem pariter fugiendam docuit. Gal. 5. Sed de æmulatione accepta pro bona integritate amoris idem Paulus locutus cum Corinthiis dixerat: *Æmulamini charismata meliora. 1. Cor. 12.* Sed de altera, quæ pro zelotipiæ acerbitate sumitur, locuti, dicimus eam esse trifariam. Nam & ipsa quandoque pro bono zelo accipienda est, & hæc provenit ex iustitia: quandoque vero sumitur e contrario pro zelo malo, & hæc provenit ex nequitia: quandoque vero sumitur pro indiscreto zelo, & hæc provenit ex imperitia. De prima Paulus, dum de seipso loqueretur, dixit: *Abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Galat. 1.* Quod etiam & Scriptura docuit, dum ait: *Æmulatores estote legis. Sic etiam Deus æmulari dicitur homines hac laudabili & sancta æmulatione. Idcirco Josue de Deo locutus ait: Dominus enim sanctus, & fortis æmulator est. Josue 24. Et alibi, Dominus Deus tuus, ignis consumens, Dominus æmulator. Deuter. 4.* Hac etiam æmulatione populum

errantem æmulatus fuerat ille, qui in Psalm. dixerat: *Zelus domus tuæ comedit me.* Psal. 68. æmulatio vero, quæ pro malo sumitur, illa est, quando quisque dolet se non esse similem peccatoribus in prosperitate mundana, & quando desiderat, & appetit esse, sicuti ipsi sunt. Qua in re, ne sic æmulemur, cautos nos esse præcipit ille, qui in Proverbiis locutus ait: *Non æmuletur cor tuum peccatores, sed in timore Domini esto tota die.* Prov. 23. Et Regius Vates ejusmodi æmulatorem allocutus, ait in Psalm. *Noli æmulari in malignantibus.* Ps. 36. Sed de æmulatione proveniente ex indiscreto zelo locuti, illam esse judicamus, quando quisque nimis severe zelat pro divinæ legis custoditione, vel pro Religione, aut cultu, & hujusmodi aliis. De quorum numero fuerant illi, de quibus Paulus locutus ait: *Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam.* Rom. 10. Hoc autem fit, quando quis nimis exasperat alios propter justitiam. Idcirco ut & hanc evitemus, & bonam sectemur, monuit nos Apostolus scribens ad Galatas, dum ait: *Bonum æmulamini in bono semper.* Galat. 4. Quibus præhabitis, liquido patet solutio præmissarum, quæ nihil controversiæ in se continebant. Nam prima de illa æmulatione intelligenda est, quæ ex infecta carne provenit, qua ægrotabant illi, quos Apostolus increpans, dixit: *Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis?* 1. Cor. 3. Hæc autem cum sit vitiosa, & damnosa, idcirco etiam evitanda est, cum nil habeat aliud pro objecto, nisi tristitiam de mundana proximi prosperitate. De hac enim Sapiens locutus ait: *Non zelas gloriam, & opes peccatoris.* Eccles. 9. In præmissa vero altera, de illa æmulatione intelligenda est litera, qua quisque bonum, ac sanctum spirituales profectum æmulatur in proximum, quemadmodum Paulus cupiebat, qui scribens Hebræis ait: *Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque ad finem.* Hebr. 6. De hac etiam Corinthiis scribens ait: *Æmulamini spiritualia.* 1. Cor. 14. Qua in re, si hac tam honesta, ac laudabili æmulatione proximos

mos nostros æmulati fuerimus, non solum Pauli discipuli erimus, qui illam perfectam in se habens dicebat scribens Corinthiis: *Æmulor enim vos Dei æmulatione*, 2. Cor. II. sed & Dei pariter imitatores, ac filii effici merebimur, qui (ut superius præfati sumus) æmulator justus dicitur in Scripturis Exod. 20. Et sic fervantur præmissa illæsa ab omni contradictione.

A N T I L O G I A VIII.

Non videtur congruere veritati, quod ex humilitate adstruatur exaltatio, cum sæpe apud homines contrarium videamus, ubi sæpe conspiciamus, quod illi, qui superbi, arrogantes se gerunt, ad dignitatum culmina evehuntur; e contra humiles ob sui demissionem contemnuntur, ac deridentur. Ut in exemplo sunt Sancti Prophetæ, qui circuibant *egentes, angustii, afflicti*. ad Hebr. c. II. Quorum vitam impij æstimabant insaniam Sap. 5. Superbi vero Pharisei cathedras, ac primos accubitus tenebant Matth. 23. Apostoli vero ut contemptibiles, ac dejecti æstimabantur 1. Cor. 4. Respondet D. Th. cit. apud Sylveira: *Quod dicitur, intelligendum est, ait, secundum divinum judicium, non secundum humanam consuetudinem; secundum quam plures concupiscentes honorem consequuntur; alii vero se humiliantes inglorii remanent.* Mundiales de humilibus non curant, hoc tantum est divinæ altitudinis, qui humilia respicit, contemptibilia erigit, & de extremo loco ad primas fedes elevat. Quod ulterius declaratur: primo narrans Regius Vates summa Dei mirabilia, quia omnia, quæcumque voluit, fecit in cælo, & in terra, subdit: *educens nubes ab extremo terræ*, id est ab infima parte terræ, seu orbis, ut explicant Euthym. Nicephorus, Lorinus, & alii, sed nubes, quæ sua varietate condecorant cælos, suoque rore terram fœcundant; cur ab extrema, ac infima terra generantur? cur non potius ex medio terræ, seu ex illius altitudine ex cacumine nempe montium producantur? per nubes Prophetas, Apostolos, ac cæteros Evangelicos Prædicatores intelligunt

D. Hilar. D. August. & alii, qui sublevantur ex sua nempe profunda humilitate, qua se extremos, ac infimos omnium reputabant, qui tanquam nubes in coelum elevati sunt a Domino, ut totam suam Ecclesiam sua doctrina, ac sanguine irrigarent, ac fecundarent, suisque meritis eam condecorarent, & qui extremi reputabantur, constituerentur Principes super omnem terram. Origen. hom. 8. in Jeremiam ad c. 10. *Vides, ait, quomodo ab extremis terræ educat Deus has corporeas nubes? propterea, si volumus nubes fieri, ad quas perveniat veritas Dei, novissimi omnium fiamus, nam inquit Psalmus, veritas tua usque ad nubes.* Secundo, ait Christus Dominus de se Apocal. i. v. 8. Ego sum Alpha, & Omega, principium & finis; finis quidem ultimus, & extremus. Isaias c. 53. eum despectum, ac novissimum virorum vocat: quomodo tam despectus, ac novissimus virorum, qui dicebat de se: Ego sum vermis, & non homo, primas sedes tenet, & Alpha dicitur? nam si Christus est Omega in ordine litterarum, ultimus est: sicut, cum sit Alpha, principium occupat. Quis ergo tam distantes terminos, principium scilicet, ac finem rerum potuit inter se adunare, ac conjungere; nisi una potens, ac artifex humilitas; quia Christus Dominus profunde se se deiecit, ut esset novissimus, ac despectus virorum factus obediens usque ad crucem: propterea Pater exaltavit nomen ejus super omne nomen; ut vere Alpha, & Omega, principium, ac finis omnium constitueretur. Tertull. lib. de Monogamia c. 5. *Sic & duas, ait, literas Græcæ, summam & ultimam sibi induit Dominus; initii & finis concurrentium in se figuras: uti quemadmodum Alpha, & Omega usque volvitur, & rursus Omega ac Alpha replicatur, ita ut ostenderet in se initii decursum ad finem, & finis recursum ad initium, & ideo in Christo omnia revocantur ad initium.* Unde recte concludit D. Thom. quod id, quod dicitur, qui se humiliat, exaltabitur: *Intelligendum, sed secundum judicium divinum, non secundum consuetudinem humanam.* Non homo, sed solus Deus humiles & abjectos erigit, & sublevat.

levat. Cum Joseph esset totius Ægypti Prorex, peperit illi uxor ejus filium primogenitum, quem Manasses vocavit. *Dicens: oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.* Gen. 41. Videbatur dicendum, Pharaon me fecit oblivisci: ex ejus enim imperio e carcere eductus est, ac ad tantum dignitatis apicem evectus; tamen Joseph ait: *Deus oblivisci me fecit.* Joseph ex carcere, ac ex loco infimo, & compedibus sublimatus est ad regale palatium, ad magnificum thronum, ac ad clavum Ægypti; ex tanta autem carceris abjectione hominem captivum ad tantum fastigium extollere, non hominis, sed Dei est. Huc advoco D. Chrysoft. Homil. 42. in Genes. *Deus fortis in consilio suo, ex captivitate ad tantam gratiam ascendere fecit populum suum, ut nomen Israel terribile esset cunctis nationibus.*

ANTILOGIA IX.

Hic Dominus docet sectandam humilitatem, quod & per Ecclesiasticum inculcat: *Noli extolli in sapientia*, Eccles. 32. & e contra apud eundem Ecclesiasticum 13. videtur prohibere humilitatem, dum ait: *Noli esse humilis in sapientia.* Si non licet esse humilem in sapientia, nec nimis in illa extolli, quod medium tenendum erit, ut illa proficue utamur? clarum est enim, & patet sensui, extolli, & humiliari esse contraria, & non minus, quam album, & nigrum. Elaborandum est ergo a nobis, ut præmissas concordēs reddamus. Respondeo itaque; quod per secundam illam, extollentiam nobis interdictam novimus, qua quisque apud semetipsum extollitur, putans se aliquid magni esse: quo vitio laborasse novimus illos sapientes, quos & Paulus commemorans dicebat: *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Rom. 1. Idcirco, ne hanc habeat apud se homo, fuit prohibitum ab illo, qui super hoc documentum tradens ait: *Ne sis sapiens apud te met ipsum.* Proverb. c. 3. Pariter & alius ad hunc sensum locutus ait: *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.* Rom. 12. Noverat enim scriptum fuisse

alibi: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Proverb. 3. Hanc & Jacobus terrenam, animale, & diabolicam sapientiam esse judicavit. Jac. 1. Quanquam & infra illam multum laudaverit, quæ a Patre luminum descendit, humilibus, & mansuetis duntaxat collatam, juxta illud: *Et sapientiam præstans parvulis.* Psal. 18. His enim sic sapientibus regni Dei mysteria aperiuntur. Matth. c. 13. sed e converso occultantur hujus sæculi sapientibus. Quod liquido designavit Christus, dum ad Patrem conversus, ait: *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Matth. c. 11. Et sic patet, quid dicendum fuerat ad præmissa.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Si licet curare Sabbato? Luc. 14.

Sabbatum Domini Sanctificandum.

Exordium præsentis Evangelii non est aliud, quam interpretatio brevis tertii præcepti Decalogi: *Memento ut diem Sabbati sanctifices.* Id enim quæ verbis, quæ operibus est interpretatus, dum festa luce non animis duntaxat, sed & corporibus mæderi declaravit Magister æternæ veritatis Christus Deus noster. Nihilominus hujus præcepti interpretationisque nonnulli tam rudes esse videntur, ut magis sapiant Paganismum, quam Christianismum; quos optime instruxero, si ex triplici lingua, Græca nempe, & Latina, ac Hebraica docuero, quid sanctiore, ac veriore Calepino significet, & sit, diem festum, aut Sabbatum sanctificare.

Et quidem si etymologiam Græcorum sequimur sanctificare idem est; ac animum, cogitationesque a curis sæcularibus avocare, nec easdem in tumultuantem profanarum curarum turbam immittere. Sanctifico etenim Attice dicitur ἀγιαζω, id

id est sine terra facio, & quicumque festum agere intendit, is mentem a negotiis forenlibus expediat, est necesse. Id enim imprimis exigit Latria, seu cultus, quem Deo Domino nostro festa luce per adorationem exhibere obstringimur. Est enim *Oratio elevatio mentis ad Deum*, in qua homo animum suum avocat ab omni eo, quod non est Deus, eamque in ipsum Deum venerabundus defigit. Quod certe haud quaquam assequitur, quisquis una secum ad aram ducit obstrepentem sollicitudinum phalangem, & diversicolore earum vultu, jam huc, jam illuc distrahitur.

Numen benignissimum quando populum incessabili ærumnarum reciprocantium impulsu in Ægypto fluctuantem ad orationis placidum littus, quasi rudente adstringere moliebatur, eundem e tyrannide Pharaonis vindicatum in eremum Sinai evocavit; in qua tanquam securissimi portus sinu secundum terrenorum laborum flumina, decumanosque negotiorum fluctus ipsi soli vacarent. Noverat enim probe sapientissima illa Majestas, quamdiu in fundo Ægyptio inter brevia arenarum ac laterum, inter scyllam & charybdim timore anxii vel hærerent, vel fluctuarent, nec coelestem Cynosuram ab iis conspici, nec ad bonæ spei promontoria citra ingentia molimina eos aspirare posse. Feriam ergo, inquit, non jam tridente, sed virga unica tempestuosum pelagus, revocabo emissos adversitatum Æolos, componam tempestatum fluctus, succendam non jam Pollucem & Castorem; sed Moysem & Aaronem lucida fidera, quorum auspiciis optatum littus teneant, mihiq; festivum pæana decantent Exod. c. 5. v. 3. *Dixerunt Pharaoni, Deus Hebræorum vocavit nos ut eamus trium dierum viam in solitudinem, & sacrificemus Deo nostro.* Vult Deus noster, ut expediti curis omnibus, tota mente, ac viribus ipsi soli vacemus, secus non bene colitur, nec adoratur.

Deposcit hanc mentis elevationem, & ipsa festorum institutio. Quis enim finis ipsorum? an non divi-

divinorum beneficiorum grata memoria ? sic in lege celebratum Pascha in memoriam eliberationis de Ægypto ; Pentecosten in memoriam legis in monte Sinai datæ ; Scenopegiæ , seu festum tabernaculorum in mnemosynon tuguriorum , seu protectionis in deserto institutum erat. Sic in novo testamento inclyta Assertoris nostri facinora , ad humani generis salutem patrata , certis solemnibusque diebus vinctæ , ac conclusa sunt. Nam quid aliud vindicat sibi dies Dominicus , præter memoriam formationis nostræ , ac reformationis ? quid Nativitas, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio, nisi memoriam immensorum Vindicis nostri beneficiorum ? quid aliud divorum solemnia inferunt, præterquam agonis eorum, virtutis, ac victoriæ memoriam ? *Beneficiorum Dei festis solemnitatibus : & diebus statutis dicamus , sacramusque memoriam , ne volumine temporum ingrata subrepat oblivio*, inquit D. August. Eo collimabat Psalmographus quando cecinit Psal. 75. v. 11. *Cogitatio hominis confitebitur tibi , & reliquæ cogitationis diem festum agent tibi*. Quænam hæ videntur reliquæ ? Vulgo vocamus reliquias , particulas residuas post totum quodpiam remanentes. Ita reliquias seu fragmenta dicimus ab Apostolis secundum prodigiosa convivia collecta , ita reliquias indigitamus Lipsana Sanctorum ; ita micas illas , quæ remanent in sacra pixide : cum ergo cecinit Psaltes : *Reliquæ cogitationis diem festum agent tibi* ; profecto nihil aliud intendebat , quam illas cogitationes , quas post accepta beneficia remanere par est ; videlicet gratam illorum memoriam. Quid enim hic aliud est reliquum ? cogitatio prima est credere in Deum , cognoscere beneficia divina : Reliquæ vero sunt esse memorem illorum. Hæc mens itidem est S. August. eadem verba interpretantis in Ps. 75. *Cum credidimus , tum fuit in nobis cogitatio ; modo autem reliquæ cogitationis sunt , quia meminimus , quis ad nos venerit , quid nobis donaverit*. Cogitationum appendix est memoria , & species a cogitatione impressæ reliquæ illius jure dici queunt , nam ut idem subdit : *Sunt reliquæ cogitationis , non exci-*

excidat memoria, qui te sanavit; si vulnus te habuisse oblitus fueris, non erunt in te reliquiae cogitationis. Tunc ergo festum rite peragimus, si beneficia Domini memori mente recolimus; non autem pro dignitate recoluntur, si mens immersa forensibus turbis habeatur. Itaque, ut pro dignitate expendantur, animus ab iis omnino sequestretur. Vendicat hanc alienationem imprimis salus nostra: nam cum tantum temporis sequestrato prope Deo impendamus nutriendo fovendoque corpori, æquum profecto est, ut minimum dies festos animæ impendamus.

Jacobus Patriarcha exactis annis viginti in servitiis Laban avunculi sui, tandem pertæsus laborum, rerumque suarum providus, ab eo manu mitti expetit dicens: *Iustum est, ut aliquando provideam domui meæ.* Gen. 30. v. 30. Mi dilecte avuncule nosti perbelle, quam sedulo studuerim partibus tuis; quanto æstu, & siti urebar per diem, & nocte fugiebat somnus ab oculis meis, sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi. Jam temet arbitrum exposco, judica, & decerne ipsemet, an non æquum sit, ut tandem prospiciam domui meæ? non sum Mathusalem, ut annos mihi Protoparentum pollicear; experior, quod instet gravior ætas, succrescit proles, exul hic habito: *Iustum est, ut aliquando provideam domui meæ.* Formica congregat æstate, & providet sibi in futuram hyemem, & non est æquum, ut mihi prospiciam? non eris mihi tam iniquus, ut tam æquis abnuas postulatis, quin mihimet, filiabus tuis, consortibus thalami mei consultum eas. *Iustum est enim, ut aliquando provideam domui meæ.* O! quanto æquius est, ut quisque sibimet id ipsum occinat: tota septimana evoluta est in cura corporis, in commodis & lucris exaugendis, in re familiari promovenda; nonne par est, ut tandem provideam animæ meæ, thesaurosque in æternum possidendos accumulem? Nonne anima plus est quam corpus, & corpus quam instrumentum? Matth. cap. 6. Conditor cæli & terræ coronatis, quæ constituerat operibus, & homine tan-

tanquam colophone imposito requievit die septima; & ego ejus & exemplo, & imperiis devinctus non id ipsum æmuler? ipse assertor meus hac luce resurgens pacem firmavit hominibus, & hac eadem divinum Pneuma copioso linguarum gratiarumque imbre sese supra Apostolos diffudit; & ego eadem die pacem firmare, cœlestesque influxus ferventius exorare non adnitar? *Iustum est ut aliquando provideam animæ meæ.*

A Græcis ad Latinos defleto, indagaturus; quid importet hoc nomen sanctificare? & audio, quod fere nil aliud, quam tantum diem, aut aliud quidpiam sanguine confirmare, ac sacrum reddere: Sanctus enim derivatur a sancio, quod a sanguine dicitur, eo quod mactatarum hostiarum sanguine fœdera sancirentur, ac confirmarentur. Unde Servius explanans illud Æneidos: *Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit. Sanctum, ait, dicitur, quasi sanguine sancitum, ac consecratum.* Hinc sanctum dicitur, quod religiosum est; ita, ut violari nefas sit, quodque Deo teste factum, aut illi consecratum. Itaque diem Sabbati sanctificat, qui jurata fide illum Deo deputat ad vacandum Deo. Profanat, ac violat quisquis partem majorem lusibus, choreis, otio consecrat. Nam ut ait D. August. lib. de ro. chordis. *Melius faceret Judæus in agro suo aliquid utile, quam si in theatro seditiosus existeret: & melius fœminæ eorum die Sabbati lanam facerent, quam quod tota die in neomeniis suis saltarent.* Melius Christianus faceret quidpiam operis, quam quod nunc tota die helluatur in popinis. Rectius defudaret ad molam afinariam, quam si in otio & desidia (malorum omnium obstetrice) suam curaret cuticulam, aut ad nugas fabulasque aniles abiret. Ut dies sanctificari dicatur, opus est, ut totum cedat ipsius gloriæ, totum piis operibus consecratur.

Memento, edixit Dominus, ut diem Sabbati sanctifices. Non ait, quadrantem, aut horam, sed diem integrum Deo tuo devoveas. Hoc est fœdus meum sacrosanctum inter te, & me, o Christiane! ut sex
dies

dies in usum tuum pro libitu tuo impendas; verum Sabbatum, nisi violati fœderis reus haberi velis, mihi dices, necesse est. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Multum mihi detrahis, & nimium sacrilegus existis, si vix dimidiæ horæ partem audiendo Missæ Sacrificio impendas, reliquum libidinibus tuis devoveas. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Quod vacat tempus ab oratione, id impendas piæ lectioni, aut meditationi, visitandis infirmis, obeundis templis, erigendis afflictis, instruendis rudibus, sive filiis, sive vernis, aliisque operibus misericordiæ frequentandis. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.*

Ad hunc modum omne id, quod die festo patramus, directe in honorem Domini Dei nostri, animæque salutem vergere deberet. Tota quanta septimana tibi, & tuoque corpori famularis, illi consulis, illud saginas, idque sæpius secluso etiam e mente Numine. Instante die Dominica, non jam tibi, sed Domino Deo tuo serviendum; non de sagina corporis, sed de animæ salute cogitandum. Forsitan die profesta nequiveras fungi Sacerdotio, & offerre laudem in nomine ipsius, nequiveras immorari devotioni, ut Sacrificio interesses, de salute animæ tuæ intensius cogitares, de fine tuo, deque novissimis accuratius meditareris, ut pro divinis beneficiis impentius gratias referres, non vacabat tempus ad ista, & similia. Ubi illuxit lux sacratio, non habes, quod prætendas, dies ista in hunc finem deputata, ut nempe præfatis officiis impendatur, aliisque operibus misericordiæ transigatur. Nisi dies festi forent in Ecclesia, posset quispiam suæ salutis immemor in novissimo iudicii die apologiam suam texere, & egurgitare: Domine edictum tuum erat, ut in sudore vultus mei vescerer pane meo, præstiti id ipsum studiosissime, ad alia tempus non suppetebat, quo ea peragerem; portavi pondus diei & æstus, rationes non tam conscientiæ, quam mercaturæ, vel œconomiae discutere debui, de die in diem prospiciendum erat familiæ, filiis, necessitatibus domesticis, & aliis.

Hæc

Hæc pariaque lolia defidiæ suæ quispiam obtendere posset. Jam vero cum dies festi sacrosancti sint, Deoque Domino consecrati, non inveniet in die illa allocutionem, seu excusationem. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Dies festa non ex dodrante, aut quadrante, sed ex asse Domino Deo, spiritualibus, ac virtuosis operibus consecratur, nec quidpiam facile (nisi urgeat necessitas) tractandum assumatur, quod divinæ non militet gloriæ. *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.*

Tandem si Synagogam frequentemus; audiemus sanctificare idem esse, ac purum, atque incontaminatum esse. Sanctus enim *Cados* hebraice dicitur, id est, *segregatus* ab usibus profanis, & cultui divino destinatus, & quasi consecratus; qui proinde purus a vitiis, castus, impollutusque esse debet. Hanc sanctificandi acceptionem indicat liber Samuelis de Bersabeæ tractans piaculo: *Sanctificata est*, ait, *ab omni immunditia sua.* Id est, munda-ta, expiataque a perpetrato adulterio. Eadem utitur S. Joannes Epist. 1. c. 3. v. 3. in suis epistolis ita scribens: *Omnis qui habet spem in eo, sanctificat se, sicut ipse sanctus est.* S. August. Clemens Alexand. Oecumenius cum aliis legunt: *castificat se.* Tigurina versio: *purificat se.* Alii: *lustrat, expiat se;* ut sit sanctus corpore & anima. In hoc sensu definit sanctitatem S. Thomas 1. sentent. dist. 10. q. 4. n. 4. *Sanctitas est ab omni immunditia libera & perfecta, & omnino immaculata munditia.* Proinde cum Dominus mandat sanctificare Sabbatum, urget una, ut animas nostras a spurcitia peccati contracta lustremus. Concinit D. Gregorius in Epist. ad quendam apud Jo. Diac. L. 4. vitæ c. 15. Die Dominica a labore cessandum est, & precibus insistendum. ut si quid negligentiae per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ expietur. Id enim vero est sanctificare diem, præterita deflere peccata, futura præcavere, & contra imminencia animum obfirmare. *Ut si quid negligentiae per sex dies agitur, &c. &c.*

Origenes argute observat Thesmotheam illum Principem Deum, quosdam dies festos appellare suos, quosdam item alienos. Etenim in libro Numerorum ait: *Mense autem primo Phase Domini est, offeretis incensum, holocaustum Domino.* Levitici item 26. & alibi sæpius ait: *Custodite Sabbata mea.* Aliis vero in locis festa prope omnia aliena reputat; nam apud Isaiam c. i. v. 14. expresse ait: *Neomenias, & Sabbatum, & festivitates alias non feram.* Quæ loca pensando sciscitatur præfatus Doctor, quinam sint illi dies festi Domini? qui vero non? *Habet,* inquit, *Deus dies festos suos; quosnam illos?* Respondet ipse Origen. hom. 25. in Num. *Est enim et magna festivitas salus hominum.* In quo loco pluribus ostendit posse nos præstabili vitæ ratione atque innocentia ipsis coelis magnam lætitiæ voluptatem creare. Æternus enim Pater lætatur, cum ea, quæ beneficia manu creaverat, renovari, atque in pristinum redire splendorem videt. Triumphat Filius, quod nonnullum videat fructum sui eruoris hominum gratia profusi. Gestit quadantenus Spiritus S. liquido delibutus gaudio, quod videat plura, quibus inhabitet, templa sibi præparata. Denique tota cœlorum jubilat curia: *Quia gaudium est coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Luc. 15. v. 10. *Est enim magna festivitas salus hominum.* Hoc est festum SS. Triados, festum SS. Angelorum, festum omnium beatissimarum Mentium.

In hunc finem velim expendatis, quidnam Arbitrator salutis nostræ in sacratioribus festivitatibus ac Sabbatis sit operatus? Præter Catecheses, & alloquia publica ad populum habita, bene multos iis diebus sanitati redonatos legimus; & ea de causa Judæi eundem tanquam Legis prævaricatorem impetebant, necemque eidem machinabantur; cum tamen miracula illa, nonnisi opera pietatis, & Dei potius, quam hominis essent. Nihilominus Christus Dominus nihil eos moratus Sabbatum curatione morborum cohonestare voluit. Quid ita? *Quæ faciebat corporaliter, spiritualiter volebat intelligi,* ait S. August. Serm. 44. de Verb. Domini. Voluit edo-

cere eum diem curæ esse non corporum, sed animarum. Die Sabbati mulierem inclinatam, quæ omnino sursum aspicere non poterat, erexit; ut doceret nos, qui pondere curarum premimur tota die, & terrena duntaxat sectamur, hoc die debere nos erigere, & cœlestia potius, & divina, quam terrena, ac sæcularia contemplari. *Quæ faciebat corporaliter, etiam spiritualiter volebat intelligi.* Luc. 13. Die Sabbati curavit hominem, qui habebat manum aridam, dicens: *extende manum tuam.* Ut nimirum informaret nos dextram adhibendam rebus divinis, quandoquidem Sabbato restituitur, quo humanis distineri laboribus nefas. Primum enim aruit, quia bonis operibus fœcunda non fuit, ut ergo virescat aridum brachium, operetur. *Extende manum tuam. Quæ faciebat corporaliter, &c.* Sabbato item cœcum illuminavit, ut per verbi Dei frequentem auditum, illa die ad veram lucem fidei magis ac magis veniamus. Sabbato hydropicum sanitati restituit, ut intelligeremus eos, qui bibunt sicut aquam iniquitatem die festo, si non per sacram exomologesim, minimum per veram contritionem debere curari. *Quæ faciebat corporaliter, etiam spiritualiter volebat intelligi.*

In præsentī Evangelio itidem indicat, neminem facile reperiri tam delidem, qui non extrahat bovem suum, aut asinum die Sabbati in puteum lapsū. Quis vero bos, aut asinus iste, nisi peccator in puteum inferni lapsus? hic extrahendus expiandusque est, si festum Domini, & non nostrum agere velimus. Neque enim reputanda solennitas, in qua cœlum, una cum terra de propitiatione non congaudeat. Non habenda festivitas, nisi animus irarum toxico, sulphureque pravorum affectuum evomito, in Domino jucundetur.

Utinam vero perditis hisce temporibus supra non paucos querelas suas iteret Psalter Regius, supra populum suum quondam decantatas Psal. 118. *Tempus faciendi Domine: dissipaverunt legem tuam.* Alii legunt *tempus faciendi* (sacrificandi) *Domino, & ipsi dissipaverunt legem ipsius.* Cum solennitates instant; & æra ubivis ad Dei cultum nos provocant;

cant ; tunc vel maxime suos cœtus cogunt impii, tum symposia celebrant, tum gaudium in reatum commutant. *Tempus faciendi Domino.* Cum tempus adest humiliandi semetipsos, tunc sese pompa ac jactantia efferunt inanius, tum purpuris faciem adulterant scœminæ speciosiore laqueo incautos strangulaturæ ; tunc ganeones maxime frequentant popinas, abligurituri, quod integra hebdomada lucrati sunt, tunc sodales perversi sua celebrant conventicula, in quibus lasciviunt. *Tempus faciendi Domino, dissipaverunt legem tuam.*

Utinam threnos suos eidem non societ super populum Antiochenum fusos S. Chrysostom. hom. ad pop. *Abutimur nomine Christiano, qui ad festa aspiramus, non ut melius, sed ut liberius vivamus. Prô dolor ! tempus poenitendi, tempus peccandi est ; siquidem dies festos esse dubitamus, nisi gulæ, nisi ventri, nisi luxuriæ satisfecerimus.* Vulgaris nobis nimium festivitas est, nisi in ea culina fumet altius, nisi Mystæ loco, magirus plures animantium mactet hostias, nisi Bacchus aspergat liberalius. Profanus ille dies, quem exotica vestium pompa non venustet, quem micantes in toto corpore gemmæ non accendant. Quod etsi omnino non ita improbo ; si tamen cum offensa Dei fiat, ac scandalo, subscribere aureo Doctori cogor, & dicere : *Hoc non est festum colere & celebrare, sed inquinare.* Numen optimum, & S. Mater Ecclesia eo fine festivitates instituit, ut ipsum colamus, pro acceptis gratias referamus beneficiis, pro delictis præteritis satisfaciamus, ad meliorem frugem nos recipiamus : nos cultum convertimus in abusum, devotionem in ebrietatem, pia suspiria in festiva hilaria. Prô dolor ! *Tempus poenitendi, peccandi tempus est.* Mavis audire symphoniam obscæne aures titillantem, quam Ecclesiasten ad poenitentiam adhortantem ; mavis adire amicum biduo triduoque distantem, quam sacerdotem in vicinia operantem : *Non est hoc festum celebrare, sed inquinare.*

Utinam hostes nostri, & ipsi lemures infernales non exhibilent Sabbata, & sacra nostra, quem-

admodum olim Babylonii Judæorum. *Viderunt eum hostes, & deriserunt Sabbata ejus.* Viderunt torporem Dominorum, fervorum, subditorum, ac opificum laborem, sodalium insaniam & furorem, & deriserunt Sabbata ejus.

Utinam Deus ipse nobis non impropere, quod olim Judæis: *Calendas vestras, & solennitates vestras odivit anima mea.* Isai. i. v. 14. Utinam sancti non erubescerent super festa nostra, suaque libenter expungerent nomina ex fastis Ecclesiæ, ne suorum occasione triumphorum Majestas divina irritaretur. Quicumque hac in parte se reum novit, audiat, quid talibus ex ore Amos 8. v. 10. minitetur Dominus: *Et erit in die illa, dicit Dominus: convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in plandum.* O lugubrem! o deflendam metamorphosim! quando dies festi in mechanicos, ac laboriosos, melodia in nenias, jubilum in lamenta refingetur, & pro commissis peccatis prævaricator æternum punietur. Audiant similes, quod itidem illis imprecetur per Moysem Dominus Deut. 28. v. 15. 16. 17. *Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata ejus, & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro: Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ: Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorum, & greges ovium tuarum, &c.* Et ne tandem hæc, & his pejora eveniant malo nostro, adnitamur, quantum in nobis est, custodire mandata Domini, & cæremonias, seu solennitates ejus, sanctificemus easdem debito & præscripto more, ut hæc maledictiones in benedictiones commutentur. Fiat, fiat.

§. IV.

MISCELLANEUM CANONICUM.

Ex Titulo IX. Libri II. Decretalium de Feriis.

Occasione textus Evangelii hujus Dominicæ, *si licet Sabbato curare?* Luc. c. 14. v. 3. Occurrunt ali-

aliquot quæstiones Canonicae ad præsentem materiam spectantes de Nomine, Natura, & Varietate Feriarum, ac potestate eas instituendi. Igitur

Quæritur primo: Quid, & quotuplices sunt Ferie, seu dies feriati? Resp. primo: Ferie nominis sui etymon ex vulgatissima DD. interpretatione a *feriendis hostiis* deducunt: eo, quod hostias illis diebus ferire, & Diis suis immolare consueverit Antiquitas. Ferie alio nomine appellantur *dies feriati*. *L. 2. ff. h. t.* Nonnunquam *dies festi*. *L. 2. cod. de stat. & imaginib.* Olim etiam dies *nefasti* appellabantur; eo, quod in illis diebus Prætori fas non fuerit dicere hæc tria verba: *Do, Dico, Abdico*; sicut e contra *Dies fasti* nominabantur; in quibus Prætori fas erat illa tria verba fari, & jus dicere; juxta illud Ovidii:

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,

Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Differunt Ferie a dilationibus, de quibus agitur Tit. VIII. hunc præcedente Lib. II. Decretal. quod illæ in utilitatem litigantium, & ad instantiam eorum; istæ vero ob bonum publicum, vel Dei honorem sint institutæ, & dentur. De his in Decretal. quinque extant Capitula. In primo prohibentur diebus Dominicis mercaturæ, litigia, judicia, præstationes juramentorum. In secundo statuitur ut festorum principium, & finis fiat secundum magnitudinem, & consuetudinem regionis. Alexander III. In tertio licere ob necessitatem in honorem Dei diebus feriatis operi servili intendere. Idem. In quarto declarantur tempora, quibus feriandum a nuptiis. Clemens III. In quinto non posse in feriis judicium exerceri, etiam de consensu partium, nisi ob necessitatem. Gregorius IX.

Secundo: Ferie accipi possunt dupliciter, vel *Theologice*, vel *Juridice*. *Theologice* acceptæ denotant quietem, & abstinentiam non tantum ab actibus judicialibus, sed etiam ab operibus servilibus. Et definiri possunt, quod sint: *Dies Dei, & Sanctorum cultui dedicati*. *Juridice* acceptæ denotant solam cessationem, & abstinentiam a strepitu forensi,

& jurisdictionis contentiosæ exercitio; hinc etiam olim dictæ sunt *Juristitium*, eo, quod illis diebus jus stare, nec progrediretur; & e contra dies non feriat *Juridici* vocabantur, eo, quod ad jus dicendum concessi fuerint. *L. Omnes 7. Cod. h. t.* Atque ita sumptæ feriæ definiri possunt, quod sint: *Certi dies, in quibus a Jure dicendo vacatur: vel certi dies ab actibus judicialibus vacantes.* Actus autem judiciales dicuntur, qui a Judice pro tribunali sedente, & in loco judicii exercentur.

Tertio: Feriarum diversæ sunt species; & quidem *Primo* aliæ sunt *ordinariæ*, seu *solemnæ*; quæ a jure, vel consuetudine sunt definitæ, & fere quotannis certo temporis spatio recurrunt, ob quod etiam *statæ*, item *anniversariæ* nuncupantur. Aliæ *extraordinariæ*, seu *repentinæ*, quæ nulla stabili lege sunt determinatæ; sed extra consuetum ordinem, & morem pro re nata, & ex causa repentine, & inopinato emergente a Principe, vel Magistratu indicuntur; v. g. propter adventum, inaugurationem, vel nuptias Principis, propter natam ei prolem, obtentam victoriam &c. & hæ, si intuitu Principis fiant, etiam Imperiales dicuntur.

Quarto: Feriæ solemnæ aliæ sunt *Sacræ*, aliæ *Profanæ*. Feriæ *Sacræ* sunt, quæ ob honorem Dei, & venerationem Sanctorum, vel ob alium finem supernaturalem principaliter sunt institutæ. Tales reputantur dies Dominici, Festa Domini, solemnitates beatissimæ Virginis, Apostolorum, & aliorum Sanctorum, quas summus Pontifex in universa Ecclesia, vel singuli Episcopi in suis Diocesibus cum Clero, & populo duxerint solemniter celebrandas. Et de his observandis extat tam præceptum divinum in Decalogo: *Memento, ut diem Sabbati sanctifices*; quam Ecclesiasticum: *Statutos Ecclesiæ dies festos celebrato.*

Quinto: Profanæ, seu Politicæ sunt, quæ cultum Dei non respiciunt, sed ex alia causa, & fine politico quotannis habentur; quæ rursus vel sunt *Honorariæ*, quæ scilicet respiciunt honorem Principis singulis annis diem, v. g. Nominis, vel Natalis

lis solemniter recolentis ; *vel Necessariæ, & Rusticæ*, quæ ob varias necessitates, & utilitates humanas juxta cujusvis Regionis consuetudinem principaliter sunt institutæ. Tales sunt Feriæ Messis, Vindemiarum, Nundinarum.

Sexto: Præter Ferias hætenus enumeratas sunt etiam Feriæ Nuptiarum, quibus a Nuptiis publice, & solemniter celebrandis abstineri debet ; de quibus agitur in Cap. Capellanus 4. h. t. unde hæ Feriæ constituunt impedimentum impediens Nuptiarum expreßum per vocabulum: *Tempus feriatum*; circa quas observari debet S. Concilii Tridentini Decretum Sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 10. nempe: ut ab Adventu Domini usque ad diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive antiquæ solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter observentur.

Septimo: Porro in prædictis temporibus sequentes in specie Nuptiarum solemnitates ab Ecclesia censentur esse prohibitæ, primo: Benedictio Nuptialis. *Can. 1. 30. quæst. 5. Trid. cit. sess. 24. c. 1.* Secundo: Convivia Nuptialia. *Can. nec uxorem 11. 33. quæst. 4.* Tertio: Traductio Sponsæ in domum Viri *cit. Can. nec uxorem.* Quarto: Copula carnalis, seu prima consummatio matrimonii, uti docent quidam Canonistæ aliqui, sed in his pro praxi magis consulendi Theologi Morales, inter quos la Croix lib. 6. P. 3. n. 320. dicit oppositam sententiam, quæ docet probabilius esse, quod die benedictionis Nuptiarum liceat consummatio matrimonii, cum actus iste honestus, & meritorius esse possit, cur non & ideo liceret die festo.

Qæritur secundo: Quis possit instituere, seu indicere Ferias. Resp. primo: Potestatem instituenti Ferias sacras, seu Festa, ex præcepto esse penes solam Ecclesiam; prout patet ex perpetua traditione, & constanti usu Ecclesiæ a temporibus Apostolorum usque nunc continuato. *Can. 1. distin. 3. Consecrat.* Ferias quidem sacras universales, seu a tota Ecclesia observandas, solus summus Pontifex constituere potest: quia hic solus in universa Ec-

clesia jurisdictionem spiritualem obtinet. Resp. secundo : Ferias vero sacras particulares , seu pro particularibus Ecclesiis , & Diœcesibus constituere possunt Episcopi. *dist. Can. 1. de Consec. cap. ult. h. t. & Trident. sess. 25. de Regul. cap. 12.* quia omnia possunt Episcopi in suis Diœcesibus , quæ potest Papa in universa Ecclesia , exceptis his , quæ sibi summus Pontifex specialiter reservavit *cap. ad honorem 4. de Author. & usu Pall. & cap. novit. 13. de Judic.* atqui Festorum indictio pro singulis Diœcesibus Episcopis non est reservata ; ergo possunt Episcopi in suis Diœcesibus dies Festos , & Ferias sacras indicere. Quamvis autem , si Episcopus Festum instituere velit , videatur de jure requiri Cleri , seu Capituli , & populi consensus , ut ex *cap. ult. h. t. & Can. 1. cit.* colligunt DD. ne populus festorum multitudine gravetur , & a laboribus nimium impediatur ; ejusmodi autem consensus non requiritur per modum causæ principalis , quasi una cum Episcopo populus statueret venerandos dies , sed per modum conditionis , ut nempe Episcopus intelligat : an non populus multiplicitate Festorum oneretur , cum populi specialiter intersit dies feriatus non nimium multiplicari , ne laborem manuum cum magno rei familiaris dispendio intermittere cogatur , ut supra dictum. De consuetudine tamen ubivis fere receptum esse ait Pichler , & Engel ; ut folius Capituli consilium sufficiat , populi autem consensus non requiratur. Azor , Palao , &c. Cujusmodi sacre Feriæ ab Episcopis institutæ ab Exemptis omnibus in illa Diœcesi sitis , etiam Regularibus servari debent *juxta Constit. Concilii Trident. sess. 25. de Regul. cap. 12.*

Quæritur tertio : An Ferias sacras Princeps sæcularis , vel alius Magistratus Politicus autoritate propria indicare valeat ? Antequam respondeam præmitto certum esse primo : quod Ferias profanas Principes , vel Magistratus sæculares etiam cum obligatione abstinendi a servilibus & placitis , seu actibus judicialibus ex fine aliquo politico instituire valeant ; quia hoc illis nullo jure interdictum est.

Cer-

Certum est secundo : quod inspecto jure communi soli supremi Principes Ferias profanas authoritatem indicendi, & constituendi habeant; desumitur *id ex L. A nullo 4. Cod. h. t.* ubi Imperator Constantinus inquit: *A nullo judice præsumi debet, ut auctoritate sua ferias aliquas concedat.* Et ratio est : quia leges condere spectat ad summum Principem; atqui Feriæ conduntur per modum legis : ergo. Unde quod hic quæritur, est : An summus Princeps, vel alius supremus Magistratus sæcularis non modo Ferias profanas, verum etiam sacras, seu diem festum in honorem Dei, & venerationem Sanctorum, obligando ex virtute Religionis ad abstinendum a servilibus, & judicialibus, authoritatem, & potestatem indicendi habeat ?

Resp. jam : Ferias sacras Princeps sæcularis, vel alius Magistratus Politicus authoritate propria indicere non potest. Ita Abbas *ad Cap. Quoniam. 2. h. t. n. 2. Fagnanus in cap. ult. h. t. n. 35. Barbosa de Offic. & Potestat. Episc. alleg. 105. n. 36. Azor. Instit. Moral. part. 2. lib. 1. cap. 26. quæst. 5. Pirhing. h. t. §. 2. n. 11.* & communiter omnes DD. Orthodoxi, contra Heterodoxos quadrata rotundis, & Sacra profanis inveterato more miscentes, formamque Hierarchiæ Ecclesiasticæ frivolis suis commentis invertere fatagentes. Prob. primo : auth. Innoc. X. qui in Constitutione sua, quæ incipit : *Cum nuper* anno 1657. edita, irritum declaravit edictum Regiis litteris innixum Senatus, & Gubernatoris Mediolanensis, Festum S. Dominici, irrequisito Archi-Episcopi consensu festive celebrari præcipere attentantis. Prob. secundo ratione : Quia potestas, & authoritas indicendi, ac præcipiendi sacras Ferias, est proprie spiritualis, & ad Religionem pertinens : utpote cum principaliter respiciat honorem, & cultum Dei, sanctorum Cœlitum venerationem, salutem, & finem supernaturalem animarum, ac proinde supponit jurisdictionem spiritua-lem, utpote cum hujusmodi feriæ statuantur per modum legis, atqui Principes, & Magistratus sæculares potestatis, & jurisdictionis spiritualis sunt

incapaces, utpote quos in Spiritualibus obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: cap. Ecclesia 10. de Constit. ergo Principes, & Magistratus Politici dies festos, & Ferias sacras Legali sanctione indicare nequeunt. Conf. primo: Consecratio, & dedicatio loci pro cultu divino non ad sæculares potestates, sed ad Præsules, & Pastores Ecclesiæ pertinet. *Can. Placuit* 1. 1. quæst. 2. *Can. Nemo*. 40. §. *Sacræ res*. dist. 1. de Consec. ergo etiam consecratio temporis, per quam dies festi efficiuntur Sacri, & divinis obsequiis dedicati, non ad Principes Politicos, sed ad Præsules, & Præsides Ecclesiasticos pertinet. Conf. secundo: Principes, & Magistratus sæculares non possunt dies festos in honorem Dei, & Sanctorum ab Ecclesia institutos tollere, nec subditos ab obligatione illos observandi absolvere; ergo neque novos dies festos instituire, & subditos ad illorum observationem obligare: cum *jus ligandi, & solvendi pari passu ambulent*. *Can. Verbum* 51. de Pœnit. Dist. 1. cap. 1. de Reg. Jur. *L. Nemo*. 37. ff. eod. & *L. solent* 1. §. *sicut de Offic. Proconsul. sed contra*.

Objicitur primo: In Lege veteri Ferias sacras constituerunt Reges & Principes Politici, ut patet ex 3. Regum 8. v. 65. & 2. Paralip. 7. v. 8. in Salomone, & 3. Regum 12. v. 32. in Jeroboam, edicto Regio solemnitates, & festos dies indicentibus: ergo etiam id possunt facere in Lege nova. R. D. A. Ferias sacras constituerunt Reges, & Principes Politici jure, & auctoritate propria N. A. auctoritate ab Ecclesia, & summis Pontificibus sibi hac in parte delegata C. A. sic D. C. & N. C. Fecit igitur Salomon solemnitatem Domino, at non sine Ecclesiæ, & summi Pontificis assensu, uti colligitur ex cit. Scrip. loco; & hoc ipsum etiam in lege nova a Principibus sæcularibus cum auctoritate Papæ, vel Episcopi fieri posse non abnuimus. Impius vero Jeroboam auctoritate quidem propria festivitatem falsis Diis instituit; sed hoc perversi Idololatæ exemplum non est in consequentiam a piis Regibus, & veri Dei cultoribus assumendum.

Obji-

Objicitur secundo: Possunt Principes sæculares autoritate propria interdum præcipere subditis feriari a laboribus, & festum diem agere: ergo possunt autoritate propria Ferias sacras indicere. R. D. A. possunt hoc facere in ordine ad finem civilem, & regimen politicum v. g. ob diem natalis sui, ob insignem victoriam, aut aliam rationabilem causam C. A. in ordine ad cultum Religiosum Dei, vel Sanctorum ejus N. A. & C. Talis enim finis tendens principaliter ad cultum, & reverentiam Dei, est materia Religionis, circa quam potestas Laica sine autoritate Episcopi quidpiam statuendi facultatem non habet *Cap. ult. h. t.* Dico: *Sine autoritate Episcopi*; quia, si interdum Princeps rationem aliquam sufficientem ad instituendum aliquod festum judicaverit, debet per Ecclesiæ Prælatos competenter id procurare, qui semper ejus desiderio, prout res postulaverit, satisfaciunt. R. N. Subsumpt. min. ad prob. C. A. N. C. Disparitas est: quia finis religionis est altior, quam sit finis potestatis sæcularis: nam hic sistit in procuranda, & conservanda externa pace, ad quam justitia, temperantia, & aliæ similes virtutes plurimum conferunt; at vero perfecta religio primario tendit in Deum, & ad illius cultum ordinat ipsam pacem, & externam Reipublicæ tranquillitatem; & ideo materia divini cultus, & religionis ad superiorem potestatem pertinet. Quare, si aliquando sit conveniens spiritualia in ordine ad temporalia præcipere, id debent facere Principes sæculares per superiorem potestatem, quæ possit illa omnia ad Superiorem finem ordinare, & per altiora principia regulari. Sic v. g. si expediat ad obtinendum a Deo temporale beneficium salutis, victoriæ, serenitatis, pluviae, &c. publicam processionem facere, non potest

potest Princeps sæcularis immediate illam præcipere, sed a Pastore Ecclesiæ, ut illam indicat, petere (idem est in jejuniis, & similibus) ergo etiam idem est in festivitatibus ad honorem Dei, & venerationem Sanctorum instituendis.

Objicitur tertio: Defacto Imperatores Christiani antiqui statuerunt Ferias sacras in honorem Dei, & de modo, quo observandæ essent, plurima statuerunt, ut patet ex L. 2. ibi. *S. diem Paschæ, Natalis, Epiphaniæ sine strepitu volumus observari.* 7. ibi: *In iis nec spectaculorum copiam referamus.* Et final. cod. h. t. ibi: *Dies festos divinæ Majestati dedicatos non volumus voluptatibus nec exactionibus occupari.* Ergo etiam id ipsum facere possunt Principes moderni. Resp. primo: Generatim Leges Codicis, quæ in rebus Ecclesiasticis disponunt, vel non esse factas auctoritate Imperatorum tantum, sed ex consensu summorum Pontificum; vel si aliter factæ sunt per ignorantiam, vel potentiam limites Imperialis potestatis excedendo, & jurisdictionem spirituales usurpando, eas vim legis propter defectum legitimæ potestatis non habere. Resp. secundo: Imperatores antiquos in allegatis legibus auctoritate sua propria Ferias sacras de novo non statuisse, sed jam ab Ecclesia indictas observari præcepisse, & tanquam Ecclesiæ protectores, & defensores contra Ecclesiasticarum legum transgressores suis legibus poenas proposuisse. Nihil autem absolum, sed potius summe proficuum videtur, si etiam Magistratus laicus temerarios sacrorum dierum violatores ad observantiam Ecclesiasticarum Legum, in subsidium Magistratus Ecclesiastici adigat, & illos, qui minas SS. Canonum risui habent, severioribus etiam poenis compescat Per. Can. *Si in adiutorium* 7. & Can. *quoniam* 8. Dist. 10. Trident. Sess. 25. de Reform. cap. 2.

Objicitur quarto: Abstinerere ab operibus fervilibus, & negotiis forensibus, seu judiciis, non est aliquid ex se spirituale, & sacrum, cum fieri possit ex diversis finibus etiam non sacris; ergo abstinentia potest præcipi a potestate laicali. R. C.

A.

A. D. C. ergo hæc abſtinentia poteſt præcipi a poteſtate laicali, ſi præcipiatur ob aliquem finem politicum C. C. ſi præcipiatur ob finem ſacrum, ſcilicet in ordine ad cultum Dei & Sanctorum ejus, & obligando ex virtute Religionis ad illius obſervantiam N. C. Licet enim hujusmodi abſtinentia ex ſe non ſit Spiritualis, evadit tamen Spiritualis ratione finis ſacri, ſi nimirum ad cultum Dei, & venerationem Sanctorum ordinetur: quia tunc eſt materia religionis, circa quam laica poteſtas quidpiam ſtatuendi facultatem non habet. Quare ad internoscendam qualitatem legis præcipientis ceſſationem ab operibus fervilibus, inſpiciendus eſt finis principalis, in quem ordinatur; Nam ſi finis ſit mere politicus, & Civilis, tunc lex judicabitur eſſe de materia temporali, & ſpectante ad poteſtatem laicalem; Sin autem finis, ad quem ordinatur lex præcipiens ceſſationem ab operibus fervilibus, ſit cultus Dei, vel Sanctorum, tunc lex judicabitur eſſe de materia Spiritualis, & ſpectante ad Religionem, & per confequens ad poteſtatem Eccleſiaſticam.

Objicitur quinto: Unusquisque Chriſtianus, vel etiam totus populus poteſt ſe voto obligare ad feſtivitatem alicujus Sancti celebrandam? ergo etiam Princeps per modum legis poteſt hoc præcipere ſubditis. P. C. Quia votum eſt velut lex privata, quam ſibi poteſt vovens imponere in materia religionis; non eſt autem minus potens voluntas Principis ad præcipiendum ſubditis, quam unusquisque ad ſibi legem imponendam; ergo. R. Primo indirecte: Unusquisque Chriſtianus, vel etiam populus poteſt vovere Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, &c. ergo etiam Princeps poteſt ea præcipere ſubditis per modum legis. R. Secundo: C. A. N. C. Diſp. eſt: quia votum revera non eſt lex, nec eſt actus jurisdictionis; ſed eſt quid privatum, & Perſonale; ſcilicet promiſſio Deo facta; cujus materia eſſe poteſt uniuscujuſque virtutis actus, etiam ipſi-
usmet religionis: At vero indicare ferias per modum legis, eſt quid publicum & commune, ſupponens in imperante jurisdictionem, & in parente
sub-

subjectionem. Quapropter etiam si votum fit totius populi, non tamen obligabit ex vi legis, sed tantum ex vi promissionis; adeoque tantum obligabit voventes, vel ipsis consentientes: quia obligatio voti, uti dictum, est duntaxat personalis, ac proinde ad alios, qui nec voverunt, nec voventibus consenserunt, se non extendit. Ut igitur tale votum publice editum omnes simpliciter, etiam eos, qui non voverunt, nec voventibus consenserunt, obliget, necessaria est Prælati Ecclesiastici autoritas, per quam tale votum vim, & obligationem communis præcepti acquirat.

Objicitur sexto: Potest consuetudo laicorum diem festum introducere: ergo etiam lex Principis laici. R. D. A. potest consuetudo laicorum accedente voluntate, & consensu Episcopi diem festum introducere C. A. se sola N. A. sic D. C. & N. C. Consuetudo namque vim inducendi obligationem legis non habet, nisi includat consensum, & voluntatem saltem tacitam, & legalem ejus, qui posset expresse talem legem ferre: atqui sine voluntate Episcopi non potest hæc lex de observatione diei festi ferri; ergo necesse est, ut hujusmodi consuetudo sit nota Episcopo, ab eoque vel expresse, vel tacite approbata.

Objicitur septimo. Instrumentum pacis religiosæ Osnabrugensis *Art. 5. §. 30. & 48.* Jus sacrorum, & reformandi religionis exercitium annectit Superioritati territoriali, ergo ex vi hujus instrumenti jus ferias sacras indicendi ad Majestatem profanam, & superioritatem territorialem pertinet. R. Comitibus illa Osnabrugi celebrata, utpote ex meritis laicis constantia nihil de religione, & sacris statuere potuisse. Præterea nihil ibidem dicitur de Festis instituendis, sed solum decernitur, quod nullus Status immediatus Imperii in jure, quod ipsi ratione territorii, & superioritatis in negotio religionis competit (præsertim in ordine ad reformandum religionis exercitium) impediri debeat; nec teneatur pati in suo territorio alienæ religionis exercitium: data tamen potestate emigrandi
sub-

subditis, qui a religione Domini territorialis dissentiunt. Ita Pichler hoc tit. n. 4.

Quæritur quarto. Quæ negotia, & quales actus judiciales sint interdicti tempore Feriarum? Numve partes litigantes possint renunciare Feriis? Quoad primam quæsitam partem R. in Feriis tam sacris, quam profanis omnes strepitus forenses, & actus judiciales jurisdictionis contentiosæ ita sunt prohibiti, ut etiam regulariter invalide exercentur. L. 1. ff. h. t. & C. fin. eod. Unde colligitur certo irritos esse sequentes actus, si fiant in feriis; & quidem primo Citationem, prout hæc dicit mandatum de Reo citando datum a Judice pro tribunali sedente; quia decretum Citationis non est actus extrajudicialis, cum sit fundamentum processus judicii: Quamvis oppositum teneat Joan. Andr. Aliud est de Citatione prout hæc dicit insinuationem Reo die feriato factam, ut compareat die non feriato, seu judiciali: quia executio Citationis est actus mere extrajudicialis; neque potest conqueri Reus, quod in jure feriarum sibi præjudicetur, cum ex supposito non ipso die, quo Citationem recipit, sed alio non feriato comparere jubeatur. Engel. n. 4. h. t. citans Bald. in L. fin. h. t. & decis. rotæ Romanæ, *Decisione 1. h. t. de feriis in novis decisionibus.*

Sed quid si dies, qui pro termino comparitionis assignatur, sit festivitas in loco, ubi citatus habitat; non vero in loco judicii: an contra Citationem excipere poterit, ne eo die in jus vocetur? Negat citatus Engel. cum Panormitano eo, quod in ordinatione judicii constitutio loci, ubi judicium exercetur, non ubi litigantes habitant, attendatur. Sed quid si citatio fiat ad diem v. g. 15. Junii, in quam incidit dies festus vel intra decem dies, & dies decimus sit Dominicus? Tunc Pichl. hic n. 30. docet valere Citationem, & citatum comparere debere die sequenti feriata, eo quod dies festus non ponatur pro termino inclusive, sed exclusive. Aliud est, si Citatio fiat a die non feriato ad diem determinate feriatum. Secundo irritam esse certo Citationem, quæ fit per injectionem

nem manuum, vel publicam proclamationem, &c. Tertio: Oblationem libelli adversario NB. factam. Quarto: Cognitionem causæ. Quinto: Præstationem juramenti in judicio. Sexto: Juratam testium depositionem. Septimo: Fidejussionis exactionem. Octavo: Sententiæ pronuntiationem, quæ supponit præviam cognitionem causæ; uti & sententiæ publicationem. Nono: Condemnationem ad pœnam, vel mortem, uti & pœnæ executionem. Decimo: Interpositionem Decreti super alienatione rerum Minoris, &c.

Colligitur secundo probabilius (non certo) prohibitos etiam esse juxta Pichl. sequentes actus: ut primo: offerre libellum NB. judici tantum, non tamen adversario, quamvis id Pichler neget *hic n. 27.* Secundo: Dare mandatum de reo citando, licet non detur a Judice pro tribunali sedente; quia si a sedente pro tribunali detur, certum est irritum esse, ut dictum supra. Tertio: Executionem citationis per apparitorem. Quarto: Examen testium etiam non interpolito juramento. Quinto: Exequi sententiam judicalem &c. quia hujusmodi licet non sint in rigore actus judiciales, fieri tamen non solent vel sine cognitione judiciali, vel sine strepitu judicii, quem omnem conquiescere volunt his diebus Jura C. fin. & L. cit.

Colligitur tertio: E contra probabilius prohibitos, & irritos non esse sequentes actus. Ut primo: ferre Censuras Excommunicationis, Suspensionis, &c. quia hoc est potius præceptum impondere, quam strepitum judicalem exercere; modo non opus sit citare censurandum, cognoscere causam, & quæ regulariter fieri prohibentur. Secundo: Non esse prohibitum appellationem interponere, cum non sit actus judicialis, nec exercitium jurisdictionis, sed fiat a parte, non a judice per modum defensionis, nec interveniat strepitus.

Sed nullusne est casus, in quo actus jurisdictionis contentiosæ etiam tempore feriarum valide, & licite exerceri possunt? R. esse omnino duos potissimum: hinc dixi in responsione priori ejusmodi

modi actus *regulariter* invalide exerceri; ejusmodi autem casus sunt necessitatis & pietatis. Ob necessitatem licite exercentur in feriis actus judiciales, quando periculum est in mora, ne nimirum vel actio, vel res pereat, ac deterioretur per dilationem; ne testes postea comparere non amplius valeant: ne reus, vel debitor fugiat, nisi capiatur: ne bono publico a privato homine causetur damnum, ut si procedendum sit contra latrones, &c. C. fin. h. t. L. 10. cod. eod. Ex qua lege inferri posse censet Pichler, quod multi docent; posse aliquem propter atrocitatem criminis ad exemplum, & terrorem aliorum plecti diebus feriatis, in quibus solet esse magnus populi concursus. Pariter rusticanos homines (qui diebus aliis sine notabili incommodo comparere nequeunt in judicio, laboribus occupati, & multum remoti) audiri posse. Ex causa autem pietatis recte expediuntur causæ piæ miserabilium personarum, pupillorum, pauperum, &c. Causæ alimentorum futurorum, mercedum, pacis, & concordiae, & causæ piæ omnes; præsertim ubi accedit aliquod periculum ex mora. *Arg. L. 43. ff. de Relig. & sumpt. fun. Can. 17. Cau. 22. q. 5.*

Suntne etiam interdicti actus jurisdictionis Voluntariæ tempore feriarum? Resp. minime; saltem ii, qui de plano, & sine cognitione causæ expediuntur, uti est concessio privilegiorum, indulgentiarum, earumque confirmatio, dispensationes, & approbatio contractus, datio, seu designatio tutoris, vel curatoris; confectio, & consignatio instrumentorum; exhibitio & publicatio testamentorum, alimentorum constitutio, manumissio, emancipatio; tex. & DD. in L. 2. ff. h. t. quia in feriis prohibetur duntaxat jurgium, & strepitus judicialis L. 7. Cod. h. t. C. fin. eod. Quare, si actus jurisdictionem quidem voluntariam spectantes, requirant solemnem causæ cognitionem, & sic quasi mixti fiant, prohibentur utique die feriato exerceri, veluti: arrogatio impuberum, unio prolium, decretalis bonorum possessio. Pichler n. 7. Koenig. n. 10. h. t. Cum quando datur contradictor, & actor,

Brev. Script. Tom. III. S con-

contra reum contendere debeat, censeaturque quodammodo exerceri actus jurisdictionis contentioſæ. Quod attinet cauſas ſummarias, eas in feriis profanis tractari poſſe per *L. Miles §. 6. ff. ad L. Juliam de Adult.* Aſſerit Pichler cit. Idemque extendendum cenſet ad cauſas publicas, & Fiſcales.

Quoad ſecundam quæſiti partem R. Non poſſunt partes litigantes etſi velint renuntiare feriis ſacris, ſed acta ejusmodi in foro judiciali etiam cum mutuo conſenſu partium in hiſ feriis exercita, manent invalida C. fin. cit. Pactis enim privatorum derogari nequit juri publico *Cap. 12. de foro comp. L. 38. ff. de Pact.* feriis vero profanis veluti meſſium, vindemiarum, atque aliis, quæ ad privatam utilitatem ſtatuuntur, renuntiare valent c. fin. cit. cum quilibet poſſit renuntiare favori propter ipſum principaliter conceſſo *C. 16. de Regul. L. 29. Cod. de Pactis.*

§. V.

MISCELLANEUM THEOLOGICO-PO-
LEMICO - MORALE SUPER
CIT. TEXT.

*De Inſtitutione Sabbati in Lege veteri, Dominica
in Lege nova; Item de obligatione Feſtorum,
& actibus in Feriis ſacris præcep-
tis, ac prohibitis.*

Quæritur primo. An præceptum: *Memento, ut
diem Sabbati ſanctifices*, inter Decalogi præcep-
ta recte ordine tertio poſitum fuerit? R. cum Ter-
tull. Auguſt. Clement. Alexandr. Euseb. & aliis:
Præceptum Decalogi, quod de obſervatione Sab-
bati, recte ordine tertio collocari, nempe poſt no-
ſtram ad Deum fidelitatem, & reverentiam illi de-
bitam. Rationem dant citt. AA. quia alias frustra
vel ipſe Deus nobis revelaretur, vel ipſi religio-
nem ejus amplecteremur, ſi non externo hoc ipſum
cultu, & obſequio teſtaremur. Etenim cum Deo
fidelitatem, reverentiam, & famulatum debeamus,
fide-

fidelitas autem in eo consistit, ut principatus ad alium non deferatur, id, quod primo præcepto docemur, reverentia vero postulat, ut nihil injuriosum in eum committatur, prout secundo præcepto instituitur. Famulatus autem ei debetur in memoriam, & compensationem beneficiorum, quæ ab eo recepimus; recte quoad hoc tertium istud de Sabbati sanctificatione præceptum additur, in memoriam tum creationis rerum, tum redemptionis hominum, tum etiam beneficiorum omnium præteritorum, præsentium, & futurorum. Aliam etiam hujus ordinis rationem *S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. Sotus lib. 2. de justitia q. 4. art. 4.* & alii non omnino contemnendam afferunt; quod remotis impedimentis veræ religionis, quæ sunt idololatria, & irreverentia per primum & secundum Decalogi præceptum, consequens omnino fuit, ut tertium aliquod præceptum poneretur, per quod homines in vera religione fundarentur, ad quam pertinet cultum Deo exhibere. Quia vero cultus iste tum internus est, qui in oratione & devotione consistit; tum externus, ut Sacrificiorum oblatio, & alii actus similes; & ad cultum interiorem magis inducitur homo ex interno Spiritus sancti instinctu: quo tamen magis ad Religiosum famulatum Deo exhibendum moveretur, dari debuit legis præceptum de cultu exteriori secundum aliquod sensibile signum. Homo enim cum sensibilis sit, per sensibilia ad insensibilia, & spiritualia contemplanda ducitur; sic namque per externam illam thurificandi cæremoniam instruitur fidelis Christianus, qualiter mens orantis in Deum elevanda sit, secundum illud Ps. *Dirigatur Domine oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Et cum præcepta Decalogi sint, quasi quædam prima, & communia legis principia, præceptum de exteriori Dei cultu sub signo communis beneficii datum fuit, scilicet ad repræsentandum opus creationis mundi, a quo Deus die septima requievisse dicitur. His ita breviter de ordine expositis, reliqua, quæ ad hujus mandati notitiam pertinent, breviter annotanda sunt.

Observandum autem, hoc præceptum partim naturale, & morale esse, partim cæremoniale, & partim humanum: quatenus autem naturale, & morale est, obligat ad sanctificandum Deo aliquot dies, hoc est, ut aliquod tempus ad vacandum rebus divinis deputetur, atque adeo præceptum hoc quatenus naturale, omnes gentes obligat. Unde in omni Republica ex lumine naturali instituti sunt dies aliquot festi, quibus præcipue sacrificia offerebantur diis illis, quos colebant, ut latius tradunt *Herod. lib. 2. cap. 2. & 4. Plutarch. lib. de Numin. Festelet. de ritibus Roman. Alexand. ab Alexandro lib. 5. cap. 7.* Inest namque homini naturalis inclinatio ad hoc, quod cuilibet rei necessariæ deputetur aliquod tempus, sicut corporali refectiõni, somno, & aliis hujusmodi. Unde etiam spiritali refectiõni, qua mens hominis in Deo reficitur, dictante natura, tempus aliquod deputat homo. Quatenus vero divinum, & cæremoniale est, solum obligat Judæos ad tempus certum, & determinatum, scilicet ad sanctificandum in particulari diem Sabbati. Expediens autem Judæis omnino tunc temporis fuit, ut dies certus, & fixus divino cultui dicatus esset; ne alioquin Ægyptiorum sacra imitarentur. Præter diem Sabbati, etiam alios dies festos divina lege constitutos habebant, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur; ut Scripturæ sacræ passim testantur. *Exod. 12. 14. & Levit. 23. Num. 28. & 29. Deuteron. 10.* de qua re legendus est *S. Th. 1. 2. q. 102. art. 4.* Quatenus autem humanum est, habet certos dies determinatos ab Ecclesia, ut constat. Unde præceptum hoc de sanctificatione Sabbati inter Decalogi præcepta, non quatenus cæremoniale, sed quatenus morale est, positum esse constat, ut notant *S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. Alexand. de Ales part. 3. q. 32. memb. 2. Sotus lib. 2. de just. q. 4. art. 4. Catechismus Roman. tract. de tertio præcepto Decalogi, num. 4. Cosmus Philarchus de offic. Sacerdot. par. 2. lib. 3. cap. 23. & alii.*

Quær. secundo: Quare in hoc præcepto facta sit solum mentio Sabbati? R. variis de causis: Et pri-

primo quidem, quia in die Sabbati perfectum est opus creationis, quod fuit primum beneficium nobis a Deo collatum. Eo namque die requievit Deus ab omni opere, quod fecerat, hoc est, a formarum nova productione quievit. Id quod ita intelligi debet, non quod eo die septimo, qui est dies Sabbati, creandi finem fecerat, sed in iis, qui præcesserant, diebus, a quibus excludendus est dies septimus, ante quem nihil defuit rerum productioni. Unde in memoriam hujus beneficii voluit Deus Judæos sabbatizare, id est cessare ab omni opere, & diem istum ad cultum divinum deputare, hoc enim vere sabbatizare est. Ne igitur tantum beneficium a Judæorum mentibus excideret, hunc diem illis observandum præcepit, qui sane sensus literalis est, hujus præcepti Judæis in Decalogo traditi. Secundo: Ob figuram Christi in lege promissi: Christus enim die Sabbati in sepulchro requievit; quasi tunc finito opere Redemptionis requiescens, cujus figura secundum allegoricam significationem diei Sabbati requies fuit. Tertio: Eo quod Sabbatum illud juxta sensum tropologicum, & moralem mentis quietem in Deo, & cessationem ab omni acta peccati figurat, & significat. Quarto: Denique, quia juxta sensum anagogicum significabat futuram requiem beatitudinis, & fruitionis Dei, quam habituri sumus post hanc vitam. Unde ob tam multimodam significationem Sabbati, quamvis aliæ complures essent in lege festorum solemnitates, de hac tamen sola in Decalogo secundum literalem, & moralem sensum mentio habita est, qua etiam reliquæ comprehenduntur. Nam cæterarum singulæ ob particulare aliquod beneficium fuerunt institutæ; illud autem creationis fuit universale, de qua relegendus est *S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 4. ad 10.* ubi septem veteris legis solemnitates enumerat, causasque institutionis earum egregie explicat. Plura de Sabbati significatione videri possunt apud *S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. Alexand. de Ales. par. 3. q. 32. membro 2. S. Antonin. par. 2. lib. 14. cap. 4. §. 4. Sotum lib. 2. de justitia q. 4. art. 3. & alios passim.*

Quær. tertio: Quare nulli alteri ex præceptis Decalogi Deus addiderit hoc verbum MEMENTO? Resp. quia ut. *S. Th. 1. 2. q. 100. art. 7. ad 5. & Catechismus Roman.* super hoc præcepto num. 8. tradunt, præceptum hoc de Sabbato ponitur, ut commemorativum beneficii præteriti, puta creationis universi; vel quia cum naturæ lex, etli aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen quo potissimum die fieri deberet, non præscripsit, ideoque populus de hac re admonendus esse videbatur, vel quia, ut idem *S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. Alexand. de Ales par. 3. q. 32. memb. 3. S. Bonavent. Richard. & alii in 3. distinct. 37.* scribunt; præceptum hoc ad aliorum omnium observationem quodammodo facit. Dum enim homo Deo, & sibi vacat, melius intelligit, quid sibi agendum, aut fugiendum sit, atque adeo in ejus recordatione cætera omnia ad memoriam revocantur; cui consequens est, ut qui præceptum hoc bene & diligenter observat, & reliqua omnia, quæ in Sabbati celebratione ad memoriam revocare debet, facilius, & accuratius observabit.

Quær. quarto: Cum Deus instituit Sabbatum celebrandum, illumque diem benedixerit, & sanctificaverit, quare Ecclesia in diem Dominicum commutaverit? R. Primo cum præceptum hoc, ut superius dictum est, cæremoniale fuerit, quod attinet ad tempus in die Sabbati præscriptum, sicut cæremonialia alia omnia antiquanda erant, morte scilicet Christi; ita etiam & Sabbatum, qua parte cæremoniale fuit, cessare debuit. Nam cum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud utique necesse erat, ut lucis, ac veritatis, quæ Jesus Christus est, ut *Joan. 1. & 14. & Galat. 4.* habetur, adventu removerentur. Ut enim Patres & Theologi Scholastici communiter docent, Sabbatum Judæis præceptum fuit in umbra & figura futuræ requiei Christi in sepulchro. Sicut enim *Deus requievit die septimo ab omni opere, quod patrarat*, Gen. 2. hoc est, ex *Alexandr. Alensi part. 1. q. 32. memb. 3. art. 3.* novarum specierum creatio-

ne

ne (quamvis enim novas quotidie creat animas, non tamen novas rerum species) ita die septimo requievit Christus in sepulchro, completa mundi redemptione. Unde in persona Christi dicitur *Psal. 15. Caro mea requiescet in spe.* Adveniente itaque figurato, cessare debuit figura, & in diem Dominicum transmutari, in quo animarum, & corporis requies significatur. Sicque dies septimus in diem octavum Christianum Sabbatum commutatum est. Id, quod Innocentius Papa, ut refertur *in c. Sabbato de consecr. d. 3.* eleganter docet his verbis: *Diem Dominicum ob venerabilem Christi resurrectionem non solum in Pascha celebramus, sed etiam per singulas hebdomadas.* In Christo enim relidet exemplar, & causalitas generalis resurrectionis, & jam in eo tanquam in capite humana natura requiescit. *Secundo.* Optimo consilio id ab Ecclesia factum est, tum ad errorem Gentilium excludendum, tum etiam ne cum Judæis consentiret. Etenim Gentiles diem Dominicum tanquam primum colebant, cum in principio illius diei dominari incipiat primus Planeta, & principalis, scilicet Sol, unde diem illum, diem solis appellabant, ut habetur *C. de Feriis l. 2. & Joan. Belet. in explicat. Divini offic. cap. 3. & Leo serm. 33.* ubi ait: *Gentiles Soli reverentiam exhibent, eique caput inclinant.* Ut ergo error iste tolleretur, Ecclesia Spiritu Sancto edocta, ut hic dies sanctificaretur in honorem Christi, qui est Sol justitiæ, & lux mundi, *Joan. 8.* ordinavit. Et ne pariratione ritus, ac cæremonias Judæorum observare videretur, diem Sabbati in diem Dominicum commutavit. *c. pervenit, & c. Sabbato. de consecr. dist. 3.* *Tertio* denique diem Sabbati in diem Dominicum potius, quam in alium diem commutavit ob multa opera insignia, quæ in eo die facta sunt. Primo enim: quia eo die juxta multorum sententiam creati sunt Angeli; & boni sunt glorificati, mali vero in infernum dejecti. Secundo: quia fuit prima dierum omnium, unde canit Ecclesia:

Primo dierum omnium

Quo mundus extat conditus.

Tertio: quia eo die creavit Deus cœlum & terram. Quarto: quia nulla nox illum præcessit. Quinto: quia nulla nox eum subsequetur. Sexto: quia ea die mare rubrum recessit, ut libere filii Israel transire possent. Septimo: quia ea die secundum Orosium, & alios lex data est filiis Israel in monte Oreb. Octavo: quia ea die primum manna filiis Israel e cœlo descendit, ut testatur *Origen. in Exod.* Nono: quia ea die Christus incarnatus est. Decimo: quia ea die tres Magi Christum adorabant. Undecimo: quia ea die Christus baptizatus fuit. *Matth. 3. Luc. 3.* Duodecimo: quia ea die Christus in Cana Galilææ aquas mutavit in vinum. *Joan. 2.* Decimotertio: quia ea die destructis inferni claustris, Christus Sanctorum animas e limbo eduxit a mortuis resurgens. Decimoquarto: quia ea die Mariæ Magdalænæ, & Apostolis post Resurrectionem sæpe apparuit. *Matth. 28. Joan. 20.* Decimoquinto: quia ea die clausis januis Apostolis apparuit. *Luc. 24. Joan. 20.* Decimosexto: quia ea die datus est Spiritus Sanctus. *Actor. 2. 17.* Decimo-septimo: quia hac die erit resurrectio generalis, quando Christus reddet unicuique secundum opera sua. Decimooctavo: quia ea die sol, & luna splendorem suum septupliciter augebunt, juxta illud *Isai. 30. Erit lux lune, sicut lux solis, & lux solis erit septupliciter, sicut lux septem dierum.* Decimonono: quia in ea die erit initium nostræ completæ beatitudinis in anima, & in corpore. Vigesimo: quia in hac die revelata fuit Apocalypsis Joanni. *Apoc. 1.* Hinc de hac die S. August. *serm. 7. de resurr.* ita ait: Quomodo MARIA Virgo, Mater Domini inter omnes mulieres principatum tenet, ita inter cæteras dies hæc omnium dierum major est. Hæc est illa dies, in qua Synagoga finitur, & Ecclesia nascitur, universa enim Sabbati gratia, & antiqua illius populi festivitas Judæorum in diei istius sollemnitatem mutata est. Similia fere habet Leo Papa Magnus, & refertur *dist. 75. c. Quod die Dominico* his verbis: *Dominica dies tantis Divinarum dispensationum Mysteriis est consecrata, ut quicquid a Domino est insigni-*
ter

ter institutum, in hujus diei dignitate sit gestum. In hac die mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem, & mors interitum, & vita accepit principium. Et Patres in Synod. sexta cap. 8. tom. 1. Con. de hoc die loquentes ajunt: In eo die manna in eremo pluit, in eo nasci dignatus est, in eo stella Magis refulsit, in eo die quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia hominum pavit, in eo baptismum in Jordane suscepit, in eo ipse pius Redemptor humani generis sponte pro salute nostra a mortuis surrexit. Merito igitur ob tot, tantaque insignia hac die gesta Ecclesia Spiritu Sancto edocta, imo ipsimet Apostoli ex illis septem diebus, eum, qui primus est ad divinum cultum consecrare voluerunt; quem & diem Dominicum dixere, cujus Joan. Apoc. 1. meminit illis verbis: Fui in spiritu in Dominica die. De qua re legendi sunt Patres, ut Clem. Rom. lib. 7. constit. Apost. cap. 20. & 31. Justin. Apol. 1. ad Anton. Orig. hom. 7. in Exod. Leo epist. 79. ad Dioscorum Episc. Alex. S. August. epist. 18. ad Janu. c. 13. & serm. 154. de temp. Ludov. Carth. in vita Christi p. 3. cap. 69. Ignat. epist. 6. ad Magnes. S. Thom. 1. 2. q. 103. art. 3. Catech. Rom. super hoc præcepto num. 5. & num. 7. Tertull. in Apol. cap. 16. & de corona militum c. 3. Cyp. epist. 33. & 59. Clem. Alexand. lib. 2. & 7. Strom. Io. Bened. lib. 1. in sum. de pecc. cap. 10. & alii. Ex quibus constat, quam graviter errent novi quidam Ebionitæ, ut Sterembergius, affirmantes non diem Dominicum, non ulla alia festa, sed Sabbatum duntaxat esse celebrandum cum reliquis Judaicis solemnitatibus; quarum est in Scripturis frequens mentio. Etenim sicut alias Judæorum cæremonias, ita etiam & istam Apostoli abrogare voluerunt, ne cum illis judaizare viderentur.

Quær. quinto. An recte Ecclesia præter Dominicum etiam alia aliqua Festa instituerit? Resp. Affirmative. Ratio est primo: quia celebrare aliquos dies Festos, est honestum, ut patet ex jure divino, scilicet ex præcepto tertio Decalogi; ergo possunt ab Ecclesia institui, imo debent aliqui dies determinari; quia jus divinum non omnes determinavit.

Et sane nisi potestas determinandi dies festive celebrandos penes Ecclesiam esset, & quidem sub obligatione, neque teneremur observare diem Dominicum, & dies Paschatis, quos determinavit Ecclesia sola. Ratio est secundo ex praxi veteris Ecclesiae, & novae, statim primis temporibus certos dies festivos celebrandos præcipientis. Sic S. Clemens Romanus statim post tempora Apostolorum *Const. Apost. l. 8. c. 39.* præcipit. *In diebus Apostolorum vacent, &c. In die Stephani Proto-Martyris vacent.* S. Ignatius Martyr. ad Phil. monet: *Dies festos nolite inhonorare.* Cæterum in magno errore sunt Lutherani, & Calvinistæ, dum putant, juxta nos Catholicos dies fieri festos, & sacros per aliquid physicum, & intrinsecum; cum tantum fiant sacri extrinsece per hoc, quod deputentur ad cultum divinum: fere sicut loca, & vasa, Divino cultui destinata, in Sacris Literis vocantur *consecrata* per quandam sanctitatem extrinsecam, & analogicam. Quamquam ultra hanc, quæ in mera deputatione consistit, habent loca, & vasa sacra, cultui divino destinata, uti templa, altaria, calices &c. aliam adhuc sanctitatem; quam ab unctione, & consecratione Episcopali accipiunt.

Quær. sexto: An, & quare Ecclesia alios dies festos celebrandos instituerit? Resp. Sicut in veteri Testamento non solum Sabbatum, sed aliæ etiam solemnitates in præcepto erant, ita etiam in novo, non solum Dominica dies, sed etiam solemnitates aliæ institui debuerunt ab Ecclesia; quæ etiam in illis veteribus quoad eorum principales figurabantur. Sicut enim Circumcisioni Baptismus, & Sabbato Dominica succedunt, ita etiam & aliis solemnitatibus veteris legis, solemnitates novæ succedere debent, ex eo, quod beneficia illi populo exhibita significant beneficia nova nobis per Christum concessa; quæ in hujusmodi festorum celebratione a fidelibus devote recolenda sunt. Circumcisio carnalis spiritualem nostram circumcisionem significat: unde sicut illa signo externo, sic ista externo baptismi signo declaranda fuit, juxta
illud

illud ad Colossen. c. 2. *Circumcisi estis circumcissione non manufacta in expoliatione corporis carnis, sed in Circumcissione Domini nostri Jesu Christi consepulti in baptismo.* Atque ita merito circumcisio in baptismum commutatur. Sic Sabbatum, quod significabat primam creationem, in diem Dominicum mutatur, in quo commemoratur nova creatura inchoata in Resurrectione Christi. Sic festo Phase succedit festum Passionis, & Resurrectionis Christi. Et festo Pentecost. in quo data fuit lex vetus, succedit festum Pentecostes, & Spiritus Sancti, in quo data fuit lex Spiritus vitæ. Festo autem Neomeniæ, quod celebrabatur in novitate Lunæ quolibet mense, ad commemorandum opus gubernationis rerum; succedunt festa Beatæ Virginis, in qua primo apparuit illuminatio solis, id est, Christi per copiam gratiæ, quæ & ipsa suis meritis, & precibus sustentat mundum; unde Regina mundi dicitur, & pulchra ut Luna. Festo Tubarum, quod primo die Septembris celebrabatur in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham invenit arietem, quem obtulit pro eo, quem repræsentabant per cornua, quibus buccinabant; quod festum tubarum, quasi quædam invitatio erat, ut præpararent se ad festum sequens, scilicet ad festum expiationis; succedunt festa Apostolorum; qui tubis prædicationum invitaverunt mundum ad festum supernum. Festo expiationis, quod celebrabatur in die decima Septembris in memoriam beneficii, quo Deus propitiatus est populo Israel in adoratione vituli aurei ad preces Moyse, succedunt festa Martyrum, & Confessorum; aut etiam festum Ascensionis Christi, qua ascendit, ut sit Propitiatio pro peccatis nostris apud Patrem. Festo Tabernaculorum, seu Scenopegiæ, quod in eodem mense Septembris per septem dies celebrabatur in signum deductionis, & profectionis populi Israel in deserto, ubi in tabernaculis habitabant; succedit vel festum Angelorum, qui nos deducunt, & custodiunt per desertum mundi, sicut illos Angelus Domini; vel festum consecrationis Ecclesiæ. Festo Cætus, atque collectæ, in quo col-

colligebantur a populo ea, quæ ad cultus divini expensas erant necessaria, significans congregationem fidelium in regno cœlorum; succedit festum omnium Sanctorum. Aliis etiam festis eorum succedunt alia in Ecclesia catholica, ut egregie docet S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 4. ad 10. & q. 103. art. 3. ad 4. Alexan. de Ales par. 3. q. 55. memb. 1. in fine. S. Anton. par. 1. titul. 14. cap. 4. §. 4. Sotus lib. 2. de just. q. 5. art. 2. & alii.

Causæ vero variæ assignari possunt, cur Ecclesia, & istos, & alios dies festos instituerit, quæ apud alios legi possunt, nos eas solum, quæ præcipuæ sunt, breviter recenserebimus. *Una est*: ut in eis Deo gratias agamus revocantes ad memoriam beneficia nobis a Deo in illis exhibita, atque in eorum victoriis divinam bonitatem, & potentiam laudemus. *Altera est*: ut sic devotius oremus eos, ut pro nobis intercessores apud Deum sint. Sicut enim Rex in die Nativitatis, aut Coronationis suæ libentius, & liberalius servis, & amicis suis dona largiri solet; sic Christus in diebus festis Sanctorum, imo & in eis Sancti pro nobis festa eorum celebrantibus ferventius orant. Hinc Job. c. 5. dicitur: *Ad aliquem Sanctorum convertere.* Et Psal. 120. *Levavi oculos meos in montes, id est Sanctos.* Et Apocal. 11. *Hi habent potestatem super aquas convertendi eas, &c.* scilicet impetrandi a Deo pro nobis varias gratias, &c. *Tertia est*: ad confusionem hæreticorum; fuerunt enim, qui dixerunt animas Sanctorum non videre Deum ante diem iudicii, contra quos Ecclesia eorum festa celebranda instituit, prædicans illos esse in cœlo, nunc quoad animas eorum beatos; unde canit Ecclesia: *Gaudent in cœlis animæ Sanctorum, &c.* *Quarta est*: Ut sic provocemur ad eorum imitationem; unde Jacob c. 5. dicitur: *Exemplum accipite fratres laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini, ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt, &c.* *Quinta est*: Quia sicut convenit celebrare diem Nativitatis Regis, vel Principum sui Imperii ad honorem, L. fin. c. de Feriis; ita, multo magis dies natalitios Sanctorum, in quibus

bus regnum coelorum adepti sunt, celebrare decet. Hinc ab Ecclesia in multis festis Sanctorum introitus Missæ inchoatur his verbis : *Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes, &c.* Unde in vita S. Agnetis monentur parentes ejus, ne illam tanquam mortuam lugeant, sed congaudeant, quia cum omnibus Sanctis lucidas fedes coeli acceperit.

Quær. 7. An omnia opera servilia, seu mechanica adeo stricte prohibita sint, ut non sint licita in die festo? Ante responsionem, ut sciamus : quænam opera servilia sint, seu illicita; & quæ licita, annotandum est ante omnia ex S. Th. *2da 2da q. 122. art. 4. ad 4.* Quod cum observantia diei Dominicæ in nova lege succedat observantiæ Sabbati non ex vi præcepti legis, sed ex constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi christiani, & ista observatio non sit figuralis, sicut fuit observatio Sabbati in lege veteri; consequenter non ita arcta est prohibitio operandi in die Dominica, & in aliis Festis Ecclesiæ, sicut fuit in die Sabbati. Hinc in die Dominica, aliisque diebus festivis quædam opera conceduntur, quæ olim in die Sabbati prohibebantur; sicut decoctio ciborum, & hujusmodi alia. Imo etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius propter necessitatem in nova, quam in veteri lege dispensatur. Cujus ea ratio est: quia figura pertinet ad protestationem veritatis, quam nec in modico præterire oportet, opera autem secundum se considerata pro loco, & tempore immutari possunt. Opera igitur quæ lege divina prohibita sunt fieri in Sabbatis, sunt opera servilia, illa autem talia sunt, & dicuntur, quæ ex se famulatum quemdam habent, & ab illis communiter solum fiunt, qui aliis inserviunt, & non ab aliis; ut fœre, arare, & alia mechanica. Unde Levitic. 23. dicitur: *Omne opus servile non facietis in eo.* Ex S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. S. Anton. par. 2. tit. 9. c. 7. §. *Quantum ad 3. & aliis.* His prænotatis; Respondeo: sex esse capita, per quæ judicare possumus, quænam in diebus festis licite fieri possunt, quæ non. *Primum caput est: si hujusmodi opus*

pus pertinet ad cultum Dei; ubi sciendum est, hujusmodi opera esse in triplici differentia: quædam enim sunt, quæ immediate pertinent ad cultum Dei, & per se conjuncta cultui divino, ut v. g. deferre crucem in processionibus, portare Sanctorum Reliquias, organa pulsare, aut aliis instrumentis musicis cantare, & similia, & hæc certum est, licite fieri posse, nec ullo modo prohiberi, cum sint pars cultus divini. Quædam secundo sunt opera præparatoria ad cultum divinum, & hæc aliquando conjuncta sunt cum ipso cultu divino, ita ut paulo ante facienda sint, ut pulsare campanas, & hæc non sunt prohibita fieri: sicut nec olim vetitum erat Sacerdotibus animalia, quæ Deo offerebant, occidere, & torrere. Quædam tertio sunt, quæ magis remote pertinent ad cultum divinum, ut facere hostias, ornare templa, altaria præparare, & his similia. Et hæc quoniam ex natura sua non sunt propinque conjuncta cum cultu divino, quia scilicet fieri possunt uno, vel pluribus diebus antea, ideo licite fieri non possunt in die festo, nisi ex rationabili causa. Sic Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. *vers. redeundo igitur.* Sotus lib. 2. q. 4. art. 4. *de justit.* Causa vero rationabilis est ex Cajet. si in Sabbato sancto contingat aliquod festum; tunc enim cum non decuerit prius ornare templum propter luctum Passionis Domini, & paranda sit Ecclesia in die Paschæ, licite parari potest in die illo festivo Sabbati sancti; quæ doctrina satis rigida est, non enim puto requiri tam gravem causam, ac ista est, quam Cajetanus assignat, sed satis erit, si v. g. adhibita aliqua diligentia debita mediocri, non potuerit antea habere paramenta ad Ecclesiam ornandam. Item, si Sacrista putet se habere hostias sufficientes, & mane adverteret, vel vespere diei deesse, tunc licitum erit facere hostias in die festo pro communicaturis illo, vel subsequente die. Et denique, si quis non ex mera negligentia, vel contemptu, sed aliunde præparando templa laboraret in die festo, non peccaret mortaliter. Ratio autem, cur hæc non possint alias in die festo licite fieri, est; quia cum dies

festus

festus dicatus sit divino cultui, & annexis sibi pro tempore illius diei; hujusmodi autem opera præsupponantur ad cultum divinum illius diei; consequenter, nisi causa rationabilis adsit, debent congruo tempore, hoc est, ante festum fieri, & non in festo. Causa etiam rationabilis est aliquando continuatio festorum; aut quia præcedente die non poterant commode omnia præparari, & absolvi. *Secundum caput est*: eorum operum, quæ dicuntur animæ, hoc est, ab anima procedunt, ut intelligere, studere, seu quæ ad talia animæ opera ordinantur, ut disputare, docere, legere, scribere, & pertinentia ad studium, consulere, exhortari, concionari, & alia hujusmodi absque dubio licite fiunt in festo. Ex S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad. 3. Cajetan. *ibid.* Sot. *lib. 2. de justit. q. 2. art. 4.* & aliis. Unde licet Doctori consulere, & Advocatis studere in festo super lites, & ea, quæ student, scribere, & informare judices scripto, quia ista omnia sunt opera animi. Sic etiam licitum est studentibus studere, scholaribus licitum est legere in diebus festivis; hæc enim omnia redundant in publicam utilitatem, & fiunt ad illuminationem proprii intellectus, & aliorum. Ex Panormitan. *in cap. 1. de feriis num. 4.* & aliis. Quæ omnia intelligenda sunt dummodo ex tali studio, consilio, lectione, &c. non intermittantur Divina, quæ sunt de præcepto. Ex quibus etiam infert Cajetan. licitum esse civibus ad consilia convenire, quoniam sicut licitum est advocatis præstare patrocinium, ex eo, quod patrocinium advocati ordinatur ad notitiam, & persuasionem veritatis, nosse autem, & persuadere sunt opera spiritualia, ita etiam consiliarii opus est undique spirituale, quia ex prudentia oritur, & terminus consilii electio est, quæ spiritualis est, & omni tempore licita. Nec obstat, quod sit electio ad temporalia officia, aut negotia; quia hæc materialiter se habent ad electionem, quæ formaliter, & per se est terminus consilii. Quædam tamen opera spiritualia, & opera animæ, ut jus dicere, causas agere, prohibita sunt fieri in festis, ut dictum

dictum paulo supra in Miscell. Canon. quorum alia est ratio, ac præcedentium. *Tertium caput est:* eorum operum, quæ quamvis sint corporalia, non sunt tamen proprie servilia. Inter opera enim corporalia, quædam sunt ex genere suo servilia, ut sunt opera artium mechanicarum, arare, fodere, & similia, quæ superius dicta sunt fuisse prohibita. Quædam vero sunt quæ communia sunt tam nobilibus, tam dominis, quam servis; ut scribere, iter agere, pulsare instrumenta, venari, &c. quæ licita sunt audita Missa, & maxime quando venatio fit recreationis, & animi gratia; tunc enim constat non esse opus servile, & consuetudo habet, ut licitum sit itinerari audita Missa, maxime illis, qui sunt in itinere, & causam itinerandi habent. De venatione, de qua dubium esse potest; hoc docent *summa Pisanella, verbo fericæ. §. a quibus abstinendum. Ang. eodem. n. 26. Tabiena, eodem n. 35. Sylvest. verbo Dominica. q. 5. in fine. Sotus l. 2. de just. q. 4. art. 4. Navar. in Manua. cap. 13. num. 11. versic. 6. & alii.* Vide quando in c. *Qui venatoribus, & cap. vident homines. cap. Esau, cap. an putatis. dist. 86.* damnatur, seu reprehenditur venatio omni tempore, ut præfati AA. docent post gloss. in d. cap. *qui venatoribus.* Intelligitur de venatione oppressiva, & arenaria, qua quis hominum oppressor, & extinctor est, aut pugnat in arena cum bestiis, & operas suas locat ad ista, tales enim semper peccant mortaliter; venari autem in saltibus, & sylvis audito Sacro, præfati omnes, & alii licitum esse docent, cum ex se non sit opus servile: Si id non fiat cum magno apparatu, ac labore subditorum; &c. hoc enim modo non licet. Et eodem modo licitum est in diebus festivis uti arte gladiatoria, saltatoria, & piscari hamo, aucupari recreationis causa, dummodo non intermittatur Sacrum. Cavendum est tamen, ne excedant in his limites recreationis. *Quartum caput est:* Operum etiam servilium, quæ tamen ex aliqua causa iusta licite fieri possunt; ex quo capite excusantur primo illi, qui parant ea, quæ ad communem, & necessarium victum diei pertinent,

nent, ut coqui, & pastillos facientes, macellarii, laniones; &c. secus autem de pistoribus dicendum est; cum panis pridie festi confici possit; nisi aliquando esset tantus concursus festorum, qui id exigeret; ex *Soto lib. 2. de just. q. 4. art. 4.* Eodem modo excusantur molitores, & molendarii, sive cum jumentis, sive ad aquam, sive ad ventum, dummodo id faciant propter necessitatem, & supervenientem multitudinem hominum ad molendum, sicut diximus etiam excusari pistores, & laniones, maxime tempore æstivo, aut ex concursu festorum, & superveniente multitudine egentium pane, & carne: idem dicendum de illis, qui panem, herbas, fructus, & hujusmodi vendunt propter necessitatem venientium, & ementium illo die, quia scilicet aliis diebus non ita commode veniunt emptores, occupati agricultura, & aliis negotiis. Quo etiam ex capite excusantur tabernarii, qui solum præparant cibos necessarios pro illis, qui quotidie emere solent. Sic *S. Antonin. par. 2. tit. 9. cap. 7. §. quantum ad 3. Summa Pisanella verbo ferice. §. sed quid de molendinis, & alii communiter. Secundo: excusantur ii, qui operantur propter salutis corporis necessitatem, ut Medici, minutores, seu sanguinis emissores, pharmacopolæ, seu aromatarii, & qui fugiunt propria pericula exemplo Eliæ, qui fugit in Sabbato a facie Jezabel: & ad hoc, quod diximus, citari solet illud Christi Joan. c. 7. *Mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato.* Hæc enim omnia sunt necessaria ad hominis salutem corporalem. Sic *S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. S. Anton. par. 2. tit. 9. c. 7. §. quantum ad 3. & alii. Ubi tamen Sotus, & Cosm. Philiar. addunt pharmacopolas non excusari, nisi secundum necessitatem præsentis diei, quia est ars fervilis. Tertio: Excusantur ob necessitatem communis salutis Reipublicæ milites in bello, & qui illis aggeres, & vallum ducunt. Unde 1. Machab. 2. Machabæi hostile prælium Sabbato propulsarunt, ad sui, & Reipublicæ defensionem. Ex quo capite excusantur etiam cursores, quorum opera utilis est Reipublicæ ut**

constat ex *Ang. verbo feriæ n. 15. Tabiena eodem n. 24. Cajet. in summa verbo festum. Joan. Benedict. in summa de pecc. lib. 1. cap. 10. num. 3.* Quos Cajetan. excusat, a peccato, non solum ob laborem, sed etiam ob omissionem Missæ, in quam frequenter incurrere istos oportet; excusat enim istos necessitas publica, accedente consuetudine scita, & non reprehensa a Prælatiis. Ubi etiam *Ang. num. 16. & Tabiena num. 25.* excusat eadem de causa ferratores equorum, tum hujusmodi cursorum, tum aliorum itinerantium, quia sicut illi necesse habent ambulare, ita licitum est istis ea facere, quibus itinerantes commode iter suum agere, & conficere possint, quamvis hæc omnia lucri gratia fiant. Huc etiam reduci possunt nautæ, muliones, & hujusmodi, qui onera de loco in locum deferre solent; quorum opera maxime utilis, & necessaria est omnino ad communem Reipub. utilitatem, ut constat, & expresse docent *Ang. verbo feriæ. n. 15. & Tabiena eod. num. 24. Cajet. in sum. ver. festum.* Quarto: Excusat etiam privata necessitas propria, vel proximi, ne quis opera servilia exercendo peccet. Unde, qui occurrunt inundationibus, conflagrationibus, & hujusmodi, non peccant; atque ex hoc capite excusantur, qui fossas, & aggeres faciunt tempore inundationis, & tollentes fruges ab illuvione, & igne, ab incursionibus, & alia similia facientes, ut fervent seipsum, aut proximos indemnes. Sic etiam licitum est, segetes jacentes in agris, & fœnum in pratis ad locum securum in festis deferre, si imminet tempestas, vel pluvia, quæ corrumperebantur, si in agro remanerent. Eadem ex causa licitum est tempore vindemiarum uvas colligere, ne pereant. Et similiter artifices eorum, quæ continuatam exigunt operam (ut decoctio laterum, saponum, calcis, & similia) operas suas in festis continuare possunt. Et denique licitum est in festo proficere opus inceptum, quando notabile damnum sequeretur ex dilatione, & omissione operis, ut est in tingentibus lanam, & pannos, & in decoctione laterum, vitri: favet *Cap. fin. in fin. de feriis,*

Et ibi Gloss. in verb. necessitas. S. Thom. 2. 2. q. 132. art. 4. ad 3. in fin. citans illud Matth. 12. Quis erit ex vobis homo, qui habet unam ovem, Et si ceciderit Sabbato in foveam, nonne tenebit, Et levabit eam? scilicet ne pereat, & moriatur. Alexand. de Ales par. 3. q. 32. memb. 5. art. 2. S. Antonin. part. 2. tit. 9. cap. 7. §. quantum ad 3. & alii. Quinto: Excusat etiam necessitas propria, puta, ut possit quis sibi, & familiæ suæ necessarium victum comparare. Quod intelligitur non solum de victu necessario pro illo die, sed etiam pro die sequenti. Nam non solum extrema necessitas, sed etiam gravis excusat; unde qui sunt adeo indigentes, ut, nisi laborarent in Festis, non possint se, suosque sustentare, urgente gravi necessitate excusantur, si in festis laborarent, audita tamen Missa secreto laborando obvitandum scandalum. Ex Cajet. in summa verbo festum §. 3. Ludov. Lopez p. 1. instruct. conscient. c. 52. Necessitas enim non habet legem, sed ipsa sibi legem facit, ut dicitur in c. Remissionem. §. fin. 1. q. 1. Præcepta siquidem Ecclesiæ secundum id, quod in pluribus invenitur, intelligenda sunt ligare; communiter autem homines communibus Ecclesiæ festis servatis providere sibi, suisque possunt. Sed ubi aut tot sunt multiplicata festa, aut tanta urget necessitas, ut non possit quis illa servando sibi, suisque providere, cessat legis vinculum. Et quidem ubi magna, & notoria esset necessitas, potest quis autoritate propria laborare, maxime ubi non datur recursus ad Superiorem: quando autem dubitatur, an sit tanta necessitas, standum est iudicio boni viri, vel potius petenda est licentia ab Episcopo, vel saltem a Parocho. Juxta ea, quæ notant Alex. de Ales p. 3. q. 32. memb. 5. art. 2. Sot. lib. 2. de just. q. 4. & alii. Sexto: Excusat etiam necessitas obedientiæ, seu coactionis. Ex quo capite excusantur subditi, servi, agricolæ, filii, & uxores jussi, compulsi a suis dominis, heris, patribus, & maritis, ad opus agendum, alias passuri damnum ab illis, vel in persona, vel in rebus, nisi obtemperarent, maxime si audita Missa id operis faciant.

Intelligitur autem hoc, dummodo id operis non iungatur illis in contemptum diei festi, tunc enim illis parendum non esset, sed potius moriendum. Quia sicut tenetur quis mori potius, quam loco sacro injuriam facere, ita etiam mori potius tenetur, quam injuriam tempori sacro inferre, utrumque enim sacrilegium est. Unde Machabæi mori potius elegerunt, quam carnes porcinas comedere, quia ad hoc cogeantur, ut contra legem facerent; tunc enim urget Christi comminatio: *Qui sermones meos erubuerit coram hominibus, &c.* Sic *Angel. verbo ferice. num. 9. Tabien. eodem. n. 28. Cajet. in summa verbo festum, versic. Tertio, ex necessitate. Navar. in Manuali, c. 13. num. 7. Ludov. Lopez part. 1. instruct. conscient. cap. 52. & alii.* Unde, si Dominus hæreticus, qui persuasum habet, diei Dominicæ nullam esse religionem, & subditos ad ejus violationem idcirco compelleret, tunc mors potius obeunda, quam in Christi contumeliam humanæ violentiæ concedendum est. *Septimo:* Excusat modicitas, seu parvitas operis; unde licita sunt ea opera, quæ fiunt parvo, vel nullo labore, etiam boum; sic licitum est haurire aquam mulo, & similia; non tamen licitum est molere in molendino, nisi urgeret necessitas, ut supra dictum est. Unde excusantur mulieres, quæ aliqua componunt, vel scopant domum, & qui aliquid modicum in die festo facit; modicum enim pro nihilo computatur *L. quod minimum §. de re jud.* Ratio est: quia ut notat *Angel. verbo ferice num. 10.* modicitas operis non impedit, quo minus quis Deo vacare possit. Intelligitur autem hoc, dummodo intersint Missæ, nec enim omittere erit Missa, ut vel modicum quid fiat. *Tabien. verbo ferice n. 16. Sylvest. verbo Dominica q. 5. versic. Primo. Cajetan. in summa verbo festum, & 2. 2. q. 122. art. 4. & alii.* Hinc fit, ut, qui in festo unum, vel duos raderet, calceum confueret, vel aliud quid modicum faceret, quod non valde hominem occupet, non peccet: id, quod locum habet in aliis rebus, ut constat. *Quintum caput est:* Eorum operum servilium, quæ ab Ecclesia fieri con-

conceduntur. Sic Alexand. Papa III. in *cap. licet de feriis*, indulget; ut piscatores in festis haleces piscari possint. Et idem dicendum est de thinnis, & aliis piscibus; quia uno solo anni tempore, eodemque brevi capiuntur. Ratio est: quia hujusmodi lucrum transitorium cessans, damnum reputatur, atque adeo sicut licitum est fervare se indemnem a malo; ita etiam & intendere tali lucro transitorio, quod amittitur, nisi tunc detur opera piscationi; monentur tamen tales partem aliquam rationabilem illius lucri circumpositis Ecclesiis, & Christi pauperibus dare in eleemosynam, quamvis hoc saltem modo non videatur urgere sub obligatione. Sic *Panormitan. in d. cap. licet n. 5. & n. 6. de feriis. Angel. verbo feriæ. n. 34. & 35. Tabien. eodem. n. 45. & 46. & alii. Sextum caput*, excusans a peccato est consuetudo præscripta, quando scilicet est consuetudo generalis, aut specialis in aliqua patria scita, & non solum tolerata, sed etiam non reprehensa ab Episcopis, seu Prælatiis. Sic *Cajetan. in summa verbo festum. Sotus lib. 2. de just. q. 4. art. 4. & alii.* Ratio est: quia sicut consuetudo potest facere de licito opere illicitum, quantum ad tempus, ita e contrario potest de alias illicito in festo efficere licitum, & festa moderari. *argumen. cap. fin. de consuet.* Unde licet nundinæ, & mercatus prohibeantur in festis diebus, nunc tamen celeberrima est consuetudo, ut in illis celebrentur, Prælatiis scientibus, & non contradicentibus.

Quær. octavo: An sicut necessitas, ita etiam & pietas excuset a peccato exercentem opus servile in Dominicis, & diebus festis? Respon. Quædam esse opera per se pietatis, ut sepelire mortuum, servire infirmis, &c. & talia semper sunt licita: quædam vero sunt opera, quæ solum accidentaliter ordinantur ad pietatem, & talia ex sola ratione pietatis non possunt fieri in festivis diebus, nisi adsit simul necessitas. Unde non est licitum reficere pontes viatorum, & alias vias in die festo ob solam pietatem, nisi adsit, & urgeat magna necessitas, & cum licentia Episcopi. Quamvis enim sola

misericordiæ ratio sufficiat ad excusandum iudicialia opera in festo, ut dictum supra in Miscell. Canon. non tamen sufficit ad excusandum opera servilia omnia in festo, nisi adsit simul necessitas, aut vitatio damni imminentis. Ratio est: tum quia opus iudiciale non est ex se servile, unde esset licitum in festo, nisi Ecclesia prohibuisset; tum quia festorum observatio est opus Religionis, & consequenter prætermittendum non est, occupando se in servilibus circa proximos propter pietatem cessante necessitate; tum quia hæc non sunt licita propter consanguineos, aut patriæ benevolos in festo extra necessitatem, cum tamen una eademque virtus pietatis sit ad consanguineos, patriam. Unde sicut non est licitum agros ferere, metere, arare propter patriam extra articulum necessitatis, nec propter misericordiam colere agros pauperum, aut Ecclesiæ pauperulæ, aut alia huiusmodi facere in die festo cessante necessitate: ita neque alia pietatis opera, quæ talia sunt solum per accidens, exercere licet in festo absque necessitate. Sic *Cajetan. 2. 2. q. 122. art. 4. Et in summa verbo festum. Navarr. in Manua. 1. 13. n. 4. versic. 7. Et n. 11. versic. 5. Ludov. Lopez. p. 1. instruct. conscient. c. 52. Cosm. Philiar. de off. sacer. p. 3. lib. 3. c. 23.* Hinc fit non licere in diebus portare lapides ad Ecclesias ædificandas, hospitalia, domos religiosas, nisi adsit gravis necessitas, nec sola pietas ad hæc licite facienda sufficit. Unde quod *Gloss. in cap. fin. in verb. pietas de fer. Ang. in verbo feriæ. num. 31. Tabien. eodem. num. 41. Et Sylvest. verbo Dominica. q. 5. vers. 3.* dicunt, licita esse pietatis opera in festo, exemplum ponentes de refectione pontium, & viarum, intelligendum est, quando simul adest necessitas laborandi circa ista, in festivis diebus, ne alias multum impediatur opus ex concursu aquarum, & alia damna vitanda; tunc enim non tam pietas, quam necessitas boni communis petita licentia Episcopi excusare censetur.

Quær. nono: An quæ in die festo licite possunt sine lucro, & quæstu fieri, etiam licite possint propter

pter pecuniam? quidam negant ut *Rich. in 4. d. 37. art. 2. q. 4. Panor. in cap. 1. n. 4. de feriis. Ang. verbo fer. n. 9.* ubi exemplificat de scriptore ob lucrum, & *n. 27. de cytharistis, & sonatoribus ob lucrum, & n. 29. de studentibus ob lucrum, & n. 30. de scholaribus legentibus ob lucrum, & n. 31. de transcribentibus libros ob lucrum, & n. 32. de laborantibus circa pontes ob lucrum, & Tabien. verbo feria. n. 36.* ubi id docet de cytharistis ob lucrum principaliter. & *n. 38. de studentibus principaliter propter lucrum, & n. 40. de transcribentibus libros de quinterno ad quinternum principaliter ob pecuniam, & n. 41. de laborantibus circa refectionem pontium ob lucrum, & n. 43. de barbitonforibus radentibus ob lucrum, & eadem docet Sylv. verbo Dominica q. 4. vers. 1. & q. 5. v. 3.* Hi igitur docent hæc licita esse, si ex necessitate fiant, aut alia ex causa justa; secus autem, si fiant principaliter ob lucrum, etiam audita Missa. Ratio eorum esse potest: quia ex lucro fiunt opera servilia, qui enim facit hæc lucrigratia, servit illi, in cujus gratiam facit. Ideoque servilia opera ex tali mercede efficiuntur; imo alii merito audientur, probabilius asserentes, inter quos *Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. & in summ. verbo festum. Sotus in lib. 2. de just. q. 4. art. 4. in fin. Navarr. in Man. c. 13. n. 5. v. 8. ubi id absolute docet, & n. 12. versic. 8. de consiliente in die festo etiam ob lucrum, & n. 14. vers. Ex quo sequitur de scribente literas, & instrumenta. Bartholomæus Medina lib. 1. instruct. consc. lib. 1. c. 14. §. 8. in fine, Ludov. Lopez par. 1. instruct. conscien. & Cosm. Philiar. de offic. sacerdot. p. 2. lib. 3. cap. 23.* docent quodvis opus, quod vel ob necessitatem, vel ob aliam causam ex dictis licitum est in festis, licite etiam fieri posse in festo, etiam si principaliter fiat intuitu lucri, & mercedis. Reflectendum tamen etiam est ad id, quod docet Busenbaum lib. 3. esse impertinens ad rationem operis servilis, utrum fiat ex lucro, vel recreatione: item an fiat cum defatigatione, ac labore, vel non. Ratio autem citatorum supra Authorum est; quia intentio, & spes lucri non facit, ut opus, quod alias ex genere suo

non est servile, ob hoc fiat servile. Siquidem & liberorum opera, qualis est negotiatio, musica, venatio, militatio, & similia propositam sibi habent mercedem; & e contra servile opus gratis fieri potest. Unde non exinde constituitur aliquod opus servile, quod fiat in obsequium alterius. Imo artifices, & alii prædicti, quamvis ex necessitate illa faciant in festo, non tenentur tamen ea gratis facere, quia non sunt necessaria ob inopiam personarum, sed ex natura rei. Omnia igitur opera, quæ, ut dictum est, licite fieri possunt in festo sine quæstu, fieri etiam possunt propter lucrum, apposita enim intentio lucrandi non constituit opus servile, nec magis impediatur faciendum opus propter mercedem, quam faciendum absque mercede. Si igitur licitum est absque lucro; etiam ob lucrum licite fieri potest. Unde sicut licitum est consulere in festo sine lucro, legere in festo absque spe lucri, advocare sine mercede, studere sine intentione lucrandi; ita etiam hæc omnia propter pecuniam facere licet; nihilque refert sive Doctor, aut advocatus, dives sit, aut pauper; quod lucrum in præsentem recipiatur, aut in futurum expectetur. Dubium est inter AA. hujus secundæ sententiæ de scriptoribus, an scilicet licite scribere possint propter lucrum in festo? Ratio dubitandi, quia *Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. Et Navarr. in Manu. c. 13. n. 14. v. 10. Et Cosm. Philiar. de offic. sacer. par. 2. lib. 3. c. 23.* concedunt scribere de se, & per se, vel per alium docendo, licitum esse in die festo, quia non est opus servile, sed commune liberis, & servis, unde & Reges, & Prælati omnes scribunt; adeo, ut turpem putemus Principem, aut Prælatum, qui conceptum suum, aut secretum propria manu exprimere nesciat; consequenter, & transcribere; quia transcribere, & transcribendo libros componere, pertinet ad opus artis Grammaticæ. Idem docet *S. Antonin. par. 2. tit. 9. c. 7. §. quantum ad 3. Ang. verb. feriæ n. 31. Et Tabien. eodem. n. 40.* sed ex alio fundamento; scilicet, si non fiat ob lucrum. Cæterum *Barthol. Medina lib. 1. instruct. confess. c. 14. §. 8.*

§. 8. *in fin. Ludov. Lopez part. i. instruct. conscient. cap. 52. Et favet Emmanuel Sa, in aphorismis verb. festum.* (etsi Cajet. sententiam probabilem putet) tutam tamen in praxi contrariam esse docent. Ratio est: quia quæ licite fieri possunt sine lucro in festo, etiam fieri tunc possunt ob lucrum, nec exinde violatur festum, ut ipsimet fatentur; tum quia transcribere non est aliud, quam scribere. Unde qui in festo transcriberet libros propter lucrum, non peccabit mortaliter, dummodo non omittat ea, ad quæ tenetur in festo. Id, quod maxime verum est, quando esset pauper, qui transcriberet, aut ex causa curaret aliquid brevi tempore transcribi, alias non habiturus copiam scripturæ, cujus maxime indigeret.

Quær. decimo: De officialibus curiæ, an illis licitum sit in die festo transcribere? Ratio dubii est: quia istorum scriptura ad strepitum judiciale pertinere videtur, quæ omnia sunt prohibita, ut insinuat in Miscell. Canon. Aliqui id concedunt licitum esse ex justa causa, dummodo id domi privatim faciant; quia sic non videtur pertinere ad strepitum judiciale, sed solum quando in ipso strepitu scribunt. Ego, inquit Sayr, sicut non consulerem ipsis officialibus, ut hæc etiam privatim facerent, ita non condemnarem peccati mortalis, si scriberent.

Quær. undecimo: Circa picturam, an in die festo depingere liceat? Ratio difficultatis est: quia videtur ars liberalis, & consequenter ex se licita erit; alii tamen, ut *Ludov. Lopez par. i. instruct. conscient. c. 52. Emmanuel Sa in aphorismis verbo festum*, dicunt non esse licitam, quia communiter, & ut plurimum non solet fieri, nisi ab iis, qui aliis inserviunt, & ita licet mechanicum non sit, est tamen aliquid servile, secus autem si solum starent in Ecclesiis, aut alibi ad designandum. *ex Ang. verb. feria n. 31. Et Tabien. eodem. n. 40. Barthol. Medina lib. i. de instruct. confess. c. 14. §. 8. in fin.* Tunc enim licitum esset, cum id faciant ad peritiam artis, etiam si ob lucrum facerent *ex Sylvest. verbo Dominica.*

q. 5. v. 5. & *Andrea Croquetio catechesi* 74. in fine. Observandum præterea, quod docet *Layman. lib. 4. t. 7. c. 2. t. 3.* probabile esse, quod pingere in aliqua tabella sine magno apparatu, & magno labore non sit fervile, ideoque nec prohibitum per se die festo, quod idem author probat rationibus contra communem.

*De operibus, quibus insistendum diebus Dominicis,
& Festis.*

Quoniam hoc præceptum partim negativum est, præcipiens scilicet, ut quis ab omni opere fervili in festivis diebus abstineat; partim affirmativum, quo præcipimur cultum exteriorum exhibere Deo, & positive vacare Divinis: & de priori præcepti parte supra dictum sit; nunc de altera præcepti parte, quatenus præsentis instituti nostri ratio postulat, agendum est. In qua re quædam quæsitæ explicanda sunt.

Quær. primo: Ad quænam opera teneamur in diebus festivis? Respondeo: ex communi omnium consensu fideles omnes, postquam ad annos discretionis pervenerint, usumque, & iudicium rationis habuerint, singulis diebus Dominicis, aliisque diebus festis ex præcepto, Missam dicere, vel audire sub peccato mortali tenentur, nisi ex aliqua iusta, & rationabili causa excusentur; ut habetur in *cap. Missas de consecr. d. 1.* ubi dicitur: *Missas die Dominico sæcularibus totas audire speciali ordine præcipimus; ita, ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat; quod si fecerint, ab Episcopo publice confundantur.* Et similia fere habentur in *cap. omnes fideles. ead. dist.* Dixi: nisi ex causa rationabili excusentur, unde qui Missam audire omittit, vel quia incurreret mortis periculum, si exiret domo ad audiendam Missam, vel quia inservit infirmis, qui citra periculum relinqui soli nequeunt: vel si timeretur raptus puellæ, si exiret, maxime ubi in more est nobiles puellas non exire in publicum, dummodo tamen alias non exeant ad choreas, & spectacu-

Etacula; vel si mater aliquid adversum filiae time-
ret, si ipsa etiam egrederetur ad Missam audiendam,
posset domi manere ad custodiendam filiam; vel si
maritus zelotypia æstuans uxorem cohibeat, ne
exeat; vel vidua per aliquod tempus, scilicet per
dimidiatum, vel integrum mensem a morte mariti
non egrediatur: vel mulier post partum tempore
purificationis Missam non audiret juxta patriæ con-
suetudinem; in his inquam, & aliis similibus casu-
bus, qui Missam audire omitteret, non peccaret.
Si in utroque patriæ consuetudo legitima est. Et
pariter servi, & famuli, dum herus iter eis impe-
rat, vel aliud negotium, licet Sacrum non audiant,
excusantur, & quidquid culpæ fit, dominis eorum
imputatur, si absque rationabili causa impedimento
sint, quo minus famuli Missam audiant. Quæ om-
nia tradunt AA. communiter. *S. Anton. par. 1. tit.*
9. cap. 10. Angel. verbo feriæ. n. 42. Tabien. eodem.
n. 48. Sylvest. verbo Dominica. q. 6. vers. 5. & verbo
Missæ. q. 1. & alii.

Quær. secundo. An hoc præcepto præter cul-
tum externum, teneamur etiam ad cultum inter-
num? Resp. & in primis refero sententias quasdam,
quamvis alias ponam infra, quas sequor cum com-
muni. *Sotus in 3. d. 27. §. Quantum ad secundum,*
litera N. expresse docet homines ex hoc præcepto
teneri diebus festis bonum actum mentis exercere
erga Deum, nempe ejus dilectionem, atque adeo
affirmat teneri omnes in diebus festis Deum dilige-
re; ita scilicet: *ut maneat unusquisque apud se, id*
est recolligendo se, ascendendo ad Deum suum. Ratio
pro hac re esse potest: quia cum hoc sit præceptum
affirmativum, ad Dei famulatum pertinens, famu-
latus autem ille Deo sit gratior, qui intus in corde
fit, quam qui exterius exhibetur; consequenter ille
potius, quam iste in præcepto esse videtur. Dein-
de, quia seclusa designatione, & determinatione
Ecclesiæ, aliqua sanctificatio jure divino fieri præ-
cipitur in diebus festivis, sed non potest assignari
alia commodior, quam illa, quæ fit per divinam
dilectionem, qua quis justificatur; ergo ad eam ju-
re

re divino in festis fideles obligantur. Alii, ut *Alexand. de Ales part. 3. q. 32. memb. 5. art. 2.* existimant peccantem in die festo duplex peccatum committere; unum scilicet pro ratione culpæ, & alterum contaminando festum, & proinde teneri utrumque confiteri. Quamvis enim sit peccatum unum ratione actus, est tamen duplex ratione reatus. Dat exemplum: *Qui in diebus Dominicis, inquit, deflorat virginem, uno actu dupliciter peccat interficiendo, & stuprando.* Sicut, qui in Ecclesia homicidium facit, aut Monialem vitiat, uno actu duplex peccatum committit in confessione explicandum. Cujus etiam sententiæ fuit Hyrschius in eo, quod doceat hoc præcepto præcipue prohiberi cessationem a peccatis. Idem etiam docet Nicolaus de Lira in Exod. 20. affirmans peccantem mortaliter in die festo, non solum agere contra unum præceptum v. g. contra illud: *Non Mæchaberis*, si adulterium committat; aut contra illud: *Non furtum facies*, si furetur; sed etiam contra illud de sanctificatione Sabbati. Favere etiam videtur *S. Thom. qui 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.* ubi distinguens triplex opus servile; unum, quo quis servit peccato, alterum, quo homo homini servit, & tertium, quo servit Deo, paulo post subdit; opera servilia primo, vel secundo modo contrariari observantiæ Sabbati, in quantum impediunt applicationem hominis ad divina: imo addit, magis contra hoc præceptum agere illum, qui mortale peccatum committit in die festo, quam qui opus aliquod corporale facit, & adducit ad hujus rei confirmationem D. Augustinum in lib. de decem chordis c. 3. ubi ait: *Melius faceret Judæus in agro suo aliquid utile, quam si in theatro seditiosus existeret, & melius foemina eorum die Sabbati lanam facerent, quam quæ tota die in Neomeniis suis impudice saltarent.* Idemque docere videtur *S. Th. secutus S. Anton. par. 2. tit. 9. c. 7. §. quantum ad primum.* Alii docent; teneri homines ad contritionem diebus festivis, si sint in peccato mortali. Sic expresse *Angel. in verb. feriæ. n. 41. Petrus Sotus lect. 13. de pœnitentia.* quia cum teneatur vacare Deo

Deo in aliquo tempore diei festi, non potest id facere, nisi conteratur de peccato, id quod non solum docet esse verum in eo, qui recognoscit se esse in peccato mortali, sed etiam de eo, qui non advertit: tenetur enim saltem generaliter dolere de peccatis commissis, alias, inquit, non excusatur a mortali. Unde, ait, hac de causa in Missa præmittit confessionem, quæ fit non solum a celebrantibus, sed etiam ab audientibus Missam, & confirmari potest ex illo Levit. 16. ubi dicitur: *Sabbatum requietionis est, affligetis animas vestras, &c.* 23. *affligetis animas vestras in eo, omne opus servile non facietis in die hac, &c.* Et infra: *Omnis anima, quæ afflictæ non fuerit in die hac, peribit de populo.* Communis tamen, & vera opinio est, non teneri homines in diebus festivis ad actum interiorem dilectionis, aut contritionis. Sic Cajet. 2. 2. q. 122. art. 4. *Et in summa in verbo festum.* Sotus lib. 2. de just. q. 4. art. 4. *Et in 4. d. 17. q. 2. art. 6. concl. 3.* Joann. Medina cod. de poenitentia q. 6. dub. 3. & alii communiter. Ratio est: quia aut ad hæc omnia ab Authoribus contrariæ opinionis asserta jure Ecclesiastico obligantur homines, aut jure divino: non jure Ecclesiastico, tum quia Ecclesia non directe se extendit ad actus internos: tum quia id, quod Ecclesia præcipit, continetur in cap. *Missas de consecr. d. 1.* scilicet, ut audiatur Sacrum, & abstinetur ab operibus servilibus, quæ absque dilectione Dei, & contritione inculpabiliter adimpleri possunt. Quamvis enim in illo actu exteriori audiendi Sacrum subintelligatur actus ille interior, scilicet, velle audire Sacrum cum decenti reverentia, attentione, ut sit actus humanus, non tamen nos cogit ad aliquem alium particularem actum contritionis, & dilectionis Dei. Unde licet Ecclesia præceperit illa, quibus homo ad ista præparari, & disponi solet, scilicet, dum quis abstinet ab operibus servilibus, & missæ reverenter interlit, excitari solet ad actus contritionis, & dilectionis Dei eliciendos, illos tamen non præcepit, ut constat. Neque *Jure Divino*; tum quia ex communi Docto-

rum

rum consensu præceptum dilectionis non continetur in Decalogo, sed in principio omnium, tanquam finis eorum præfigitur; tum quia finis præcepti non continetur sub ipso præcepto: præcepta enim non dantur, nisi de mediis, finis autem præceptorum Decalogi est dilectio, ergo non cadit in ipsum præceptum. Ratio etiam id ipsum convincit; nam contritio est actus virtutis poenitentiae, qui est actus iustitiae: cultus autem in hoc præcepto Decalogi contentus est actus religionis, ut constat; quæ sunt duæ virtutes distinctæ: sub hoc igitur præcepto solus actus exterior cadit, non dilectio Dei, aut contritio, aut vitatio aliorum peccatorum; atque adeo peccatum in die festo commissum nec sacrilegium est, nec festi circumstantia in confessione ex necessitate confitenda erit, quamvis accidentarie aggravet, ac proinde consilium sit eam confiteri.

Ad rationem vero Soti respondetur: quod licet, dignior ex se sit actus internus, quam externus inde tamen non sequitur utrumque eodem modo præceptum esse; siquidem exterior solum in præcepto est, scilicet audire Missam ea attentione, ut sit actus humanus. Et exinde tanquam finis consequitur amor ille internus, & mentis elevatio. Prior igitur actus, scilicet auditio Missæ cum debita attentione solum præcipitur; tenetur enim audiens Missam in festo interiorum, & exteriorum cultum exhibere; sicut Sacerdos tenetur ad attente recitandas horas, id est, ut ex proposito, seu advertenter, non notabiliter mentem avertat. Secundus vero ille actus, ut puta dilectionis, laudis, contemplationis, ac elevationis mentis in Deum, solum finis præcepti est; finis autem præcepti non cadit sub præcepto, ut diximus. Præcipimur igitur abstinere ab operibus servilibus, ut melius Deo vacemus, hoc est, ut attentius Missam audiamus: atque adeo hæc duo in præcepto sunt, scilicet cessare ab opere servili, quantum attinet ad partem negativam huius præcepti, & audire attente Missam, quod spectat ad partem affirmativam, quæ ambo ad
sub-

substantiam præcepti pertinent. Quod vero postea vacemus divinis laudibus, orationi, & contemplationi, ad finem præcepti spectat, qui nullo modo in præcepto est, ut exposuimus. Ex quibus etiam refellitur Alenfis opinio asserentis, duplex peccatum committi, si in die festo peccetur. Quamvis enim sacrilegium committi possit, aut ratione voti, puta, si Monachus, vel Sacerdos fornicatus fuerit; aut ratione Ecclesiastici Statuti, scilicet si in loco sacro furtum committatur, aut sanguis, vel semen humanum ibi effundatur; non tamen exstat tale aliquod præceptum ratione temporis: unde nec sacrilegium erit quodcunque peccatum, ex eo, quod in die festo perpetratum sit. Quod vero S. Th. affirmat peccata adversari observantiæ Sabbati, intelligendum est tantum, quantum ad finem Sabbati, hoc est, quantum ad vacationem rerum divinarum, non autem quantum ad substantiam præcepti. Et enim magis repugnat peccatum divinæ contemplationi, quam opus servile, ideoque pejus est fornicari in die festo, quam arare; id quod solum probant exempla ex S. August. allata. Quod vero ad sententiam Angelici spectat, ejusque argumentum, quamvis satis ex superioribus refutatum sit; Respondetur tamen: consuetudinem illam præmittendi confessionem (scilicet quæ peragitur per recitationem *Confiteor*) in Missa solum obligare Sacerdotes celebrantes, non audientes, qui licet eam non faciant, præcepto tamen Ecclesiæ satisfaciunt, si Missæ intersint, ut ex praxi Ecclesiæ constat. Ad ea vero, quæ ex Levit. 16. & 23. afferuntur, respondent communiter Doctores: vel intelligenda esse de abstinencia a voluptatibus, & ab his, unde solent homines recreationem corporalem sumere; vel referri specialiter ad festum expiationis, quod institutum fuit specialiter semel in anno, scilicet decima die mensis septimi, in quo præceptum Judæis erat, corpora jejunio macerare; hoc est animas affligere; ut si Sacerdos pro peccatis populi offerret, & oraret, Deus illis propitius, & misericors redderetur: ut notant Joan. Medina, & Scotus in
quar-

quarto d. 17. uti supra; & satis evidenter colligitur ex Levit. 16. atque ita quoad hoc festum illud legale erat, & nunc tempore novæ Legis non obligat.

De Missa, die Dominico, aut festo audienda ex præcepto Ecclesiæ.

Certum est, omnes fideles rationis compotes tene-
ri ad Missam die festo audiendam ex præcepto Ecclesiastico; ita ut, qui partem ejus notabilem omittit, mortaliter peccet. Imo damnata est ab Innoc. XI. propositio 13. dicens: *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.* Quamvis probabiliter satisfaciat, ut plurimi docent cum Diana part. 5. tract. 4. resol. 54. contra Tambur. qui successive unam Missæ partem audit ab uno Sacerdote, & alteram ab altero, etiamsi ordine inverso. Ratio est: quia moraliter censetur unam integram Missam audire; non fecus, ac unum dicitur esse Sacrificium, quando incipitur Missa ab uno Sacerdote, & eo deficiente ab alio perficitur: verum sine causa id facere, censent esse veniale Doctores communiter apud Dian. part. 2. tract. 3. resol. 18. Quænam autem sit pars notabilis? variant Doctores; putat Suar. esse usque ad Epistolam inclusive. Conink, & Azor. probabiliter usque ad Evangelium inclusive, seu usque ad Offertorium exclusive; quia ut notat Dian. part. 5. tract. 5. resol. 43. satis est audire Evangelium in fine Missæ. Cæterum quamvis probabiliter ex Con. & Pal. punct. 16. peccet mortaliter, qui vel solam Consecrationem utriusque speciei, vel solam sumptionem omitteret, cum in iis consistat essentia Sacrificii; quia tamen non satis constat, in quam istarum partium essentia Sacrificii consistat, ideo Suar. tom. 3. Disp. 88. Sect. 2. benignius censet non semper injiciendum esse scrupulum peccati mortalis ei, qui per breve tempus alterutram istarum partium omitteret. Illud tamen videtur contra Joannem Sanch. quod si quis accedat ad Ecclesiam, dum incipit Præfatio, nec possit aliam Missam audire, teneatur ad illam; fecus

fecus vero si accedat post Consecrationem; quia hæc est pars Missæ principalis, & forte essentialis, ut propterea die Parasceves non sit obligatio audiendi Missam, etiamsi incidat festum Annuntiationis, ut communius docent contra Henric. Vasq. & alios apud Trull. quia quamvis fiat eo die Communio, non fit tamen Consecratio.

Quær. nunc Imo: Quænam præsentia requiratur ad Missam audiendam? Resp. Requiri præsentiam corporalem, moralem tamen, & humanam, ita scilicet, ut debeat homo habere intentionem non quidem satisfaciendi præcepto, sed audiendi Missam præceptam, & ad eam attendat aliquammodo, atque in eo loco sit, ubi prudens spectator censeret illum audire Missam. Hinc sequitur non satisfacere, qui est præsens Missæ animo, v. g. expectandi amicum, vel etiam animo solum orandi, non vero audiendi Sacrum, & multo magis, si invitatus assisteret. Ratio est: quia, ut diximus quæst. 1. art. 4. præceptum impleri debet per actum humanum, quo quis velit exequi, quod præcipitur. Sequitur secundo, requiri attentionem saltem externam, prout explicavimus quæst. 3. art. 4. N. 6. Quamvis enim multi Doctores probabilius requirant attentionem internam, hoc est: applicationem mentis sive ad verborum sensum, sive ad Deum; non est tamen improbabile ex Less. Laym. Con. Dian. part. 3. tract. 4. resol. 101. Sufficere externam, ita scilicet, ut nulla ponatur actio impossibilis cum attentione interna (ut est confabulari, ridere, dormire, extasim pati, scribere, vel legere libros non conciliantes internam attentionem) unde possit esse testis eorum, quæ tunc fiunt, esto voluntarie distrahatur. Propterea communiter Suar. & Azor apud Tambur. contra Reginald. & Pal. docent: non satisfacere eum, qui tempore Missæ confitetur peccata sua; præsertim si diutius duraret, aut sub partibus notabilioribus Missæ. Secus vero si examinet conscientiam etiam de libro; quia talis lectio attentionem internam fovet. Si tamen famuli, & famulæ non haberent otium alias Confessionem peragendi,

ex communiore admittitur hoc illis, cum instructione tamen, ut præmittant intentionem se velle Sacro interesse: videatur la Croix lib. 3. S. 1. n. 655. Sequitur tertio: præsentiam moralem requisitam consistere in hoc, quod vel videatur, aut audiatur celebrans, vel eo loco sit audiens, ut ex signis, & gestis saltem circumstantium, quæ in Missa fiunt, colligere possit, & ut ad multitudinem assistentium censeatur pertinere; quare non requiritur absolute, ut oculis videantur, quæ fiunt, aut auribus audiantur, quæ profert Sacerdos; nam etiam surdi, cæci, & qui in Choro, post Altare, vel in Ecclesia post parietem, aut columnam sunt, & extra Ecclesiam in magna distantia, satisfacere possunt, dummodo censeantur ad multitudinem assistentium pertinere; quod in parvo Sacello facile contingit. Moraliter etiam adesse dicitur, qui ab Altari, non vero ab Ecclesia recedit ad procuranda hic & nunc necessaria ad Sacrificium, scilicet vinum, hostiam, thus, &c. Si quis tamen in maxima Basilica esset in una Capella, & in altera distantissima fieret Sacrum, aut si esset post columnam ab altari distantem, nec esset ea multitudo audientium, ut is censeatur ad illam multitudinem pertinere, procul dubio præsentiam moralem hic non haberet, etiam si adesset intra Ecclesiam. Hinc resolvitur celebre dubium: an quis possit e fenestra suæ domus Missam audire, quando inter fenestram, & Ecclesiam intermediet via publica? *Filuc. cum Dian. part. 4. tract. 4. resol. 154.* absolute negat. *Lug. tamen de Eccl. Disp. 22. Sect. 2.* affirmat; si parva sit distantia ab altari Ecclesiæ, ita, ut audiens censeatur esse moraliter præsens Missæ; secus vero si distantia sit magna; non enim necesse est, ut intra Ecclesiam sit, qui Missam audit, sed solum necesse est, ut Missæ dicatur moraliter præsens.

Quær. II: Quo in loco Missa audienda fit? & a quo Sacerdote? Resp. ad primum, olim audientiam fuisse in Parochia; non secus ac nunc Communio Paschalis in propria Parochia facienda est; præsertim dum id urgetur a legitimo Pastore; sed

usu, & consuetudine talis lex abrogata est; unde etiam extra Parochiam audiri potest Missa præcepta. Dubium solum est, an omnes etiam in Oratoriis privatis, cum in brevi hæc habeantur: *Volumus autem, quod familiares servitiis tuis non necessari ibidem interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festivis de præcepto minime liberi censeantur.* Homob. & Pelliz tract. 8. tom. 2. sect. 2. putant per talis Missæ auditionem satisfieri præcepto, quia jam est nunc consuetudo audiendi Missam extra Ecclesiam Parochialem: unde talis prohibitio in brevi ponitur solum ex stylo Ecclesiæ, quia fortassis non est abrogatus usus alicubi Missam audiendi in Parochia; sed communiter cum Tambur. de Sacrific. lib. 1. cap. 4. docent: non licere illis in brevi recensitis contra expressam voluntatem Pontificis ibi Missam audire ad satisfaciendum præcepto. Dicuntur autem tunc necessarii servitiis Domini, qui nisi tunc cum Domino audiant Sacrum, non facile possunt Domino inservire; ut solent esse: auriga, famuli, ac famulæ, coqui, & similes. Si tamen commode possint Domino inservire audiendo Missam in Ecclesia, ad id obligarem. Ad secundum dico: Missam audiri posse a quolibet Sacerdote etiam Græco, vel alterius idiomatis, etiam ab excommunicato tolerato, atque adeo etiam ab hæretico, si cesset scandalum: ita scilicet, ut non videaris ejus hæretis particeps esse: dummodo Missa Catholico ritu peragatur. Solum audiri non potest a Sacerdote excommunicato vitando, aut publico Clerici percussore, nec non ab irregulari denunciato, vel degradato, aut deposito. Ratio est: quia fortius judicatur esse præceptum non communicandi in rebus Sacris cum tali Sacerdote vitando, quam præceptum audiendi Missam.

Quær. III. Quænam causæ excusent ab audiendo Sacro? Resp. Eas reduci ad impotentiam, ignorantiam, censuram, & consuetudinem omiſsa dispensatione, de qua satis, superque art. super. cum de abstinentia ab operibus servilibus. Primo itaque excusat impotentia; atque adeo quicunque

nequit Missam audire sine gravi detrimento sui, vel proximi, animæ, corporis, famæ, honoris, rei familiaris, &c. ad illam non tenetur: nec qui notabile lucrum amitteret; ficut enim non obligat præceptum de abstinendo ab operibus servilibus, ut diximus, eos, qui ingens lucrum amitterent; ita nec præceptum de Missa audienda. Hinc excusantur primo, qui multum distant a loco, ubi celebratur, videlicet per tria milliaria vel per duo, aut etiam aliquando per unum, attenta circumstantia Personæ, pluvix, æstus, & aliarum circumstantiarum, ita ut tali Personæ judicetur tale iter notabiliter difficile, cum Ecclesia non obliget cum incommodo notabili. Secundo: Excusatur mater, quæ domi remanet ad custodiendam filiam, cui timet periculum probabile, tam si illam ducat in Ecclesiam, quam si domi solam relinquat; & eodem modo filia nubilis, si sine probabili periculo egredi non potest; & gravida, quæ exeundo domo pro-
palaret suum lapsum; & eadem ratione nutrix, quæ nequit sine periculo infantem domi relinquere, nec ducere sine perturbatione celebrantis, vel adstantium. Tertio: Ægroti, qui e domo exire non possunt propter alia negotia, & qui timent sibi periculum gravioris morbi: in dubio autem debent Medicum, aut Parochum consulere, & illi acquiescere: quod si neminem consulere possunt, & adhuc dubitant, non tenentur domo exire, & exponere se periculo morbi gravioris, prævalente præcepto de diligendo se ipsum: & ob eandem rationem non tenetur Missam audire, qui infirmo deservit, ea solum de causa, quod si abeat, vel solus relinquatur ægrotus, pavorem, animique anxietatem pateretur, vel non possent illi convenienti tempore adhiberi remedia. Quarto: Excusantur, qui Missam audire nequeunt, quin grave aliquod negotium prætermittant, quod differri non potest. Qua ratione excusantur Tabellarii, vulgo *ly Courriers*; excusat enim eos amissio boni temporalis, ex quo tanquam officio utili, necessario Reipublicæ vivunt. Excusantur etiam nautæ, muliones, seu

seu vectores mercium, qui non possunt sine magno incommodo: sic etiam iter faciens, si cogatur socios relinquere, quibus indiget, quia viam ignorat, aut latrones timet; secus vero si iis non indigeat; excusantur etiam illi, qui ubi unica Missa celebratur, remanent ex timore latronum ad custodiam domus, vel ex necessitate ad cibos præparandos; nec non publici ministri, qui ratione muneris castra dimittere, vel murorum portas, quas custodiunt, deferere non permittuntur, sicut etiam senatores, seu viri primarii, qui gravia Reipublicæ negotia differre non possunt; & custodes gabellarum, vineæ, gregis, mercium, domus, quando propter Missam dubitant de furto, incendio, &c. Quinto: Excusatur scemina, sicut etiam quicumque caret vel veste convenienti, vel socio aut pedisequo, sine quibus irridetur, aut magno rubore suffunditur. Sexto: Uxor, quæ non potest sine rixa notabili mariti domo exire, & quæ non accedit ad Missam, ut marito zelotypo obediat; nec non famuli, ut obediant Dominis timendo aliter gravem rixam, vel detrimentum, ut domo ejici, si non facile alios Dominos inveniant, quibus serviant; quamvis nec Domini peccent, si tempore Missæ ea præcipiant famulis, quæ juxta communem vivendi modum differri non possunt. Septimo: Non obligatur, qui detinetur aut in vinculis, aut domi loco carceris; & ii, qui bona fide præsertim promissione jurata data viro nobili, e domo exire non possunt. Imo si Oratorium privatum domi habeant, non tenentur juxta probabilem sententiam Suar. & Trull. contra Macrin. quærere Sacerdotem, præsertim Stipendiatum, ut ibi celebret; quia privilegium, quod habent, non videtur obligare ad tale medium non consuetum, & extraordinarium.

Dubitatur, an excusetur puella, quæ credit se ab adolescente lascivo concupiscendam, si domo exeat? Resp. Navarr. & alios apud Dian. part. 5. tract. 7. resol. 22. putare, quod non excusetur; quia tale scandalum non est datum, sed acceptum, & sequitur ex illius malitia. Verum communis cum

Sa, Bonac. Sot. Trull. putant posse (saltem si id sæpius non accadat) Missam omittere ad vitandum grave damnum spirituale proximi, sed ad id non teneri; quia potest uti jure suo, & propter scandalum passivum non tenetur privare se ingenti bono auditionis Missæ. Secunda causa excusans est ignorantia invincibilis, sicut etiam inadvertentia, oblitio, &c. hæc enim a transgressione cujusvis legis excusant. Tertia: est censura; unde excusatur primo personaliter interdictus, & quilibet excommunicatus. Secundo: qui lato interdicto locali generali, non potest commode adire locum non interdictum. Certum autem est, neminem obligari ad obtinendum eo tempore privilegium, saltem si commode haberi nequit, sicut nec tenetur, qui detinetur in carcere petere privilegium exeundi ad audiendam Missam, si commode habere illud non possit, ut notat Trull. hic ex Bonac. punct. ult. de Sacrific. Missæ, quamvis qui privilegium habet tempore interdicti, probabilius teneatur Missam audire; quia præceptum obligat omnes, qui possunt, licet non obliget ad petendum privilegium, quod commode haberi nequit, ad hoc, ut possint. Demum excusat consuetudo; quam ob causam Suar. excusat viduas, sorores, filias, quæ mortuo marito, fratre, patre, ad certum tempus juxta consuetudinem Patriæ non exeunt domo; & Bonac. excusat sponfas, & nobiles, quæ non consueverunt juxta morem Patriæ egredi domo, donec nuptui tradantur. Olim etiam ex consuetudine, ut notat Fagund. excusabantur Eremitæ accolæ. Demum excusantur mulieres, quæ post partum consueverunt per aliquot dies se domi continere etiam postquam convaluerint, dummodo id fiat ex reverentia, & devotione, juxta *caput ultimum: De Purificatione post partum*; & non ex ritu Mosaico, aut ex superstitione; non enim servanda nunc est purificatio antiquæ legis, etiam si id fiat in honorem Beatæ Virginis.

Quæritur IV. Quandonam peregrini excusentur ab auditione Missæ die, quo est festum municipale

pale loci, per quem transeunt? Resp. Certum esse, quod si ibi sint animo permanendi per maiorem partem anni, teneantur a primo die, quo illuc perveniunt; cum quilibet teneatur legibus ejus communitalis, cujus est pars: si vero ibi pernoctent per unam, vel alteram noctem, puto cum Con. & Tambur. contra Less. lib. 4. cap. 2. num. 51. & alios apud Dian. part. 1. tract. 9. resol. 2. non teneri ad Missam audiendam; & consequenter nec ad abstinendum ab operibus servilibus, aut ad jejunandum remoto scandalo. Ratio est: quia qui tam modico tempore ibi morantur, non censentur pars talis communitalis; & ideo, ut ostendimus quæst. 1. artic. 3. communiter Doctores docent, peregrinos non teneri legibus loci, per quem transeunt. Dubium tamen est, an teneantur, si per viginti dies v. g. ibi permaneant? Joan. & Th. Sanch. apud Dian. loc. cit. negant, si non habeant animum ibi permanendi per maiorem anni partem, Suar. vero Tom. 1. de relig. tract. 3. libr. 2. cap. 14. cum aliis affirmat, quia secus nimis peregrino concederetur.

Quæritur demum: An liceat apponere impedimentum executioni hujus præcepti, v. g. an liceat ire venatum, ubi non est opportunitas audiendi Sacrum? Resp. cum Pal. Sanch. Merol. quod tempore remoto a die festo liceat; v. g. potest quis die Jovis ire venatum etiam si die Dominico non possit Sacrum audire, quia præceptum hoc humanum non obligat ad removenda impedimenta adeo remota; & idem dicas de præcepto jejunandi. Utrum autem die Sabbati, quando imminet dies festus, possis pariter idem facere? Resp. In utramque partem probabiliter differuisse duos Theologos apud Tambur. alter affirmat, quia videtur sufficiens distantia; sicut enim itinerantes, & vectores mercium, quando bona fide incipiunt iter pridie festi, communiter excusantur, si deinde die festo iter prosequantur, & Missam non audiant, si non possunt; ita in casu. Alter vero negabat, quia videtur magna propinquitas cum die festo relate ad hoc opus, quod ob delectationem suscipitur, non ob necessi-

tatem, & bona fide, ut faciunt itinerantes. Quare illud certum est, quod ad judicandum, num distantia sit sufficiens, attendenda est gravitas, & rigor præcepti, praxis timoratorum, necessitas, utilitas operis, & pro diversis hisce circumstantiis diversimode judicandum.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Convivium Absalon Amnoni fratri instruxit suum, dicens pueris suis: *observate.* 2. Reg. 13. Et cum apud principem Phariseorum accumbit Jesus, *observabant eum.* Utrunque convivium, utrinque observationes, & insidiæ.

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: *Accesserunt ad Jesum Pharisei, & interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor, &c.* Matth. cap. 22. a v. 34. usque ad 46. inclusive. Præsens Evangelium Christianis omnibus debet esse quam commendatissimum: Primum quod normam, canonem, & regulam omnibus salvandis necessariam contineat: deinde, quod dilucide, aperte tam brevitatis, quam gratiæ compendio, totius Religionis Christianæ doctrinam proponat. Ut nullum tam hebetis ingenii, tardæve memoriæ credam existere, quin ob perspicuitatem capere, & ob tarditatem retinere queat. Duobus siquidem articulis, quicquid ad Religionem Christianam pertinet, expedivit, fide nimirum, & charitate; quæ duo tanta perspicuitate prosequitur, ut nihil dici possit aper-

apertius. Fidem enim ejus debere conditionis existere docet, ut credentes in Christum sciant ipsum verum hominem, non modo Adæ, sed & Davidis filium, hoc est, Regem, Messiam, & quod majus est, etiam Davidis Dominum, hoc est, verum Deum. Charitatem vero id exigere docet, ut Deum ex toto non diviso corde, animo, ac spiritu diligamus, ejusque gratia etiam proximum. Cum autem in universum nihil frequentius, nihilque tam serio in Scripturis passim nobis inculcetur, quam fides, & charitas, itaque si quis ex Scripturis ullum velit fructum percipere, hæc duo nunquam ab invicem separabit, sed semper conjunctim ubivis observet, necesse est. Ut ea, quæ in verbo Dei comperit, indubitata fide credat: & quod credit, opere complere ne negligat. Pharisæi solis operibus dabant operam, ideoque de maximo legis mandato requirunt, de Christi fide, & gratia Dei quam minimum solliciti. Acatholici nostri temporis tumultuosissime a sæculo decimo quinto solam quæstionem de fide, & gratia Dei jactant, & agitant, mandatorum autem Divinorum, & bonorum operum usque adeo nulla cura tenentur, ut & solam fidem sufficere, opera bona ad nihil prodesse quicquam, imo ad salutem perniciofa, atque adeo peccata esse, blasphemio ore pronunciare audeant. Cæterum hæc pa-

radoxa, cum non modo Scripturis sacris, sed & omnium hominum animis, notionibus, & primis omnino principiis e diametro adversentur, & jam alias de iis multa sparsim in contextu hujus Breviarii Scripturistici dicta sunt: His Omissis hodierni Evangelii explicationem aggrediamur.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Accesserunt ad Jesum Pharisei. v. 34. Cum Matthæus postquam de turbis dixisset, quod audientes mirabantur in doctrina ejus, subjungat per adversativam: *Pharisei autem audientes, &c.* Satis significat Phariseos non ita ut turbas admiratos, sic, ut bene Christo ob prudentiam ejus afficerentur, sed potius Invidia quadam gloriæ ejus extimulatos. Itaque quanquam gauderent Saducæis contrariæ sectæ, & sententiæ hominibus os occlusum esse, & silentium impositum; tamen invidia quadam contra Dominum concitati, convenientes in unum consultaverunt inter se se de quadam quæstione etiam a se Domino proponenda; ut si forte ad eam non apte responderet, minueretur apud populum admiratio prudentiæ ejus, & majorem apud populum ipsi consequerentur honorem, & laudem, quod, quem Saducæi superare non poterant, ipsi superassent. Deinde & hac ratione videri possunt commoti, ut communi consilio de quæstione aliqua proponenda consultarent, ne, quia Saducæis videbant silentium impositum, etiam ipsi non viderentur habere, quod interrogent. Hæc autem tum gloriæ Christi invidia, tum propriæ gloriæ, & ostentationis cupiditas ita eos excæcavit, ut non viderent spem suam vanam esse, & impudentem. *Qui enim, inquit Hieron. jam alias in ostensione denarii fuerant confutati, & adversæ partis viderant factionem subrutam, debuerunt ex hoc moneri, ne ultra molirentur insidias; sed malevolentia, & livor nutrit im-*

impudentiam. Itaque quemadmodum prius quosdam ex Pharisæis, & Herodianis miserunt, proposituri quæstionem, quæ Pharisæos, & Herodianos concernebat: ita nunc per quendam ex ipsorum numero legis Doctorem, & Scribam proponunt quæstionem concernentem Scribas, & legis cognitionem.

Interrogavit unus ex eis legis doctor. v. 35. D. Marcus ait *de scribis.* Syriac. *Peritus legis.* D. Chrysost. *Juris peritus.* Hæc eadem sunt: *Interrogavit unus,* ut inquiunt D. Chrysostomus, D. Thom. *eligitur unus Doctor, ut si ille vinceretur, alii non confunderentur; & si iste vinceret, omnes in eo gloriarentur.* In gloria, ac honore volebant Pharisei esse participes, in ignominia vero expertes. In Concilio Phariseorum, & Saducæorum hic doctor se obtulit ad proponendam Christo quæstionem difficilem, cui nullus poterat satisfacere, nisi esset maxime versatus in Scriptura. *Tentans eum. v. eod.* Hic doctor laudatur a Christo Domino apud Marcum: *Non longe es a regno Dei.* Ideo D. Chrysostomus homil. 72. in Matth. Euthym. Theophylact. inquiunt, quod hic legis doctor principio accesserit tentans, Domini tamen responso emendatior factus, laudatus est. Quam solutionem etiam adhibet D. August. lib. de consens. Evang. c. 73. & aliam etiam rationem proponit valde convenientem; quod scilicet hic doctor coram Pharisæis ostendisset se habere quæstionem in re ardua ad Christum capiendum in sermone, tamen revera animo solum volebat experiri, ac agnoscere Christi sententiam in re ardua, de qua ipse maxime dubius erat, & ideo cum Christus ei dixisset mandatum maximum esse Dei dilectionem, respondit ad Dominum: *Bene Magister in veritate dixisti.* Quo audito Jesus videns, quod sapienter respondisset, dixit illi: *non es longe a regno Dei.* Marc. 12. v. 34. id est, a fide, gratia, quæ fideles ducit ad regnum cœleste. Ita Maldonat. Jansen. Barrad. Cornelius.

Magister. v. 36. Magistrum vocat, cujus discipulus fieri volebat. *Quod est mandatum magnum?*
v. eod.

v. eod. hoc est: maximum, nam Hebræi superlativo carent; ac proinde denotabatur mandatum, quod Deus præ cæteris omnium maxime exigebat. Hanc quæstionem proposuit Doctor, inquiunt Chrysostom. Euthym. quia opinabantur Pharisei, quod supra mandatum diligendi Deum, aliquid de suo adderet, quia ipse se Deum dicebat, ac faciebat. Aptissime Beda in c. 12. Marci ait: Christi tempore apud Judæos maxime controversam fuisse hanc quæstionem. Multi enim adstruebant primum mandatum legis esse de victimis, ac sacrificiis Deo offerendis. Levit. 1. His enim ut supremus omnium Dominus colitur, & veneratur; ex quo Pharisei filios docebant, ut suis parentibus egentibus dicerent, Corban, id est munus, quo te alere debeo, Deo vovi, illi reddam, & non tibi. Matth. cap. 15. Alii affirmabant esse Dei dilectionem. Sic apud Lucam c. 10. Scriba quidam Dominum tentando interrogavit, quid faciendo vitam æternam possideret? & ad legem a Domino remissus, sapientiam suam non vulgarem, sed peculiarem ostentare volens, respondit, duo hæc dilectionis præcepta. Sic & hic sibi placens de cognitione primi in lege mandati, Dominum interrogavit, non discendi studio, sed tentandi, & experiendi, ut dictum. D. Hieronym. tamen existimat, hunc ideo interrogasse, quod est magnum mandatum, non autem quod est maximum, ut cum omnia, quæ Deus mandaverit, magna sint, quicquid ille responderet, occasionem haberet calumniandi, aliud asserens magnum esse de pluribus. At hæc annotatio non convenit ei, quod Marcus dicit hunc interrogasse, quod esset primum omnium mandatum. *Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* v. 37. Syriacus. *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua.* Deut. 6. *In tota fortitudine tua.* Æthyopicus. *Ex tota virtute tua, & ex tota potentia tua, quæ tibi est.* Perficus. *Ex tota nimietate mentis tuæ.* Arias. *In tota cogitatione tua.* Origen. hom. 13. *Ex totis viribus tuis.* D. Gregor. Nyss.

Nyss. *Ex facultate virium tuarum.* Quanquam Dominus hunc Scribam sciret non discendi voto, sed studio cognoscendi, an sciret, quod interrogabatur, interroganti tamen non dedignatus est respondere, tum ob fructum, quem praevidebat, hinc etiam intentatore Scriba proventurum; tum quod magisterii ejus professio non sinebat eum silere, aut responsionem declinare; ne qui Magistrum se in templo quotidie exhibebat, videretur ignorare id, quod imprimis Doctori est cognoscendum. Docturus enim artem aliquam cognoscere debet, quid in ea arte sit praeceptum, & primum. Prolaturus autem Dominus primum mandatum ex Deuteron. 6. c. prae-mittit etiam, ut est apud Marcum illud, quod ibi praecedit: *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est*, vel ut habent Græca, & Hebræa: *Dominus Deus noster, Dominus unus est.* Quod procemii loco praemittitur primo praecepto dilectionis, eo, quod dilectionem Dei praecedere debeat recta de Deo opinio, & fides, ut scilicet credatur unus esse Deus, & non multiplex, sicut dii gentium, & proinde in uno illo omnem fiduciam collocandam esse, ex qua fide etiam facile nascitur Dei ex toto corde dilectio. *Diliges* futurum est indicativi more hebraico pro imperativo, *Dilige*, vel dicitur diliges de futuro, quia quemcunque amorem de praesenti erga Deum habeas, semper ut parvus reputandus, & major procurandus. *Modus diligendi Deum est, diligere sine modo*, ait Bernard. tract. de diligendo Deo. *Dominum Deum tuum.* Amoris enim causa assignatur, cum dicitur, *Dominus*, denotatur amore dignus ex propria natura, *cum Deus tuus* dicitur, ex collatis donis, ac beneficiis diligendus proponitur, ita ut non solum amari, sed etiam redamari a nobis postulet. *Ex toto corde tuo.* Theophylact. Haymo. Carthus. & alii sic explicant: ex tota voluntate tua. *Ex tota anima tua*; hoc est, ex toto tuo appetitu. *Ex tota mente*, ex tota tua vi intelligendi applicata ad ipsum Deum. *Ex tota fortitudine*, ex tota tua vi executiva. D. Anselmus hoc loco sic interpretatur, *ex toto corde*, id est, intellectu;

lectu; *ex tota anima*, id est, ex tota voluntate; *ex tota mente*, hoc est, memoria. Alii, ut Bellarm. tom. i. lib. de Monach. c. 13. hæc verba: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute, ex totis viribus, ex tota fortitudine*; unum & idem dicunt significare, quod multis modis explicatur, ut denotetur, quod Deus a nobis multis modis sit diligendus. Victor Antioch. in c. 16. Marci v. 32. *Homo, ait, tanto Dei amore flagrare debet, ut nihil prorsus in ullam animæ facultatem irrepere sinat, quod suam erga Deum dilectionem excludat, aut diminuat, aut alio transferat; sed in omnibus illi soli magis, magisque assidue placere satagat; ne alteri personæ, aut rei creatæ, nisi propter Deum.* Quoniam enim Deus est, & super omnia constitutus, hinc super omnia diligendus est: quoniam vero etiam unus est, toto etiam corde diligendus est; qui diviso corde esset diligendus, si in multos Deos esset divisus. Unde quidam conjunctionem *Et*, cum sequitur: *Et diliges Dominum, &c.* putant hebræa phrasi accipiendam illative, ut sit sensus: Itaque diliges Dominum. Porro cum dicitur: *Deus unus est*, vel *Dominus unus est*: dictio *unus* non excludit pluralitatem Personarum in Divinitate, sed naturam. Unde pro *Dominus* Hebræis est nomen *tetragrammaton*, quod procul dubio nomen est essentiae, derivatum a verbo quod *esse* significat. Trinitatem autem Personarum in essentiae unitate subsistentem satis etiam hac sententia Spiritus sanctus significavit; quemadmodum annotavit Euthym. cum primum dicatur *Dominus*, & secundo *Deus*, ac tertio rursus *Deus*, vel *Dominus*: quemadmodum & in illo Psalmi: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus*; trina repetitione nominis Dei plerique intelligunt indicatam Personarum Divinarum Trinitatem, & secundo loco dici *Deus noster*, quod secunda in Divinitate Persona singulari ratione per assumptam humanam naturam Deus noster factus sit. Quæ autem ad intelligentiam, & explicationem horum duorum præceptorum dilectionis pertinent, & quanto in errore Lutherani versentur, asserentes mandatum de

de non concupiscendo, quemadmodum & istud de diligendo Deum, esse impossibile, prolixè, & copiose Dominica XII. post Pentecosten ex 10. cap. Lucæ disputatum fuit. Illud tantum hic notandum, Matthæum usum præpositione *in* dicendo: *In toto corde, in tota anima, in tota mente* (nam apud Matth. in Græcis non est *ex toto corde*, ut nos legimus, sed *in toto corde*, sicut *in tota anima, in tota mente*) Marcus vero posuit præpositionem *ex* dicens: *Ex toto corde, &c.* Matth. enim secutus est hebræam veritatem, quæ habet literam *Beth*, Marcus vero versionem Septuaginta, quæ habet præpositionem *ἐξ*. Nec est aliquid in sententia diversitatis, quanquam annotare istud visum est; quod quidam rationem aliquam assignent, quare in Matthæo dictum sit, *ex toto corde*, non autem *in corde*; & rursus *in tota anima*, non autem *ex tota anima*. Magis autem illud notandum, quod præceptum hoc non reperitur in Exodo, vel, Levitico, sed tantum in Deuteronomio, hoc est, in secunda lege Moylis, quæ typum gerebat secundæ legis Divinæ, nempe legis Evangelicæ, cui hoc præceptum est proprium, cum sit lex dilectionis, & amoris; vetus lex autem timoris in servitutem generans. Ideoque in Deut. postquam Moyles c. 5. enarrasset Decalogi præcepta, data Judæis a Deo in monte Sinai cum magna timoris incussione, deinde in capitis sequentis exordio subjungit hoc dilectionis Dei præceptum Spiritu sancto significante post legem timoris successuram legem amoris, illudque præceptum dilectionis Dei complecti in se omnia, quæ prius data erant Decalogi præcepta, quæque post traditurus erat Moyles; interque ea omnia hoc primum esse, & maximum. Judæi sane ipsi hunc totum a Domino citatum locum cum summa legunt observatione. Eorum enim Scriptores primam, & ultimam hujus loci literam in Deuteron. scribunt majusculis ad amplificationem illius sententiæ, ut eam legis divinæ principium, & finem subindicarent. Abutunturque Judæi plerique his sacris verbis, haud secus, quam aliqui

aliqui Christiani, initio Evangelii secundum Joannem, qui se satis tutos existimant, si sacra verba in schedula circumferant, quantumvis interim sceleratam vitam vivant. Itaque Judæi mane, & vespere cum magna Religione, imo superstitione hæc legunt verba, hac scilicet ratione, ut ipsi scribunt, ut fugent quæque noxia. *Hoc est maximum, & primum.* v. 38. Syriac. & Arabic. legunt: *maximum*, hoc est, *præcipuum*, quia Deus imprimis, ac præ cæteris illud requirit, quia etiam dignitate, ac perfectione cæteris est excellentius; charitas enim major omnium virtutum est. 1. Cor. cap. 3. Charitas enim excellentior est Religione; majus enim est diligere Deum ex toto corde, quam eidem offerre sacrificia: charitas ut regina imperat actus religionis, omniumque aliarum virtutum. Dicitur etiam primum, quia secundum secum habet annexum, a quo divelli non potest. Cum autem mandatur, ut diligas Deum ex toto corde tuo, in tota anima tua, in tota mente tua, hoc est, ut summopere, ac omnibus tuis viribus diligas Deum, quod tripliciter explicatur communiter a Theologis, *comparative, finaliter. & appretiative.* Primo: *comparative*, ut nullam scilicet partem tui amoris des alicui alteri rei, Deo repugnanti, ac proinde totus amor integer constituendus est in Deum, minimeque inter ipsum, ac creaturas dividendus. Deuteron. 6. *Ex toto corde tuo.* Theodoret. 16. q. 3. *Hoc loco, ait, docemur non scindere dilectionem.* Psal. 9. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* Theodoret. ibi: *Qui enim partitur cogitationes in mammonam, & Deum, non potest dicere: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, non enim affectu Deum colit.* Secundo: *Finaliter*, ut toto affectu velit homo Deum esse finem totum, & ultimum omnium suarum cogitationum, ita, ut ipsum, ut summum bonum, ac finem ultimum omnibus rebus præferat, & anteponat. D. August. lib. 1. de Doctrina Christiana c. 22. *Diliges Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ut omnes, ait, cogitationes tuas, & omnem vitam tuam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea,*
quæ

*quæ confers. Tertio: Appretiative, ut nihil comparatione Dei æstimes, sed pro Deo omnia parviendas, ac proinde, ut totum cor, & voluntatem illi applies, ut tota mente, & anima ejus præcepta adimpleas, nihilque aliud appetas, & desideres, nisi tantum ipsum Deum. D. August. in Manuali c. 20. Anima quæ Deum amat, nihil potest aliud cogitare, nihil aliud velle, nihil aliud loqui, nisi solum Deum. Vidit Isaias cap. 6. quod Seraphim duabus velabant facies suas, ut ex hebræo textu legunt D. Chrysoft. hom. 4. in Isaiam. Procop. D. Thom. Vatablus, & alii: Seraphim Spiritus divini amoris pleni, obvoluto vultu, sic fervide amant Deum, ut nihil aliud præter ipsum velint intueri, cognoscere, ac contemplari. Considerandæ sunt duæ valde celebres mulieres peccatrices, ad Deum accedentes: Rahab una, & altera Magdalena; ut valde diversimode ad Dominum devenientes. Rahab Deum populi Israelitici venerata, exploratores in domo sua excipit, ab illis juramentum pro custodia, ac tutamine suæ salutis exposcit: *Jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo Patris mei.* Josue 2. At vero Magdalena, ut cognovit, quod Jesus accumberet in domo Simonis: *Et stans retro secus pedes ejus, lachrymis cæpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Luc. c. 7. Et nec verbum pro se loquitur, nec quicquam petit. Cur illa pro semetipsa tanta loquitur; hæc vero nihil? cur illa tota in preces se diffundit, hæc vero ab illis abstinet? Rahab tota erat plena timoris: *Irruit terror vester in nos, & elanguerunt omnes habitatores terræ.* Et ideo pro tutamine suæ vitæ valde sollicita multum loquebatur. Magdalena vero fervida Dei dilectrix dilexit multum. Et inde nihil petit, nam cum ipsa multum diligeret, nihil aliud, nisi Domini pedes desiderabat; ergo cum optatis esset potita, nil aliud meminit, nec postulat. D. Chrysoft. serm. de peccatrice, & Phariseo, qui inter opera D. Ephrem habetur: *Rahab, ait, ad se admisit exploratores:**

Brev. Script. Tom. III. X res:

res: ego vero retinere eum conor, quem desideravi; non quidem, ut illa, exploratores multos; sed hunc tanquam Episcopum omnium animarum.

Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. v. 39. Syriac. Et secundum simile est ei: diliges proximum tuum, sicut animam tuam. Vatablus. Diliges proximum tuum perinde, atque te ipsum. Secundum autem simile huic. Præceptum de dilectione proximi secundum appellatur, non quia secundum sit in numero Decalogi; sed quia, ut ait Abul. q. 277. dignitate, ac perfectione secundum est post Dei dilectionem. Ab eodem enim charitatis habitu procedit amor Dei, & proximi. Primum ergo mandatum, & maximum excellentia, & perfectione & præceptum de diligendo Deo, secundum de dilectione proximi; valde tamen inferius, & impar. *Simile huic.* Non dicitur æquale, sed *simile*, quia post Deum inter omnes res creatas præ omnibus diligendus est proximus affectu, actibus, & officiis: & ut etiam denotetur, ut observat D. Chrysof. quod unum mandatum ab altero dependeat, & quod unum sine altero non possit observari, ne quis sibi persuadeat, quod dilecto Deo possit secure contemnere proximos, amor enim proximi ab amore Dei procedit. *Diliges proximum. v. eod.* Proximi autem sunt omnes homines secundum naturalem Dei imaginem, & secundum capacitatem gloriæ, ut docet D. Th. 2. 2. q. 44. art. 7. & ait D. August. epist. 52. ad Macedonium. *Proximus, ait, non sanguinis propinquitate, sed rationis societate pensandus est, in qua socii sunt omnes homines.* Modus dilectionis indicatur, *sicut te ipsum; Syriac. legit: sicut animam tuam.* Illud *sicut*, ut advertit D. Th. cit. loco, non denotat æqualitatem, sed similitudinem, id est simili modo, quo te ipsum diligis, ad exemplum & formam dilectionis tui; ut quemadmodum te ipsum diligis vere, & sincere, bonum tibi volendo, ac procurando, malum vero nolendo, & avertendo propter tuum ipsius bonum, simili modo te debes erga tuum proximum exhibere. D. August. lib. de vera Religione c. 46. *Ea est enim*

enim regula dilectionis, ut quæ homo vult sibi bona provenire, & proximo velit: & quæ accidere mala non vult, & illi nolit. Ubi nota: quod cum dicitur, sicut *te ipsum*, non prætermittitur sui ipsius amor, sed præsupponitur. Ut etiam docet idem D. August. lib. 1. de Doctrin. Christian. c. 27. *Non est hic, ait, tui dilectio prætermissa: dicitur enim, ut diligas proximum, sicut te ipsum.* Ac proinde primo loco diligendus est Deus, secundo propria persona, tertio proximus adinstar tui diligendus.

In his duobus mandatis tota lex pendet, & Prophetæ. v. 40. Tota lex, & Prophetæ, hoc est, Prophetarum scriptura & doctrina pendet in duobus dilectionis mandatis, quia in illis omnia legis, & Prophetarum præcepta comprehenduntur, & ex eis dependent, atque eliciuntur, & ad duplicis illius dilectionis exhibitionem, aut conservationem omnia ordinantur; ita, ut secundum exigentiam mandatorum dilectionis, reliqua omnia mandata sint vel servanda, vel aliquando etiam omittenda, aut mutanda. *Plenitudo enim legis est dilectio*, inquit Paulus ad Rom. 13. cum Domino consentiens. Et rursum: *Finis*, inquit 1. Tim. 1. *præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Non tantum autem in duobus illis mandatis continentur reliqua omnia legis, aut Prophetarum præcepta, sed etiam quodammodo, quæcunque in lege, vel in Prophetis narrantur facta, vel dicta a Deo, vel ab hominibus, omnia propter charitatis ædificationem narrantur. Porro quod dicitur in duobus mandatis pendere legem, & Prophetas, utroque modo verum est; sive intelligatur, quod in duobus istis simul pendeant; nimirum, quia in prior mandato summam comprehenduntur ea præcepta, quibus erga Deum instruuntur homines: in secundo vero, quæcunque erga proximum instituunt: sive intelligatur sic in duobus istis pendere, ut in singulis horum omnia pendeant, eo, quod alterius præcepti observatio sine altero esse nequeat, imo alterum in altero includatur, aut saltem præsupponatur. Quicumque enim diligit Deum vere ex

toto corde, hic necessario ad omnem ejus voluntatem comparatus est, ex quo consequens est, ut & in se ipso, & erga alios vivat sancte & decenter, sobrie, & juste. Quod si vere diligat proximum sicut se ipsum, necessarium etiam est, ut prius diligat Deum, propter quem proximus est diligendus, & ex cujus dilectione fluit sincera, & vera proximi dilectio. Proinde non dubitavit Dominus Matth. 7. cum adhortatus fuisset nos, ut quæ velimus nobis fieri, eadem aliis faciamus, subjicere ibidem, quod hic dixit: *Hæc est enim lex, & Prophetæ.* Et Paulus, cum de dilectione proximi ageret ad Rom. 13. non dubitavit dicere plenitudinem legis esse dilectionem, & dilectionem proximi non operari malum; nimirum, quod hæc necessario præsupponeret dilectionem Dei. *Deus enim est charitas,* inquit Joannes, *& qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.* 1. Joan. 4. Et rursus ibidem: *Qui dicit se diligere Deum, & fratrem suum odit, mendax est, & veritas in eo non est.* Cum autem in tam paucis verbis, & præceptis tota lex, & Prophetæ comprehendantur, merito illa fixe sunt menti imprimenda, semperque ante oculos habenda, juxta consilium quod Deuteron. 6. post primum horum præceptorum subjicitur, ut secundum hæc omnes nostros actus, & consilia dirigamus, & dispiciamus; quod, qui faciunt, non ita, ut plerique hærent frequenter dubitantes, quid faciendum, quid non, quidve recte factum est, quid secus. In hæc enim præcepta maxime competit illud Davidis Psal. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* His præceptis Dominus præceptorum varietatem, & multitudinem contraxit hoc loco adimplens illud, quod ex Isaia Paulus ad Rom. 9. citat, tanquam adimpletum in Christo: *Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram.* Quem locum tractans D. Cyprian. in serm. de Orat. Dominic. sic habet: *Nam cum Dei sermo, Dominus noster Christus Jesus omnibus venerit, & colligens doctos pariter, & indoctos, omni sexui, atque ætati præcepta salutis*

tutis ediderit, præceptorum suorum fecit grande compendium, ut in disciplina cœlesti discentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessarium, velociter disceret. Hæc ille, qui deinceps declarat Dominum hoc compendium fecisse isto loco.

Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus. v. 41. Arias: Coactis autem Phariseis. Ut Jesu sapientiam despicerent, ac deprimerent, ut patet ex D. Marc. 12. Interrogavit eos Jesus. Summa Christi pietas, ex ipso concursu Phariseorum ad eum tentandum, assumit occasionem ad eos instruendos de Messiae Persona, excellentia, ac dignitate, ut ait D. Hieron. Qui ad tentandum Jesum fuerant congregati, & veritatem fraudulenta interrogatione carpere nitebantur, occasionem præbuerunt confutationis suæ. Docet nos divinus Magister non malum pro malo reddere, sed bonum pro malo; objectam Phariseorum tentationem convertit Dominus in eorum instructionem, & eorum maleficium in beneficium. Non uni soli, verbi gratia Doctori, qui de mandato magno interrogaverat, voluit Jesus ponere hanc quæstionem, sed congregatis multis, ut rem valde necessariam, & scitu dignissimam omnibus proponeret, omnesque de Divinitate Personæ Messiae instrueret: cumque nihil magis Phariseos offendebeat in Jesu, quam quod se Filium Dei frequenter vocaret, seque Deum esse, ac Deo æqualem significaret, commode nunc in ultimo ad illos sermone ex Scripturis relinquit intelligendum illis, expectatum Messiam fore supra hominem, ac vere Deum fore, ut qui ipsum ex factis, & miraculis debeant agnoscere esse Christum, non alienaretur ab ipso, quod se Deum, Deoque æqualem significaret. Fuit enim hic ultimus Christi ad Phariseos sermo, exceptis his, quæ captus ab eis respondit illis. Non tantum autem contra Phariseos & Judæos illius temporis hic Christi sermo profecit, sed & contra Judæos nostri temporis, siquidem & hi suum Christum, quem adhuc venturum expectant, putant tantum fore purum hominem, nec alia re magis abhorrent a Christianorum fide,

X 3

quam

quam quod ea prædicet Christum hominem vere etiam esse Deum, quasi hac ratione multos colamus deos contra illud, quod in Scripturis toties dicitur: Unus esse Deus. Itaque cum adhuc apud ipsum Dominum congregati essent Pharisei, interrogavit eos, cujus putarent Christum esse Filium.

Dicens: Quid vobis videtur de Christo? v. 42. Ex Dei promissione in lege, & Prophetis facta, & a vobis vehementer expectata, quid vobis videtur de illius substantia, natura, ac persona, cujus filius est? v. eod. Dei scilicet, an hominis? Quid de hac re docet Scriptura, proponit quælitum, cum sciret responsum, ut inde eos doceret: Dicunt ei: David. v. eod. Cum potius deberent dicere, quia Deus Filius est Dei: juxta Psal. 2. Filius meus es tu, ego hodie genui te. v. 7. Qua homo vero Filius est David. Hoc secundum erat valde commune, & tritum Christi tempore. Primum vero, Messiae Divinitatem, vel ignorabant, vel non credebant Pharisei, ut observant D. Chrysof. hom. 42. in Imperfecto, D. Paschas. lib. 10. in Matth. D. Th. & alii. Illam vero Christi Divinitatem agnovit Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi. Matth. 16. Hanc tamen sublimem cognitionem ei non revelavit caro, & sanguis. Sapienter D. Leo serm. 9. de Nativit. Interclusistis vobis o Judæi intelligentiæ viam, & dum solam naturam carnis aspicitis, tota vos veritatis luce privatis; expectantes enim secundum vestræ persuasionis fabulosa figmenta David Filium de sola stirpe corporea, dum spem vestram in homine tantum constituistis, Deum, Dei Filium repulistis. Petrus, qui Dei gratia erat expeditus a carne, & sanguine, divinam Christi naturam contemplatur; at vero Pharisei, qui in terrenis tantum erant immergi, temporaliaque tantum ante oculos habebant posita: quid inde, Deum, Dei Filium repulistis. Ut de Deo obliti solum terrena cogitarent, ac cognoscerent.

Ait illis: quomodo ergo David. v. 43. Eorum ignorantiam, ac insipientiam arguit Christus, qui cum legerent Scripturas, minime eas intelligerent, ac penetrarent: in spiritu. v. eod. a Spiritu sancto
motus,

motus, ac impulsus: *vocat eum Dominum.* v. eod. Filius inferior, ac junior est suo Parente, unde non Pater Filium, sed Filius Patrem vocat Dominum suum, illiusque servum se affirmat. Hac igitur quæstione cogitandum illis relinquit, Christum amplius quid futurum, quam quod a Davide erat accepturus nascendo: alioqui enim absurdum esse, quod eum non tantum Dominum, sed suum Dominum vocet; cum non sit conveniens, ut Pater suum Filium vocet suum Dominum; noluit autem Dominus ipse nodum hujus quæstionis dissolvere, tum quod necdum tempus esset Divinitatem Christi aperte prædicare, tum ne occasionem blasphemiae invenientes Judæi amplius insanirent, ut habet Chrysost. *Non negat, ait Theoph. Dominus se esse Filium David hoc dicendo, sed monstrat, quod non sit purus homo ex solo Davidico semine descendens, dicens:*

Dixit Dominus Domino meo. v. 44. Aliqui apud Lorinum: *Dixit Dominus verbo suo.* Barradas ex Hebræo: *Dixit Dominus tetragrammaton Domino meo Messiae.* Dicens: ex versu Psal. 109. Messiae dignitatem, & excellentiam; ac proinde non esse purum hominem, sed etiam verum Deum. *Dixit Dominus nomen Dei ineffabile: Tetragrammaton* hoc loco ponitur, *Domino meo*, Messiae, sive Christo Domino; unde efficitur Messiam non hominem tantummodo esse, sed etiam aliam præter humanam habere naturam, propter quam a Progenitore suo Dominus appelletur, antequam ex Virgine nasceretur. Porro ex cit. Psalmi 109. textu obiter annotandum ex Maldonat. & quod David ejus Psalmi sit auctor, ac proinde aliorum etiam maxime, qui Davidis præseferunt titulum, & quod unus sit Psalmorum liber, cum Judæi quidam in quinque eum dividant. Non citat autem Dominus tantum eam partem, quæ suo servire videbatur proposito, sed etiam addit, quid Dominus dixerit Domino, nempe: *Sede a dextris meis, donec ponam, &c.* ut majorem eis metum incuteret, si pergerent ei se opponere, quem merito debuerant agnoscere Christum esse. Porro ex ipso Phariseorum silentio, & igno-

rantia responsionis duo sunt observanda. Primum, quod Scribæ, & Pharisei tunc non intellexerint mysterium Divinitatis Christi: alioqui enim facile respondissent vocatum a David Dominum, quod Deus esset. Vocabant quidem Messiam Filium Dei vivi, unde Caiphas dixit: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei?* Matth. 26. Intelligebant enim ex Scripturis Scribæ Messiam singulari ratione vocandum Filium Dei, quia dicitur Psal. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu.* Et Psal. 88. *Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meæ. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ.* Sed ex his aliisque locis tantum intelligebant, eum fore Filium Dei singulari quadam, & eximia præ aliis electione, & adoptione divina, quomodo & Salomon Filius Dei in typum Messiae dictus est in Scripturis. Observandum secundo: tempore Christi dubium non fuisse Scribis, & Phariseis, quin Psalmus iste intelligendus esset de Messia, alioqui enim habuissent, quod Domino respondissent. At posterius Judæi variis modis conati, & adhuc conantur Psalmum hunc nobis eripere; in hoc laborantes; ut de Messia ostendant non intelligendum. Siquidem teste Tertull. lib. 5. contra Marcion. quidam Judæorum asseruerunt hunc Psalmum de Ezechia intelligendum, quia is sederit ad dexteram templi, & hostes ejus averterit Deus, & absumpserit. Hieron. autem hoc loco super Matth. Judæos dicit intelligere hunc Psalmum dictum de Abraham in Persona Eliezer servi ejus, quod post cædem quinque Regum Dominus Deus Domino suo Abraham dixerit: *Sede ad dexteram meam, &c.* Alii intelligunt dictum de Davide in persona populi Israelitici, qui Davidem appellavit Dominum suum: sunt, & qui intelligunt Davidem ipsum hic Dominum suum vocare Saulem, & quod dicitur: *Dixit Dominus Domino meo, sic exponunt; Dominus dixit ad me propter Dominum meum Saulem, qui me persequitur.* Verum hos omnes, præterquam quod refellit silentium Scribarum, & Phariseorum non habentium, quod responderent; etiam totius ipsius Psalmi consequentia con-

vincit coactæ interpretationis; in illo enim præter alia dicitur: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Psal. 109. Quod nemini præterquam Messię competere potest, quemadmodum hoc, & totum etiam Psalmum de Christo antiqui plerique Judæorum Rabbini intellexerunt. Sciendum autem, quod pro dictionibus *Dominus*, & *Domino* non sit apud Hebræos eadem dictio. Nam pro nominativo *Dominus* illis est nomen Dei *Tetragrammaton*, quod quamvis proprie significet *Τὸν ὄντα*, id est: existentem; vertitur tamen per nomen *Dominus*, quod pro nomine illo ineffabili legatur fere nomen *Adonai*. Pro dativo autem *Domino*, ponitur nomen *Adon*, quod proprie Dominum significat, quo nomine semper Paulus Christum appellat, propterea, quod ipse redemptos sui sanguinis pretio homines a diaboli tyrannide in suum jus, & dominium asceverit, constitutus a Deo Patre omnium Dominus, & Judex, Caputque Ecclesiæ fidelium, de quo regno & Domino cum etiam in hoc Psalmo agatur, convenienter etiam hoc loco David Messiam Dominum, & suum vocat Dominum. Intelligendam autem relinquit Dominus Christi ex hoc loco Divinitatem, non ex eo, quod David vocat Messiam Dominum, cum dictio *Adon*, qua hic vocatur Messias, communis sit etiam hominibus principatum obtinentibus; unde eadem dictione David etiam Saulem vocat Dominum suum. 1. Reg. c. 26. Sed ex eo, quod David Messiam vocat Dominum suum, utique non sic eum vocaturus, si tantum esset ipse filius, & ex ipso solum secundum carnem natus. Cæterum sunt etiam in veteri Testamento quædam loca, in quibus aperte contra Judæos Messias vocatur Deus, & item Dominus, nomine *Tetragrammaton*. Deus enim aperte dicitur Ps. 44. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, &c.* Ubi de regno Messię fieri mentionem præcedentia, & sequentia testantur. Rursum: *Parvulus natus est, & Filius datus est nobis, & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Isai. 9. Item: *Virgo concipiet, & pariet filium,*

& vocabitur nomen ejus *Emmanuel*. Isai. 7. Nomen *Tetragrammaton*. quod omnino nulli competere posse, nisi soli vero Deo, etiam Judæi fatentur, Messiae tribuitur. Jerem. 23. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justum: & regnabit Rex, & sapiens erit: & faciet judicium, & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.* Hic enim pro dictione Dominus Hebræa habent nomen *Tetragrammaton*, sicut & Jerem. 33. ubi similis est locus, quamquam etiam hæc, ac alia loca Divinitatem Christi astruentia Judæi suis perversis interpretationibus depravare, nobisque eripere nitantur. Porro, ut & alia, quæ in hoc habentur testimonio, quod hic Dominus citavit, obiter tractentur (nam exactior eorum tractatio ad Psalmorum pertinet explanationem) Deus Pater dixit Filio suo: *Sede a dextris meis.* v. eod. Metaphorice humano modo loquitur David, ut notant D. Chrysoft. D. Paschas. Albert. Magnus, S. Thom. & alii. Deus enim Spiritus est, dexteraque caret; quia tamen præstantior hominis manus dextera est, præstantior quoque locus per eam designatur; hoc ergo loquendi modo significatur æternum Parentem Christo Triumphatori in Cælos ascendenti præstantissimum, ac excellentissimum cæli locum tribuisse: *Sede*, ait, *a dextris meis*, hoc est supremum Cæli Thronum obtine, ad Eph. 1. Sive quia, ut Paulus alludens ad hunc Psalmistæ locum dicit ad Ephes. *Deus Pater suum Filium post resurrectionem subvehens in Cælum, constituit illum ad dexteram suam in cælestibus.* Dei enim dicere facere est. Ex illo autem Pauli loco patet, non solum quando impleta sit, & perfecta promissa hoc loco sessio a dextris Dei; sed etiam, quid sit Christum sedere ad dextram Dei, nimirum eum hominem, qui pro nobis mortem pertulit factus Patri obediens, constitutum esse supra omnem principatum, & potestatem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, omniaque subjecta esse pedibus ejus. Unde patet hanc
 sessio-

sessionis promissionem neque tribuendam Christo ratione solius Divinitatis, neque ratione solius humanitatis, sed ratione humanitatis conjunctæ divinitati. Quatenus enim homo Deus constitutus est supra omnem principatum, accepitque nomen supra omne nomen, ut in nomine ejus omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. *Donec ponam, inimicos tuos.* v. eod. Ut supremus omnium Rex in summa felicitate, auctoritate, gloria, & imperio in universas creaturas, sede ad dextram meam, & regna ad judicii usque diem, in quo supremæ potestati tuæ sic subjiciam omnes adversarios, quemadmodum scabellum, five suppedaneum solet sub pedibus subjici. *Oportet illum, scilicet Christum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus ejus.* 1. Cor. 15. *Donec ponam.* Illa particula: *donec*, non denotat finem, sed continuationem, ac amplificationem regni, & sessionis. Id est: regna nempe mecum etiam donec inimicos tuos tuis pedibus subjiciam, eo etiam tempore, quo ipsi inimici tui videntur regnare, & quamdiu peccatum non est omnino eversum, ac extinctum, sed inter ipsas persecutiones, ac bella, quæ satanas adversus tuos fideles, tuamque Ecclesiam commovet, tunc regna, & sede ad dexteram meam; ac proinde illa particula: *donec* non excipit tempus aliquod, sed illud exprimit, quo videri poterat Christus non sedere a dextris Dei; intelligendum denotans postea veluti multo magis sessurum, ut notavit Franciscus Lucas. Unde ait Paulus Hebr. 10. v. 12. *In sempiternum sedet in dextra Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.* Ac proinde *donec* multi volunt, quod sit appositum pro *etiam donec*.

Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus. v. 46. scilicet ex adversariis, ait Menoch. *quisquam eorum interrogare, videlicet, ut solebant, & argumenta proponere ad illius sapientiam explorandam: de quo plura in Antilogia.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Hoc esse primum, & maximum mandatum dicitur Matth. 22. Et e contra Joan. 15. dicitur; *Animam pro amicis exponere major dilectio.* Si veritate teste major charitas est diligere proximum, ac pro illo animam exponere, Deum diligere super omnia non erit primum, nec majus mandatum? Resp. Quod illa proximi dilectio in tantum vocatur dilectio, in quantum procedit ex illa Dei, sine qua nec nobis foret utilis, nec Deo placita; cum sine illa dilectione Dei non valeat homo gratum Deo præstare obsequium, qui ante omnia præcipit sibi exhiberi honorem, & reverentiam: demum proximum mandavit diligere propter Deum. Idcirco ad alteram sic Respondeo: quod animam pro amicis exponere gratum sibi erit, si propter illum fiat, ac in ordine ad eum. Secus autem facientes, sine fructu existimabitur ista proximi dilectio. Vel dico, si placet, quod inter amicos, quos nos habere cognoscimus, potior, & intimior nobis est Deus. Profecto cæteri comparatione illius deteriores esse cernuntur: ipse enim nimia victus dilectione, non pro amicis, quorum nullus erat, sed pro inimicis suam dignatus est ponere vitam, offerens se sponte patibulo crucis; uti Paulus coelestium arcanorum refferator deposuit. Vel dico aliter ad præsentem Antilogiam; quod animam pro amicis exponere, major charitas dicitur, si ad secundam tabulam habeatur recursus, quia juxta illud Job: *Cuncta, quæ habet homo, daret pro anima sua*; Secus autem, si ad primum legis mandatum habeatur respectus, quod (ut præmissum est) est Deum diligere super omnia. Et sic patet, quid fuit dicendum ad præmissa.

ANTILOGIA II.

Diliges Dominum Deum, &c. Et proximum tuum, &c. Hæc duo maxima totius legis præcepta Chri-

Christus esse dicit, cum distincta ab aliis præcepta non sint, sed cæterorum compendium. Nam cum præcepta in duabus tabulis scripta essent, in priori, quæ ad Deum; in posteriori, quæ ad proximum diligendum pertinebant, prioris tabulæ compendium erat: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo;* posterioris vero: *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum;* quomodo ergo omnium mandatorum maximum Christus esse dicit, si distincta mandata non sunt? perinde enim videtur esse, ac si diceret, omnia mandata esse maxima. Resp. Nihil aliud Christum significare, quam omnia mandata huc tendere, ut Deum diligamus ex toto corde, & proximum, sicut nos ipsos, quemadmodum D. Paulus ad Rom. 13. dixit: *Plenitudo legis est dilectio,* & sicut idem Christus concludit. v. 40. *In his duobus mandatis universa lex pendet, & Prophetæ;* quomodo autem intelligendum sit, *diliges proximum tuum, sicut te ipsum,* duabus ex rebus pendet; altera, ut sciamus, quis dicatur proximus; altera, quid significet dilectio illa, *sicut.* Quis proximus habendus sit, Christus apud Luc. 10. integra parabola explicavit, omnem hominem proximum esse. Quid autem significet particula *sicut,* facile non est dicere. Nam quidam materiam notare putant, quasi jubeamur omnia proximo velle, quæ nobis velimus, alii qualitatem & modum, ut sensus sit eo modo, id est, propter Deum proximum nobis esse diligendum, quo ipsi nos diligere debemus; alii affectum, ut eo affectu, conatuque proximum diligamus, quo nos ipsos diligamus. Omnia arbitror una voce *sicut* comprehendi. Nec enim dubito, quin Deus voluerit, ut & proximo omnia, quæ nobis optamus, optaremus: & eum propter Deum, sicut nos ipsos: & eo affectu, quo nos ipsos, diligeremus.

A N T I L O G I A III.

Dubium est, quemadmodum D. August. disputavit lib. 1. de ver. Rel. c. 36. lib. 50. homil. 38. epist. ad Maced. quomodo proximo ea, quæ nobis volumus, velle jubeamur, cum sæpe nobis ipsi mala veli-

velimus, divitias, honores, voluptates, & quomodo eum, sicut nos ipsos diligere, cum nos ipsos aut male, aut plus quam oportet, sæpe diligamus. Respondeo: hoc tanquam certum statui, nos non nisi bona nobis velle debere, & non aliter nos ipsos, quam propter Deum amare oportere, cum Deum ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus diligere jubeamur: quod si facimus, non possumus nos diligere aliter, quam oportet, propterea jubemur proximum eodem modo diligere.

A N T I L O G I A IV.

Etiam ex primo præcepto Deum ex toto corde diligendum consequitur, ut proximum & summo affectu, & propter Deum diligamus, quare opus non erat, ut eum sicut nos ipsos diligere jubermur. Respondeo: minus naturalem proximi, quam nostri, amorem nobis esse, & se quemque maxime amare, propterea hanc nobis diligendi proximi datam esse regulam, ut eum sicut nos ipsos diligere-mus. Nam cujusdam docti alioqui Theologi sententiam minime probat Maldonat. qui putat hoc loco de charitatis dilectione non agi.

A N T I L O G I A V.

Diliges proximum tuum, &c. & e contra Levit. 19. dicitur: odio habebis inimicum, qui etiam proximus est. Profecto, si Deus legem tribuens, inimicum admiserat odio habendum, cur Christus, qui legem adimplere venerat, proximum generaliter, et si inimicus sit, juxta illud Luc. 6. *diligite inimicos vestros*, diligendum mandavit? Nonne de Deo dicitur Malach. 3. *Ego sum Deus, & non mutor?* Respondeo: quod licet lex inimicum odio habendum admiserit, decuerat tamen, ut per legem perfectæ libertatis esset suppletum his, quæ primæ legi deerant, & hoc ab illo, cui omnis potestas conferenda erat in cælo, & in terra. Jac. 1. Matth. 28. Ipse enim plebem fidelem sibi constituens mandavit renatis fonte baptismatis, ut inimicos pariter diligentes imitarentur Patrem suum cœlestem, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit

pluit super justos, & injustos Luc. 6. Quanquam ad primam aliter Responderi posset, quod illud, quod additur de inimico odio habendo non continetur in litera, nec minus in veritate Hebraica, sed additum fuit a superstitiosis Hebræis, hanc falso consequentiam deducuntibus: quasi dicat, amicus præcipitur diligendus, idcirco ex adverso inimicus odio habendus est. Hinc contemnendus est error pessimus quorundam insipientium Thalmudistarum dicentium in libro Berachot, quod ille Rabbi, qui odium in se non nutrit, & vindictam facit in Christianos, privari meretur gradu illo, quum non firmus a Judæis extranei quantum ad cultum habentes unicum Deum cum illis, licet veneremur illum, non tantum unum in Essentia, sed trinum etiam in Personis; licet hæc prima pariter admitti, & cum Origene ad illam dici posset; quod hoc in loco per inimicum forsan antiquus hostis intelligendus est, qui idcirco merito odio habendus mandatur, quia & ipse continue contra nos aliquid machinatur in malum, quem & adversarium nostrum appellaverat Petrus 1. Petr. 5. Sic ergo intellectis præmissis non contrariantur ad invicem.

A N T I L O G I A VI.

Videntur a Matth. nonnihil discordare Marc. & Lucas. Nam cum Matthæus dicat Phariseos interrogatos, cujus putarent Christum esse Filium? eosque rursus interrogatos, quomodo ergo David Christum vocaret suum Dominum? reliqui duo Dominum tantum quæsisse commemorant: Quomodo dicunt Scribæ Christum Filium esse David? quæ non videtur fuisse quæstio Domini ad ipsos Phariseos, sed potius ad turbas a Scribis edoctas. Respondeo cum Ofiane, qui in Harmonia sua significat bis Dominum hanc quæstionem proposuisse, semel Phariseis, ac deinde turbæ, similemque sententiam etiam indicat Euthym. Verum istud non est necesse intelligere, cum Marcus, & Lucas non dicant istud Dominum dixisse ad turbas, quamvis turba audiente significant esse dictum, imo potius significant

ficant dictum ad illos, quos prius commemoraverunt quædam interrogasse Dominum, Phariseos, Scribas, & Saducæos, ut patet ex eorum narratione. Dicendum ergo, quod hi duo Evangelistæ in narratione hujus quæstionis a Domino propositæ, brevitati studentes dicant Dominum quæsisse in tertia persona: quomodo dicunt Scribæ *Christum esse Filium David, &c.* cum ex Matth. satis appareat, non his præcise verbis in quæstione proponenda usum fuisse, sed tamen idem secundum quæsisse, quod illis verbis quæsisse commemorant reliqui duo. Non enim, ut sæpe dictum est, Evangelistarum studium fuit verba Christi nobis enumerare; cum enim Pharisei plerique etiam Scribæ essent, aut saltem ex Scribarum sententia, & doctrina respondissent Christum esse Filium Davidis, recte Marcus Dominum interrogasse narrat? *quomodo dicunt Scribæ, &c.* Quamvis in secunda persona, ut ex Matth. apparet, istud quæsierit a Phariseis: quanquam intelligi etiam possit Phariseos interrogatos; cujus Filius esset Christus? respondisse Scribas asserere, eum esse Filium David, ac tum Dominum subjecisse, quod habent Marcus & Lucas: *Quomodo dicunt Scribæ, &c.* Cæterum Scribis tribuitur hæc assertio; quod ea ex Scripturarum pendeat intelligentia, quarum enarratio ad Scribas pertinebat, maxime cum Christum fore Filium David, non aperte dicatur in Scripturis, ut ex eis id quisque intelligere posset, sed tantum significetur & indicetur, ita, ut ii tantum ex illis intelligere potuerint illud, qui acutiores erant in Scripturarum intelligentia; nusquam enim aperte dicitur Christus fore Filius David, sed id Scribæ ex variis locis intellexerunt satis significatum, ut Isai. 8. ubi promittitur sessurus super solium David. Micheæ 5. ubi dicitur nasciturus in Bethlehem, & aliis multis similibus locis.

A N T I L O G I A VII.

Christum esse Dominum suum, David confessus est.
 Psal. 100. *Filium David fuisse Christum agnovit Evangelista.* Matth. 1. Et Christus id negare videtur
 Matth.

Matth. 22. cum opponat Judæis: *Quomodo Filius ejus est?* Si David præviderat Christum Dominum suum esse, dum præventus Spiritu ait in Psal. *Dixit Dominus Domino meo*, cur Evangelista seriem Nativitatis Christi narrans, ait: *Liber generationis Jesu Christi Filii David?* Non enim, ut cernimus, simul stare possunt præmissa, ut videlicet & Filius, & Dominus dicatur respectu unius & ejusdem. Sed si diligenter velimus ista discutere, procul dubio agnoscemus nihil controversiæ contineri in prænotatis. Nam si duas naturas in illo contemplari placuerit, utrumque fuisse verum facile judicabimus. Profecto secundum naturam divinitatis, qua Patri in omnibus æqualis esse creditur, Dominum esse non solum David, sed & cæterorum omnium, indubitatum est. Sic enim ante sæcula a Patre genitus esse agnoscitur, & creditur ex illo, videlicet sæcundissimo intellectu, ut ajunt Theologi. Sed ex illa parte contemplantes illum, in quantum mortalem naturam assumpsit in tempore, Filius David dicendus est, ex ejus videlicet semine generatus; & secundum hunc sensum altera est intelligenda. Agnosce ergo, si errare non vis, Christum David Dominum semper esse, Filium vero David in tempore, Dominum David natum de Patre, Filium David natum ex Virgine, ac conceptum de Spiritu Sancto. Utrumque, qui confitetur, Catholicus est, habet enim patriam, habet viam; habet patriam, in principio erat Verbum; habet viam, qui semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Quanquam ad primam responderi posset, quod identitas repetiti nominis in prænotato Psalm. identitatem figurat essentiæ, dum dicitur, *Dominus Domino*; sed hujusmodi variatio casuum in repetito nomine personarum alteritatem designat, & sicuti in eodem nomine casus a casu inflectitur, sic in una eademque essentia, persona a persona gignitur, vel procedit. Et hæc solvuntur præmissa absque contradictione. Quod ultra declarat Jansen. dicens: Apparet autem Dominum suum hac interrogatione, & argumentatione velle probare Christum non esse Fi-

lium David, & tollere velle assertionem Scribarum, & Phariseorum, dicit enim: quomodo dicunt Scribæ Christum esse Filium David? quasi significans illorum assertionem convenire Scripturæ; unde & infert: *Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo Filius ejus est?* Videtur enim e contrario potius dicendum fuisse: cum Christus Filius sit Davidis, quomodo David dicet eum Dominum, sed illo potius modo suam quæstionem, & argumentationem proposuit Dominus, ut erroneam illorum argueret opinionem, & significaret Christum non talem esse Filium Davidis, qualem illi suspicabantur, hoc est, nudum hominem, sed etiam propter Divinitatem esse Dominum ipsius, ac proinde Scribas interrogatos, cujus Filius sit Messias, non tantum respondere oportuisse, quod Filius esset Davidis, sed etiam & multo magis, quod Filius esset Dei. Non ergo Scribarum assertionem tollere voluit Dominus, sed expendendum reliquit, quomodo testimonium Davidis constet cum illorum assertionem, ut sublimiorem discant de Messia concipere opinionem.

A N T I L O G I A VIII.

Sede a dextris meis. Psal. 109. *Dominus a dextris tuis.* Psal. eod. Si Pater (uti Propheta attestatus est) dixerat Filio *sede a dextris meis*, quid est, quod quasi e converso in sequenti dicitur, quod Pater videlicet ad dexteram Filii sit? utique, si Pater ad dexteram Filii sit, non sedebit Filius ad Patris dexteram. Respondeo: quod dum Pater introducitur dixisse Filio: *sede a dextris meis.* Psal. 109. intelligendum est eum collocasse (ut Theologice loquamur) in potioribus bonis suæ Divinitatis, quod & adimpletum fuit post humanitatem assumptam, quando cœlos ascendit. Ipsa enim beatitudo dextera Patris dicitur. Nec carnaliter intelligas, quia a dextris Patris fedeat, quia quidquid ibi est, dextera Dei est: sedet autem ad Patris dexteram, non ut major, sed ut æqualis Patri. Sed & tu, si vis esse sedes Dei, para locum in corde tuo, ubi Deus sedeat, qui non sedet, nisi in dextera, hoc est in

conscientia piorum, quos & postea facit secum sedere in dextera. Sedes ergo Dei tunc eris, dum te purgaveris a terra; sedes Dei eris, quando in te fuerit plenitudo scientiæ. Sed ad alteram; dum subinfertur, quod Pater ad Filii dexteram esse dicitur, hoc est intelligendum de Patris protectione, qua nusquam caruit Filius, dum nobiscum viator extitit; quod liquido designavit, dum ait in Evangelio: *Et qui misit me, non reliquit me solum.* Joan. 8. Quod & longe antea Prophetali vaticinio præmiserat, dum dixit: Dominus mecum est, tanquam bellator fortis. Pariter & alibi dum ait: *Quoniam tu es protector meus Domine.* Psal. 30. Sic ergo (ut dictum est) intellectis præmissis in nullo prorsus contrariantur.

A N T I L O G I A IX.

*N*equē ausus fuit quisquam eum ab hac die interrogare; & tamen mox postea discipuli quædam interrogasse referuntur; imo in domo Caiphæ quædam ab ipsis Phariseis Dominus captus interrogatus. Resp. cum Janf. Quod dicit Matth. neminem ausum fuisse eum interrogare, significat eos hætenus, quæ interrogaverunt non discendi, sed tentandi animo interrogasse, si enim discendi fuissent cupidi, non debuissent ob animadversam in Christo prudentiam ab interrogando quiescere, sed ob id magis ad interrogandum provocari. Intelligi autem debet hoc generale Matthæi dictum de hostibus Christi, Scribis, Phariseis; & rursus intelligi debet de quæstione inter docendum Christo proposita. Porro adjectione illius partis ex illa die; videtur significari etiam post illam diem Dominum docuisse in templo, quemadmodum ex quibusdam locis verisimile est. Nam quorsum dicitur ex illa die neminem ausum fuisse interrogare illum, si ex illa die nunquam præsentibus Scribis, & Phariseis Dominus docuit, ita, ut nec possent eum interrogare, etiamsi ausi fuissent, & cupivissent.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud: *Diliges Dominum Deum tuum.*
Matth. 22.

Alimenta Amori divino sufficiantur.

Finis ultimus, ac consummata hominis beatitudo est amare Deum. Quemadmodum enim ille ipse solo vivit amore, operatur amore, & beatus est amore sui ipsius: eadem ratione anima ad imaginem Dei condita, non alio fine vivat necesse est, quam ut amet Deum, operetur amore Dei, & ejus solo amore se beatam censeat. Et licet beatitudo illa summa, ut optimi quique Theologorum sentiunt, consistat primario in visione Dei, seu in intellectu, qui est facultas apprehendens, & quasi trahens ad se, & possidens ipsum Deum: attamen ut est status perfectæ, absolutæque felicitatis, in visione intuitiva Dei, & ejus amore consistit. Si itaque Numen optimum corpus nostrum efformavit, efformavit ad se amandum; si animam inspiravit, inspiravit ad se amandum; si intellectu & voluntate ditavit, fecit, ut cognoscamus, & amemus illum. Unde jure suo in hodierno Evangelio imperat: *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Eo contende, ut cœlestis amor semper possideat cor tuum, ut omnis tui motus & affectus solus sanctus amor sit principium & finis. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Quoniam vero vis hujus divini amoris facile in nobis tepescit, ac languescit, sufficiam eidem alimenta, quibus increseat, vegetetur, & adolescat; Alimenta vero, quæ ad divinum in nobis amorem alendum propono, alia non sunt, quam ea, quæ ipse Dominus noster in mandato attigit dicens: *Diliges Dominum Deum tuum*: quod sane mihi idem sonare videtur, ac, *diliges*, quia Dominus est; *diliges*, quia Deus est; *diliges*, quia tuus est. Hæ sunt epulæ, seu missus abundantissimi æque, ac delicatissimi; ita ut si iis fruamur, pinguedinem nobis dilectionis jure polliceri possimus.

mus. Primum amoris divini motivum, seu pabulum alendo foco Entheo aptissimum est, quod sit Dominus; *Diliges Dominum*; quid autem hoc est? Politici nonnulli, ut taxent in verbo ipso tenacitatem, ac avaritiam quorundam, summatim dividunt in latino idiomate vocabulum, & volunt, quod idem sit, ac *Do minus*; perinde, ac si Dominorum terrestrium proprietas sit, multa polliceri, parum, aut minus præstare, vel etiam, si quid in pios usus erogandum, multo minus, quam pauperes conferre: *Do minus*. Aderat nonnunquam Sequester meus oblationibus in Templo Jerosolymitano institutis, idque a Principibus Phariseis & Optimatibus populi. Quis hic non putasset, illos plurimum contulisse, & omni turbæ præripuisse palmam? at audite, quid oraculo suo elocutus sit Dominus: Marc. 12. v. 43. *Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*; Una misera vidua, quidquid habuit substantiæ, Domino Deo suo consecravit. Idem etiamnum sæpe evenit, plus offert rusticellus, quam Dominus, plus ancilla dedicat, quam Domina. *Do minus*. Dominus noster, cum postremum adornare triumphum Jerosolymam instituisset, expeditivos ad conducendum asellum Discipulos, dixitque eis: *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite; quia Dominus his opus habet*. Matth. 21. v. 3. Fallit me, quæ de causa hic se Dominum, & non, ut alias, Magistrum nuncupaverit; si tamen conjicere fas est, ajo: non alio consilio factum, quam ut ostenderet, terrenos Dominos pluribus laborare defectibus, & se solum verum, ac absolutum esse Dominum; nam hic titulus nulli alteri, nisi huic supremo Domino proprie competit. Ille enim talis in veritate a Rege Psalte Psal. 23. v. 1. proclamatur: *Domini est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi, qui habitant in eo*. Hic verus Dominus, cui applaudit Josue: *Dominus Deus universæ terre*. Hic verus Dominus. Idem c. 5. v. 13. *Cui militat æther, & conjurati veniunt ad prælia venti*. Qui aquilonibus habenas ad cursum relaxat, liquores tenet nube suspen-

spensos, describit oceano limites, universam terræ molem tribus digitis sustentat, & unico oris flatu, vel nictu oculi, vel nutu voluntatis levissimo, cuncta pollet vel unico momento in chaos sui nihili revocare. Iste est verus Dominus, cui millia millium ministrant, & decies centena millia assistunt; Iste est Dominus Rex gloriæ, & majestatis, sub quo Principatus, ac Potestates genua lunnant, & columnæ Universitatis contremiscunt; Iste est benignissimus Dominus; hujus enim liberalissima Munificentia fumus, quidquid fumus; hujus nos dextera ab æterni nihili extraxit cunabulis, in quibus cum aliis in infinitum possibilibus latuissimus; ille nostrum efformavit corpus, inspiravit animam, lumen intellectus succendit, substravit pedibus humum, diffudit maria, extendit nubes, condidit cœlum, verbo: omnia in nos congeffit naturæ commoda, eaque munificentia profudit, ut nihil videatur in cœlesti thesauro continere, quod homini non dispensaverit. Atque vel hinc colligite, quantopere huic Domino obstricti simus, quibus amoris officiis eum prosequi debeamus, ut nos, nostraque omnia eidem devovere obligemur. Sacratissimum illud Vas Electionis D. Paulus Apost. a famulatio carnalium Dominorum expostulat, ut bona voluntate & affectu, non ad oculum, sed ex animo, seu ex amore illis ancillentur. *Servi obedite Dominis carnalibus in simplicitate cordis vestri, sicut Christo; non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes, sicut Domino.* Ephes. 6. v. 5. Tantam ille observantiam, tantum affectum exigit a vernaculis erga Dominos, qui dant minus, erga Dominos austeros, & minaces, erga Dominos egentes, & defectuosos; quantum itaque Domino Dominantium exhiberi a nobis par non est? quantum intensiore affectu eidem ancillandum? quanto flagrantiore voluntate a nobis amandus, qui ut omnia habet sibi subdita, ita omnia liberalissime dispensat, & æternis præmiis amorem nostrum emercatur. Vidit in extasi quapiam

Isaias

Isaias Vates Dominum sedentem in folio, & ecce Seraphini, igne divino inflammati, *stabant super illud*, altissima nimirum æstimatione Dei, & humilissima creaturarum sublimati, *velabant facies suas*, propria nimirum confusione, eo, quod non ita cognoscerent, & amarent Dominum suum, ut cognoscere & amare par est, & ille mereretur; & *vocabant*, Sancti amoris alis; laudando quem amabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.* Isai. 6. v. 3. Et vilis homuncio, terræ vermiculus, peripsema abjectissimum, eidem Majestati stipendia facere, aut scintillam devotæ mentis consecrare tergiverfabitur? servus abjectissimus eundem dictatorem non audiet? Uni mediastino, aut sævo cuidam tyranno cor suum consecrabit? Nonne hæc esset ingratitude, perfidia, rebellio, vel ipsis Erebi incendiis expianda? Alterum motivum, seu pabulum in Evangelio hodierno, & mandato Domini appositum est; quia *Deus*. Quod nomen, cum variam pro cujusvis gentis idiomate interpretationem admittat, elegantissimam, aptissimam, dignissimamque nos Germani tenemus, qui Deum vocamus *Gott*, quasi: *Gut*; hoc est, per excellentiam bonum, seu omnis boni maximum bonum. In cæteris creaturis mica, seu vestigium bonitatis, ac perfectionis deprehenditur, quod facile oblitteratur, ac evanescit: In Deo, ut summo bono, veritas ipsa, & pelagus omnium deliciarum, ac perfectiorum continetur: In eo eminenter ac modo perfectissimo omnis pulchritudo corporalis, & spiritualis, præsens, præterita, futura, possibilis, imaginabilis; in eo omnis sapientia præsens, præterita, futura, possibilis, superimaginabilis; in eo omnium rerum bonitas, essentiæ in gradu perfectissimo comprehenduntur. Deus noster tantum bonum est, ut solus universis Angelorum ordinibus, & omni hominum numero sufficiat, omnes & singulos, ac quosque possibiles beare possit. Ipse una est & cibus esurientibus, & potus sitientibus, & abundantia egentibus, & operimentum nudis, & solamen

afflictis; denique omnibus omnia, quia est omnia in omnibus, quia implet in bonis desiderium universorum. Eritne igitur quispiam tam vecors, & insensatus, tam emotæ mentis, tam perfriktæ frontis, ut vanissima, minutissima, defectuosissima sectetur? verissima autem, immensa, ac perfectissima bona non amplectatur? eritne qui cum prodigo filio terrena ista perinde, ac porcorum filiquas, quæ non tam fatiant, quam famem inducunt, sensus enervant, ingenium hebetant, corpori turpes admodum nævos, animo acerbissimos conscientiaë remorsus ingerunt, prensent; & defecatissimas Deitatis delicias, ambrosiamque respuat? Eritne tam excors inter Christianos Holofernes, quem non oculi sedes gratiarum, non cor officina amoris, non manus dispensatrices munerum; id est: non Dei bonitas, benignitas, munificentia, sed sandalia rapiant, seu vestigia creaturarum? Eritne Rachel quæpiam, quæ ob mandragoras, amplexus veri Jacob in baculo crucis transeuntis Jordanem passionis explodat? Eritne tam vesanus idololatra pulchritudinis, ut eam in extima cute modice hærentem, pauloque post vermibus in pabulum cessuram depereat, intimam vero substantialem, & ideam formarum omnium fugillet? Eritne, qui relicto fonte sitiatur guttam, qui exploso thesauro inardescat obuli alicujus amore, qui gemmis proculcatis vitrum venetur, qui omnis boni bono posthabito, umbratile sectetur? Vix credo. Siquidem ipsius naturæ instinctu in rebus temporalibus unusquisque deperit, quod pulchrius, quod dignius, quod præstantius. At mihi prorsus credibile reddit lesus, ac protestatio Domini mei per Vatem suum Jeremiam ingemiscientis. *Obstupescite cæli, & portæ ejus desolamini vehementer! Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Jerem. 2. v. 12. 13. Obstupescite, inquit, quia deseruerunt cultum meum, honorem meum, amorem mei, dereliquerunt bonitatem meam, pulchritudinem meam, divitias meas; cum pul-

pulcher sim, perrarus est, qui me diligat sincere: cum dives sim, vix est, qui a me quidpiam divinum, ac supernaturale efflagitet; cum via sim, quotusquisque est, qui in ea ambulet? cum veritas sim, quis est, qui mihi credat; cum vita sim, quis est, qui me quærat? cum fons sim aquæ dulcis, & laudabilis, quis est, qui hauriat? *Obstupescite cæli, & portæ ejus desolamini, &c.* ut vel guttulam delibent immundissimæ voluptatis, hic desudant, hic toto animi affectu inhiant, hic morantur, & immoriuntur; *Me dereliquerunt.* Me si quando labiis invocant, terrena idola ut cor suum, ut oculum suum, ut animam suam stringunt, amplexantur, depereunt, quantumvis cum illis dispereant. Hisce, quicunque ii sunt, addo adhuc stimulum tertium, seu pabulum alendo amorî divino; videlicet, quod ille non sit exoticus, alienus; sed domesticus, consanguineus; sed noster. Neque enim ait Dominus in præfato mandato: diliges Dominum Deum ex toto corde, sed: *diliges Dominum Deum tuum.* Diliges, quia tuus est; tuus ille est, quia cum non esses, ille creavit te. Tuus ille; quia cum perditus esses, pretiosissimo lytro, filii sui sanguine redemit te. Tuus ille, qui ne desperires hætenus, gratiosissime conservavit te. Tuus ille, qui te in filium & hæredem gloriæ suæ adoptavit. Tuus ille tot titulis, quot tu illius. Cum hominem e nihilo eduxisset, ait sacer Textus: *Ad imaginem suam fecit illum.* Characteres suæ divinitatis expressit, & inaravit in nobis. Quo quæso fine? Si S. Augustino credimus, non alio, quam ut illam perinde, ac sigillum apponeret, quo nosceremur ipsius esse. Rursum, cum nos renovat, ac recreat sacro fonte Baptismatis, ex receptissima, ac indubia S. S. Theologiæ, ac Conciliorum doctrina, jubet nos abrenuntiare sathanæ, ac pompis ejus, imprimiturque character vel ab ipsis gehennæ incendiis indelebilis. Quo fine, qua intentione? profecto non alio, quam ut solum Deum, ac unicum Dominum nostrum noverimus; quemadmodum enim quisque bonus Paterfamilias res suas

imagine, aut ceris suis signat, ut discernantur ab alienis; sub pari ratione Deus Dominus noster, quot per fidem, ac sacrum laticem renascuntur, seque suo consecrant servitio, inviolabili notat caractere. Dilecta illa in Canticis anima, sentiens se a dilecto suo plene in possessionem acceptam, ait: *Ordinavit in me charitatem.* Cant. 2. Nimirum, ut nihil amem nisi illum, aut propter illum, ut ipsum appretiativo amore omnibus aliis præferrem; Alia lectio habet, vexillum super me extensum charitas. *Introduxit me Rex in cellam vinariam, cujus vexillum erga me charitas.* Quasi diceret; a Domino admissus sum in amicitiam, ac gratiam ipsius, & charitatem suam, quasi vexillum super me extendit. Quonam autem mysterio? crediderim, non alio, quam quo solemni ritu urbs quæpiam, aut propugnaculum vexilli agitatione subdita esse oppugnantibus denuntiatur. Cum enim cor hominis castrium sit, ubi illud coelestis Sponsus possederit, vexillum suum super illud amoris explicat, seque Dominum proprium, & absolutum illius esse designat. Quod si itaque, ô anima Christiana! non diligis Deum eo titulo, quia dominus, si non diligis, quia Deus, utroque hoc motivo, minimum diligas; quia *tuus*; si non diligis amore amicitiae, minimum amore concupiscentiae prosequi contende. Michas idololatra idolum quodpiam sibi fuderat, ex quo certe non majorem, quam a lapide quovis obvius, aut stipite fructum ferebat, aures enim quamvis haberet, non audiebat, os etsi præferret, non loquebatur, manus porrigebat, & non palpat: attamen, quia proprium erat, & ablatum, miserandum in modum ingemuit: *Deos meos, quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & dicitis, quid tibi est?* Jud. 18. v. 24. Memiserum! me desolatum, qui Deo meo privatus sum! Utinam ipse prius ablatum fuisset, quam Deum meum mihi ereptum viderem, *Deos meos tulistis.* Ah! & nos non indolebimus, si Deum nostrum, omnis boni bonum, per peccatum amiserimus? Ille mutum, & invalidum tantopere amissum lamentabatur, quia *scus* erat, nos nostrum

plan-

planctibus, & ejulatibus non recuperabimus perditum? Quid dicam? sæpe sæpius (audacter pronuntio) profundius nos lancinat nummus deperditus, quam Numen amissum, gravius nos vulnerat vestis attrita, aut lacerata, quam Deus offensus; plus ponderant terrestria, quam cœlestia, plus cœnum, quam cœlum, plus creatura, quam Creator, o incredibilem mentis perversitatem! o impotentiam! o confusionem! nec integro satis Erythræo decolorandam! Exclama, exulula hic vir Dei, eleva vocem tuam, & ut olim in ingratos Judæos, ita nunc in perfidos Christianos intona: *Generatio prava, atque perversa, hæccine reddis Domino Deo tuo popule stulte, & insipiens. Deut. 32. v. 5. & 6. Nunquid non ipse est Pater tuus; qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Hæccine, inquam, reddis, ut perinde, ac vermis noxius, ex Deo natus, & in Deo renatus (in ipso enim vivimus, movemur, & sumus) illum die ac nocte exedas? *Hæccine reddis Domino Deo tuo*, ut perinde ac tineam ex bysso Divinitatis, ac purpura humanitatis procreatus, illum quantum in te, vitiis tuis sceleres? *Hæccine reddis Domino Deo tuo*, ut tanquam serpens in sinu Domini educatus, aut calefactus, aculeo venenatissimo petas? *Hæccine reddis Domino Deo tuo*, ut veluti canis furiosus in altorem tuum infilias, & dentibus phreneticis eum prenses; hæccine reddis, ut instar viperæ parentis viscera dilanies, ita enim te indigitat ipsa æterna Veritas, O! *genimina viperarum*; hæccine reddis Domino Deo tuo, ut nec tanquam Dominum reverearis, nec ut Deum adores, nec ut tuum ames. *Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit, & fecit, & creavit te?* Nunquid non ejus manibus portamur, ex amplexu ejus pendemus, ubera dulcedinis ejus fugimus, & sanguine lactamur, ejus corpore pascimur? *Nunquid non ipse est, &c.* Eheu! hoc nobis identidem exprobratur, hoc carmine perstringimur, hac ingratitude nota figimur, nec tamen eam abstergere, aut evitare adnitimur; Indignemur nobismet aliquando, quod, cum spurias voluptates, & quisquillas soli prosequamur, Deum
omnis

omnis boni bonum tam glaciali pectore complectamur; excitemus tandem ventilabro piorum desideriorum cor nostrum, iisque moveamur affectibus, ut non uno, sed totidem quot cœlo stellæ, quot aeri atomi, quot oceano guttæ, quot littori maris arenulæ, pectoribus diligamus; optemus transformari Seraphinorum instar in amorem divinum; efflagitemus, ut suum ipse nobis mutuet amorem; ut amemus eum eo amore, quo dignus est. Adhibeamus omnes ingenii nervos, effundamus omnes voluntatis affectus, ut eo loci apud nos sit Deus, quo debet; adoremus, ut decet; amemus, ut convenit; dicamus igitur ex intimis fibris: amo te ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente mea, quia Dominus meus es, quia Deus meus es, quia summum ac unicum bonum meum, & sic te hic in hoc tempore, & ibi in æternitate amo, & amabo.

§. IV.

M I S C E L L A N E U M
T H E O L O G I C O - M O R A L E,

Super Textum hodierni S. Evangelii Matth. 22.

*Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex tota mente tua.*

Et proximum sicut te ipsum.

*De natura, Objecto, & Præcepto Charitatis
erga Deum.*

Acceptio charitatis multiplex est, tum in Scriptura, tum apud Theologos, & primo quidem significat ipsum *objectum* charitatis christianæ nempe *Deum*, secundum illud 1. Joan. 4. *Deus Charitas est*. Secundo: *Actum dilectionis*, quo Deus diligit nos, juxta illud Jerem. 31. *In charitate perpetua dilexi te*. Tertio: Quodlibet *donum gratuitum* per actum charitatis divinæ in nos transfusum, juxta illud 1. Joan. 3. *Videte, qualem charitatem* (nempe gratiam habitualement) *dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur, & simus*. Quarto: Significat tum *actum amoris supernatu-*

naturalis, quo nos diligimus Deum propter Deum, & omnia reliqua propter ipsum; tum *habitum infusum* elicativum illius actualis amoris. Et in hoc sensu charitas dicitur potissimum Theologica; agitque de illa Magister in 3. a Dist. 27. usque ad 37. sed copiosius, & accuratius D. Thom. a q. 23. usque ad 44. & post illum Suar. hic, toto Tract. per Disputationes 13.

De Natura, seu Essentia charitatis.

Quær. Quid sit charitas? Respond. *Charitas est amor amicitiae hominis justī ad Deum, appetitīvus Dei super omnia.* Ita D. Thom. hic q. 23. a 1. Et communiter Theologi contra Durand. in 4. D. 49. q. 4. ubi dicit: non esse possibilem veram amicitiam inter Deum, & hominem. Prob. ratione: Tali charitati conveniunt omnes conditiones requisitæ ad veram amicitiam; ergo. Ant. prob. enumerando conditiones, quas ponit Arist. lib. 8. & 9. Et hic. Prima est, ut sit *amor benevolentiae*; atqui charitas est amor benevolentiae, cum amet Deum propter Deum; ergo. Secunda est, ut sit *amor mutuus non latens*, sed utrique amanti notus; atqui per charitatem fit amor mutuus, juxta illud Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Et Joan. 21. *Qui diligit me, diligitur a Patre meo.* Adeoque justus & amatur a Deo, & Deum redamat, sed nec amor Dei hominem latet; licet enim non possit certus esse Metaphysice, aut Physice, quod ametur a Deo, & sit in gratia juxta illud: *Nescit homo, an odio, an gratia dignus sit?* potest tamen de hoc habere probabilem conjecturam, & moralem certitudinem, si adhibeat conatum amandi supernaturaliter Deum, & ita fervet præcepta Dei, ut non habeat conscientiam ullius peccati mortalis, aut commissi, aut nondum expiati. Atqui moralis certitudo de amore mutuo sufficit ad veram amicitiam: quia nec homines sibi invicem amici habent aliam certitudinem, cum non videant secreta cordium; ergo. Tertia conditio est, ut sit *inter æquales*, vel æqualitate *Arithmetica*, vel *Geometrica*, & propor-

tio.

tionali. Amicitia fundata in æqualitate Arithmetica vocatur antonomastice *amicitia æqualitatis*; qualis invenitur inter illas solum personas, quæ sunt perfecte similes in natura, moribus, statu, officio, dignitate, &c. Amicitia fundata in æqualitate Geometrica, & proportionali vocatur ab Arist. *Amicitia supereminentiæ, & excellentiæ*, qualem ipse ponit inter Patrem & Filium, maritum & uxorem. Atqui homo justus est æqualis æqualitate Geometrica, & proportionali: quia per gratiam fit *divinæ consors naturæ*. 2. Petri 1. & Filius Dei adoptivus; ergo. Quarta denique est, ut sit *mutua quædam communicatio bonorum*, atqui Deus communicat justo suam gratiam, & in illa suam naturam: Præterea ex affectu amicabili revelat sua secreta, & mysteria fidei, quorum notitia justo viatori est necessaria, aut utilis: Vicissim justus tribuit Deo gloriam, & honorem per voluntariam submisionem, quæ se perfecte subjicit voluntati divinæ, aut præcipienti tantum, aut insuper consulenti, omnia refundendo in Deum, juxta illud Cant. 7. v. 10. *Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus*. Ergo charitas est verus amor amicitiae hominis justi ad Deum, appretiativus Dei super omnia: est denique charitas virtus Theologica, & omnium perfectissima, ut pluribus probant Theologi.

De objecto Charitatis.

Quæritur: Quodnam sit objectum charitatis? Objectum aliud est *formale*, aliud *materiale*; & hoc aliud principale, aliud *secundarium*; ex quibus conflatur *adæquatum*. Resp. 1. Objectum formale charitatis est bonitas Dei *absoluta*, seu quodlibet bonum divinum, quatenus est *Bonum Dei*. Ratio est: quia bonitas Dei absoluta sicut specificat, ita etiam distinguit charitatem Theologicam a cæteris virtutibus infusis, tum Theologicis, tum moralibus; ergo. Resp. 2. Objectum materiale cui est *Deus*, & *proximus* noster, seu quælibet creatura rationalis; ita tamen, ut Deus sit *principale*, proximus vero *secundarium*. Prob. Objectum materiale cui dicitur

tur subiectum, cui aliquid amamus propter Deum, atqui tale subiectum, & quidem principalius est Deus, secundarium vero Proximus; ergo. Resp. 3. Objectum materiale quod *primarium*, est iterum Deus, *secundarium* vero quodlibet bonum creatum. Prob. materiale quod dicitur illud bonum, quod alicui amamus propter Deum, atqui primum objectum, quod charitate Theologica amamus Deo, est Deus: secundarium vero, quod aut Deo, aut creaturis amamus propter Deum, est Deus, & quodlibet bonum creatum. Ergo.

De Præcepto Charitatis erga Deum.

Dari præceptum affirmativum de amando Deo patet ex Scripturis Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum.* Et Matth. 22. *Hoc est primum, & maximum mandatum.* ergo. Porro Præceptum istud in quantum spectat ad Deum, ut finem naturæ, naturale est; in quantum vero pertinet ad Deum, ut finem gratiæ, simpliciter est supernaturale, etsi contrarium sit gratiæ. Unde

Quærit. primo: Quotuplex sit, & quando obliget præceptum charitatis? Resp. Duplex dari præceptum charitatis erga Deum, alterum negativum, videlicet non odio habendi Deum, nec illum postponendi creaturis; & hoc obligat semper, & ad semper; alterum affirmativum videlicet eliciendi sæpius actus amoris; & circa hoc damnata est ab Innoc. XI. propos. 6. qua dicitur, ne singulis quidem quinquenniis ad hos actus nos obligari. Aliqui docent ad eosdem nos obligari, primo, dum insurgunt tentationes, & periculum est, ne iis assentiamur; deinde quando tenemur elicere actus contritionis; cum contritio sit saltem virtualis dilectio Dei: Præterea alii putant, quod singulis festis; alii quod semel, aut bis in anno, ut dicemus in materia de Pœnitentia. Equidem vero censeo, non esse eandem unicuique talem obligationem; sæpius enim ad actus amoris tenentur docti, quam rudes, sæpius qui maiorem habent opportunitatem,

&

& qui in majoribus periculis peccandi versantur, quam alii.

Quæritur secundo: Utrum teneamur amare Deum super omnia appretiative tantum, hoc est appretiando illum tanquam summum bonum super omnia, an etiam intensive, ita scilicet, ut amor Dei debeat esse intensior, quam quilibet amor erga objectum creatum? Resp. Teneri ad amandum Deum super omnia solum appretiative; nam qui Patrem, aut Matrem, aut quodcunque aliud supra Deum diligit, non est Deo dignus; non tenemur tamen Deum super omnia diligere etiam intensive; quia si ad id teneremur, angeremur scrupulis dubitando, an actus amoris a nobis elicited sit intensissimus, qui a nobis elici possit hic, & nunc; & sic jugum divinæ legis non esset suave, nec onus leve: Quare diligimus Deum ex toto corde, & ex tota mente, si super omnia appretiative illum diligamus.

De dilectione Dei prout includitur in contritione.

Quærit. primo: An contritio perfecta, ut sufficiat ad justificationem extra Sacramentum, debeat includere amorem Dei super omnia, seu procedere ex motivo charitatis? Ante Resp. Nota i. Contritionem esse detestationem, ac dolorem de peccato commisso supra omne odibile, in quantum est offensa Dei summe boni, cum proposito non peccandi de cætero. In quo differt a contritione imperfecta, seu ab attritione, quæ est detestatio, ac dolor de peccato, vel propter timorem gehennæ, vel propter amorem gloriæ, vel propter turpitudinem ipsam peccati, animam commaculantis, vel demum juxta aliquorum opinionem, propter timorem mali temporalis, puta febris, suspendii, &c. prout tamen a Deo culparum vindice infligendi, vel infligendi; ita ut ex hoc motivo dolor induat supernaturalitatem requisitam, ad hoc, ut attritio cum Sacramento justificet. Cardenas tamen opinionem hanc non judicat tutam; videatur hic in sua Crisi super damnatas ab Innoc. XI. Propositiones. disp. 2. c. 6. q. 2. h. 72. Dixi contritionem esse detestationem simul, ac dolorem, quia sola detestatio, qualis est in

in Beatis, sine dolore de peccato non fert contritionem definitam a Trident. Sess. 14. cap. 4. quamvis posita cognitione de peccato trahente detestationem, non possit naturaliter in nobis non subsequi dolor. Sot. & alii: aliqui negant contritionem debere esse ex motivo charitatis, putantes eandem posse etiam procedere ex alterius virtutis universalis motivo; puta, Religionis, obedientiæ, iustitiæ, &c. quæ tamen sententia modernis temporibus periculosa est, atque contra communem omnium fere Theologorum, quo circa cum Comuni

Resp. Contritio, ut sufficiat ad justificationem extra Sacramentum, debet includere amorem Dei super omnia, seu procedere ex motivo charitatis. Prob. ex Trid. Sess. 14. cap. 4. quod distinguens contritionem perfectam ab imperfecta, seu attritione, quæ extra Sacramentum non sufficit ad justificationem, inquit: *Tunc eam contritionem hominem Deo reconciliare, priusquam Sacramentum actus suscipiatur, si charitate perfectam esse contingat.* Atqui nequit esse perfecta charitate, nisi sit ex motivo charitatis: ergo contritio perfecta sufficiens ad justificationem extra Sacramentum debet esse ex motivo charitatis. Prob. min. contritio justificativa peccatoris non potest intelligi perfecta charitate habituali, cum per eam ut talem debeat peccator primo pro posteriori acquirere gratiam sanctificantem cum charitate habituali, quod autem est posterius, non potest esse respectu sui ipsius pro priori; ergo debet intelligi perfecta charitate actuali; atqui rursus charitate actuali perfecta esse non potest, nisi sit ipsa vel actus charitatis, vel procedens saltem ex motivo charitatis; siquidem actus charitatis dolorem pure realiter imperans, vel concomitans, non potest ita perficere, ut is per solam concomitantiam, vel imperium evadat specie infima distinctus a dolore attritionis, alias dolor ex metu gehennæ, cui conjungeretur actus amoris distinctus realiter, hoc ipso esset contritio, quod est contra Trid. attritionem a contritione per diversa motiva formalia, non vero tantum extrinsecam denominationem distin-

guens; unus autem actus ex suo modo tendendi diverso in diversum formale non potest transire in alium actum habentem diversum modum tendendi in aliud objectum; sicut cognitio Petri non potest fieri cognitio Pauli; ergo. Prob. 2. Script. & PP. extra Sacramentum, & Martyrium vim justificandi soli attribuunt charitati; ergo ut contritio extra Sacramentum justificet, debet esse actus ex motivo charitatis. Ant. patet ex 1. Joan. 3. v. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* & 1. Pet. c. 4. v. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Item: multi Patres expresse requirunt charitatem pro actu poenitentiae extra Sacramentum justificante, sic Aug. lib. de vera, & falsa poenit. c. 9. ait: *Sine amore nemo unquam gratiam invenit, nec veniam affectus est.* Item Tom. 70. ser. 7. de tem. *Poenitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei;* ergo. Prob. 3. Congruentis; cur ita Deus defacto ordinavit, ut colligitur ex Script. & Concilio, cum aliter ordinare potuisset. Primo: Cum enim per peccatum mortale homo constituat se ipsum ut *finem cui* simpliciter ultimum, & creaturam, ut *finem qui*, & sic auferat a Deo rationem finis, congruentissimum erat, ut perfecta ad Deum conversio pro justificatione extra Sacramentum fieret per talem actum, per quem constituatur Deus tanquam *finis qui*, & simul *cui* simpliciter ultimus; atqui talis actus solummodo est motivum charitatis, seu ipsa charitas, quæ habet pro *fine qui*, & simul *cui* Deum finem simpliciter ultimum; ergo. Secundo: Congruum est, ut sicut fides expulsa per hæresim non restituitur, nisi per aliquem actum fidei; spes per desperationem amissa non recuperatur, nisi per aliquem actum spei, ita etiam Regina omnium virtutum charitas, quæ per omne mortale amittitur, non recuperetur extra Sacramentum, & Martyrium, nisi per aliquem actum charitatis, sive doloris ex motivo charitatis. Tertio: Cum Deus infundens gratiam diligat hominem amicabiliter, merito etiam exigit ex parte creaturæ pro dispositione ad gratiam amorem amicabilem; nam optima dispositio est, ut ab alio ameris, amare; ideo Deus

dicit

dicit Joel. 2. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Quarto: Denique congruentissimum fuerat, ut Christus ad remotionem peccati extra Sacramentum nobiliorem in specie actum requireret, quam requisiverit intra Sacramentum, eo, quod Sacramentis sua merita specialiter applicare voluerit, ut faciliorem peccatori intra Sacramenta redderet justificationem; ergo congruentissimum erat, ut exigeret actum elicitum a virtute omnium nobilissima charitate, seu ex motivo illius, eo, quod alterius virtutis actus cum Sacramento æquivaleat charitati; quia cum Sacramento justificat sicut charitas extra; unde illud natum axioma: *Sacramentum ex attrito facit contritum*, non formaliter, ut actus attritionis transeat in contritionem; sed virtualiter, & æquivalenter, quod eundem præstet effectum justificationis, quem præstat contritio.

Sed contra opponit. Primo: Dolor ex motivo v. g. Religionis non est attritio juxta Trid. ergo est contritio sufficiens ad justificationem extra Sacramentum; sed ille non est ex motivo charitatis; ergo contritio non debet esse ex motivo charitatis; sed præter eam, quæ perfecta est charitate etiam aliam admittit Trid. Prob. Ant. Dolor ex motivo Religionis *non est dolor ex turpitudinis peccati consideratione; vel ex gehennæ & poenarum metu conceptus*; atqui talis dolor juxta Trid. est pure attritio; ergo dolor ex motivo Religionis non est juxta Trid. attritio. Conf. primo: Charitas est aliquid pure contingens ad contritionem, sicut v. g. albedo ad murum, cum dicat Trid. *Et si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat*; ergo contritio perfecta potest esse sine charitate, ergo hujus motivum non requiritur ad illam. Secundo: Juxta Patres *contritio perfecta est dolor de offensa Dei*, ut refert Suar. Vasq. de Lugo. sic etiam Sot. docet hunc actum: *Detestor doloroſe offensam Dei, quatalem, esse perfectam contritionem*, atqui dolor de offensa Dei potest procedere non tantum ex motivo charitatis, sed etiam aliarum virtutum universalium, ergo. Tertio: Si attritioni accedat posterius amor Dei, attritio fiet contritio; sed hæc attritio non

fiet ideo ex motivo charitatis, quæ non potest mutare suum objectum formale; ergo ad contritionem non requiritur motivum charitatis. Resp. N. Ant. ad ejus prob. N. Maj. qui enim dolet de peccato ex motivo Religionis, seu honestatis cultus Deo debiti, hoc ipso dolet de peccato, ejusque turpitudine, ut opposita est honestati Religionis, qua tale peccatum hominem privat; ergo est dolor ex turpitudinis peccati consideratione, quod idem censendum est de aliis motivis aliarum virtutum, sicut, qui dolet de peccato ob turpitudinem peccati, hoc ipso dolet ex motivo honestatis illius, cui est opposita hæc turpitudine peccati, cum virtus ex eodem objecto formali, & prosequatur suum bonum, & fugiat malum huic bono oppositum. Ad 1. Conf. Dist. Ant. est pure contingens *Logice C. Physice N.* Ant. cum paritate. Albedo & nigredo accidunt muro *Physice*, tanquam accidens substantiæ, & ideo idem numero murus potest esse jam albus, jam niger; at vero charitas accedit pure contritioni *Logice* sicut differentia suo generi, v. g. rationale animali, ut cum illo speciem perfectam contrahat, quo sensu dicitur contingere animali quod sit rationale, cum esse potuerit irrationale; siquidem ibi Trid. ait de contritione *ut sic* generice sumpta, prout præscindit a perfecta, vel imperfecta; cui si contingat perfici motivo charitatis, hoc ipso contrahetur ad speciem contritionis perfectæ; si vero perficiatur solum motivo alterius inferioris virtutis, tunc contrahetur ad speciem contritionis imperfectæ, seu attritionis; atqui differentia, qua genus contrahitur, non advenit generi contingenter *Physice*, sed *Logice*, ut per se clarum est; ergo nec charitas accedit contritioni *Physice*, sed tantum *Logice*. Ad 2. Dist. Maj. *Contritio perfecta est dolor de offensa Dei, prout bonitas divina est illi averfa, vel prout illa est mala Deo. C. prout hæc est mala poenitenti* N. Maj. sic etiam Dist. actum Soti. & C. min. N. C. Dolor enim de offensa Dei potest concipi ex diversis motivis, si enim pro motivo habeat aliquam creatam honestatem, non poterit

rit esse contritio, sed tantum attritio; sicut si peccator doleat de offensa Dei qua tali ex metu gehennæ, manifestum est ex Trid. esse pure attritionem, non contritionem; si vero doleat de offensa Dei qua tali, sicut Deo mala est, vel ejus bonitati contraria, erit omnino actus charitatis; quia sicut vel le malum alicui, quia illi malum est, est illum odio prosequi, ita nolle malum alicui, quia illi malum est, est formaliter illum amare; ergo nolle offensam Dei, quia Deo mala est, est Deum amare. Ad 3. N. Maj. quia aggregatum ex attritione, & præcise amore Dei non continet totam rationem constitutivam contritionis; quia ratio constitutiva contritionis requirit, ut & ratio amoris Dei, & doloris detestativi sit super omnia; atqui in hoc aggregato ratio doloris detestativi non esset super omnia; quia illa attritio non esset ratione sui supra honestatem creatam, quam haberet pro objecto formali. ergo. Hoc quidem verum est, quod talis homo habens cognitionem actualem suorum peccatorum, quæ per attritionem detestatus est, eliciendo actum amoris Dei super omnia, eliceret hoc ipso contritionem; quia repugnat (ut communiter docent Theologi) ut quis actu ipso velit Deo summum bonum, & non detestetur malum, quod actu Deo malum esse cognoscit.

Opponit. secundo: Sæpe in Scriptura promittitur justificatio pœnitenti, ubi tamen non exigitur pœnitentia ex motivo charitatis. Sic Ezechiel. 18. v. 21. dicitur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet, & non morietur.* Sic etiam David 2. Reg. 12. proposito sibi peccato per Prophetam Nathan, solum dixit: *Peccavi Domino*, v. 13. & justificatus est, similia habent plura alia Scripturæ loca, & SS. Patres; ergo ad contritionem justificantem extra Sacramentum non requiritur dolor ex motivo charitatis. Conf. 1. juxta D. Thom. Contritio debet dicere displicentiam peccati perfectam; sed hæc haberi potest ex motivo etiam alterius virtutis, quam charitatis; ergo hoc motivum non requiritur ad perfectam contritionem. min. Prob. potest detestari aliquis peccatum ex motivo v. g.

Religionis cum tali displicentia, ut, si esset necessaria ipsius annihilatio ad cultum Dei, mallet illam, quam irrogare irreverentiam Deo; ergo potest haberi perfecta displicentia. Secundo: Petrus potest redire in amicitiam Pauli, esto eum non pœniteat ex motivo charitatis, ut paratus sit omnia in gratiam Pauli postponere; ergo etiam potest redire in amicitiam Dei, licet eum non pœniteat ex motivo charitatis, ut paratus sit omnia Deo postponere. Resp. Dist. Ant. *Promittitur justificatio, ubi non exigatur pœnitentia ex motivo charitatis explicite C. implicite N.* Ant. & C. quo sensu etiam explicandi sunt textus Scripturæ, & Patres. Quod autem in actu Pœnitentiæ extra Sacramentum, & Martyrium exigatur expresse motivum charitatis, illudque etiam textus Scripturæ citati implicite exigunt, patet ex Concilio, Scripturis, & Patribus pro Responsione cit. Ad 1. Conf. C. Maj. N. min. ad ejus prob. Dist. Ant. mallet annihilationem ex motivo Religionis *prout sibi bonam* con. mallet annihilationem ex motivo Religionis *prout Deo bonam* N. Ant. & C. ut habeatur perfecta displicentia peccati, quæ justificat, debet haberi, prout illa Deo bona est, non prout homini bona, atqui si habeatur prout Deo bona est, est ex motivo charitatis, ergo. Manifesta est instantia in peccatore, ita detestante peccatum ex metu gehennæ, ut mallet annihilari, quam cum peccato incurrere illas poenas, in quo Adversarii admittere non possunt, quod hæc displicentia sit contritio, non alia de causa, quam quod hanc annihilationem intenderet peccator, ut sibi magis bonam præ pœnis inferni; quamvis proprie loquendo non possit malle annihilationem sui, ut sibi bonam; quomodo enim annihilatio potest esse illi bona, quæ tollit ipsi suum esse, quod est fundamentum omnis boni, & ideo dixi: transeat. Potest autem homo proprie velle annihilationem sui, ut Deo bonam, amando Deum magis, quam se, & ideo potest proprie velle annihilationem sui ex motivo charitatis; non potest autem proprie eam velle ex motivo alterius virtutis, cum motivum aliarum virtutum sit honestas

itas homini bona, nec per hoc motivum magis homo amet Deum, quam se; sic homo per Religionem amat cultum Dei prout hic sibi colenti Deum bonus est, adeoque non amat magis Deum, quam se; ergo ex hoc motivo Religionis (idem est de aliis) non potest proprie velle annihilationem sui, ut sibi bonam. Ad 2. C. Ant. N. C. Disp. est; quia apud homines plura opera egregia merentur amorem amicabilem alterius, e contra vero nullum opus hominis ex se meretur amorem amicabilem Dei, nisi illud solum, quod ad hanc dignitatem est a Deo per gratiam, & destinationem divinam elevatum; atqui contritio ex motivo charitatis a Deo destinata est ad justificationem peccatoris extra Sacramentum, non vero actus aliarum virtutum, ut constat ex rationibus Responsionis; ergo per solam talem contritionem, non vero aliarum virtutum actus potest homo extra Sacramentum, & Martyrium redire in amicitiam Dei.

Opponit. tertio: S. Th. q. 86. art. 6. in corpore docet ad contritionem sufficere illam displicentiam, qua displicet peccatum, in quantum est offensa Dei, sed talis displicentia non nititur motivo charitatis. Secundo: Ad justificationem sufficit motivum universale; sed etiam aliarum virtutum motiva sunt universalia, ut patet in justitia dolente de peccatis, quia sunt injuria Dei. Ergo. Tertio: Si contritio detestaretur peccatum ex motivo charitatis, sequeretur, quod eadem contritio esset dolor, & amor; sed hoc dici non potest; ergo. Prob. min. Non potest unus, idemque actus esse in duplici specie; atqui si contritio esset dolor, & amor, idem actus esset in duplici specie; ergo. Quarto: Actus dolens de peccato, quia est summum malum, est actus perfectæ contritionis; sed talis actus non est amor; ergo aliquis actus contritionis non est necessario amor; ergo non necessario procedit ex motivo charitatis, consequenter non est similiter formalis amor Dei. Resp. ad 1. explico Angelicum: in quantum est offensa Dei, ut summe dilecti C. ut præcise rectæ rationi contraria N. M. similiter Dist. m.

& N. C. S. Doctor loquitur hic de displicentia efficaci, seu de vero odio peccati, non de quacunque etiam simplici displicentia; quod patet, quia ibidem requirit ad rationem poenitentiae videlicet perfectae, ut displiceat homini peccatum, prout est contra Deum super omnia dilectum: quod passim docent SS. Patres, ex quibus S. August. serm. 7. de tempore ait: *Poenitentiam certam* (id est vere remissivam peccati) *non facit nisi odium peccati, & amor Dei;* atqui contritio est poenitentia certa; ergo est odium peccati, & amor Dei. Ad 2. D. Maj. ad justificationem sufficit motivum universale supremi ordinis, seu charitatis C. inferioris ordinis, subdist. sufficit ad justificationem intra Sacramentum C. extra N. Maj. ad min. dico: quod licet aliquarum virtutum motiva sint universalis, non sunt tamen supremi ordinis. Ideo N. C. Sola contritio ex charitate procedens habet defacto promissam gratiam, quia illa sola est conversio ex toto corde. Ad 3. Dist. sequel. Maj. contritio esset dolor, & amor diverso respectu, & inadæquate C. eodem respectu, & adæquate N. Maj. sic. dist. min. & N. C. Respectu peccati esset dolor, respectu Dei dilecti esset amor, secundum duas distinctas & inadæquatas tendentias, quarum prima esset recessus a malo, altera accessus ad bonum. Ad prob. Dist. Maj. non potest unus actus esse in duplici specie adæquata, transeat. Inadæquata N. Maj. sic Dist. min. & N. C. licet enim contritio habeat duplicem formaliter distinctum tendendi modum per recessum, & accessum, quia tamen tendit sub uno motivo, & objecto formali charitatis, est unus in specie actus; quia ab objecto formali desumitur species. Dixi autem: *transeat*, quia non video implicantiam, cur poenitens dolere nequeat propter duplex motivum in actu primo adæquatum, v. g. propter *malitiam offensæ, & propter bonitatem divinam offensam*, talis dolor æquivalenter duplex erit in duplici specie in actu primo adæquata; erit enim actus poenitentiae specialis, & simul actus charitatis. Ad 4. C. Maj. Dist. min. talis actus non est amor formaliter,

&

& explicite C. implicite & universaliter N. min. & C. malum *simpliciter* dicitur per oppositionem ad bonum *simpliciter*; & *majus malum* per oppositionem ad *majus bonum*; *maximum malum* per oppositionem ad *summum Bonum*, quod est Deus; quia qui dolet de peccato, ut malo maximo per actum fugæ, dolet, quia est oppositum *summo Bono*, cui quodammodo amorose compatitur; ergo talis dolor est simul implicite amor. Unde observandum, quod licet amor soleat impedire dolorem, quando *est amor gaudii*, non tamen, quando *est amor compassionis*, quin potius tunc eo magis auget dolorem, quo magis est bonum amatum. In praxi tamen judicarem, ut in necessitate extrema vitæ periclitantis eliciamus actum contritionis, cum explicita tendentia in Divinam Bonitatem, quia securius procedemus.

Opponit. quarto: Ut peccatori infundantur aliæ virtutes supernaturales, non est necesse, ut priori actus earundem eliciat; ergo etiam, ut infundatur charitas, non est necesse elicere actum formalis amoris Dei, qui procedat ex motivo charitatis. Secundo: Possum ex motivo bonitatis divinæ detestari peccatum, qui sit solum odium peccati, & non amor Dei, sicut possum amare medicinam propter sanitatem, quin hoc ipso amem formaliter sanitatem; ergo. Tertio: Attritio, quæ dicitur a Trid. imperfecta contritio, non est simul amor formalis Dei super omnia etiam imperfectus; ergo nec contritio perfecta. Prob. C. Perfectum non dicit rationem specie diversam ab imperfecto; sicut puer non est specie diversus a viro; ergo etiam contritio non dicit rationem specie diversam ab attritione, consequenter nec essentialiter dicit formalem amorem Dei. Prob. rursus Ant. Potest unus idemque actus esse contritio, & attritio, si ex duobus motivis eliciatur, v. g. spei, & charitatis; ergo contritio perfecta non differt essentialiter, & specie ab imperfecta. Quarto: Licet Baptismus, & Sacramentum Pœnitentiæ requirantur ad justificationem, tamen sufficiunt, si talia sint in vo-

to; ergo etiam sufficit contritio, quæ sit tantum virtualis amor, seu in voto. Quinto: Potest actus amoris Dei super omnia aliquando justificare extra Sacramentum, qui non sit partim formalis dolor detestativus, sed tantum virtualis; ergo etiam potest contritio justificare extra Sacramentum, quæ non sit partim formalis amor Dei super omnia, sed tantum virtualis.

Resp. ad 1. Dist. Ant. ut peccatori infundantur aliæ virtutes supernaturales morales, non est necesse, ut pro priori actus earundem eliciat C. ut infundantur aliæ virtutes Theologicæ N. Ant. & C. Habitus enim fidei, & spei, si quis eos amitteret per hæresim, vel desperationem, recuperari non possent nisi prævie elicerentur actus harum virtutum. Quoad alias autem virtutes morales, & habitum charitatis disparit. est primo: quia virtutes infusæ non acquiruntur sine gratia sanctificante, nec gratia sanctificans acquiritur sine illis, cum illa sit radix, & natura omnium virtutum infusarum; quia autem ex dispositione divina ad gratiam sanctificantem acquirendam extra Sacramentum, & Martyrium, non sufficit actus formalis aliarum virtutum moralium, sufficit autem actus charitatis, per quem solum extra Sacramentum, se quis ad habitum charitatis, & gratiam disponere potest (*sive jam per actum prosecutivum amando Deum, ut summe bonum; sive per actum mixtum dolorose detestando peccatum ex amore Dei; sive per actum fugæ deflendo peccatum, ut malum maximum, cum implicita prosecutione Boni maximi illi oppositi*) ideo ad amissam per peccatum gratiam cum cæteris virtutibus recuperandam requiritur actus charitatis, sive contritio, quæ sit partim virtualis, partim formalis amor Dei super omnia. Secundo: Quia ut observat hic de Lugo, charitas eminenter continet reliquos habitus, eosque tanquam sibi subordinatos radicaliter emanat; ergo dispositio ad charitatem est virtualiter dispositio ad cæteras virtutes; ergo non requiruntur speciales singularum actus: contra nulla virtus continet eminenter aliam virtutem, minus chari-

charitatem, nec actus ullius virtutis est dispositio immediata pro habitu charitatis; ergo. Tertio: Quia peccator amisit gratiam avertendo se a *motivo charitatis*, scilicet a *fine ultimo*, non autem necessario amisit gratiam avertendo se a motivo aliarum virtutum; ergo conveniens erat, ut recuperaret gratiam convertendo se ad motivum charitatis, scilicet per actum charitatis. Ad 2. N. Ant. propter *ly: solum*, una cum assumpta medicina pro paritate. Nam hoc ipso quod doleam de peccato, ut Deo malo, amo Deum, sicut etiam hoc ipso, quod amem medicinam propter sanitatem, amo etiam ipsam sanitatem formaliter. Et licet, dato, non concessio, non amarem formaliter sanitatem, tamen adhuc amarem formaliter Deum per contritionem; cujus ratio est: cum enim ipsa divina bonitas in actu non tantum sit ratio formalis amandi, seu *objectum quo* aut *finis qui*, sed etiam *objectum cui*, non aliter movet, quam bonum amabile, ac proinde nequit movere ad actum detestativum peccati Deo mali, nisi ipse actus tendat in Deum etiam ut *objectum quod* amatum, adeoque hoc respectu sit formalis amor Dei; sanitas autem, quæ est pure *finis qui*, non movet ad *objectum cui*, adeoque non proponit se hoc ipso *amabilem ut quod*, cum æger non velit medicamentum ut *bonum sanitati*, sed ut *bonum sibi* ad obtinendam sanitatem, quam amat tanquam *objectum ut quod formaliter* per actum, quo intendit efficaciter sanitatem. Ad 3. C. Ant. N. C. quia attritio habet pro motivo bonitatem creatam, ut illa est bonum pœnitenti, tanquam *finem cui*, & avertatur malum, ut est malum homini immediate; at vero contritio ut prosecutiva habet immediate bonitatem divinam, ut illa ipsi Deo bona est, adeoque Deum, & pro *fine qui*, & pro *fine cui*. Ad prob. Dist. A. Perfectum, & imperfectum non dicunt rationem specie diversam, si conveniant in eadem ratione formali C. si disconveniant N. A. & C. Puer, & vir, quia conveniunt in eadem ratione formali specifica hominis, sunt pure accidentaliter diversi; at vero contritio, & attritio habent diversam specie

cie rationem formalem, seu diversa specie motiva: unum, quod est perfectum; alterum, quod est imperfectum; ideo sunt diversæ speciei. Sicut quia vermis, & homo habent diversas specie formas hic perfectam, ille imperfectam, sunt diversæ speciei. Ad prob. Ant. C. A. N. C. Sicut enim, quod unus idemque actus possit esse scientia, & opinio ex motivo utriusque elicitus, non sequitur, quod opinio non differat specie a scientia; ita nec hic sequetur. Ratio est: quia hæc motiva seorsim sumpta sunt ab invicem distincta specie, licet simul sumpta possint diversam speciem tertiam constituere, cum se ab eodem subjecto, vel actu non excludant; sicut ratio animalis, & ratio rationalis sunt respectu sui formaliter specie distinctæ, ex quibus tamen potest coalescere una specie essentia hominis. Ad 4. C. Ant. N. C. disp. est: quia Baptismus, vel Confessio in voto nihil aliud est, quam ipsa contritio formata charitate, quæ ad justificationem sufficit ex ordinatione divina, quæ nobis innotescit ex Scriptura, & Conciliis. At vero contritio, quæ sit pure virtualis amor, non est perfecta contritio, sed pure attritio; quia contritio, quæ pure est virtualis amor, habet pro objecto immediato, cui vult bonum, hominem; mediato vero Deum; cui subordinat hoc suum bonum. Quod prob. quia detestatio peccati ex motivo v. g. justitiæ erga Deum, est virtualis amor Dei; quia tendit in Deum pure mediate, cui subordinat honestatem justitiæ, quam immediate *vult homini bonam*: contritio autem perfecta cum debeat procedere ex motivo charitatis, tendit immediate in Deum, ut dicit actum prosecutionis etiam implicite, *cui vult bonum*; sed hic est formalis amor Dei; ergo contritio, ut est prosecutio, est formalis amor Dei; licet, ut dicit actum fugæ, sit solum virtualis, non hoc sensu, quod non habeat pro motivo implicite bonitatem divinam, sed quod eam non tangat explicite, quod NB. Ad 5. C. Ant. N. C. Aut Dist. Conf. Si per ly *virtualis* intelligatur implicite tantum tangens bonitatem divinam C. Si intelligatur, quæ nec implicite tangat bonitatem divinam immediate in se ama-

amabilem N. C. Cæterum dispar. est : quia actus amoris Dei super omnia ex dispositione divina habet hanc virtutem, ut possit hominem aliquando iustificare, qui potest haberi sine formali dolore detestationis: at vero contritio perfecta, cui hoc idem privilegium justificationis extra Sacramentum attributum est, non potest haberi, nisi sit charitate perfecta, elicitam ex motivo charitatis; ut doleat de offensa Dei, ut Deo mala est; atqui hoc ipso ut prosecutiva est, dicit formalem amorem Dei; ergo.

Quærit. 2. An & quomodo contritio in ratione amoris, & doloris debeat esse summa? dubium movetur proportionaliter ad quæstionem secundam supra propositam de amore; an sicut sufficit amorem Dei super omnia esse appetitive summum, ita & contritionem? utpote quæ includit amorem: an vero debeat esse intensive summa? ut voluere non nulli Rigoristæ. Ante Resp. Notand. primo. Dolor, & amorem juxta communem Philosophorum, & Theologorum divisionem posse esse dupliciter summum. Scilicet: *intensive*, & *appetitive*. *Intensive* summus amor, vel dolor dicitur, qui habet plurimos gradus intensiōis in teneritudine amoris consistentes; sicut calor intensive summus dicitur, qui habet plurimos gradus intensiōis in ratione caloris, & hic excessus est tantum *accidentalis*, sicut *accidentalis* est alicui qualitati intensio. *Appetitive* summus amor, vel dolor dicitur, qui suum objectum omnibus aliis objectis amabilibus, vel detestabilibus præfert, qui excessus vocatur *essentialis*, quia desumitur a *tendentia actus in objectum*, quæ est actui essentialis, sicut actus fidei ex modo suo tendendi in objectum est firmior, & certior, quam modus tendendi scientiæ; & hic rursus firmior, quam actus opinionis, qui modus tendendi his actibus est essentialis, eosque specificat. Hanc appetitionem D. Bonavent. vocat *intensionem objectivam*, alteram vero *intensionem subjectivam*, quod pro ejus, & aliorum textibus explicandis valere potest. Unde

Notand. 2. Hinc manifeste sequi primo: quod
appre-

appretiatio dicat aliquam comparisonem unius cum aliis objectis, non tamen semper *formalem*, quæ est, dum actu unum extremum præfert aliis objectis explicite enumeratis, ut si dicam: *Amo Deum plus, quam me, & mea bona &c. Detestor peccatum plus, quam pœnas inferni.* Quia sufficit comparatio virtualis, quæ præfert objectum aliis tantum in aliquo pure bono generico comprehensis, ut si dicam: *Amo Deum summe, vel super omnia: summe detestor peccatum; vel super omnia.* Sequitur secundo: quod amor *appretiative summus*, sit realiter separabilis a *summo intensive* (idem est de dolore) quia primo potest quis intensissime aliquid diligere, ita tamen, ut illud non præferat omnibus aliis objectis diligibilibus. Secundo: potest remisse diligere; ita, ut illud objectum præferat omnibus aliis. Denique tertio: potest eadem intensione diligere duo objecta, ita tamen, ut unum alteri præferat. Exemplum quoad prima duo est in patre, qui sæpe majori intensione amat equum, quam filium; majori intensione dolet, si amittat equum, quam si amittat filium; quia amittendo equum conqueritur, luget, quod sæpius non agit amittendo filium, & tamen magis appretiative amat filium, quam equum; similiter magis appretiative dolet de amisso filio, quam equo; quod patet ex electione; si enim deberet eligere alterutrum, potius eligeret amittere equum, quam filium. Quoad tertium. Exemplum est in eo; qui uno actu intenso, v.g. ut tria diligit Deum, & altero actu etiam intenso ut tria diligit proximum propter Deum; magis appretiative in actu secundo diligit Deum, quam proximum stante æquali intensione; quia propter quod unumquodque tale diligitur, & illud magis diligitur; juxta receptissimum Philosophorum axioma. Quorum ratio est: quia intensio, vel remissio actus multum pendet ab appetitu sensitivo, qui sæpius voluntatem, vel aliquem affectum vehementer impellit, vel etiam ab eo retardat: sic vehementer rapimur in amorem eorum, quæ sensui arrident; at vero appretiatio unius objecti præ altero oritur ex judicio

cio rationis, rationem formalem unius objecti meliorem, aut pejorem proponentis, quam alterius; five reipsa melior aut pejor sit, five tantum apparenter; unde frequenter contingit, ut hoc ipsum quod ratione præferimus alteri, sensum minus afficiat, ideoque voluntas minus intense amet objectum magis bonum, quod alteri præfert minori; quam alias amavit illud minus bonum, quod tamen sensum delectabat. Igitur

Notand. 3. Quod, ut contritio sit appretiative summa, in ratione amoris debeat Deum ex motivo bonitatis divinæ in se summe, & infinite amabilis præferre omnibus aliis bonis diligibilibus, ita, ut amans velit omnia alia bona potius amittere, quam Deum: similiter ut sit appretiative summa in ratione doloris detestativi, debet ex eodem motivo ita cum dolore detestari peccatum, ut illud postponat omnibus aliis malis detestabilibus, & dolens malit potius omnia alia mala tolerare, quam Deum offendere. Idcirco contritus per amorem, vult Deo affective, non solum bona illi intrinseca, sed etiam extrinseca, ut sunt Deo bona, Deoque placita; per dolorem vero detestativum averfatur, & fugit omnia mala, non quidem Deo intrinseca, cum malum Deo intrinsecum sit impossibile, & chimericum, quod quis prudenter averfari, & fugere non potest; sed extrinseca, ut sunt mala Deo, eique displicentia. Quia tamen is ipse amor, quo quis vult bona Deo, ut bona Deo, est amor amicitiae, & dolor, quo quis averfatur mala, ut mala Deo, eique displicentia, est dolor amicitiae, qui potest restringi *ad leges amicitiae necessarias*, vel etiam extendi *supra leges amicitiae necessarias*; ideo potest dupliciter sumi: si enim se extendat pure *ad leges amicitiae necessarias*, tunc amor ille includit affectum ad bona Deo sub obligatione gravi præstanda, & omnia præcepta gravia adimplenda; dolor vero ad omnia mala gravia, & graviter Deo displicentia vitanda, cum amicitia Dei per quodcunque letale amittatur, non vero per veniale. Quod si vero se etiam extendat *supra leges amicitiae necessarias*, inclu-

cludit affectum ad omnia bona, quomodocunque Deo placita, adeoque præcepta etiam levia implenda, perfectiora sectanda; dolor vero averfatur omnia simpliciter mala etiam leviter displicentia, imo minus placentia, adeoque venialia, & imperfectiones morales.

Notand. 4. Quod, ut explicarent Authores amorem, & dolorem, qui ad contritionem requiritur, summum, in diversas abiverint sententias. Prima est Adriani afferentis ad contritionem perfectam requiri summum amorem Dei, & dolorem intensive absolute. Secunda: Sot. quæ non requirit quidem summum absolute dolorem, & amorem intensive, sed summum respectively, five ut sit intensior, quam quivis alius dolor, cujuscunque alterius mali, & intensior amor, quam quivis alius amor cujuscunque alterius boni in hoc subjecto: unde aliqui deducebant requiri certum aliquem gradum intensiõis juxta proportionem auxilii divini, quem Deus noverit. Tertia: Cajet. exigebat ad contritionem, ut esset summa, aliquam notabilem durationem temporis. Quarta denique communis sententia docet, debere esse summam in ratione amoris & doloris appretiative. His positis Resp. ad quæstionem: Ad perfectam contritionem nulla requiritur certa intensio, sed sufficit substantia actus in quocunque gradu sit intensiõis. Ita D. Thom. in supplemento Quæst. 5. a. 3. In sed contra. *Quælibet contritio est gratia gratum faciente informata, ergo quantumcunque sit, parva, delet omnem culpam.* Et in Corpore. *Sic ergo dicendum, quod quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet.* Prob. 1. Script. Trid. & PP. Diligenti Deum, peccatori contrito contritione charitate perfecta simpliciter, & absolute, nulla facta mentione ullius intensiõis certæ; attribuunt justificationem; ergo nulla requiritur certa intensio. Prob. 2. Ut contritio sit amor Dei, & dolor detestativus peccati super omnia, sufficit, ut Deus omnibus aliis amatis & amabilibus præferatur; & peccatum omnibus aliis detestabili-

bilibus; atqui hoc potest haberi sine intensione summa, vel aliqua certa in contritione etiam remississima; ergo. &c. Prob. 3. Ut impleatur præceptum de diligendo Deo, non requiritur amor, ut sit elicitus cum summo conatu potentiae quoad intensiorem; ergo nec hoc requirit perfecta contritio. C. patet: sicut enim ille actus præceptus esset verus actus charitatis, ita hic dolor esset verus dolor perfectus charitate, seu contritio. Ant. est manifestum, quia alias tale præceptum esset nimis rigidum, imo si non absolute impossibile, saltem fragilitati humanæ minime consentaneum, quod redderet homines obnoxios immedicabili scrupulorum anxietati; cum nec ullus probabilitatem habere posset, an amorem cum summa intensione, & conatu, vel cum majore respectu cæterorum, aut jam elicitorum, aut eliciendorum actuum elicuerit; atqui nulum datur tale divinum præceptum; ergo. Prob. 4. Non potest requiri *summa intensio absolute*; quia hæc juxta sanam Philosophiam implicat: potest enim quilibet magis, & magis sine fine intendere suos actus; atqui nec *summa respective*, alias possent duo elicere æqualem contritionem, ita, ut unus justificaretur, alter non; eo, quod potuisset alter in his circumstantiis majorem conatum adhibere, non primus; alter aliquando intensiorem amorem circa aliud objectum elicuerit, primus non; item, qui intensius nunc amaret Patrem, quam ante Deum, vel intensius nunc doleret de morte Patris, quam ante doluerit de peccato, hoc ipso peccaret, quæ sunt falsissima. Denique nec *summa juxta proportionem auxilii divini*; quia in nulla alia materia intensio actus cadit sub præceptum; & sicut peccati mortalis actus, cujuscunque intensiōis sit, tollit omnem gratiam; ita contritio cujuscunque intensiōis sit, tollet omne peccatum; cum quælibet contritio sit proportionata ad aliquem gradum gratiæ, quilibet autem gradus gratiæ tollat omne peccatum; ergo non requiritur certa intensio.

Sed contra opponit. primo. Per contritionem perfectam debet Deus amari plus, quam omne bo-

num; & peccatum odio haberi plus quam omne malum; atqui ad hoc requiritur summus conatus poenitentiae, unde summa sequitur intensio; ergo contritio debet esse intensive summa. Conf. 1. Ad contritionem juxta Scriptur. requiritur amor, & dolor, qui sit *ex tota fortitudine*. Deut. 6. *ex tota virtute*. Marc. 12. *ex omnibus viribus*. Luc. 1. Atqui haec dicunt totum conatum poenitentiae, & consequenter summam intensiorem; ergo. 2. Contritio perfecta dicit amorem, & dolorem perfectum; sed non est perfectus, nisi sit intensive summus; ergo. Resp. Dist. Maj. debet amari plus *appretiative* C. *intensive* N. Maj. sic Dist. min. & N. C. per contritionem debet ita amari Deus plus aliis, ut praeferatur omnibus aliis, sicut & peccatum plus odio haberi, ut postponatur omnibus aliis malis; atqui hoc dicit appretiationem summam, non vero intensiorem; ergo ad contritionem non requiritur summa intensio, sed sufficit appretiatio. Ad 1. Conf. C. Maj. Dist. min. atqui haec dicunt totum conatum *in ordine ad appretiationem, vel intensiorem* C. *tantum ad intensiorem* N. min. & C. Quia contritio appretiat Deum super omnia bona, & depretiat peccatum super omnia mala, quod valde difficile est voluntati, quae multum adhæret delectabilibus, & terretur malis Physicis, idcirco magnam fortitudinem, vires, virtutem, requirit ad hanc appretiationem faciendam, quae est essentia ipsius contritionis, licet etiam robur requiratur ad majorem actus intensiorem, quae tamen separabilis est ab appretiatione; quod autem in his Scripturis, fortitudo, virtus, & vires, in ordine ad appretiationem summam eliciendam requirantur, non vero in ordine ad intensiorem, Ratio est praeterea: quia idem quoad substantiam praeceptum dilectionis est, quod proponit Matth. cum eo, quod reliqui duo Evangelistae proponunt: alias unus aliquid substantiale addidisset, alter omisisset; at Matth. 22. tantum proponit praeceptum dilectionis ex toto corde, anima, & mente; ergo. Ad 2. Conf. D. Maj. dicit amorem & dolorem *perfectum essentialiter* C. *accidentaliter* N. Maj. & sic Dist. m. N. C.

C. perfectio doloris, & amoris essentialis contritionem perfectam constituens est, ut sit super omnia, quod dicit appretiationem; perfectio accidentalis est actus intensio; unde licet hæc absit, dummodo maneat appretiatio, manet contritio perfecta essentialiter, quod sufficit, & requiritur.

Opponit. secundo. Quo quis intensius amat objectum, eo magis illud æstimat; ergo actus, qui debet appretiare objectum super omnia, etiam debet illud intensius amare super omnia. Conf. 1. Ut homo se disponat ad justificationem extra Sacramentum, tenetur facere quantum potest; ergo tenetur non tantum elicere appretiative summam contritionem, sed tantam etiam intensive, quantum voluntas cum præsentibus gratiæ auxiliis elicere potest, ut illorum virtuti definitæ actus perfecte correspondeat. Secundo. Catechism. Roman. part. 2. c. 5. N. 32. expresse requirit ad contritionem: *Illam adeo vehementem, acrem, intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit.* Similia habent alii Patres. Cypr. tract. de lapsis: *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus.* Sicut enim frigus intensum non potest expelli totum a calore remissio, ita nec peccata intensa a remissa contritione; ergo ad contritionem non sufficit appretiatio, sed requiritur determinata aliqua major intensio. Resp. Dist. Ant. quo quis intensius amat objectum, eo magis illud æstimat, quoad *circumstantiam*, & *accidentaliter* C. quoad *substantiam*, & *essentialiter* N. Ant. & C. potest enim dari essentialis appretiatio, & æstimatio objecti summa, quæ sit minor quoad intensiorem; sicut vicissim potest dari quoad intensiorem summa respectiva, quæ tamen quoad essentiam sit minor, si nimirum præferat suum objectum tantum aliquibus, non omnibus. Ad 1. Conf. Dist. Ant. *Tenetur facere quantum potest ad ponendum id, quod est prescriptum a Deo, & necessarium ad justificationem* C. *quod non est necessarium* N. Ant. & C. Ex destinatione divina ad justificationem extra Sacramentum necessaria est contritio, quæ sit appretiative summa,

non vero, quæ sit intensive; nec etiam ullibi præceptum est, ut quis cum tanta intensione actus quoscunque supernaturales eliciat, qui sint perfecte virtuti auxiliorum proportionati; ut probat Ratio 3. & 4. Responsionis. Deinde Scriptura petit eandem contritionem ab omnibus peccatoribus; sed non omnibus dantur æqualia gratiæ auxilia; ergo non petit, ut intensior eliciatur juxta proportionem majorum auxiliorum, ac determinata. Ad 2. expl. text. *requirunt vehementem, acrem, intensam in ordine ad remissionem etiam omnis pænæ temporalis, quæ quandoque remanere solet remissa culpa, & pænæ æterna; item ad augendam gratiam C. in ordine ad remissionem culpæ, & pure ad acquirendam aliquam gratiam N. Ant. & C.* Non negamus enim, quod intensior contritio plus de pænâ deleat temporali, & majorem mereatur gratiam, quam remissior, per hoc tamen non est necessaria intensior ad remissionem culpæ, sed quælibet sufficit, si sit summa appetiative; unde hæc intensior non præcipitur, sed suadetur. Ad paritatem de frigore disparitas est: quia frigus, & calor sunt formæ Physicæ pure sibi contrariæ secundum gradus intensiōis, ita ut singuli gradus, v. g. caloris a singulis oppositis frigoris expellantur, cum certi gradus possint stare simul, sic 4. gradus caloris stant cum 4. frigoris in tepido, quinque gradus caloris cum tribus frigoris, &c. unde ut expellantur quatuor gradus caloris ex subiecto, qui stabant cum quatuor gradibus frigoris, induci debent novi 4. gradus frigoris, ita ut subiectum fiat frigidum; ut octo: e contra vero contritio, & peccatum sunt formæ morales, quæ se non expellunt secundum gradus intensiōis, sed secundum suam substantiam meritorie, vel demeritorie; seu contritio in substantia qualiscunque sit, meretur gratiam sanctificantem, quæ etiam minima omne mortale sive intensum, sive non intensum, sive unum, sive multa pellit ex subiecto; sicut vicissim omne mortale superveniens gratiæ, quælibet sit, etiam minimum, pellit demeritorie omnem gratiam etiam intensissimam ex subiecto.

Oppo-

Opponit. tertio. Angelicus in 4. Dist. 17. q. 2. a. 3. docet contritionem debere esse maxime intensam, ergo. Secundo. Contritio est firmissima averfio a peccato, & firmissima adhæfio ad Deum summe bonum; sed talis averfio, & adhæfio est necessario intensissima; ergo. Tertio. Contritio magis, & intensius compungit, quam quæcunque attritio etiam intensa; ergo necessario debet esse intensissima. Quarto. Perfectior essentia actus requirit majorem conatum potentiæ; sed contritionis essentia est perfectissima, præ quocunque alio dolore; ergo requirit majorem conatum potentiæ, ergo majorem intensive. Resp. ad 1. expl. Angel. Docet contritionem debere esse maxime intensam intensione essentiali, quæ habetur ex objecto super omnia dilecto C. intensione accidentali, & subjective, quæ habetur ex majore conatu potentiæ N. Ant. & C. Instantia est in matre, quæ filium parvulum magis diligit intensione *accidentali, tenera, & sensibili*; majorem tamen natu filium magis diligit *appretiative*; quamvis enim non exhibeat ei signa dilectionis teneræ; quæ parvulo exhibet, si tamen in casu lamentabili alterutro privari deberet, mallet majorem in vita servatum: ita non refert, quod peccator creaturam valde intense diligebat amore tenero, & sensibili, dummodo Deum per contritionem præferat omnibus creaturis *appretiative*. Quod si tamen alicubi S. Th. docere videatur contritionem adeo posse esse remissam, ut non sufficiat ad contritionem, explicandus est *de remissione essentiali*, quæ habetur ex inferiori motivo, & reperitur in contritione imperfecta. Ad 2. Dist. Maj. contritio est firmissima adhæfio firmitudine essentiali, & objectiva C. accidentali, & subjectiva N. Maj. Dist. etiam min. talis adhæfio est intensissima essentialiter C. accidentaliter N. min. & C. Ad tertium Dist. Ant. Contritio magis compungit per excessum essentialem, quem habet ex modo tendendi appetitivo sui objecti C. per excessum accidentalem N. Ant. & C. attritio sæpe potest esse accidentaliter intensior, quam contritio; quia NB. magis possunt

apprehendi pœnæ inferni etiam sensibus subjacentes, quam bonitas divina; hoc tamen non obstante contritio est intensior essentialiter. Ad 4. Dist. Maj. perfectior essentia actus requirit majorem applicationem potentiae ad vincendum arduum motivi C ad intentionem actionis, N. Maj. C. min. Dist. similiter C. Perfectior actus est per se loquendo etiam magis difficilis, ex perfectione sui motivi, ad quam difficultatem superandam requiritur major conatus, sive victoria potentiae. Ratio est, & disparitas: quia perfectior actus, quoad essentiam specificatur, & est perfectior a motivo, motivum autem est Deus, ut summe dilectus, quod non dependet a sensibus; ut tamen potentia superet difficultatem motivi, non est opus, ut intense opereatur, quia etiam per actum remissum superatur difficultas motivi. Nec refert, quod peccator intense quoad plures gradus dilectionis creaturæ Deum offenderit, quia ad hoc compensandum non requiritur major intentio accidentaliter, sed sufficit cum meritis Christi essentialis intentio, quod nempe peccator Deum iterum præferat omnibus creaturis; sicut quando quis alterum pluribus diffamavit, in revocando sufficit dicere: *Omnia ea, quæ dixi, sunt falsa, &c.* Talis enim actus est quasi negativus, & pluribus æquivalens. Adde, quod gravitas peccati sæpe non desumatur ab intentione actus peccaminosi, sed a graviore inhonestate objecti, vel finis, vel circumstantiæ, sic cæteris paribus blasphemia etiam remissa est gravior, quam delectatio morosa etiam intensa.

Replic. Homo per peccatum summe Deum offendit; ergo etiam summe debet peccatum detestari, vel saltem tam intensam contritionem elicere, quam intensum prius actum peccati habuit, consequenter aliqua determinata intentio gradualis requiritur ad actum contritionis. 2. Contritio debet esse subjective intensissima, & cum tanto conatu potentiae elicitæ, cum quanto potest voluntas operari; ergo. Prob. Ant. Ipsa ratio dictat majorem requiri contritionem primo ad peccati gravissimi re-

remissionem, quam levis; Secundo: ad remissionem plurium peccatorum, quam unius; ergo. Idcirco August. monet Lib. de vera & falsa Poen. c. 19. *Consideret qualitatem criminis.* Et Ambros. ad Virginem lapsam c. 8. ait: *Secundum conscientiae vim exhibenda est poenitentiae magnitudo*, ergo. 3. Quacunque data contritione potest elici remissior sine fine; ergo nulla contritio est sine omni intensione; ergo requiritur ad illam intensio. Resp. ad 1. Dist. Ant. Peccator summe offendit Deum, in quantum illum postposuit creaturae, & depretiavit C. in quantum intensissimum elicuit actum, quoad gradualem illius intensiorem N. Ant. & C. unica morosa delectatio mortalis, licet in gradu sit remissa, est summe depretiativa Dei; ergo etiam unicus actus contritionis, licet in gradu valde remissa, est summe appretiativus Dei, ergo.

Dices: Delectatio morosa est subinde dilectio creaturae valde intensa; ergo & dilectio Dei, qua illa deletur, debet esse valde intensa. Resp. N. C. Disparitas patet ex dictis supra in responsione ad quartum.

Dices secundo: Non est dignus venia, qui remisse dolet de suis peccatis in intensis gradibus patris; ergo requiritur contritio in gradu etiam intenso. Resp. N. Ant. nam quisquis dolet de peccatis suis super omnia ex motivo charitatis, ita, ut vere quoad affectum paratus sit quodlibet potius malum pati, quam peccare, est venia dignus; sed dolor etiam remissus quoad intensiorem potest esse talis, ergo.

Dices tertio: Non videntur ista duo simul posse stare, ut dolor sit summus appretiative, & remissus quoad intensiorem, quod enim movet ad appretiationem objecti, movet etiam ad intensiorem actus; ergo actus contritionis debet esse intensissimus. Resp. N. Ant. Certum enim est inter actus contritionis, & charitatis posse dari remissos & intensos, qui tamen necessario, ac essentialiter debent esse maximi appretiative. Et certe, si illud, quod movet ad objecti appretiationem, æqualiter

etiam moveret ad actus intensiorem gradua-
 le, sequeretur; quod veluti appretiatio objecti debet
 esse summa, sic etiam deberet esse summa gradua-
 lis intensio actus, quod est falsum; ergo datur amor
 appretiative magnus, & intensive parvus. Instan-
 tia data est supra in matre filium quandoque par-
 vum diligente amore intensive magno, & appre-
 tiative parvo; e contra alterum factum jam adole-
 scentem eadem mater amat amore appretiative ma-
 gno, & intensive parvo; ita, ut vere amore suo
 grandiore parvo præferat, & parvum amet in-
 tensius. Non est autem alia hujus diversitatis ratio,
 quam quod ex diversis capitibus oriantur appretia-
 tio objecti, & intensio actus. Appretiatio enim
 oritur ex æstimabilitate, intensio autem ex magna,
 & vehementi applicatione, & conatu potentiæ er-
 ga objectum; ergo. Ad secundum N. Ant. ad prob.
 N. Ant. quia contritio etiam remissa est detestatio
 peccati *super omnia*; ergo fat est deletiva omnium
 peccatorum quoad culpam; Patres autem loquun-
 tur de poenitentia cit. locis, in quantum requiritur
 ad satisfaciendum pro omni poena, quæ etiam post
 remissionem culpam solet restare. Sicut ergo major re-
 quiritur poena pro gravioribus, vel pro pluribus
 peccatis, quam pro levioribus, vel paucioribus,
 sic etiam nunc requiritur major poenitentia: dum
 enim loquuntur de poenitentia: prout requiritur ad
 remissionem culpæ, non attendunt intensiorem gra-
 dualem actus. Ad tertium C. Enthym. Dist. illa-
 tum: ergo requiritur ad contritionem intensio ali-
 qua vage, & indeterminate, quæcunque illa sit,
 C. certa intensio & determinata N. Illat.. Aliqua
 intensio semper adest, neque hoc negat conclusio;
 sed negat certam ac determinatam requiri intensio-
 nem in sensu Adversariorum. Cæterum si possibile
 esset elicere contritionem sine omni intensione,
 (quod non stat cum Philosophia Aristotelis) ajo
 nihilominus, quod etiam talis contritio sufficeret
 ad justificationem. Quare licet Deus cognoscat ac-
 tum talem esse in certa intensione, non tamen
 cognoscit, ut necessaria, ac requisita a se.

Quærit.

Quærit tertio: An ad justificationem sufficiat solus amor formalis Dei super omnia? Ante Resp. Notandum certum esse primo: in Sacramento pœnitentiæ requiri dolorem formalem, nec satis esse dilectionem Dei super omnia sine formali dolore ad illud recipiendum. Ratio est, quia ex Trid. dolor constituit Sacramentum Pœnitentiæ, non secus ac ablutio Sacramentum Baptismi; ergo sicut requiritur ablutio formalis, & vera, non virtualis, ac metaphorica ad Baptismum; ita ad Pœnitentiæ Sacramentum constituendum formalis pariter dolor requiritur.

Certum est secundo, ad justificationem extra Sacramentum requiri etiam aliquem dolorem de peccato commisso: Constat ex Trident. Sess. 14. cap. 4. ubi post definitam contritionem ait: *Fuit autem omni tempore necessarius hic contritionis motus ad impetrandam veniam peccatorum.* Et constat etiam ex Scripturis; nam Lucæ 13. habetur: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Nec satis esse ad justificationem solum amorem sine dolore, seu pœnitentia, expressius constat ex aliis Scripturæ locis. Nam Deut. 4. habetur: *Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen ex toto corde tuo quæsieris eum, & ex tota perturbatione animæ tuæ;* ubi *ly: ex toto corde*, significat perfectam dilectionem, & *ly: ex tota perturbatione* denotat perfectam contritionem requisitam ad justificationem.

Certum est tertio: In amore Dei super omnia includi virtualiter dolorem peccatorum; non secus ac in perfecta contritione includitur saltem virtualiter dilectio Dei. Ideo enim in contritione continetur virtualiter amor Dei; tum, quia qui odit offensam, & malum alicujus, complacentiam quandam habet circa talem personam, & sic virtualiter amat illam; tum etiam, quia ex odio offensæ erga aliquam personam facile trahitur amor illius; atqui eodem modo, qui amat aliquem, habet displicentiam quandam de offensa, & malo illius, & ex amore erga aliquam personam facile trahitur displicentia, & detestatio offensæ illius; præsertim si

talīs offēsa menti occurrat: ergo sicut contritio perfectā est etiam amor Dei virtualis, ita e converso amor Dei formalis est virtualis contritio. Dubium itaque est: Utrum contritio virtualis inclusā in amore Dei super omnia sufficiat ad justificationem extra Sacramentum sine formali dolore peccatorum?

Resp. primo: Probabile est non sufficere. Prob. quia in loco adducto Deuteronomii 4. quæri debet Deus, tum ex toto corde, tum etiam ex tota perturbatione animæ. Et Ezech. 18. habetur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet.* Unde sequitur, quod vita non vivet, nec justificabitur sine dolore. Quod autem dolor ab his Scripturis requisitus debeat esse dolor formalis, & non satis sit dolor virtualis inclusus in amore Dei super omnia, ostenditur; quia Scripturis tribuendus est proprius sensus, cum commode potest: & ideo quando a Scripturis exigitur fides ad salutem, intelligendæ sunt de fide formali non virtuali. Conf. quia Aug. hæc habet: *Peccatores non possunt peccata sua redimere, nisi dolorem senserit animus, qui peccavit: hoc enim iustum est, ut qui contra rationem gavisus est, & secundum rationem patiatur mœrorem.* Et sane, ut docet Philosophus 2. Ethic. 2. Nemo peccat, nisi ut sequatur voluptates, & fugiat tristitias: omnis autem curatio faciendā est naturaliter per contraria; ergo cum pœnitentia statuta a Deo ut medicina peccati, debuit esse formaliter dolorosa, ut morbis mederetur. Advertendum tamen hic est, quod si dilectio Dei sit plena, & perfectā super omnia, & occurrat menti peccatum commissum, connaturaliter subsequatur dolor. Unde peccator non tam debet esse sollicitus de dolore formali, quam de perfectione amoris. Imo addo, quod si posita dilectione Dei super omnia, occurrat menti peccatum, & simul advertatur ad obligationem doloris formalis, impossibile est, quod dolor formalis non consequatur; quia impossibile est velle finem efficaciter, & nolle media necessaria: Atqui diligens Deum super omnia vult efficaciter illi complacere; ergo non

non potest illi displicere non ponendo dolorem peccati commissi, ad quem teneri habet advertentiam.

Resp. secundo: Non est improbabilis etiam sententia opposita sustinens, quod, qui recordatur peccati commissi; & diligit super omnia Deum, justificetur saltem per accidens etiam sine contritione formali, si non advertat ad obligationem dolendi. Prob. Quia videtur maxime congruere divinæ bonitati, ut cum omittitur dolor sine culpa, tunc contentus sit Deus amore perfecto, in quo dolor virtualiter continetur; præsertim quia Deus Prov. 8. dicit: *Ego diligentes me diligo*, & in Evangelio: *Si quis diligit me, ad eum veniemus*. Et I. ad Timoth. 1. dicitur: *Charitas esse finis præcepti, & vinculum perfectionis*. Unde qui habet charitatem perfectam, videtur esse in ultimo ex mediis, quæ nobis præcipiuntur ad salutem; atque adeo videtur sola dilectio ad justificationem sufficere. Conf. quia propositio 32. Baji damnata dicebat: *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non semper est conjuncta cum remissione peccati*. Atqui charitas, quæ est plenitudo legis, non requirit dolorem in eo, qui memor peccati commissi non advertit ad obligationem dolendi; ergo charitas in tali casu sine dolore formali justificat. Quod si homo memor peccati putaret se obligari ad dolendum, certe sine dolore non justificaretur; quia non satisfaceret huic obligationi putatæ. Si tamen diligens Deum super omnia non sit memor peccati jam obliti, probabiliter per solam charitatem, ut diximus, justificaretur.

Resp. ultimo: quamvis probabile sit, ad justificationem sufficere tam solam contritionem includentem virtualiter amorem Dei super omnia; quam solum amorem includentem virtualiter contritionem, nihilominus expedit, ut peccator ad utrumque actum, amoris & doloris, conetur præsertim in mortis articulo. Ratio est, quia alterutrum sufficere, speculative tantum loquendo, est probabile, & peccator debet in eo præsertim articulo adhibere
media

media certissima ad salutem, & non solum probabilia, & minus certa.

De dilectione erga proximum debita, ac de vitiis, quæ charitati erga proximum adversantur.

Quærit. primo: Utrum, & quonam pacto teneamur proximum diligere? Resp. de fide esse, quod proximus sit diligendus; dicitur enim Deuter. 6. *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; Et Joan. 12. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Quinimo proscripta est ab Innocen. XI. Thesis X. dicens: *Non tenemur diligere proximum actu interno, & formali*; nec non undecima, quæ habet: *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos*. Obligare autem tale præceptum existimat Ban. semel in anno; & Trull. cum aliis ait nos teneri pro tunc, quando urget tentatio odii contra proximum, quæ aliter superari non potest; sicut etiam in aliis eventibus, in quibus sub mortali tenemur illi auxilium ferre.

Hinc sequitur primo, diligendos esse non solum justos, sed etiam peccatores; etenim quicumque est capax beatitudinis, dicitur esse proximus noster; & recta ratio dictat, illis faciendum esse, quod nobis fieri cupimus, juxta illud Christi Domini. *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, eadem vos facite illis*. Solum damnati non debent diligere ex charitate, tum quia non sunt proximus noster; tum etiam quia recta ratio non dictat, ut illis velimus beatitudinem, a qua sunt perpetuo exclusi. Neque dicas; a Davide peccatores esse odio habitos, cum Psal. 18. dicat: *Iniquos odio habui*; & alibi: *In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ*. Nam David in peccatore solum odio habebat peccatum ex amore non solum Dei, sed etiam ipsius peccatoris: Etenim ex amore proximi provenit, ut odio habeamus id, quod ei malum est. Sequitur secundo non solum amicos, sed etiam inimicos esse diligendos, & quidem amore interno, & non solum

lum per actus externos, ut diximus; præsertim, quia Matth. 5. dicitur: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, & benefacite iis, qui oderunt vos.* Et ad Rom. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi, & in hoc imitamur Patrem nostrum, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos.* Notandum tamen ex hoc Christi Domini præcepto non teneri nos exhibere inimicis specialia signa benevolentiae; non enim propter offensam nobis factam efficiuntur melioris conditionis, quam reliqui. Unde fit teneri nos quidem non solum ad non odio habendum inimicum, sed etiam ad non præbendum signum ullum odii, denegando illi communes salutationes, quibus omissis præberetur signum odii: at non teneri nos per se loquendo specialiter salutare inimicum, illum alloqui, & familiariter cum illo versari, nisi forte id postulet ratio vitandi scandalum, aut nisi speretur, quod per salutationem odium deponat; cuilibet enim mandatum est de proximo suo, & quilibet tenetur illius scandalum, & ruinam vitare, quoties absque gravi incommodo potest: Confessarii tamen debent consulere poenitenti, ut sponte inimicum salutet, non solum ut Christum Dominum imitetur, qui pro inimicis oravit, sed etiam quia denegatio salutationis fere semper conjungitur cum odio, aut cum scandalo; & a fortiori scandalum, odium, & contemptus solet haberi, si inimicus non resalutetur: quod si aliquando aliquis sit longe superioris conditionis, ut Prælatus, vel Nobilis respectu subditi, vel plebeji, & non sequatur scandalum neque adscribatur contemptui denegatio resalutationis, certe nec tenetur illum resalutare post inimicitiam, sicut non tenebatur ante inimicitiam.

Rogabis: An teneamur inimico veniam concedere, si illam petat? Resp. Teneri quidem nos odium deponere, & signa benevolentiae communia illi exhibere, ut hætenus ostendimus, sed non teneri actionem contra illum coram iudice omittere, ut satisfaciat injuriæ, & damnis illatis; imo si spon-

te satisfactionem præbeat, adhuc licitum est satisfactionem juridice exigere præciso gravi damno illius, quod forte ex charitate teneremur impedire. Ita Valent. Sylvest. & alii apud Bonac. hic disp. 3. quæst. 4. punct. 3. contra Azor. docentem teneri læsum actionem injuriarum coram judice intermittere, si ille debitam satisfactionem exhibeat; cujus sententia regulariter consulenda est; tum quia raro sine odio vindicta coram judice agitur adversus inimicum; tum etiam quia id est conforme consilio Christi Domini: *Si quis percusserit te in maxillam, præbe ei & alteram.*

Quærit. secundo: Quonam ordine proximus diligendus est? Resp. Conjunctos magis diligendos esse quam extraneos, & inter conjunctos, qui magis sunt conjuncti. Quare cæteris paribus ante omnes diligendus est Pater, cui præcipua cura incumbit alendi, & instituendi filium. Secundo: Mater; quia Parentes ex D. Th. magis Deo assimulantur, nam post Deum illis debemus, quod simus, & vivamus. Tertio: Uxor, quæ una caro est cum marito. Quarto: Filii (quamvis talis ordinis perversio non sit satis ad mortale, propter exiguam inter has personas distantiam, ut docent communiter Theologi apud Bonac.) Quinto: Cæteri Consanguinei juxta gradum conjunctionis, ita, ut consanguinei præferantur affinibus. Demum reliqui ita, ut vir justus peccatori præferatur. Dixi tamen, cæteris paribus, nam si Mater sit benefica, Pater crudelis, illa est præferenda; Et multi putant contra D. Th. Bonac. & alios, præferri posse Parentibus eum, qui nos a morte liberavit: & alii putant contra eundem Bonac. Creditorem in extrema necessitate posse præferri etiam Parentibus. Sicut autem in rebus temporalibus præferendus est Pater carnalis Patri spirituali; ita in rebus spiritualibus præferendus Pater spiritualis Patri carnali, ut communiter docent contra Ban. Hic autem ordo servandus inter personas privatas; persona vero publica cuilibet privatæ præferri debet, ex Valent. & Bonac. quia vices communitatis sustinet; magnum

num autem bonum communitalis etiam proprio bono præferendum est. Notat tamen ex Less. Tambur. *Lib. 4. cap. 3. §. 5.* quod in rebus pertinentibus ad vitam, & naturam sustentandam in extrema, vel gravi necessitate, primo subveniendum sit Patri. Secundo Matri. Tertio Filiis. Quarto uxori. Quinto Fratribus, & aliis; sed extra necessitatem extremam, aut gravem in communibus necessitatibus succurrendum sit prius uxori, quia est una caro cum marito; deinde filiis, quibus tenentur Parentes alimenta præstare; tertio Parentibus, & quidem prius Patri, quam Matri, eo quod illis debeamus vitam, demum Fratribus, Sororibus, & aliis juxta ordinem assignatum.

Quærit. tertio. Quænam peccata commissionis, & omissionis charitati proximi opponantur? Resp. Peccata omissionis, quæ charitati proximi adversantur, sunt primo: Omissio amoris interni, & formalis, ut diximus. Secundo, neglectio salutis spiritualis, vel corporalis gravis tam propriæ, quam alienæ; unde contra charitatem peccat, qui in extrema necessitate spirituali proximi omittit illi succurrere, etiam si non possit aliter illi subvenire, quam cum periculo vitæ (modo sit æque certa spes illum juvandi) & qui in extrema necessitate corporali proximi non erogat illi eleemosynam. Tertio omissio correctionis fraternæ, quæ a Christo Domino præcipitur Matth. 18. quando scilicet culpa est certa, & gravis, & est spes emendationis. Peccata vero commissionis sunt: Primo odium tam abominationis, quam malevolentia; ubi notat Tambur. *Lib. 2. Method. Confess. c. 6. §. tertio.* Quod si velis inferre proximo malum grave, tenearis in Confessione aperire speciem mali; verbi gratia: si voluisti inferre mortem, infamiam, damnum in re familiari; quia diversa specie est malitia in his actibus, prout diversa sunt jura proximi ad vitam, famam, &c. Contra vero si desideres illi malum grave, prout malum proximi est, nolis tamen illud inferre, probabiliter non est opus explicare speciem mali; sicut nec etiam si gaudeas de malo proximi,

ximi, puta: de morte, infamia, dedecore, incendio, &c. sed satis est dicere, toties delectatus sum de malo gravi proximi, ut docent Valent. Bonac. & alii *parte 1. tract. de circumstantiis resol. 30. contra Pal. Suar. de Char. Dist. 6. sect. 2. N. 2.* & con. Ratio est, quia per hæc omnia lædatur sola charitas, qua tenemur proximum diligere, quin lædatur, aut desideretur læsio illius juris particularis proximi. Ubi notandum damnatas esse ab Innoc. XI. propositiones illas, nempe 13. quæ habet: *Sicum moderatione facis, potes absque mortali de vita alicujus trislari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Et 14. in qua dicitur: *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.* Nec non 15. quæ dicit: *Licitum est Filio gaudere de parricidio Patris a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.* Secundum peccatum commissionis contra charitatem est indignatio, quæ est dolor, quod bona temporalia quis habeat; & ira, quæ est irrationabilis & immoderatus appetitus vindictæ ob injuriam acceptam; isti tamen duo actus possunt cum debita moderatione exerceri juxta illud Psalm. *Ira-scimini, & nolite peccare.* Unde potest juridice exigi satisfactio deposito odio, ut diximus. Tertium est suo modo invidia, quæ est tristitia de bono alterius, vel gaudium de illius malo, quatenus proprium diminuit; differt autem ab æmulatione, per quam dolemus de alterius bono, non quia in illo est, sed quia nos illo caremus; quare æmulatio licita est, si dolor sit moderatus, & circa res licite appetendas. Et ideo Apost. dixit: *Æmulamini charismata meliora.* Quartum est discordia, quæ ex D. Th. est dissensio voluntatis a voluntate proximi circa bonum, quod quis tenetur velle; ut si pauperem volentem sibi providere sine justitia cupias, ut non obtineat intentum. Non est autem peccatum, quando quis probabiliter putet non esse bonum, quod

quod alter vult : quo pacto D. Th. excusat dissen-
sionem inter Paulum, & Barnabam, Actor. 15.
Discordia opponitur paci, & concordiae, & ideo est
speciale peccatum contra charitatem: Proverb. au-
tem 6. post sex, quos odit Dominus, numeratur
septimo loco is, qui seminat discordias inter fratres.
Quintum est contentio, seu altercatio verborum
cum proximo contra veritatem ad eam impugnan-
dam, proinde est quidam effectus discordiae. Sex-
tum est rixa, quæ est pugna privatarum persona-
rum ex mutua ira, & excandescencia concitata.
Septimum est seditio, seu dissensio civium, quan-
do scilicet una pars civitatis contra aliam insurgit
ad pugnam. Hæc differt a bello, quod est inter duas
Respublicas; & a Schismate, quia hoc est contra-
rium unitati politicæ Reipublicæ.

§. V.

MISCELLANEUM
SCRIPTURISTICO-CONTROVER-
SISTICUM

Super Textum hodierni Evangelii:

Quid vobis videtur de Christo? cujus Filius
est? dicunt ei: David. Matth. 22. v. 42.

Quæritur: An Christus vere fuerit, & dici po-
tuerit Filius David ex familia David Genealo-
giam ducens; cum non habuerit humanam origi-
nem nisi per Matrem? Nam Faustus hæreticus (ut
est apud August. *Lib. 23. contra illum, cap. 3. & 4.*)
asseruit Christum si non fuit genitus ex Joseph,
non potuisse esse ex familia David, quia beata Vir-
go non erat ex illa tribu, sed ex Levitica, cum es-
set cognata Elisabeth. *Luc. 1.* Gnostici autem hæ-
retici de stirpe Mariæ portentosum librum scripse-
runt, quem confutat Epiphan. hæresi. 26.

Ante Resp. Not. quod nomen Christi ex vi suæ
significationis commune sit, Reges, & Sacerdotes
significans, qui oleo ungebantur, & inde deductum
Brev. Script. Tom. III. B b est

est ad significandos justos & Sanctos ; quia gratia Dei unguuntur ; & inde tandem derivatum ad Messiam per antonomasiam significandum , quod Rex futurus esset & Sacerdos , ac Deus & homo oleo Divinitatis unctus , ut late Eusebius *Lib. 4. de demonstrat. Evangel. cap. 15.* & Nicephor. *Lib. 1. hist. cap. 4.* Ut vero nomen Jesu proprium fuit ad hanc personam in hac natura significandam impositum. Tertio : Potest hoc nomen dici proprium Redemptoris , quia nulli alteri tributum est , & hoc sensu contendunt aliqui hoc nomen , ut ita dicam , materialiter sumptum ita esse proprium Christi , ut nulli alteri antea fuerit impositum. Ita tradidit Galatinus *Lib. 3. de Arcanis cap. 20.* & Sanch. Pagnin. in *interpretatione nominum Hebraicorum* , quos secutus est Jansen. *c. 7. Concordiæ.* Resp. jam ad quæstionem ; Christus vere fuit , & dici potuit Filius David ex familia David Genealogiam ducens , licet non habuerit humanam originem nisi per Matrem. Ratio est , quia beata Virgo vere duxit originem ab Abraham , & Jacob ex tribu Juda per familiam David ; ergo & Christus Filius Virginis vere fuit Filius David. Ant. est certum , & de fide ; quia ex Scriptura constat Christum fuisse promissum Abraham *Gen. 18. & 22.* & Jacob. *2.* Constat etiam fuisse de tribu Juda *Gen. 29. & ad Hebr. 7.* & Filium David. *Matth. 1. ad Rom. 1.* & ex variis locis Evangeliorum constat , communem sensum omnium Hebræorum fuisse Messiam futurum fuisse David Filium. *Matth. 22. Marci 12. Luc. 20. Joan. 7.* Quod etiam satis convincitur ex promissionibus factis David *2. Reg. 7. & Psalm. 131.* quas in Christo fuisse impletas testatur Angelus *Luc. 1.* Denique etiam inter Gentes adeo hæc fama percrebruit , ut Vespasianus & Domitianus omnes , qui erant de stirpe David , interficere tentaverint , eo quod ex illa progenie Regem nasciturum audiissent , qui omnibus dominaretur. Euseb. *Lib. 3. hist. c. 11. & 15.* Hæc autem omnia non possunt in Christum convenire nisi ratione Matris , cum secundum carnem Patrem non habuerit.

Dices:

Dices: Christus dicitur in Evangelio Filius Joseph; ergo ut dicatur Filius David aut Judæ satis est, quod Joseph fuerit ex tribu Juda, & familia David etiamsi beata Virgo non esset ex illa tribu; quia Christus fuit veluti adoptatus Filius Joseph jure conjugii inter Mariam, & Joseph; hoc autem satis esse indicant Origen. *Lib. 1. super epist. ad Rom.* & August. *Lib. 2. de Consens. Evangel. c. 2.* Resp. Certum esse debere Christum non tantum hac ratione, sed quia vere carnem sumpsit ex Filia David, dici, aut vere esse ex familia David, ut benedocuit August. *Lib. 23. contra Faust. c. 8. 9. & 10.* & Euseb. *Lib. 8. de Demonstrat. Evangelica c. 5. & 6.* & indicat Athanas. *Lib. 1. de humana natura suscepta; non longe a fine;* Et probatur: quia alias sicut Christus non vere fuit, sed existimabatur Filius Joseph; ita non vere esset de tribu Juda; quod est contra Paulum: nec secundum veram successionem, & originem a David descenderet, contra illud Psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Quod testimonium de Christo interpretans Petrus Actor. 2. citat. *De fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus;* & Tertull. lib. de carne Christi cap. 21. similiter legit: *De lumbis David.* Constat igitur beatam Virginem contentam fuisse in lumbis David, & propterea Christum dici: *Fructum lumborum ejus;* quod exposuit Isaias cap. 11. dicens: *Egredietur Virga de radice Jesse, & Flos de radice ejus ascendet.* Supra enim ex Hieronym. & aliis Patribus interpretati sumus Virgam esse Virginem, Florem autem Christum, qui propterea dicitur: *Leo de tribu Juda, radix David.* Apocal. 5. Ac denique Paul. ad Rom. 1. *Qui factus est (inquit) ei ex semine David secundum carnem.* Nec interpretatio Origenis admittenda ulla ratione est; quia sola adoptio, vel potius existimatio non satis est; ut dicatur factus secundum carnem ex semine David; sicut non posset ullo modo dici, factus ex semine Joseph. D. Augustinus vero in priori loco solum dicit, si non esset alius modus explicandi locum Matthæi, illum

posse sufficere, consideratis tamen aliis Scripturæ locis certum est, quod diximus.

Sed hinc insurgit gravis difficultas: Sequitur enim Matthæum non recte narrasse Genealogiam Christi deducendo illam usque ad Joseph; quandoquidem hoc non satis est, ut Christus ostendatur esse ex familia David. Neque enim satisfacit vulgaris responsio Matthæum nimirum hoc fecisse, ut consuetudinem Scripturæ servaret narrandi Genealogiam per paternam lineam. Cur enim oportuit morem hunc in Genealogia Christi servare, cum mos naturæ in illius conceptione servatus non fuerit; qui ex Matre sine Patre procreatus est? Quod vero quidam ajunt, cum Matthæus Hebræis scriberet recens converſis ad fidem, non fuisse expediens, ut statim in initio Evangelii tantum mysterium illis proponeret: ne illos a fide deterreret; hoc inquam frivolum est. Nam statim in eodem capite primo Evangelii clarissime idem mysterium proponit dicens: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Responsio communis Patrum est: non oportuisse usitatum Scripturæ veteris morem in initio novi Testamenti statim immutari. Quia explicata origine Joseph, consequenter constabat Virginem esse ex eadem tribu; quia lege lata Numerorum ultimo scēminas necessarium erat viris ex eadem tribu in matrimonium dari, ita Chrysost. *humil. secunda in Matth.* Hieron. Anselm. Theophyl. Euthym. & alii in *Matth.*

Sed instabit aliquis, quia hæc lex non fuit universalis, nec semper servabatur; constat enim David duxisse Michol ex tribu Benjamin *Lib. 1. Reg. cap. 18. & Judic. 21.* Filii Israel Jurarunt se non datueros filias suas filiis Benjamin in uxores propter quoddam crimen, quod est signum, id facere antea licuisse, tam in illa tribu, quam in aliis. Ac denique certum est inter tribum Regiam & Leviticam sæpe esse contracta matrimonia, ut constat *Exod. 6.* Ubi Aaron accepit uxorem Elisabeth ex tribu Juda, & secundo *Paralip. 22.* Jojada Pontifex habuit uxorem Josabeth filiam Regis Joram. Unde

non

non video cur Phylo Judæus lib. 2. de Monarchia, versus finem dixerit: aliis quidem Sacerdotibus licuisse ex aliis tribubus uxores ducere, eo quod non expediret plebem in totum submoveri a Sacerdotum affinitatibus, pontifici autem non permitti, nisi ex sacerdotali genere uxorem accipere. Nisi fortasse Regiam tribum non excludat; quia regales foeminæ aliqua ex parte ex sacerdotali genere descendebant. Et augetur difficultas, quia lex citata ad summum præcipit conjuges esse contribules, non vero ex eadem familia, sic enim habet: *Nubant, quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus; ergo ex narratione Matthæi non potest colligi Virginem fuisse ex familia David; esto concedamus, esse ex tribu Juda.* Responsio communis est: eam legem habuisse locum in foeminis succedentibus in hæreditate paterna, ut plane colligitur ex cit. c. ult. Numeror. si occasio ferendi legem illam, & illius ratio consideretur; unde Septuaginta, & Chaldaica paraphrasis, clarius dixerunt. *Omnis filia hæres.* Idemque colligitur ex Tob. 7. Tunc autem oportuisse hanc filiam hæredem, seu unigenitam dari propinquiori, ut familia servaretur, ut indicatur in eod. cap. ult. Numer. in verbo illo: *Ducent uxores de tribu, & cognatione sua; & infra ut hæreditas permaneat in familiis, & a simili* colligitur ex Deuter. 25. & Ruth 3. & 4. Virgo autem Maria erat filia unigenita, & hæres Joachim, unde concluditur fuisse propinquissimam Joseph, atque adeo ex tribu Juda, ex familia David; hanc responsionem late & eleganter declarat Euseb. Emilianus homil. de Nativitate Mariæ. Sed adhuc non est evacuata difficultas; hæc enim responsio supponere videtur, quod probandum erat. Faustus enim vel quivis alius, qui negaret Virginem esse de tribu Juda, sed sacerdotali ex Patre Sacerdote, consequens est, ut negaret illam esse filiam hæredem; quia in tribu Levitica non erant hæreditates; ergo ex Matthæo nullum argumentum contra eum, qui hoc modo contenderet, sumi potest. Resp. igitur: Matthæum non intendisse eo loco probare Christi-

stum esse ex tribu David; sed simpliciter narrare historiam; supposuit autem id, quod eo tempore erat inter Judæos potissimum, Mariam scilicet fuisse filiam unigenitam, & hæredem, & ex eadem tribu & familia, ex qua erat Joseph. Et quia Judæi, ad quos scribebat, in hoc repugnaturi non erant, sufficiens esse duxit familiam, & lineam Josephi describere, & ex motione Spiritus sancti, cujus nutu scribebat, utilitorem Scripturæ morem servare voluit. Primo: Ut Scripturarum consensio, & convenientia in ipso statim novi Testamenti exordio appareret. Secundo: Ut inter Mariam, & Joseph verum intercessisse Matrimonium vel eo constaret, quod Josepho, ut capiti, deferebatur. Adde: Spiritum sanctum præcipuum sacrae Scripturæ authorem non tantum Matthæo, sed etiam Luca ad scribendam Christi genealogiam usum fuisse, voluisseque omnibus modis declarare Christum esse ex David, ut in sequentibus amplius declarabitur. Et hoc confirmat, quod Lucas c. 2. refert ascendisse beatam Virginem cum Joseph in Bethlehem civitatem David, ut describerentur tanquam de eadem stirpe generati, ut Hieron. notavit, & tanquam habentes propriam facultatem, & hæreditatem in illa tribu & familia, ut enim colligitur ex Joseph, *Lib. 18. antiq. cap. 1.* illa descriptio magis fiebat intuitu facultatum, seu hæreditatum, quam personarum.

Quærit. secundo: Utrum beatissima Virgo descenderit ex Juda, & David per lineam paternam, & non tantum maternam? Hæc quæstio instituitur propter S. August. qui dicto loco lib. 23. contra Faust. videtur sentire, ad veritatem sacrae Scripturæ, dicentis Christum esse ex Juda & David, retinendam fatis esse, si beata Virgo saltem per Maternam lineam ab illis descendisse credatur. Quod non displicet S. Th. q. 31. art. 2. ad secundum in fine. Resp. Beatissimam Virginem descendisse ex Juda, & David per lineam paternam, & non tantum maternam; ac proinde Christum vere esse filium David ex femine, & sanguine David. Et hæc est assertio Th. *in 4. dist. 30. 4. 2. a. 1. q. 3. ad 4.* Licet priorem sibi
haud

haud dispicere asseruerit loco supra cit. Et diserte asseritur ab Ambr. *lib. 3. in Lucam*, & Damasc. *lib. 4. c. 15.* & ab aliis Patribus, quos statim referam; & videtur satis probari ex promissionibus citatis. Nam si Christus per masculinam lineam descendisset ex Levi, potius ad illum, quam ad Judam, vel David pertinuisset promissio. Sed præterea probatur ex Paulo ad Hebr. 7. ubi affirmat Christum esse de tribu Juda, & negat esse de tribu Levi; ergo & beata Virgo fuit de tribu Juda, & non de tribu Levi absolute, & simpliciter loquendo; quia (ut dictum est) Christus non fortitur tribum nisi per Virginem; ergo descendit beata Virgo per lineam paternam ex tribu Juda, & non ex tribu Levi; patet cons. primo: quia absolute magis denominatur aliquis ex paterno, quam ex materno genere. Secundo: Quia saltem non potest vere de aliquo negari, quod sit ex illa tribu, seu origine, ex qua est Pater ejus. Christus autem, & consequenter Virgo simpliciter negatur esse ex stirpe sacerdotali, ut notavit etiam D. Th. *supra q. 22. art. 1. ad secundum.* Tertio: Quia distinctio tribuum in paterna linea conservabatur; ut indicavit D. Thom. *super ad Hebr. 7.* & clarius notavit Jansen. *in Concord. cap. 6.* Et potest facile ostendi: quia filiae Levi dabantur in Matrimonium filiis Juda, & e contrario, ut ostensum est; ergo ut tribus non confunderentur, per lineas masculinas necessario distingui debuerunt. Quarto: Denique confirmatur ex supra dictis: quia si beata Virgo fuisset filia Sacerdotis, etiamsi haberet Matrem ex tribu Juda, non habuisset hæreditatem paternam, quod est contra omnia supra dicta; ergo Joachim Pater Virginis non fuit ex tribu Levi; fuit ergo ex tribu Juda. Nam solum inter has tribus potest esse controversia. Neque August. in cit. loco contrarium dicit, quamvis confutando Faustum, ut illum convincat, varios modos explicet, quibus beata Virgo potuit ex David originem trahere. D. Thomas autem in priori loco cit. nihil aliud facit, quam Augustin. verba referre. Advertendum vero est testimonio Pauli & rationibus fa-

Etis recte convinci; Virginem per lineam Paternam descendisse ex tribu Juda. Quod vero eandem lineam traxerit ex familia David, non satis potest illo testimonio probari. Suaderi autem potest aliis testimoniis, quibus prædicatur Christus filius David, ejusque regni successor. Reliquæ etiam conjecturæ servata proportionem hoc satis demonstrant.

Quærit. tertio: Quibus præcipue Genitoribus descenderit Beata Virgo, & consequenter Christus ex David per lineam paternam progenitorum ejusdem Virginis. Resp. ex Nathan, & filiis ejus: quamvis verisimile sit aliqua alia via habuisse originem ex Salomone. Prior pars hujus Conclusionis non est certa, sed probabilis. Docuit illam Damasc. lib. 4. cap. 15. ubi etiam genealogiam describit, juxta quam, si vera est, genealogia Virginis est eadem, quam descripsit Luc. c. 3. exceptis tribus primis generationibus, scilicet a Levi usque ad Virginem: tamen a Levi usque ad Adam est omnino eadem: eam vero complevit Damasc. dicens, Levi genuisse Pantherem, hic Barpantherem, hic Joachim Patrem Virginis; unde juxta eandem descriptionem Joseph, & Maria erant in quarto gradu Consanguinitatis, non naturali, sed legali; quia Joseph dicitur fuisse legalis filius Heli, & pronepos Levi, qui erat Atavus Beatæ Virginis; sed hæc deductio Damasceni habet difficultates infra attingendas. Melius ergo confirmabitur responsio ex Luc. 3. Simulque deserviet ad conciliandam genealogiam Christi, quam ibi describit Lucas, cum ea quam Matth. cap. 1. describit. Primo ergo probatur responsio ex dicto cap. 3. Lucæ, ubi sic dicitur: *Et ipse Jesus erat incipiens, quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli, &c.* Ubi Evangelista deducit lineam usque ad Nathan filium David, & deinde usque ad Adam; sed verisimile est ibi narrare genealogiam Virginis, & non Joseph; ergo. Prob. min. primo: Quia ita exponunt illum locum graves, quamvis recentiores Authores Cajetan. Jansen. Dionys. Carth. Arias Montanus, Gagnejus, Palatius, & alii expositores. Matth.

Matth. 1. & Luc. 3. Galatin. lib. 7. cap. 12. Joannes Dried. lib. 3. de dogmat. cap. 5. part. 4. in fine. & Joannes Lucidus lib. 7. de emendatione temporum cap. 1. Cano. 11. de Locis cap. 5. Sot. in 4. d. 30. q. 2. art. 1. & idem sentit Canis. lib. 1. de Deipara c. 3. Ubi hanc sententiam ex Hosliandro refert lib. 1. Harmon. Evang. c. 16. Et probare videtur idem Erasm. Annot. in c. 3. Lucae. Citari autem solent in hanc sententiam Hieronym. vel Author lib. de Ortu Virginis, & Aug. lib. 2. de quæstion. Evangelior. q. 5. Sed his locis nullum est verbum de hac re. In libro autem 10. quæstion. Veteris, & Novi Testamenti q. 56. & lib. 2. q. 6. qui nomine Aug. in tit. 4. continetur, indicatur hæc expositio, quatenus ibi dicitur, cum Lucas ait: qui fuit Heli, non de Joseph, sed de Christo loqui; quod statim exponemus. Citatur etiam pro hac sententia Damascen. lib. 4. c. 15. sed immerito, illius enim sententia jam explicata est. Secundo: hæc expositio facile accommodatur textui. Cum enim Lucas ait: *Et ipse Jesus erat incipiens, quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Heli*, optime intelligitur illud relativum *qui*, non referri ad Josephum, sed Christum; qui dicitur fuisse Heli non filius, sed nepos. Cum enim Evangelista ex professo sermonem de Christo haberet, & solum per occasionem nominasset Joseph, non est credibile totam sequentem genealogiam ad Joseph, & non potius ad ipsum Jesum retulisse; ita ut verbum illud: *qui putabatur filius Joseph*, per parenthesis legatur, quæ constructio vere quadrat cum textu Græco, ubi non fit ascensio, seu narratio per relativa; sed solum per genitivos hoc modo: *Et ipse Jesus erat, ut putabatur filius Joseph* Τὸ ἡλίου. Quia vero Evangelista præmiserat Jesum non habere Patrem nisi existimatum, & Matris nollet mentionem facere, immediate transcendit ad Avum. Unde nihil obstat, quod in aliis generationibus ibi numeratis proximus parens referatur, id enim in Christo fieri non potuit, quia ascendendo non habebat Patrem verum, neque hominem progenitorem propinquiorem Avo; neque hoc est no-

vum in Evangelio, quia Matth. c. i. eisdem verbis numerans varias generationes interdum transit immediate ad nepotem, quia non decuit interjacentes numerare. Deinde etiam si exponamus illud relativum *qui*, referre Joseph; non est necesse, ut dicatur esse Heli, quia fuerit filius ejus naturalis; sed quia erat quasi legalis filius ratione conjugii cum Beata Virgine, cujus naturalis Pater erat Heli, sic enim interdum gener socerum suum patrem vocare consuevit. Est itaque verisimile, cum Matthæus narrasset naturalem genealogiam Joseph, quæ ad Christum comparata legalis quodammodo dici potest: Lucam e contrario veluti legalem originem Joseph, naturalem autem Christi descripsisse. Cum enim præmisisset Lucas Joseph non esse verum Patrem Christi; sed tantum existimatum; non erat, cur illius naturalem genealogiam, & non Virginis, & Christi secundum carnem referret. Et confirmari potest hæc expositio. Quia fere omnes Interpretes fatentur Joseph non fuisse naturalem filium Heli; quia Matthæus dicit fuisse genitum ex Jacob, & ideo alii dicunt esse adoptatum, vel legalem; multo ergo facilius exponi potest, quod sit filius, ut ita dicam, conjugalis, & quodammodo naturalis jure matrimonii, nisi quis velit priorem illam August. sententiam hic applicare dicendo; fuisse etiam adoptivum filium Heli patris Naturalis Virginis. Nec committitur æquivocatio, etiam si in aliis qui in illa linea describuntur intelligendi sint patres Naturales, quia non sine causa Evangelista usus est illo communi, & præciso termino, qui fuit Heli, qui fuit Matthat, &c. Et a verbo generandi, & alio simili abstinuit. Unde deveniendo ad Adam dixit; qui fuit Dei, cum tamen non fuerit proprie filius Dei, quod in omni sententia necessario dicendum est, ut notavit D. Thom. q. 31. art. 3. ad 3. Ultimo tandem suadetur hæc expositio. Quia non est verisimile Evangelistas omnino prætermisisse propriam, ac naturalem Christi genealogiam, quæ per Virginem, seu ejus Patrem texenda erat, præsertim cum non sit in Scriptura inusi-

tatum originem fœminarum describere quando singularis ratio occurrit. Sic enim Judith, illius fœminæ profapia describitur propter singularem excellentiam illius, & ad extollendam victoriam quam de Holoferne reportavit, quæ sicut in aliis, ita & in hoc Beatæ Virginis Figura fuisse videtur. Solet tandem Responso posita confirmari ex verbis Jerem. 22. ubi de Jechonia dicitur: *Non sedebit de semine ejus vir super solium David.* Unde videtur colligi, Christum, qui super solium David sedit, non fuisse de femine Jechoniæ, atque adeo nec Salomonis per masculinam lineam. Sed hoc testimonium non admodum urget, quia satis exponi potest commode de regno temporali Judæorum, in quo nec Christus Dominus Jechoniæ successit, ut cum Ambros. lib. 3. in Luc. notavit D. Thom. quæst. 3. 1. artic. 2. ad 3. Sed occurrunt in hac sententia, & in expositione posita graves difficultates. Prima est: quia videtur pugnare cum tota antiquitate, & communi Patrum sententia; tractantes enim loca Matthæi 1. & Luc. 3. omnes supponunt utrumque Evangelistam narrare Joseph originem, & ideo in his conciliandis admodum laborant; & quamvis diversas expositiones assignent, nullus tamen ante Joannem Annium dixit: illum Heli, cujus Lucas meminit, fuisse Patrem naturalem Beatæ Virginis, de quo tamen vide infra. Unde illa tandem a Patribus recepta sententia, quæ dicit, Joseph fuisse naturalem filium Jacob, legalem autem Heli. Fuisse enim dicuntur Jacob, & Heli, uterini Fratres, & Heli duxisse uxorem, & mortuum esse sine liberis, Jacob autem accepisse uxorem ejus, ut suscitaret semen Fratri suo, juxta Legem Deuter. 25. & ex illa genuisse Joseph, qui propterea dicitur filius Jacob naturalis, Heli autem legalis. Nec obstat, quod Joseph non vocaretur eodem nomine quo pater ejus legalis scilicet Heli, quod objicit August. lib. 2. quæstionum Evang. quæst. 5. hoc enim non erat necessarium, ut ipsemet respondet lib. quæst. in Deut. quæst. 46. Quia vero Jacob, & Heli diversos patres habuerunt, ideo distinctæ illorum gene-

nea-

nealogiæ ab Evangelistis narrantur. Cujus sententiae primus author dicitur fuisse Julius African. in epist. ad Aristidem; cujus meminit Hieronymus de viris illustribus; qui dixit accepisse se hanc historiam ab his, qui Salvatori propinqui fuerant secundum carnem. Sed eam prius docuit Justin. *q. 131. ad gentes*, sequitur Hieronymus *Matth. 1. Ambros. Luc. 3. Anselm. Beda, & alii fere antiqui in eisdem locis, Damascen. lib. 4. cap. 15. Nazian. in carmine de genealogia Salvatoris, Euseb. lib. 1. hist. c. 6. Nicephor. lib. 1. c. 11. & August. cum in illa sæpe hæsitasset, ut lib. 2. de Conf. Evang. c. 4. & lib. 3. contra Faust. c. 3. & lib. 28. c. 3. & locis supra cit. tandem vero lib. 2. retractat. cap. 7. 12. & 55. illam probat, & retractat aliam, quam prius docuerat; scilicet Heli fuisse patrem Joseph, solum ratione adoptionis, vel fuisse avum ex parte Matris, quod hæc revera nullo nitebantur fundamento. Prædictos denique Patres secutus est D. Thom. *q. 31. art. 3. ad 2.* & vehemens conjectura est, eos Patres, qui prope Christi tempora vixerunt, historiam hanc inquisivisse. Secunda difficultas est; quia hæc sententia supponit Heli fuisse Patrem Beatæ Virginis, cum tamen omnes Patres dicant illum fuisse Joachim, ut supra vidimus. Tertia est; quia juxta supra dictam sententiam Beata Virgo non descendisset ex Zorobabel, & Salathiel, quia hi fuerunt ex domo David per Salomonem in recta & masculina linea: consequens est contra Lucam, qui in genealogia, quam describit, hos duos constituit. Quarta & ultima est; quia sequitur ex hac sententia, Beatam Virginem non fuisse ex genere David, per regalem lineam: consequens autem videtur parum consentaneum Patribus, & Scripturæ. Ambros. enim lib. 3. in Luc. contrarium aperte affirmat; & Hieronym. Jerem. 22. in fine expresse dicit Christum fuisse de femine Sedechiæ per Salathiel, Zorobabel, & reliquos, & idem habet Zachar. 4. & Jerem. 38. aperte sentit Christum descendisse ex Salomone & Ezechia, & Theodor. Jerem. 22. in fine. Unde Bernard. in sermon. *Signum magnum* loquens de*

de Virgine, *ex regibus*, inquit, *orta, generosa ex stirpe David.* Et confirmari potest ex illo Psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, ubi ad literam sermo est de Salomone, & de Christo in persona ejus. Et hoc sensu videtur Christus dici in Scriptura esse ex semine, seu ex domo David Luc. 1. *Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.* Proprie enim domus David significat regalem prosapiam juxta communem phrasim Scripturæ 2. Reg. 7. 3. Reg. 12. & 13. & sæpe alias, & hoc modo dicitur Joseph de domo David, Luc. 1. & 2. & similiter semen David. Absolute dici videtur Stirps regia, quæ per Salomonem descendit.

Ad primam difficultatem Resp. Illam Patrum interpretationem esse quidem probabilem, non tamen certam, neque ab eis simpliciter affirmari; sed eo modo, quo ab Africano tradita est, qui his verbis suam expositionem concludit: *Sive res ita se habeat, sive alio modo ita existimandum est, quamvis certum desit testimonium ob id quod clarior, ac verior expositio proferri non potest, itaque non sunt fundati in certa aliqua historia, vel traditione.* Imo historia, quam Euseb. & Damascen. referunt, non consonat cum Evangelio Lucæ, ipsi enim dicunt Melchi genuisse Heli; Lucas vero inter Melchi, & Heli, ponit Levi & Matthat, ita ut Melchi genuerit Levi, Levi Matthat, hic Heli; ergo illa historia stare non potest, nisi fortasse mendosi sint codices, & Melchi posuerint loco Matthat. Imo in codice Damasceni alius est apertus error; ibi enim dicitur Melchi Filius Levi, cum tamen Lucas e contrario Levi dicat esse filium Melchi. Melius ergo sequendo hanc sententiam dixit Euthy. in *Luc. cap. 6.* Matthat duxisse uxorem, & ex eadem genuisse Heli, illo autem mortuo alium Matthat duxisse eandem; & ex ea genuisse Jacob, & ita Heli fuisse majorem natu, & prius duxisse uxorem; quo mortuo sine liberis, Jacob frater ejus eandem duxit ad suscitandum semen fratris, & genuit Joseph; & hoc modo nihil video posse objici contra hanc sententiam, quo falsa esse convincatur. Redditur autem dubia, & in-

cer-

certa; tum quia probabile est oportuisse fratres esse germanos, & ejusdem patris familiæ, ac hæreditatis, ut unus possit alteri semen fuscitare; ut recte ponderat Cornel. Jansen. tum etiam, quia ipsi met illius defensores inter se non consentiunt in explicanda illo modo genealogia Joseph. Nam præter dicta plures illum faciunt naturalem filium Jacob, legalem autem ipsius Heli. Ambrosius vero e contrario facit illum naturalem filium Heli, & legalem Jacob. Refert etiam Hieronym. suo tempore hanc quæstionem fuisse valde controversam, & quendam Judæum, qui se Christianum simulabat, solutiones quasdam quasi ex adytis, & oraculo detulisse, ut corda simplicium perverteret: ipse autem Hieron. rem ut dubiam, & controversam reliquit. Solum ergo videtur illa responsio probabiliter tradita: nihil autem obstat, ut aliqua expositio a posterioribus inventa, si faciliior, & expeditior appareat, præferatur. Addo conclusionem positam non pendere ex hac expositione recentiorum. Damasc. enim, qui antiquiorem sequitur, nihilominus nostram sententiam docet, cujus authoritas genuissima est. Ad secundam respondetur eundem fuisse Heli, qui Joachim; sive quia binomius fuit, sive quia in Scriptura, & usu Hebræorum, nomina Joachim, & Eliachim ut Synonima usurpantur 4. Reg. 23. 2. Paralypo. 36. Eliachim autem brevitatis causa dici potuit Heli. Ita Joannes Annius in commentariis Breviarii temporum, falso Phyloni adscripti, quem alii secuti sunt. Ad tertiam, Annius eo loco existimans cum Euthymio, Salathiel, & Zorobabel, de quibus Lucas, & Matthæus scribunt, esse eosdem, multa falsa & improbabilia de his genealogiis docet; quæ quia Scripturæ repugnant, & a Jansenio, & aliis satis refutantur, omitenda censui. Dicendum est ergo generationes illas, & personas omnes, quas numerant Matthæus a Salomone usque ad Jacob, & Lucas a Nathan usque ad Heli, esse diversas, ut constat ex numero generationum, & ex magna nominum diversitate, & ex Patrum interpretatione. Et ita licet in nomi-
ni-

nibus interdum conveniant, non oportet personas esse easdem. Quocirca Salathiel, quorum meminit Lucas, non sunt iidem, quos Matthæus recensuit, ut recte docuit Augustin. *lib. 5. q. in Deut. quæst. 46.* & ita non procedit difficultas posita. Ad quartam respondetur ea omnia, quæ in illa adducuntur, confirmare posteriorem nostræ assertionis partem; nimirum Beatam Virginem descendisse etiam ex Salomone, & ex aliis Regibus Juda per aliquam maternam lineam, ut recte D. Th. docuit *quæst. 31. art. 3. ad 2.* Ubi si attente legatur, totam nostram conclusionem astruit; approbat enim sententiam Damasceni asserentis Beatam Virginem, & Joachim Patrem ejus descendisse ex Melchi, qui a Nathan genus duxit. Subjungit vero D. Thom. *Tamen credendum est, quod etiam ex Salomone originem duxerit, secundum aliquem modum per illos Patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalem Christi generationem dicitur enarrare.* Hæc D. Thom. & est facilis conjectura. Nam illæ familiæ, cum essent propinquæ, sæpe matrimonio jungebantur, ut Damasc. & alii Patres cit. significant. Ex his colligo; licet certum sit Mariam, & Joseph fuisse ex eadem tribu, & familia, non tamen satis constare, in quo gradu consanguinitatis propinqui fuerint. Quidam vero prædictas duas sententias conjungentes dicunt fuisse consobrinos filios duorum fratrum. Admittunt enim Jacob, & Heli vere fratres fuisse, eo prorsus modo, quo affirmat communis opinio: sumunt vero ex nostra sententia Heli non fuisse legalem Patrem Joseph, nec habuisse eandem uxorem, quam Jacob, sed fuisse Patrem Virginis, & ita recte quidem concludunt, tamen rem incertam affirmant, quia sine fundamento has opiniones componunt.

Quær. quarto: An Christus non tantum ex sanguine Regio, stirpis, & familiæ David; sed etiam ex Sacerdotali originem duxerit? Resp. affirmative, cum Beatissima Virgo aliqua ex parte duxerit originem etiam ex tribu Sacerdotali; sed Levitica. Ita sentit. D. Thom. *infra q. 29. art. 1. ad 4. clarius q. 31. art. 3. ad 3.* Bonavent. *in 4. d. 30. art.*

1. q. 2. *in fine.* Anton. 4. part. tit. 15. cap. 3. §. 3. & est sententia Nazian. *carmine de genealogia Salvatoris.* Epiph. *hæresi* 78. *post med.* Hilar. *can.* 1. *in Matth.* Ambros. *lib.* 2. *in Luc.* & *lib. de benedict. Patriarch.* cap. 3. & 4. Augustin. *lib.* 83. *quæst.* q. 61. Prob. autem a nonnullis ex dictis Patribus, ex eo, quod Lucas narrat generationem Christi per Nathan, judicantibus illum fuisse Sacerdotem. Unde Nazian. cum dixisset David dedisse regnum Salomoni, de Nathan subdit: a Patre sacrificum duxit genus alter eodem. Et quod magis mirandum est. August. dixit hunc Nathan fuisse illum Prophetam, qui David reprehendit. Quod etiam asseruit Origen. *homil.* 28. *in Luca.* Lyra, & Burgen. Matth 1. idem Lyra, & Albert. Luc. 3. sed hoc ultimum merito retractatum est ab Augustin. 1. cap. 26. quia hic Nathan fuit filius David ex Bethsabée genitus, ut constat 2. Reg. 5. 1. Paralip. 3. & 14. non ergo potuit esse ille Propheta, qui reprehendit David propter adulterium; cum eadem Bethsabée, ex qua etiam natus est Salomon, qui nihilominus dicitur unigenitus matris suæ Proverb. 4. quia fortasse fuit primogenitus, ut colligi potest ex 1. Reg. 12. & interdum primogenitus more Hebræorum dicitur unigenitus, præsertim tempore infantiae, de quo Salomon in proverbiiis loquebatur. Vel certe dicitur unigenitus amore, & affectu, quia ita diligebatur, ac si esset unicus, quamvis revera habuerit fratres, non solum Nathan, sed etiam alios. Ex quo etiam aperte concluditur hunc Nathan non fuisse Sacerdotem, cum non fuerit de tribu Levi; unde recte D. Thom. dicta q. 31. art. 3. ad 3. vidit hoc argumentum non esse efficax ad probandum Christum aut Virginem esse aliquo modo de genere Sacerdotali, & recurrit ad symbolicam argumentationem, scilicet quod Lucas narrans genealogiam, per eum, qui habebat nomen illius Prophetæ, per quem Deus expiavit peccatum David, indicavit sacerdotalem dignitatem Christi, & aliqualem originem. Et ita tacite exponit Augustin. *lib.* 2. de Consen. Evangelistar. cap. 4. Secundo probari potest Respon-

sponsio ex Lucæ 1. ubi Elisabeth dicitur cognata Beatæ Virginis, quæ tamen erat ex filiabus Aaron. Sed neque hoc argumentum videtur omnino efficax, variis enim modis hoc potuit contingere. Primo quod Mater Elisabeth fuerit de tribu David, & hoc modo poterunt Elisabeth, & Maria esse cognatæ, etiam si Deipara nullo modo descenderet ex tribu Levi; & hunc modum indicat Ambros. *Lib. 3. in Luc. & Theophil. Matth. 1. & sequitur Dried. dicto lib. 3. de dogmat. tract. 3. cap. 5. part. 4. ad finem. Jansen. cap. 3. Concor.* Secundo vero modo fieri potuit, ut Joachim Pater Virginis acceperit Annam ex tribu Levi cognatam Elisabeth. Quem modum ex Hippolyto refert Niceph. *lib. 2. histor. cap. 3.* ubi dicit, Annam fuisse filiam Matthan sacerdotis, & si hoc verum est, satis constat Responsio posita. Tertio hoc esse potuit, etiam si Anna haberet Patrem ex tribu Juda, nam potuit habere Matrem ex tribu Levi; imo idem in Joachim accidere potuit. Quia (ut supra dictum) hæc tribus facile matrimonio jungebantur. Et hinc etiam vix fieri potuit, quin aliqua ex parte Beatissima Virgo ex Levitica tribu descenderet. Accedit conjectura sanctorum Patrum ex significatione sumpta. Decuit enim, ut Christus, qui futurus erat Rex, & Sacerdos, ex utraque tribu Regia, & Sacerdotali descenderet. Neque obstat, quod Paul. ad Hebr. 7. negat esse ex tribu Levi; intelligit enim absolute, & simpliciter; id est, per masculinam lineam ita, ut posset esse Sacerdos legalis. Sic enim inquit: *Ex Juda ortus est Dominus, nullus altari præsto fuit.* Quod intelligi necessario debet de linea masculina, nam multi Sacerdotes habuerunt matrem ex tribu Juda, ut de filiis Aaron constat; & eodem modo exponendus est D. Thom. ne sibi contrarius sit supra quæst. 22. art. d. ad 2.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Levitis præcepit Deus, ut in ara holocaustorum ignis perpetuo colluceret, neve unquam deficeret

Brev. Script. Tom. III.

C c

ret

ret flamma Lev. 6. Aræ cor, flammæ illi ardentem Deique, proximique amorem substitue, & hanc legis antiquæ figuram, & legis Evangelicæ summam facile intelliges, quam ille implevit, qui diligit.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: *Ascendens Jesus in naviculam transfretavit, &c.* Matth. cap. 9. a v. 1. usque ad 9. exclusive. Hodiernum nobis Evangelium doctrinas tam ad consolandos contra pusillanimitates, & quaslibet afflictiones, affectus; quam ad illustrandum, dirigendumque contra varias diversis temporibus exortas hæreses, & errores intellectum efficacissimas proponit; sunt namque quatuor afflictionum genera, quæ molestissimis hominem mordent, & excruciant curis, quorum posteriora prioribus subinde sunt magis intolerabilia. Primum est corporalis & externa calamitas tam late patens, ut sua mole nullum non obruat ordinem, statum, conditionem, & sexum, in mœrorem cunctum humanum genus conjiciens. Secundum est, conscientie sibi male consciæ carnificina, quavis afflictione corporis gravior. Nam sic animum angustis opprimit, ut universum orbem homini reddat exosum, in amaritudinem vertens omnia mundi suavia, jucunda, & delicata, quemadmodum videre licet in Cain, Achitophel, & Juda. Tertium molestiarum genus inducit inopia tam consilii, quam

quam præsidii, cum nullum his malis remedium in nobis reperimus. Postremum metus est, & diffidentia divini subsidii, quo fit, ut spem plerumque de clementia, præsidioque Dei deplorati rejiciamus. Quodsi primis duobus hæc postrema duo successerint, ut quis in exterioribus calamitatibus, aut conscientiae cruciatu, non solum a creaturis non recipiat solatium, verum etiam de divino difficiat auxilio, sarcinam adeo gravem efficient, ut ad sufferendum impares humanæ vires comperiantur. Malis his omnibus unum hoc Evangelium medetur, & obstat; contra calamitates externas quidem abunde consolari nos debet, quod solus Dominus Jesus ea facultate præditus sit, qua potest omnia mala procul a nobis, dum expedire videbitur, propulsare; conscientiae laniationam quid a nobis melius abigere possit, quam ineffabilis illa Christi clementia, qua paralytico citra præcedentium meritorum respectum, ultro cuncta peccata condonavit: stupendo insuper prodigio contestatus facultatem sibi competentem, hominibus remittendi peccata. Nostram autem insufficienciam, imbecillitatem, & auxilii penuriam sublevare, audito, quod fidem illorum, qui morbidum hominem adferebant in lecto, Christus intuitus miserum a malis omnibus absolvebat. Non difficulter denique diffidentiam auxilii divini retundit,

dit, & bene de Domino sperandi fiduciam auget, quod primo contuitu tam clementer affatur misellum; jubet bono animo esse insuper, & filium vocans. Quibus rebus, quæso, quid aliud significavit, quam quod omnibus sui copiam facere cupiat, & neminem a gratia Dei secludi, qui ipsam desideret; sicut per Isaiam 35. Dominus testatur: *Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate; dicite pusillanimis: confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis, Deus ipse veniet, & salvabit vos.* Eodem modo præsens Evangelium clarissimas contra diversorum temporum varios errores exhibet instructiones, & fidei fundamenta firmissima, quæ non observantes Hæresiarchæ, sectarumque antesignani in perniciosissimas hæreses foedissime sunt prolapsi. Cerdo, Apelles, Valentinus, Manichæus, & Apollinaris negabant Christum verum hominem assumpsisse. Contra vero Ebion, Cerinthus, Carpocrates, Paulus Samosatenus, Photinus, Arrius, cum suis sectatoribus Christi inficiabantur divinitatem. Rursus extitit & alia, sed vetus Novati hæresis, contendentis non patere lapsis resipiscentibus indulgentiam. Item Catabaptistarum factio parvulorum baptismum rejicit, eo quod propriam fidem haud dum testari, vel agnoscere infantes possint. Superfunt in hodiernum usque diem, & alii quam plurimi, qui

qui conciones Evangelicas de Christo, deque gratia novi Testamenti sic interpretantur, quasi quam minimum referret, quo quisque more vitam transigeret, modo credat in aliis nihil incommodare, aut obesse posse flagitia, fidem omnia dicto citius absorbere. Ab his, & ejus generis tam veteribus, quam novis pravis dogmatibus facili sese extricabit negotio, fidemque suam illibatam tuebitur, qui hujus Evangelii partes paulo diligentius observaverit. Pro cujus explanatione ulteriori sit

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Ascendens Jesus in naviculam, transfretavit. v. 1. Syriac. *Et conscendit navem, trajecitque, & venit.* Theophil. Vatabl. *Et ingressus navem, trajecit, ac venit.* Pagnin. *Et ascendit navim.* Rogaverunt Geraseni, ut Dominus a finibus eorum descenderet, ut superiori cap. annotavit Matth. Ipse autem nolens eis resistere, cum indigni essent Christum apud se habere, concessit, & ascendit in naviculam; id est, ut ait Abul. in navim, seu conscensa navi; & quia lacus ille enavigandus parvus erat, non magnas patiebatur naves, ideoque dicitur naviculam ascendisse. Et in Joan. ubi fit mentio navis, semper, ut advertit Salmeron, græce navicula apponitur; & notandum, quod tam magnus, & potens Dominus, parvam, & humilem naviculam ingreditur, quia lacus parvus & humilis erat, non tam attendens ad suam potestatem, quam loco & tempori se accommodans, ascendens. *Et venit in civitatem suam* v. eod. Nonnulli Nazareth Christi civitatem vocari putant, ut Luc. 2. 39. Hieronym. in comment. quod non improbat August. lib. 2. de consen. Evangelist. c. 25. monet tamen, si hanc se-

quamur opinionem, dicendum esse; Christum primum ivisse in Nazareth civitatem suam, deinde ex Nazareth rediisse ad Capharnaum, ubi hæc, quæ sequuntur, acciderunt. Alii, quod longius a vero distat, Bethlehem intelligunt, ut Sedul. lib. 3. carm.

Intravit natale solum, quo corpore nasci

Se voluit, patriamque sibi pater ipse dicavit.

Ibidemque paralyticum sanatum putat, melius eod. loc. idem Augustin. & Chrysost. Beda, Strabo, Hugo, Lyran. civitatem Christi vocari Capharnaum. Nam omnes tres Evangelistæ ita loquuntur, ut omnino significant recta eum via venisse, & statim ea, quæ de paralytico narrant, consecuta. Cur autem Capharnaum Christi civitas appelletur, non omnibus convenit. August. Beda, Strabo, Hug. & Lyran. existimant ideo ejus vocari civitatem, quia Galilææ metropolis erat, cui subjecta erat Nazareth Christi civitas; sicut Romanus appellatur non solum, qui in ipsa urbe Roma, sed etiam, qui in oppidis, quæ sub ejus jurisdictione sunt, aut habitat, aut natus est. Chrysostom. vero Theophyl. & Euthym. quod in ea urbe Christus frequenter habitaret. Tres enim illum civitates habuisse: Bethlehem, in qua natus; Nazareth, in qua educatus; Capharnaum, in qua frequentius commoratus est. Hoc probabilius. Sed cur Capharnaum dicitur civitas peculiariter Domini? *Et venit in civitatem suam.* Ratio patet ex dictis: quia eam elegit in sui habitationem, ut apparet in cit. Matth. loc. Zacharias Episcop. *Comment. in Evangelist. lib. 2. cap. 53.* sic ait: *Nunc ergo, quis dubitat, Capharnaum fuisse civitatem Domini, quam non nascendo, sed miraculis illustrando suam fecerat.* In nulla civitate tot miracula, & mirabilia operatus est Dominus, ut in Capharnaum, & ideo peculiariter hæc dicitur civitas sua, quia tantis donis, ac beneficiis eam sibi comparavit, ac coemit. Ait Dominus Salomoni de monte sancto, in quo erat constitutum templum Domini: *Elegi locum istum mihi in domum.* 2. Paralip. 7. Juxta traditionem Rabbiorum locus ille erat, in quo

quo Deus apparuit Abrahamo, quando obtulit Isaac in sacrificium, ubi promissionem de Christo, ac ingenti generatione accepit; ibique Jacob vidit scalam; ac proinde tot, tantisque beneficiis locum illum sibi Dominus adscivit, & comparavit. Cecinit Debora in suo cantico de campo victoriæ, a se consecutæ: *Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini.* Judic. 5. Locus, in quo adversariorum exercitus devastatus est, ibi insigniter mandat decantari laudes, tam illustri enim victoria peculiariter erat locus ille Domino consecratus.

Et ecce offerebant ei paralyticum. v. 2. Hic antequam paralytici mentio fiat, hæc Marcus verba subjungit: *Et auditum est, quod in domo esset, & confestim convenerunt multi, ita, ut non caperet eos domus.* Cum itaque Marcus dicit: *Auditum est, quod in domo esset;* satis significatur Dominum latentem ingressum fuisse in domum, priusque ipsum abdidisse se in domum, quam adventus ipse innotesceret vulgo. Verum, ut non potest latere sol, ita nec Dominus Jesus; rumor enim, ut fit, a paucis exortus, jam per omnem civitatem sparserat Jesum esse in ædibus. Cum itaque agnosceretur in civitate, quod Dominus erat in quadam domo, convenerunt multi. Quia ubi Christus adest, illuc accurrunt fideles, & devoti. Salmeron cum aliis vult, quod conveniebant, tanquam novitati studentes; vel ut ab infirmitatibus liberentur. Et non explicatur cujusnam esset domus illa, ut dicitur domus Simonis leprosi; quia Domini proprii nomen ad historiam non serviebat: ipseque illustrior est factus Christi hospitio, quam nomine proprio. Et quamvis illa multitudo conflueret propter miracula, tamen Christus prius incumbibat doctrinæ, & postea infirmitates sanabat; docens prius habendam rationem de anima, quam de corpore. Et notandum, quod licet Dominus advenisset ex navigatione, transfretavit enim mare ex ulteriores ripa, non statim, ubi primum ingressus est domum, ei apponitur cibus; sed prius eructat cœlestem

lestem prædicationem, ac infirmos sanat; ut ait Luc. cap. 5. v. 17. *Virtus Domini erat ad sanandum eos.* Cibus ejus salus nostra. Et cœlestis Princeps prius intendebat ad suorum utilitatem, quam de suo commodo ageret. *Et venit ad eum.* Luc. ait: *Et ecce viri portantes.* Illa particula *Ecce* denotat sollicitudinem horum hominum; qui cum audissent, quod Dominus curaret infirmos, ut ait Luc. *Virtus Domini erat ad sanandum eos*, statim habita opportunitate curationis accurrunt, ne occasio salutem impetrandi paralytico e manibus elabatur. *Ferentes paralyticum.* Matth. ait: *jacentem in lectulo.* Paralysis est dissolutio membrorum, ac nervorum, per quam homo ita fit impotens ad ambulandum, ac ad se movendum, ut animatum cadaver solum ad pœnam vivens: & ideo ab istis hominibus ferebatur, non in manibus, sed in lectulo; ne prætextu procurandæ sanitatis dolores, ac angustias hominis augerent. Et hac de causa, ut explicat Evangelista, *a quatuor ferebatur*, ut vectores commodiori modo hominem asportarent. Quod autem iste paralyticus, cum sanatus sit Capharnaum, distinctus sit ab illo, qui curatus est Jerosolymis in piscina, ut refert Joan. c. 5. multis argumentis comprobatur Chrysost. hom. 30. in Matth. Abulen. q. 5. & tanquam notum supponit Sylveir. *Et cum non possent offerre eum*, seu, ut alii legunt, *accedere*, seu, *appropinquare illi.* Tanta erat multitudo ad Christum confluens, ut nullo modo per januam possent illi homines ad Christum accedere. Quærenti Christum, ut ait D. Bonav. mundus ponit impedimenta. Sic Zachæus quærebat videre Jesum, quis esset, & non poterat præ turba. Lucæ c. 19. *Nudaverunt tectum.* Caritas omnia impedimenta rumpit, & nulla sunt, quæ veram fidem retrahant. *Nudaverunt tectum.* Apportantes infirmum rem miram, & novam aggrediuntur, ut notat Victor. Antiochen. tanquam maxime avidi sanitatis hominis, per scalas conscendunt ad tectum, quod in Palæstina non est acuminatum, sed multo magis planum. *Et nudaverunt tectum, ubi erat.* Detexerunt tectum ea ex par-

parte; in qua erat Jesus. Et perfodientes ipsam tectum, per funes demiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. Grabatus autem significat vilem lectum ex græco, ut notat Franc. Luc. Et in hac tanta diligentia maxime exprimitur magna fides, quam habebant vectores paralytici. Luc. vero ait: *Summiserunt eum in medium ante Jesum.* Nam Salvator, ait D. Bonav. in cap. 5. Luc. medium quaerit. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis.* Joan. 1. *Ego autem in medio vestri sum.* Luc. 22. *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.* Psal. 47. A quatuor hominibus apportabatur paralyticus in lectulo, ut scribit Marc. qui erant viri probi, pleni fidei, ut dicitur infra: *videns fidem illorum.* Et erant etiam repleti spe in Deum, & charitate in proximum. Et ideo mirabilem, ac inusitatam rem, ut per tectum demittant paralyticum, aggrediuntur; facile boni ad opus pietatis uniuntur, & se mutuo adjuvant, ut notat D. Bonav. in 5. Luc. juxta illud D. Paul. ad Gal. 6. *Alter alterius onera portate.* Mali autem non inter se conveniunt, nisi ad iniquum factum. Psal. 82. v. 6. *Cogitaverunt unanimiter simul: adversus testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum, & Ismaelitæ: Moab, & Agareni, &c.* Ubi Brunonius ponderat, quam miram iniqui in malum concordiam, unanimitemque habeant. Didac. Stella vult, quod iste paralyticus erat dives, siquidem, cum adhuc infirmaretur, habebat amicos. Sic ægrotante Joram, cum esset dives, venit ad eum Rex Ochozias 4. Reg. c. 8. Rex Syriæ, cum infirmaretur, Rex Ezechias statim ad eum munera, & nuntios misit. 4. Reg. 20. Pauper autem ille Ægyptius cum ægrotaret, relictus erat a suis, & nullus erat, qui daret ei cibum, & potum, nisi David ei subveniret. 1. Reg. 30. Quanquam hæc moraliter bene sint dicta, tamen in rigore literæ videtur, quod iste paralyticus sit pauper, nam apportabatur in grabato, quod græce significat vilem pauperum, ac egenorum lectulum. Ferebatur iste homo a quatuor, ut commodiori modo apportaretur. Morali-
ter per hos quatuor, quatuor Evangelistas intelli-

git Euseb. Gallican. *homil. in Dom. XIX. post pentecost.* Quia per istorum fidem anima Deo offertur, & sanatur. D. Paschas. *lib. 5. in Matth.* interpretatur quatuor virtutes cardinales, scilicet: Prudentiam, Iustitiam, fortitudinem, ac temperantiam, quibus anima sublevatur, ac deferitur ante Creatorem. Cardinal. Hugo *in 2. Marc.* ait: Quatuor portatores sunt, cognitio criminis, memoria peccati, timor supplicii, spes præmii. Vel quatuor vectores, ait ipse, sunt bona operatio, eleemosyna, venia aliis facta, oratio Sanctorum. Porro *ly ecce* rem grandem denotat, *offerebant paralyticum jacentem in lectulo.* Illud tamen notandum, quod vectores solum paralyticum offerunt, & nec ipsi, nec paralyticus, cui morbus usum loquelæ ademerat, aliquid a Domino rogant: nam ipsa miseria pro misero homine maxime cœlesti medico loquebatur, atque clamabat.

Et videns Jesus fidem illorum. v. eod. Quidam intelligunt relativum *illorum* tantum referri ad portantes. Unde Hieron. *Videns autem Jesus non ejus fidem, qui offerebatur; sed eorum, qui offerebant.* Verum rectius cum Chrysost. intelligitur simul referri, & ad portantes, & eum, qui portabatur, aut saltem ita referri ad portantes, ut non excludatur fides ægri; neque enim, inquit Chrysost. se portari, & per tectum demitti sustinuisset, nisi salutem sperasset. Adde: quod maxime movere debet, quod nequaquam dixisset illi Christus: *dimituntur tibi peccata tua*, nisi & ipse fidem habuisset; nam quanquam sanitas corporalis conferri alicui possit a Deo, & collata sit aliquando a Christo, solo intuitu fidei alienæ: spiritualis tamen sanitas, quæ in peccatorum consistit remissione, in adultis non accipitur sine propria fide. Quod ergo dicitur a quibusdam fidem alienam salvare aliquem, siquidem intelligatur de salute corporali, nullam habet difficultatem; quia fides aliena alicui impetrat a Deo sanitatem, etiam sine ejus, qui sanatur, fide: si vero de salute mentis accipiatur, maxime in adultis rationis usum habentibus, non potest intelligi fidem alienam salvare aliquem, nisi vel quia

im

impetrat ei a Deo fidem, qua salvatur; quomodo multi cum D. August. putant Stephanum impetrasse Paulo, ut ex persecutore fieret Apostolus; vel quia contemplatione fidei alienæ Deus credenti eam confert gratiam, quam eidem alias non erat collaturus ob fidei ejus imperfectionem, aut vitæ demeritum. Ex quibus patet, quomodo sane intelligi debeant authoritates quædam Sanctorum, qualis est ea, quæ in Catena Thomæ attribuitur Joanni Episcopo dicenti: *Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, ut intus, & extra sanaret hominem.* Similiter sententia Ambr. super Luc. *Magnus, inquit, Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata, cur apud te homo collega non valeat, cum apud Deum servus, & interveniendi meritum, & jus habeat impetrandi?* intelligendum enim, hos Patres ita loqui de fide aliena, peccatorum remissionem impetrante, ut non excludant fidem ejus, qui salutem consequitur. Quod ex Ambr. est perspicuum, subdit enim: *Disce, qui æger es, impetrare, si gravium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam, quæ pro te precetur, cujus contemplatione, quod tibi Dominus negare posset, ignoscit.* Atque in hunc modum intelligendum est, quod hic dicitur; Dominum propter fidem portantium remississe peccata paralytico.

Quæri autem potest, cur dicatur, fidem videns illorum: potius, quam videns hominis hujus patientiam, aut miseriam, aut videns indefessum studium illorum ad juvandum proximum, eorumque in proximum dilectionem. Et dicendum: non dubium, quin gratissima Christo fuerit offerentium charitas, & ægri patientia, cujus etiam miseria ad misericordiam misericordem Dominum permovit; fidei tamen tribuitur sanitas mentis, & corporis collata huic ægro, non solum ad commendationem fidei in Christum, sed etiam ob id, quod fidei propria merces sit consequi id, quod credit, & sperat. Unde postea frequenter dicit: *fides tua te salvum, vel salvam fecit.* Cum autem in Evangeliiis Salva-

tor

tor toties fidem commendat, non debet nomen, *fides*, quod varium habet usum, & significationem, accipi simpliciter pro credulitate, firmoque assensu eorum, quæ de Deo, & Christo credenda sunt, qualem fidem etiam dæmones habent; neque rursus accipi debet, ut idem sit, quod fiducia, quæ a spe aut nihil differt, aut perparum, quomodo multi in multis locis exponunt, & quomodo videtur accipi, cum dicit Salvator Matth. 17. *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi, &c.* Et Matth. 6. *Si fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei?* Nam cum dicitur de Centurione, non inveni tantam fidem in Israel: fides centurioni tribuitur, non tam propter fiduciam, quam habuit, quam propter opinionem & estimationem, quam habuit de Christo, credens illum tantæ esse virtutis, ut absens ægrum sanare posset. Sic & postea 9. isto c. Matth. cum duobus cæcis dixisset: *Creditis, quia hoc possum facere vobis?* Et deinde illis dicentibus: *Utique Domine*, responderet: *Secundum fidem vestram fiat vobis*; Manifestum est nomine fidei credulitatem, & firmam persuasionem potentiæ Christi significari. Non enim fiducia, quæ ad voluntatem pertinet, est credere, quod Christus posset cæcos illuminare; sed credulitas, quæ ad rationem & intellectum pertinet; proinde rectissime, ut apparet, dicitur nomine fidei in Evangeliiis, cum ei tribuitur salus, aut consecutio omnium, quæ volumus, complecti utrumque, nempe & assensum illum firmum in credendis de Deo, ac Christo, & fiduciam ex illius omnipotente Bonitate conceptam: quamvis in quibusdam locis magis videatur haberi respectus ad credulitatem, & assensum illum mentis, in quibusdam vero ad ipsam fiduciam. Ita enim duo hæc ad invicem cohærent, ut nec fiducia esse possit sine credulitate, nec credulitas sine fiducia quicquam impetret a Deo, utque fiduciæ magnitudo ex credulitatis perfectione nascatur. Certe dum dicimus: confido huic verbo Dei dicto Sacerdotibus: *Quorum remiseritis pec-*
cata,

ata, remittuntur eis; in verbo confido duo illa simul comprehendi videntur. Est enim sensus: adeo persuasus sum illud esse verum, ut inde etiam mihi certo sperem per Sacerdotes remissionem peccatorum. Non enim idem videtur esse, credo huic verbo Dei, si verbum *credo* proprie accipiatur, & confido huic verbo Dei. Sic ergo & hoc loco fides accipitur, cum dicitur Dominus vidisse eorum fidem; magnam enim de Christi potentia, simul & bonitate conceperant opinionem, atque ex hac opinione firmæ credulitate magnam etiam fiduciam atque spem consequendæ salutis, quam considerabant; quam de Christo opinionem & fiduciam declarabant; dum tantum laboris, & molestiæ non dubitarent subire, omni postposito pudore, ut ægrum Christo præsentarent. Dubitari tamen hic ulterius poterit, quomodo remissio peccatorum hic tribuatur fidei illorum, cum, ut est verisimile, de impetranda peccatorum remissione nihil cogitaverint, nihilque solliciti fuerint. Et primum quidem dici potest Evangelistas noluisse significare Dominum remisisse huic peccata propter fidem illorum, sed quod, cum vellet propter illorum fidem sanitatem corporis, quam illi sperabant conferre, prius illi remiserit peccata, quibus remissis, desideratam sanitatem ordine congruenti consequeretur. Secundo dici potest, & rectius, in hoc ægro, & offerentibus ipsum fuisse etiam implicitam fidem consequendæ remissionis peccatorum, & si de ea forte nihil affectu cogitarent; eo, quod crederent Dominum posse cuncta sanitatis corporalis impedimenta tollere, inter quæ erant & peccata: quodque crederent eum esse Christum, qui promissus erat fore Salvator a peccatis hominum. Observanda vero hic rursus Domini benignitas; non enim factum horum offerentium calumniatur, velut improbitatem quandam perfringentium alienam domum, ac sermonem interrompentium, aut velut declarationem imperfectæ in se fidei; quasi absentem absens curare non posset, sed velut fiduciæ erga se declarationem, pie illud, & benigne suscipit; quamvis illorum fides non-

nondum maxima esset, nec talis, qualis erat Centurionis.

Confide fili. v. eod. Seu, ut habet Syriac. *Bonus animo*, beneque spera, te a me miraculose sanandum, prius in anima, deinde in corpore ab ipso morbo ut explicant D. Hieronym. Paschas. Euthym. Theophyl. Et planum erat, quod si Deus animæ sanitatem dabat, etiam corpori medelam conferret; cum Dei dona sint perfecta, & consummata; & dum incipit benefacere, usque ad perfectum ducat. *Confide fili*, seu bene spera, etiam cum actualiter illi remittebantur peccata; volebat enim Dominus, quod cum spe in Deum donum reciperet, illudque retineret, ac conservaret. *Fili.* Mira benignitate filium vocat, quia ei dimittebantur peccata, ut notat Haymon, & Heric. Imo in toto Evangelio nullum alium, inquit Sylveir. lego filium vocari, nisi paralyticum istum. Ex quo, perguit ille, duplex mihi est conjectura: prima, quod iste erat prædestinatus, nam alias Christus eum filium non vocaret; secunda, quod iste erat maxime afflictus, & miserrimus.

Remittuntur tibi peccata tua. v. eodem. Seu, ut ex radice græca legendum est: *Remissa sunt peccata tua.* Tibi inquam jam per gratiam Spiritus sancti contrito, atque ad remissionem, & sanctificationem jam disposito. Nam sine dubio dum paralyticus ad præsentiam Domini ducebatur, concepit dolorem ac displicentiam suorum peccatorum; aliter non auderet coram tanto Domino apparere, neque ab illo salutis donum sperare. Notat Heric. vercordiam paralytici; audiens enim remissa peccata non dat gratias Deo: plus desiderabat salutem corporis, quam animæ. Maxime admiranda est Domini modestia, ut notat Chrysost. hom. 30. non enim dixit: Remitto tibi peccata tua, sed modestiæ causa per tertiam personam: *Remittuntur tibi peccata tua.* Porro duplici de causa Dominus, priusquam hunc paralyticum corporaliter sanaret, eidem dixit: *Remittuntur tibi peccata tua.* Primum quidem, ut significaret eum propter peccata in morbum hunc incidis-

cidisse, ac prius animæ, quam corporis sanitatem quærendam; passim enim Scriptura indicat, plerisque morbos ob peccata immitti. Unde & Christus illi, quem in probatica piscina sanaverat, dixit: *Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare, ne deterius tibi contingat.* Et D. Paul. ob indignam corporis Domini sumptionem multos apud Corinthios laborasse morbis, ac quosdam fuisse mortuos testatur 1. Corinth. II. Secundo his verbis Dominus paralytico remissionem peccatorum polliceri voluit, ut occasione obmurmurationis Phariseorum de sua potestate, & Divinitate apertius disliceret, nec jam simplex ederet curationis miraculum, sed, quod multipliciter attestaretur Divinitati ejus. Nam obmurmurantibus in corde suo Phariseis tribus modis factum est, ut Divinitatem suam, & potestatem declararet; videlicet demonstrando se videre cogitationes eorum, & sanitatem corporalem subito solo jussu largiendo, & per collatam sanitatem comprobando, se habere potestatem dimittendi peccata. *Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se, hic blasphematur.* v. 3. Scribæ *סופרים* proprie erant publici notarii, quorum officium erat, non solum publica instrumenta conficere, sed etiam sacras Scripturas incorruptas servare, earumque sensum interpretari, ut constat 4. Reg. 22. 8. 9. & 1. Esdræ 7. 10. 11. & Matth. 23. 2. & 1. Cor. 14. 20. Itaque iidem *σοφισταί*, id est, legis periti vocabantur Luc. 7. 30. & 11. 46. non item *νομοδιδασκαλοί* legislatores, ut quidam putant. Horum enim major erat dignitas; quemadmodum apud Græcos grammatici primum dicti sunt, qui literas noverant, id est, legere, & scribere; deinde qui auctores corrigebant, & interpretabantur, qui in omnibus, quæ de historiis, fabulis, auctorum sensu incidebant, judices erant. Theophyl. Vulgus autem etsi Jesum nihil aliud, quam hominem esse suspicaretur, tamen occasione illorum verborum nihil finistrum de ipso cogitavit. Simplicitas enim id adfert, ut ad calumniandum quis minus sit propensus; contra
vero

vero scientia cum superbia conjuncta facilem reddit hominem ad calumniandum. Unde Scribæ, & Pharisei legis scientia sibi placentes, & suam gloriam obscurari fama Jesu dolentes, mox in verbis Domini invenerunt, quod culparent. E Prophetarum enim, & Moyſis libris didicerant solius esse Dei condonare peccata. Dicitur enim Isai. 43 *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Itaque quoniam Jesum nonnisi hominem Scribæ putabant, arguunt eum blasphemie; & sane ita temperavit suum sermonem Dominus, ut si æquo fuissent in ipsum animo, merito non accepturi fuissent criminandi occasionem; non enim dixerat Dominus: *Remitto tibi peccata tua*, sed quo minorem occasionem impiarum cogitationum præberet, ac arrogantie notam effugeret: *Remittuntur*, inquit, *peccata*: quæ etiam Prophetæ, & Sancti cujuslibet ex Spiritu Dei loquentis verba esse poterant. Deinde sicut in Scripturis remittere peccata soli Deo tribuitur, ita & facere miracula. Frequenter enim in Psal. occurrit de Deo, *qui facit mirabilia magna solus.* Quare sicut intelligebant non obstantibus scripturis homines etiam miracula facere, Deo scilicet potestatem suam eis communicante, aut per eos operante; ita quoque intelligere debuissent Deum huic communicasse potestatem absolvendi peccata, qui propriam sibi potestatem miracula operandi communicaverat ei. Accedit: quod scripturæ veteris Testamenti passim per Christum promittunt peccatorum remissionem, quodque & Joannes Baptista palam, & frequenter inclamaverit Jesum esse Agnum Dei, qui tolleret peccata. Malitiæ ergo Pharisaicæ fuit, ex scripturis calumniandi quærere occasionem, ex quibus invenire potuissent, quod malis cogitationibus objicerent; idque in pejorem interpretari partem, quod sic dictum erat, ut apud æquum auditorem omni facile esset criminatione liberum. Porro quoniam blasphemie Dominum infimulabant dicentes absolute: *hic blasphemat*; notandus hoc loco usus verbi blasphemare in scripturis. Sicut enim in propria significatione

vociſ

vocis blasphemia non solum in Deum est, ita quoque in scripturis non solum blasphemia ad Deum refertur; est enim *Βλασφημεῖν*, hoc est, blasphemare, generaliter idem, quod maledicere, non solum superiori, quamvis illi maxime, sed tamen etiam æquali; & convitiis aliquem inceslere. Unde non solum homo dicitur blasphemare Deum, sed etiam homo hominem. Sic 1. Cor. 4. D. Paul. dicit: *Blasphemamur, & obsecramus.* Et Christum in cruce pendentem Scribæ dicuntur blasphemasse: *Blasphemabant*, inquit, *moventes capita sua.* Sic ad Ephes. 4. blasphemia pro maledicentia ponitur: *Omnis amaritudo & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis.* De blasphemia autem in Deum Scriptura dupliciter loquitur; uno modo, dum quis de Deo male loquitur tribuendo illi, quod ejus dignitati derogat, aut negando de eo, quod ei competit. Atque dum hujusmodi blasphemia, quæ directe in Deum est, significatur, verbum blasphemandi construitur, ut alias solet cum accusativo; ita, ut dicatur blasphemare Deum. Sic Levit. 24. *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* Isai. 1. *Blasphemaverunt sanctum Israel.* Et 4. Reg. 19. dicitur Ezechiae: *Noli timere a facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.* Altero modo de blasphemia in Deum loquitur Scriptura, dum quis derogat honori divino, tribuendo sibi, vel alteri, quod Deo proprium est, atque dum de hujusmodi blasphemia est sermo, verbum blasphemare absolute ponitur, ut hoc loco, & Matth. 26. Cum Princeps Sacerdotum, scissis vestimentis suis, exclamavit, dicens: *blasphemavit.* Aut cum accusativo, & præpositione in, vel contra construitur, ut Marc. 3. *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum.* Dicitur enim ibi blasphemare in, vel contra Spiritum, qui derogabat poenitentiae, & operationi Spiritus sancti, tribuendo eam dæmonibus, quæ manifesta Spiritus sancti operatio erat. Proinde hoc loco, dum dicitur apud Matth. *hic blasphemat*; sic est intelligendum: hic blasphemat in Deum, tribuendo

scilicet sibi, quod Deo soli competit, & ob id derogando divinæ dignitati.

Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: ut quid cogitatis mala in cordibus vestris. v. 4. Quoniam Scribæ, & Pharisei Dominum tanquam blasphemum apud se condemnabant, eo quod videretur sibi arrogare, quod Deo proprium esset, mox ostendit sibi competere, quod etiam Scripturæ Deo proprium esse passim docent, dum declarat se cor-dium esse inspectorem, quod similiter Deo proprium est, sicut remittere peccata. Scriptum est enim 2. Paralip. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Et in Psal. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Et 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* Proinde bene Evangelista Luc. cap. 5. Christi Divinitatem insinuavit, dicens: *Ut autem cognovit Jesus cogitationes illorum.* Perfectius vero eandem significavit Matth. dicens: *Cum vidisset Jesus cogitationes eorum;* plus est enim videre cogitationes, quam cognoscere, cum agnoscamus etiam cogitationes aliquorum ipsis nobis revelantibus. Perfectissime vero eandem significavit Marc. c. 2. dicens: *Dominum cognovisse cogitationes eorum statim, & suo spiritu,* hoc est, non alieno spiritu; quemadmodum Prophetæ spiritu non suo, sed divino quorundam cogitationes cognoscere, & videre potuerunt. Quanquam autem sola cogitationum revelatione satis Dominus confutaverat eorum de se malam cogitationem, quodque non immerito sibi vendicaverit potestatem relaxandi peccata; non dedignatur tamen & alia ratione idem ostendere manifestius, sanitatem ægro subito solo jussu conferens in confirmationem potestatis dimittendi peccata; & sane non aperte sibi vendicaverat Dominus hanc potestatem, tamen quoniam eam sibi vendicasse Pharisei intellexerant, ostendit evidenter eandem vere sibi convenire. Ubi observandum quomodo semper Dominus aliorum malitia in bonum aliquod utitur: quod enim imprimis aperte dicere non conveniebat, id jam occasione cogitationum talium commodum erat ostendere, & evidens facere.

Quid

Quid est facilius dicere : dimittuntur tibi peccata tua ; an dicere : surge, & ambula. v. 5. Porro hæc Salvatoris quæstio dupliciter distingui potest ex parte verbi : *dicere*. Primo modo communiter distinguitur sic : *Quid est facilius dicere ; dimittuntur, &c.* ut infinitivus *dicere*, construatur cum *facilius*. Secundo sic, ut conjungatur cum sequentibus : *Quid est facilius dicere ; dimittuntur, &c.* Atque hæc distinctio aptior videtur ; imo ea convincitur ex Marco, qui addit : *dicere paralytico*, ac sensum videtur habere paulo diversum a sensu prioris distinctionis, quamvis in idem coincidere possit. Intelligitur autem hæc quæstio dupliciter ; Teophylact. enim ita eam intelligit, quasi Christus putaverit difficilius videri Pharisæis, dicere : *surge, & ambula*, quam dicere : *dimittuntur tibi peccata tua*, eo, quod horum verborum effectus obscurus esset, & incognitus, atque ob id Dominum voluisse id, quod difficilius videretur ipsis, probare, quod facilius eis videretur, quamvis revera esset difficilius. Nam secundum eum dimittere peccata difficilius est revera, quam sanare paralyticum. Itaque secundum eum illud *dicere*, videtur sic debere accipi, dicere sine reprehensione, hoc est, ita aliquid dicere, ut de efficacia verborum redargui non possis, eritque sensus : utique dicetis mihi facilius esse dicere alicui : *Dimittuntur tibi peccata*, quam dicere : *surge, & ambula*, eo, quod illorum verborum veritas, & efficacia obscura sit. Ergo, quod difficilius vobis videtur, faciam, ut quod facilius apparet, & magis obscurum est, cognoscatis etiam esse ; verum hæc interpretatio non videtur conveniens, non enim apparet Pharisæos apud se cogitasse : facilius esse dicere : *Dimittuntur tibi peccata*, quam dicere : *surge, & ambula* ; cum illud tam difficile existimarent, ut Deo proprium esse putarent, & ob id Dominum blasphemiam insimularent. Proinde rectius intelligitur Dominum voluisse utrumque horum esse æque difficile, ejusdemque virtutis esse, ut habet Hieron. & corporis, & animæ vitia dimittere. Verbum autem *dicere* accipi tunc debet pro serio, &

efficaciter dicere. Quo verbo hic necessario Salvator usus est, nec dicere potuit: utrum est facilius remittere alicui peccata, an conferre solo jussu paralytico sanitatem; eo, quod de blasphemia arguebatur, quæ in dicendo consistit: quare ut ad illorum calumniam directe responderet, dicendum erat, quid est facilius dicere; & non, quid est facilius facere. Est ergo hic sensus: vos me arbitramini blasphemum, quod dicendo, remittuntur tibi peccata, judicetis me vindicare potestatem Deo propriam: sed vestrum requiro judicium, utrum horum duorum minoris est potestatis serio, & cum efficacia dicere: *Remittuntur tibi peccata*, an dicere: *surge, & ambula*? Non dubitem, inquit Jansen. quin utrumque sit æqualis, imo ejusdem potestatis, idque Divinæ, cum solius Dei sit verbo præstare, quidquid voluerit. Itaque eandem sibi potestatem arrogat, qui hoc serio dicere præsumit, quam sibi vindicat, qui dicit: *Remittuntur tibi peccata*, ut æque blasphemus sit, qui illud dicit, atque qui hoc dicit. Hoc tantum interest, quod ex conspecto ipso effectu secuto manifeste deprehendi potest non falso, & arroganter potestatem vindicatam, si quis dicat: *surge, & ambula*; non autem ita deprehendi potest, si quis dicendo *remittuntur tibi peccata*, eandem potestatem sibi vindicet. Quare ut certissimo cognoscatis me non arroganter usurpare potestatem remittendi peccata, sed eam vere habere, quam antehac nullus hominum in terra habuit, etsi & ego homo sim in terra conversans vobiscum; ecce efficaciam horum verborum *surge, & ambula*, vobis exhibeo, verbo hunc paralyticum sanum adeo reddens, ut ipse suum lectum auferens, integra valetudine sit a nobis abiturus in domum: Itaque, si non potestis me ob id blasphemum judicare, quod dicere præsumam huic; *surge, & ambula*: ipsa videlicet re declarante me habere eam potestatem, quam verba præseferunt: nec ideo blasphemum condemnare debetis, quod dicam: *remittuntur tibi peccata*, sed potius ex externo signo probare verum esse spirituale, & oculis non patens remissionem

pecca-

peccatorum signum. Ex qua explanatione patet, quam convenienter Christus illorum calumniæ responderit, & quam apte eorum crassum, cæcumque iudicium notaverit; eo, quod ea verba non calumniarentur tanquam blasphema, quibus solo iussu ægris frequenter sanitatem contulisset, cum eandem sanitatem præseferrent, idque apertius, quam verba illa, quibus promisit remissionem peccatorum. Advertenda autem hic prudentia Salvatoris; cum enim Scribæ cogitarent apud se, quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? non respondet: ut autem sciatis me esse Deum, & ob id posse dimittere peccata, sed

Ut sciatis, quia Filius hominis habet potestatem, &c. v. 6. Efficaciter probans ex ipsa cogitatione Scribarum, se verum esse Deum; nec tamen id ob humilitatis exemplum, ac invidiam declinandam exprimens, & simul se verum hominem comprobans, potestatemque dimittendi peccata competere sibi etiam quatenus homo est, non solum quatenus Deus. Remittit autem Christus quatenus homo aliter peccata, quam Sacerdotes; Sacerdotes enim solum remittunt tanquam ministri Christi, Christus vero remittit authoritative, & meritorie sua morte expians hominum peccata. Illud autem in terra auxelin facit; significat enim Filium hominis non solum habiturum potestatem, cum in cælo esset regnaturus, sed etiam habuisse, cum adhuc in terris versaretur in forma servi; offendit enim Phariseos, quod is, qui homo erat, in terris versaretur, sibi vendicaret potestatem remittendi peccata, quod solius Dei est, qui in cælis est. Unde ostendit filium hominis habere hanc potestatem, idque in terra. Porro hæc verba: *Ut autem sciatis, quia filius hominis, &c.* quidam accipiunt, ut sint verba Evangelistæ, quasi diceret: Ipsi dubitabant eum posse dimittere peccata; sed ut vos lectores sciatis ipsum habuisse hanc potestatem, tunc ait paralytico; verum rectius accipiuntur, ut sint verba Christi ad Scribas, quæ continuata fuerunt cum verbis, quæ subjunxit convertendo sermonem ad paralyticum

dicens: *surge, & ambula*; sed Evangelistæ interposuerunt illa verba *tunc ait paralytico* per parenthesin legendo, ut demonstrarent Dominum convertisse se ad paralyticum, dirigendo sermonem ad ipsum, postquam sermonis priorem partem direxit ad Scribas; itaque Christi locutio imperfecta fuit, efficaciam majorem habens, quam si perfecta fuisset. Habet enim aliquid vehementiæ oratio, in qua subito fit transitus a persona in personam. Supplenda est autem oratio hoc vel simili modo: respicite, & advertite. Cæterum hic duplex occurrit difficultas: primo, quomodo efficaciter Dominus probat se habere potestatem remittendi peccata, ex potestate curandi aliquem verbo, cum multi Sanctorum hanc habuerint potestatem, illam vero non habuerint. Secundo quomodo Dominus significat æque difficile esse dicere, *surge, & ambula*, & dicere remittuntur tibi peccata, cum Teophyl. post Chrysof. dicit revera difficiliorem esse animæ, quam corporis curationem; & D. August. super illud Joan. 14. *majora horum faciet*; majus esse opus asserat, ut ex impio quis fiat justus, quam creare cælum & terram.

Ac primum dicendum: Christum non simpliciter ex potestate curandi paralyticum probare etiam potestatem remittendi peccata, sed ex eo, quod sine nominis alicujus invocatione solo jussu, & cum authoritate præcipiendo curaret; quam potestatem non habuerunt aliqui Sanctorum, sed nec habere possunt, cum sit solius Dei. Deinde cum miraculum curationis paralytici ediderit Dominus in confirmationem potestatis remittendi peccata, efficaciter consequebatur eandem ipsum habere; cum miracula vera efficaciter comprobent id, in cujus attestationem fiunt. Sunt enim quasi sigillum quoddam Dei, quo aliquid Deus verum esse comprobabat. Ad secundum dicendum: majus quoddam opus ex se esse justificare impium, quam sanare ægrotum, cum illud ad spiritum, hoc vero ad corpus pertineat; ac ob id etiam, si hæc duo in seipsis tantum considerentur, facilius esse sanare ægrotum para-

paralyticum, cum id, aut simile naturali aliqua virtute fieri possit. Verum sanare paralyticum hoc modo, nempe solo jussu, & remittere peccata, si referantur ad eam causam, a qua sola hæc fieri possunt, æque sunt & facilia, & difficilia. Divinæ enim potentiæ utrumque æque est facile, a qua sola hæc fieri possunt.

Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam, v. eod. *Surge, tolle, & vade,* hæc tria verba ad evidentem curationis probationem Christus adjecit; nec enim videri poterat simulata, aut imperfecta curatio, qua impotens membrorum paralyticus surrexisset jussus, & lectum suum in humeros sustulisset, & in domum suam portasset, ut Chrysoft. annotavit. Non solum, inquit Jansen. surgere præcipit, sed etiam tollere lectum, ut quod fuit testimonium infirmitatis, fieret probatio perfectæ sanitatis. In domum quoque abire præcipit, ut ne gloriam suam quærere videretur, si illum apud se retineret; utque non solum præsentibus, sed etiam omnibus obvii miraculi evidentiam probarent, & sanitate sua domesticos lætificans fidei eis fieret occasio. Porro editum sermonem mox manifesta præsentaneaque vis consecuta est; non enim paralyticus paulatim, ac tandem, ægreque coepit se movere, sed ad Jesu vocem statim erexit sese, quasi nullam unquam sensisset paralytin, ac sublato in humeros lecto per confertam hominum multitudinem egressus est, novum & antehac invisum omnibus spectaculum exhibens, ut qui paulo ante velut exanime cadaver a quatuor bajulis lecto affixus portabatur, nunc gestiens & alacer tantæ etiam sarcinæ gestandæ solus sufficeret; cumque negatus fuisset locus adveniēti, datus est exeunti; sic enim dispensatione quadam divina utrumque expediebat, ut venienti obfistens turba fidei magnitudinem omnibus faceret manifestam, & datus per mediam multitudinem exeundi locus miraculi spectaculum omnium oculis subjiceret, ut notat Evangelista.

Et surrexit, & abiit in domum suam. v. 7. Super quæ Sylveir. ut vox Christi prolata est, statim, ac confestim, ut notant Marc. & Luc. sine ulla dilatione homo sanus factus consurrexit, & sublato lecto, ut notant Marcus, & Lucas, ut Dominus præceperat, absque eo, quod in hoc (ut perfectus obediens) aliquid reluctaret, vel responderet. Et notant duo citt. Evangelistæ; quod hoc præstitit *coram illis*, seu *coram omnibus*, ut ait Marc., id est, coram omnibus illis, qui suis cogitationibus de Christo obmurmurarunt, atque detraxerant; ut ita hoc visibili facto eorum protervia, ac error convinceretur. Et ibat, ut ait D. Lucas in domum suam *magnificans Deum*, id est divinæ virtutis magnitudinem publice confitebatur; & per medias vias omnibus occurrentibus celsitudinem divinæ potestatis in Christo proclamabat, illius pectus movente magis animi gratitudine, quam aliquo timore, qui ex Phariseorum supercilio proveniret; & tanta est istius miraculi excellentia, ut Tertull. lib. 4. *contra Marcion.* existimet, quod prophetatum fuit ab Isai. c. 35. *Ipsi videbunt gloriam Dei, & decorem Dei nostri, confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.* Quid autem his visis Scribæ vel cogitaverint, vel dixerint, Evangelistæ non commemorant, nisi eos intelligamus etiam comprehensos a Marco & Luca, qui dicunt omnes obstupefactos. Cæterum Matth. turbarum solum meminit; nimirum quod vulgus hoc miraculo conspecto magis obstupefactum sit, ac simplici animo Deum glorificaverit; cum Scribas forte, & Phariseos invidiæ quidam zelus occulte torqueret.

Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum. v. 8. Tria in præsentibus turbis consecuta commemorant; nempe stuporem, & admirationem summam, quam Luc. *ἐκστασις* vocat, timorem magnum ex stupore rei novæ prodeuntem; ac glorificationem Dei. Pro eo tamen, quod habet Matth. timuerunt, græce est *ἐθαύμασαν*, hoc est, *admiratae sunt*, unde videtur interpretes legis-

ἑ ἰσαμύνησαμ. Porro timoris aperte mentionem facit Luc. dicens: *Et repleti sunt timore.* In hujus autem paralytici curatione sensum aliquem spirituales requirendum, præterquam quod superius generaliter est ostensum, etiam præsens locus satis indicat. Docet enim hic Dominus se voluisse per corporalem curationem morborum confirmare potestatem suam ad remittendum peccata. Itaque sicut est paralyfis quædam corporum, quæ humore noxio nervos corporis, qui motus sunt organa, occupat, ac torpescit sic, ut, qui laborat hoc malo, vivum cadaver esse videatur, cum ad nullum usum habeat membra corporis sui: ita quædam est paralyfis animæ, cum scilicet voluptates, ac frigidissimæ rerum fluxarum curæ sic occupant omnes animæ vires, ut tota torpeat ad omnia pietatis officia, ita affixa grabato cupiditatum carnis, in quibus conquiescit, ut vivens mortua sit, atque ex sese nullum habeat robur erigendi se a rebus terrenis ad cœlestia, aut adeundi medicum animarum. Talis igitur anima, si agnito morbo suo humana arte immedicabili cupida fuerit sanitatis, seipsam curet cum summa fiducia prædicatorum, pastorum, & justorum hominum institutione, & oratione deferri ante Christum, eique commendari: & quoniam turba carnalium hominum, & carnalium cogitationum impedimentum præstat accedendi, curet se subvehi a carnalium commercio, sicque humiliter demitti ante Jesum, morbum suum omni deposito noxio pudore, illi plene & palam detegens: qui non solum peccata remittet, unde paralyfis illa, & dissolutio virium nata est, sed & vires largietur tantas, ut non tantum surgat, sed etiam lectum, hoc est, corpus, in quo quiescebat, ad omnem boni operationem languescens, tollat, veluti in humeros suos, dominans jam illi, cui prius serviebat, neque jam ut prius, bajulis opus habens, sed suis pedibus ambulans, quocunque agit illam Spiritus Christi, nec alio ambulans, quam quo jussa est. Ambulat autem, idque coram omnibus, atque in domum suam vadit, dum virtu-

tum profectibus semper ad meliora aliis etiam videntibus progreditur, ingrediens in requiem conscientiae, secundum illud Psalmistae: *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi;* expendens apud se beneficii accepti, & bonitatis divinae magnitudinem, ac ob eam & privatim, & publice Deum glorificans. Porro nostrum fuerit, non Scribarum, sed simplicis turbæ sequi exemplum, ut & ipsi glorificemus Deum, non solum quando nobis sua clementia adimit morbos animi, verum etiam cum alios videmus ejusdem bonitate a pristinis vitiis resipiscere; admirandumque est nobis, quod talem potestatem dedit hominibus, ut & ipsi possint remittere peccata.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Non videntur combinabilia, quæ enumerant Evangelista Matthæus, Marcus, & Lucas tempore curationis paralytici. Nam post hoc miraculum statim conjungit vocationem suam Matth. *Cum transiret inde Jesus.* Et Luc. ait: *Egressum ad mare.* Post hæc Marcus mox convivium, & quæstionem discipulorum Joannis exortam: *Quare nos & Pharisei jejunamus.* Et denique statim subdit Matth. *Hæc illo loquente ad eos; ecce Princeps unus accessit, qui est Archisynagogus.* Respond. breviter cum Sylveir. Maldon. Janf. & aliis, quod non omnes Evangelistæ hac in re ordinem temporis sint secuti, quæ tamen omnia suam habent connexionem in Matth. textu.

ANTILOGIA II.

Videtur Christus minus potentiae sue divinae hic fidisse navicula utendo, cum tamen Joann. 6. & Matth. 14. *Et ipse super aquas ambulaverit,* & Petri pedibus marinos vortices inclinaverit, ut iter liquidum humanis gressibus solidum præberet obsequium. Respondet primo D. Chrysostom. hom. 30. *Cum posset, ait, pede transire, navigio consenso trajecit: non enim*

enim semper signa facere volebat, ne humanitatis suæ mysterio derogaret. Erant in Christo Domino duæ naturæ, divina, & humana, & de utraque hæretici dubitarunt: de divina Arriani, de humana Manichæi asserentes, non verum corpus, sed phantasticum assumpsisse. Opus ergo erat, ut non semper se proderet divina; quia homo alias non crederetur: ac proinde si multoties signa edidit divinæ naturæ, tamen humanam ostendere debuit. Et ita sæpe Christus abscondebat suam potestatem, ut carnis veræ manifestaret infirmitatem, atque ita frequenter se infirmis hominibus conformabat. Unde post resurrectionem comedit, & bibit, non egens, sed ut veritatem corporis ostenderet. Luc. 24. Secundo D. Petrus Chrysol. serm. 50. *Nonne ipse est, ait, qui fugatis fluctibus maris profunda nudavit, ut Israeliticus populus inter stupentes undas sicco vestigio, velut montium concava pertransiret? Exod. 14. Nonne hic est, qui Petri pedibus marinos vortices inclinavit, ut iter liquidum humanis gressibus solidum præberet obsequium. Matth. 9. Ascendit Jesus in naviculam, & transfretavit. Et quid mirum fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, suas nobis conferre virtutes, humana quærere, præstare divina.* Virtute Dei Israel sicco vestigio per mare transivit, & Petrus deambulavit super aquas. At ipse Dominus navigio utitur; cœlestis medicus advenit, ut nostras infirmitates susciperet, utque sua nobis dona conferret. E contra vero terreni reges proprias misérias, ac necessitates in subditorum juga convertunt, & eorum bona sibi arripiunt, atque usurpant. Tertio Abul. q. 2. Christus Dominus omnia prudentissime agebat, & miracula nonnisi apparente aliqua, & multum rationabili causa faciebat. Cum autem in littore esset navicula illa, non erat rationabilis causa ad trajiciendum deambulando super aquas. Non est autem recurrendum ad miraculum, nisi urgente necessitate. Si vero Christus Dominus aliquando super mare ambulavit, hoc ex magna ratione factum est, quia tunc in promptu non erat navis in littore, & discipulis in periculo laborantibus

bus signum divinitatis suæ dedit, ut eos maxime firmaret in fide; & Petrum rogantem fecit ambulare super aquas, ne alii timerent, & ne, si hoc non concederet, Jesus impotens videretur; hic autem non erat rationabilis causa hoc præstandi, cum navicula esset in littore, & præterea, ne discipuli neophyti, & imperfecti gloriarentur, quod jam supra aquas ambulabant, sicut illi, qui dixerunt: *Domine etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.* Luc. 10.

A N T I L O G I A III.

Non videtur congruere rationi, quod asserit Evangelista, vectores tectum conscendisse, illudque perfregisse, ac ita paralyticum in grabato dimisisse, cum hoc non potuisset fieri sine magno strepitu; nec sine periculo, ne aliquæ partes simul cum lapidibus magna ex parte in domum caderent, ubi necesse fuisset ligna præscindere, neque habitatores id passuri fuissent. Respondet Sylv. primo: quod habitatores domus ita erant devoti in Christum, ac ita omnia sua sub pedibus ejus submiserint, ut cum ipse non prohiberet, nec ipsi prohibeant. Secundo: ita erant accensi charitate in proximum, ut ob bonum illius omnia contemnerent. Tertio: Videndi miracula cupiditas, ne impedimentum ponerent, causa erat: nam sæpe homo ob unam suam cupiditatem omnia, quæ ad se pertinent, parvi pendit. Sed inquire: cur Christus non vetat perforare tectum? Respondet iterum Sylveir. primo: quod in illo facto denudandi tectum ostenderint homines suam eximiam fidem, spem, ac devotionem in Christum; non prohibet ergo, ne talia opera contemnere videatur. Secundo: Christus Dominus dixerat Matth. cap. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Quod absolute, & sine ulla limitatione Dominus potuerat; cum ergo paralyticus maxime laboraret ægitudine, illaque esset oneratus, ne semel datum verbum Dominum retrahere, vel limitare aliqui judicarent, ideo paralyticum per tectum ad se venire Dominus non ve-

vetat. Tertio: Christus Dominus Rex erat totius universi; permittit ergo, ut per tectum paralyticus ad se descendat, ut nos instruat, quod nullum debet esse impedimentum, nec paries, nec tectum, lignum, vel lapis, quod accessum subditi ad Principem, ac Regem prohibeat, aut intercludat. De dilecto suo ait anima sancta: *En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos; enloquitur mihi: surge, propera amica mea.* Cantic. 2. v. 9. sed quare ipse sponsus stat post parietem prospiciens per retia, & loquens cum sponsa? cur manifesta præsentia ei non se exhibet? stat post parietem veluti tanquam absens se exhibens, ut exinde majoris amoris stimulos acuat; verum ita ipse est post parietem, tanquam si ibi parietina non interjaceret, neque ullum ibi adesset impedimentum, ut dilectæ animæ auxilium ferat, ut ejus desideria videat, eique loquatur, atque ipsam ad bonum provocet, ac excitet. D. Ambr. ferm. 6. in Ps. 118. v. 3. sic ait: *Adstitit post parietem, prospicit per fenestras, ut nec totus abesset, nec quasi totus intraret, & ipse ad se sponsam vocat, ut veniendi ad se invicem fierent graviora commercia, amorisque vim mutuis adolerent sermonibus. Et si tu habeas fundatum parietem, non illum medium, qui domus unius separet membra, sed ædificatum super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ut compaginata ejus structura crescat in templum.*

ANTILOGIA IV.

Non offerebant vectores Christo hominem hunc ut peccatorem, sed ut paralyticum ad sanandum, & tamen Christus non prius paralyfin, sed peccata curat, ut notat Hilar. Insuper Christus ad solam fidem hortari videtur infirmum, ut ei & animæ, & corporis sanitatem largiatur; cum tamen sola fides non justificet, ut contra heterodoxos unanimi cum Ecclesia consensu docent omnes Catholici DD. ergo Antilogia. Respondeo quoad primum cum eod. Hilar. qui apud Sylv. in expositione præsentis Evangelii ait: offerebant ei hominem pec-

peccatorem, sed paralyticum: nam peccata maxime hominem dedecorant; non vero paralyfis, cum sit morbus naturalis ex natura proveniens. Quoad secundum Resp. verbis cit. Sylv. qui super textum: *Videns Jesus fidem illorum*, ita glossatur: videns non solum intuitu divinitatis, sed etiam corpora- libus oculis; nam quamvis fides sit actus mentis, tamen in opere videtur, ac manifestatur *fides illorum*, quæ magnopere in hoc facto declarabatur; siquidem bajuli ad tectum conscendunt, illudque perfodiunt, atque paralyticum submittunt, quod opus magnæ erat fidei, & spei in Deum, ac chari- tatis in proximum, & tamen Dominus hic solam fidem nominat, & requirit, quia fides est prima ra- dix, & origo omnium virtutum. Deinde, quia fidei proprium est impetrare, & consequi, quod credit, atque sperat: & ideo Dominus ait mulieri Luc. 7. *Fides tua te salvam fecit.* Et centurioni Matth. 8. *Vade, sicut credidisti, fiat tibi.* Ulterius glossatur Sylveir. offerebatur Christo Domino iste homo, ut ab ipso sanitatem corporis impetraret, ipse tamen prius dat remissionem peccatorum, ut eos ad excellentiora, ac perfectiora deduceret; prius namque agendum de salute animæ, quam cor- poris; D. Chrysof. hom. 30. *Noluit, ait, statim cor- pus palam propositum curare, verum ut ab inimicis sibi occasio traderetur, latentem, atque abditam curam animæ contulit, cum peccata dimisit.* Priusquam Do- minus petitam corporis salutem homini daret, ei remittit peccata. Prævidebat Dominus calumniam Scribarum, quæ ex hoc facto erat sequenda; ut in- de occasionem assumeret suam probandi divinita- tem, duplici scilicet signo, revelando cordis arca- na, & dando salutem corporis. Semper enim Ma- jestas, & excellentia inter invidias, atque adver- sariorum calumnias patefit, & declaratur. Unde pergit cit. Chrysof. *Sapientia ejus factum est, ut ex invidia eorum multo magis signum appareret.* D. An- selm. sic ait: *Primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum propter culpas dissolutionem membro- rum meruisse. Sæpe infirmitates, ac vexationes*
sunt

sunt veluti quædam verbera, quibus a Domino plectimur, ut emendemus, quæ ignoranter peccavimus, ut late disserit D. Basil. q. 55. *Morbi sæpe numero, ait, veluti flagella peccatorum sunt, quibus nihil aliud agitur, nisi ut vitam nostram in melius commutemus.* Unde ait Moyfes *Deuteron. 28.* Si non audieris vocem Domini, *percutiet te Dominus egestate, febre, &c.* Et ad removenda hujusmodi flagella ab homine dat Dominus sanitatem animæ remittendo peccata. Prius Dominus dat medelam animæ, ne homo manens in peccato, corporis sanitate abuteretur. Immenfa Domini liberalitas plus dat, quam petimus; obsecranti sanitatem corporis, illam, & animæ largitur. Unde ait D. Ambros. lib. 10. in Luc. 23. v. 43. ad illa verba: *Hodie mecum eris in paradiso. Uberior est gratia, quam precatio; semper enim Dominus plus tribuit, quam rogatur. Ille rogabat, ut memor sui esset. De Domino autem sequitur, & dixit illi Jhesus: Hodie mecum eris in paradiso.* D. Hieron. hic: *Datur nobis intelligentia, ait, propter peccata plerasque evenire corporum debilitates. Et idcirco forsan dimittuntur prius peccata, ut causis debilitatis ablatis sanitas restituatur.* Idem docent D. Ambr. in c. 5. Luc. D. Paschas. lib. 5. in Matth. Glossa. Theophyl. Euthym. Beda, Heymon, Albert. Magn. D. Thom. & alii. Divinus medicus ut hominem fanet, morbi causam, nempe peccata, prius tollit, ut ait Theophyl. *Declarans, quod paralysis ex præteritis peccatis esset; ut nobis ostendat morbos, non tam a causis naturalibus, v. g. intemperie aeris, vel qualitate ciborum, sed vel maxime a peccatis sæpe oriri, ut ita cognita mali causa, ei medicamen adhibeamus, ut salutem assequamur. Si ergo mala temporalia evadere velimus, in fananda anima totam diligentiam ponamus; nam ex ejus morbo cætera mala tanquam a radice pullulant.*

A N T I L O G I A V.

Sed ulterius Antilogia moveri potest; Evangelista ait: *Videns Jhesus fidem illorum, quod D. Hieron. hic, D. Chrysof. serm. 50. Heymon, Mald. & alii*
tan-

tantum referunt ad fidem offerentium; ergo fides etiam aliena videtur justificare sic, ut propria, ne quidem tanquam radix, & origo requiratur. En rursus Antilogia. Resp. cum Euthym. Albert. Magn. & aliis, qui hic intelligunt fidem illorum omnium, tam vectorum, quam paralytici, in quo multam fuisse fidem iidem probant, quia ut ait Abulens. q. 7. hic, Chrysoft. homil. 30. in Matth. magna fuit etiam fides ipsius infirmi, nisi enim ipse crederet a Christo posse recipere sanitatem omnem, non permetteret seipsum portari, ac per funes e tecto demitti. Nam ulterius notat Tolet. in c. 5. Luc. annot. 36. quando in Scriptura tribuuntur mirabiles effectus fidei, intelligitur de fide viva, quæ est charitate formata, & de hac fide dixit Dominus Magdalenæ: *Fides tua te salvam fecit.* hoc est: fides cum operibus charitatis, ac amoris in Deum. Nam fides sine operibus, ut ait Jacob 2. mortua est. Cum autem dicitur *videns fidem illorum*, hoc intelligitur de fide viva, ac proinde principaliter de fide offerentium; nam qui infirmum portabant, charitatem, ac misericordiam in fructu habebant, si enim charitatem non haberent, tanto studio atque ardore paralyticum ad Christum non adducerent, & ex charitate proximi recte arguitur charitas in Deum, ægrotus vero perfectam, ac vivam fidem non habebat, nam ei dixit Dominus: *confide*; ad perfectam, ac consummatam fidem eum excitans, tanquam si ea non esset præditus fide, qua eum offerentes insigniti erant. Deinde quia iste homo adhuc erat in peccato, siquidem antequam dicatur, quod Dominus dixerit: *remittuntur tibi peccata tua*, prius dicitur vidisse fidem illorum scilicet offerentium; ergo dum vidit eorum fidem, pro tunc adhuc iste erat in peccato. D. Chrysol. serm. 50. sic ait: *Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valet fides aliena.* Et iterum infra ait: quod fidei alienæ suffragio curatur paralyticus, quod intelligitur de sanitate corporis, nam animæ medela in adulto non confertur, nisi interveniente propria hominis dispositione, ut est certum; ac proinde

his

his denotat Christus, quantum prodest, quantum adjuvat alios fides nostra. Hoc idem docet D. Cyrillus Jerosolym. catech. 5. & confirmat exemplo sororum Lazari; nam cum Dominus requisisset ab eis: *Ubi posuistis eum?* Joan. c. 11. Respondet Germana: *Jam sciet, quadriduanus enim est.* Dicit Dominus: *Si credideris, videbis gloriam Dei.* Dare vitam pro gloria reputabat. Concludit D. Cyrill. *Quantum potuit illa sororum fides, ut mortuus a porta inferni revocaretur.* Albertus Magn. ita ait: quod quando dicitur, *videns illorum fidem*, ipse paralyticus cum offerentibus supponatur; tamen tanquam de fide offerentium Evangelista loquitur, ut instruat, quod intercessio multorum multis impetret sanitatem. Abul. cit. dicit, quod portantium fides fuerit major, ac lucidior in opere, & sic illam Christus magis respexerit. Offerentium liquidem fides maxime enituit, ac resplenduit in hoc casu: nam tanquam proximi vehementer dolentes de hominis miseria ipsum Christo offerunt, firmiter credentes infirmum a Domino posse sanari. Non enim dicebant: si salutem dederit, credemus; sed absolute pro omni eventu divinitatem ejus recognoscences, cum tanta diligentia infirmum per tectum submiserunt. Vera perfectaue fides ad propria munera, ac præsentes obligationes attendit, & a futuro successu, atque eventu minime dependet. Quomodo autem etiam fide aliena salvari dicamur, dictum est §. priore in Comment. Literali super text. *Et ecce offerebant ei paralyticum, &c.*

A N T I L O G I A VI.

Divus Matthæus, & Marcus scribentes hanc historiam referunt, quod Dominus dixerit paralytico: *fili.* Lucas vero *homo.* Hæc facile in concordiam reducit D. Augustin. lib. 2. de consen. Evangel. c. 25. utrumque dictum fuisse a Christo, aut sic: *confide homo, dimittuntur tibi peccata: fili;* aut hoc modo prolata sunt: *Confide fili, dimittuntur tibi peccata homo;* Hæc docet D. August. Tamen ex idiomate Hebraico idem est utriusque sensus: nam

Hebraica phrasis est dicere: aut homo, aut fili, ut patet ex Prophetis, & Libris Salomonis, in quibus huiusmodi loquendi modi frequenter inveniuntur. Sed pro rigore Evangelistarum ad præsentem quæstionem plures Authorum rationes oportet adducere. Victor Antiochen. in 2. c. Marci sic ait: *Quod autem paralyticum hunc filium vocat, illud aut propter fidem, quam de illo conceperat, facit; aut certe ad creationis causam respicit.* Ubi etiam duas alias tradit rationes, cur filium dicit. Primo & tertio, in ordine propter fidem, veluti ipsam fidem honorans, ac venerans. Deinde, & quarto propter creationem, quam etiam rationem affert D. Hilar. c. 8. in Matth. quia homo Dei opus est, ac proinde quamvis homo ob suam miseriam despiciendus esset, quia tamen Dei opus est, ac imago illius, ideo pie tractandus, ac benigne fovendus, si non propter se, propter auctorem, ac Creatorem suum. Filium vocat, imo in Evangelio nullum alium hominem lego filium a Christo vocari. Cautè dixi *hominem*, quia Dominus mulierem illam, quæ tetigit fimbriam vestimenti, filiam vocavit. *Matth. 9. Luc. 8.* Hunc autem inter cæteros filium dixit, quia hic erat valde miserrimus, pauper dissolutione membrorum infirmitatem patiens, & tantam hominis miseriam tam blando, atque affabili nomine filii voluit Dominus lenire, ac consolari. Ex quo magna Domini benignitas in omnium conspectu manifesta apparet; nam hominem, quem ob peccata sua gravi paralyfi castigaverat, atque afflixerat, non solum remittendo peccata, & salutem corporis dando consolabatur, sed etiam blando, & affabili nomine recreat. Maxime minuit beneficium, quæ aspero, & incomposito verbo illud concedit. Juxta Matthæum, & Marcum *filium*, juxta Lucam *hominem* appellavit; imò ut in commodiori expositione explicat S. August. prius hominem dixit, & postea filium vocavit, in hoc ait D. Bonavent. quod dicit *homo*, incitat ad considerationem propriæ miseriæ: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* Job. 14. In hoc vero, quod filium

nominat, ipsum excitat ad considerationem sublimis, & altæ dignitatis; nulla enim major, quam quod homo filius Dei sit, & dicatur, semper enim homo ex cognitione propriæ miseriæ, ac vilitatis in magnum, altumque dignitatum apicem evehitur, & extollitur, juxta Matth. & Luc. filium, & hominem vocat; in homine denotatur summa miseria, ut proxime dictum: in filio vero præclara, & excellentissima dignitas. Nam, si filii, & hæredes; ut ita agnosceret, quid haberet ex se, quid vero ex Deo; ex se, ut homo summam miseriam, ex Deo summam gratiam, utpote filius, & hæres. Ait D. Paulus ad Tit. 3. *Eramus aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia agentes, odibiles, odientes invicem. Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit.* In homine omne vitiatorum genus grassabatur, & tamen salutem assecutus est. Quid justitiæ cum tanta iniquitate? apparuit benignitas Salvatoris nostri Dei; nam licet homo esset detentus turpitudine, ac fæditate peccati, tamen adveniens Dei gratia dedit omne bonum, per quod salute potitus est.

A N T I L O G I A VII.

Aderant hic Scribæ & Pharisei, ut patet ex Luc. 5. & tamen ut dubitant Abul. hic q. 13. & Salmer. tom. 6. tract. 14. D. Matth. solum facit mentionem de Scribis: *Quidam de Scribis dixerunt.* Ad quod Respondent: quod quamvis adessent Pharisei, Scribæ dixerunt, quia Scriba erat sapiens, & doctor in lege, Phariseus autem vir religiosus. Et dubium hoc scilicet: An solus Deus remittere possit peccata? pertinebat ad solos sapientes, quia tantum per legem, & rationem sciri potest. Et Pharisei, quamvis iniqui, & pessimi, in præsentī eventu se in hoc non intromittunt, sed Scribis tantum eorum proprium hoc relinquunt. Deinde, quia si insipientes id dicerent: *quis potest dimittere*

peccata, &c. non erat causa signi, quia contemnerentur, ut ignorantes; fecus sapientes, quibus populus credebat: tamen dicendum est, quod Pharisæi, & Scribæ Dominum calumniati sunt, & dixerunt: *hic blasphematur*, ut expresse patet ex textu Luc. appposito. Et sæpe unus Evangelista exprimit quasdam circumstantias, quas alius tacet, vel forte in hac murmuratione Scribæ, utpote sapientiores, principales fuerunt.

A N T I L O G I A VIII.

Non videtur Christus sufficienter potuisse, aut voluisse declarare se esse Deum ex cognitione, & manifestatione secretorum cordis: *Quid cogitatis mala in cordibus vestris?* quod tamen volunt inferre Interpretes; cum etiam Prophetæ, & Joannes Luc. 3. intima cordis penetrarint. Respondeo cum Tolet. Annotat. 42. Prophetas non virtute propria, sed divina communicata, & concessa. At Christus Dominus hic manifestavit se habere illam virtutem non communicatam, sed ut propriam suam connaturalem, ut exprimit D. Marcus: cognovit Jesus spiritu suo, id est, per proprium Spiritum, per propriam suam virtutem; & ita se Deum demonstravit, ut præter Patres citt. in expositione docent D. Cyrill. lib. *de fide ad Reginas*. D. Ambros. cap. 5. Luc. & in hoc c. 8. Matth. Albert. Magn. S. Thom. Rupert. Euseb. Emislen. S. Anton. Ulysiponen. in *Dom. XIX. post Pentecost.* Unde ait D. Chrysol. ferm. 50. *Cape Christi Divinitatis insignia, aspice eum ad cogitationum tuarum latebras pervenisse.* Nec etiam (observat Sylv.) voluit Christus ad divinitatem suam demonstrandam adducere oracula Prophetarum, uti potuisset, saltem illud, pro tunc recens Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et respondet, nihil eorum dixit humilitatis Magister modestiæ causa. Deinde, quia se voluit manifestare Deum operibus, revelando secreta cordium, sanando infirmum. Et ita dicebat Joan. 10. *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Et iterum: *Operibus credite.* Etsi Scribæ, & Pharisæi

risæi operibus non credebant, minime ejus verbis acquiescerent, cum prophetias ad alios finistros sensus sua malitia detorquerent. Deinde, si Christus aperte hoc dixisset, se esse Deum, Judæi ob invidiam maxime se illi opposerent, etiamsi, ut notat Salmeron. tom. 6. tract. 14. Joanni dicenti: *Ecce Agnus Dei*, non ausi fuerint se opponere propter magnam illius auctoritatem. Alta Providentia, inquit Salmeron, hanc mediam viam elegit Dominus bonis, & malis satisfaciens. Nam, dum se dicit remittere peccata, & arcana cordium penetrare, aperte bonis suæ divinitatis nota dabatur, præcipue cum in eo apparerent omnia signa desiderata, & ut eum tanquam verum Deum agnoscerent, & venerarentur. Et demum de se non ait palam, quod sit Deus; ut iniquis removeat omnem ansam calumniæ, & iræ; & ideo forte non dixit: remitto peccata; sed per tertiam personam *remittuntur peccata*. Nam potestas remittendi peccata omnibus erat benefica, & nulli injuriosa, & ita omnibus, & bonis, & malis se contemperavit, ac satisfecit.

A N T I L O G I A IX.

Videtur Christus operibus manifestantibus divinitatem contradixisse, cum se vocat filium hominis: *Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*. Et sic verbis negare se Deum, quod operibus ostendere volebat. Respondent aliqui esse Hebræam phrasim, & nihil aliud significare, quam hominem; quod quamvis ita sit, maxime est ponderandum, cur in illis locis non ponatur vox hominem tantum significans, ut Matth. 8. v. 9. de Centurione; sed scribitur vocabulum denotans filium hominis. Aliam rationem, magisque congruam dant alii: quia cum Christus sit verus Deus, & homo, non ab altitudine divinæ naturæ passim se Deum appellat, sed humiliter loquens, se filium hominis dicit: humilitas, ac dejectio humanæ naturæ ei erat menti maxime affixa, & ideo non dicit se hominem, sed filium hominis, quod quandam subjectionis relationem importat;

Filius enim parentibus est subditus. Et hæc est ratio, ob quam Ezechiel sæpissime filius hominis, ut c. 2. v. 1. & 3. Et etiam Daniel cap. 8. v. 17. Quia cum duo hi Prophetæ valde consueve inter Angelos fuerint, ne elevarentur, filii hominis nuncupantur, ut homines se esse meminerint. Ita *Interlinealis cit. loc. Ezechiel, & ibidem Theodoret. Sect. 1. Rupert. c. 17. & in Daniel. Lyran. ac D. Thom. D. August. lib. 2. de consens. Evangel. c. 1. Secundum carnem, ait, Christus filius hominis est, quod etiam se ipse sæpissime appellat commendans nobis, quod misericorditer dignatus sit esse pro nobis.* Ita enim appellatur, ut suam eximiam erga nos misericordiam declararet; nam cum esset Filius Dei, pro nobis factus est filius hominis: & ut sæpissime tantum nobis inculcaret beneficium, frequenter filius hominis voluit nominari, ut ita ad tantæ benignitatis divinæ memoriam essemus maxime adstricti. D. Gregor. Nazianzen. Orat. 4. de Theol. alias orat. 36. *Filius autem hominis, ait, propter Adamum, ac Virginem, ex quibus extitit, illo nimirum, ut generis authore; hac autem ut matre, & juxta legem, & supra legem.* Dicitur ergo filius hominis, id est, Adami, & Virginis; per Virginem enim Adami naturam participaverat, & ideo hoc vocabulo frequenter utitur, quia maxime deliciabatur, quod tantæ Virginis esset Filius. Aliter vero rem explicat Theophylact. ut refert Cornelius a Lapide in cap. 8. Matth. v. 8. filius hominis, id est, Virginis Mariæ Matris suæ, homo enim communis generis est, tamque de fæmina, quam de viro dicitur. Sed cum hoc repugnat, quod in græco ponitur vox homo cum articulo masculino, id est, hominis viri. Respondet denique Sylveir. cur se filium hominis dicat primo: ad exaltationem humanitatis, ut ipsam honoraret; tum quia divino Verbo hypostatice erat unita; tum quia per eam mysteria nostræ Redemptionis exercebat. Secundo: Ad ostensionem veræ humanitatis; erat verus Deus, & homo, & Judæi rudes non poterant simul tantum mysterium capere, quod esset aliquis simul homo, & Deus; & ideo

ideo sensim tantum arcanum fuit aperiendum, ac declarandum. Tertio & ultimo, ut appareret, quod Christus remittebat peccata, non tantum qua Deus per suam infinitam Omnipotentiam, sed etiam qua homo auctoritate, & meritorie; nam qua Deus habebat hanc potestatem, ut sibi connaturaliter ingentam; qua vero homo per sua opera illam promeruit.

A N T I L O G I A X.

Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Dixit Dominus ad paralyticum, secundum corpus, & animam sanaturus miserum, ut verificaretur, quod olim Spiritus Sanctus per os Ezechiel. c. 33. effatus fuerat: *Peccator cum ingemuerit, saluus erit.* Sed contrarium egisse videtur sententiæ charissimi sui Joannis c. 9. dicentis: *Peccatores Deus non exaudit.* Si sermone Evangelico teste, Deus non exaudit peccatorem hominem, cur aliud Vates præmiserat? cur aliud Christus in hodierno Evangelio egerat? Respondeo: quod Deus illum peccatorem exaudire renuit, quem in peccatis cernit perseverantem, nullatenus ad se converti curantem. De tali enim locutus Chrysostr. ait: si Abraham Patriarcha pro hoc supplicet, qui in suis vitiis permanendo immedicabiliter ægrotat, abibit Deus, relinquens rogantem, nec vocem intervenientis exaudiet: Non enim ad manus, sed ad cor respicere Deus dicitur. Sed si quempiam hominum ad se corde conversum viderit, compunctumque, ac ingemifcentem de culpis, hunc nullatenus despiciet, sed benigne exaudiet. Isai. 50. Profecto sic conversus veraciter, peccator esse desinit; juxta illud Proverb. 12. *Verte impios, & non erunt;* supple in impietatis culpa (ut glossa continet) licet hoc non fiat absque favore illius, qui hujusmodi convertentes alloquens, ait Zachar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos;* & alibi hos ad se revertentes allocutus, ait Isai. 1. *Si fuerint peccata vestra rubra, quasi verniculus, quasi lana alba erunt.* Quanquam ad hanc secundam aliter Respondendo, possit confidenter dici, inquit Cumir, illa non fuisse verba Christi, nec

Evangelistæ; sed illius, qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant; unde ipsum Dominum adhuc Prophetam duntaxat putabat; sed postea plenius cognitum, tanquam Dei Filium fideliter adoravit. Et sic patet, quid fuerit ad præmissa dicendum.

A N T I L O G I A XI.

Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Rursus nempe conformiter ad illud Ezech. c. 18. *Nolo mortem peccatoris, ait Dominus, &c.* Verum si Dominus non vult mortem peccatoris, sed magis vitam, & remissionem peccatorum, & promittat, & offerat, & det, ut in hodierno Evangelio; quomodo tamen hoc concordat illi, quod per eundem Prophetam Ezechielem c. 3. fulminat: Iniquitatem faciens, morietur in ea. Vox enim illa Evangelica prior est suavis, consolatoria, & grata christianis auribus, afflictis conscientis, & lege territis, quia sanctam bonitatem, & misericordiam suam adfert, & declarat Deus Pater, innuens, quod nos amet, foveat, benevelit, sit benvolus & tolerans, Deut. 5. faciatque misericordiam suam in millibus diligentibus se, non irascatur in perpetuum, nolitque peccatoris mortem, velit ignoscere, & miseri, & condonare noxam populi sui, velitque omnes salvos fieri, & ad cognitionem veritatis devenire, quod suæ cogitationes pacis, & non afflictionis. Isai. 57. 1. ad Tim. 2. Quare etiam filium suum tradidit unigenitum, ut mundum, qui perierat, salvaret; vocaret peccatores ad pœnitentiam, ut salvi fiant, & convertantur ad Dominum Deum suum, fiantque ex filiis iræ & mortis, filii Dei viventis, & vivant sana conscientia in sæculum sæculi. Ephes. 2. Ezech. 18. quod sit placabilis, ac multæ miserationis, qui non vult mortem peccatoris, sed potius ut convertatur, & vivat. Quamobrem Paulus de hac bonitate Dei locutus ad Rom. 2. ait: *Bonitas Dei ad pœnitentiam te invitat.* Alter vero locus, qui priori objicitur, condemnat peccatum, si Evangelium non subvenit, si pœnitentia

tentia non intervenerit. Morientur enim peccatores æterna morte, si in delictis permanferint, & pœnitentiam respuerint, ficut Christus in Evangelio pronuntiavit Luc. 13. dicens: *Nisi resipueritis, omnes simul peribitis.* Et Joan. 8. *Si non credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis vestris.* Offert enim Deus gratiam suam, modo eam acceptemus; respuentes vero eam male mulctabit. Invitat prædicatione Evangelii ad nuptias Agni cœlestis, contemptores pessime perditurus. Hoc enim in Propheta Ezechiel. 33. Si annuntiante te ad impium, ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua mala, ipse in iniquitate sua morietur; porro tu animam tuam liberabis. Si autem impius pœnitentiam suam egerit de omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quæ operatus est, non recordabor. Jam liquido vides lege intentari mortem, Evangelio vero peccata condonari. Vult Deus peccatoris mortem, si vocem ejus non audiat, si non resipiscat, sed pergat cœno impietatis se volutare. Non vult mortem Deus, sed ut pœnitentiam agat, & credat Evangelio; lege vult mortem, Evangelio non vult. Justitia damnat; misericordia remittit, & condonat. Hæc duo servanda censeo in operibus Dei. *Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam.* Joan. 3. Qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, quia ira Dei manet super eum. Et sic patet ex prædictis, qualiter Deus nolit peccatoris mortem, sed potius ut pœnitentiam agat, & convertatur a viis suis pessimis. Vult enim omnibus parcere, & misereri, hoc tamen servato, ne justitia per misericordiam contemnatur. Invitus enim compellitur, & cum magno dolore peccatores damnare; nec sic dolet, quia ipse ab eis offenditur, sed quia quasi violenter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit salvare.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud : *Confide , fili ! remittuntur tibi peccata tua.* Matth. 9.

Antidotum efficacissimum contra morbos.

Paralyticus olim Christo Domino præsentatus , meæ , hodierna luce , una cum aliis ægrotantibus , curæ committitur. Quid ago ? negligo ? ferreorum viscerum vir proclamabor. Mederi attento ? *Non sum medicus . Et in domo mea non est panis.* Isai. 3. v. 7. Latent me radices morborum , ac discrimina , fugit experientia , ignoro , quæ pharmaca proficua , quæ noxia. *Non sum medicus , Et in domo mea non est panis.* Defunt catapotia , malagmata , phangresta , defunt non externæ duntaxat , sed & domesticæ herbæ salutiferæ : *Non sum medicus.* Si forsitan alicui curam adhibere præsumpsero , vereri cogor , ne cum alio fiderato circumforaneo , quod vertici proficit , plantis applicem , aut quod officit pectori , aut pulmonibus , in remedium præscribam. *Non sum medicus ;* Non est status , aut conditionis meæ , circulatorum , aut Machaonem quemvis alium profiteri. Quid ago itaque , aut quo me verto ? ne omnino curam languentis deposuisse videar ; alios hac in arte versatissimos accersere adnitar : ratus , quod illi decreverint , vos approbaturus , & cunctis ægrotantibus eorum aphorismos profuturos.

Ne quidpiam intentatum relinquam , primum profanas consulam scholas , tum ad sacras me conferam. Ex illis Salernitanæ , tum ab arte medicinæ celeberrimæ Aphorismus est : *Quod si defuerint medici , medici tibi hæc tria fiant : Mens hilaris , moderata quies , moderata diæta.* Conducit inprimis ad sanitatem , non tam vultum , quam animum ad justæ lætitiæ exporrexisse amoenitatem. Efficacissima hæc morborum medicina est , qua sola bene multi ægritudinum contagia declinarunt , ætatemque in annos decrepitos prorogarunt. Cœlo animum nostrum

strum confimilem volunt, corpus utique de pulvere formatum terræ. Facite illud profligatis tempestatibus, innubi supercilio contueri terram, actutum cuncta reviviscunt, animantur, roborantur; erigunt depressum verticem herbæ, explicant coronas suas flores, lasciviunt per prata virentia agnelli, omnibus vis, omnibus robur, omnibus vita quadantenus infunditur. Jam vertite rotam, & facite idem densiore involvi caligine, peplo faciem Principis astrorum obducere, aut pruina adurere. aut frigoribus decoquere; labascent omnia, tabescent, emorientur. Peræqua conditio animi nostri est; ridente eo rident, vigentque universa in homine: lugente eodem tabescunt, & deficiunt. Quod dogma, non tam hujus scholæ partus est, quam sapientissimi Regis Salomonis ore editus. Ita enim ait: *Animus gaudens floridam facit ætatem, spiritus tristis exsiccat ossa.* Prov. 17. v. 22. Nolite mirari, quod hic palleat, contrahatur, marcescat, tabescat: ille autem vigeat, floreat, nec canum pilum ostendat. *Animus enim gaudens floridam facit ætatem, spiritus tristis exsiccat ossa.* Ille ideo floret, vigetque, eo quod nulla ei amaritudo dominetur, nulla eum fallant vota, nulli conatus excidant, omnia illi de meliore formentur metallo, omnia illi optatam elaborant beatitatem. Si quidpiam finistri accidat, id fusque deque habet, in lætiorem frontem componit animum, & faustiora quævis tanquam fatidica avis occinit. At hic continuis maceratur curis, si minimum a novercante fortuna telum infigatur, eodem torquetur, excruciat, de se actum existimat. *Animus gaudens floridam facit ætatem: spiritus tristis exsiccat ossa.* Ideo ille vitam suam in sæculum, aut ultra propagat: hic ante tempus, prope suimet redditus carnifex, toxico tristitiæ se conficit. Nam ut ait idem: *Multos occidit tristitia, & non est utilitas in ea.* Tristitia & mœror, non modo non medetur languori, sed ægrotantis animi vulnera duplicat, nec procliviora via quispiam fertur ad undas, quam si Angeronæ, ac luctibus incessanter

ter immolet. Ratio medicorum ac Physicorum est, quod animus gaudens non tantum in se ipso invalescit, exultantis animi jubilo, verum insuper gaudii sui fluctus per naturalem sympathiam in corpus exonerat. quibus spiritus vitales acuuntur, illudque vividum, floridum ac sanum efficiunt. Ex adverso mœror cor contrahit, spiritus deprimit, frigus inducit: quo fit, ut humor vitalis ossa, medullas, cæteraque membra irrigans, ac vegetans, deficiat, ficcetur, & homo tabescat, & pereat. *Multos occidit tristitia*, quam si pro virili averuncare contendissent, neutiquam tam properæ libitinæ succubuissent. Quocirca si unus quisque exhorrescit carnifex esse sui, merito itidem expavescere debet, ne per tristitiam vitæ sibi a Deo præstitutæ lineam intercidat.

Juvat, subdunt iidem, maximopere discreta corpori concessa indulgentia. Non semper sanitas super transtra, aut aratra inambulat: non semper ferreas tractat incudes: suæ illi sunt feriæ, sua saturnalia deputata, si in una manu tenet arcum, in altera chelym præsefert: si in una ligonem ad fodiendum, in alia scipionem ad deambulandum ostentat: si in sinistra securim portat, in dextra pilam vibrat. Etenim, ut perbelle Tomitanus occidit: *Otia corpus alunt, animus quoque pascitur ipsis, hæc reparant vires, fessaque membra levant.* Hæc arcum antehac nimium intensum solidant: hæc agros & bruta fecundant, hæc enervatas oneribus medullas pristino restitunt vigori. Tolle quietem ab arcu, & flaccescit; ab agris, & sterilescunt; a brutis quibusve, & abortiva erunt; ab hominibus, & contabescunt. *Quod enim caret alterna requie, durabile non est.* Nihil denique, definiunt iidem Æsculapii, in tantum sanitati ancillatur, nihil ita ad sensuum vigorem, & acumen cooperatur: nihil tantopere ægritudinem profligat, ac cibi potusque parsimonia, quam vulgo diætam dicimus. Hæc enim securissima omnium medicina est, & citra violentiam adhibetur. Hæc, si quempiam ægritudo tentare occœperit, exhaurit humores noxios, fan-

sanguinem clarificat: totum corpus sentina infirmitatum evacuat. Et quemadmodum exundantia ciborum fastidium ingenerat, nutabundum animum ac corpus efficit, innumeraque morborum genera invehit: ita abstinencia morborum sentinam exhaurit, & corpus pristino restituit vigori. Liquidissimum id facit Ecclesiasticus, dicens: *In multis escis erit infirmitas, & propter crapulam multi perierunt; Eccl. 37. v. 33. 34. Qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Notum, inquit, vobis, compertumque est, quam ob rem hic, & ille immatura morte obiit, calidum nimis siccumque jecur habuit. Manifestum, quod hic, atque ille uxorem suam desolatam, afflictam, angustiis pressam dereliquerit ob unicam vini, potusque exuberantiam; liquidum est etiam alios bene multos ad decrepitos usque annos vitam extendere, ob solam potus, cibique parsimoniam. Qui enim edendi ac bibendi officium ventris plenitudine metiuntur, quod illis Numen contulit ad vitam tuendam, in suam vertunt perniciem. *In multis escis erit infirmitas; qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Multitudo epularum, ac cupediarum varietas, non modo morbos, sed & mortem ingenerat. Vis sanitatis tuæ rationem habere, alimentis perinde, ac pharmacis utere, nec quantum orexis appetit, sed quantum sana persuadet ratio, deliba. Sapientissima & quotidiana comprobata experientia consilia sunt ista, quibus innumeri nixi, vitam ad centenos & supra annos protraxere. Verum tamen pace istorum consultorum dixerim, usus his omnibus paralyticus meus est, nec tamen pristinae redditus sanitati. Quippe ne accessus melancholiæ pateat, decumbit in Capharnaum, loco amœnissimo, & ut Ethymologia nominis utar, in campo voluptatis, in imperio mille voluptatum, theatris famosissimo: in loco, quem & Regionis gratia ad jucunditatem, & aeris innocentia ad oblectationem, & terræ virginitas ad hilaritatem meliore pollice elaboravit. Usus itidem quiete haud modica est, ne dicam nimia: & facile crediderim futurum fuisse, ne tanto intervallo

lo stagnaret infirmitate, si identidem fluminis instar ferri, moverique potuisset. Nec contra diætam deliquisse autumo: quum & morbus ipse nauseam ad prævis edulia illi ingenerarit, & custodes corporis nactus sit exactissimos. Aliud proinde bona venia refugium quærere, aliud consilium accersere cogor. Sed a quo?

A mundana, & politica schola ad spiritualem veteris Testamenti me confero. In ea Doctorum Alpha, qui a cedris crescentibus in libano, usque ad hyssopum disputavit, Salomon, inquam, præfidet. Quid vero ille consilii suggerit? Audite: *Altissimus, ait, de terra creavit medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.* Eccl. 38. v. 4. Majestas suprema, cujus potestati cuncta obnoxia, inscrutabili sua sapientia, de terra eduxit herbas salutiferas, illa condidit pharmaca, illa indidit medicandi vim rebus creatis: Vir autem prudens, qui bonum a malo novit discernere, ac justum cuivis statuere pretium, neutiquam illam averfabitur, etsi enim amarissimæ Aloes potiones sint exhauriendæ: *Vir prudens non abhorrebit.* Si quodpiam membrum recidendum, ne reliqua inficiantur: *Vir prudens non abhorrebit.* Si ferrum ignitum, aliave sufferenda: *Vir prudens non abhorrebit.* Altissimus quippe eo fine vim medendi herbis, lapidibus, metallis indidit, quatenus infirmitatibus nostris mederentur: *Vir prudens non abhorrebit.* Abhorrebit a sagarum veneficorumque characteribus, ac incantationibus, utpote quæ nullam a se, & nonnisi a cacodæmone virtutem habere queunt. Abhorrebit ab unguentis campanarum, ac patibulorum, a ligaminibus staminum, & crinium, quibus itidem nonnisi Orco operante modicum corporis solatium, cum ejusdem sempiterno cruciatu sperare possit. Quis enim in Galenum eum adoptabit? quem vel pro hoc ipso facinore inferni sibi balnea succensurum, fricationes forcipibus ignitis adhibiturum, emplastra laminarum ardentium admoturum, scyphos pice sulphureque succenso temperaturum non latet. Qua conscientia sibi imposterum persuadere posset

posset se Deo victurum, qui sathanæ vitam suam abhinc in acceptis referre deberet. At vero non abhorrebit ab herbis, pulveribus, unionibus a Deo ipso in sanitatem ipsius redintegrandam ordinatis. Non erit socius ipsorum, qui nullam admittunt medicinam, vel Mammonæ parcentes, vel spem omnem in Deum rejicientes. Quantumvis enim spes in Deum bona sit, ac necessaria: Incuria tamen, ac contemptus medicorum, ac mediorum a Deo præordinatorum, si adhiberi queat, perversus. Perinde enim faciunt, ac si caligas laceras non ad factorem, sed ad æditum deferrent, aut si in aliquo divorum tholo appenderent, refarciendas ab ipso. Quod enim animæ corpus, id corpori indumentum est; ut vero istud tibi insulsum videtur, ita non minus lepidum illud reputandum. Et licet extra divinæ potentiæ pollicem non sit, quo minus nutu minimo violatam redintegrare sanitatem queat: est tamen extra divinæ ipsius voluntatis rationes, ac providentiam, quo minus id velit. Idcirco enim ordinavit media, ut iisdem summa, infimæque ad suum finem dirigerentur, eoque concursu ipsius ordinario potirentur. Quod si omnino de mediis conclamatum est popularibus, ipsius fuerit ad gloriæ suæ incrementum deficientibus aliis ad scopum dirigere deplorata. Quocirca ubi salus titubaverit, si sapias, Deum unum invoca, & eo propitio, catapotiiis, pharmacis, unguentisque utere; si vires restaurare cupis nutabundas, membraque delassata solidare concupiscis. Altissimus enim de terra creavit medicinam. Suffragor lubens huic oraculo Sapientis, & contestor fide integerrima, a supremo Numine condita medicamenta, virumque prudentem nequaquam ea averfaturum. Profiteor itidem multis salutare fuisse medicinas, ac malagmata. Verum eadem remedia sæpe sæpius incassum tentata, experientia magistra didicimus. Quid enim? Nonne Rex Asa vexatus pedum dolore vehementissimo, medicorum arte nisus infustum spiritum præmatura morte exhalavit? Nonne Hemorrhoida a S. Luca celebrata, omnem prope suam substantiam

in medicos dispensaverat, nec minima sanitatis recuperandæ aurora affulgente? Nonne etiamnum thermis, unguentisque nullo suo commodo alii innatant? Nonne alia media, seu remedia citra ullum effectum adhibent? Numquid hodiernus paralyticus eos non consuluit? Verum, ut perbelle cecinit Naso: *Non est in medico semper relevetur ut æger; interdum medica plus habet arte malum.* Sæpe medicamenta licet medeantur corporis, non tamen animæ languoribus; imo & ipsi corpori sæpe obfuit, non profuit multitudo æsculapiorum, id quod licet fero agnovit Imperator Adrianus, ut proinde Epitaphii loco cineribus suis inscribi voluerit: *Turba medicorum perdidit Cæsarem.* Quocirca hac ex parte magis assentior Interpreti Chaldæo legenti: *Altissimus de terra inchoavit medicinam.* Aliunde itaque auspicia sumantur sanitatis, pro his consequendis, alia tentanda via est. Quænam tandem? Via optima, securissima, multorum comprobata experientia, quam tradit, & ostendit schola novi Testamenti. Quænam illa? Non alia, nisi Aloe pœnitentiæ. Hanc nimirum indicant verba Domini nostri: *Remittuntur tibi peccata tua.* Hoc est pharmacorum omnium præstantissimum. Singulæ animantes, singula habent medicamenta, quibus ad salutem conservandam, aut redintegrandam utantur. Canis gramine, fimiis leo, viperis cervus, sus cancris fluviatilibus sibi medetur. Hominum autem panacea est pœnitentia. Remedium quidem a Galeni Nepotibus celebratum; sed multo divinius institutum. Idem illa in animo facit, quod Aloe in corpore. Amara utraque est, & ut Aloe expurgat ventrem, ita Metanæa animum expiat, & emaculat; ac ipsa amaritudine sua valetudinem conciliat: nec superficietenus malagmatis quibusdam fovet, sed intimas infirmitatis fibras, seu radices evellit. Quamvis enim identidem morbi proveniant ex malignantis cujuscumque qualitatis in corpore excessu: licet identidem ex naturæ vitiatæ radicibus pullulent: licet ex elementorum corrupta qualitate, aut varietate redundant: licet invidia diaboli

boli sæpius intrent: licet a sagis, ac veneficis inferantur: licet a temeritate sese periculis exponendum proficiscantur: licet a Deo ipso ad probationem nostram, vel gloriam suam manifestandam promanent: licet aliis ex fontibus restagnent: at tamen ut plurimum ex ipsis vitiis animæ in corpus sese effundunt. Id ut non tam ore, quam digito demonstrasse videar, quæso vos vel mente (quoniam pedibus non vacat) non ad vile quodpiam xenodochium, sed ad regium valetudinarium conferte. Occurret vobis imprimis Antiochus Rex insanabili plaga percussus. Videbitis illum fluctibus agitari tristitiæ, qui olim jucundus erat, & dilectus in potestate sua. Arbitrabimini gravissimis confectum doloribus vix membra sua levare, qui antehac metuendus erat orbi. Animadvertetis illum in extremo versari vitæ periculo inter dirissimos dolores viscerum, & amarissima corporis totius tormenta, qui sibi aureos fallaci tripode annos sponponderat. Nisi vero cum amicis Jobi præ stupore in sigalionem abieritis, sciscitemini: unde quæso hæc mala Rex serenissime in caput tuum devoluta? Ex quo fonte hi fluctus mœroris in animum tuum exonerati originem traxere? quis calamitatum tuarum, ac tormentorum Artifex? reponet ipsemet: *Nunc reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea, & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa. Cognovi ergo, quia propterea invenerunt me mala ista.* I. Mach. 6. v. 12. 13. Non possum ulli alteri sanamente imputare extremam hanc calamitatem, quam avaritiæ meæ, superbiæ meæ, tyrannidi meæ, sacrilegiis meis. *Cognovi, quia propterea invenerunt me mala ista.*

Visite, si placet, alium Regem Judæorum Herodem nomine, (nam alios infirmos pauperes forsitan invisere detrectabitis) audietis eum lento calore torreretur, atriaboatibus implere, omnes ex erebo furias advocare: videbitis pedes tumere phlegmate humido corrosivo, ac pellucido, corpus omne scatere vermibus, accedente fœdissima, ac mo-

lestissima teredine; deprehendetis podagram, cholicam, gallicam luem, & quidquid explicatu turpe est, in ipsius nidulare membris; sentietis odorem gravissimum, perinde ac ex putridis cadaveribus, aut averno exspirantem in tantum, ut eum circumpedanei accedere perhorrescant, &c. Quærat hic quispiam vestrum ex circumstantibus (si desperabundum non præsumit alloqui) cur illi Deus tantopere mutatus in crudelem? cur in duritia manus suæ adverfetur illi? Respondet Josephus vir inter Judæos magni nominis: *Constans est inter Divinos, ac fatidicos opinio, Regem, læsæ tot modis pietatis, Deo poenas expendere.* Propter enormia scelera sua, ac sacrilegia, & homicidia, tum infantium, tum aliorum justa Nemese vindicante, jam hic Acherontica libare tormenta coactus est. Ite ad alia, si tamen animus, nosocomia: vario morborum discrimine laborantibus refertissima; quærite: undenam ea monstra profluxere? in quibus Arabiæ desertis prognata? audietis oraculum Pauli, cum ob alia quævis crimina, tum vel maxime ob abusum sacræ Synaxeos multis evenisse. Nam cum indigne communicantibus grave judicium Domini comminatus esset, ait: *Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit.* I. Cor. II. v. 27. Contra indispositos, & frigide accedentes fulmen detorquet: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* I. Cor. II. v. 30. q. d. Hæc est præcipua ratio ægritudinum vestrarum, quod frigide, & ex mera consuetudine ad mensam Domini accedatis, quod vim, & virtutem ejus non mereamini participare. Vita illius vobis commutatur in morbum, imo & mortem. *Ideo inter vos infirmi, &c.* Panis quidem iste fortium est vivificans, & roborans, panis dans vitam, ac sanitatem, lignum salutis ad immortalitatem initians: quod autem in vobis nequidquam operetur, causa est, quod stomacho, & animo perperam affecto accedatis. *Ideo inter vos, &c.*

Hanc eandem morborum causam adducit Ecclesiasticus dicens: *Qui delinquit in conspectu ejus,*
qui

qui fecit eum, incidet in manus medici. Eccl. 38. v. 15. Qui non veretur Deum præsentem, sentiet medicum ferientem, ac scindentem. Qui peccare audet contra eum, qui dat vitam, & sanitatem, ob id dignus est, ut si non vita, minimum sanitate privetur, & morbis conflictetur. *Qui delinquit, &c.*

Quod si itaque morbi ex venenata plerumque peccati radice pullulant, poteritne aptior, aut efficacior adhiberi medicina in infirmitate, quam poenitentia peccatorum omnium interfectrix? Nonne sublata causa tollitur effectus? Nonne eradicatis radicibus, exarescere totam quantam arborem necesse est? Effare! effare! quæso, Regum inclyte Ezechia! quonam tu alexipharmaco vires perditas restauraveris? novi, quod jam dicta funeri tuo dies fuerit, quod jamjam in conclamata ægitudine filum præcidendum. Cum ecce supra omnium spem surrexisti vegetus, templum litaturus hostias Eucharisticas es ingressus, & vitam desperatissimam in tria lustra propagasti. Qua ratione? nulla certe alia, præterquam amarissima contritionis ac lachrymarum aloe, *flevit*, ait sacer textus, *Ezechias, conversus ad lectuli caput.* Isai. 38. v. 2. Hæc medicina illius extitit, hæc sanitatem pristinam operata est, quemadmodum ipsemet in Eucharistico suo testatur carmine: *Tu autem eruisti animam meam, ut non periret, projecisti post tergum omnia peccata mea.* Isai. 38. v. 17. Tu Domine ex infinita misericordiæ tuæ abyssu, onus grave peccatorum meorum ex humeris deposuisti, & extemplo cervicem erexi, quam onus, ac languor depressoerat. Tu virulentum vulnus animæ meæ sanasti, & actutum tumor corporis resedit. Tu animæ meæ peccatis e-mortuæ vitam inspirasti, & ecce melius habere corpore occœpi. *Projecisti post tergum, &c.* Effare hodie paralytice cum aliis quotquot a Domino sanitati pristinae redditi, quo medio, qua via, quibus antidotis id factum sit? quam primum, inquit, remisit nobis peccata nostra, & illico rediit vigor membris, sanguis infusus venis, salus medullis. Salus animæ collata in ipsum redundavit corpus,

& fiducia in Christum, ac poenitentia constricta est ad vigorem. Unde Angelicus Doctor quæritans, cur sanaturus Dominus infirmos, prius dimiserit peccata; Respondet: *Certe quia tollit causam, quia propter iniquitates eorum multiplicatae sunt infirmitates eorum.* Idcirco Dominus in antecessum expiat animum, ut sublata radice mali, bonum sanitatis integerrimum subsequeretur. Frustra itaque ah frustra exotica, & cum dispendio divitiarum malagmata quærimus, hærente intus ferro, quo indies in deterius recrudescit malum. Frustra cuticulam desuper inungimus, intus eam verme malæ conscientiae depascente, incassum corpus afforis loricae instar emplastris incingimus, sceleribus cor intus lethali ictu trajicientibus. Eneca primum vermem medullas exedentem, evelle ferrum intimis fibris radicum, tum cataplasmatibus utere: tolle prius scelera intus grassantia, si vitam prorogare salvam, & inconcussam, quantum in te est, ardescis. Fac, ut per sinceram exomologesin, veramque contritionem remittantur tibi peccata tua, & tum demum medicinas adhibe; sit salva prius anima, & Deo auxiliante, si tibi consultum fuerit, sanabitur & corpus. Erigatur illa brachiis fidei, spei, charitatis, surget istud pariter, tolletque grabatum suum, statuendum in trophæum. Hoc sane est, quod monet sapiens: *Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.* Eccl. c.38. v.9. 10. Evoca Numen optimum ferventissime in vita tua, ad ipsum mentem tuam furrige, de peccatis tuis poenitentiam age, & ipse salvabit te. Fiat. Fiat.

§. IV.

MISCELLANEUM
POLEMICO-THEOLOGICUM.

*De peccatorum remissibilitate, & justificatione
impii.*

An Paralyticus ille elicuerit actum saltem inter-
num

num detestativum suorum peccatorum, nihil expressi ponunt Evangelistæ, & tamen certum est a Christo eundem non tantum secundum corpus, sed etiam secundum animam sanatum, ut patet ex verbis in Evang. citatis, quibus peccata illi condonata, eumque justificatum affirmat diserte dicens: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Unde occasione hujus variæ hic occurrunt quæstiones, quarum aliquæ a Pölemicis, aliæ a Theologis moralibus, & speculativis agitari solent partim in 2da 2dæ S. Thom. de justificat. partim in tertia parte ejusdem de pœnit. itaque

Quæritur primo: An de absoluta Dei potentia possit fieri remissio peccatorum, absque omni retractatione peccatoris? Ante Resp. Noto: Quod in præfenti providentia ad remissionem peccati personalis necessaria sit retractatio, & pœnitentia, & quidem per se loquendo formalis. Colligitur id ex Script. Eccli. 2. v. 22. dicitur: *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.* Idem Luc. 13. v. 5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* Quam veritatem definit etiam Concilium Trid. Sess. 14. c. 1. dum inquit: *Fuit quidem pœnitentia universis, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui baptismi Sacramento ablui petivissent.* Et idem cap. 4. *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Ex quibus patet Deum defacto noluisse aliter condonare peccatum personale, nisi per pœnitentiam; quæ voluntas Dei stat pro ratione. Hujus autem congruentia est, quia æquum erat, ut homo qui per liberam conversionem ad bonum creatum, & aversionem a Deo, gratiam, & amicitiam perdidit, eandem rursus per liberam conversionem ad Deum, & aversionem a bono creato acquireret; atqui hæc conversio cum aversione a bono creato formaliter habetur per formalem pœnitentiam, quæ extra Sacramentum est solus actus contritionis perfectæ, ut dictum in Miscellaneo Theologico - Morali, Dominicæ præc. intra Sacra-

mentum vero sufficit etiam attritio. Dixi: per se loquendo necessariam esse poenitentiam formalem, quia in casu inadvertentiæ peccati sufficit virtualis inclusa in pura dilectione Dei super omnia, ut ostensum, & pluribus declaratum est eodem Miscel. Theol. Moral. Domin. præc.

Resp. ad Quæsitum. De absoluta Dei potentia peccatum mortale remitti potest absque ulla prævia poenitentia, & actu peccatoris. Prob. 1. Poenitentia peccatoris non est forma remissiva peccati, sed tantum dispositio congrua ex divina ordinatione requisita ad remotionem peccati; atqui potest Deus de absoluta sua potentia formam cum suo effectu formali conferre sine prævia dispositione ad formam; ergo potest Deus remittere peccatum sine prævia poenitentia peccatoris. Maj. patet, quia hic, & nunc forma remissiva peccati est gratia sanctificans, absolute vero potest esse condonatio divina. Min. prob. Potest Deus absolute ponere formam ignis in materia absque prævio calore, qui est connaturalis physica dispositio, item potest Deus tanquam absolutus Dominus gloriæ conferre gloriam adulto sine merito, quod est dispositio moralis; ergo etiam tanquam absolutus Dominus gratiæ potest infundere gratiam absque prævia poenitentia, vel retractatione peccatoris, quæ est dispositio moralis; quid enim implicantiae, ut Deus peccatori dormienti infundat gratiam sanctificantem, tanquam formam justificationis? ad quam infundendam sufficienter potest moveri a sua bonitate, & misericordia infinita; ergo. Prob. 2. Quod est opus solius Dei, potest fieri a solo Deo absque actu peccatoris, sed remissio peccati est opus solius Dei, sicut commissio peccati est opus peccatoris; ergo remissio peccati mortalis potest fieri absolute a solo Deo absque actu, & poenitentia peccatoris. Min. prob. Remissio debiti, & injuriæ illatæ est opus solius creditoris, & offensi, utpote penes quem solum est jus ad solutionem, & indignationem; ergo remissio peccati est opus solius Dei, penes quem solum est jus ad aversionem, & poenam.

nam. Conf. In humanis debitori nihil cogitanti, nec roganti pro remissione debiti potest creditor condonare debitum, offensus offensori non pœnitenti, nec offensam revocanti potest condonare injuriam sibi irrogatam; ergo etiam potest Deus peccatori adulto non pœnitenti condonare peccatum personale, sicut defacto parvulis in Baptismo absque omni pœnitentia, & actu parvulorum remittit originale.

Observatur. Peccatum tamen mortale actuale pro eo instanti, quo fit, nec per absolutam Dei potentiam remitti posse. Ratio est, quia absolute implicat, ut peccatum actuale simul sit, & non sit, ut patet ex principio lumine naturæ noto; atqui si peccatum pro eo instanti condonaretur, quo fit & committitur, peccatum esset, & non esset: esset, ut supponitur; non esset, quia remitteretur, remissio enim, seu condonatio dicit destructionem, seu non esse peccati; ergo absolute implicat, ut remittatur peccatum actuale pro eo instanti, quo fit.

Sed contra opponitur primo: Peccatum habituale nil aliud est, quam peccatum præteritum non retractatum; ergo dicit negationem retractationis; sed negatio retractationis non potest tolli nisi per ipsam retractationem, quæ est pœnitentia, & actus peccatoris; ergo peccatum habituale non potest tolli nisi per pœnitentiam, & actum peccatoris. Conf. primo: Peccatum habituale non potest tolli in ratione peccati nisi tollatur in ratione voluntarii peccaminosi, atqui non potest tolli in ratione voluntarii peccaminosi, nisi per retractationem peccatoris, seu actum, qui revocet priorem voluntatem; ergo. Secundo: Peccatum personale est peccatoris averfio a Deo, & inordinata conversio ad creaturam, sed illa non potest tolli nisi per averfionem peccatoris ab eadem creatura, quæ averfio est ipsissima retractatio peccatoris; ergo. Prob. min. Conversio ad aliquem terminum non potest tolli nisi per averfionem ab eodem termino; ergo. Tertio: Peccatum debet tolli per actum oppositum, sed condonatio divina non opponitur peccato, ve-

rum retractatio; ergo per hanc debet tolli. Quarto: Concilium Trid. Sess. 6. c. 7. docet: *Justificationem adulti fieri per voluntariam susceptionem gratiae.* Sed voluntaria susceptio importat actum peccatoris peccati retractativum; ergo, &c.

Resp. N. Ant. Sed peccatum habituale est peccatum præteritum non condonatum, seu principaliter in debito sustinendi offensam divinam perseverans, ut aliunde suppono; non vero perseverans in carentia retractationis; quia alias hoc ipso, quod peccatum retractarem, vel per poenitentiam naturalem, vel etiam per attritionem supernaturalem, deberet destrui peccatum habituale, quod est contra sanam doctrinam; ergo peccatum habituale non consistit in peccato non retractato. Ad 1. Conf. Dist. Maj. Non potest tolli, nisi tollatur in ratione voluntarii peccaminosi, habitualiter in debito sustinendi offensam divinam perseverantis C. perseverantis in carentia retractationis N. Maj. sic dist. min. N. Conseq. Quia ratio peccati, & consequenter etiam ratio voluntarii, quæ est de essentiali conceptu peccati perseverant moraliter in suo effectu principali, seu debito sustinendi offensam divinam, non vero in carentia retractationis; ideo tamdiu utrumque manet, quamdiu manet illud debitum; quamprimum autem illud debitum tollitur per condonationem, tollitur simul ratio peccati voluntarii præteriti, live peccatum habituale adæquate sumptum. Instantia clara est in voto, v.g. Religionis, quod fecit Cajus, de ejus essentia etiam est ratio voluntarii, sicut de essentia peccati; quia tamen hoc votum perseverat moraliter in obligatione, sublata obligatione, v.g. per dispensationem Pontificis, tollitur votum, licet Cajus illud non retractet, & vicissim; quia non perseverat in carentia retractationis, licet is illud retractet, non tollitur nisi accedat dispensatio, vel materiæ voti mutatio sublativa obligationis; ita & hic discurrendum de peccato voluntario habituali. Unde illa sola retractatio peccatoris tollit rationem voluntarii peccaminosi habitualis, dispositive mediate, quæ di-

dispositive immediate tollit debitum sustinendi offensam in nostra sententia. Ad 2. C. Maj. Neg. min. una cum prob. Ant. Quia conversio ad creaturam habitualis inordinata, cum nihil aliud sit, quam peccatum habituale, idcirco etiam in nullo alio moraliter perseverat, quam peccatum habituale; ergo in debito sustinendi offensam divinam; atqui quaelibet res, ut moraliter existens tollitur sublato eo, in quo moraliter existit & perseverat; ergo sublato debito sustinendi offensam divinam, tollitur inordinata conversio habitualis peccatoris ad creaturam; sed debitum sustinendi offensam divinam formaliter tollitur in genere moris per condonationem divinam, quia Deus misericors potest gratiose cedere jure suo, quod habet adversus peccatorem, eique condonare offensam etiam dormienti; item in genere simul physico tollitur formaliter per gratiæ infusionem gratuitam, quæ facit habitualiter hominem conversum ad Deum, tollitque illam averfionem a Deo, & inordinatam conversionem ad creaturam absque ulla etiam retractatione. Cum vero accedit retractatio sufficiens, illa tantum tollit dispositive in genere causæ efficientis, non formaliter, quod absolute non est necessarium. Ad tertium C. Maj. dist. min. Condonatio divina non opponitur peccato actuali C. habituali Nego min. & conf. Condonatio divina opponitur directe debito sustinendi offensam divinam, in quo perseverat peccatum habituale, igitur etiam opponitur peccato habituali; verum quidem etiam est, quod eidem opponatur retractatio; sed ut sufficiens sit, debet esse talis, quæ dispositive deleat debitum, qualis non est quaelibet. Ad quartum explico Maj. Concilium docet justificationem adulti fieri per voluntariam susceptionem gratiæ defacto, & in hac providentia C. absolute, ut non posset in alia providentia aliter fieri. Nego maj. transm. min. N. C. Quod Concilium loquatur de moderno statu, & providentia, manifestum fiet Concilii caput legenti.

Opponitur 2. Deus non potest sola sua voluntate destruere, quod per se solum non conservat; sed per se solum non conservat peccatum habituale; ergo sola voluntate non potest illud destruere. Conf. Deus non potest destruere actum bonum hominis moraliter perseverantem sine actu hominis; ergo nec malum, seu peccatum moraliter perseverans. Secundo: Per peccatum personale offenditur misericordia Dei; ergo hæc non potest remittere peccatum sine pœnitentia peccatoris. Prob. conf. Quamdiu non datur pœnitentia peccatoris, tamdiu misericordia Dei includit jus ad offensam adversus peccatorem; ergo non potest remittere peccatum. Tertio: Peccatum non tantum est offensa Dei, sed etiam naturæ rationalis, quia est contra rectam rationem; ergo licet Deus posset remittere peccatum in quantum est offensa Dei, non tamen potest remittere sine satisfactione, in quantum est offensa naturæ rationalis; sicut licet quilibet privatus possit remittere alterius offensam, in quantum est offensa sui, non tamen potest eam remittere, si sit simul offensa communitatis. Conf. Conf. Quamvis Deus possit dispensare quoad suam legem positivam, non tamen potest quoad legem naturalem; ergo licet posset sine pœnitentia peccatoris remittere peccatum in quantum est offensivum sui, non tamen posset in quantum est offensivum naturæ rationalis. Resp. Neg. Maj. Nam in Physicis Deus potest se solo destruere proprietatem, v. g. frigoris in aqua, lucis in sole, licet hæc solus non conservet, sed cum substantia aquæ, & solis. Item in moralibus potest Deus votum, &c. sola sua voluntate destruere, licet illud dependeat simul a voluntate hominis; ergo etiam potest peccatum habituale, cum hoc perseveret in tali moralitate, seu debito, quod sola sua voluntate potest Deus destruere per condonationem. Ad 1. Conf. dist. Ant. Non potest absolute tollere bonum quoad rationem præmii N. quoad rationem bonitatis, Transeat: quia absolute hoc Deum posse facere complures docent, & N. conf. adhuc enim disp. est: sicut enim Deus se solo potest
fa-

facere bonum, non potest facere malum morale, ita se solo potest tollere malum morale in debito perseverans, non vero tollere bonum morale in ratione boni; quia bonitati ejus. conveniens est tollere malum morale, inconveniens vero esset tollere bonum morale, & sicut posset absolute tollere poenam peccati reservata culpa, ita etiam præmium boni operis. Ad 2. C. Ant. N. Conf. Ad Prob. Dist. Ant. includit jus ad offensam, si ultronee non cedat illi juri C. si cedat Neg. Ant. & Conf. Misericordia Dei, utpote infinita, est sufficiens sibi motivum, ut cedat juri, quod habet adversus peccatorem propter peccatum, cum illud non sit malitiæ simpliciter infinitæ. Ad tertiam C. Ant. N. Conf. cum paritate, Disparitas est: quia privati arbitrio non subest jus communitatis, ut possit condonare offensam contra jus communitatis; sicut Deo subjacet jus rationis, cum sit naturæ rationalis supremus Dominus, ut possit condonare offensam, non tantum juri suo, sed etiam juri naturæ rationalis contrariam; ergo potest remittere offensam, non tantum, ut est offensiva Dei, sed etiam ut est offensiva naturæ rationalis. Ad Conf. Conseq. C. Ant. N. C. Ratio est, quia quæ sunt contra jus naturæ, sunt intrinsece mala, quæ essentialiter adversantur bonitati divinæ, ideo in illo jure non potest dispensare; at vero condonatio peccati sine actu peccatoris, nullo modo est intrinsece mala, adeoque fieri potest a Deo cedente jure suo, quod habet ad poenitentiam, & satisfactionem peccatoris.

Quæritur secundo: An, sicut Christus habuit potestatem remittendi peccata, ita Ecclesiæ dederit in Vicario suo, & ab eo constitutis potestatem Clavium dictam, seu remittendi peccata, & per quale remedium?

Notandum, quod per *ly sic* non quærat de similitudine omnimoda, quasi vero sine omni retractatione peccatoris idem Ecclesia posset, sicut potest Christus; sed mediante confessione Sacramentali, eaque dolorosa. Porro nomine potestatis clavium intelligitur per Metaphoram *clavium Regni cæ-*
lorum,

lorum, ex eo, quod sicut in foribus dicitur *clavis* instrumentum, quo ostium aperitur, ostium autem Regni Coelorum clauditur per peccatum, ita ergo potestas, qua tale obstaculum removetur, dicitur *clavis*; igitur hæc potestas nihil aliud est, quam potestas remittendi peccata post Baptismum commissa. Hanc potestatem Ecclesiæ negarunt Montanistæ, & Novatiani, pariter Lutherus de captiv. Babylon. sparsit in vulgus errorem, quod sufficiat ad peccatorum remissionem sola recordatio Baptismi antea suscepti. Hæc autem potestas est *judicialia* in foro interno, ita ut quemadmodum in foro externo *Judex* potest absolvere, aut punire delicta contra bonum commune commissa, sic etiam possit *Judex* internus absolvere, punire, aut reservare peccata contra Deum commissa; & sicut in omni judicio tria requiruntur, nempe *Judex*, qui cognita causa ferat sententiam, reumque damnet, vel absolvat. *Reus*, cui ab accusatore delictum tribuitur. *Accusator*, qui delictum, quod probe novit, *Judici* aperiatur: ita & in hoc Sacramentali *Judicio* hæc requiruntur, cum hac tamen differentia, quod in hoc judicio ipse reus sit accusator sui, aperiaturque ultro *Sacerdoti* peccata, qui de iis tanquam *Judex* sententiam, & absolutionem impertiri possit, ut vicarius Christi; unde sicut *Rex* potest constituere loco sui *Judicem*, qui Ministeriali *Authoritate* delicta cognoscat, & sententiam ferat, ita & fecit Christus. Hinc:

Resp. I. Datur in Ecclesia potestas clavium. Probatur ex definitione Trid. Sess. 14. Can. 3. Si quis dixerit verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum, &c. non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento pœnitentiae, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem contra institutionem hujus Sacramenti ad *Authoritatem* prædicandi Evangelium; anathema sit.

Probatur: Christus per illa verba Joan. 20. Quorum remisistis peccata, &c. dedit Apostolis aliquam potestatem, sed non aliam, quam clavium, quæ

quæ est remissiva peccati, tum quoad culpam, tum quoad poenam æternam, ergo. min. prob. quia Christus dedit potestatem simpliciter, & absolute remittendi peccata, atqui remissio peccati *simpliciter* dicit principaliter remissionem culpæ; ergo.

Resp. 2. Hoc remedium est Confessio Sacramentalis, eaque dolorosa; ut proinde potestas illa sit verum novæ Legis Sacramentum a Christo Domino institutum. Prima Pars definita est a Florent. in Decreto unionis, tum a Constantiensi Sess. 8. tum a Trident. cit. Sess. 14. Can. 1. *Si quis dixerit in Catholica Ecclesia poenitentiam non esse vere, ac proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.* Ratio etiam est: quia exercitium hujus potestatis judiciaræ est cæremonia sensibilis ex institutione Christi significativa, & collativa gratiæ sanctificantis; ergo est vere & proprie Sacramentum. Secunda Pars etiam constat, *quia hoc Sacramentum multis rationibus a Baptismo differre dignoscitur*, inquit Trid. cit. Sess. c. 2. Desumit autem Concilium hanc differentiam ex quatuor causarum generibus. Nam primo: certum est, quod *materia, & forma Poenitentiae* sit distincta a materia, & forma Baptismi, idem est de aliis Sacramentis. Certum etiam est secundo: quod finis Poenitentiae sit distinctus a fine Baptismi; cum Poenitentia ordinetur ad remittenda sola peccata post Baptismum commissa. Non autem ad remittendum originale. Certum denique est tertio: quod etiam causa *instrumentalis efficiens* sit diversa, quia Minister Poenitentiae est Judex, non item Baptismi, aut aliorum Sacramentorum, ergo. Conf. juxta definitionem Tridentini Sess. 7. cap. 1. *Septem novæ Legis sunt Sacramenta specie inter se distincta.* Sed non essent 7. specie inter se distincta Sacramenta, si Poenitentiae Sacramentum non esset a cæteris specie distinctum, ut per se clarum est.

Quæritur tertio: Quandonam hoc remedium (Sacramentum Poenitentiae dictum) fuerit a Christo Domino institutum?

Resp.

Resp. Executorie post ejus resurrectionem, ut docent communiter Theologi cum S. Th. hic q. 84. art. 7. in *sed contra*. dixi: *Executorie*. quia *promissorie*, & minus principaliter fuit institutum Matth. 16. v. 19. dum Christus Petro dixit: *Tibi dabo claves Regni Cælorum*. Conclusionem autem probat Tridentini autoritas Sess. 14. c. 1. ubi sic ait: *Dominus autem Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavisset in Discipulos suos dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis potestatem remittendi, & retinendi peccata ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos Apostolis, & legitimis eorum Successoribus fuisse communicatam universorum PP. Consensus semper intellexit.

Contra Resp. primam Opponitur: ex Apoc. cap. 3. & 4. Satis colligitur, quod per Christi merita, & per ipsum Christum sint cœli aperti; ergo non est opus aliqua potestate clavium ad cœlos aperiendos. Conf. Solus Deus habet potestatem peccata dimittendi; ergo non competit hominibus. Resp. ad argumentum, quod per Christi merita cœli quidem sint aperti: *in quantum totus naturæ humanæ obex*, qui ab ingressu cœli arcebat, est sublatus; non est tamen sublatus hic obex respectu *subjecti particularis*, quoad effectum, & fructum singulis *in actu secundo applicandum*; quamvis quoad *sufficientiam*, & *in actu primo* etiam sit obex peccati sublatus. Deinde verum quidem est, quod solus Christus cœlum aperuerit, ut homo potestate excellentiæ, & ministri principalis; non tamen solus simpliciter, & in omni genere, id præstat; cum legitimus Sacerdos potestate ministeriali a Christo sibi communicata possit remittere peccata, & sic cœlum aperire. Ad Conf. Dist. Ant. Solus Deus habet potestatem autoritativam, & principalem dimittendi peccata C. Ant. potestatem ministerialem, & delegatam Nego Ant. & Conseq.

Contra secundam Resp. opponitur: *Facilitas veniæ incentivum est culpæ*, inquit Ambrosius; ergo si Christus remedium peccatorum post baptismum com-

commisſorum inſtituiſſet, incentivum culpæ hominibus dediſſet, quod nec licet cogitare, taceo dicere; ergo. Conf. 1. Cæremoniam Confessionis inſtituit vel Eccleſia, vel Sanctus Jacobus Apoſtolus, ut docet Gloſſa, & nonnulli Canoniſtæ diſt. 1. de Pœnitentia; ergo hæc Cæremonia non eſt Sacramentum. Conf. 2. juxta S. Aug. debet in omni Sacramento novo proprie tali eſſe elementum; ſed in Sacramento pœnitentiæ non eſt ullum elementum; ergo non eſt proprie Sacramentum. Conf. 3. Potestas prædicandi Evangelium non eſt Sacramentum; ſed potestas ſolvendi, & ligandi eſt tantum potestas prædicandi Evangelium; ergo non eſt Sacramentum. Conf. 4. Primus, qui Sacramentum inſtituit, fuit Innoc. 3. dum in cap. *Omnes utriusque ſexus*, annuam præcepit confeſſionem; ergo. Reſp. ad argument. explico S. Ambroſ. cum diſtinctione: Facilitas veniæ eſt per accidens incentivum culpæ trans. per ſe incentivum culpæ N. A. & C. Imo licet ſit facilitas veniæ reſpectu remittentis, non eſt tamen facilitas pœnitentiæ reſpectu delinquentis. Duriffimum nempe eſt peccata ſoli Deo cognita homini manifeſtare. Hinc abeſt periculum, ut per hoc remedium detur occasio peccandi. S. Aug. homil. 17. docet: quod adhuc major daretur occasio peccandi, ſi hoc remedium non adeſſet: *Dicunt nos peccatis dare licentiam, inquit ille, dum portum pœnitentiæ pollicemur, ſed ſi clauderetur aditus pœnitentiæ, nonne ille peccator tanto magis peccata peccatis adde- ret, quanto magis deſideraret ſibi ignoſci, diceret enim: ecce peccavi, ecce ſcelus admifi, jam mihi veniæ nullus eſt locus, pœnitentia infructuoſa eſt, damnatus ſum; quare jam non vivo, ut volo?* ita Aug. Ad 1. Conf. N. Ant. & dico: Gloſſam cum illis Canoniſtis erraſſe, cum a Trid. oppoſitum ſit definitum: nec verba Gloſſæ ſunt verba Evangelii. Ad 2. Conf. explico Maj. cum diſt. debet in omni Sacramento proprie tali eſſe elementum, prout elementum ſignificat *conſtitutivum ſenſibile* C. Maj. prout in *communi* ſignificatione elementi accipitur N. Maj. ſic diſt. min. N. C. Aug. Tract. 80. in Joann. loquitur de bap-

baptismo, quia constat elemento aquæ tanquam materia remota. Unde insistendo proprietati locutionis deberet negari Maj. quia vero etiam aliqui in verbis ludunt, ideo dicendum est, quod si elementum significet partem sensibilem veram esse locutionem; & pœnitentiæ Sacramentum partes habet sensibiles, nimirum confessionem Sensibilem, & verbalem absolutionem. Ad 3. Conf. N. min. tum quia potestas baptizandi collata fuit Apostolis ante mortem Christi, non autem potestas remittendi peccata, tum: quia potestas his verbis collata est judiciaria, potestas autem baptizandi non est judiciaria. Tum denique: quia omnes Patres & Ecclesia, quæ in Sacramentis, & rebus fidei nequit errare, semper agnoverunt his verbis collatam fuisse potestatem remittendi peccata post baptismum commissâ; ergo. Ad 4. Conf. N. C. & dico: quod memoratus Pontifex solum annuæ confessionis tempus determinavit, non autem ipsam cæremoniam Sacramentalem, & ritum confitendi instituerit.

Si dicas adhuc primo: Pœnitentia in Lege veteri non fuit Sacramentum; ergo nec in Lege nova: neque etiam magis est necessarium hoc Sacramentum in una, quam in altera Lege. Resp. N. C. in Lege veteri non fuit dictum: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis*; habuit ergo Lex vetus in remedium contritionem, Legi autem gratiæ præter contritionem concessum est insuper facilius remedium, pœnitentiæ Sacramentum; a priori ratio est, voluntas Dei.

Si dicas 2. Quæ sunt juris naturalis, sunt semper eadem; sed pœnitentia est juris naturalis; ergo est semper eadem, consequenter aut in omni Lege, aut in nulla est Sacramentum. Resp. dist. min. Pœnitentia est juris naturalis secundum quod est virtus C. min. secundum quod est Sacramentum N. min. in omni lege fuit virtus pœnitentia, non tamen Sacramentum. Hinc Trid. Sess. 14. c. 1. Quovis tempore admittit necessariam fuisse pœnitentiam, sed addit: nec ante adventum Christi pœnitentia

tia erat Sacramentum, nec est post adventum illius cuiquam ante Baptismum.

Contra tertiam Resp. oppon. Sacramentum Pœnitentiæ non est distinctum a Sacramento Baptismi; ergo. Ant. prob. quando Christus Joan. 20. dedit Apostolis potestatem remittendi peccata, locutus est tantum de baptismo; ergo. Ant. prob. dum Christus post suam resurrectionem Luc. 24. ad Apostolos locutus est: *Sic oportebat Christum pati, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum*, intellexit baptismum; ergo à pari; cum enim teste Aug. lib. 3. de consensu Evangelist. c. 15. & verba apud Joannem, & verba apud Lucam relata protulerit eadem die, videtur etiam eodem sensu protulisse. Conf. 1. Aug. c. 1. de nuptiis c. 33. in illud: *Qui crediderit & baptizatus fuerit; directe inquit: Lavacro regenerationis non tantum peccata præterita, sed etiam posterius admissa remittuntur.* Ergo non dicitur Sacramentum pœnitentiæ a Sacramento baptismi distinctum. Conf. 2. Sacramentum baptismi delet peccata antecedentia, quia fidem excitat in Christum; sed etiam Sacramentum baptismi præteritum potest excitare fidem in Christum per recordationem hujus Sacramenti; ergo etiam delet peccata subsequenta, consequenter non datur Sacramentum pœnitentiæ distinctum ad peccata remittenda post baptismum commissa. Resp. ad argum. N. Ant. Trid. enim can. 2. definit clare oppositum: *Si quis Sacramenta confundens, ipsum baptismum Sacramentum pœnitentiæ esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, anathema sit.* Ad prob. N. A. simil. ad hujus prob. ratio est: quia licet eadem die Christus, & de baptismi prædicatione, & de collatione potestatis judicariæ differuerit, diversam tamen contulit Apostolis potestatem: unde sicut potestas prædicandi non est potestas baptizandi, ita etiam potestas baptizandi non est potestas remittendi, aut retinendi peccata; instantia est in humanis: sic Rex eadem die, & in continenti potest alicui debitum condonare, & simul nobilitatem conferre, aut ipsum etiam Judicem

constituere; quis porro dicet has gratias esse eadem? ergo pariter Christus poterat prædicationem Evangelii, & baptismi collationem, & absolvendi potestatem tribuere Apostolis, eorumque successoribus, ut non sit eadem potestas. Ad 1. Conf. expl. Aug. cum dist. lavacro regenerationis peccata posterius admissa remittuntur radicaliter C. Ant. remittuntur formaliter N. Ant. & C. Hinc August. Epist. 23. docet: *Si parvulus baptizatus grandior factus incepit habere peccata, per quæ gratiam amittat, non regeneratione, sed alia curatione sanari potest.* Dicuntur autem baptizato radicaliter peccata posterius admissa remitti, quia tanquam *janua Sacramentorum* facit hominem proxime habilem ad pœnitentiæ Sacramentum fructuose suscipiendum, per quod formaliter, & proxime peccata post baptismum commissa remittuntur. Ad 2. Conf. N. Maj. una cum causali; falsum enim est, ut contendunt hæretici, quod homo per *solam* fidem justificetur, fides enim est dispositio ad justitiam, ut docet Trid. Sess. 6. forma vero justificans est gratia habitualis a Sacramentis novæ Legis instrumentaliter physice causata, & licet Christus credenti promiserit salutem, juxta illud Marc. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, hoc tamen sub conditione intelligendum est, nimirum: si in accepta per baptismum gratia manserit, si alia ad salutem media necessaria adhibuerit.

Oppon. secundo: Sacramentum Pœnitentiæ videtur proprie in ultima Cæna institutum, tum: quia Apostoli tunc sunt ordinati in Sacerdotes; tum: quia Trid. Sess. 13. de Sacramento ordinis c. 1. docet: *Apostolis eorumque successoribus in Sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus, & Sanguinem ejus, nec non & peccata dimittendi, & retinendi, sacre Literæ ostendunt, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit;* ergo. Conf. primo: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum, illum scilicet, de quo Christus Joan. 20. ait; ac proinde frustra dicere Episcopos: Accipe Spiritum Sanctum, &c. anathe-*
ma.

ma sit. Trid. cit. Sess. can. 4. ergo in ordinatione datur potestas absolvendi; sed in ultima cœna Apostoli sunt ordinati Sacerdotes; ergo tunc acceperunt potestatem absolvendi, & principaliter tunc institutum est pœnitentiæ Sacramentum. Conf. 2. Dum Christus post suam resurrectionem apparens Apostolis Joan. 20. dixit: *Accipite Spiritum Sanctum.* Thomas non erat cum eis; ergo Thomas non accepit tunc potestatem clavium; ergo tunc non fuit pœnitentiæ Sacramentum institutum. Resp. ad arg. N. Ant. ad probat. dico: Apostolos in ultima cœna fuisse ordinatorum Sacerdotes quoad *potestatem conficiendi Corpus Christi*, non autem quoad *potestatem absolvendi*, quamvis autem aliqui dicant per potestatem in *Corpus Christi vivum*, etiam dari potestatem *accidentaliter* in *Corpus Christi Mysticum*, est tamen formalis potestas in *Corpus Christi vivum* distincta, & realiter separabilis a potestate formali absolvendi. Ad 2. prob. similiter Resp. hinc duplici forma utitur Episcopus in ordinatione Sacerdotis, una nimirum, qua confert potestatem consecrandi; altera, qua confert potestatem absolvendi; consequenter est distincta potestas. Ad 1. Conf. Resp. similiter, ut ante, & N. C. Potestas enim absolvendi est potestas *judiciaria*; potestas vero consecrandi non est potestas *judiciaria*; utramque porro Christus Apostolis contulit, sed diversis temporibus; hinc etiam in ordinatione Sacerdotum datur potestas consecrandi *ante Offertorium*, potestas vero absolvendi *in fine Missæ*. Ratio est: quia Christus propter potestatem Excellentiæ non eguit physica Thomæ præsentia, velut egent defacto Episcopi; unde Christus etiam absenti Thomæ hanc potestatem contulit, ut tradit Cyrill. Alexander c. I. v. 2.

Quæritur quarto: An peccata, quando homo per Pœnitentiam justificatur, vere & omnino tollantur quoad culpam? An vero præcise tegantur, seu non imputentur? ut volunt aliqui ex heterodoxis.

Resp. Peccata omnia personalia (originale enim tollitur per Baptismum) omnino tolluntur quoad

culpam, quando homo per Pœnitentiam justificatur, & non præcise teguntur, seu non imputantur. Ratio est: Quia si peccata non vere tollantur in justificatione, tunc nunquam tolluntur; consequenter immundi, & peccatis coinquinati intrabunt in Regnum Cœlorum, contra claram Scripturam Apocal. c. 12. Atque Deus inter amicos, & Beatos in Cœlo habebit sordibus peccatorum maculatos, lepra infectos, diaboli charactere insignitos; quis hoc credat? Ratio est 2. quia Deus necessario odit: *Odio enim est Deo impius, & impietas ejus.* Sap. 14. nec potest peccatum, ubi adest, non imputare. Quæso, quomodo possum non imputare illi lepram, in quo est lepra, quamvis pallio tecta? Sic Deus quomodo potest non imputare peccatum, si adsit, & talem hominem reputare pro justo? nunquid ejusmodi judicium esset falsum? Ergo Deus omnino tollit peccatum, & non tantum tegit, vel non imputat.

Neque dicas, has sordes tegi umbraculo meritorum Christi, & non imputari: Nam leprosus manet leprosus, & in se turpis, etiam si pulchro ejus sordes tegantur pallio. Longe aliter Paulus sensit, dum scripsit ad Eph. 5. v. 26. *Ut Christus sanctificaret Ecclesiam, mundans lavacro aquæ in Verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam, non habentem maculam, aut rugam, &c.* sequela autem probatur. Vel enim tolluntur peccata in hac vita, vel altera? non in altera; quando enim, & quo medio id fieret? sensus præterea fidelium semper fuit extra statum viæ non remitti peccatum grave, & illo infectos damnari æternum. Non in hac vita, quia non aliud medium in hac vita nobis datum est pro remissione peccatorum, quam Baptismus & Pœnitentia (juxta ipsos fides) at per hoc non vere tolluntur peccata juxta Adversarios; sed solum teguntur; ergo.

Neque dicas 2. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata,* dicit David Psal. 31. *Omnia peccata impii non imputabuntur ei.* Ezechiel. 33. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* 2. Corinth.

5. ergo peccata non vere tolluntur; sed solummodo teguntur, non imputantur renatis, & justificatis. Resp. N. C. Hujusmodi textus intelligendi sunt de vera absolutione, & deletione peccatorum, quia Deo nihil potest esse tectum, & occultatum, quod existit; & quod Deo dicitur tegi, tolli omnino, & non amplius existere censendum est. Idem dicendum de non imputatione; ideo enim Deus non imputat peccata, quia non amplius existunt in justificatis, necessario imputaturus, si existerent; quia alias non judicaret, prout res est, & exigit. Audi S. Augustinum, quem suum esse volunt in hac re Adversarii. Is enarratione 2. in cit. Psal. 31. ait: *Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt.* Item: *Quorum tecta sunt peccata; nec sic intelligatis: peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant.*

Dices: S. Aug. l. 1. de nupt. & concupif. c. 25. ait: *Peccatum in baptismo dimitti, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur.* Ergo. Resp. textum esse corruptum a Luthero, & Melanchtone; quia pro voce *concupiscentiam* posuerunt vocem *peccatum*. S. Doctor nihil vult aliud, quam concupiscentiam remanere post baptismum, eam tamen in peccatum non imputari; quia peccatum in se non est, sed tantum effectus peccati.

Quæritur quinto: An omnia etiam gravissima, & copiosissima peccata per poenitentiam deleri possint?

Certum est, quod nullum peccatum possit esse adeo grave, ut superet infinitam Dei Misericordiam, quæ major est gravitate, & numero quorumcunque peccatorum, maxime cum nullum peccatum, nec omnia simul sint malitiæ etiam in genere moris, ne dicam in genere physico, simpliciter infinitæ: quam ob causam ut blasphema reputantur illa Caini verba Genes. c. 4. v. 13. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Nihilominus tamen non defuerunt Hæretici, qui dicerent in hac divina providentia non esse omnia peccata remissibilia; scilicet ex doctrina Novati ea, quæ post baptismum rite susceptum committuntur; quem ta-

men limitarunt sequaces ejus Novatiani. Alii docentes aliqua tantum esse remissibilia non vero omnia. Alii autem omnia esse remissibilia semper post baptismum, non vero post relapsum in illa; unde deducebant, frustra homines de illis agere poenitentiam. Contra quos errores priusquam agamus, observandum universim, quaestionem esse hic de peccatis viatorum, quorum arbitrium flexibile est ad bonum & malum, non vero de peccatis Dæmonum, vel damnatorum hominum; qui sunt obfirmati in malo, ita, ut illis non displiceat peccatum, ut culpa est; sed solum his displicet poena; adeoque nec agere possint veram, & supernaturalem poenitentiam, quæ requisita est sive extra, sive intra Sacramentum ad justificationem, per quam deleri possint; ad quod: Resp. peccata omnia possunt deleri per veram Poenitentiam non obstante illorum gravitate, numero, ac etiam relapsu. Sive: In præsentī rerum ordine non dantur peccata tam copiosa, aut tam gravia, quæ per veram Poenitentiam remitti nequeant. Ita S. Th. quæst. 86. a. 1. in Corpore, ubi ait: *Quod non possit aliquod peccatum per poenitentiam remitti, est erroneum.* Prob. Testimoniis sacræ Script. utriusque Testamenti, quibus Deus promittit vere poenitentibus remissionem peccatorum, absque ulla limitatione, sive quoad gravitatem, sive quoad numerum, sive quoad relapsum, ad quam remissionem obtinendam insuper suadetur, imo præcipitur hominibus Poenitentia; ergo omnia sunt remissibilia; alias ridiculæ, frustraneæ essent illæ promissiones, suasiones, & præcepta, si aliqua peccata vel ob gravitatem, vel ob numerum, vel ob relapsum deleri non possent per poenitentiam. Prob. ergo Ant. sic. Isaia 59. v. 1. dicitur: *Non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat, neque est aggravata auris, ut non exaudiat.* Et Ezechiel. 18. v. 21. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est - - omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Pariter & in novo Testamento habetur absque omni restrictione, ut cætera omittam Joan. 20. v. 23. *Quorum remi-*

miseritis peccata, remittuntur eis. Accedunt Concilia, Lateranense Capitulo *Firmiter*, de summa Trinitate. *Si quis prolapsus fuerit in peccatum post baptismum, potest semper per poenitentiam reparari.* Similia habet Florent. & Trid. quod Sess. 14. de Poenitentia Can. 1. contrarium errorem ferit anathemate. Constanter id asserunt SS. Patres una cum August. lib. de vera & falsa Poenit. Insuper probat D. Thom. hic q. 86. a. 1. in Corpore: contrarium derogare virtuti, & efficaciae divinae gratiae, per quam cor cujuscunque peccatoris moveri potest ad poenitentiam, & sicut oportet ad justificationem, item: derogare infinitae Dei misericordiae, & infinitis Christi meritis, ac passioni ejus, ideoque ita concludit: *Unde simpliciter dicendum est: quod omne peccatum in hac vita per poenitentiam veram deleri potest.* Prob. ratione. *Prima*, & quidem a priori est ipsa divina voluntas, quae nobis innotescit ex citatis Scripturae textibus innuentibus Deum per suam infinitam Misericordiam, & propter merita Christi cuilibet peccatori quorumcunque peccatorum reo vere poenitenti concedere veniam. *Secunda*: Quia actus Poenitentiae supernaturalis est de se proportionatus ad formam supernaturalem scilicet gratiam peccati expulsiivam; ergo si talis eliciatur, Deus non deerit in ponenda forma, sicut non deest in formis naturalibus, quando subiecta pro ipsis disposita sunt. *Tertia*: Quia homo agens veram poenitentiam facit quantum potest, facienti autem quod est in se, Deus non deest, ut ajunt Theologi; ergo. Loquor autem de vera Poenitentia, id est, vel contritione perfecta, vel attritione cum Sacramento.

Textus, qui in contrarium adduci solent, ab haereticis ita explicantur: primus Matth. 12. v. 32. *Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc saeculo, neque in futuro, id est; juxta expositionem S. Athanasii, S. Ambrosii, Hieronymi, difficulter remittetur, seu non remittetur facile, non autem quod non remittetur absolute; eo quod tales peccatores, qui adversantur bonitati & misericordiae divinae, adversentur ple-*

rumque gratiis divinis, sine quibus non possunt agere poenitentiam, quæ necessaria est ad remissionem; ideoque difficillime ad eam adducantur. Secundus 1. Joan. 5. v. 16. *Est peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis.* Sive juxta expositionem August. & aliorum, peccatum finalis impoenitentiae, quod dicitur ad mortem, eo, quod quis in illo moriatur, & ad mortem ducatur æternam; ideoque subjungit, pro tali non esse orandum, tanquam pro damnato; qui est extra statum viæ & salutis; adeoque tale per accidens ab extrinseco non est remissibile, defectu scilicet poenitentiae, & status. Tertius Pauli ad Hebr. 6. v. 4. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati - - & prolapsi sunt rursus, renovari ad poenitentiam.* Id est; juxta explicationem D. Th. q. 84. art. primo ad primum. Impossibile est, ut qui sunt renovati per Baptismum, ut post eum lapsi rursus per eundem renoveantur ad Poenitentiam, sive per poenitentiam baptismi, cum Baptismus tanquam irreiterabilis non possit iterato remittere peccata; in quo errabant Judæi, putantes Baptismum ad emundationem animæ ita esse iterabilem, sicut in Lege veteri erant iterabilia quædam lavacra instituta ad emundandas immunditias legales, quæ erant figura Poenitentiae. Ubi vero dicit quartus ad Hebr. 10. v. 26. *Voluntarie autem peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* Loquitur, ut ex contextu Apostoli bene explicat Lugo de peccantibus Judæis, qui simul cum lege Evangelica volunt retinere legem Moyfis, nullam esse hostiam illis pro peccato: non eam, quam Christus obtulit, quia hæc deficientibus a Christi lege nihil prodest. Non hostiam legis Mosaicæ, quæ per Christum abolita est. Vel ut Chrysostomus Hom. 1. in hunc locum explicat: Non relinquitur peccatori baptizato hostia, seu Christus, cui per Baptismum configuretur. Quintus Amos 1. v. 3. *Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum.* Id est, ut ex contextu patet: Licet remiserim poenam debitæ devastationis pro tribus sceleribus primis Damasci, non re-

remittam pro quarto, aut, si loquitur de peccato, loquitur de efficaci gratia conversionis, qua deficiente non agent poenitentiam, non negat tamen sufficientem. Sextus August. lib. 1. de ferm. Dom. dicens: *Tantam esse labem illius peccati - - ut deprecandi humilitatem subire non possit.* Et Isidor. c. 15. *Nonnulli a Deo ita despiciuntur, ut deplorare sua mala non possint.* Intelligendi sunt non de impotentia absoluta vel antecedente; sed de impotentia facili, vel consequente: Nam illa fieri frequenter dicuntur non posse, quæ difficulter fiunt, & facile fieri non possunt; quam phrasim sæpius adhibet Script. ut clarum est, Sapientiae 12. v. 10. ubi de perversione Chananæorum dicitur: quoniam non poterat (scilicet facile, vel impotentia consequente) mutari cogitatio illorum in perpetuum; cum subjungat v. 20. *Deum illis dedisse locum & tempus, per quæ possent mutari a malitia;* adeoque absolute potuerit mutari potentia antecedente.

Præter hos textus opponitur adhuc contra responsionem. 1. Si omnia peccata possent per poenitentiam deleri, tunc Deus exaudiret semper orationes poenitentis pro se, aut Sanctorum pro poenitente; atqui aliquando Deus non exaudit; ergo non sunt omnia deletibilia. Prob. min. ex Jerem. cap. 7. ubi Deus ait v. 16. *Tu ergo noli orare pro populo hoc - - quia non exaudiam te.* Et 2. Machab. 9. v. 13. de Antiocho dicitur: *Orabat autem hic sceleratus Dominum, a quo non erat misericordiam consecuturus.* Item de Esau ad Hebr. 12. v. 17. *Non enim invenit poenitentiae locum, quamquam cum lachrimis inquisivisset eam.* Conf. 1. In canonibus antiquis sæpe dicitur poenitentiam semel tantum esse concedendam, ut habetur distinctione 3. de Poenit. in pluribus Canonibus; ergo saltem relabentium peccata non sunt remissibilia. 2. Baptismus licet habeat efficaciam ex passione Christi, tamen iteratus non remittit peccata; ergo neque poenitentia.

Resp. Dist. Maj. Exaudiret orationes poenitentis in ordine ad remittendum peccatum, si vere poeniteat, C. si inordinate poeniteat, aut etiam in or-

dine ad alios fines, quos intendit orans, N. Ma. Sic D. mi. & N. C. Sic Deus dicebat Jeremiæ se nolle exaudire vocem ejus¹, si deprecatus fuerit eum pro remittenda populo poena temporali, nec exaudivit orationem Antiochi, & Esau; quia non orabant cum vera poenitentia, siquidem Antiochus dolebat de culpa non propter offensam Dei; sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur. Esau vero reservavit odium contra Jacob, dicens Gen. 27. v. 41. *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Jacob fratrem meum*; & solum dolebat de amissa benedictione paterna. Talis etiam fuit poenitentia Caini & Judæ cum desperatione veniæ conjuncta, adeoque inordinata.

Ad 1. Conf. C. A. N. C. Canones enim illi non loquuntur de Poenitentiae virtute, aut Sacramento; sed de poenitentia publica & caeremoniali, quæ ad publicam satisfactionem in primitiva Ecclesia injungebatur, atque tantum semel, vel ad majorem terrorem, ne contemneretur, vel ne scandalum oriretur, si idem homo sæpius eadem plecteretur. Quod autem post illam publicam poenitentiam adhuc locus fuerit Sacramento, & virtuti Pænitentiae, certum est, & constat ex Siricio Papa Epistola 1. c. 5. Ad 2. Conf. C. A. N. C. Dispar. est: Quia Baptismus non est iterabilis, sicut poenitentia, eo, quod Baptismus habeat virtutem ex passione Christi tanquam spiritalis generatio; unde sicut homo semel tantum nascitur, sic etiam tantum semel debet renasci per Baptismum, at vero Poenitentia habet virtutem ex passione per modum spiritalis medicinæ, sicut autem medicina potest frequentius sumi cum fructu, ita & poenitentia sæpius cum fructu adhiberi.

Oppon. 2. Miracula, quibus Christus infirmitates corporales sanavit, erant figura sanitatis spiritalis, per quam homo liberatur a peccatis; sed non legitur, quod Christus bis aliquem cœcum illuminaverit, aut leprosum mundarit, &c. ergo nec illos, qui semel liberati sunt a peccato, si in peccata rursus recidant, iterato liberari, Conf. Si per poenitentiam

nitentiam possent semper remitti peccata, tunc facilitas veniæ præberet incentivum delinquendi, ut inquit S. Ambrosius relatus causa 23. q. 4. *Ca. est injusta* 33.

Resp. D. Ma. Erant figura ita, ut sanatio spiritualis ab illis dependeret N. non dependeret C. Ma. & mi. & N. C. sicut enim Christus non tantum eos, quos corporaliter sanavit, etiam sanavit spiritualiter; sed plures alios vere pœnitentes ut Magdalenam, Latronem, &c. ita defacto sanat multoties relapsos, dummodo sint vere pœnitentes; unde sanatio spiritualis non debet desumi a miraculis; sed a virtute medici, qui potest quemcunque, & quotiescunque sanare, cum promiserit omnibus vere, & quotiescunque pœnitentibus sanitatem spiritua-lem. Ad Conf. D. A. Præberet incentivum delinquendi abutentibus illa C. bene illa utentibus N. A. & C. Qui bene utuntur pœnitentia, roborant animum ad non peccandum; imo multo major foret licentia peccandi, si homines remissionem desperarent, inquit S. August. lib. de vera & falsa pœnitentia cap. 5. per accidens igitur est, quod aliqui mali male utantur divina misericordia facili ad veniam, ob quod alii privandi non sunt fructu pœnitentiæ; sed hæc facilitas potius excitat ad Deum magis amandum, propter tantam suam misericordiam.

Oppon. 3. Defacto Deus quandoque subtrahit gratiam necessariam peccatori ad pœnitentiam, ut non possit pœnitere; ergo in hoc casu peccata illius sunt irremissibilia. Prob. Ant. Justitia divina non est minor misericordia; ergo si misericordia divina ita defacto confirmat aliquos in gratia, ne possint labi in peccatum, justitia ita obdurabit aliquos in peccato per subtractionem gratiæ, ut non possint pœnitere. Conf. 1. ex Apostolo ad Rom. 9. qui de Deo inquit v. 18. *Cujus vult miseretur, & quem vult, indurat*; ergo sicut ratione misericordiæ aliquos confirmat in gratia, ita ratione justitiæ obdurat in peccato. Conf. 2. Ecclesiastes cap. 7. v. 14. ait: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille*

ille despexerit. Ergo nec peccator delere culpam, si eum Deus despexit. Tertio Joan. 12. v. 40. de Judæis dicitur: *Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanentur.* Ergo. Conf. 4. Nemo potest elicere actum pœnitentiæ, nisi dependenter a fide; ergo qui incidit in peccatum infidelitatis, incidit in impotentiam pœnitendi supernaturaliter; ergo saltem peccatum infidelitatis non potest per pœnitentiam deleri.

Resp. Hæc objectio, si ejus Ant. esset verum, tota pure probaret, quod talis homo non posset pœnitere, non autem hoc, quod si eliceret veram pœnitentiam, non posset per eam delere aliquod peccatum, de quo est quæstio: unde ex superabundanti N. A. quod insuper est Jansenisticum; certum enim est ex materia de gratia, Deum defacto nulli peccatori negare gratiam sufficientem, quamdiu post peccatum ei vita rationalis suppetit, licet aliquos puniat in flagranti, ut in actuali mortali moriantur, vel in amentiam incidant, quibus tantum ante peccatum sufficiens gratia fuit ad non peccandum. Cum enim Deus non possit præcipere aliquid impossibile, & præcipiat peccatoribus pœnitentiam, debet eam reddere per gratiam possibilem, maxime cum velit omnes homines salvos fieri; quæ omnia Scripturis, Conciliis, & rationibus efficacibus suo loco probari solent. Idcirco ad ejus prob. C. A. N. C. Ratio est: Quia de misericordia, quæ aliquos confirmavit in gratia, ut Apostolos, &c. constat nobis ex Scriptura, Conciliis, & Patribus; non ita, quod justitia Dei obduraverit per subtractionem gratiæ, imo plane oppositum, quod ratio etiam persuadet: Quia confirmatus in gratia, quamdiu manet viator, potest accedere ad terminum suum, Deum: Cui autem negaretur omnis gratia, esset Viator, & non posset accedere ad terminum suum, quod implicat; ergo potest solum Deus negare omnia auxilia abrumpendo statum viæ, vel per mortem, vel per amentiam. Præterea: Quia ex confirmatione alicujus in gratia nullum invehitur

tur inconueniens in Deum, sicut inueheretur per talem obdurationem, ut non posset pœnitere peccator; Deo enim tribui deberet hæc impœnitentia, non peccatori; illusorium esset præceptum divinum ad pœnitentiam obligans, sicut & invitationes Dei ad eandem, denique Sapientiæ, & providentiæ divinæ injuriosum, quia vellet peccatorem converti, & nollet ei dare necessaria ad conversionem media, quæ omnia Scripturis repugnant. Ad 1. 2. 3. Conf. Explico Textus: indurat, despicit, excœcat peccatores positive volendo eorum impœnitentiam, & omnia auxilia ad eam negando N. Ant. negative, permittendo eorum impœnitentiam liberam, quam impedire possent per auxilia sufficientia, si eis cooperari vellent C. A. N. C. Tunc enim Deus indurare, despiciere, excœcare peccatorem dicitur (non quando negat simpliciter omnia auxilia) sed quando non dat ei auxilia congrua, efficacia, quæ per scientiam mediam prævidit (si darentur) voluntatem ejus inclinatura ad pœnitentiam; sed pure dat sufficientia, cum quibus posset converti, & pœnitere peccator, si vellet; sed quod non pœniteat, sibi adscribat; sicut si sol hominem claudentem oculos non illuminet, non soli illuminanti, sed homini oculos cludenti adscribitur. Idcirco specialem exhibet iis misericordiam, quibus dat congrua & efficacia, quæ non respuent, cum ea dare non teneatur. Ad Conf. 4. C. A. N. C. cum illatione. Infidelis enim licet stante infidelitate non possit immediate elicere pœnitentiam conducentem ad salutem; potest tamen redire ad fidem, vi cuius illustratus poterit elicere verum actum pœnitentiæ, cum infidelis etiam sufficientem habeat gratiam pro omni actu necessario ad salutem, eamque vel *proximam*, quæ dicitur *operis*, cum qua immediate talem actum elicere possit, vel *remotam*, quæ dicitur *orationis*, cum qua saltem a Deo petere possit proximam gratiam ad ipsum opus salutis necessariam, ut contra Jansenistas explicat Augustin. Idcirco damnata est ab Alex. VIII. hæc propositio quinta: *Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis*

neris nullum omnino recipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque recte inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficienti.

Quær. sexto: An remissa per pœnitentiam culpa mortali, semper remittatur pœna æterna? an etiam temporalis? & quanta? Resp. primo: Defacto remissa per pœnitentiam culpa mortali semper remittitur reatus, & obligatio ad pœnam æternam, est de fide. Prob. primo: ex Script. quæ passim vere pœnitentibus cum remissione peccatorum promittit vitam æternam. Sic ad Rom. 6. v. 22. dicitur: *Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.* Et ad Rom. 8. v. 1. *Nihil ergo, (nempe damnationis) est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Et versu 14. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei - - si autem filii, & hæredes.* Idcirco Conc. Trid. Sess. 6. cap. 14. Requirit etiam a pœnitente satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes; & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem NB. pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ ut sacrae Literæ docent, etiam tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur; concordant etiam SS. PP. Prob. ratione: Defacto semper remittitur culpa mortalis per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ constituit *filium, & hæredem secundum spem vitæ æternæ*, ut habet Trid. Sess. 6. cap. 7. Atqui cum statu filii, & jure hæreditatis vitæ æternæ non stat reatus, & obligatio ad pœnam æternam; ergo defacto remissa per pœnitentiam culpa mortali semper remittitur reatus, & obligatio ad pœnam æternam. Dixi defacto: nam per potentiam Dei absolutam posse remitti culpa non remissa pœnam æternam docent communiter Theologi. Resp. secundo: Contra hæreticos (qui ut omnes satisfactiones pœnales, Suffragia, Indulgentias, & Purgatorium e medio tollant, dicunt remissa per merita Christi culpa, omnem semper etiam tolli pœnam) remissa per pœnitentiam culpa mortali, & reatu ad pœnam æternam, non remittitur

titur ordinarie, & semper totus reatus pœnæ temporalis. Prob. ex Script. ex qua patet, quod Deus post remissionem culpam adhuc puniverit peccata pœna temporali. Sic numerorum 20. & 28. Moyfes, & Aaron post remissum peccatum incredulitatis mortui sunt in pœnam, ne ingrederentur terram promissionis. 2. Regum 12. Remissum est Davidi adulterium & homicidium; sed tamen in pœnam mortuus est infans ex adulterio natus. Adamo remissum fuit peccatum actuale, ut habetur Sapientiae 10. & tamen pœnæ temporales in illo manserunt, sicut & in nobis remanent remissio per Baptismum originali. Idcirco Scripturæ monent facere pœnitentiam in cilicio & cinere, Luc. 1. Converti ad Dominum in jejuniis, & in fletu, & in planctu. Joëlis 2. David cinerem dicit se tanquam panem manducare, & potum suum cum fletu miscere. Ps. 101. Denique quod Conc. Trid. clare docet superius citatum. Idem Can. 30. contrarium anathematizat. Idem repetit Sess. 14. cap. 1. de Pœnit. & can. 12. Consentunt etiam SS. PP. Prob. ratione congruenti, cur ita Deus ordinarit. Primo: Quia Deus non solum est misericors, sed etiam justus; ergo cum ex misericordia remittat culpam cum pœna æterna, pro qua peccator non potest condigne satisfacere, saltem ex Justitia exigit id, pro quo potest satisfacere, nempe aliquam pœnam temporalem. Secundo: Quia providentia supremi Gubernatoris exigit, ut puniatur peccatum, ne præbeatur hominibus facilitas delinquendi. Tertio: Conveniens erat, ut homo lapsus quantum potest, cooperaretur ad satisfactionem pro peccato, sicut causæ secundæ in naturalibus cooperantur ad effectus naturales cum prima, quantum possunt. Ergo cum possit homo satisfacere pro pœna temporali, congruum erat, ut ipsa non hoc ipso tota remitteretur, quod remitteretur culpa. Idcirco Ecclesiæ usus antiquissimus obtinuit, ut imponerentur pœnitentiæ pro peccatis; suadent id etiam nostræ fidei dogmata, de Purgatorio, Suffragiis, & Indulgentiis; cum animæ, quæ in gratia ex hac vita discedunt, adhuc

huc debeant in purgatorio solvere poenam pro peccatis, a qua liberari possunt fidelium suffragiis, jeuniis, eleemosynis, indulgentiis; ergo non remittitur semper tota poena temporalis remissa culpa.

Resp. tertio: Poena tamen illa temporalis, quæ remanet, major vel minor est juxta proportionem contritionis. Ut communiter sentiunt Theologi, & PP. exponentes illud Luc. 7. de Magdalena poenitente: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: multa quoad remissionem etiam poenæ temporalis, quæ proportionata fuit dilectioni. Prob. ratione: sicut enim per intensiorem contritionem homo magis disponitur, five extra, five intra Sacramentum, ad majorem acquirendam gratiam, five ex opere operantis, five ex opere operato, ita congruum quoque est, ut magis disposito etiam major remittatur poena temporalis; ergo non remanet semper eadem pro æqualibus peccatis; sed major vel minor, juxta proportionem dispositionis. Prob. Conf. Quo opus habet majorem vim satisfactoriam (quæ præcipue consistit in poenalitate, & afflictivitate actus satisfactorii, sicut ratio meriti consistit in bonitate actus) eo majorem etiam extra Sacramentum delet poenam temporalem, per modum condignæ satisfactionis, atqui major & intensior contritio dicit majorem quandam poenalitatem respective, quam minor & remissior; ergo etiam majorem delet poenam. Quod confirmatur: Remissa contritio cum alio opere poenali una facto plus poenæ temporalis tollit, quam sola remissa contritio; ergo etiam intensior contritio plus poenæ temporalis alioquin luendæ tollit, quam remissa. Idcirco prudentes Confessarii minorem cæteris paribus imponunt poenitentiam valde contrito, quam minus contrito. Ex quo facile deducitur contritionem posse esse tam perfectam & intensam, ut etiam totam poenam temporalem auferat.

Sed: Quæres quomodo remissa poena æterna remaneat temporalis? Resp. Juxta communioem Theologorum id fieri per commutationem poenæ æternæ in temporalem, & quidem ita, ut Deus lege

ge æterna singulis peccatis pœnas certas statuerit, mortalibus æternaas, si vero remitterentur (cum pro remittendis creatura plene satisfacere non possit) loco æternarum decreverit certas temporales: siquidem pœna temporalis purgatorii, & pœna inferni (licet utraque quoad substantiam, & in specie dicat pœnam sensus & damni) tamen non est eadem ablata præcise æternitate, sed vere diversa; quia æterna dicit simul desperationem, obstinationem in malo, tristitiam inexplicabilem, aliosque effectus inde sequentes; quæ non dicit pœna purgatorii; sed infert certam spem, & ex ea ortum solatium, quod temperat tristitiam, adeoque remissa per justificationem pœna æterna succedit pœna temporalis; sicut si Rex reo pœnæ capitis condonet vitam, & imponat laborem publicum, v. g. trium annorum. Quia vero quælibet contritio sive intra, sive extra Sacramentum justificans potest dupliciter considerari; Primo: ut informis; secundo: ut formata per gratiam; ideo semper tollit aliquid etiam de illa pœna temporali. Nam ut consideratur informis, seu natura præcedens gratiam, & remissionem peccati mortalis, tollit culpam, & pœnam æternam solum de congruo per modum dispositionis; ut vero consideratur pro posteriori, jam formata per gratiam, non tantum est meritoria de condigno gloriæ, sed etiam est de condigno satisfactoria pro pœna, non æterna, utpote quæ jam pro priori signo cum peccato condonata supponitur, ergo pro temporali, & quidem tanta, quæ proportionata est pœnalitati, quam dicit contritio.

Opponitur contra 1. Resp. Reatus culpæ mortalis realiter distinguitur a reatu pœnæ æternæ; remissa culpa non remittitur pœna. Prob. Conf. Quia reatus culpæ venialis distinguitur a reatu pœnæ temporalis, remittitur culpa venialis, non remissa pœna temporali; ergo a pari. Confirmatur: Si reatus pœnæ æternæ remitteretur cum culpa mortali, non remitteretur gratis, sed de condigno; atqui hoc dici non potest, quia clare oppositum docet Tridentinum Sess. 6. c. 7. ubi de causa efficiente ju-

stificationis ait: *Efficiens vero misericors Deus, quæ*
NB. gratuito abluit, & sanctificat; Prob. Ma. Si re-
 mitteretur pœna æterna per pœnitentiam, remit-
 teretur sic, sicut obtinetur per eandem a peccato-
 re prima gloria, juxta communem sententiam ob-
 tinetur de condigno; ergo etiam pœna remittere-
 tur de condigno. Prob. rursus Maj. Hoc ipso quod
 peccator de condigno obtineat primam gloriam, me-
 retur, ne careat prima gloria; sed hoc ipso quod
 mereatur de condigno, ne careat prima gloria, me-
 retur remissionem pœnæ æternæ, cum pœna æter-
 na primario importet carentiam gloriæ; ergo. &c.
 Confirmatur hæc ipsa Major. Ideo contritio in in-
 stanti justificationis meretur de condigno primam
 gloriam per pœnitentiam, quia pro priori naturæ
 habet gratiam, quam jus ad gloriam, atqui pœni-
 tens etiam pro priori naturæ habet gratiam, quam
 remissionem pœnæ æternæ; ergo remissionem me-
 retur de condigno. Resp. D. A. realiter distingui-
 tur, ita tamen, ut connaturaliter cum altero con-
 nectatur. C. ut non connectatur N. A. & C. ad prob.
 similiter Dist. Caus. Anteced. & N. C. Culpa mor-
 talis ita connectitur in hac providentia cum pœna
 æterna; ut tolli culpa non possit sine pœna, quia
 in hac providentia tollitur culpa mortalis per infu-
 sionem gratiæ, quæ hominem constituit filium, &
 hæredem vitæ æternæ, cum jure autem ad vitam
 æternam non potest stare debitum sustinendi pœ-
 nam æternam, quæ excludit vitam æternam; er-
 go. At vero debitum sustinendi pœnam tempora-
 lem potest stare cum jure hæreditatis in amico &
 filio Dei, cui remittitur culpa venialis; ergo. Ad
 Conf. N. sequelam Maj. Sed pure remittitur positi-
 ve & de congruo, ut pro minori adductum Trid.
 probat. ad ejus prob. D. Maj. remitteretur sic pœna
 æterna, sicut obtinetur prima gloria ut hæreditas
 C. sicut obtinetur prima gloria ut corona N. ma.
 sic D. min. Prima gloria ut corona obtinetur de
 condigno C. prima gloria ut hæreditas obtinetur
 de condigno N. min. & C. Quia gratia remissiva
 peccati infert in hac providentia hæreditatem vitæ
 æter-

æternæ, five ipsum jus ad hæreditatem vitæ æternæ; ideo gloria, ut hæreditas est, obtinetur eodem modo a peccatore, sicut prima gratia peccati remissiva; atqui prima gratia pure obtinetur de congruo; ergo & gloria ut est hæreditas. Quia autem jus ad hæreditatem vitæ æternæ excludit formaliter debitum sustinendi poenam æternam, adeoque & carentiam primæ gloriæ, idcirco debitum hoc excluditur simul per gratiam, adeoque exclusionem hanc non potest mereri contritio peccatoris ut dignificata. Præterquam quod meritum condignum ex natura sua, & promissione Dei exigat compensari in hac providentia in genere meriti ad æqualitatem per gratiam & gloriam, ut insinuat Trid. Sess. 6. c. 16. Ergo in contritione etiam ut dignificata per gratiam nulla restat condignitas meriti (non satisfactionis) quæ condigne compensari posset per aliud præmium, quale esset remissio poenæ æternæ, vel temporalis, vel collatio aliarum gratiarum; alias hoc ipso deberet detrahi aliquid de gratia & gloria, quod fieri non potest sine detrimento merentis, cui expedit habere plus de gratia & gloria, quam de aliis donis, seu positivis, seu negativis, respectu quorum meritum etiam dignificatum pure habet gratuitatem. Idcirco ad probationem Majoris N. Maj. Sed per meritum gratiæ jam obtinuit, ne careret prima gloria ut hæreditate, quod meritum fuit pure de congruo.

Ad Conf. Maj. C. Maj. de gloria ut corona. N. min. quia gratia non est pro priori naturæ ad remissionem poenæ æternæ; sed sicut meritum informe pro priori est ad ipsam gratiam remissivam peccati cum jure ad gloriam ut hæreditatem, ita etiam est pro priori ad remissionem poenæ æternæ; adeoque sicut remissio peccati, & gratia cum jure ad gloriam ut hæreditatem non obtinetur de condigno per poenitentiam, ita nec remissio poenæ æternæ; quia vero hoc meritum etiam se extendit ad gloriam ut coronam, quam non dicit ratione sui gratia, sed posterior est ad gratiam, ideo potest gloriam ut coronam mereri de condigno; sicut etiam

satisfactio, & satisfactio fit condigna per gratiam non pro poena æterna, cujus remissio jam facta est formaliter per gratiam; ergo pro temporali.

Oppon. contra 2. Resp. Pœnitentia peccatoris, quæ sufficit ad remissionem culpæ mortalis, saltem de congruo sufficit ad remissionem poenæ æternæ; ergo a fortiori ad remissionem poenæ temporalis.

Prob. Conf. Quod sufficit ad majus, sufficit etiam ad minus; sed remissio poenæ æternæ est quid majus, quam remissio poenæ temporalis; ergo, &c.

Conf. primo: Ideo poena æterna remittitur, quia remittitur causa poenæ æternæ, scilicet culpa; sed culpa est etiam causa poenæ temporalis; ergo remissa culpa debet etiam remitti tota poena temporalis. Secundo: In Scripturis Deus promittit per Ezechielem peccatori pœnitenti non nocituram impietatem, se non recordaturum iniquitatum ejus, per Apostolum: *Nihil damnationis esse iis, qui sunt in Christo Jesu*, ut constat ex Resp. prima; atqui noceret, recordaretur, remaneret quædam damnatio, si remaneret poena temporalis; ergo, &c. Conf. tertio: Christus quoties condonavit peccata, v. g. Magdalænæ, Zachæo, mulieri adulteræ, nullam imposuit pœnitentiam; ergo remissa culpa nullus manet reatus poenæ temporalis.

Resp. Dist. Ant. Sufficit ad remissionem poenæ æternæ ex gratuita acceptatione Dei, C. ex sola virtute pœnitentiæ, N. A. & C. Quia pœnitentia peccatoris non habet rationem meriti condigni ad delendum reatum culpæ; nec poenæ æternæ, nec etiam temporalis; sed pure rationem meriti congrui pro priori ad gratiam, quod Deus acceptare non tenetur; ideo Deus pœnitentiam defacto ad ea omnia non acceptat, ad quæ obtinenda tantum de congruo potest valere, ob congruentias allatas.

Resp. secundo: Ad prob. D. Maj. Quod sufficit ad majus ex virtute sua intrinseca, sufficit etiam ad minus C. quod sufficit ad majus ex gratuita acceptatione divina, sufficit etiam ad minus; subdist. in sensu diviso majoris transeat. in sensu composito N. Ma, & similiter distincta minore, Neg. C. Jam dictum

dictum est, quod Deus poenitentiam peccatoris acceptaverit ad remissionem culpæ, & poenæ æternæ, non vero totius simul temporalis, nisi poenitentia tantæ virtutis esset quoad poenalitatem, ut esset condigna simul satisfactio pro tota poena temporali; adeoque non semper remittit totam temporalem; cujus solius remissio licet minus sit, quam remissio poenæ æternæ solius, remissio tamen illius una cum remissione poenæ æternæ plus est, quam remissio solius poenæ æternæ; sicut licet potentia levandi centenarium cum dimidio major est, quam levandi solum centenarium. Ad primam Conf. Compleo causalem Maj. quia remittitur causa, seu culpa per aliquid tale scilicet gratiam, quæ in hac providentia est impossibilis cum reatu poenæ æternæ C. quia pure remittitur causa, seu culpa N. Causalem Maj. C. min. N. C. Remissio culpæ per gratiam stat cum reatu poenæ temporalis, ut certum in animabus purgatorii; non stat defacto cum reatu poenæ æternæ, cum gratia conferat jus ad vitam æternam. Insuper universaliter falsum est, quod sublata causa tollatur effectus, nam mortuo Patre non moritur hoc ipso filius, &c. nec remissio veniali, hoc ipso remittitur poena veniali debita, licet sit effectus. Ad secundam: Explico Script. non nocebit impietas quoad poenam æternam, reviviscentiam demeritorum, nec recordabitur peccatorum, ut ea condonata redeant, nec quidquam est damnationis in ordine ad poenam æternam C. non nocebit, nec recordabitur, nec erit quidquam damnationis in ordine ad satisfactionem & poenam temporalem Subdist. si perfecte convertatur, ut ejus poenitentia perfecte satisfaciatur, & expungat omne debitum etiam poenæ temporalis C. si simpliciter convertatur N. Maj. sic Dist. min. & Conf. Ad tertiam Conf. Transeat Ant. N. C. ex hoc non sequitur, quod illis sit remissa etiam omnis poena; nam vere Christus complures sanavit in corpore & anima, quibus opera quædam injunxit sicut Marc. c. i. Leproso a lepra mundato, ut iret ad Principem Sacerdotum, & offerret munus. Dum vero nihil injunxit, vel sciebat

bat ipsos ex se satisfactionis opera exhibituros, ut patet in Zachæo, cujus propositum dandi dimidiam partem bonorum in eleemosynam, & reddendi quadruplum, si quem defraudasset, approbavit; in Petro & Magdalena, quod tota vita acturi essent poenitentiam. Vel quod non indigerent ob contritionis perfectionem, ut credi potest de Magdalena; vel denique potestatem habuerit ut summus Pontifex dimittendi similibus etiam liberaliter poenam non vero omnibus eam remitti simpliciter voluerit, cum Scripturas citatas in Resp. secunda non revocaverit.

Opponitur secundo contra eandem: per Baptismum remittitur omnis simpliciter poena, quia habet virtutem ex infinitis satisfactionibus Christi; atqui ex iisdem virtutem suam habet poenitentia; ergo & per eandem tollitur omnis poena. Conf. primo: Satisfactio Christi utpote infiniti valoris non tantum est sufficiens ad tollendum reatum poenae aeternae, sed etiam poenae temporalis, ergo si tollit reatum poenae aeternae, etiam tollet poenae temporalis. P. C. nostrae satisfactiones non possunt tollere poenam temporalem; ergo eam tollit satisfactio Christi. Prob. Ant. Satisfactiones nostrae non possunt habere valorem a se ipsis, alias satisfactiones Christi essent superfluae; ergo debent habere valorem satisfaciendi a satisfactionibus Christi; ergo nostrae satisfactiones non satisfaciunt, sed pure Christi. Secundo: Deus remittendo culpam homini, remittit totam; ergo remittendo poenam pro culpa, etiam remittit totam.

Resp. D. causalem Maj. applicatis a Christo in ordine ad remissionem omnis poenae C. non ita applicatis N. Maj. sic D. min. & N. C. quamvis enim merita Christi, & satisfactiones de se sint ad omnia ista sufficientes, & valoris infiniti, tamen Christus non voluit eorum valorem nobis prodesse, nisi nobis applicarentur vel per Sacramentum, & satisfactiones nostras ex gratia per Christum nobis communicata factas, & hunc rursus valorem applicatum tantum voluit in ordine ad determinatos effectus gratiae, remissionis poenae, &c. Secundum perfectionem

fectionem Sacramenti applicati, & dispositionem
cujusque hominis propriam, ut loquitur Tridenti-
num Sess. 6. cap. 7. Cur autem per Baptismum vo-
luerit tolli omnem poenam, non vero per pœniten-
tiam, congruentia est; quia Baptismus est *regeneratio
spiritualis*, adeoque constituit hominem in tali sta-
tu morali, ac si nunquam fuisset in statu demeriti,
ideoque delet omnia, quæ per se status demeriti exi-
git, uti est etiam poena pro peccato. At vero pœ-
nitentia est per modum *medicinæ*, quæ licet sanet
vulnus, non tamen semper tollit omnem cicatricem,
uti dicit Origenes hom. 8. ante Baptismum enim
homo vel peccat aliena voluntate, vel si propria,
caret tamen lumine fidei, nec instructus est tantis
gratiæ donis, uti post Baptismum; ergo congruum
erat, ut plus remitteretur per Baptismum quam per
Pœnitentiam. Ad Confirmationem primam C. A.
N. C. quia ex voluntate Christi in actu secundo ni-
hil tollit satisfactio Christi, nisi secundum mensu-
ram applicationis, ut supra dictum. Ad probatio-
nem N. A. ad ejus prob. Concessio Enthymemate
Dist. Illatum: ergo nostræ satisfactiones non satis-
faciunt independentes a satisfactionibus Christi C.
dependentes ab illis N. Illationem. Nostra satis-
factio ut habeat virtutem, debet eam accipere a sa-
tisfactione Christi, quod fit dupliciter; Primo:
Quod gratia operans & concomitans, sine qua non
fit nostra satisfactio tota, detur ex meritis Christi.
Secundo: Quod satisfactiones nostræ non accepten-
tur a Deo ad destinatum a Christo effectum, nisi in-
tuitu satisfactionum Christi; atque adeo nec satis-
factio nostra sine satisfactionibus Christi habet va-
lorem, nec satisfactio Christi a nostra valorem ac-
cipit; sed tantum nobis a nostra applicatur, ut sa-
tisfactio Christi non habeat effectum sine satisfac-
tione nostra. Ad secundum C. A. N. C. pro dispa-
ritate est voluntas Dei, quæ probatur ex rationi-
bus responsionis.

Contra tertiam Resp. Opponitur: Si reatus pœ-
næ temporalis juxta proportionem pœnitentiæ re-
mitteretur major vel minor, tunc ex ipsa poena

temporali, in quam commutaretur æterna, deberet aliqua pars remitti; atqui non; ergo. Prob. minor. Non potest dici, quod eodem instanti, in quo commutatur poena æterna, v. g. in poenam decennii, simul commutetur in poenam novennii, sicut non potest dici, quod eodem instanti, quo producit aliqua qualitas, cesset, aut quo producit intensior, fiat remissior; ergo. Confirmatur 1. Culpa mortalis non potest in justificatione mutari in venialem; ergo nec poena æterna in temporalem. Probatur Conf. Nec potest dici, quod reatus temporalis determinetur ante justificationem, nec in justificatione; ergo non commutatur in temporalem. Probatur prima pars Antecedentis: quia alias in ipsa justificatione nulla fieret mutatio; sed solum desineret reatus poenæ æternæ. Insuper secundo: Peccator ante justificationem habuisset simul debitum utrumque sustinendi, poenam æternam & temporalem, infernum & purgatorium. Probatur etiam secunda pars Antecedentis: quia in instanti justificationis peccatum jam non est; ergo non potest causare debitum sustinendi poenam temporalem, cujus tamen causa propria est peccatum; ergo. Confirmatur secundo: Quælibet contritio, ut informis, est sufficiens dispositio ad remissionem poenæ æternæ; ergo formata per gratiam erit sufficiens ad omnem temporalem. Probatur Consequentia: ut formata est sufficiens ad merendum de condigno vitam æternam; ergo etiam erit sufficiens ad satisfaciendum de condigno pro poena temporali. Resp. Dist. Maj. Ex ipsa poena temporali debet aliqua pars remitti, in quam debuisset commutari poena æterna spectato peccato per poenitentiam ut informem deleta C. debet aliqua pars remitti, in quam in instanti justificationis commutatur N. Maj. sic D. min. N. conf. ad prob. C. A. N. C. Non enim nobis imaginari debemus, quod Deus in instanti justificationis decernat pro peccato mortali remisso satisfactionem, v. g. decennem absolute, eodemque instanti hoc decretum formaliter immutet ratione dispositionis, ut sit tantum novennii absolute. Sed ab

ab æterno jam statutum est, v. g. in decennium commutandum tale peccatum, si remissum fuerit, quia vero in instanti justificationis ponitur satisfactio condigna deletiva unius anni, ideo in illo instanti non commutatur absolute, nisi in debitum novennii, quæ commutatio æquivalet huic decreto: *Debuisses pro hoc peccato secundum se per decennium satisfacere, quia tamen tua pœnitentia de condigno includit satisfactionem pro uno anno, satisfacies adhuc per novennium.* Ad primam Confirmationem C. A. N. C. Disparitas est, quia omnis culpa est moraliter mala; ergo Deus nec majorem nec minorem potest facere; at vero pœna non est moraliter mala, sed procedit a justitia vindicativa, quam Deus habet; ergo Deus potest majorem mutare in minorem. Ad prob. Conf. N. A. sed determinatur conditionate ante justificationem, absolute vero in instanti justificationis. Unde patet responsio ad primæ partis probationem primam, revera in instanti mutationis fieri mutationem ex debito absoluto pœnæ æternæ in absolutum debitum certæ pœnæ temporalis. Ad secundam vero probationem dico, ante justificationem habere peccatorem debitum absolutum sustinendi pœnam æternam, & conditionatum, si pœnituerit, pœnam temporalem. Ideo concedo Ant. Nego suppositum Consequentis, quod in instanti justificationis primo causetur, sed solummodo in instanti justificationis ex conditionato, quod prius jam incurrerat peccator, posito peccato transit tantum in absolutum purificata conditione talis pœnitentiæ. Nam quamprimum peccat peccator, incurrit juxta æternam Dei legem pœnam æternam, & sub conditione, si pœnituerit, loco hujus certam cum proportionem tamen pœnitentiæ temporalem. Ad secundam Confirmationem Concedo Antecedens, Nego Consequentiam; quia per hoc, quod formetur per gratiam, acquirit quandam condignitatem virtus satisfactoria, quam prius habuit actus, non tamen augetur, ut sit æqualis hoc ipso toti pœnæ sustinendæ, quod requirit condigna satisfactio respectu totius pœnæ temporalis. Ideo ad probationem C. A. Dist. Consequens, erit condigna

fatisfactio pro aliqua poena temporali C. pro omni delenda N. C. sicut dignificata contritio per gratiam non fit condignum meritum ad omnem gradum gloriæ, sed tantum ad proportionatum bonitati contritionis, ita & hic erit condigna satisfactio ad delendam poenam temporalem proportionatam poenalitati contritionis.

Quæritur septimo: An homo formaliter iustificetur per iustitiam inhærentem, quæ dicitur gratia sanctificans? Notandum Imo. Litem cum sectariis esse. 1. An iustificatio nihil sit aliud, quam remissio peccatorum? 2. Si sit aliquid aliud, quid illud? an sit forma, seu qualitas nobis inhærens & intrinseca, an vero sit iustitia a Christo parta, & nobis tantum extrinsece imputata. 3. An iustitia semel accepta amitti non possit? nam juxta sectarios iustificatio formalis nihil est aliud, quam remissio peccatorum, & imputatio iustitiæ Christi extrinseca; quæ imputatio, & remissio peccatorum vel realiter idem sunt, vel separari ab invicem nequeunt. Ita Gerardus de iustificat. §. 198. Cæterum non conveniunt more suo Lutherani in explicanda justificatione, & Salmeron jam suo tempore testatur fuisse 22. discrepantes eorum sententias tom. 15. Comm. p. 25. Calvinistæ insuper negant, hominem semel iustificatum posse iterum perdere iustitiam. Notandum II. Catholicos e contra docere, hominem formaliter iustificari per formam inhærentem, quæ est qualitas supernaturalis a Deo infusa, per quam homo fit formaliter iustus, amicus, imo Filius adoptivus Dei, estque jus & radix æternæ gloriæ, impossibilis cum peccato mortali; adeoque per eam, dum acquiritur, remittuntur omnia peccata mortalia; quando vero iustus iterum peccat mortaliter, eam iterum amittit. Vocatur hoc excellentissimum Dei donum communiter *gratia sanctificans*, *gratia habitualis*, *gratia iustificans*, *sanctitas*, *iustitia*, &c. aut etiam *participatio divinæ naturæ*, hoc est: per hoc donum participatur gradus quidam intellectualitatis divinæ, vi cuius homo possit intuitive videre, & cognoscere

scere essentiam divinam, quod soli Deo connaturale est; nam Ens supreme intelligibile in se ipso attingere cognoscendo, est dignitas ordinis divini.

Resp. I. Formalis justificatio peccatoris non consistit in mera remissione peccatorum extrinseca, aut in extrinseca imputatione justitiæ alienæ, scilicet Christi; sed in justitia positiva, intrinseca, & cuivis propria, quæ in ipso justificationis actu infunditur a Deo. Hanc doctrinam his terminis docet Concilium Trid. unica formalis causa justificationis est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam, &c. secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem, &c. unde in ipsa justificatione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem, &c. Sess. 6. c. 7. Probatur I. ex Script. quæ 1. Cor. 6. dicit: *Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis*; ergo in justificatione continetur, & purgatio, & sanctificatio; sanctificatio vere est forma positiva, scilicet gratia Dei infusa: quæ simul delet peccatum, & animam ornat justitia, sicut lux pellit tenebras simul & illuminat positive. Secundo: *Convivificavit vos Christo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversus vos erat, chirographum decreti.* Coloss. 2. Vivificatio pertinet ad interiorem renovationem, seu sanctitatem acceptam, donatio delictorum ad remissionem peccati, & deletio chirographi denotat omnimodam ejus extinctionem: ergo justificatio non est mera remissio, aut non imputatio peccati, sed etiam plena extinctio, & justitiæ, seu vitæ novæ infusio. Tertio: Sponsa in Canticis, per quam etiam juxta adversarios intelligitur Ecclesia, vel anima fidelis, dicitur pulchra, utique pulchritudine positiva, & sibi propria, non pulchritudine Sponsi tantum imputata extrinsece; quis enim credat Sponsum coelestem adamasse sponsam in se turpem, & solum extrinsecus

cus ornatam pretiosa aliqua veste viri. Quarto: Sicut per unius inobedientiam Adami constituti sumus iniusti, iniustitia vera, reali, propria, non imputata tantum; ergo per obedientiam seu merita Christi constituimur (notetur hoc verbum) iusti iustitia vera, reali, propria, & intrinseca. Et utique illud Christus iterum restituit, quod perdideramus in Adamo; atqui iustitia originalis, quam in Adamo perdidimus per peccatum, non fuit extrinseca tantum, & imputata; sed realis & intrinseca, ut nemo negat; ergo. Quinto: *Qui habet spem in eo, sanctificat se, sicut & ipse sanctus est.* 1. Joann. 3. Atqui Christus fuit, & est iustus iustitia positiva intrinseca, & non mere imputata; ergo. Huc pertinent omnes illi textus Scripturæ, in quibus iustitia nostra vocatur *filiatio Dei, participatio naturæ divinæ, diffusio in cordibus nostris, pignus hæreditatis, stola prima, annulus, vestis nuptialis, renovatio mentis, regeneratio, &c.* Probatur II. ex ratione 1. Sicut calefactio non potest intelligi, nisi depulso frigore aliquis acquiratur calor; ita intelligi nequit justificatio, nisi præter remissionem peccati acquiratur aliqua iustitia realiter & physice recepta in homine. 2. Sola remissio peccatorum tantum facit, ut homo non sit peccator, & non obligatus ad poenam; non tamen facit, ut homo sit iustus, amicus Dei, filius Dei adoptivus, habens jus ad æternam gloriam, & visionem Dei intuitivam, quæ omnia conferuntur ei, qui justificatur; ergo in justificatione non tantum remittuntur peccata; sed etiam confertur iustitia positiva, & intrinsece inhærens. 3. Iustus amatur a Deo amore amicitiae, & in ordine ad eum admittendum ad visionem, & fruitionem Dei supernaturalem; ergo in iusto debet aliquid dari, quod sit proportionatum, & dignum tali amore, scilicet iustitia & pulchritudo, per quam homo fit confors naturæ divinæ. 2. Petri 1. Nec obstat, quod Deus nos amet prius, quam infundat nobis hanc pulchritudinem animæ; nam prius nos solum amat amore benevolentiae, & misericordiae, non amore amicitiae. 4. Decet, ut in homine ad statum super-

na-

naturalem elevato detur aliqua forma, quæ sit principium & radix intrinseca eorum actuum, quibus pertingere debet ad suum finem supernaturalem, scilicet justitia & forma positiva; sicut in ordine ad actus, quibus consequitur suum finem naturalem, habet formam scilicet animam, quæ sit principium & radix illorum actuum. Probatur III. ex absurda sequela. Si verum est, quod Lutherani sint proprie, & vere justi (& non putativè tantum, & imaginariè) per justitiam Christi sibi præcise imputatam, uti contendunt; tunc sequitur: quod Christus dici potuerit, & fuerit, vere ac proprie peccator, injustus, servus diaboli, & quidem omnium maximus; quia sicut justitia Christi nobis imputatur, ita & Christo fuit imputata injustitia nostra, & peccata omnium hominum. Sequela est horribilis, & extreme blasphema. Eam tamen admisit Lutherus. Admittere debent Lomerus p. 435. seines Ausgangs; & Gerardus, qui de justificatione §. 207. ita argumentatur: *Deus Christus pro nobis fecit peccatum, ut nos efficeremur justitia Dei in illo.* 2. Cor. 5. Ergo sicut Christus per imputationem nostrorum peccatorum factus est peccatum, hoc est, insignis peccator, sic nos efficimur justitia Dei, hoc est, insigniter justus coram Deo per imputationem justitiæ Christi. Et admittere debent omnes, qui consequenter docent, & contendunt, hominem vere, proprie (non imaginariè, ac tropice tantum) esse justum per justitiam Christi sibi imputatam. Nisi igitur esse velint blasphemæ, debent dicere nobiscum, quod Christus dicatur peccatum, & maledictum (vel peccator) *improprie* tantum, & *tropice*, quatenus nimirum sponte in se suscepit debitum satisfaciendi pro nostris peccatis. Ex quo sequitur, si tenet paritas (& argumentum Gerardi) quod Lutherani non sint proprie & vere justus; sed tantum tropice, & imaginariè propter justitiam Christi sibi imputatam, & propter relicta (quia tecta solum) peccata potius peccatores dici debeant; sicut Christus non potest dici vere peccator, sed potius justus, propter nostra sibi imputata peccata.

Resp.

Resp. II. Justitia formaliter justificans hominem est permanens, habitualis, seu qualitas per modum habitus inhærens, quæ communiter idcirco appellatur gratia habitualis. Probatur primo: Scriptura dicit: *Spiritum Sanctum habitare in nobis.* Rom. c. 8. v. 11. 1. Cor. c. 2. *Mansionem facere*, Joan. c. 14. sed hoc dicit permanere donum aliquod Spiritus sancti in nobis; nam ipse Spiritus Sanctus quoad substantiam est ubique. Item justitia nostra comparatur *vesti nuptiali*, Matth. 22. *Stolæ primæ, & annulo*, Luc. 15. quæ indicant aliquam inhærentiam, & permanentiam. Secundo: Parvuli post Baptismum vocantur, & sunt justi, utique non justitia actuali, quæ consistit in operibus bonis, quæ actu fiunt; ergo habituali. Tertio: Fideles sunt justi, non solum cum bene operantur, sed etiam cum dormiunt, aut nihil agunt. Quarto: quia debet in homine justo dari aliquod principium supernaturale, ut connaturaliter possit elicere actus supernaturales.

Resp. III. Justitia semel acquisita iterum amittitur per peccatum mortale. Probatur primo: Exemplo Adami, & dæmonum, qui fuerunt creati in justitia originali & gratia, eam tamen amiserunt per peccatum. Secundo: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Ezech. 18. v. 4. potest ex fidei fieri infidelis; atqui fidelis utique amittit justitiam, alias non perderet salutem, & gloriam; *Quos enim justificavit Deus, hos & glorificavit.* Rom. 8. v. 4. Justi habent libertatem ad peccandum mortaliter; sed cum peccato mortali non potest consistere justitia, quia peccatum facit hominem inimicum Dei, dignum æterna pœna, &c. sicut justitia facit amicum Dei, & dignum gloria æterna, &c.

Opponitur I. Justificatio est vox forensis, & idem denotat, quod pronuntiare *justum*, absolvere, &c. ergo non dicit justitiam infusam, & intrinsicam justo. R. licet forte alicubi in Scripturis ita sumatur, tamen in negotio justificationis peccatoris non ita sumi, patet tum ex Scripturæ textibus supra allegatis, tum ex SS. PP. quorum S. August.

L. de

L. de spir. & lit. c. 26. *Quid est aliud justificati, quam justi facti?* tum ex etymologia, juxta quam *justificare* æque significat *justum facere*, ac *glorificare* significat *gloriosum facere*. Et sicut calidum vel album non datur sine calore vel albedine recepta in sub-jecto; ita nec justus dari potest sine justitia in se recepta, & physice unita. Denique quisquis veraciter pronuntiatur justus, ille in se debet habere justitiam coram eo, a quo justus pronuntiatur; at-qui juxta Adversarios homo in justificatione pro-nuntiatur justus (utique veraciter) a Deo; ergo coram Deo justum esse necesse est justitia in se re-cepta, & infusa.

Opponitur II. *Christus factus est nobis justitia, & sanctificatio*, 1. Cor. i. ergo non habemus propriam justitiam; sed Christi. Secundo: *Credenti in eum, qui justificat impium, reputatur fides ad justitiam*. Rom. 4. v. 3. *Credidit Abraham, & reputatum est ei ad justitiam*, v. 5. ergo nostra justitia nihil est, nisi justitia Christi propter fidem nobis imputata. R. ad 1. N. C. & retorqueo: Christus etiam in Scriptu-ris vocatur Sapiencia, & Resurrectio nostra; ergo non sumus sapientes per sapientiam propriam, ne-que resurgemus aliter, nisi per resurrectionem no-bis imputatam. Christus dicitur justitia nostra non in genere causæ formalis; sed efficientis & meri-toriæ, quia gratiam sanctificantem nobis impetra-vit per sua merita. Ad 2. iterum N. C. quia repu-tare non significat nude æstimare sine rei veritate: igitur credenti, &c. etiam inest justitia propria; ju-stitia enim Christi, utpote extrinseca, neminem fa-cit formaliter justum; sed tantum meritorie, Deus autem efficienter. Cæterum Textus dicit, ipsam fidem imputari: fides autem utique non est justitia Christi, neque est formaliter ipsa justitia inhærens; sed dispositio ad illam.

Opponitur III. Injuria fit Christo, si alia, & ho-minibus propria admittatur justitia præter justitiam Christi; nam dicitur Phil. 2. *Non habens meam justi-tiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Jesu*. Et Rom. 10. reprehendit Apostolus Judæos, quod

quod non quærerent justitiam *Dei*, sed *suam*. 2. Per justitiam propriam datur nobis occasio vane gloriandi & superbiendi; ergo.

Resp. ad 1. Si statueretur alia justitia, quam Christi meritis comparata, fieret quidem injuria Christo; non tamen si statuatur alia, a meritis Christi distincta, formalis & intrinseca. Paulus rejicit tantum justitiam, quam Ethnici ex viribus naturalibus, Judæi autem ex observatione Legum Cæremonialium, sine fide in Christum obtinere nitentur. Ad 2. Causam gloriandi non habet, neque gloriatur vane, qui scit, & fatetur se nihil habere, nisi ex gratia alterius; Catholici vero sciunt, & fatentur, se habere præstantissimum justitiæ donum, non ex se, sed ex gratia & misericordia Dei, ac ex meritis Christi.

Opponitur IV. Per peccatum Adami dicimur, & sumus vere peccatores, licet peccatum Adami nobis solum imputetur; ergo etiam per justitiam Christi vere dicimur, & sumus justi, licet ea solum nobis imputetur extrinsece. *Sicut per inobedientiam illius, &c.* Rom. 5. Resp. N. alteram partem A. nam peccatum Adami non præcise imputatur nobis tanquam a solo Adamo commissum; sed fuit etiam vere a nobis commissum, licet alio modo; nam Adamus illud patravit physice, & voluntate propria, posterius vero solum moraliter, & voluntate aliena Adami, cui eorum voluntates fuerunt moraliter alligatæ. Unde cuilibet inest peccatum originale vere, utpote a quolibet vere commissum moraliter. Sed justitia Christi non fuit ita quasi transfusa in nos, neque ita transfundi potuit, ut per eam simus formaliter justi, sicut fieri non potest, ut Petrus sit albus per albedinem Pauli. Ratio ulterior est; quia esse peccatorem est denominatio moralis, nec requirit mutationem intrinsecam; sed esse justum est denominatio physica, sicut igitur peccatum Adami debet esse moraliter nostrum, ut possimus dici peccatores, ita justitia Dei participata debet esse physice nobis intrinseca, & nostra, ut possimus dici justi.

Oppo-

Opponitur V. *Justitia*, quæ facit justum coram Deo, debet esse pura, immaculata, & perfecta, talis est justitia Dei aut Christi, non nostra; quia nostra dicitur esse sicut *pannus menstruatus*, Isai. 64. R. N. min. Nam gratia illa sanctificans, qua nos justī sumus, est qualitas supernaturalis, & *pretiosum donum*. 1. Petr. 1. excludens omne peccatum mortale necessario, quamvis per accidens conjungi possit cum peccato veniali, & hinc justitia nostra, quamvis in se sit pura & perfecta, tamen ex accidenti justus maculari potest, & solet peccatis venialibus: quo sensu morali dici potuerunt ab Isaia justitiæ nostræ similes panno menstruatus: licet is in sensu literalī locutus sit de justitia legali Judæorum, quæ nihil ad perfectum adduxit.

Opponitur VI. *Adoptio humana in filium fit* non per qualitatem phylicam illi intrinsecam, qui adoptatur; sed per favorem moralem & extrinsecum: ergo etiam adoptio divina, qua in filios Dei adoptamur, taliter fit. Secundo: *Justitia* habet se per modum vestis, & indumenti, juxta illud Pauli: *Induite novum hominem*, Ephes. 4. Sed indumentum est aliquid extrinsecum; ergo. R. ad 1. N. C. & Parit. Nam homo adoptans non potest adoptato imprimere veram, & phylicam secum cognationem; e contra Deus potest infundere talem qualitatem, vi cuius creatura habeat specialem similitudinem cum Deo, & participationem naturæ divinæ, ac jus ad patrimonium divinum; adeoque in adoptione humana solum adoptatur filius, qui non est; & in adoptione divina fit vere filius Dei adoptivus per aliquid illi intrinsecum. Ad 2. D. min. indumentum corporale est aliquid extrinsecum C. indumentum spirituale. Neg. min. Deus ipse dicitur indutus fortitudine, Psalm. 32. utique non extrinsece. Verba Metaphorica non requirunt omnimodam similitudinem; alias gratia deberet paulatim deficere, sicut vestis atteritur. Paritas in hoc est, quod sicut vestis ornat corpus, ita gratia ornet animam.

Ex dictis colliges duo. Primo: quamvis formaliter justī simus justitia propria, non ea justitia,

qua Christus est justus, nobis tantum imputata extrinsece; causaliter tamen, & meritorie nos justos esse a justitia, & meritis Christi, & hinc in aliquo sensu dici posse, justitiam Christi nobis imputari, scilicet in hoc, quod justitia, & merita Christi nobis impetraverint justitiam propriam, & quod Deus acceptet satisfactionem Christi pro nostris peccatis, ac si nos eam posuissemus. Secundo: Justos posse crescere in justitia, & sanctitate per exercitium bonorum operum, per quæ superius diximus meritorie augeri gratiam sanctificantem, consequenter & in gloria coelesti futura; nam pro mensura gratiæ sanctificantis erit mensura gloriæ. Si enim potest augeri fides, ut volunt Adversarii cum Gerardo ad illud Luc. 17. *Adauge nobis fidem*; & sic explicant, quod justī non sint æquales in gratia, & consequenter nec olim in gloria; cur non etiam augeri possit charitas, & gratia sanctificans? præsertim cum constans fuerit fidelium sensus, eum, qui plures & majores exercet virtutes, esse sanctiorem aliis, & in cælo potiturum majori gloria.

§. V.

DE REMISSIONIBUS.

Ex Jure Canonico Lib. V. Decret. Tit. XXXVIII.

Credibile est, quod Dominus paralytico huic non tantum peccata remiserit quoad culpam, & poenam æternam, sed etiam quoad poenam temporalem, consequenter plenam eidem Indulgentiam gratiose concesserit; ideo merito hic exponendæ veniunt aliquot Quæstiunculæ de Remissionibus. Licet autem Rubrica Tituli cit. duas complectatur partes, nempe *de Poenitentiis* primam, quæ tractat de Confessione Sacramentali; alteram *de Remissionibus*, quæ Indulgentias explanat; attamen, cum Evangelista in hoc S. Evangelio nulla poenitentiae saltem explicate facta mentione, solum Remissionis meminerit, de altera tantum laconice aliquid dicendum est. Unde

Quæ-

Quæritur primo: Quid hic veniat nomine Remissionum?

Resp. Remissiones, de quibus hic agitur, nihil sunt aliud, quam Indulgentiæ, per quas tollitur poena temporalis peccati, quæ remanet sublata per Confessionem Sacramentalem culpa; prouti fit, quando ab Ecclesia per applicationem satisfactionum Christi, & Sacramentum remittuntur illæ poenæ temporales, quæ aliquando propter peccata, licet jam Sacramentaliter Confessa forent ferendæ a poenitente, & abolendæ per poenitentiam, quam antiqui Canones Poenitentiales, ut videre est in fine Decreti Gratiani, pro singulis fere gravioribus peccatis severe taxarunt, & olim a fidelibus humiliter, & magno zelo assumebantur; successu tamen temporis, & refrigercente illo Christianorum fervore, Remissiones, seu Indulgentiæ, licet semper earum, sed rarior fuerit usus, in Ecclesia magis frequentari cœperunt; uti etiam nunc videmus.

Quær. secundo: Quæ sint Indulgentiæ, & quomodo dividantur?

Resp. 1. Indulgentiæ itaque sunt Remissio poenæ temporalis debitæ ob peccata remissa quoad culpam ex thesauro Ecclesiæ desumpta. Ita habetur Extravag. 2. h. t. inter communes; adeoque per Indulgentias non remittitur ullum peccatum quoad reatum culpæ; sed solum post remissionem culpam remittitur reatus poenæ temporalis, delendæ aliquando vel per opera poenitentiae hujus vitæ, aut ærumnas patienter toleratas, vel in Purgatorio alterius vitæ sustinendæ. Thesaurus Ecclesiæ ex quo desumuntur Indulgentiæ, & quidem inexhaustus sunt præcipue passionibus & satisfactionibus, seu opera satisfactoria, imprimis quidem infiniti valoris ipsius Christi, deinde Beatissimæ Virginis MARIÆ, cæterorumque omnium Sanctorum, quibus ipsi non indiguerunt ad satisfaciendum pro poena temporalis, adeoque remanserunt in thesauro, & dispositione Ecclesiæ. Nobisque in ordine ad Remissionem poenarum temporalium pro peccatis jam remissis debi-

tam ab Ecclesia per concessionem Indulgentiarum applicantur.

Resp. 2. Dividuntur Indulgentiæ primo in Plenarias seu totales; quæ tollunt, remittuntque totam poenam sive in hac, sive in altera vita exsolvendam. Et in non totales seu partiales; quæ aliquam tantum poenæ partem tollunt v. g. 40. Dierum 1. ann. 10. annor. Secundo: in reales, quæ certis rebus v. g. Rosariis, nummismatis conceduntur. In locales, quæ certis locis; & personales, quæ certis personis. Tertio: In Indulgentias pro vivis, respectu quorum habent remissionem absolutionis; & pro Defunctis, respectu quorum habent tantum rationem solutionis, & Suffragii; absolutio enim supponit jurisdictionem, quam Ecclesia in animas Defunctorum non habet. Inter Indulgentias plenarias numeratur etiam Jubilæum, quod præter plenissimam poenæ totius pro peccatis debitæ remissionem continet adhuc speciales quasdam gratias. Primo: Facultatem pro omnibus fidelibus etiam Religiosis cujuscunque Ordinis Confessarium aliquem sibi eligendi quemcunque ab Episcopo approbatum. Secundo: Potestatem talis Confessarii electi absolvendi ab omnibus peccatis, casibus, & censuris, etiam aliquando reservatis Episcopo, vel Summo Pontifici, exceptis solis illis, qui specialiter & expresse in concessione talis Jubilæi excipiuntur. Tertio: Licentiam tali Confessario datam commutandi vota etiam jurata in alia bona opera, aut eadem limitatione tantum, seu illorum exceptione tantum votorum, quæ specialiter tantum in concessione excipiuntur. Hujusmodi Jubilæum & Indulgentiæ olim a Pontificibus quidem solebant Romanam peregrinantibus in Anno sancto, qui olim fuit annus centesimus, postea quinquagesimus, nunc ex dispositione Pauli II. & Sixti IV. semper solet esse 25. quo finito etiam extra urbem Romanam omnibus Christi fidelibus ubicunque terrarum existentibus ex Indulgentia Pontificis dictum Jubilæum extendi & concedi solet, & ab Episcopis promulgari. Præter Jubilæum Anni sancti alia etiam solent

lent concedi communiter a Pontificibus; videlicet paulo post eorum ad Sedem Pontificiam evectionem, deinde propter causas, & necessitates publicas, ut homines a peccatis expiati, & poenis etiam aliquando in tempore sustinendis absoluti facilius divinam placent iustitiam, &c.

Quæritur III. Quibus competat potestas concedendi Indulgentias.

Resp. Hanc potestatem competere primo ac principaliter Summo Pontifici, eamque pro tota Ecclesia, & jure divino, in quantum nempe hoc ipso, quod constitutus sit Christi Vicarius, & Pastor universalis, credita sit illi dispensatio thesauri communis. Competit autem hæc potestas Summo Pontifici eo ipso, quod sit legitime electus, etsi nondum sit consecratus, quia concessio Indulgentiarum non est actus Ordinis, sed Jurisdictionis, sumitur hoc ex Matthæo c. 16. ubi Christus dixit Petro: *Tibi dabo claves Regni Cælorum, quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Deinde ex Extravagante Unigenitus 2. h. t. inter communes, competit hæc potestas Archi-Episcopis, restricta tamen tum quoad personas, scilicet illas tantum, quæ illis sunt subjectæ, tum quoad quantitatem; sic Archi-Episcopus etiam extra tempus visitationis potest concedere pro tota sua Provincia; quod potest Episcopus pro sua Diœcesi, notandum in Dedicatione templi, Indulgentiam unius Anni, in Anniversario autem Dedicationis, vel alia ex causa 40. Dierum. Ubi tamen observandum, quod Archi-Episcopus intra suam Provinciam possit concedere Indulgentiam 40. Dierum, etiamsi loci Episcopus ex eadem causa similiter concesserit, quo casu proinde Indulgentia duplicatur; Item potest Archi-Episcopus, dum visitat, concedere Indulgentiam 80. Dierum, ut fuse ostendit Barbos. de potest. Episc. all. 88. Quamvis autem Archi-Episcopus & Episcopus potestatem Indulgentias dicto jam modo concedendi habeat ratione Officii, & consequenter ordinariam concessionem possit illam delegare alteri, v. g. suo Vicario, nihilominus dum Vicario

fuò potestatem suam concedit, non censetur concedere potestatem largiendi Indulgentias, nisi hoc specialiter exprimat; quia potestas hæc propria est dignitati Episcopali juxta c. accedentibus, de excessibus Prælat. unde hæc potestas non competit aliis Prælati Episcopo Inferioribus, etiamsi habeant jurisdictionem quasi Episcopalem. 3. Potestas hæc competit Cardinalibus, etiamsi Episcopi non sint, ex concessione tamen Pontificis, ut largiri possint Indulgentias 100. Dierum. Item Nuntiis, & Legatis Apostolicis intra terminos suæ Legationis vel Nunciationis secundum expressam concessionem Pontificiam, de quibus Barbof. cit. all. 88.

Quær. Quid requiratur ex parte illius, qui lucrari vult Indulgentias a Sede Pontificia concessas. Resp. potissimum opera, quæ ad easdem lucrandas communiter assignantur, requiri, principaliter statum gratiæ secundum omnes, & quamvis consultius sit omnia illa opera, ut jejunia, visitationes templorum, &c. peragere in statu gratiæ, non est tamen necessarium, sed sufficit, si ultimum in gratia ponatur; unde utile est, qui gratias Jubilæi lucrari desiderat, ut opera ad illud requisita concludat per Confessionem, & sacram Communionem. Cæterum opera illa in Bulla expressa, debent omnino & accurate impleri, quia sunt conditio, sub qua Indulgentiæ conceduntur; unde eorum vel alicujus eorum omissio etiam ex invincibili ignorantia, aut impotentia impediret consecutionem, & quamvis tutius sit pro quolibet opere habere intentionem actualem, probabile tamen est eandem non semper requiri, sed sufficere intentionem lucrandi Indulgentias habitualement, imo & interruptivam, ut docent Layman, Lugo, Diana, & alii.

§. VI.

V. T. CONCORDANTIA.

Arca Testamenti triginta hominum millibus stipata in domum Levitæ Gethæi Obededom pervenit, & domum totam implevit benedictione 2. Reg. 8. Christus stipantibus turbis e Judæa in Galilæam, do-

domumque Capharnaitæ descendit, & en! jam surgit paralyticus, tollit grabatum suum, & ambulat.

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN.

Et respondens Jesus dixit iterum in parabolis eis.

Matth. c. 22. Capitis est exordium, Evangelicæ hodiernæ lectionis usque ad verbum 14. inclusive thema completum, quod charitatis causa ita exordiri solet: *Loquebatur Jesus Principibus Sacerdotum, & Pharisæis in parabolis dicens, &c.* Præmissis nimirum geminis parabolis, nempe de homine duos filios habente, quorum prior nolens operari in vinea, mutata brevi perversa voluntate, quod jubebatur, exacte implevit, dum posterior prompte se ad labores offerens fidem datam fefellit; item de Agricolis, qui apprehensis servis Patris familias, alium ex his occiderunt, alium lapidaverunt, submisso novissime filio non parcentes, ipsum ejectum extra vineam necarunt; his inquam, præmissis adjunxit præsentem tertiam de homine Rege faciente nuptias filio suo, qui invitatis ad has venire nolentibus, ac deinde in missos servos crudeliter desævientibus, advocari jussit obvios quosque ad convivium, nemine excluso, unum si excipias, nuptiali veste destitutum, & ob hoc ligatis manibus, & pedibus in tenebras exteriores ejectum. Sic parabolice vineæ, ac Agriculturæ labores tandem Regia excipere parabat refe-

Etio, uti Christus promiserat, Matth. II. v. 28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Similem sermonem parabolicum annotavit D. Lucas c. 14. a v. 16. quem Maldonatus ipsum hunc præsentem esse autumat, alii eundem paulo aliter repetitum; licet nuptiæ, quæ in hodierno Evangelio Prandium audiunt: *Ecce prandium meum paravi, ibi cœna compellentur: Homo quidam fecit cœnam magnam, cum ex mente S. Gregor. hom. 38. in Evangel. prandium etiam nomine cœnæ interdum exprimatur ex eo, quod apud veteres hora nona vespere, & cœnæ vicina, prandium primo apponeretur. Verum quia complura præterea discordantia utrobique notare licet, ut cum hæc parabola dirigatur ad Principes Sacerdotum, & Phariseos a Jesu docente in templo, & exprimat hominem Regem nuptias Filio instituentem, complures servos emittentem, ac invitatos, qui sine interpolita excusatione servos detentos occiderent, atque idcirco etiam a Rege superinducto exercitu pessumdarentur; item inducat veste nuptiali carentem, & idcirco ligatis manibus, & pedibus in tenebras exteriores relegatum. Altera interim a Jesu assidente convivio cuidam una accumbentium dicta, meminerit solum hominis cœnam magnam apparantis, servum unicum ad invitandum convivas mittentis, qui omnes sub vario*

ne-

negotiorum prætextu invitationem declinare conati sunt, quin aliqua injuria servo molesti acciderent, aut præter indignationem Patris familias alicui poenæ subjicerentur; hinc verisimilius cum D. Augustin. l. 2. de Consens. Evang. c. 71. S. Gregor. S. Thom. Jansen. Cornel. a Lap. Barrad. & aliis dicendum videtur unam ab altera parabolam longe diversam esse. Sed nunc hodiernæ sensum literalem ordinatim pertractemus.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Simile factum est Regnum Cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. More hebraico *Cælorum* pro *to Cœleste* ponitur, dum juxta communem sensum interpretum Regnum Christi designat Ecclesiam, quæ non tantum quid Cœleste, sed ipsos multiplices Cœlos continet, quales Mellifluo Abbati Serm. 27. in Cantic. sunt: Homines Spirituales, vita & opinione conspicui, Fide puri, Spe firmi, latè Charitate, contemplatione suspensi, & pluunt pluviæ Verbi salutarem, tonant increpationibus, coruscant Miraculis, enarrant Gloriam Dei, &c. Immo hoc Regnum totam Cœlorum complectitur substantiam, dum per Metonymiam effectus pro causa, ipsum suum Authorem Deum, qui hic *Hominis Regis* personam sustinet, dictus prius *Homo*, quam *Rex*, præhabens humanitatis suavitatem Regiæ potentiae, tanquam amabilis sine violentia ad sua bona Provocator; & ut terrenos Reges doceat prius meminisse humanæ fragilitatis, quam Regiæ Dignitatis, ne hac ambitiose abutantur. *Cave Princeps,* (monitum est Lipsii) *Et cogita supra homines te, sed hominem esse; Quamdiu autem esse? Mors imminet, Et æquabit.* Deus homo Rex, quamdiu gratiose invitat; at recusantibus venire Rex tantum iratus

ad perdendum. *Introducitur primum homo, & Rex* (interpretatio hic est D. Pasch.) *quando invitat ad nuptias, & agit opera Clementiæ; tunc siquidem appositum est nomen hominis; nunc quando ad ultionem festinat, homo bene tacetur, & Rex tantum dicitur, quia ira Regis nuncius Mortis.* Hic Homo Rex fecit nuptias filio suo, id est (ut placet D. Gregorio hom. supra cit.) Pater æternus fecit Unigenito suo nuptias celeberrimas, quando in utero Virgineo eidem naturam humanam copulavit, & *Christus processit* (D. August. verba sunt Orat. contra Jud. Pagan. & Arian.) *ex utero Virginali tanquam sponsus de thalamo suo.* Nec mirere Patrem Cœlestem hic hominem dici ab ore ipsius Filii, tantus enim Amor hominis in hoc Patre nostro, ut qui naturam non suscepit, nomenclaturam hominis non recuset, ex Unigeniti Communionem humanitatis vocabulum mutuans. O quantus amor humanitatis in Patre per appellationem, in Filio per naturam! Addit S. Chrysost. in Matth. *Homo autem (Pater æternus) dicitur nomine, non natura, similitudine, non veritate. Præsciens enim Filius, quia propter appellationem humani nominis quasi homo purus fuerit blasphemandus, etiam Deum Patrem invisibilem, hominem appellavit, qui & Angelorum, & hominum natura Dominus est, benevolentia Pater.* Nuptiæ hæ omnem diremptionis metum ut excluderent, per coemptionem factæ sunt, dum enim teste Arnobio l. 4. *Uxores dii haberent, atque in conjugalia fœdera conditionibus antiquæ tripliciter venirent, usu, jure, coemptione, Solæ hæ ultimæ perpetuæ audierunt.* Quare Cœlestis hic Sponsus infiniti Valoris subinde solvendum pro sponsa obtulit pretium, atque tanti emptam, quam semel assumpsit, nunquam dimisit. Singulares hæ nuptiæ ex hoc fuere, dum enim in his alias duarum personarum intenditur conjunctio, in præsentibus duæ naturæ in unam personam sunt copulatæ. D. Hieron. Haymo: Euthym. & alii aliam præterea Cœlesti huic Sponsam infinito prius soluto pretio acquisitam quam in Clement. de summ. Trin. & Fide ita effigiatam legere est: *Emisso Spiritu Chri-*

*Christus sustinuit lancea perforari latus suum, ut exinde profluentibus undis Aquæ & Sanguinis, formaretur unica, immaculata, ac Virgo sancta Mater Ecclesia Conjux Christi: sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in Conjugium est formata. Hæc nuptiarum fœdera plene consummabuntur post universi hujus sæculi consummationem, cum totam Ecclesiam in justis, & electis anima & corpore constantibus in ædem suam, & cœlestem thalamum Christus inducet, ac hic & nunc Sponsam, deinde per beatitudinem velut Uxorem æterno amore conjunget juxta illud Apoc. 19. v. 7. *Venerunt nuptiæ Agni, & Uxor ejus præparavit se, nimirum prævie multis pressuris, ac laboribus, variisque omnium virtutum operationibus ac justificationibus, ut communiter interpretes cum Sylveira hic sentiunt.**

Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & volebant venire. Prophetas per hos servos designari, qui tam Messiae adventum, quam novæ Ecclesiae cum Christo conjunctionem repudiata Synagoga perfida prænunciarunt, communis interpretum sensus est. S. Hieron. legit: *Misit servum suum vocare, quamvis enim multi, ac divisi temporibus locisque essent; unus velut censebatur, unitate fidei, doctrinæ, quam nunciarunt. Missi legationem obierunt, alias enim quomodo prædicabant, nisi mittantur? Rom. c. 10. v. 15. quomodo? quocum fructu? nisi ex nutu obedientiæ mittantur Angeli veloces? secus quippe agentibus illud Jerem. 23. a v. 21. timendum: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Si stetissent in Consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos a via sua mala, & a cogitationibus suis pessimis.* Missi autem sunt vocare invitatos, non invitare, siquidem Prophetarum, & Prædicatorum est ad extra vocare, ipsius vero cœlestis Regis per se ad intra invitare, aliter frustra foris adhiberetur prædicationis evocatio, si non præcedit, aut actu adest intus divina gratiosa invitatio. Hinc nemo potest venire ad me (ait divinus Sponsus) nisi Pater meus traxerit eum. Joan. 6. v. 44.

Tam

Tam libere vero traxit, ut non cogeret, sed & vocatis, & invitatis etiam nolle venire liberum relinqueret, sicut *Et nolebant venire*; an quia non poterant? id prætereundum non audebant; quia vero nolebant, hoc negare non valebant.

Iterum misit alios servos dicens: dicite invitatis: ecce prandium meum paravi, tauri mei, Et altitia occisa sunt, Et omnia parata: venite ad nuptias. Quam in hoc Homine Rege conveniunt Amor & Majestas! non suffecit amorī semel vocare immerentes, novis invitamentis allicere tentat etiam demerentes, imo obstinate resistentes, velut ipsa demerita novæ gratiæ provocarent authoramenta, sive ut loquitur Hildebertus Epist. 15. *Quasi Deum invenire propitium merces sit iniquitatis*; usque adeo divino amorī ex motivo ad puniendum eruere placet opportunitatem ad benefaciendum. Gratiōsam itaque vocationem iterat, post priores *mittendo servos alios*, post Prophetas nimirum Apostolos, qui præsentem jam Nuptiarum apparatus indicarent, ut præclare hic Ecclesiæ lumen ter maximum D. Gregorius hisce observat: *Bis servos ad invitandum misit: quia incarnationem Unigeniti, Et per Prophetas dixit futuram: Et per Apostolos nunciavit factam*: per quos similiter desponsationem Christi cum nova Ecclesia significavit, uti per priores prædixit Psalm. 44. Cant. 6. Isaïæ 22. Ezech. 16. Ad hæc amorī sociata Majestas optime gnara liberalitate præprimis animorum libertatem devinciri, ac in vota trahi, munificentiae plusquam Regiæ pompam, quæ exceptura esset convivas, strictim exponi jubet, dum universos potentiæ suæ thesauros in unum Nuptiale Convivium conferret, *omnia parata* demonstrando. *Ecce prandium meum paravi*: deliciosissimum prælibamen illius cœnæ, ad quam evocandi consummate beati audient, juxta illud: *Beati, qui ad coenam nuptiarum Agni vocati sunt.* Apoc. 19. v. 9. *Prandium meum paravi.* inquit, nam de alieno opipare victitare nobilem dedecet indolem. *Tauri mei, Et altitia occisa sunt*, parabolica dictio sub specie cibi corporei animi exprimit alimenta, quæ in Christo, & Ecclesia con-

congregandis largissime Deus præparavit in vera fide, Doctrina Evangelica, Sacramentorum usu salutari, epulas solidissimas, ac nervosissimas tauri appellatione notatas; nam, ut vult hic Origenes, *quæ fortiora sunt tauri, quæ suaviora saginata* (id est, *altilia, quasi alita*, ut legit S. Gregorius, seu *saginata*, ut habet græca versio) *vocantur*. Arabicus textus conjunctim idem hisce verbis proponit: *Et vituli mei saginati jam occisi sunt*. O admirabile in Mystico hoc Convivio soliditatis, & suavitatis temperamentum! Si enim vero hic animæ pabulum *Veritatis est cognitione, Creatoris intelligentia, & divinarum rerum narratione repleri*, ut sentit D. Basil. Seleuc. Orat. 6. in David. tam solidum isthoc est, ut nisi eo nutriatur, ac sustentetur vita, penitus corruat, sit necesse: *justus quippe ex fide vivit*, ad Galat. 3. v. 11. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei; si ergo non vescitur verbo Dei, iste non vivit*. S. Hieron. super Matth. c. 4. Simul tamen tam suave, ut omne delectamentum in se continens Manna audiat D. Hypponenſis Ecclesiæ Doctore serm. 91. de tempore: *Manna, verba Dei, reddit in ore tuo saporem, quemcunque voveris, hoc tamen si quis fideliter suscipiat*. Par virtus & suavitas mysterioris quoque animæ nutrimentis illis inest, de quibus mox laudatus S. Præsul. Serm. 72. de temp. cap. 5. inquit: *Sacramenta satiant esurientes, qui non ita satiantur, ut fastidiant, sed sit satietas sine fastidio*. Vere nutrimenta fortium, dum Christus in septem Sacramentis (Sylveiram loquor in c. 1. Apoc. n. 425.) tanquam in septem crinibus (Samson) omnem suam fortitudinem ostendit. Mirifica simul cupedia, velut meritorum, & passionis Christi suavissima monimenta, quibus illud S. Cyprian. tract. de cœna Domin. aptaveris: *Vide, quomodo his, qui Christi commemorant passionem intra sacra Mysteria, quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lachrymis nectareis anima delectetur*. Addere jubet internuncios: *sunt & omnia parata, siquidem Regi huic soli congruit: Dominus regit me,* (S.

(S. Hieronym. ex græco: *pascit me*) *Et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit.* Omnia paravit, qui se ipsum in cibum præparavit, ideoque teste D. Ambrosio l. 1. de Joseph. c. 7. de illo solo dicitur: *Dominus pascit me, Et nihil mihi deerit, qui satiatur a Christo.* Unde purpuratus Dalmata in c. 3. Ecclesiast. afferit: *Hoc solum habemus in præsentis sæculo bonum, si vescamur carne Domini, cruoreque potemur.* Hucusque Majestas profusissima, tandem & imperiosa dici jubet: *venite ad nuptias*, ut quos suavis, & deliciis plena invitatio non moveret, legis coactio urgeret. Legis hæc coactio, ut tamen suave jugum referret, minis, & terroribus caruit: an quod amoris plena Majestas optime noverit: *Quia remissius imperanti melius paretur*, Senec. l. 1. de dement. c. 24. An quod ejus personam sustinuerit, cui gratius semper est obsequium, quod ab amore, quam quod a metu proficiscitur, S. Paul. Epist. 50.

Illi autem neglexerunt: Et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Ita villis, five lucris, ac negotiationibus inhiantes liberalia gratiarum divinarum invitamenta ne audire quidem, minus responso digna æstimavere. *Illi autem neglexerunt*, non aperte recusantes venire, sed alia forte tempora præstolantes ad obtemperandum vocationi benignissimæ, ubi sine incommodo, aut rerum domesticarum dispendio id exsequi licuerit; inde abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam, curis mundanis occupati venire distulerunt, ubi interim proximum est, ut nunquam facias, quod in proximum vis facere; modesta repulsa procrastinatio est, ut ait Euseb. Nierenb. l. 2. Asc. 4. Infelix dilatio, quæ sine repetita amplius vocatione a beatissimis Nuptiis æternum sibi conjunxit terminium; tolle moras, semper nocuit differre paratis, Lucan. 2. Magni Gentium Apostoli exemplo ad Galatas de se ita c. 1. v. 15. scribentis: *Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, Et vocavit per gratiam suam - continuo non acquievi carni, Et sanguini.* Verum abierunt non tam pedibus corporis, quam affectibus cordis alius in villam suam,
ex

ex amplis possessionibus vanam gloriam aucupans; alius vero ad negotiationem suam, avaritiæ lucris inhians; a convivio legali uterque exulans, quia *omnis anima, quæ honoris tenetur appetitu, & gloriam ab hominibus quærit, non videbit cælorum regnum*, Authore S. Chrysost. hom. 2. in Epist. ad Titum, quemadmodum & de reliquis legere est 1. Timoth. c. 6. v. 9. *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.*

Reliqui vero tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt. Loco hoc notantur ii, qui Incarnationis ac Mysteriorum Christianorum Prædicatores, Ecclesiæ, ac Fidei Evangelicæ Ministros impiis linguis primum, mox sacrilegis cædibus eliminare adnisi sunt, & quidem ante alios Judæos Apostolorum, ac Christianorum primos crudeles persecutores. *Tenuerunt servos ejus, impediennes, ne speciosi pedes Evangelizantium libere discurrerent, ipsum verbum Dei hoc pacto ligare intendentes, ut in graviora scelera prolaberentur juxta vaticinium Isaia c. 30. a v. 12. Pro eo, quod reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia, & in tumultu, & in nixi estis super eo: propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus.* Adjungitur: *& contumeliis affectos occiderunt duplicis crudelitatis homicidæ, ex acie linguæ, & ferri; nam attestante ore aureo hom. 19. in Act. Apost. Contumelia afficere immeritum diaboli est, hoc sensu diabolus homicida fuit ab initio, & omnis, qui odit fratrem suum, homicida est.*

Rex autem cum audisset iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Hucusque homo Rex ab humanitate, mansuetudine, & misericordia; deinceps solum Rex a potentia, severitate, ac justitia; ut quos visa est benignitas præsumptuosos reddere ad cumulandum delicta, nunc vindicta copiosius perderet augendo supplicia, *Siquidem peccare* (S. Gregorii Magni in l. 1. Reg.

1. Reg. cap. 3. n. 18. sententia est) *Et de Dei Creatoris Clementia præsumere, pelago justitiæ ejus exponi est. Hic Rex autem cum audisset nempe sceleribus graviora adjici crimina, ingratitude adaugeri improbißimis injuriis, iratus est. Si quæras: unde? a quo audivit? noveris Regibus non tantum longas esse manus ad plectendum, sed & aures ad exaudiendum, quos ex mente D. Præfulis Nazianzeni Oratione 27. universim oportet, ut se suis Deos exhibeant, quantum per humanam conditionem licet, omnia videndo, audiendo, intelligendo, quid ubique circa fervos, & subditos, præprimis mysteriis oppressos agatur, dum præsertim circa hos id ipsum tanto facilius exequi datur, quanto injuriis exagitatorum clamor est vehementior, ut usque in cælum exaudiatur. Vox in Rama audita est (verba Author. imperfect. hom. 2. in Matth.) Quoniam Rama hebraice interpretatur excelsum. Ideo dixit, vox in excelso audita est, quoniam de morte innocentium mittebatur in cælum, Et ideo audiebatur in excelso. Sic Et pauper, quando violentiam patitur a potente, etiamsi non est ausus vociferari, sed latenter lachrymatur, tacitus clamor ejus in excelso auditur, quia non magnus clamor a Deo auditur, sed justus. His itaque auditis iratus est omnem quasi potestatem, & potentiam in ultionem injuriarum fervis suis illatarum provocans, missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, Et civitatem illorum succendit. Paulo prius, nimirum Matth. 21. parabolice adductus Paterfamilias post occisos ab impiis agricolis fervos, ipsumque unigenitum, vindictam distulit, in tempus futurum adventus sui; verum Rex iratus exclusa ulteriore mora maleficos actutum justis persequitur pœnis, quia, ut advertit Sylveir. tom. 1. l. 3. q. 10. n. 46. in Evangel. Nullum majus iræ excitamentum, quam quod munificentie largitas sit injuriæ ac contemptus ansa. Igitur ad exterminationem horum ingratißimorum omnium bipedum non unum ultorem, sed integros misit exercitus & legiones, nimirum malorum Angelorum secundum Regii vatis prædictum. Psal. 77. v. 49. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem,*

tionem, & iram, & tribulationem: immisiones per Angelos malos, idque iuste Deo permittente (ut prælaudati interpretis præclara est annotatio in c. 9. Apoc. c. 14. n. 135.) ut qui gratiam benignitatis Dei experiri noluerunt, exterminatoris diaboli Dominium sentiant. Immo immisit exercitus omnium creaturarum secundum sapientis edictum Sap. 5. *Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos, ut quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt.* ad Rom. 8. v. 28. ita vocationi divinæ obstinate resistentibus omnia ipsa gratiæ neglectæ dona cooperentur in excidium. His exercitibus perdidit immanes homicidas, & civitatem illorum succendit. Putant etimologi civitatem ab urbe in hoc differre, quod hæc ædificia designet, vox prior vero ipsos incolas complectatur, ac indicet. Tam nocivum est consortium malorum, ut secum in exitium trahat concives reliquos, integras civitates ruinis involvat. *Qualecunque impiis consortium* (Paulo ante adducti Hagiographi verba sunt tom. 5. Evang. l. 8. c. 3. q. 4.) *pro sequela habet mortem, & extremam ruinam.* Locum hunc D. Chrysostom. homil. 70. in Matth. Theophilaët. Euthym. & alii volunt intelligendum de temporibus Vespasiani, & Titi, ubi Rex Regum iratus Romanorum exercitus immisit, postquam prius quadraginta annorum spacio ad paratum Evangelicum Epulum frustra vocasset, nihilque ab obstinatis Judæis impetrasset, nisi ut doctrinam Christi insectantes Dei ministros Apostolos, & fideles, immanes prius jam Deicidæ, summa crudelitate perimerent; Romanorum, inquam, exercitus immisit, qui omnia ferro & flammis misere devastarent. Post cædem servorum, ipsiusque unigeniti benignissimus Paterfamilias (ut proxime notavimus) ultionem distulit; cum vero novissimi hi nuncii calumniose trucidarentur, Rex humanissimus moram non interposuit, quin reos subjiceret perditioni. An fervorum injuriæ ponderosiores erant cæde unigeniti? ideoque accelerarent vindictæ cunctationem? *Dominum oc-*

ciderunt Jesum (subserviant nobis pro responso Apostoli verba 1. ad Thess. c. 2. a v. 15.) *& Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper : pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.* Occidendo Jesum & Prophetas, ac persequendo Apostolos Deo non placuerunt, necdum tamen iratum senserunt, hucusque enim in finem non implebant peccata sua; at tenentes servos Dei salvificæ fidei prædicationem porro impediendo, novissime missis servis exitium intentando, pervenit ira Dei super illos persequens eos usque in finem; quia ita scelera etfi leviora cumulando sceleribus præviis gravioribus impleverunt peccata sua *usque in finem.* Audire libeat Barradium in c. 15. Genes. v. 16. ita differentem: *Voluit tantisper Deus tolerare (iniquitates) donec impleretur mensura illa tum scelerum, tum vindictæ, quam Deus cuique nationi, imo cuique familie, forsitan & capiti, priusquam insigne aliquod supplicium irroget, ab æterno præfixit.*

Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Rursum Rex liberalissimus nuptiarum paratarum mentionem ingerit, dum admodum difficile accidit de re vehementius cupita diu tacere, parati nuptialis convivii memoriam innovat, & quidem primum pro Judæis ante alios ad hoc invitatis, conformiter ad illud Actor. 13. v. 46. *Vobis (Judæis) oportebat primum loqui verbum Dei; & ad Rom. 1. v. 16. Non erubesco Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum, &c.* nam debitus ordo charitatis exposcit prius prospicere saluti domesticorum, quam externorum, alias enim exquirat Apostolus 1. ad Timoth. 3. v. 5. *Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* Subditur: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni; præ aliis eos invitavit, quos indignos prævidit, quia simul maxime indignos vidit, non gratitudinis ergo, sed egestatis gratia liberalis in omnes, cæteroquin enim gratis non offert benefici-*

beneficium, qui pro mercede expetit gratitudinem. *Vilis est animi* (ut cum sagacissimæ mentis de la Cerda Acad. 26. n. 20. in Mar. Effig. loquar) *indolis vilis*, quisquis dum dat, adimit, & in munere quod præstat, prævia vicissitudine sibi rependit. Nobilis est, qui absque jactura donat, nec redonari cupit; dum interim ex Philosophi Christiani mente l. 2. de Benefic. constat, quia is, qui solum grate beneficium accipit, primam, & præcipuam ejus, pensionem solvit.

Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias. Præsignatur hic, quod Pauli, & Barnabæ ore subinde Judæis declaratum fuit. Act. 13. v. 46. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Unde destinantur novi servi ad exitus viarum, seu usque ad exitus & terminos orbis terrarum secundum vaticinium Isai. 49. v. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob. & fœces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* En in exitu viarum, in extremo terræ reposita erat gentilitas, in via salutis remotissima, & præ finitimis nuptiarum regiarum lautitiis excipitur; cœlestis Regiæ Primoribus, utut novissima, æquiparata; nemo quippe tam longinque a salute abest, licet in extremis viator positus, ut animos despondendo se a cœlestibus exclusum deliciis juste gemat, dum & hos summa Regis inæstimabilis misericordia invitat, proterve tamen recusantes posthac minime invitatura, sed extra viæ præsentis terminos obstinatos opinione citius ejectura. Quare a munere, dictis, & factis ter maximi S. Præsulis Gregorii l. 3. moral. c. 16. monitum est: *In pectore semper debent & spes, & formido conjungi, quia incassum misericordiam sperat, si justitiam non timeat; & in cassum metuit, qui non confidit.* Hoc in exitu viæ præsentis universis ministris regiis impensius demandatur: & quoscunque inveneritis sine discrimine status, conditionis, vitæ traductæ, vocate ad nuptias, ne aut ullius viatoris salutem in perditis, aut desperatis habeant:

Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem, Eccles. II. v. 23. aut ne quempiam velut opera sua indignum despiciant, quandoquidem etiam pauperes (ex sensu purpurati Dalmatæ in c. II. Matth.) Evangelizantur, vel pauperes Spiritu: vel certe operibus pauperes; aut ut auctiore zelo vitæ alienæ exitum observent, exemplo latronis, sed boni, quia salutis proximi studiosissimi, quem Præsulum ac Doctorum Alpha Augustinus hisce obstupefcit serm. 130. de tempore: Quis non admiretur, & compungatur? non solum enim, quod in ipso erat, sed & ea, quæ circa se ipsum erant, relinquens, de altero curam gerebat in cruce, Doctor effectus, & corripiciens, & dicens: neque tu times Deum. Hac nimirum spe confirmatus: Quis scit, si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Joel. 2. v. 14.

Et egressi servi ejus in vias congregaverunt omnes, quos invenerunt malos, & bonos; & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Egressi perhibentur servi, suo munere exacte perfuncti, hoc enim per egressum notare consuevit congrue ad illud Deuter. 31. v. 2. Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi, & ingredi. Convenit enim instar Abrahami plerumque egredi de terra sua, & cognatione sua, & de domo Patris sui, Gen. 12. v. 1. ut fiant in gentem magnam; Nec enim propagando Christi nomini aptus is est, qui ab omnibus etiam amicis separatus non est. Egredi servum Dei oportet, quemadmodum exit de terra sua, qui passiones mortificat in carne sua, S. Euch. de S. Honor. Unde illud divinissimi Magistri in omnem terram egredientibus Discipulis datum documentum: Sint lumbi vestri præcincti, Luc. 12. v. 35. nempe propter jugem carnis mortificationem, ut cum D. Basil. in Isai. c. 15. D. Hieron. in Ezech. 16. S. Aug. Serm. 39. de Verb. Dom. notant alii. Quod a simili confirmat Os aureum l. de Sacerd. sequentibus: Miles, qui in aciem non prodit, suam celat infirmitatem, sed in castra proficiscens, quid possit, ostendit. Pari modo, qui intra cellæ suæ angustias conclusus latitat, quos habet defectus, celat, at foras prodiens ad cum mundo confligendum, eique spectacu-
lun

lum futurus, virtute, & mortificatione excellenti præditus sit oportet. Hoc pacto egressi jam magis expediti fervi velut non jam homines, sed Angeli veloces provolant in vias; seu universas terraquei plagas, quia in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. ad Rom. 10. v. 18. In vias, Regia biblia habent: compita viarum omnium hominum generi patentia, quales viæ (Authore D. Chryf. hom. 41.) sunt omnes professiones hujus mundi, puta Philosophicæ, militicæ, & hujusmodi, ut cujuslibet conditionis homines vocent ad fidem; Sincerus quippe fervorum Dei zelus omnes vias quærit, nullam declinando, ad cuilibet succurrendum; nam nullus locus sacerdotali auctoritate indignus, si inibi animarum salus reperiatur. Escob. tom. 6. Pass. Christ. l. 9. sect. 4. obs. 6. Verum ita egredientes Dei fervos S. Basilius homil. 3. inter Var. Arg. hoc comitatur monito: Viator es, ei similis, qui orabat, gressus meos dirige. Attende tibi ipsi, ne qua exorbites, ne ad dexteram deflexeris, aut sinistram; progreditor viæ regia. Vias ergo Apostolico pede indefesse decurrentes Regii Ministri, sicut sincerus animarum zelus irrequietus est, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos, & bonos, non vero quod libet credendi licentia disgregaverunt; hoc enim non legatorum Numinis, sed dæmonis munus est, juxta illud Luc. 11. v. 23. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Unde Principis tenebrarum nomen exterminans; Apocal. 9. v. 11. audit: Sicut enim Christo aggregandi, sic antiquo hosti nomen congruit exterminandi: de eo namque per Psalmistam dicitur, 79. v. 14. Exterminavit vineam tuam aper de Sylva, glossa hic est Ansberti. Servi itaque præsentis Evangelici congregaverunt omnes, nimirum: in unum Baptisma, in unum corpus Ecclesiæ, atque fidei, & virtutis: in unum finem, in unum velle, in unum Redemptorem omnium Christum, inquit Sim. de Class. l. 8. c. 37. ut Regis ter maximi Augustæ sedes ex unitate incrementum caperent, dum alias ex Vaticinio divino omne Regnum in se divisum desolabitur. Luc. 11. v. 17. Quare Petri Ble-

senſis Epist. 78. ad Dei Ministros exhortatio est: *Vos, quibus unicum, & præcipuum votum est initiatae Ecclesiae videre profectum, certissime noveritis, quod non nisi per unitatem habitura est incrementum.* Dicuntur vero omnes congregasse, accipiendo id ipsum distributive pro gentibus singulorum, in quantum ex omni genere hominum multos adduxerunt, ut notat hic Sylveir. tom. 4. l. 6. c. 44. n. 54. aut meriti valore, dum paucis eadem opera deservierunt, quam omnibus impendissent, *quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, I. Cor. 3. v. 8.* nos juxta proventum, vel fructum, quem faciet, & ideo potius de laboribus multis, quam profectibus Apostolico viro gloriandum. Aut zeli ardore, qui amore ignis quælibet in se convertere adnititur, etſi conatui ex indispositione subjeſti optatus effectus interdum non succedat, hoc voto Apostoli flagrando: *Opto omnes, qui audiunt hodie, fieri tales, qualis & ego sum, Actor. 26. v. 29.* Inter hos omnes congregaverunt malos, & bonos, neque enim Ecclesia fidelium, solorum bonorum, justorum, perfectorum, prædestinatorum, Sanctorum (ut Sycophantarum pessimorum quorundam hæreticum somniavit cerebrum) S. Congregatio est, sed similis Areæ Matth. 3. tam tritico in horreum reponendo refertæ, quam paleis in ignem rejiciendis; vel fagenæ colligenti maritimos pisces Matth. cap. 13. non modo in optimis vasis pretiose conservandos, verum etiam ignominiose foras abjiciendos; aut magnæ domui, in qua sunt vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia, quædam in gloriam, & quædam in contumeliam. 2. Timoth. 2. Hos omnes, quos invenerunt, non vulgaris prudentiæ servi vocaverunt, mandato ex asse obsequentes, inter malos & bonos autem minime dijudicantes, ut temerario judicio viam præcluderent, & dijudicandi auctoritatem indemnem Regi suo relinquerent, monitum Pauli secuti 1. Corinth. 4. v. 5. *No- lite ante tempus judicare, quousque veniat Dominus,* quæ verba hac glossa D. Ambrosius prosequitur: *Monet illos Paulus, ne judicent, cum judicandi sint, sicut*

sicut ait Dominus : nolite judicare, ut non judicemini, sed expectate diem judicii Dei, etsi fideles, & boni sint; injuria enim judicis est, si ante cognitionem ejus a servo procedat judicium. Additur: Et impletæ sunt nuptiæ discumbentium, nempe usque ad extremum terræ propagata doctrina evangelica, etiam præfinito numero fidelium in fine mundi Ecclesia adimplenda est, ac ex militante in triumphantem transformanda, in qua absterfis lachrymis mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, Apoc. 21. v. 4. Sed neque etiam incrementi ulterioris spes, cum Ecclesiæ alias proprium fuerit inter ærumnarum angustias dilatari, graves pressuras extolli, persecutionum turbines longe, lateque propagari, ut graphice descripsit D. Prosper l. 2. de Vocat. Gent. cap. 5. sequentibus: Fremebant gentes, irascebantur populi, sæviebant Reges, & potestates; contradicebant superstitiones, & totius mundi reluctabantur errores. Sed de resistentibus, hærentibus, persequentibus populum suum Christus augebat, & per vincula, ac supplicia, mortesque Sanctorum roborabatur fides, vincebat veritas, perque universum mundum Dominici agri segetis multiplicabatur ubertas.

Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Intravit tanquam potentissimus, metuendus Rex, nimirum ad agendum diem judicii, prout hoc intrare extimescens Regius Propheta deprecatur Psal. 143. v. 2. Non intres in judicium cum servo tuo. Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Hactenus velut absentis personam gerens, nunc intravit Rex, suam clarius præsentiam exhibiturus. Venit puniturus (verba sunt Escobar tom. 6. sect. 3. obs. 1.) qui semper adest. Cur ergo recessisse dicitur? videtur Dominus a nobis recedere ex longanimitate; quia patiens Redditor non e vestigio peccatorum poenas exigit. In die autem Judicii intrabit tanquam Rex, nam veniet Dominus cum tanta Majestate, & potestate (ut Thaumagrande Prædicatorum D. Vincent. Ferrer. ferm. 1. D. 1. Adv. discurret) quod totus mundus timebit, tremet, veniet enim instar potentissimi Regis. Intravit au-

tem, ut videret, id est: examinaret, discerneret discumbentes, seu ad mentem Originis homil. 20. in Matth. *Ideo Rex ingreditur, ut videat discumbentes, priusquam apponatur prandium eis, ut videns retineat quidem habentes nuptialia vestimenta, atque delectetur, condemnet autem contrarios.* Experimentum hoc Rex ipse in se suscipit, neque alicui ministro- rum committit, quia (juxta Paschasium l. 10. in Matth.) malos in conscientia intelligere non omnium est, quoniam humana simplicitas difficile fraudulentiam simulatae mentis potest deprehendere; & hujus solius Regis est etiam justitias judicare, hoc est: auferre larvas, vela, quae agnitionem vitae cujusque occultabant, Didac. Niss. ferm. 2. D. 1. quibus velut per justitiae simulacra inter justos discumbentes humanis oculis illudebant. Intravit, ut videret discumbentes, seu in discubitoriis lectis compositos, commoditatibus, genio secure indulgentes, nihil minus, quam prope instans tentamen recogitantes, paribus torpescuntibus praepriis horrificum judicium imminet. *Adveniet dies Domini ut fur*, 2. Petri 3. v. 10. qui observat horam, qua putat mortales dormire, ut incautos obruat. Unde illud Apoc. 3. v. 3. *Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies, qua hora veniam ad te.* Quamquam etiam discumbentes recte compellaveris per obitum in pace quiescentes, quemadmodum enim discubitus dispositio est ad epulas, ita obitus praeparatio praepriis esse debet ad coelestes nuptias. Hi autem discumbentes a rigidissimo tentamine immunes haud evadant, utut morte justorum in pace quiescere putantur, ne forte non sufficiat, Matth. 25. v. 9. quod per modum innocentium Virginum se putent afferre oleum misericordiae & bonorum operum, aut ne fortassis sub velamine insontis virginitatis mera fatuitas, operum bonorum inanitas deprehendatur, sub forinsecus multiplicatis precibus, & obtestationibus: *Domine! Domine!* mera interioris virtutis vacuitas; qualis erat, quem Rex vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, Hypocrita, Pseudo-Christianus; nam in hac Evangelica parabola quatuor

quatuor hominum exprimuntur genera a nuptiis
 coelicis excludenda: primo nolentium venire sim-
 pliciter per fidem & professionem Christi; secun-
 do differentium idem venire propter rerum tempo-
 raliū sollicitudinem & cupiditatem; tertio non
 modo invitationem respicientium, sed & crudeliter
 persequentium sectatores, & prædicatores cœlestis
 veritatis; quarto vocationi quidem morem geren-
 tium, dum Christi initiantur baptismo, fidem,
 religionemque profitentur, Eucharistiæ se inge-
 runt, ut boni Christiani appareant, cum tamen re-
 ipsa non sint; nuptiali veste destituti, de qua glo-
 riabatur sponsa, Apoc. 19. v. 8. *cooperta byssino splen-*
denti & candido, sicut & totus nuptialis exercitus
vestitus byssino albo, & mundo. v. 14. Non modo
byssino (*byssinum enim justificationes sunt sanctorum*,
 Apoc. 19. v. 8.) sed candido, albo, & mundo,
 sinceritatis, integritatis, internæque puritatis vi-
 va idea. Hoc in infami homine effigiari omnes ma-
 los, æstimat magnus Hypponenſium Præſul ſerm.
 147. de tempore. D. Hieronymus, Hugo, cum a-
 liis; nempe malos, qui cum bonis congregantur
 ad nuptias, censenturque per modum unius homi-
 nis, quia ut observat Angelicus in textum c. 16.
 v. 19. Apocal. *Mali unum sunt per convenientiam in*
amore vanitatis, & in statu damnationis, & in elon-
gatione a Deo. Quod si Paschasio teste in Thren. c.
 5. v. 7. *Omnis peccator ex eo, quod delinquit, & pec-*
cat, ad nihilum redigitur, & non est, & ideo non est,
*quia ab eo, qui semper est, corrui*t, idcirco mali
 haud quaquam multi dici merentur, dum velut quod-
 dam nihilum minime in censum veniunt; solum no-
 men singulare ex homine illis relinquitur, verum
 in majus probrum, quod cum essent ad sublimem
 adeo conditionem humanæ naturæ super reliqua
 terrestria elevati, pravis moribus, belluinis cupi-
 ditatibus corrupta ratione, quæ hominem distin-
 guere debuit, infra bestias se abjecerint, facti jam
 non homines. Pagninus hic legit: *vidit hominem non*
vestitum, seu omni indumento destitutum, vix e-
 nim flagitio implicatur animus, illico omni gratia-

rum ornatu homo spoliatur totus, quemadmodum Proto-Parens mortalium, vix dum malesuadum fumendo malum, mox se penitus nudum verecunde sensit. *Nemo nudior, quam qui a peccati portione vestitur*; peracuta, subtilis de la Cerda in Mar. Efig. Acad. 3. n. 23. est paræmia. Quanquam totus effrons Pseudo-homo hic inter medios convivas nuditatem suam haud erubuerit, sub velamine hypocrisis a nemine notandum sibi persuadens. Verum non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus. ad Hebr. 4. v. 13. imo nihil est opertum, quod non revelabitur, & occultum, quod non sciatur, Matth. 10. v. 26. crescente probro ipsa ex impudentia, ut idcirco sapientis existet monitum Eccles. 1. v. 37. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & adducas animæ tuæ inhonorationem, & revelet Deus absconsa tua, & in medio Synagogæ elidat te.* En fucatæ virtutis exitum! pro ingenti poena ad medium populorum adducitur (Sylveiræ tom. 5. in Evangel. l. 7. c. 17. n. 54. observatio est) ut ibi convincatur de sua malitia, de suaque nequitia projiciatur cum dedecore, ac infamia in majorem confusionem, ac ignominiam, cum coram toto orbe ejectus remaneat hypocrita: & insuper celeri vindicta ejectus, siquidem ut more suo aureo D. Chrysoft. hom. 4. de Verb. Isai. ubicunque est impudentia, illico est ultio, unde etiam hic præpropere ultorem acturus Rex coram apparuit.

Et ait illi: Amice! quomodo huc intraſti, non habens vestem nuptialem? at ille obmutuit. Amicum interpellat, non qualis fuit, at qualem simulavit, primis hisce verbis hypocrisim objurgans. Imo apposite amicum vocat, Judex æquissimus, qui non odio adversus hominem, sed puro justitiæ zelo flagrabat contra delictum. Rectam hanc, & severam justitiæ disciplinam dilaudat Rupertus in cap. 2. Apocal. quæ non cito flectatur in gratiam, vel odium: quia vicit hæc, qui prædictarum est victor passionum, bonumque habet zelum: nunquam odiendo hominem, & amando vitium; sed semper amando hominem, & odiendo vitium. Amicum dicitur, non contumeliose in-

cre-

crepat, ut hic Cajetanus notat, non dicit: *indigne, præsumptuose, impudens, sed amice*; ad erudiendum nos, ut etiam in notorio facto non judicemus inauditum, & examinemus absque contumelia, absque convitio, cum dilectione hominum, & odio vitiorum. Ast porro percontatur: *quomodo huc intrasti?* non exquirat: quare recubuiſti, verum, *quomodo huc intrasti?* utraque protervitas damnatione digna exſtitit; imo nobiliſſimis, ſelectiſſimis-que convivis inculte immiſceri, ac aſſidere, plus audaciæ continere videbatur, quam regalibus poſtibus pedem ruſtice inferre. Verumtamen quia ingreſſus hic ſimul viam alteri ſubſequo vitio procacis accubitus reſeravit, ideoque velut deteſtabilius delictum præ altero in judicium, & ad condemnationem evocatur. Ita optime etiam æquus fuimet ipſius arbiter, peccator pœnitens cum Propheta coronato Pſal. 118. v. 29. ante omnia ſtudioſe deſiderat: *Viam iniquitatis amove a me*, quod ponderans Paoletti Dom. 18. Pent. ita ſecum acute diſceptat: *Cur non rogat, ut ipſam iniquitatem ab ipſo removeat? prudenter: via, quæ ducit ad iniquitatem, occaſio eſt; immunis ab hac certe ſecurus erit a peccato.* Ingreſſus itaque ad nuptias præprimis redarguitur, & quidem absque veſte nuptiali? *quomodo huc intrasti ſine veſte nuptiali?* quemadmodum convivarum ornatus nuptialis in honorem, & gloriam ſponſorum cedit, ita adire nupturientium ſympoſia, in commodum & æſtimationem hoſpitum redundat. Hinc de præſenti protervo conviva Sol Eccleſiæ Doctorem l. 2. contra Fauſt. *Vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali, ſuam, non Domini gloriam quærentem.* Quare ſuæ ſolum utilitati, ac honori intentus neglecta Regiæ dignitatis debita obſervantia juſtitiam in ultionem præpropere ſibi advocat. *Omnia alia bona communicat nobis Deus* (Eminentiffimi Hugonis verba do in c. 42. v. 8. Iſai. textum) *gloriam vero ſibi ſoli retinet*, igitur qui eam ſibi quoque vendicat, raptor eſt eo damnabilior, quo protervior id eripere attentat, quod ſoli Deo proprium. *Soli Deo Honor, & Gloria*, 1. Timoth.

1. v. 17. Unde cum intraret audax hic homuncio folius proprii emolumenti, & honoris studiosus, utriusque loco ignominiosissimam non nisi damnationem consecutus est, expertus illam alias dictam sententiam: *Quantum glorificavit se - - tantum date illi tormentum*, Apoc. 18. v. 7. Ut esset quoque ab æterna sincera gloria eo remotior, quo amplius quæsit vanæ gloriæ fieri proximior. *Quomoda huc ingressus es, cum non habeas vestimenta convivalia?* Syriaca est versio. Convivia a societate conviventium dicta, pro vestimento habitu charitatis gaudent, de qua illud 1. Petri c. 4. v. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, estque ornamentum præcipuum sibi conviventium. *Vestis ergo nuptialis* (ut hic observat Staplet. in prompt. Moral.) *qua caruit hic conviva impudens, & miser, est vera & pura Charitas, ut diligamus non lingua & verbo tantum, sed opere & veritate.* Convictui igitur aliorum sine charitatis caractere se ingerere, maxime hic damnable fuit; nam qui non diligit, manet in morte. 1. Joan. 3. v. 14. *In morte enim culpæ jam talis est*, (ut sapientissime discurrit Idiota l. 1. contempl. c. 30.) *& debitor est mortis æternæ.* Subjungit textus: *at ille obmutuit*, dum nimirum peccatum se ipsum manifeste loqueretur, elinguem peccatorem reddidit, quia nullum locum excusationi reliquit, *testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus.* ad Rom. c. 2. v. 15. Obmutuit terrore, verecundia plenus, dum nuditatem, turpitudinem, ignominiam suam publicari audiit; *at ille obmutuit* (Ludolphi Carthus. p. 2. c. 34. verba recito) *propter timorem accusationis, propter erubescientiam iniquitatis, propter ignorantiam excusationis, præ confusione non habens, quid responderet, sed propria arguente conscientia convincitur, mutus efficitur.* Per hoc, quod ille obmutuit, monstratur, quod in ultimo illo examine omne genus excusationis cessabit. Obmutuit mox in locum tenebrarum detrudendus, siquidem locus hic hebræis *du-ma*, id est: *Silentium* audit, quia *impii in tenebris conticescent*, 1. Reg. 2. v. 9. non reperturi verba, quibus

bus miserranda sua fata declarent. Arias legit: *Ore occlusus est, Lucas Burg. Capistratus est; velut jumentum ore conclusus, capistratus est impœnitens reus; nam quemadmodum Barradius tom. 3. l. 7. c. 8. egregie discurret: Alligati sunt peccatores instar jumentorum illis stultiores, jumentum si posset, se solveret; peccator cum possit Dei auxilio gravissima peccatorum vincula solvere, in iis vult permanere. Ad præsepe alligatus a dæmone tenetur, abscedere non vult.*

Tunc dixit Rex Ministris: ligatis manibus, & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. Actutum sine mora tunc ad ferendam sententiam Rex descendit, sicut enim æquus Judex Cassiodori ex sententia l. 7. form. 5. prius cunctator esse debet, qui de salute judicat, ita clare jam cognito delicto celerem vindicem se exhibere; monente D. Greg. l. 29. moral. c. 14. hisce verbis: *Majora crimina, & tarde credenda sunt, cum audiuntur; & citius punienda sunt, cum veraciter agnoscuntur.* Hujus acceleratæ vindictæ pro Judice geminam rationem Rupertus l. 5. in Apocal. assignat. *Una est, ne credatur lenocinari peccantibus; altera ne crescant crimina impunitate scelerum; nam prout more suo auree observat Magnus Aurelius quæst. 39. ex 2. part. in Nov. Test. Qui non arguit, quem potest, delinquendi præstat fomitem.* Notanter igitur tunc dixit Rex, sententiam tulit, vindictam non distulit, quando etiam festiva Regiarum nuptiarum aderant solennia, ut a Judicio omnem morositatem excluderet, tales enim Deus elegit Judices, qui judicent populum omni tempore. Exod. 18. v. 22. *Nulla habita inopportunæ diei aut horæ ratione.* Hoc pacto scelera vindicare auctoritatem, & dignitatem Judicis mire extollit, uti in textu hoc exprimitur: *tunc dixit Rex. Ut te Regem probem, quid ages?* (exquirat Oliva in textum Psalm. 2. v. 6. *Ego autem constitutus sum Rex, reges eos in virga ferrea. Non tam Regium est arces exstruere, arcus explicare, consules designare, quam fornices destruere, parare carceres, peccantes proscribere, extirpare.* Quamquam præfens Rex ad beneficia quam supplicia pronior, dum

dum convivii apparatus in se suscepit: *ecce prandium meum paravi*, ultionis nunc exercitium ministris commisit: *tunc dixit Rex Ministris*, non servis familiaribus, honorariis, quales erant, qui invitarent ad nuptias, aut ministris iustitiæ vindicativæ, quales sunt Angeli mali, *qui ministrant Domino ad puniendos eos*, (ut S. Hieronymus in 1. Reg. c. 16. explanat) *qui puniri propter peccata meruerunt*, quosque appellari dicit *furorem & iram Dei*, ita deprecante vate purpurato Psal. 6. v. 1. *Domine ne in furore tuo arguas me, nec in ira tua corripas me*. Væ misero reo, qui furori huic & iræ Dei extradi meruit. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad nos habens iram magnam. Apocal. 12. v. 12. Iplis gehennæ ignibus durior hæc vindex dextera ad excruciandos sibi traditos evadit, ita testante Divo Aurei Eloquii Præfule in Caten. græca verbis sequentibus: *Manus dæmonis acerbiores sensu doloris, quamvis quælibet sartago, fornax & quævis flamma eum (hominem) absumeret, & quælibet fera immenior undique corpus corroderet, ac devoraret*. Si nimirum illi detur potestas non modo perdendi corpus, verum ipsam etiam animam mittendi in gehennam. His crudelibus ministris Rex committit: *Ligatis manibus, & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores*: ligari manus, & pedes mandat, ab iis membris primum sumens vindictam, quæ præcipua peccandi instrumenta existere, manus quippe inertia torpentes nuptialem corpori vestem adaptare neglexere: dum pedes audacter in debitum convivis locum intrare attentarunt, hoc ipsum annotante D. Cyrill. Hieros. in præf. ad Catech. dum ait: *Jubet ministris: ligate pedes illius confidenter intrantis: ligate & manus ipsius, quæ splendido illum deservierunt ornare vestitu*. Usque adeo: *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*. Sap. 11. v. 17. Manus, pedesque ligantur, quia damnato nulla relinquitur expedita potentia, sive in manibus ad bene operandum, sive in pedibus, id est: affectibus ad bonum prosequendum, destinatis enim jam ad tenebras exteriores venit nox, quando nemo potest opera-

ri, Joan. 9. v. 4. *Quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos.* Eccle. 9. v. 10. Ligetur insuper infelix tenebris, ut poenarum imminentium insolubilis acerbitas indicetur. Quantum horum vinculorum memoria discruciat! *Quid tam pœnale* (quærit Doctor Mellifluus l. 5. Confid. ad Evang. c. 12.) *quam semper velle, quod nunquam erit, & semper nolle, quod nunquam non erit? in æternum non obtinebit, quod vult, & quod non vult in æternum nihilominus sustinebit.* Ita ligabitur libertas tormenti novo genere, quod omni exitio erit intolerabilius, siquidem ob hanc præcipue alligationem pares damnati quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Apocalypf. cap. 9. v. 6. idcirco enim præprimis fit miseris *mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia & mors vivit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit;* prout explicat Ecclesiæ Doctorum ter maximus l. 9. mor. c. 39. Atque hanc poenam sine mora experiri miser reus cogitur jubente ad hæc Rege: *Mittite eum in tenebras exteriores seu projicite,* uti S. Aug. aut *ejicite,* ut Vatablus vertit ad denotandam illam inexplicabilem luctam animæ in horribili sejunctiōe a liberalissimo Rege, & opulentissimis nuptiis, atque violentiam immanem in separatione a facie Domini, & a gloria virtutis ejus, prout loquitur Apost. 2. Thess. c. 1. v. 9. Unde illa omnium terribilium horribilissima sententia supremi Judicis etiam ab hoc discessu sumet exordium: *Discedite a me maledicti in ignem æternum.* Matth. c. 25. v. 41. *Ac si omnium prima pœna sit* (animadvertit ingeniose Sylveira tom. 2. Apoc. c. 14. n. 343. *quod a Deo discedant, quæ est durior, ac terribilior ipso igne æterno, qui secundo loco ponitur.* Sequitur: *Mittite eum in tenebras exteriores,* quod carentiam luminis gloriæ, visionisque beatificæ luculenter exprimit, de qua pœna more suo angelice Divus Aquinas opusc. 2. c. 3. ita inquit: *Carentia visionis divinæ, & separatio a Deo major est pœna etiam existentibus in inferno, quam ignis supplicium.* Eo ex capite videtur Euthymii lectio has tenebras vocare

extremas, ultra quas in præsenti omnium malorum congerie non daretur porro progrèdi. Verum præter has mylticas tenebras miserum damnatum cruciabunt aliæ exteriores inter medias flammæ, a quibus locus damnatorum apud Jobum cap. 10. v. 22. audit: Terra miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, siquidem uti notavit Cappadocum decus celeberrimum D. Basil. in Psal. 31. ibi non nisi profundum barathrum, inextricabiles tenebras, ignem carentem splendore, nam prout idem Author declarat in c. 8. Matth. Ignis infernalis non lucebit damnatis aliud, quam ut suas, suorumque sociorum pœnas videant, videndo adaugeant. Audiunt hæ tenebræ exteriores, five ut græca legit versio: exteræ, quia extra locum nuptiarum, convivii & cœnæ cœlestis reperiuntur, nam ut tempore cœnæ (glossa est Tirini in c. 8. Matth.) in solo cœnaculo copiosa luminaria reperiuntur, ita extra cœnaculum nulla, sed altissima nox & tenebræ. Unde inter has tenebras quisque triste gemit: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen Cœli non video? Tob. 5. v. 12. imo ibi erit fletus tam copiosus, ut ex seraphici Doctoris sublimi sensu c. 49. de inferno: Si singulorum damnatorum asservarentur lachrymæ, integer ex illis congeretur oceanus. Verum o quid valebit plorare? (prosequitur suam sententiam purpuratus Author ferm. 87.) ubi nullus sacerdos potest absolvere, & tamen tantum plorabunt, ut non sint in mari tot guttæ aquæ, quot ab oculis uniuscujusque sunt exituræ. O quam prophetice, sed & tragice lesium hunc expressit D. Cyrillus Orat. de exit. anim. sequentibus: Nulla hominis labia satis magnam vim habent ad dicendum illorum (damnatorum) statum, atque ploratum. Gemunt continenter, & sine intermissione, sed nullus est, qui misereatur. Vociferantur ex profundo, sed nullus est, qui exaudiat. Lamentantur, sed nullus est, qui liberet. Exclamant, & plangunt, sed nullus est, qui commoveatur. Subsequitur, stridor dentium, qui juxta S. Ambrosii hic declarationem: indignantis affectum prodit, eo, quod fero unumquemque pœniteat,

niteat, fero ingemiscat, fero irascatur sibi, quia tam pervicaci improbitate deliquit. Paulo aliter idipsum explicat Cassiod. l. 6. c. 21. *Fletus torquet pro amissis, stridor dentium cruciat pro commissis. Pro bonis æternis perditis, fletus æternus erit, pro inflictis æternæ inevitabiliter pœnis dentium erit stridor continuus. Flebit ibi, qui non fleuit hic; stridebit ibi, qui hic ad Deum corde valido non clamavit -- qui sibi prohibita, velut mandens dentibus incorporavit.* Audiamus super hoc & mentem inter Doctores Ecclesiæ Præsulum summi l. 9. mor. ita scribentis: *Fletus de ardore, stridor de frigore excitari solet; ibi duplex esse ostenditur gehenna, scilicet nimii frigoris, & intolerabilis fervoris.*

Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Siquidem vocati sunt & venire inhumane, proterve, crudeliter renuentes, & ipsi etiam congregati boni & mali, ex quibus tamen soli boni pauci electi, reliqui multi abjecti, uti in sermon. de nupt. Fil. Reg. acute ludit Aurelianum ingenium hoc modo: *Projicite eum: quare projicitur? multi sunt vocati, pauci vero electi; dimittite paucos; projicite multos.* Textus hic de electorum paucitate coincidit cum eo, quem Dominica sexagesimæ alias pertractare licuit ad utilem timorem excitandum, quem desideravit gentium Doctor ad Philip. 2. v. 12. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini*, atque ad persuadendum amplius id, ad quod exhortatus est universos Apostolorum Princeps 2. Petri 1. v. 10. & 11. *Magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando, sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum Regnum.* Unde quod superiori explanationi superaddi queat, non occurrit, sed potius & hanc claudere D. Gregorii hom. 38. in Evang. verbis sequentibus libet: *Quia vocati sumus, novimus; si sumus electi, non novimus. Tanta ergo necesse est, ut unusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Simile factum est Regnum Cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Si Pater Cœlestis parabolice hic proponitur sub nomine Regis, qui fecit nuptias filio suo, quomodo dicitur homo? aut quo pacto sola persona verbi perhibetur assumpsisse carnem humanam Joan. i. v. 14. *Verbum caro factum est,* & Luc. i. v. 35. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei?* Respondeo: dum Deus Pater dicitur homo Rex, homo Paterfamilias præterquam, quod verba parabolice, non rigoroſe in ſenſu reali intelligenda univerſim ſint, præſens nihilominus textus ſimul theologicæ exprimit quod S. Auguſtin. ſerm. 2. de temp. docuit: *Implevit quidem carnem Chriſti, & Pater, & Spiritus Sanctus, ſed majeſtate, non ſuſceptione.* Ideo audit homo Rex, quia implevit majeſtate, hoc eſt: non abſuit majeſtate, divinitate per ſpecialem connexionem & concomitantiam, quam Pater & Spiritus Sanctus habent cum filio propter unitatem naturæ. Deinde quantumvis aſſumptio activa naturæ (ut loquuntur Theologi) communis ſit toti Trinitati, ſpeciatim tamen Patris æterni potentiaſe tanquam recreatio quædam naturæ humanæ juxta illud ad Galat. 6. v. 15. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed nova creatura;* non ſecus, ac prima creatio attribuitur; quam potentiam indicare videtur ly *Rex*, quaſi Deus Pater foret homo, ratione aſſumptionis activæ, ſeu productionis unionis hypſtaticæ in natura humana receptæ, quæ principaliter creatrici potentiaſe Patris velut Regis potentiffimi adſcribitur, ſicut in ratione doni ſpeciatim tribuitur Spiritui Sancto: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus altiffimi obumbrabit tibi,* Lucæ c. i. v. 35. Unde alii textus de ſola Perſona Verbi loquentes, aſſumptionem formalem, & terminativam indicant, ſicque omnis evitatur antilogia.

ANTILOGIA II.

*M*isit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & no-
lebant venire. Si sincera & efficaci voluntate
ad nuptias vocatos Pater cœlestis invitavit, quo
pacto poterant nolle venire? cum dicatur Genes.
50. v. 19. *Num Dei possumus resistere voluntati.* & 2.
Paral. cap. 20. v. 6. *Domine Deus Patrum nostrorum*
tu es Deus in Cœlo, & dominaris cunctis regnis genti-
um, in manu tua est fortitudo, & potentia, nec quis-
quam tibi potest resistere. An non Luc. 14. v. 23. ad
ostendendam suam hanc potentiam idem divinus
Paterfamilias servo quoque demandavit: *compelle*
intrare, quod coactionem simul quandam indicare
videtur? Respondeo: hisce textuum apparentibus
antilogiis idipsum declarari, quod Sapientiæ 8. v.
1. de divina sapientia hoc modo expressum legi-
mus: *Attingit a fine usque ad finem fortiter, & di-*
sponit omnia suaviter. Fortiter, seu efficaciter spe-
ctata voluntate invitationis, vocationis, sive ante-
cedente, ut vocant Theologi, *qua omnes homines*
vult salvos fieri, 1. Timoth. c. 2. v. 4. Idcirco hæc
vocatio, invitatio per prævias gratias non est in
potestate vocatorum, invitatorum, verum ab una
efficaci voluntate Cœlestis Regis dependet; qui ta-
men simul disponit omnia suaviter absque coactione
spectata voluntate veniendi, liberum creaturæ re-
linquens: *Si quis vult post me venire*, Matth. 16. v.
24. *Si quis vult me sequi*, Marci c. 8. v. 34. adjuvan-
do simul gratia sua invitatorum velle, nunquam
tamen cogendo, quia ut discurret S. August. de na-
tur. & grat. citando simul pro se S. Hieronymi au-
thoritatem: *Nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate*
trahimur: alioquin ubi necessitas est, nec damnatio,
nec corona est. Quia vero etiam ad hoc requiritur
gratia auxilians (ut discurret S. Idem Doctor ac
Præsul l. de peccat. merit. c. 18.) *ut innotescat, quod*
latebat, & suave fiat, quod non delectabat; hæc inter-
dum ad veniendum gratiosa invitatio, ac vocatio
omnino cum magna quadam, & intensiore delecta-
tione difficultatem ad veniendum, seu salutariter

operandum plurimum alleviante ita conjungitur, ut ab actu laudato S. Aurelio l. 2. de peccat. merit. c. 19. *Vitrix delectatio*, de gratia & liber. arbitr. c. 5. *Gratia efficacissima*: de Corr. & Grat. c. 5. *potentissima* dici mereatur, in quantum voluntas vocati, & invitati ei non tam facile resistit, imo nec obstitura absolute prævidetur, etsi simpliciter posset, sine omni tamen etiam morali necessitate libertati præjudiciosa, ut clare definit Concilium Arausic. Can. 25. Trident. sess. 6. c. 11. Can. 4. Senon. contr. Luth. cujus hæc verba sunt: *Nec tamen tantæ gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec momentum quidem prætereant, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset; cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum: nec denique tale sit NB. ejusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit.* Trahit enim delectatione, non coactione; imo quandoque trahit vehementiore terrore, qualis illa erat vocatio, de qua Actor. 9. v. 5. Saul sibi dici audiit: *Durum est tibi contra stimulum calcitrare*, & apposite exprimitur per supra citatum Evangelicum: *compelle intrare*, dum nimirum ibi expressos pauperes, debiles, cæcos, id est calamitosos mortales pressuris, & plurimis necessitatibus, ac imminetium adhuc acerbiorum calamitatum horrore acrius ad bonum, & quærenda cœlestia gratus Pater quasi compellit. *Non hoc Dominus imperavit* (Magni Hypponentium Præfatis ferm. 33. de verbis Domini dicta sunt) *coge, inquit, intrare; foris inveniatur necessitas, nascitur inde voluntas; nam mortalibus foris calamitosa necessitate pressis proclivior fit voluntas recurrendi ad Deum.* *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt*, Psal. 15. v. 4. id est: ut declarat Eusebius hic apud Tirinum citatus: *Eorum, qui prius hostes, jam sancti mei sunt, infirmitates multiplicatæ sunt, id est: valde auctæ, tamen postea hac occasione acceleraverunt ad me tanquam ad sacram anchoram, ut robur fidei, gratiæ, & opis Cælestis impetrent.* Similis vocatio ab unico etiam dependens prævio invitantis Dei beneplacito, dici quoque interdum consuevit voluntas divina, cu
ar-

arbitrium creatum resistere nequit, hoc est: haud facile resistit, difficulter se non accommodat, uti hoc sensu intelligenda videntur hæc verba S. August. de corr. & Grat. c. 14. *Voluntati Dei humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult, quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult, cum vult, facit.* Id est: ut declarat Epist. 107. Omnipotentissima facilitate movendo, ut motioni facile consentiat, quemadmodum a contrario voluntas humana graviori tentatione impugnata, & sibi relicta facile succumbit, etsi in sensu etiam composito talis tentationis absolute resistere valeat, non necessitate, sed voluptate ad consensum trahente: *Noli cogitare te invitum trahi; trahitur animus & amore-Parum est voluntate: etiam voluptate traheris-Porro si Poetæ dicere licuit: trahit sua quemque voluptas; non necessitas, sed voluptas, non obligatio, sed delectatio, quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitia, delectatur sempiterna vita.* Idem tract. 26. in Joan. Advertit tamen quidam ex recentioribus Eximius Duacensis in Synops. Curs. Theolog. part. 2. n. 588. paris gratiam efficaciam ob intensiorem suam inclinationem libertati adeo amicam quibusdam tantum speciatim concedi, de ordinario vero eas gratias non concedi, quæ ad fugam mali ita pelliunt, ad amplexus vero boni sic trahunt, ut libertati humanæ ex prædicta aliqua inclinatione simul conjuncta facillimum non sit dissentire; ut tamen etiam hoc modo Regum potentissimus Pater Coelestis, efficaciter suos vocare potens, sit cum infallibili consensu invitatorum, nimirum: *Si hoc modo vocet* (verba de Magni Aurelii l. 1. ad simpl. q. 2.) *quomodo erat aptum eis, qui secuti sunt vocationem: nam cuius miseretur, sic eum vocat; quomodo NB. scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Enim vero & hæc posteriores gratiæ complectentur etiam tales vocationes, & gratiosas invitationes genio invitatorum accommodas, ut si in iis præstentur circumstantiis, in quibus per infallibilem libero-

rum conditionatorum prævifionem fcit Deus, quod effent habituræ confenfum, voluntati ad veniendum determinationem tam congrue fuadeant, ut perfuadeant; moveant, ut permoveant. Cum vero hac facta vocatione tam impoffibile fit ex fuppoftitione confequenti non fequi illam determinationem liberam ad veniendum, quam impoffibile eft Dei præfcientiam poffe falli, idcirco etiam divina voluntas gratuito intendens fimilem vocationem etiam hoc fenfu merito dicetur: *voluntas, cui refiftere non poteft*, & ipfa etiam vocatio talis audiet, *compellat* fed amicum, & familiare, vi neceffitatis pure confequentis. Hac invitatione efficaci vocati funt a Rege præfente evangelico poftremi, ab exitu viarum allekti; priores vero his plures invitatione fufficienti, & ex culpa propria refiftentiæ inefficaci, indigni merito compellati: *fed qui invitati erant, non fuerunt digni*, quia nec digni hac gratiofa invitatione ultro oblata, nec digni efficaciore fecunda vocatione amice ad veniendum intenfius vel certius compellente; de his ita D. Aug. l. i. ad fimplic. q. 2. *Ad alios autem vocatio quidem pervenit; fed quia talis fuit, qua non poffent moveri, nec eam capere apti effent, vocati quidem dici potuerunt, fed non electi.* Cur non poffent moveri? quia eam capere apti non effent, ex neglectu propriæ voluntatis, & indifpofitione. Univerfos Rex humaniffimus voluntate efficaci gratiofe invitavit, priores quidem efficaci, quantum ex parte fua, vi cuius fufficientem invitationem reipfa præmittere dignatus eft; noviffimos vero efficaci etiam, quantum ex parte invitatorum, ut certo confentirent invitationi, quæ dicitur voluntas confequens, quemadmodum prior antecedens fuevit appellari. Si quæras: cur non omnes pari efficaci voluntate ex toto invitavit? repono: quia Dominus eft, fimilis *homini Regi*, cuius humanitas, benignitas fefe fatis declaravit, dum omnes fufficienter invitavit; Regia vero potestas fe una manifeflavit, dum eo modo, qui placuit, libere invitavit.

ANTILOGIA III.

Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata. Quomodo pro nuptiis filii Regis hic tauri & altilia occisa referuntur, cum tamen in coena Agni easdem coelestes nuptias adumbrante prorsus aliarum carnum fiat mentio Apoc. 19. v. 17. & 18. *Venite, & congregamini ad caenam magnam Dei, ut manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnem omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum?* Respondeo: sub hac diversitate mysteriosa vocum prorsus rem eandem significari, nempe magnificentiam, soliditatem, suavitatem deliciarum coelestium. Sicut enim tauri, ita carnes fortium, equorum, & sedentium in iis, ac servorum, solidas, nervosas, atque optimi roboris exprimere videntur epulas; rursus vero quemadmodum altilia, sic quoque carnes liberorum, nec non pusillorum liberaliora, teneriora, suaviora fercula indicant; atque iterum sicuti ly: *omnia parata*, ita carnes Regum, Tribunorum, magnorum, omnigenarum dapum magnificum, ac regium apparatus designant. Si porro quæras: cur hæc verborum discrepantia ad idem denotandum sit adhibita? repono: id factum allegoriæ servandæ gratia, nam in præsentī parabola nuptiæ parabantur, ita ut invitati dicantur homines: *Vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, humanus vero cibus de carnibus animalium, non hominum paratur: in apocalyptica vero visione invitati compellantur aves, ab aviditate comestionis dictæ, qua beati fruuntur deliciis coelestibus, ut autumat Rupertus l. i. c. i. in Habac. *Vidi unum angelum stantem in Sole, & clamavit voce magna dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium Cæli: venite, & congregamini ad caenam magnam Dei, &c.* Avibus vero, præsertim grandioribus, & nobilioribus ut plurimum carnes humanæ sunt in deliciis.

A N T I L O G I A IV.

Intravit autem Rex, ut videret discumbentes. Quomodo per semetipsum Rex discumbentes videt, discernit, ac dijudicat, cum alias de hoc Regio Patre dictum sit Joann. 5. v. 22. *Neque enim Pater judicat quempiam, sed omne judicium dedit Filio?* Respondeo: præsens judicium eo spectabat, ut videretur, quinam ex discumbentibus habitu nuptiali carerent, qui fuerat assumendus ob gloriam præcipue sponfi, ac reverentia Filii Regis, cujus honorem magnificus nuptiarum apparatus præprimis spectabat, quæ autem proprium honorem spectant, vindicare Filius relinquit Patri juxta illud Joan. 8. v. 50. *Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet*, hoc est: ut expendit D. Greg. hom. 18. in Evangel. *illatas contumelias Patris judicio reservat, ut nobis insinuet, quantum nos esse patientes debeamus, dum se adhuc ulcisci non vult & ipse, qui judicat.* De his itaque injuriis benignissimi Salvatoris effatum est: *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.* Joan. 3. v. 17. Oppositi vero alii textus præcipue spectant judicium finale, ac universale, quod solus Filius Hominis, ceu Filius hominis Regis in omnes de universis criminibus exercebit, & quidem visibiliter; atque hoc modo Pater non judicat quemquam in forma visibili judiciaria, & universali, verum omne judicium universaliter, & finaliter dedit Filio.

A N T I L O G I A V.

Intravit autem Rex, ut videret discumbentes. Quomodo Rex examen, & judicium hoc exercet solus sine suis fidelibus servis, cum tamen perhibetur Dan. 7. v. 22. *Judicium dedit Sanctis excelsi, & 1. ad Corinth. 6. v. 2. An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* Respondeo: duplex judicium hic distinguendum: unum de occultis, & necdum manifestis delictis, seu particulare inter Deum, ipsamque accusatricem, ac testem ream conscientiam instituendum, quod soli Regum omnium, ac

ac Judicium supremo exercere competit; qui apud Jeremiam c. 17. v. 10. ait: *Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adinventionum suarum.* Ideoque servis hæc judicandi potestas adempta, atque prohibita est Matth. c. 7. a v. 1. *Nolite judicare, ut non judicemini, in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Ubi vetantur, prout declarat S. August. l. 2. de serm. Dom. de aliis judicare, quando facta sunt obscura, dubia, non manifesta, nec publica. Cum igitur præsentis evangelici judicii oblatum sit homo hypocrita, pseudo christianus, ut in commentario literalis dictum est, cujus delictum aperte omnibus non patuit, solus enim Rex vidit hominem veste nuptiali non indutum, quod ministri & convivæ prius non notarunt, idcirco etiam solius Regis fuit causam discernere, trutinare, ac sententiam ferre. Alterum judicium visibiliter a Filio hominis Regis instituendum erit universale, quando apertis conscientiarum repagulis omnia facta, dicta, cogitata patebunt; ad hoc circa aperta, & explorata flagitia exercendum simul etiam fideles fervi assumuntur juxta promissum Christi Matth. 19. v. 28. *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione (sive ut legit S. Gaudent. in resurrectione omnium) cum sederit Filius Hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Siquidem homo videt ea, quæ parent: Dominus autem intuetur cor. 1. Reg. 16. v. 7. *Itaque nolite ante tempus judicare* (Documentum est S. Paul. 1. ad Corinth. cap. 4. v. 5.) *quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.*

A N T I L O G I A VI.

Multi enim sunt vocati; Quo pacto dicuntur hic solum multi vocati, cum vocaverit omnes, qui jussit congregari omnes malos & bonos, atque omnes vult salvos fieri? 1. Tim. 2. v. 4. Respondeo: parabolam præsentem præcipue spectare vocationem per prædicationem veritatis Evangelicæ, adeo-

que per fervos Dei, viros Apostolicos factam, quæ quidem pervenit ad multos, non tamen ad omnes, quia post annorum plurimorum intervalla primum in omnem terram pervenit sonus eorum. Solum igitur illis servis imperari valuit: *quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias*, unumque in potestate ipsorum fuit, omnes respective, nempe inventos congregare: *congregarunt omnes, quos invenerunt*, quod idem erat, ac vocare absolute multos. Et ita quoque hic venerabilis Beda interpretatur: *Multi sunt vocati per fidem, pauci vero electi per operationem*. Quod si altera spectetur vocatio per alias gratias congruas, seu inspirationes, excitationes, locutiones internas immediatas Dei, & stimulos, omnino omnes ad cœlestes nuptias vocati sunt, quia sic Rex benignissimus omnes vult salvos fieri. Unde ejusdem illa quoque vox est Apoc. 3. v. 20. *Ecce ego sto ad ostium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & coenabo cum eo, & ipse mecum*. In quem textum ita Concil. Colonienf. temp. 7. c. 37. glossatur: *Nemo hic excusationem prætendat, quod non trahatur, cum Deus stet pulsans ante ostium cujuslibet*.

A N T I L O G I A VII.

Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Quomodo hæc illatio concordat cum parabola, in qua ex multis vocatis non nisi unus reprobatus missus est in tenebras exteriores: *Vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali* - - *Tunc dixit Rex ministris: ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores?* Respondeo: in commentario literali jam expositum fuisse in hoc homine unico parabolice designari omnes malos vocatos, & congregatos, respectu quorum boni omnino pauci sunt. *Erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ in ea dispergentur, & tertia pars relinquetur in ea*. Zach. 13. v. 8. Imo vix tertiam partem de vocatis salvandam præsens exhibet parabola, dum invitatorum quatuor describit genera. Primo quidem nolentium venire ad nuptias, ad fidem, & professionem nomi-

minis Christi. Secundo negligentium, & differentium venire propter temporalium curas, & cupiditates. Tertio non modo non venientium, sed fideles Dei ministros contumeliis, ac tormentis usque ad internecionem persequentium. Quarto eorum, qui vocati venerunt, Christo nomen dederunt, baptizati fidem professi sunt, Sacramentorum Communionem gavisi, ex quibus tamen adhuc non omnes salvi facti, sed quidam ex defectu vestis nuptialis, habitualisque gratiæ finaliter periverunt. Cur autem hi mali sub schemate unius solum hominis parabolice expressi fuerint, rationes in superiore commentario literaliter videre licet, aliaque colligi præterea poterit ex mox dicendis.

A N T I L O G I A VIII.

Pauci vero electi. Dubitatur quomodo hoc dici queat, cum de electis vates Regius cantaverit Ps. 138. a v. 17. *Mihi autem nimis honorificati sunt Amici tui Deus: nimis confortatus est Principatus eorum. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Et sublimi sua acie Aquila Apocalyptica c. 7. v. 9. Electorum viderit, *turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat?* Respondeo cum S. Aug. l. 3. contra Crescon. Grammat. cujus declarationem passim Hagiographi cum Cartus. amplectuntur: *Electi per se ipsos multi sunt; in comparisonem malorum, falsorumque itidem pauci sunt.* Quod illustrari potest alia parabola de exeunte seminare semen suum, ubi in terram bonam cadens ita multiplicatum est, ut fructum centesimum retulerit: *Aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum,* Luc. 8. v. 8. per quod admiratione dignus explicatur numerus, qui tamen comparatione facta ad semen misere interiens exiguus fuit, & vix partem quartam adæquavit, ubi reliquæ tres vel secus viam, vel super petram, aut inter spinas infausse periire. Similiter in præsentī parabola tantus numerus convivarum beatorum collectus est, ut abunde impletæ sint nuptiæ discumbentium, seu ut habet versio Syriaca: *Impleta sit domus convivii discum-*

discumbentibus, etsi hæc prope immensa sit juxta illud Baruch. cap. 3. a v. 24. *O Israel, quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus! magnus est, & non habet finem: excelsus, & immensus.* Et tamen facta divisione vocatorum ad nuptias, quartam tantummodo partem, adhuc uno, eoque plures repræsentante dempto, efficiant. Cæterum quia etiam nomine amicorum Dei veniunt præter electos homines Angeli, merito hi dicuntur multiplicati super arenam, quia ut Angelicus i. q. 50. art. 3. docet, citans pro confirmatione S. Dionysii. auctoritatem c. 14. de Cœlest. Hierarch. *Exercitus supernarum mentium excedit nostrorum materialium numerorum commensurationem*, ut ideo etiam dicat S. Ambros. l. 10. in Luc. ad Cap. 15. *Dives Pater, cujus nos centesima portio sumus, habet Angelorum, Archangelorum, aliorumque innumerabiles greges.* Ex his autem indubie ad mentem præcitati D. Aquinatis, & aliorum, plures electi sunt; unde dicitur, 4. Reg. 6. v. 16. *Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis*, quod passim exponitur de bonis Angelis, qui sunt nobiscum in auxilium, & de malis, qui nobis adverfantur. Idem quoque indicatur in Apocal. c. 12. v. 4. dum cauda draconis trahabat tertiam partem stellarum in interitum, duabus partibus in cœlo remanentibus. Ad hæc electorum etiam tantum hominum numerus tam erit ingens, ut huic nonnulli cum Isidor. Pelus. l. 3. ep. 296. applicent, quod de electo populo dictum Gen. 13. v. 16. *Faciam semen tuum sicut pulverem terræ, seu, ut septuaginta vertunt: sicut arenam terræ.* Quod ipsum insinuavit Apostolus ad Galat. c. 4. v. 24. afferens: *hæc per allegoriam dicta, dum v. 26. Simul applicat ei, quæ sursum est Jerusalem: quia multi filii desertæ magis, quam ejus quæ habet virum.* Quare sicut de semine Abrahamæ prædictum: *Si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare.* Gen. 13. v. 16. Sic de electis pronunciatum, futuram turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat; hoc est: juxta declarationem Angelici hic apud Sylv. citati: *Nemo, intelli-*

telligendum est de homine puro, & mortali in statu vice, probabile enim est Angelos, & bonos, qui sunt in Patria, scire numerum hominum salvandorum, hoc enim est materia gaudii plenioris. His tamen omnibus non obstantibus adhuc locum habet effatum Apostolicum ad Rom. 9. v. 27. *Si fuerit numerus Filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiae salvæ fient.* Et iterum ibidem c. 11. v. 5. *Reliquiae secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.* Quasi diceret: licet electorum numerus ad instar arenæ maris prope innumerabilis futurus sit, exigua tamen erit portio ad numerum reproborum, qui *multiplicati sunt super numerum*, Psalm. 39. scilicet electorum, ut explicat S. Gregor. super c. 6. cant. nam *perversi difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus*, ex doctrina Sapientis Eccle. c. 1. v. 15. Hinc concludendum: quamvis multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno cœlorum, Matth. 8. v. 11. respectu tamen filiorum Regni, qui ejicientur foras in tenebras exteriores, erunt *pauci electi*. Imo si loquamur de solis filiis regni, seu qui per acceptam in Christo gratiam filii tanquam adoptivi jus ad Regnum cœleste adepti sunt, præsens parabola multum confirmat sententiam illorum, qui cum Sylv. in Rosa aurea, Franc. a Christo, Cartag. Lorin. Cornel. a Lap. in c. 21. Apoc. v. 16. Suarez, & aliis probabilius tenent, majorem partem eorum, qui nempe vocati ad Christi fidem venerunt, nec per hæresim, schisma a fidelium consortio semet sejunxerunt, salvandam, quam damnandam fore. Unde etiam ex omnibus pervenientibus ad nuptias regias non nisi unus servatis omnibus reliquis ad tenebras exteriores retrusus est, ad significandam paucitatem reproborum ex fidelibus Christi asseclis respectu numeri ex his servandorum. Evincunt id prædicti Authores his ferme rationibus: quia maxima fidelium multitudo, ut probat etiam Ruiz Disp. 54. de Prædest. sect. 1. n. 14. e vita discedit cum Baptismo ante adultam ætatem; ex adultis vero intra gremium veræ Ecclesiæ pars major post frequentiores lapsus etiam

etiam resurgere conatur, & per bona etiam opera suam ad salutem vocationem stabilire; in vitæ extremo plurimi quoque per eadem sacramenta, actus supernaturales præparantur ad justificationem, & felicem ad nuptias cœlestes transitum. Denique in omnibus animantibus contingit, præsertim perfectioribus, defectus a suo fine paucioribus, & in ipsis Angelis, ut ostendit S. Thom. 1. part. q. 63. art. 9. & communiter tenent doctores omnes, pauciores exciderunt a fine suo ultimo; idem igitur videtur dicendum de hominibus saltem fidelibus sinceram per fidem ad Deum conversis, utpote non pejoris conditionis, quam vel bruta animantia hoc in puncto, quam sint Angeli.

A N T I L O G I A IX.

Pauci vero electi. Quomodo hoc dictæ parabolæ apte subnecti poterat, in qua tot ad nuptias pervenerunt cœlestes, ut eæ impletæ fuerint: *Impleta fuit domus convivii discumbentibus* juxta textum Syriacum? Antilogia hæc amplius excrescere videtur, quod domus hæc convivii seu cœlum empyreum juxta Tirinum in cap. 21. Apocal. & aliorum computum plusquam decies centies millies terræ globum magnitudine superet, ubi e contra carcer reproborum circa centrum telluris exigua respective est portio juxta Riberam, & Cornel. a Lapide, summum 64. leucas horarias, aut plane secundum Less. duas tresve adæquans, vix octingentorum millionum corporum, ut autumat Joannes de Rho Asceta insignissimus, capax; dum interim cœlum secundum Alcazar, si demetiretur mensura tantummodo Apocalyptica *per stadia duodecim millia*, sufficeret incolis bis centies mille millionibus, ita, ut ad hunc numerum explendum satis non forent sex annorum millia, etsi intra temporis hoc spatium singulis horis diurnis, & nocturnis quaterna hominum millia empyreum subintrarent. Quomodo igitur pauci electi, qui impleverunt amplissimam hanc domum cœlestis convivii? & e contra multi reprobi, qui carceris infernalis angustias ad-
im-

implere nequeunt, cum legatur Habac. 2. v. 5. *Dilatavit quasi infernus animam suam, & ipse quasi mors, & non adimpletur.* Et rursum Proverb. 30. v. 15. *Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod nunquam dicet sufficit, infernus, &c.* Respondeo: inferni omnino spacium hic & nunc circa centrum terræ esse respectively exilis amplitudinis, attamen tantæ, ut numerosissimæ multitudini damnatorum Angelorum, & animarum abunde sufficiat, cum defacto puri hi spiritus isthunc locorum omnium infelicissimum non occupent, impenetrabiliter se invicem excludendo ab eodem spatio; hucusque enim non constant mole corporea quantitativa, uti legio integra dæmonis unius humani corporis angustias contineri valuit Luc. 8. v. 30. Accedit non omnes damnatos in præsentī miserando illo carcere solummodo contineri, verum alias etiam orbis, aerisque regiones occupare insequente eos inferno, ut communiter Theologi docent in c. 6. Apocal. v. 7. & glossa super c. 3. v. 6. Epist. Cathol. affirmat: *Sicut gehenna semper ardet, sic diabolus ubicunque sit vel in aere, vel in terra, secum fert tormenta suarum poenarum.* Ubi vero Deus post linem hujus sæculi creaverit cælos novos, & terram novam, Isa. 65. v. 17. etiam inferni spacia eousque extendentur, ut dici possit: *Dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino.* Isa. 5. v. 14. Et quod inferno applicat S. Hieron. *Salvabit te de ore angusto, latissimo, & non habente fundum subter se.* Ideo subjungit Beda l. 1. in Job. c. 5. *Vix posse credi, quam capax gehenna erit ad recipiendos malos, & angusta extra modum, ut inde exeant.* Erit prope absque fundo, absque ullo termino, quia ut ait Sylveira in cap. 14. Apocal. n. 329. propemodum infinita erunt corpora damnatorum ex tot barbaris, infidelibus, hæreticis, ac peccatoribus, maxime cum multi sacri interpretes cum Cornelio a Lapide in eam abeant sententiam, post diem judicii in augmentum cruciatuum etiam omnes dæmones quibusdam ignitis corporibus in inferno circumdandos, verum cum aliis damnatorum membris adeo coangustatis, ut unum ab altero

ro continuo detrudendum, conculcandumque fit juxta illud Malach. 4. v. 3. *Calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum*, atque idcirco Apocal. 14. v. 20. Infernus dicitur: *Calcatus lacus extra civitatem*, quia a quolibet minimo miser damnatus calcabitur. Audiatur Synens. Epist. 84. ita de inferno differens: *Ibi est perpetua servitus, immensi cruciatus, lacus horroris, & vastæ solitudinis, torcular, in quo corpora damnatorum misere calcabuntur, & confringentur*. Aliter longe beatissimi convivæ immensa cœlestis Regiæ palatia occupabunt, tanquam discumbentes cum singulari commoditate, ad vastiora spatia extensione, utpote, qui non tam ad quemlibet occupandum locum invitati sunt, sed Regnum integrum: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi*. Matth. 25. v. 34. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Luc. 12. v. 32. *Itaque Regnum immobile suscipientes habemus gratiam* ad Hebr. 12. v. 28. Autumat igitur Tirinus verisimile ad literam esse, quod per illum textum Apoc. 21. v. 16. *Mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia* indicetur latitudo, longitudo, & altitudo illius spaci, pro regno proprio singulis beatis designato. *Prorsus tantum spaci (inquit) quantum hic describitur, a sanctis in empyreo cœlo occupandum in modum cœlestis paradisi deliciosissimi instructi*. Unde hoc pacto electi immensam domum cœlestis convivii, etsi respective pauci, accommodatius ante adimplebunt, quam reprobi, licet longe plures, infernalis antri arctiores angiportus subinde latissime extenuandos exæquabunt.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Super illud: *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem*. Matth. 22. v. 12.

Ingens pœna impune peccare.

Amantium iræ, Amoris redintegratio. Antiqua alias est paræmia, dum ipsa flamma apparentis odii sæpe

sæpe amoris fit incentivum; *Amoris vehementior facula est vicissim intensioris odii nutricula*, usitatio quod jam docet politica. Unde frequentius existimatur amor, & odium est, ubi vicissim amor est, quod odium reputatur. Ita Mater simiæ adinstar teneriores crebro amplexus parat filio, in cujus exitium novercali fertur odio, dum Pater salutaris in vultu erga natum furores concipit, exhibetque se castigantem, ut agat sincerius amantem, quemadmodum & *quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit.* ad Hebr. 12. v. 6. Conceptu allegorico tantisper nudam involvamus veritatem: amor odii parens sua invisurus bona late diffusa in societatem morosum adscivit filium. Via erat longa, imo viarum omnium complexio: *universæ viæ Domini misericordia*, Psal. 24. v. 10. aut ut alii apud Cornel. *dilectio*, nec tamen jucundo amorî accidit molesta, adeo verbis & signis, jocis & facetiis, ridendo, ludendo, cantando se distrahere novit, ut omne viarum fastidium apposite falleret. At incassum his universis invisum natum distrahere attentabat, odium enim suppressis labris stomachosum progrediebatur, obvia quæque fuerenter carpebat; dentibus evellebat, & quo amabilior Parentis exstitit conversatio, eo infentior evasit ingrati filii averſio, donec ingruentes noctis tenebræ diurnam lucem eriperent, suasuræ alias quietem, nisi & amor, & odium hanc ignorarent. Ad familiares igitur recurrunt faces; amor odiumque uterque apparat, incendit, viarum devia profecuturus; verum quia nemo plures, quam amor hostes habet, audiuntur ex insidiis strepitus, offensionum prætervolant lapides, ambo abjectis facibus melius in tenebris evasuri fugam arripiunt, diversisque viis abeunt, excedunt, erumpunt, evadunt. Erat autem, quæ strepitum movit familiaris alias utrique suspicio, nec hic etiam hostilitatis quidpiam motura, nisi caligine laborasset. In spoliis nihilominus abjectas, & disruptas collegit faces, ac rursus partes in unum coadunare attentavit; verum suspicio raro carens vitio, & hic

errorum antesignanam se exhibuit, amoris partes odii immiscendo faci, odiique amorum faculis, ex quo illud veridicum enatum: *Posuerunt odium pro dilectione*, Psal. 108. v. 5. ut hodie dum incauto suspicio ibi legat amorem, ubi gliscere odium autumat, viceque reciprocante odium ibi reperiat, ubi amoris vigere partes existimabat. Apologi schema clarius exprimit hodierna Evangelica parabola. O quantum amoris ignes odii miscentur facibus! quam amicitiae aestimata rariora signa vergunt in vindictae duriora exterminia, dilectionis igniculi in furoris excrescunt incendia inter invisas exteriores tenebras perennatura. O quæ amoris flagrabant studia, dum familiares solícite emittuntur operæ, ad digna Regiæ magnificentiae symposia gratiose invitant, excitant obvios sine discrimine, ingenti beneficentiæ significatione congregant malos & bonos absque omni horum minimo neglectu, illorum vero speciali delectu. *Congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos & bonos*. Matth. 22. v. 10. Ubi est, quod mirere amplius, malos prælatos bonis in hac singularis amoris testificatione. Imo dum nemo ex nobilissimis etiam advocatis convivis a Regum amantissimo honoratur amici titulo, unum flocci mendicabulum, plus centum hiantibus centonibus malefactum mancipium, audire meretur: *Amice! quomodo huc intraisti?* v. 12. At at quam cito commixtæ sunt faces; amoris, & odii partes! dilectionis indicia subito desierunt in furoris & vindictæ incendia! dum idem amicissimus Monarcha jam ferverissimus vindex ipsum demum mortalium infamissimum irrevocabili ferit sententia: *Ligatis manibus, & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium*. v. 13. Hunc amicum vocat, & reprobatur! admirantis Ecclesiæ Doctorum ter coronati Præfulis D. Gregor. hom. 38. in Evang. vox est. O mirum cœlestis curiæ agendi stylum! ut prævia majora amoris indicia sint quoque majoris damnationis signa prognostica! ita enim vero hæc communior benignissimi Numinis cum reprobis peccatoribus agendi methodus, ut idem, quod

quod bono femini, etiam zizaniis, aut suppar in terris faveat incrementum: *finite utraque crescere*, Matth. 13. v. 30. æquali gratiæ rore, & hæc & illud fecundet, mala cum bonis adlescere, colligi sinat, verum eo infauſto eventu pro zizaniis, ut ob idipſum majus perceptum gratiæ incrementum aptius flammis immitibus præbeant pabulum. Hoc de ſincero gratioſæ conſcientiæ decore incuriis mortalibus, ſordidis ſclerum mancipiis, verum præſumptuoſa ſuſpicionem meliorum laborantibus tandem evenire conſuevit, qui, dum ad votum eis non ſecus ac bonis, imo quandoque fortunatius accidunt omnia, his gratiæ invitamentiſ abutentes ſibi de vano amici nomine blandiuntur, cum tamen hic amor imminentis vindictæ ſit prodromus, hæc amicitie indicia certæ ultionis brevi adfuturæ exſtent auguria. *Hunc amicum vocat, & reprobat*, ſic impunitas frequenter evadit ipſis pœnis damnabilior, Deus parcens interdum audit ſe ipſo puniente ſeverior; ſiquidem: *Talis iſta benignitas Dei, ſicut per nimiam patientiam facultatem converſionis indulget, ita graviora ſupplicia coacervat.* Mediolanenſium Doctoris Melliflui hic obſervatio eſt.

Erat Eccleſiaſtes celebrior, qui larvis plenum mundum exhibuit, nec incongrue, dum fateri cogimur tot in orbe dari larvatos, quot homines, poſtquam grammaticis idem eſt habere perſonam ac habere larvam, unde *larvatum dicimus perſonatum*; Grammaticorum notiſſimi verba ſunt Calepini. O humanæ larvæ! O perſonati homines! quibus nullæ familiariores, quam quæ ad formam humanitatis, & amicitie ſunt, ſed aliud vultu, aliud cultu exprimunt, ſub amoroſo affectu amaroſos effectus meditantur, *facilis vox & communis* (Melliflui Doctoris de Offic. l. 3. verba ſunt) *tuus ſum totus, ſed paucioris eſt effectus.* Unde quantumvis Deus naturam humanam, non tamen perſonam aſſumpſit, nunquam ſub humanitatis larva perſonatus, verum amicorum ſinceriſſimus ſemper perſiſtens. Aſt forte argumentum præſentis oppoſitum evincere videbitur Evangelii? ubi ſub amici hominis velo ſuppli-

ciorum adversitas apparatur, dum qui prius ut amicus salutabatur, jam ut hostis condemnatur. Verum ex nostra erronea suspitione, male formato iudicio ita de Numine discurremus, dum amicitiae signa solum attendimus, & imminentem simul ob amicitiae neglectum poenam non consideramus; dum curamus amici vocari, non vero amici esse & persequere. Fingit nobis vana persuasio Deum bonum, dum dissimulantem, parcentem exhibet, ubi reipsa Numen quos puniendo minus fovet, iis magis favet. Unum potius alte menti imprimamus, quod Hypponenfium Præsul cordatissimus l. 9. Confess. hisce expressit: *Non omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus; melius est cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere.* Et quod sincerius & verius agnovit purpuratus Dalmata ep. 33. *Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus.* De sceleratorum omnium sceleratissimo Anti-Christo Chaldæus Vates hæc vaticinatur, c. 8. v. 24. 25. *Supra quam credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum Sanctorum. Secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus; & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos, & contra Principem Principum consurget, & sine manu conteretur.* Quid hoc? hominum inhumanissimus, universorum vastator crudelissimus prosperabitur? & supra quam credi potest? interfector Sanctorum, Procrustes immanissimus in copia rerum omnium vivet? si non vaferrimus, Harpyia rapacissima cor suum magnificabit, impune contra Principem Principum consurget? ille, qui in viro alioquin secundum cor suum unicam gloriolæ jactantiam totius populi contagio vindicavit, unicam Uriæ innocentis necem recens nati infantis funere mulctavit, incestuosi alterius Filii rebellione ultus est, animatam hanc superbiam, redivivam tyrannidem patietur secundum voluntatem suam dirigi? & cuncta ei evenire? patietur, quia sine manu conteretur. Ille, qui curiosum oculorum jactum Sodomæas ad flammæ exanimatione in inconsiderata Lothi con-

conjuges ultus est, plusquam Sodomiticum hoc veneris mancipium gratiose sustinebit? patietur, sustinebit, quia sine manu conteretur. Quid hoc? sine manu conteretur. *Quia non hominum manus, quæ inermes sunt, sed divina dextera, quæ omnipotens est, non modo vindicabit, sed penitus eum conteret.* Sensus est sapientissimi Pacciuchelli in Jonam. Floribus olim coronabatur juvenis ad ignes destinatus; & hodie dum homines apparent esse in floribus, qui flammis perpetuis addicentur. Impura hæc animalia inter favores velut saginantur, ut infernalis ingluvies pinguiorem bolum subinde nanciscatur, quem avidius consumat. *Prosperitas stultorum perdet illos.* Proverb. i. v. 32. Infani peccatores amentibus persimiles, qui si sinantur agere, quod lubet, tractare, quod est ad placitum, putant se amari, omnia secum prosperrime agi; verum prosperitas hæc perdet illos, quia ex singulari cura invigilantium abjecti, noxia quæque arripientes, damna declinare negligentes, brevi se ipsos amittent, misere interibunt. Ad morotrophium hoc spectare visi sunt sapientes illi, qui cum cognovissent Deum (ut magnus gentium Doctor ad Rom. c. i. exaratum reliquit) *non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* O vecordes, stolidos, excerebrato choreo amentiores sophos, quibus Deus veritatis suæ speciem, velut formosissimam filiam unicam in sponsam obtulit, ad sincerum amicitiae vinculum conciliandum; ast spreverunt eam, injuriis affectam tenebris manciparunt, memoriam ejus obliterare attentarunt, & ita ad justam iram Regum Patrem, Numen provocarunt. Verum quod supplicii genus iratus scelerum vindex in reos destinavit? *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.* ibidem v. 24. *tradidit*, id est: quidquid desiderarunt, concessit, ut hic commentatur S. Gregorius. O ingens poena! grande malum! apertum æternæ perditionis signum! ut idem Ecclesiæ lumen ter maximum addit: *Manifestum enim per-*

ditionis indicium est, quando affectatis iniquitate subsequens favet affectus. Agnovit hanc veritatem etiam inter tenebras infidelitatis Ægyptiorum amor, quem in homine præsetulit, Rex Amasis. Hic Polycrati Sarniorum Tyranno, strictissimæ amicitiae vinculo conjunctus, ut notavit omnia ad votum cedere familiari suo, fortunamque universum cornucopiæ censum in unum Polycratem conferre, hujus tenoris literas ad eundem Amasis exaravit: *Amice! felicitas tua mihi suspecta est, nec gaudeo de tam prospero in omnibus successu; nam monitum cupio, Deos tibi iratos esse, præsentia dissimulare, & in tempus, quod minime cogitabis, supplicia differre.* Adhæc Polycrates felicitatis suæ porro experimentum capere volens, summi pretii smaragdo nitentem annulum inexhaustis oceani voraginibus injicit, jacturam ultroneam adamati cujuscumque boni vel in tantillo subiturus. Verum intercapedine sex dierum vix dum elapsa in nassam comedo squamiger, piscis grandior pellectus regiis destinatur epulis, evisceratur, reconditumque in intimis annulum, quem incautus prædo absumpsit, moriendo immuni ab universis malæ fortis casibus Polycrati restituit, ut idipsum inaudiens Amasis repetitis literis contestatus sit: *Non se tantæ fortunæ hominem amicum capere, infallibilem enim ei ruinam imminere.* Quod paulo post eventus docuit, dum ab Orete Persa Regis Cyri Præfecto crudelibus fatis, & extremis subjiceretur. Ardet impuris flammis Ammon impudentissimus, cupidinisque malefanzæ telis quosque innocuos ferit, nec conjunctissimis parcit cordibus; interim honores, amores, favores omnium experimento capit, sine fastidio opiparis innatat deliciis, Deorum pupillam se æstimat. Sed *Amice! felicitas tua mihi suspecta est.* Sitit medio licet immerfus opum pæctolo insatiabilis quidam Euclio, milleque technis, fraudibus, usuris expressum pauperum sudorem, & cruorem amplius anhelat; bona tamen corporis habitudine continuo fruitur, nestoreum adæquat ævum, pervetustam prosapiam videt ex se clarissimis adaugeri nepotibus, faventis Jovis

cor

cor se reputat. Ast *Amice! felicitas tua mihi suspecta est.* Est sanguisuga alius ab inferis revocatus Nero, ex catastis, bustis, suorumque cædibus famosus Tyrannus; cui nihilominus jugiter palmas neçtit victoria, inter furoris æstus Eteliæ prosperitatum pro votis velificant. Alius de Afotorum genere Timocreon, cereris, Bacchique vorago inexplebilis cernitur, Epulo infatiabilis, nihil quam græcari doctus, nullam attamen invisam lucem suæ ætatis numerat, continuos videt sine nube soles, ludentis fortunæ aleas apprime legit sibi oculatas. Denique quispiam alius Atheo suppar sacrorum profanator sacrilegus, superis infensior Encelado vivit, verum qui ex centonibus evasit ad epomidas, de caula ad aulam, oraculum ubique adoratur velut delphicum, ipsos etiam imperantes sibi reddere gnarus obsequentes. Horum singuli genuinos fortunæ pullos se credunt, amatam Pandoram coelitem, quibus nihilominus singillatim merito oggeris: *Amice! felicitas tua mihi suspecta est. Monitum cupio, Deum tibi iratum esse, præsentia dissimulare, Et in tempus, quod minime cogitabis, supplicia differre.* Ita evenit hodierno Evangelico homini in summa felicitate mortalium infelicissimo. De extrema viarum forte ad nobilissimam invitatur aulam regiam; de vili trivialium confortio ad regales evocatur nuptias, ut inter Principum ac Optimatum maximos admodum magnificis assideat epulis; nemo protervum redarguit accessum, impudentem sugillat ingressum, audacem improbat accubitum, universi potius paris honoris & gloriæ consortem æstimant, suspiciunt, reverentur, amant. Quin ipse hospes, Princeps, Regius sumptuosi adeo symposii Author occurrens, vix visum advenam præ aliis amici honorat titulo. *Amice! quomodo huc intraisti? at quo fortunæ exitu? Hunc amicum vocat, Et reprobat!* ut ipsa prævia amicitiae invitamenta, quibus familiaris vocatus abusus est, in majora cederent tormenta; ut qui vilipendit benignissimum Patrem ad se amanter invitantem, subinde experiretur severissimum Regem se potenter punientem.

Qualis autem hæc amantissimi Regis, talis ista benignitas Dei, sicut per nimiam patientiam facultatem conversionis indulget, ita graviora supplicia coarctat.

Homini Regi similis hodie Pater Deus, humanitate, amore plenus Pater, dum viatores quosque, a se quoque remotissimos, abjecti genii homunciones, nuda mendicabula omnibus exuta bonis ad se allicit, nec incultos, ac in malis inhiatuatos rejicit, verum patienter sustinet, in melius mutationem amice præstolatur. At at si patientia læsa vertatur in furorem, quo humanus Pater prius visus patientior, eo iratus Rex post cernitur potentior, ut exerat omnem ultionem, adeo quidem, ut ex longanimitate patientia iræ potentia uberius capiat incrementum. Primas in cœlesti Patre sibi vendicat amica patientia ita Tertull. l. 2. de patient. sentiente: *Patientia Dei est natura affecta, & præstantissima ingenitæ cujusdam proprietatis, id est: ut sententiam apertius profert Sylveira: Injurias, opprobria dissimulare Dei natura est, & ipsa patientia est quædam excellentia, & præstantia cujusdam proprietatis ingenitæ in ipsa natura ob suam infinitam bonitatem.* Auree more suo magnus Aurelius tract. 116. in Joan. *Deus quanto est potentior, tanto mavult esse patientior.* Liceat cum sapiente Proverb. 24. in medium adducere justum septies indies etiam levius cadentem, Numen tamen ad offensam irritantem, anno circumactō ad bis millesimum quingentesimum quinquagesimum quintum numerum facile ascendet offensarum computus, cujus unicus etiam justus author est. Quod si placuerit ultra progredi, & forte mille pares adhuc a culpis gravioribus remotiores mortales sibi proponere, atque simili modo noxarum annuarum rationem iniire, ab his divinam provocari vindictam 2555000. seu ultra duos milliones quingentis quinquagies quinquies mille vicibus fiet in comperto. Quid nunc judicii feremus de tota terrigenarum serie pluribus injustis, cœce in horas, forte & in momenta in scelera ruentibus, quam similibus justis abundante? quot millionibus offensarum divina in-

dies

dies potentia ad vindictam irritatur? interim Deus benignissimi Parentis patientiam exhibet, Regii judicis potentiam differt: quia *quanto est potentior, tanto mavult esse patientior*, imo cum idem humanissimus Pater Filium hominis unigenitum suum judiciaria potestate exornaret, ita loqui auditus est Isa. 42. a v. 1. *Dedi Spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet, non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.* Sapientia infinita velut sibi ignota tot scelera in jus non evocat? Verbum divinum ad tot opprobria, maledicta, & facta quasi elingue obmutescit, vindicias non statuit? *Non clamabit, nec audietur vox ejus foris.* Hoc cine est judicium gentibus proferre? ita est, exercendo Spiritum divinum Patris: *Dedi Spiritum meum super eum*, cujus est proprium misereri semper & parcere, nam *inter falsissimas calumnias, & injurias conticere* (divi Leonis serm. 6. de Passione observatio est) hoc non fragilitatis humanæ, sed virtutis divinæ est. Differt itaque Judex universorum vindicias, patienter scelestos sustinet, divino quippe spiritu donatum se manifestat, quia hæc ipsius Dei contestatio spiritum suum in filio cum tota patientia collocantis, Tertulliani lib. de patient. verba sunt, quæ apposite hisce declarat Sylveir. tom. 5. l. 8. c. 11, n. 101. *Nisi divinus Spiritus adesset cum tota patientia, vix fieri poterat, ut in tantis occasionibus zelus divinæ iræ vindicatricis cohiberetur.* Verum projectæ audaciæ, & confidentiæ idcirco ne evadat male conficius homuncio, aut ne proterve usurpet illud Eccles. 5. v. 4. *Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus est enim patiens redditor.* Patiens est, nec tamen ideo redditor non est, at potius quo prius patientior, eo post redditor potentior. *Patientia Dei* (divi Theoduli in Epist. ad Roman. c. 4. ex mente) *& longanimitas maxima est potentia.* Quemadmodum virtus in infirmitate perficitur. 2. ad Corinth. 12. v. 9. ita potentia per longanimum patientiam velut debilitata majora capit incrementa, ut fortiozem se exhibeat. *Misereris omnium, quia omnia potes*, vox est sapientiæ coronatæ cap. 11. v. 24. Misericordia

maximam originem ab Omnipotentia trahit, hinc non secus ac grata filia Parenti vicissim vigorem præbet, & alimenta subministrat, ut ubi ex diuturnitate languidior putatur, validior sentiatur. Haud itaque degener proles in intimis fovet hanc Parentem suam, ut subinde læsa misericordiæ viscera a protervitate aliud non effundant, quam potentiam ingenti robore auctam. *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia vasa iræ*, gravissima est sententia Apostolica ad Rom. 9. v. 22. Affulget serenior Jove cœlum terrenis plagis affabilius faventiores spargens radios, dum etiam pestiferis insurgentibus vaporibus putida tellus fidereas oras impetit; at in certius prognosticon, quia ad lucis vesperam accensum in fœva fulgetra potentius contra terraqueum detona-bit; non aliter poli folique præpotens Arbiter misericordi pupilla terrigenas respicit, ad nutum iis providens, ac amice favens, qui impio ausu adversus superos effrons caput scelerate erigunt; *sustinens in multa patientia vasa iræ apta in interitum; verum infausto omine, quia ad vitæ occasum contra fontes in vindictam accensus vehementius fulminabit, sine misericordia universos perditurus; volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam.* Quamquam jam in præsens patientia malæ conscientiae menti multum irati Dei non dubium documentum præbeat, dum fucata quadam felicitate sceleratorum proterviæ quandam securitatem conciliare videtur, qua impunitas nutriri solet, omnibus poenis infelicior; siquidem *nihil infelicius felicitate peccantium* (Aurelianum est documentum apud Euseb. Nierenb. in Theoph. l. 2. c. 4.) *qua poenalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur.* Infausta nimirum hæc felicitas, acerba impunitas amicitiae sub schemate sceleratis ubi apparet, cunctas reconciliationis curas paulatim sopit, adeoque ad expetendas gratias minime excitat, donec ex diuturnitate multa eo inimicitia excreseat, ut de serio in gratiam reditu nimis ferum sit cogitare. Testis locuples unus hic Evangelicus,
de

de quo agimus, Sigalion, tunc penitus obmutescens, dum veniæ expetendæ pernecessarium tempus imminebat, eique amanter ante oculos erratum statuebatur his patheticis verbis: *Amice! quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem; siquidem illico subsequitur: at ille obmutuit.* Miserrande ree! accommoda hæc causæ suæ providendi hora, non tempus tacendi, sed loquendi est! sique officii intermissi culpa excusatione defendi nequit, impunitatis & veniæ deprecatione profusa saltem lacrimose delenda est, amoris plena gratiæ imploratione. Verum prævia amici compellatio, favoris intimi existimatio totum occupavit animum, ad sibi porro providendum elinguem reddidit; ubi enim viget votorum favor, ibi cessat supplicum fervor. Haud vane idipsum observare visa, quantumcunque superstitiosa alias antiquitas, dum teste citato paulo superius Præsulum sublimissimo tract. 10. in Joan. c. 2. hoc in solenni more repositum habuit, ut super mare preces effunderet, autumans hoc pacto ferventius fundendas, & certius exaudiendas. Preces igitur facturi navigia conscendebant, proverbioque ansam præparabant: *Qui nescit orare, pergat ad mare*; per maris amaritudinem calamitatis amarorem denotare volentes, ac significare: fervere tunc amplius orationem, dum æstuant fluctus tribulationum. Ibi intensius illud resonat: *Domine salva nos perimus.* Matth. 8. v. 25. ubi gravius commotum æquor reboat; ast ubi facta est tranquillitas magna, alto silentio pro gratiarum petitione, aut actione ora omnium opprimuntur. Accidit, quod Vatum os & lingua Verbum Incarnatum suis primævis Affeclis luculenter prædixit Joan. c. 16. v. 22. & 23. *Gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis, & in illo die me non rogabitis quidquam.* Non erunt eo tempore dies rogationum, quando non erunt dies tribulationum. Magnus asceseos Magister Cassianus l. 13. de Passion. Christi c. 30. Orationem Theandricam in oliveto trutinans ita commentatur: *Orat inter arbores Jesus, quia inter arbores peccavit, & non oravit Adam.*

Volve, revolve sacrae paginae monumenta singula, nec tamen repereris Proto-Parentes Authorem omnium divinum Plasmam suam, uti decuisset, votis, obsecrationibusque sacris in Paradiso religiose coluisse, quod argumento fuit illuminatissimo Novatino in umbra virginea num. 1274. hæc annotandi: *Adam non tam facile peccasset, si oratione se munivisset, orationem prætermisit, & lapsus est. Lapsa est Eva, quia nec ipsa oravit, & ad pomum contra Dei præceptum manum extendit, quia erat ab oratione jejuna, nec mentem precibus satiaverat.* Cur ita terrigenarum Alpha contra naturæ rationisque normam Numen venerandum dictantem immemor religionis vivit? quia vitam trahit inter arbores, five ubi cum ætatis flore ad vota accrescunt universa in loco voluptatis, omnigenarum deliciarum emporio; quo autem loco ita florent omnia, sola in superos non floret devotio. Accidit tunc prius, quod testatus est posterius Prophetarum magnorum maximus Isaias c. 26. v. 15. *Indulxisti genti Domine, indulxisti genti: nunquid glorificatus es?* Id est (ut cum Vatablo, Castio, Cornelio Tirinus explicat) *indulgenter habuisti impios, parcendo ipsis, & beneficiendo, sed an ideo coluerunt te? quasi diceret: minime; quin potius ad idola deflexerunt.* Nuspiam fane animatum idolum ipse Adam imaginariæ divinitatis honores affectasset, sed unum verum agnovisset, & coluisset Numen, si tam amicos in se expressos favores Creatoris sui non sentisset. Solum submissee adorare novisset ter Optimum Maximum, si omnia in gratiam sui facta esse valde bona non animadvertisset. Utinam inter hæc & sua opera in malum, & interitum vergentia notasset, quam humiliter se erigentem, & succolantem gratiam implorasset. At prosperitas mortalium perspicacissimum pro hac cognitione excæcavit, uti postmodum de abjecto Moab. tragicus Propheta c. 48. v. 11. loqui auditus est in simili eventu: *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in foecibus suis, propriam abominationem non modo minime agnoscens, sed nec sensu foetorem percipiens. Idcirco mansit gustus*

gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus, ne mali fastidium quoddam percipere posset; neve a miseria sua, dum valeret, aspiraret, penitus obmutuit: *Ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.* ibid. c. 2. O acerbum ultionis gladium ex inopportuno silentio intensius exasperatum. Quid enim infauste in foveam delapso damnosius, quam voce destitui ad auxilium expetendum? quid gravi morbo intabescenti calamitosius, quam elinguem reddi ad vim mali indicandam, medelam implorandam. Est homo peccator totus ignorantia, totus indigentia, solum in oratione sapiet, & ditescet, si illuminantem, & opitulantem divinam gratiam impetret. Audire libeat Præsulum suavissimi divi Ambrosii sensa de Eccles. dogmat. c. 56. tom. 3. *Nulum credimus ad salutem, nisi Deo invitante venire: nullum invitatum salutem suam, nisi Deo auxiliante operari: nullum nisi orantem auxilium promereri.* Ex quo infausti descensus hanc gradationem sequi necesse est: peccator, qui inter prosperitatis indicia velut amicitiae divinae signa versatur, inimicitiae & offensae Dei obliviscitur; hanc non advertens minime orat, non orans auxilium gratiae non promeretur, isthoc haud promeritus salutem suam non operatur, salutem vero negligens æternum misere perit; igitur peccator inter prosperitatis omina æternum misere perit. Nemo itaque male conscientiae mentis mortalium fidat ridenti fortunæ, velut cuidam divinae amicitiae tesserae; amica quidem hæc continet invitamenta ad sinceram reconciliationem, non vero ipsa genuina amoris fœdera certo designat, verum potius arctiora vindictæ vincula, quibus præsumptuosus animus irretitus pertrahitur miserabilius in exitium supremum. Errat, qui aliam veræ amicitiae cum Rege cœlesti symbolam quærit, quam unum gratiosum habitum, sive clarius: gratiam habitualement, quæ amissa non otioso accubitu, nec negligenti silentio recuperatur, sed ore, & labore, seu oratione, & poenitentis animi operatione, siquidem *desiderare auxilium gratiae, initium gratiae est,* ex divi Augustini lib. de corrept. & grat.

c. i. sententia; *Et facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam*, ex communi Theologorum paræmia. Caveat igitur, & non attentet gratiæ veste destitutus, nec tibi appromittat familiares Regiæ coelestis nuptias, nisi prius supplices poenitentis animi præmittat nœnias. *Non temere assurgat anima*, argutum monitum mellei Abbatis est *serm. 3. in Cantic. pro colophone præsentis documenti*) *ad os serenissimi Sponsi, sed ad pedes severissimi Domini mecum pavidæ jaceat; & cum publicano terram tremens, non coelum aspiciat: ne confusa in luminaribus coeli facies assueta tenebris obruatur a gloria.* Ne ita confusa a splendore nuptiarum exul ad exteriores tenebras mereatur relegari.

§. IV.

EX JURE CANONICO.

Ex Titulo I. Libri IV. Decretalium.

Nuptiæ, quarum Evangelium hodiernæ Domini-
cæ meminit, occasionem suppeditant inquiren-
di de causis, effectibus, fine, & valore Matrimo-
nii. Igitur:

Quæritur primo: Quæ sint causæ Matrimonii?
Resp. Causa efficiens *remota* est Deus ut Author na-
turæ, qui illud jam in Paradiso instituit tanquam
medium per quod naturali ratione propagaretur ge-
nus humanum. In quantum vero est Sacramentum,
causa efficiens est Christus. Causa *proxima* sunt con-
trahentes, qui quoque ejus, ut Sacramentum est,
sunt ministri, neutiquam autem Sacerdos assistens,
ratio est: quia illi ponunt materiam & formam;
materia namque remota sunt corpora contrahentium
ad generationem prolis idonea; proxima vero mu-
tua traditio & acceptatio juris in corpora, non rea-
lis, sed consensualis. Forma autem est: Consensus
mutuus expressus per signum sensibile, videlicet
vel per verba, v. g. *Ego te accipio in meam, ego
te accipio in meum*; vel per nutum, aut scriptum,
vel per porrectionem manus, aut acceptationem an-
nuli, &c. modo ex circumstantiis, & intentione
con-

contrahentium significant traditionem mutuam juris in corpora. Causa finalis est: Procreatio prolis, & secundarius remedium concupiscentiæ.

Quæritur secundo: Quis sit effectus Matrimonii? Resp. Effectus est conjunctio animorum ad mutua obsequia, & officia conjugalia, ac perpetua societas vitæ, seu indissolubilitas; & cum hic & nunc sit Sacramentum, gratia supernaturalis tum sanctificans, quæ per se augetur in subiecto capaci, tum actuales, seu auxilia ad facilius perferenda onera matrimonii.

Quæritur tertio: Quid requiratur ad validum consensum matrimonialem? Resp. imo: Ut sit verus non fictus, voluntarius, mutuus, verbis, vel aliis signis sponsalia de præsentis significantibus debite expressus. Secundo: Ut sit liber ab errore substantiali, & metu gravi injuste incusso. Tertio: Debet esse publicus, non clandestinus, item absolutus, atque positus a personis nullo impedimento dirimente laborantibus. Cum itaque consensus debeat esse mutuus, & voluntarius inter contrahentes:

Quæritur quarto: An Matrimonium ut Sacramentum post Tridentinum valide contrahi possit per Procuratorem Principali dormiente? antequam respondeam: Sciendum primo: per Procuratorem, seu Internuncium hic intelligi personam habentem mandatum speciale a persona principali de matrimonio contrahendo cum persona certa, & determinata. Secundo requiri: ut ejusmodi Procurator per se exequatur mandatum, minime vero per substitutum. Tertio: ut mandatum nec tacite, nec expresse sit revocatum, etiam inscio Procuratore.

Resp. jam & dico: Matrimonium etiam ut Sacramentum valide contrahitur per Procuratorem. Colligitur id ex C. fin. de Procur. in 6. ibi: *Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale*, ergo per Procuratorem habentem ejusmodi mandatum, validum contrahitur matrimonium, etiam Principali dormiente, quia adhuc virtuali inten-

tentione in Procuratore operatur, & virtualiter conficit ipsum contractum. Secundo: Neque Christus elevando contractum maritalem ad dignitatem Sacramenti, neque Tridentinum præscribens quasdam solennitates matrimonia per Procuratorem contracta annullavit, aut prohibuit; ergo etiamnum sunt valida. Tertio: Tridentinum tantum irritavit matrimonia clandestina, jam autem tale non est matrimonium per Procuratorem contractum coram Parocho legitimo & testibus; ergo, Quarto: Constat id ex notoria Ecclesiæ praxi, in quam Ecclesia consentire non posset, sine maximo errore, prout tamen defacto consentit; ergo. Quinto: Alii contractus per Procuratorem celebrati sunt validi, ergo & contractus matrimonii.

Obj. primo: Tridentinum Sess. 24. c. 1. de Re-
for. Matr. præcepit ut sponsi a Parocho interrogen-
tur, & respondeant; item ut consensus fiat præsen-
te Parocho, ergo Matrimonium non potest valide
contrahi per Procuratorem. Secundo: In aliis Sa-
cramentis requiruntur personæ fuscipientes illa præ-
sentes; sic in Sacramento Baptismi, ut verificentur
hæc verba: *Ego te baptizo, &c.* item in Sacramen-
to Pœnitentiæ: *Ego te absolvo, &c.* baptizandus,
& absolvendus debent esse præsentes, ergo etiam
in Sacramento Matrimonii ut verificentur verba Pa-
rochi: *Ego vos conjungo;* item contrahentium: *Ego
te accipio in meam; Ego te accipio in meum,* contra-
hentes debent esse physice præsentes.

Resp. ad primum: D. A. Tridentinum præcipit,
ut sponsi a Parocho interrogentur, & respondeant
vel per se ipsos physice, vel moraliter per Procu-
ratorem C. A. semper per se ipsos immediate, &
physice N. A. adjunctam partem pari ratione dist.
& N. C. Ad secundum: C. A. N. C. dispar. est pri-
mo: Quia Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ
non consistunt in contractu, uti Matrimonium;
unde sicut alii contractus per Procuratorem possunt
celebrari, ita etiam contractus matrimonii. Disp.
est secundo: Illa verba: *Ego te baptizo, &c. Ego
te absolvo, &c.* sunt formæ Sacramentorum demon-
stra-

strativæ, quæ semper requirunt personam præsentem; at vero verba illa: *Ego te accipio in meam, &c.* non sunt forma demonstrativa, posset enim mutuus ille consensus signis, vel nutu fieri, qui nutus mediante Internuncio declarari & fieri potest. Præterquam, quod tali casu verba Procuratoris contrahentis habeant hunc sensum: *Ego nomine Titii Principalis contraho tecum matrimonium*; sponsæ vero contrahentis hunc: *Ego quoque tecum tanquam Procuratore Titii contraho matrimonium*. Parochi vero verba habebunt sequentem sensum: *Ego vos procuratorio nomine comparentes conjungo*, & ita verificabuntur omnia verba.

Obj. Secundo. In contractibus Pupilli præsentia Tutoris non potest suppleri per Procuratorem L. 8. §. Tutor statim ff. de Auth. & consensu Tutorum. ergo neque in matrimonio. Secundo: Non licet matrimonium validum renovare, atqui contrahentes per Procuratorem solent illud renovare; ergo non videtur esse validum.

Resp. ad primum: C. A. N. C. dispar. est: Quia in Tutore electa est industria Personæ Pupillo optime provisuræ; & ipse Tutor est quidam delegatus Pupilli; jam autem quando Personæ industria eligitur, non datur substitutio per C. fin. de Offic. Jud. deleg. Et etiam delegatus ordinarie subdelegare non potest, ergo. Nihil simile est in contractu matrimoniali, Princeps enim, vel alius, cujus nomine Procurator contrahit, non est delegatus, sed principalis, ergo potest delegare alteri.

Ad 2. N. Maj. & ajo laudabiliter in tali casu renovari matrimonium ad tollendos scrupulos, & ad supplendam solennitatem.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

Grande convivium regni Satrapis fecit potens ille Persarum rex Asiuerus; jamque per septem adeo dies regales duraverant epulæ, cum & reginam Vasthi rex ad eandem evocat: quæ venit, & ad imperium regis venire contempsit; unde iratus rex - - & egressum est edictum: ut nequaquam Vasthi ul-

tra ingrediatur ad regem, sed regnum illius altera, quæ melior est illa accipiat. Esth. 1. Figura hæc est, an historia nuptiarum evangelicarum? certe utrobique rex est, isque iratus, utrobique epulum, utrobique ingrati, punitique hospites.

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum, ex cap. 4. Joannis a v. 47. usque ad 53. inclusive desumptum est, ubi relicta patria, quemadmodum præmiserat Evangelista v. 44. inquiens: Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia Propheta in sua Patria honorem non habet, Salvator divinus ex regione Samariæ itinere duorum dierum, ut ex v. 43. patet, venit in Galilæam, & quidem rursus in Oppidum Canan, postquam uno fere abhinc anno, prout communior interpretum est opinio, ibidem aquam in vinum commutando, se manifestavit ita Discipulis suis, ut crederent in eum non tanquam in purum hominem sanctum, verum simul ut in Deum, quæ mens est D. Cyrilli l. 1. de recta fide, S. Ambros. serm. 20. S. Thom. hic in comment. Cajetani, & aliorum. Quemadmodum autem Deus-Homo juxta effatum Oris aurei hom. 20. in Joann. Accessit ad Nuptias non habito respectu ad dignitatem, sed ad hominum utilitatem, ita nunc iterato hic descendit, ut non tam quæreret gloriam suam, verum ut prodesset jam plu-

pluribus, prius enim, ut cum D. Aurelio tract. 16. observant alii, viso miraculo nuptiali pauculi, nempe Discipuli Christo fidem plene dederunt, modo autem accidit, ut plurimos lucrifaceret, crederetque regulus cum sua universa regali familia subditaque aula. Cana hæc vicus parvus, & humilis Galilææ minoris, seu gentium, ut compellatur ab Isaia c. 9. v. 1. Regio gentilismi erroribus infecta perhibetur a Tirino in citatum cap. Isa. e qua nullum Prophetam, sed perduelles, & seductores prodisse Judæi universim existimabant; quare nomen hoc ipsi etiam divinissimo huic Magistro, & sectatoribus ejus Discipulis in crimen vertere non dubitarunt, ut Matth. 21. v. 11. *Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ.* Joann. 1. v. 46. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Et cap. 7. v. 41. *Nunquid a Galilæa venit Christus?* & merito vile & abjectum de se audit Regnum, ubi turpis infidelitas, futilisquæ quodlibet credendi libertas possessionem obtinet, ubi enim *cæpit corruptio, a mala fide itur in turpes mores, inde in acerrimas iniquitates concludit* S. Chrysost. serm. 6. Hanc nihilominus obscuræ notæ oram lumen ad revelationem gentium Luc. 2. v. 32. præ aliis illustrandam suscepit, nam juxta ipsum hoc vaticinium ut notavit Ericus hom. de Purif. *Prius ad revelationem gentium, deinde ad gloriam plebis suæ Israel venisse prædicatur, qui prius gentiles*

les, quam Judæos credituros prævidit, dum enim Deus nulli suam negat gratiam, dona tamen sua cooperantibus quam repudiantibus liberalius offerre præhabet. Con-
suevit quoque sub velamine carnis nostræ delitescens divinitatis splendor ea, quæ in oculis mortalium obscuriora sunt, præeli-
gere, noverat quippe, *quod quo status infe-
rior, eo evadat eminentior.* S. Ambros. Epist. 44. ad Const. Episc. & ut sequacibus viris Apostolicis illud exemplo suo prædicaret: *Nihil interest ubi sitis in sæculo, qui extra sæ-
culum estis,* Tertull. l. ad Mart. Tom. 58. 199. *Jesus venit ergo iterum in Cana Gali-
lææ, ubi fecit aquam vinum,* ut hic ait Evan-
gelista v. 46. & iterum v. ultimo, *hoc ite-
rum secundum signum fecit Jesus, cum venisset
a Judæa in Galilæam,* nimirum secundum
respectu ad Canam, post plurima porten-
ta Jerosolymis, & in Judæa præmissa; hoc
loco post prodigiosam aquæ in vinum mu-
tationem regia soboles illico moritura sa-
natur, prius defectus vini emendatur,
quam defectus corporis reparetur, in prio-
re enim poenitens animus præfiguratur
juxta illud vatis Regii Psalm. 59. v. 5. *po-
tasti nos vino compunctionis,* in posteriore
corporalis medela exhibetur. Alias quid
juvat sollicitari de corporalibus remediis,
si radix infirmitatis peccatum non curetur.
Hinc *Divina manus* (verba sunt Sylveir.
tom. 2. c. 24. n. 89.) *prius semper se extendit*
ad

ad ea, quæ animæ, quam quæ corpori, & prius nostro bono spirituali, quam temporali consulit. Nos præsentis Evangelii mysteria jam succincte expendamus.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Erat quidam regulus cujus filius infirmabatur Capharnaum; Anonymum sacer textus proponit regulum, quia dignus non erat audire: novi te ex nomine, ut glossatur D. Anselm. hic, siquidem animarum Pastor divinissimus solum proprias oves vocat nominatim, Joan. 10. v. 3. quibus Princeps hic Capharnaitarum necdum meruit aggregari, aut quia adhucdum gentilis, ut sentit Origenes, S. Hier. in c. 65. Isai. D. Ansel. Lyran. aut quia, licet de natione Judæorum, ut vult D. Thomas, Bonav. Tolet. Maldon. modicæ fidei existit, cui mox oggerere licuit: nisi signa & prodigia videritis non creditis. Unde incorruptæ linguæ Orator Paduanus serm. in fer. 5. post Dom. Pass. ita sentit: Non quæritur hic nomen: quia peccatores quamdiu sunt in peccato, de libro Domini sunt deleti, juxta illud Eccles. 41. v. 14. nomen impiorum delebitur. Supprimitur nomen personæ, exprimitur dignitatis: erat quidam regulus, inter illustria enim munera, & dignitates aut homo se ipsum facile amittit, aut suæ personæ penitus obliviscitur. Unde par Anonymus Rex, ut refert Gotschal. serm. 87. part. æstiv. lit. C. requisitus a Parente obscurioris conditionis: num me noscis fili? apposite reposuit: quid Pater, ego me ipsum non cognosco, & quomodo te agnoscam. Et Joseph Ægyptiacus pro Regis titulo honoratus congrue meminit: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus Patris mei, Genes. 41. v. 51. dicitur autem Regulus non Rex ad mentem magni Alberti quatuor ex causis. Primo ad denotandam potestatis diminutionem, quia sub alio regnabat. Secundo ob parvitatem & arctitudinem Regni, dum nonnisi

unico Capharnaum oppido præerat. Tertio ex imperitia regnandi, dum totum fervis concrederet, folisque plurimum fideret; unde etiam nulli alteri, quam his occurrentibus fidem adhibuit, quia filius ejus viveret. Quarto: propter stabiliendi regiminis invaletudinem, cujus successionis stabilitas unico filio infirmo inniteretur. Glossa interlinearis ita observat: *Regulus, id est parvus regno, vel fide, nam ex accrescente veræ religionis vigore regnorum viror suum capit augmentum.* Proinde apte concludit clarissimus ingenio Ansbertus in cap. 1. Apoc. v. 6. *Hoc nullum regnum majus, nullumque splendidius esse, quam dum quilibet amputatis vitiis fide pura ac sancta Deo vivit.* Quodsi nobilis hic Capharnaita, ut ex quibusdam supra notavimus, de gente Judæorum fuit, tantum regulus apposite compellatur, dum verum sceptrum regium de Juda jam translatum fuit in illum unicum, qui ex merito audiit: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, siquidem vera fide in hac gente paulatim deficiente regię potestatis amplitudo quoque imminuta tantisper cœpit evanescere. Alia animadversio desumitur ex eo, quod ait pererudite Pallatius in Matth. c. 2. v. 1. scribens: *Sicut coram sole stellæ non micant, ita nullus fidelis coram Christo Principe summo Rex vocandus.* Quare valet huc documentum D. Chrysost. hom. 5. de poenitentia: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, servite Domino in timore, quoniam adhuc Rex est regum, & Dominus dominantium.* Dalmata purpuratus in c. 65. v. 1. Isai. commentans æstimat principem hunc non regulum fuisse, at juxta radicem græcā Palatinum de aula Regis, nam etiam textus Syriac. compellat servum regium. Nec hoc mirere, siquidem *charactere Domini inscribuntur, & servuli, & nomine Imperatoris signantur milites*, ut testatur Præsul Mediolanensium Ambrosius de obitu Valent. Imperatoris: contingit quidem, quod idem Doctor melleus graphice expressit alibi in Luc. c. 4. scribens his verbis: *Ut dominetur aliis, prius servit; curvatur obsequio, ut honore donetur; & dum vult esse sublimior, fit demissior.*

or. Hoc autem perturbare universum inter alia præcipue agnovit sapiens Proverb. 30. a v. 21. ita differens: *Per tria movetur terra - - per servum, cum regnaverit; per stultum, cum saturatus fuerit cibo; per odiosam mulierem, cum in matrimonio fuerit assumpta.* Cæterum hæc prærogativa simul regnandi uni debetur Regis regum famulatui; imo *servire Deo maxima est gloriatio, non modo libertate major, sed & divitiis, & principatu, & omnibus rebus, quas mortales admiramur pretiosis.* Ut agnovit Philo. L. de Cherub. Hujus reguli filius infirmabatur Capharnaum. Infirmus pater fide, potestate, principatu, infirmum quoque expertus filium: *Ita pene omnes Parentibus suis filii (ut author est Salvian. l. 1. ad Eccl. Cath.) non magis in patrimonia, quam in defectus, vitia succedunt: nec magis facultates paternas sumunt, quam pravitates.* Et sic transeuntes semper in mores Patrum, ante incipiunt eorum nequitiam, quam substantiam possidere. Et est ratio cur hoc fit: *bona enim Parentum non nisi mortuis eis possident; viventibus adhuc, & valentibus mores.* Hucusque Masfilientium Antistes clarissimus. Regulus mollis ex nomine, & imbellis Genitor pessime valentem educavit natum, forte unicum & singularem; nihil autem perniciosius liberis molli educatione. *Filiis unicis quo plus indulgetur, pupillis etiam, quo plus licet, eo corruptior, & insolentior indoles est.* Verba sunt illuminatissimi de Vega in cap. 21. Jud. n. 840. hinc lenocinando assuetus regere sobolem suam Regulus potius audit, quam Pater, siquidem *qui debita indulgentia (vel excedendo, vel deficiendo) filios non prosequuntur cum maxime laborant, a Parentum conditione videntur alieni,* inquit Sylveira in c. 4. Matth. v. 3. N. 37. Hic tamen, qui prius mollis erat Regulus, brevi meruit dici Pater: *Cognovit ergo Pater, postquam quem genuit longe majori studio ac pia sollicitudine ab interitu servare adlaboravit; nam Πατήρ græcis quasi Παῖδας Τηρών ex se genitos conservans.* Nunc ad filium Reguli convertamur ad regalem potestatem quemadmodum

natum, ita pro ærumnosis calamitatibus destinatum. Unde si præesse optas (mentem Eximii Olivæ pando fer. 4. Dom. 2. Quadr.) non pulvinar meditare, sed equuleum: hac imbuendi animi patientia, qui sceptra infulasque concipiunt, ut enim præclare insinuat Alvarez Illustr. 150. in cap. 40. Genes. citans Jud. c. 9. prius inquirens: Quid cogit privari Olivam pinguedine sua? ficum dulcedine sua? regnent cum pinguedine, & dulcedine? Hoc fieri non posse utraque arbor cognovit, neque enim bene convenit cum dignitate dulcedo, sola coronæ comes est amaritudo. Vix vero regius Princeps infirmabatur, seu imperfecte ægrotare cœpit, de remedio efficaci nato providere actutum curat Pater, ne fero medicina paretur, dum mala per longas invaluere moras. Gemit threnis affuetus Propheta c. 15. v. 18. Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium. Aquæ infideles leves stillæ, quæ neglectæ etiam immortalitate dignissima palatia trahunt in interitum. Minuta vitia, si negligantur, occidunt; minutæ sunt guttæ, quæ flumina implent, inquit S. Aug. tract. 12. in Joann. infirmabatur, vixque mora interposita jam audiebatur: incipiebat enim mori. Ita non primum tantum est iter ad vitia, sed præceps, Romani sapientis ex sententia Epist. 97. Infirmabatur autem Capharnaum, qui locus S. Anton. Ulyssip. serm. 21. post Trinit. & Cassian. l. 5. c. 18. Idem ac villa consolationis aut ager pinguedinis sonat. Do verba Authoris novissime citati: Hujus filius infirmabatur Capharnaum, amor ejus ægrotaverat in pinguedine mundi; ager quippe pinguedinis Capharnaum interpretatur. In abundantia temporalium rerum habitæ vel quæsitæ infirmatur hominum amor, qui dum habet abunde, quod habendum est temperate, ipsa intemperie est ægrotus. Quod si aliis Etymologis sacris cum Cornelio a Lapide, Capharnaum Agrum pœnitentiæ designat, in quo homo mundo & carni incipit mori, de felici hac ægritudine ad vitam meliorem affirmare illud licebit Christi: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei Joan. 11.

v. 4. Audiatur locupletissimi ingenii Sylveira tom. 2. c. 2. N. 1. his verbis differens: Nomen e duabus est compositum dictionibus: *Caphar*, hoc est: *Villa* seu oppidum; *naum* vero secundum Rabbinos interpretatur *pœnitentia*, secundum Rupertum *consolatio*, secundum Albertum magnum *pinguedo*: Ubi enim *pœnitentia* est, ibi *pinguedo*, & *animæ consolatio*.

Hic cum audisset, quia *Jesus* adveniret a *Judæa* in *Galilæam*, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori. Prius audivit antequam adveniret, dux enim ad sequelam Christi auditus, nam fides ex auditu ad Rom. 10. v. 17. Et sicut initium damnationis nostræ fuit audiendo diabolum, ita initium salutis nostræ provenit audiendo Deum in ministris suis, erudite sentit Proymard. tit. verbum Dei. Quanquam speciali prædicatore Regulus non indiguerit, dum testimonium de Christo copiosum ipsa præberent opera, & haud pridem in eadem Cana patrati miraculi fama exoptati Messiae adventum loqueretur. Verbum enim Caro factum potius ex factis, quam dictis innotescere voluit, in quem sensum ita Mendoza l. 1. Reg. c. 11. sect. 4. *Gloria Domini in Carne apparentis est humanitatis suæ infirmitatem magis quam divinitatis æternitatem mortalium oculis ostendere, & se potius operum miraculis, quam apertis assertionibus Dei filium fateri.* Siquidem testimonium, quod a rebus trahitur, certius est quam verborum, & absque ulla suspicionem, ut auree scribit Chrysost. hom. 37. in Matth. Hæc gestorum fama Jesu adventum in Galilæam prodroma denunciavit, ubi enim verba præmittuntur, quæ operum mirabilium lingua efficacissima profert, omnis subsequens sermo non modo aures excitat, verum animos ipsos incitat ad sequelam, unde D. Isidor. Pelus. L. 3. Epist. 202. *Sermo actione destitutus non ultra aurem grassatur; qui autem ab actione animatus est, ut qui acris, & efficax, alte penetrat animumque attingit, verba autem hæc signorum non modo miraculorum opera, quam etiam quarumlibet virtutum denotare videntur, cum hæc prioribus merito perfectiora æstimentur.* Siquidem

mirabilia operari etiam reprobis non negatur, quando multi dicent in illa die: Domine, Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos, discedite a me qui operamini iniquitatem, Matth. 7. v. 22. & 23. genuinæ vero virtutis actus exercere non nisi sincere probis, & Deo acceptis proprium est. In omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Act. 10. v. 35. Audiit Regulus adventum Christi, non cum primum ad nuptias in Galilæam adventasset, verum ubi secundo nunc accessisset, prius enim nulla necessitate premebatur, bene habentes siquidem facile Archiatrum negligunt, quoniam male valentes postmodum anxie inquirunt. Indulxisti genti Domine, nunquid glorificatus es? elongasti terminos terræ, Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. Isai. 26. v. 15. 16. Audiit Pater prompte salvatorem advenire de salute filii sollicitus, quia quæ ad votum nostrum sunt, expeditius audimus, proclivius credimus, quam opposita; Isaaci imitatores, apud quem deceptores manus Jacob firmam fidem præ veridica lingua reperiunt, quia illæ afferebant, quæ ad palatum morituri senecionis erant, ac in desideriis, hæc prodidit natum adolescentiorem, quem Patris vota adesse non flagitabant. Quæ si omnibus mortalibus communis, præprimis tamen Principum hæc est misera conditio: sibi convenientibus præstare fidem, disconvenientibus vero assensum denegare, ut ingeniose arguit admodum celebratus commentator Sylveira in Evang. tom. 1. l. 2. c. 4. n. 73. Nec tamen auditus præsentis Principis fidem fefellit, cum audisset, quia Iesus adveniret, non aliunde motivum credendi accipiens, quam ex ipso adventu Jesu fundamento solidissimo infallibilis fidei. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. 1. ad Cor. 3. v. 11. Et adveniente Jesu per gratiam fidei veritas facile concipitur & generatur, quippe gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Joan. 1. v. 17. Unde hic dilucide apparuit quod Pro-

phe-

phetarum luculentissimus præfagiebat Isai. c. 9. de Galilæa gentium: *Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis.* Galilæa ex nomine suo volubilis, ex adventu Jesu quam longe in melius devoluta sit, Salmeronis Eximii verbis tom. 3. Evang. tract. 4. copiosius intelligamus. Galilæa infima & vilis Provincia erat, si cum Judæa comparatur; Unde nec videbatur oriri posse Prophetam, ut temere quidam dixit Joan. 7. scrutare, & vide quia a Galilæa Prophetam non surgit. Erat quoque gentium, quam Judæi atque gentiles incolebant, quia pro omnibus carnem induit Dei Filius pro Judæis & gentibus. Interpretatur autem rota volubilis, sive transmigratio, magna quippe transmigratio fuit, & in omnium sapientium oculis plane admiranda Deum hominem fieri, Virginem Matrem, pisces fieri Apostolos, peccatores justos, ignorantes doctissimos, mutos & elingues eloquentissimos. Nonne hæc mutatio dexteræ excelsi. Advenit autem Jesus a Judæa in Galilæam, relicto loco a laudatione celebriore, quam Judæa sonat, ad locum ignobiliorem, malæ famæ, nimirum ut jambicus Vates cecinit:

Bene vivere omni cuilibet positum est loco.

Felicitatem nullus homini aufert locus.

Et hæc ad vilioris etiam notæ habitacula animi propensio tanto viris Apostolicis debet esse familiarior, quanto illorum zelus necesse habet, ut sit amplior. *Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob - - ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad ultimum terræ.* Isai. 49. v. 6. Mare quæstuosi negotiatoris, qui relictis clarioribus plagis ad ignobiles barbaros tripudians solvit ad ultimos terrarum orbes solius fænoris expectati gratia. Certe Evangelicis Prædicatoribus a Judæa seu laudatione plurimum recedendum est, si quos solidos legere videntur fructus, & partos amittere nolint ex sententia Origenis hom. 2. in Exod. hæc præscribentis: *De tribu Levi quædam genuit masculum, & videns infantem esse elegantem, occultavit eum*
men-

mensibus tribus. Vide, si non præterea nobis præcipitur spiritualibus Levitis, ne publicos actus geramus; nisi enim in occulto fuerit, ab Ægyptiis diripietur, in flumen jactabitur, fluctibus submergetur. Ergo si alium doceo, ad virtutem atque justitiam erudio, masculum genere, sed si ita faciam, ut hominibus innotescat, & ab hominibus laudem quæram, & non occultavero, raptus est ab Ægyptiis, & in flumen demersus. Atque hoc modo Jesu adveniente a Judæa in Galilæam actutum Regulus abiit ad eum, dum enim abest jactantia, & vanitas, cum Regnorum administris, Provinciarum dominis religiose versari maximi emolumenti opera est, quod humilitate docentis facilius trahantur & ipsi, ac innumeros alios trahant in sequelam. Accidit enim huic sacræ Philosophiæ, quod de sua profana perhibet Chæronensis sophus Plutarch. tom. 110. Si Philosophice ratio in hominem privatum inciderit, nihil transfundit in alios, sed parva in uno marcescit. Verum si Principem, aut in negotiis versantem attigerit, atque hunc repleverit honestate, per unum prodest compluribus. Capharnaïta non unus audierit communis famæ nuncium, quia Jesus adveniret, quin tamen abiret ad Eum; primus tanquam virtutis Magister, regius Princeps fuit, ad virtutis & religionis sequelam quippe animo nobili nullus aptior, ac promptior, unde supremo virtutum exemplari verbo incarnato etiam clarissimum a natalibus sanguinem eligere placuit. Credere debemus (Juris est arbitrium æquum apud Bald. tit. 3. de Jur. person. 1. Instit.) claros natales plerumque tribuere majores ad virtutem impetus, & in familiis heroicis vim naturæ præstantiorem esse; habet enim nobilitas sanguinis plerumque adjunctam nobilitatem mentis. Cæterum nisi virtutis viam prior Princeps ineat, populares vitæ probioris semitam difficilius decurrent. Ad hæc ubi Judææ Principes abire ad Christum renuunt. Nunquid ex Principibus aliquis credit in eum. Joan. 7. v. 48. Longe plures Reges ex gentibus primi eidem occurrunt. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui, usque adeo non est personarum acceptor Deus, sed

sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi, ut & locum habeat illud Theophylacti in catena aurea super Luc. cap. 17. v. 8. Quod nihil impedit quemquam placere Deo etsi de genere profano processerit, dummodo bonum gerat propositum. Nullus etiam natus ex sanctis superbiat; Et illud Theophylacti in catena aurea super Luc. c. 17. v. 8. in eundem textum: Ut nullus gentilis desperet, & nullus de sanctis parentibus gloriatur. Præ aliis igitur Capharnaitis Regulus abiit ad eum, & rogabat eum. Totus desolatus Genitor apposite remedium ante omnia quærit in Oratione juxta Consilium Apostolicorum Martyrum Primicerii: Tristatur aliquis vestrum, oret. Jac. 5. v. 13. continuo tamen consolari non meruit, qui rogabat eum, utpote imperfecta usus oratione, tum ob exiguam fidem precibus annexam, quam ex subsequis paulo post declarandis verbis colligere licebit, tum ob defectum debitæ reverentiæ, qua prædita fuit illa Archisynagogæ Principis, qui procidit ad pedes ejus, Marc. 5. v. 22. & adorabat eum, Matth. 9. v. 18. item convenientis humilitatis, qua instructa fuit illa centurionis submisso ingeminantis: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, Matth. 8. v. 8. contra sapientissimi Ecclesiastis doctrinam: Pro reverentia accedet tibi bona gratia, Eccl. 32. v. 14. & iterum 35. v. 21. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec altissimus aspiciat. Tum quod corporalem filii incolumitatem propriæ anteferebat saluti, illa non nisi obtenta in Christum perfectam fidem habiturus, ut ex justa reprehensione illico subsecuta eruere fas est, cum interim debitus ordo religiosæ devotionis ad mentem incarnatæ Dei sapientiæ exposcat: Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum. Posterius vero: panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Amplius hanc orationis imperfectionem verba adjecta produnt, uti & fidei defectum. Rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium, ut enim argutior penna Salmeronis

notat hic tom. 6. tract. 9. *Urgebat Dominum, ut cito descenderet, non enim putabat absentem posse sanare. - - Deinde non credebat Christum posse vivificare mortuum, cum tamen illi omnia vivant: ideo properabat rogans: ut cito descenderet, priusquam moreretur.* Quare hæc petitio multum abfuit ab ea leprosi Evangelici Matth. 8. v. 2. *Qui veniens adorabat eum, dicens: Domine si vis, potes me mundare,* Dominumque agnoscebat sanitatis & morborum, vitæ & necis omnipotentem, cui illud Sapientiæ 12. v. 18. conveniat: *Subest tibi, cum volueris, posse.* Qui igitur hoc pacto prius Dei - Hominis potentiam usque adeo in æstimatione sua depreffit, verbis rogabat: *ut descenderet,* occurrerat enim Christo in montosa regione, ut communis habet declaratio, unde in Capharnaum descensus patebat, occasione cujus inter Eminentissimos Doctor Seraphicus D. Bonav. ferm. 2. in hoc Evang. mystice annotavit tres Christi descensus: *In carne, in mente, & in iudicio, ad hominem morbo laborantem corroborandum, illuminandum, & glorificandum.* Et re ipsa ex divino consilio oportebat Altissimi Filium ad infima nostra descendere, ut extremi periculi languoribus mortalium cumulatius mederetur. *Christus descendit enim, & projecit se, ut caderet, infra omnes se faciens, ut ita omnes jacentes relevaret.* Ambrosiana verba sunt L. de Instit. Virg. c. 11. *Rogabat ad hæc ut sanaret filium, eo momento temporis, quo incipiebat mori, quod in ipso hoc Patre magnæ infirmitatis humanæ fuit ea hora magis corporis, quam animæ incommodis unigeniti prospicere velle.* O miserande Genitor! *Quid est corpus humanum, nisi equus spiritus? (quæ energia est Guilliemi Paris. L. mor. c. 4.) equo compateris, & sessorem negligis? quid est vulnus in corpore nisi foramen in veste? Vesti compateris, & fratrem (filium) vestitum non curas? Corpus non est nisi tabernaculum militantis in eo spiritus: quanta dementia est; tantopere curare fissuram in tabernaculo, & militantem in eo non attendere.* Quare si sapias, ad mentem magni Hypponenſium Præfulis, præprimis instante supremo tuorum articulo
erga

erga eos perfecta utere charitate, homil. 38. accom-
mode ita monentis: *Tu quemcunque diligis, propter
vitam æternam dilige, - ad hoc ama filium, ad hoc
ama propinquum, ignotum, inimicum, & erit in te
perfecta charitas.* Nihilominus rogando instat infir-
mæ fidei Regulus, ut sanaret filium ejus, memor sa-
nitatis solum alienæ, immemor salutis propriæ,
aliter quam moneat nervosa penna providentissimi
Masiliensium Antistitis ita genitoribus scribens:
*Oportet vos, mihi credite, etiam inter filios vestros sa-
lutis, animarumque vestrarum non oblivisci, propin-
qua enim pignora vestra esse vobis, & conjunctissima
satis certum est; sed, mihi credite, nemo vobis conjun-
ctior, quam vos ipsi, amate itaque, non obsistimus,
amate filios vestros, sed tamen secundo a vobis gradu,
ita illos diligite, ne vos ipsos odisse videamini, incon-
sultus namque, & stultus est amor, & alterius me-
mor, & sui immemor.* Salvian. l. 3. ad Eccles. At
hoc fragilitati nostræ familiare est, ut aliorum næ-
vos etiam minoris momenti facilius advertat, quam
propriis, etsi majores, & periculosiores persen-
tiscat; & ideo vehementius ad succurrendum aliis,
quam ad medendum nobismet ipsis sollicitamur, seu
secundum sensum Thom. a Kemp. l. 1. c. 16. idcir-
co volumus libenter alios perfectos, & tamen proprios
non emendamus defectus. Quanquam ex hoc pluri-
mum commendandus veniat præsens Regulus, quod
paterni muneris memor, defectus filii non secus ac
bonus Medicus observet, ut hac similitudine utitur
aureum magni Aurelii ingenium Epist. 50. ad Bonifac.
ita scribendo: *Molestus & Medicus furenti phrænetico,
& Pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo,
sed ambo diligendo.* Si autem illos negligant, & pe-
rire permittant, ista potius mansuetudo falsa crudeli-
tas est. Notat defectus filii, nec tamen per aures
Vulgi propagat, sed ubi secreto nequit ipse mede-
lam ferre, illi uni indicat morbum, a quo reme-
dium certum sperare valet: *ut sanaret;* non quem-
admodum sæpius dictat proximos carpendi libido,
ut pandamus aliorum vitia, non ut curentur, sed
ut propriæ prurigini blandiamur, quæ publico mur-
mure

mure affluevit mulceri. *Sunt vero nonnulli (Hugonis Victorini sensata verba in regulam D. Augustini) qui aliorum culpas notant, & redarguunt non tam ex charitate, quam odii amaritudine; non tam ut eos corrigi velint, quam ut odium, quod corde gestant, exercere possint, & hoc ad vindictam pertinet, non ad disciplinam.* Aliud documentum vitiis aliorum mederi cupientibus suppeditat oris aurei Antiochenus Antistes hom. 13. ad populum inquit: *Demonstro charitatem erga peccatorem, persuade ipsi quod consulens & curans, non pervulgare volens, peccati ipsum commonefacias. Comprehende pedes, osculari ne erubescas, si modo vere mederi vis. Hæc & medici faciunt, sæpe difficiles ægrotos habentes, deosculantes, rogantes persuadent salutarem sumere medicinam. Ita tu quoque fac, Sacerdoti mederi volenti vulnus manifesta, hoc est curantis, hoc providentis, hoc consulentis, talem charitatis affectum prodebat Reguli nostri petitio, quando rogabat coelestem medicum, ut sanaret filium ejus, vocat filium jamjam perituum: Incipiebat enim mori; non privat eum nomine filii, licet incipiebat expirare; tam amans est filii, ut dum hic totus jam deficiens, videtur cessare esse filius, ille adhuc non dedignetur manere ejus Pater, non secus ac ille geminorum natorum amantissimus Genitor, unius prodigi, alterius arrogantis, & invidi Luc. 15. a v. 11. utriusque degeneris, & indigni nomine filii, & tamen hac compellatione dignos æstimat Pater, hic filius meus mortuus erat, & revixit. v. 24. Fili tu semper mecum es. v. 31. Accessit dilapidata substantia filius mortuus. Qua fiducia? qua confidentia? qua spe? quærit in hunc locum aureus Ravenatensium Præsul, & reponit: Illa, qua Pater est; ego perdidi, quod erat filii; Ille, quod Patris est, non amisit. Apud Patrem non intercedit extraneus, intus est in Patris pectore ipse qui intervenit, & exorat affectus, urgentur Patris viscera iterum filium gentura per veniam. Nimirum ambo Parentes rudis imago quædam videri poterant ejus, qui de se Isai. 49. v. 15. asseverare voluit: Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filia uteri sui, &*

Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Percipiamus acumen Apiculæ Claravallensis serm. 5. de natali expendentis illa verba 2. ad Cor. i. v. 3. *Pater misericordiarum, Et Deus totius consolationis.* hac adjecta glossa: *Et recte non Pater judiciorum, Et ultionum Deus dicitur, sed Pater misericordiarum non modo, quod Pater videatur miseri potius, quam indignari, sed eo magis, quod miserendi causam Et originem sumat ex proprio; judicandi vel ulciscendi magis ex nostris scilicet peccatis.* Filius incipiebat mori, & actutum Pater de efficaci remedio sollicitatur, in documentum genitoribus: ut observatis pravarum inclinationum initiis in suis prolibus sine mora salubriter occurrant, antequam pravis consuetudinibus immoriantur; Vatum patientissimus alioquin de similibus natis dicere poterit, quod de degenerate amico suo Sophar gemit c. 20. v. ii. *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, Et cum eo in pulvere dormient;* sive ut Vatablus legit: *Adolescentiæ vitia tenacissime illi inhærent, eumque comitantur ad sepulchri pulverem.* Regulus hic Salmeroni nostro etiam referre eorum genium videtur, qui in morbis etiam corporalibus suorum non prius ad Deum recurrunt, quam periculum casto labore fecerint naturalium medicamentorum, tunc demum desperatis omnibus ægro jamjam animam agente spiritualia exquirant remedia, prodigiosa a Deo expetunt auxilia, quasi vero non ipsa subsidia salutis etiam naturalia vim suam a virtute divina participare debeant. Nimirum ita insistendum humanis remediis, ut adjutorium simul divinum imploretur; sic fidendum in divinum auxilium, ut etiam remedia humana adhibeantur. Instat Pater rogando, nec curam abjicit filii, utut incipientis mori, tum quia ex sententia Ambrosiani Præsulis: *De divina miseratione tunc sperandum amplius est, cum præsidia humana defecerint;* tum quia ægroto, dum anima est, spes salutis est; imo dum languente corpore ipsa quoque anima emortua jam contabescit, hac etiam novissima hora reviviscere potest, siquidem etiam tunc divinus animarum Archiater Auxiliatricem of-

fert dexteram, si modo implorata prompte arripia-
tur, ut e desperato prope malo eripiat. *Nunquam
est sera conversio* (a purpura & doctrina Eminentis-
simi Dalmatæ in Epist. ad Lateran. dogma est) *la-
tro de cruce transit ad Paradisum.* De quo tamen
paulo prius dici percepimus *infirmabatur*, quomo-
do jam audire cogimur *incipiebat mori*? quomodo
imperfectæ infirmitati post modicum tam extremum
mortis periculum imminere potuit? adeo nempe
præceps est a modico languore in cura animæ ne-
glecto sub initium etiam in supremum gravium ma-
lorum exitium delapsus, ut proinde apposite mo-
neat Origenes hom. 23 in c. 27. Numer. *Ne contem-
nas, etiamsi parvam videris inter te fermentari mali-
tiam: quia modicum fermenti totam massam corrumpit.*
Addit aurifluus Antiochenium Præses super
Epist. ad Ephes. in princ. *Magnum est malum* (de
languore in spiritu loquitur) *quod nihil esse videtur:*
etenim, quæ nihil esse videntur, facile contemnuntur,
quæ vero contemnuntur, augentur, ac multiplicantur:
quæ autem augentur, redduntur incurabilia.

*Dixit ergo Jesus ad eum: nisi signa, & prodigia
videritis, non creditis.* Verba hæc objurgationis in re-
gulo ob fidei exilitatem incredulitatis ubertatem
produnt, ut adjuncta causalis innuit: *Dixit ergo,*
inflectens ad priorem petitionem, quæ quo pacto in
fide infirma fuerit, priore in textu intimavimus.
Imo sol orientalium Præsulorum D. Aurelius tract.
16 in hunc locum ita advertit: *Arguit hominem*
Christus in fide tepidum, aut omnino nullius fidei; sed
tentare fidem cupientem de sanitate filii sui qualis esset
Christus, & quis esset, & quantum posset. Veluti
idem foret habere fidem infirmam, & nullam, si-
ve ut ait Joan. Gerson. part. 2. de mirab. victor.
ejusd. *Dubius in fide, infidelis est; nihilominus ple-
rique alii Hagiographi non omnem fidem Regulo*
huic denegant; nam ut ait D. Gregor. Præsulorum
ter Maximus hom. 28. in Evang. Si Regulus domo
egressus est, & Christum honoravit, & salutem filii
postulavit, videtur ergo credidisse. Sed ex mente pau-
lo prius laudati Præsulis Antiocheni hom. 34. *Li-
cet crediderit, non tamen firmiter, neque integre, quia*
dubi-

dubitavit: an Deus posset absenti dare salutem? putans id solo contactu fieri posse, quemadmodum Naam Syrus existimabat de Elisæo. Nec credebat Christum posse vivificare mortuum, ut ex sequenti versu patebit, prout diffidere etiam visæ sunt geminæ illæ Bethanicæ sorores ingeminantes: Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Joan. 20. Absint a sinceræ fidei firmitate pares dubiæ suspiciones, cui potius convenit de virtute omnipotentiae maxima quæque credere; siquidem ut notat Emisseni Doctoris subtilis calamus hom. 2. de symbolo: Divinis rebus admiratio adhibenda est, non credulitas abneganda, in omnipotentem te credere confirmas; sed si de factis ejus dubitas, imbecillitatem omnipotentis accusas. Et sane Reguli præsentis eo damnableior fuit hæc ambiguitas, quanto plura jam prius omnipotens Archiater in Capharnaum mirabilia exhibuit, ut ideo in Nazareth vulgo jactaretur Luc. 4. v. 23. Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in Patria tua. Tam vulgaria alibi & aliis cur unus loci ejusdem Princeps domi suæ ignorat? sed hoc non insolitum est; ubique buccinatur, & decantatur: Quod regnet Adonias filius Haggith 3. Reg. c. 1. ut tamen simul dicatur: Et Dominus noster David hoc ignorat. Si rationem petimus, ex Romano l. 6. de benefic. c. 50. eam eruamus, cujus verba hoc pacto sonant: Monstrabo tibi cujus rei inopia laborent magna fastigia; quid omnia possidentibus desit: divites cum omnia habeant, unum illis deest, scilicet, qui verum dicat. Addit Mendoza L. 1. Reg. c. 26. Ignoravit Saul, aulicorum suorum invidiam, Ziphæorum malignitatem, Doëgi calumnias, familiæ Davidis innocentiam, ipsius Davidis animum a regni cupiditate alienum. Omnia Reges ignorant, quia ad eos nulla veraciter deferuntur. Nimirum Christi gesta, etsi summæ veritatis fuerint, exponere tam honoratis personis, invidiosum censebatur, odiose enim audiunt honore super alios eminentes etiam de alienis gloriosa jactari, tantum enim propriæ gloriæ sibi demptum autumant, quantum alteri attribuitur. Unde illud Lucan. l. 1. Omnis potestas impatiens consortis est. Et

Author imperfecti operis hom. 2. in Matth. hac
 comparatione utitur : sicut *Cacumen arborum in ex-
 celso positum , etiamsi lenis aura flaverit , movetur ;*
sic & sublimes homines in culmine dignitatum existentes
etiam levis nuntii fama gloriosa conturbat. Utut hæc
 contingat alias evenire , attamen quæpiam igno-
 rantia Reguli nostri imperfectæ fidei in præsens ne-
 quit patrocinari , quandoquidem de Jesu excellen-
 tia notitiam abunde , & auribus , & oculis perce-
 pit , ut prior declaravit versus : *Cum audisset , quia*
Jesus adveniret , sicut etiam glossatur conformiter
eximius Salmeron in versum præsentem : Regulus ,
qui licet audisset de signo nuptiarum in Cana Galilææ
(en notitiam ex auditu) & de ejectione vendentium ,
& ementium in templo , cui propter festum Paschæ ad-
esse obstringebatur Regulus , (en testimonium ex vi-
su) non credebat tamen. Heu quantæ imperfectio-
 nis fides , cui nec auditus , dum tamen *fides ex au-*
ditu , ad Rom. 10. v. 17. nec visus sufficebat , quan-
 tumvis dicantur *beati , qui non viderunt , & credide-*
runt. Joan. 20. v. 29. Imo nec unica operum mira-
 bilium visio sat fuit , nisi multiplicaretur , ut ideo
 dictum : *Nisi signa , & prodigia videritis.* Ut igitur
 imperfectam fidem perficiat Christus , eam redar-
 guit , prout observat D. Chrysoft. alias citata hom.
 34. his verbis : *Arguit eum (scilicet Regulum) ut*
magis in fide confirmaret , siquidem ut vult glossa
ordinaria super illud : Et non in destructionem , 2. ad
Corinth. 13. v. 10. Non destruuntur , qui corriguntur ;
sed correcti ædificantur. Ut tamen foret hæc repre-
 henso majoris ædificationis , placuit eam dirigere
 non ad particularem personam , verum ad plures
 referre : *Nisi signa , & prodigia videritis , non credi-*
tis , animarum enim medico id præcipue cavendum
 est , ne publice privatos , & particulares præsertim
 Magnatum defectus redarguat , vulnera potius tali
 acrimonia exacerbaturus , quam curaturus. L. 3. Re-
 gum cap. 13. venit vir Dei de Juda in Bethel Jero-
 boam thus immolantem reprehensurus , & exclama-
 vit contra altare in sermone Domini , ibidem v. 2. Al-
 tare inanime alloquitur , ut idololatriam Regis cor-
 rige-

rigeret, nimirum *ut submoneret* (quæ est animadversio eximii Escobar de Mendoza) *Concionatores, Regum, Principum, aut Præsulum crimina non esse publice proprio nomine, aut expressa persona taxanda, sed generica aliqua invectione.* Verum quo pacto, Regulo modicæ fidei deprehenso, tota Capharnaitica communitas de infidelitate redargui meruit: *Nisi videritis signa, & prodigia non creditis?* Nimirum melliflua Claravallensis Abbatis ex sententia Epist. 127. *Principis error multos involvit, & tantis obest, quantis præest ipse.* Adhibetur autem in hoc textu vox: *Signa, & prodigia,* non item miracula, quæ admirationem indicant, sicut enim advertit quidam recentior sacer Interpres Tolesanus in sua Historia Evangelica tom. 6. tract. 1. Vocem miraculi in novo Testamento esse admodum infrequentem, prodigia vero cum signis frequentissime conjungi, neque unquam prodigia sine signis solitarie poni, quia dum miracula, seu prodigia admirationem excitant, simul signa erant Christum verum Messiam, Deum-Hominem, ac mundi Salvatorem significantia, & prodigiosæ corporum curationes pariter animarum internas sanationes designarunt, alias enim ut ait Venerabilis Beda in suis proverbiiis, verbo: *Frustra pro salute corporis laboratur, nisi salus animæ una obtineatur.* Quamvis autem hæc prodigia visa forent signa Theandricum hominis Salvatorem indicantia, atque veritatis a Christo prædicationis infallibilia testimonia, perperam tamen in motiva veræ fidei assumebantur; *Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis,* cum fides Theologica solius attestantis divinæ Authoritati inniti debeat. Imo qui divinis testimoniis fidem non adhibent, nec miraculis movebuntur, juxta illud divinum effatum Luc. 16. v. 31. *Si Moysen, & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* In quod Præsul anrei oris hom. 3. de Lazaro ita glossatur: *Verum esse, quod qui non audit scripturas, neque ex mortuis suscitatos auditurus sit, declararunt Judæi, qui quoniam Moysen, & Prophetas non audierant, neque cum mortuos viderent excitatos*

crediderunt. Verum nunc quidem Lazarum occidere conabantur, nunc rursus in Apostolos impetum faciebant, quamvis multi jam ex mortuis surrexerint, quo tempore crux prædicabatur.

Dicit ad eum Regulus: Domine descende priusquam moriatur filius meus, non attendit ad verba correptionis curis occupatus filii; licet hæc utpote divina fructum vivacioris fidei apud eum producere valuisset; ut ideo S. Chrysof. hom. 34 ita auree sentiat: Nimius appetitus rerum terrenarum verbum fidei multum impedire factum Reguli probat. Itaque Principis hujus animus totus infirmi nati cura occupatur, & ideo dictis, quæ emendationi, & propriæ salutis deservire valuissent, minus intendebat, communis enim eventus illam S. Gregorii Magni in Prolog. super 1. Regum verissimam nimium probat sententiam, qua docet: Curis Sæcularibus intenti tanto insensibiliores intus efficiuntur, quanto ad ea, quæ foris sunt, studiosiores videntur. Habet etiam hoc præcipuum animus nimis mœrore dejectus, qualis fuit præsentis Reguli, ut aureus Antiochenus Præsul hom. 11. ad populum observat his verbis: Anima semel tristitia repleta nihil audire est idonea, quod hac similitudine declarat S. Nilus Oratione 5. de tristitia: Aquæ profunditas non admittit solis splendorem, & cor triste non exultat lucis contemplatio, ut gustus vim adimit febris, sic animi sensus aufert tristitia. Hinc illa vatis Regii verba Psal. 64. v. 11. exarata: In stillicidiis ejus lætabitur germians, expendens insignis ingenii Abbas Gilbertus ferm. 34. in Cantica exclamat: Quis dabit hortulo meo hanc aquam? quis dabit, ut tota hortuli mei facies irrigua sit lætitiae, & lucis rivulis, nihil in eo aut sterile sit, aut quadam devotione triste; vicina sterilitati videtur operatio tristis, & spiritualis gaudii carens irrigatione. Sterilis itaque evasit verbi divini adhortatio, ut solidioris fidei fructus non ferret, quia cecidit in animum, terram sterilem, lætitiae fonte destitutum. Unde sterili in solo facile iterum modicæ fidei lolia prorumpabant, quando dictum fuit: Domine descende priusquam moriatur filius meus.

Cen-

Centurio sub potestate, seu potius æque in potestate constitutus humilitatis memor ait: *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Princeps hic, Regiæ dignitatis imperandi facultatem retinere assuetus, imperiose petit: *Descende, priusquam moriatur filius meus.* Hinc illius magna fides audiit, hujus modica; prior laudari, posterior reprehendi meruit; nam ambitiosis gloriæ humanæ aucupibus, ne ad perfectæ fidei lumen eluctari possint, plurimum obstat ambitionis fumus sub imperandi cupidine, siquidem teste verbo æternæ veritatis Joan. 5. v. 44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, gloriam, quæ a solo Deo est, non quæritis, hoc est, ut in hunc locum commentatur Barradius, quomodo potestis credere, in verum Messiam pauperem, humanæ gloriæ, & honoris contemptorem, quique humana omnia docet pro nihilo ducere, vos (inquam) qui gloriam inanem ab invicem, hoc est, alii ab aliis aucupamini? Unde pauperes evangelizantur, id est: ut intelligunt communiter interpretes: *humiles.* Ut idcirco de vocatione ad fidem Christi testetur Doctor Gentium I. ad Cor. I. v. 26. *Non multi sapientes, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, infirma, ignobilia, contemptibilia elegit Deus, ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus.* Et de S. Magdalena secus pedes Domini sedente, & verbum divinum audiente ita discurret incomparabile Aurelianum ingenium ferm. 37. de verbis Domini: *quanto autem humiliter sedebat, tanto amplius capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis, denatat de tumoribus collis.* Non petat itaque Regulus, ut descendat Dominus: *Domine descende,* quin ipse prius ab imperiosa ad humiliorem petitionem se subjiciat, ut fidei & gratiæ uberiores influxus in se derivari etiam sentiat. Et hem! jam quantum se mox simul dimittit tantus in oculis mortalium Princeps, dum pure formam servi indutum, & referentem Christum honorifico Domini titulo venerari non dedignatur: *Domine descende,* ut se hoc pacto per humilitatem disponeret ad ampliorem veritatis E-

vangelicæ agnitionem ; ut subinde de illo dici plene valeat : *Credidit ipse, & domus ejus tota.* *Domine* ait : ab honoris titulo fumens precum suarum exordium, ut pro Epilogo optati annutus referat complementum ; autumat enim non debere esse parcum in expendendis etiam insolitis titulis, qui gratias indebitas cupit nundinari. Ita Magdalena inter nobiliores mulieres illustrior hortulanum inferioris sortis (ut æstimabat se videre) etiam Domini titulo dignatur venerari, dum inquit ; *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum,* Joan. 20. v. 15. cur ita factum ? pro responso erit glossa Eminentissimi Toleti in hunc locum ita sonans : *Domini* appellat, quia facile eos honoramus a quibus impetrare aliquid volumus. Siquidem, ut testatur Aristoteles l. 1. Rhet. c. 5. *Honor est existimationis benefactivæ indicium.* Regulus itaque Domini compellatione prius eum honorat, a quo beneficium sanitatis pro filio sperat. Verum Princeps hic quem Domini compellatione extollit, modum sanationis eidem præscribendo quasi iterum sibi subjicit : *Descende, priusquam moriatur filius.* Arduum nimirum est a magnis attributos honores diu ex asse retinere, ac ut, qui alios assuevere regere, alium diu dominari sustineant, exemplo Samuelis, quem cum jam admodum decrepitum, & ad regendum porro proprie insufficientem universi majores natu de Israel rogassent : *Constitue nobis Regem.* 1. Reg. 8. v. 5. *Displicuit sermo in oculis Samuelis eoquod dixissent, da nobis Regem.* ibid. v. 6. causam reddit e nostris scriptor inter Eximios Præcellentissimus de Escobar & Mendoza, ita super hac materia scribens : *Quia ipse de republica optime meritis in ordinem redigebatur, electo enim Regi subditus erat futurus. Mihi credite, (subjungit) nullus vel piissimus vir, qui diuturno tempore gubernavit, amat sub aliorum potestate degere : Etsi contrarium ipse asseruerit, haud fidem exhibeatis.* Jubet ergo Regulus etiam compellatum Dominum descendere, impatiens in dominatus gradu æmulum secum consistere, & assuetus imperare suis, etiam ad extraneos extendere cupit imperium, nempe :

pe : *Dominandi libido quemadmodum honorum ambitus tumida res est, vana, ventosa, nullum habens terminum: quæ tam sollicita est, ne quem ante se videat, quam ne se post alium.* Ait Romanus sapiens Epist. 84. Innocens tamen hoc fuit imperium Reguli, quod oratione humili simul fuit conjunctum, utpote quæ aliunde sola potens est omnium Domino imperare, ut de ejus potentia adhuc exiguum quid dixerit Jamblicus Ethnicus seg. 1. c. 16 quando asseruit: *Eam parem cum Diis vim continere.* Siquidem vis ejus adhuc altior est, dum etiam altissimum in vota sua utut humilis novit inclinare. Liceat singularis Mysticæ Theologiæ Doctoris mentem S. Joannis Climaci grad. 26. audire ita sentientis: *Infinite operantur justorum humiles preces, illius qui infinitus est, victrices, dum ad nostra flectunt subsidia.* Hinc humili petitione sua juxte sperat Regulus a Domino etiam altissimo descensum: *Descende, priusquam moriatur filius,* cui moribundo præsentem cupit Jesum adesse, optime sperans ab hoc præsentem vel mortem fugandam, vel alioquin amaram dulcem efficiendam, prout ingeniose observat Sylveira, expendens illa Simeonis verba: *Nunc dimittis servum tuum Domine,* dum ita scribit: *Mors filetur, & mutato verbo appellatur dimissio seu migratio, quia ad Jesu præsentiam nulla mors nec illius sentitur angustia, sed tantum vita expetitur.* Salutariter itaque hanc præsentiam sibi expetit Regulus, & urget: *Descende, priusquam moriatur filius meus,* simul in documentum, quanta festinatione vita propriæ animæ procuranda sit, si salus alterius corporis tanta sollicitudine urgeri meretur. Audiamus in hæc verba glossam eximii Barradii huic argumento his verbis instantis: *Quæso vel illam saltem animæ curam habeamus, quam (non dico filiorum) pecorum habemus, & jumentorum.* Luc. 14. ait Dominus: *Cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahit illum die Sabbati?* jumentum continuo ex puteo extrahitur, anima in profundissima peccati voragine multos dies & menses, ne annos dicam jacebit? *Bovem, jumenta que ex puteo extrahis continuo, ani-*

nam quoque tuam ex peccati barathro continuo extrahere. Animam inquam tuam, quæ plus, quam filius Patris, pars aliqua tui est. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit. Abstinet hic divinus Magister ab ulteriori promerita ob modicam fidem reprehensione, neque enim semper correctionibus instandum, quæ cumulatae potius exasperant, quam sanant. Hinc eadem æterna sapientia, quos destinavit orbis Christiani Magistros, & Rectores, soli æquiparavit. Causam assignat sæpe laudatus eximius Hagiographus Carmelitanus in cap. 5. v. 13. glossam formans huius tenoris: Sal, ut utilis sit, adhibendus est cum moderamine, ac sub certa mensura; nam si nimis excedat modum, non reddit cibos suaves & jucundos, sed valde invisos, ita ut illos omnino perdat. Ita & Prælatus in correctione, ac reprehensione cum moderamine se habeat, non transcendat mensuram, nam si multis acer, & rigidus fuerit, subditos non lucrabitur, sed irritabit, ac perdet. At hoc de Deo semper bene sperandum etiam cum videtur hominibus irasci, delicta reprehendere, terrere, brevi solatia submittet; quæ cogitatio Jobi animum inter summas ærumnas erexit, ut diceret: c. 13. v. 15. Etiam si occiderit me in ipso sperabo, nam teste Vate Regio Psal. 29. v. 6. Quoniam ira in indignatione ejus, & vita in voluntate ejus, & Psal. 102. v. 9. Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur. Hinc post modicam reprehensionem consolationis optatae mox sequitur plena appromissio: Vade, filius tuus vivit, quibus verbis suam divinitatem Christus ostendere voluit, five supremum Dominium in vitam etiam & mortem, qui potens est verbo omnia vivificare, vel perdere, & ut amplius roboraret Reguli infirmam fidem, simul suam divinam ostendit virtutem, qua absens possit imperare morbis ac ægris mederi. Paucis itaque his verbis Iesus duos sanavit Patrem & filium. Illum infirmum in fide, hunc languentem in corpore. Ex verbis Christi accepit filius sanitatem corporis, & simul Pater firmitatem mentis cum robore, ut observat S. Cyrill. l. 2. c. 120. his verbis inquires: Duos Salvator curavit; nam & in
Reguli

Reguli animum fidem induxit, & corporis morbo adolescentem eripuit. Non sufficebat autem Regulo dicere. Filius tuus vivit, nisi etiam adderet: Vade, jubens eum simul transire ab imperfecta fide ad perfectam ac plenam in Christum, non solum suspicando in eo magnum Prophetam in dictis, sed etiam Deum in factis, dum dicta divinis factis absens confirmaret. Filius tuus vivit, non ait: Filius tuus sanus est, sed vivit, eousque enim vis morbi invaluit, ut prope pro mortuo haberetur, qui incipiebat mori, ita: ut conferre eidem sanitatem prope idem videretur, ac vitam restituere. Tam difficulter sanatur, qui eousque infirmatur, ut incipiat mori, qualis languor tepidorum est, curatu prope difficilior, quam in spiritu mortuorum. Vicina morti labes est, tepor animarum, ait Eremitarum Primipilus S. Paulus Epist. ad Macar. Addit Venerab. Beda in suis proverbiiis verbo tepide, tepide viventes Christiani difficilius corriguntur, quam Pagani. Regulus duo petivit a Christo, primo ut descenderet, secundo ut sanaret filium. Primum non impetrat, at impetrat alterum, unum enim posterius ei prodesse poterat, prius vero obesse. Siquidem si descendendo sanasset, adhuc fides infirma permanisset, credidisset enim sua præsentia eundem sanasse, nec valuisse absentem sanare. Quod si nec descendisset, nec sanasset, de Christo conceptam fidem, utut infirmam, & æstimationem penitus amisisset. Ut ergo & modicam fidem sanaret, sanat filium, & ut modicam fidem perficeret, absens sanat, & ita utrique, & morbo filii, & Patris infidelitati medetur. Dum autem filii prædixit sanitatem, eodem simul momento eandem operatus est, tam nimirum efficax est sermo divini verbi, ut quam etiam hic & nunc per verba sacramentalia vitam internam indicat, eo momento temporis per gratiam in anima operetur. Nam sicut caro Christi (Angelici verba sunt quodlib. 12. art. 15.) habuit virtutem instrumentalem ad facienda miracula propter conjunctionem ad verbum, ita & Sacramenta per continuationem ad Christum crucifixum, & passum. Et 3. part. quæst. 75. art.

art. 7. ad 3. inquit de Sacramento Eucharist. *Ista conversio fit in ultimo instanti prolationis verborum: tunc enim completur verborum significatio, quæ est efficax in Sacramentorum formis.* Hanc verbi Christi efficaciam porro vel ex eo collige, quia actutum Regulus credidit: *Credidit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.* Dixit duplici Eliæ spiritu animatus Propheta Syrio illi Principi 4. Reg. c. 5. v. 10. *Vade*, quin sine mora facta verbis responderent; ut autem verbum divinum Regulo demandavit, *Vade*, omni exclusa mora obsequitur verbo. Nimirum: multo efficacius verbum Dei, quam verbum Prophetarum, & prædicatorum corda mortalium movet. Audiamus sanctissimum juxta ac ter maximum Romanæ Ecclesiæ Doctorem in hom. 30. super Evangelia differentem his verbis: *Nisi Spiritus sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit, quia nisi intus sit, qui moveat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat.* *Credidit homo sermoni*, nimirum: verum esse Jesu dictum, & filium esse sanum, prius nondum in Christum credidit perfecte, quia credidit pure Prophetam magnum, non vero simul esse verum Messiam, qui simul esset Author sanitatis, prædixerat, meruit proinde ex hac fide, ut homo compellaretur: *Credidit homo*, quia jam multum a priore incredulitate recessit, cum qua paulo prius accessit. Hominis enim cognomine digni sumus, si incredulitatem abjiciamus, alioqui increduli canibus assimilantur. Matth. c. 15. v. 26. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Increduli enim veritates divinas more canis Æsopici abjiciunt, ut umbras & vana Sycophantarum figmenta sectentur. En! hominem, qui in primo congressu tam infirmam fidem habuit: *credidit sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat*, in fide nimirum altiores progressus faciens, siquidem ut notavit Venerab. Beda in Joan. c. 1. tom. 5. primo credidit accedendo, secundo credidit sermoni, quem dixit Jesus; tertio videndo effectum, ex quo colligit evidenter Jesum esse Messiam, habentem in

Vitam

vitam & mortem imperium, quia in hoc signo ostendit se Christus ubique esse, & ubique posse sola voluntate quaecunque operari. In quo arguitur incredulitas nostra, qui tot, & tanta de Christo audivimus, & bona percepimus, quin verbis ejus fidamus, aut si fidimus, cur ita inter adversa trepidamus, & plus sæpe in auxilia hominum, quam Christi; in proprias industrias, quam benedictionem ab illo confidimus. Langueant filii opera nostra, & prope vergant in interitum conatus nostri, in quibus posuimus successionis spem nostram, credamus tanquam homines adhuc sermoni, quem dixit Jesus Marc. 6. v. 50. *Confidite, ego sum, nolite timere.* Et Joan. 16. v. 33. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum.* Trepidamus in adversis, quia non sat firmiter credimus etiam pro tunc Deum ubique præsentem, & omnia potentem non modo verbo, sed vel nutu. Quare ea demum vera fides est, & robusta, quæ non dubitat de verbo divino, etsi in exterioribus omnia adversa, & contraria appareant. Tali itaque fide imbutus homo præfens *ibat*, nudo & solo verbo divino contentus, *ibat*, nec exquirens quomodo, aut quando sanandus filius foret? num cum, aut sine, aut qua medicina? *ibat* contentus solo hoc sermone: *Filius tuus vivit*, circumstantias reliquas Deo committens. Ita fiducia in Deum robustiori huic fidei inniti debet in nostris adversis & afflictionibus, ut credamus firmiter, quod Deus nos servaturus & liberaturus sit, quantum simul ad bonum salutis nostræ; ut tamen illud: quomodo & quando, aut quibus mediis, divinæ providentiæ ex toto relinquamus. *Jam autem eo descendente*, scilicet e Cana in Capharnaum, quod in plano maritimoque loco situm videbatur, dum illa in alto eminebat, quandoquidem (si sensum moralem attingere libet) quicumque Christum accedit cum Regulo quærens in fide amplius roborari, hoc ipso ascendere videtur, ut divini Magistri doctrinam facilius percipiat, quam singularem nonnisi in excelsis ac montanis tradere

con-

confuevit, ut notavit D. Paschasius lib. 3. in Matth. *Ascendit supra montem, excelsus Dei Patris Filius, ut eos doceret altiora virtutum culmina petere, & ex eo loco signare altiora moralis vitæ Sacramenta.* Super montem posita equidem, & melius videntur, & audiuntur longius; Christus itaque suam doctrinam in altis collocavit, quam voluit in mundo universo, & longius audiri, & conspici; quemadmodum enim Christus verbum divinum fuit non modo pro auditu, sed etiam pro visu juxta illud Pastorum: *Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.* Luc. 2. v. 15. Sic verba doctrinæ ejus prolata sunt non modo ut audiantur, sed ut in factis videantur. *Quod sentimus hoc loquamur* (Valerii Christiano-Philosophicus sensus est) *quod loquimur sentiamus: concordet sermo cum vita.* Ille promissum suum implevit, qui, cum videas illum, & cum audias illum, idem est. Ita Regulus per verba Christi in fide confirmatus descendit, qui enim in fide proficere cupit, non tam pedum, quam ex alto rationum discursu descendere debet, humiliando caput, ac subjiciendo obsequio fidei, non exquirendo modos divinæ ordinationis aut operationis; siquidem divina operatio, si ratione comprehenditur, non est admirabilis: nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. S. Gregor. hom. 26. *Verum ita eo descendente servi occurrerunt ei, læta nuntiantes, seu ut habet glossa S. Cyrilli l. 2. in Joan. c. 120. Velocitatem & vim verborum Christi annunciantes, Domino sic disponente, ut ab eventu rerum Reguli fides confirmaretur.* Unde dicunt servi illa eadem verba, quæ Christus prædixerat: *Et nunciaverunt dicentes: quia filius ejus viveret.* En! ut primum Christi verbis firmiorem fidem adhibet Regulus, occurrunt ei omnia læta: filius sanatur, servi mera prospera norunt referre, o quam vere dictum est 2. Paralip. 20. v. 20. *Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. Credite Prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.* Servi itaque ut revalescere senserunt filium, occurrerunt: *Et nunciaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.*

ret. Cum proximus, frater noster, ægrotat, nemo morbum, defectum, non indicat, cum vero revalescit, defectum deferit, plerumque silent omnes. Utinam quam multi sunt, qui ægrotantem ad superiores deferant, ita non pauci sint, qui sanitati restitutum commendent. Legimus sacra in pagina Matth. 26. v. 6. Marc. 14. v. 3. Christum Bethaniæ divertisse *in domo Simonis leprosi*, non quia Simon tunc lepra esset actu infectus, non enim poterat talis in civitate habitare, sed ut existimat S. Basilus, Beda, Haymon, quod sic dictus est, quia a Christo lepra mundatus quondam est, *nomine pristino remanente*, ut glossatur S. Hieron. in hunc locum, *nam hominum vitium est*, (subjungit Sylveira) *ut alios homines ab antiquo naturæ vitio denominent*; Simon semel leprosus, semper audit leprosus, etiamsi singulari miraculo ab ipso Christo curetur, nomine pristino remanente apud homines. Omnes norunt Simonem leprosum, & infirmum publice nominare, nemo reperitur, qui a Christo jam curatum, perfecte sanatum sciret prædicare. Hoc nimirum hominum est vitium, ut alios homines malint a vitiis, quæ absunt, quam a virtutibus quæ insunt celebrare: *Hirudinum more* (verba sunt Martini Roa tom. 1. l. 3. singuli c. 18.) *quæ ad male affectam corporis partem adhærescentes vitiosum sanguinem quærent, & exsugunt, purum justumque relinquunt.* Sic illi virtutes, quæ in aliis insunt, ut in quemque inciderint, omittunt. si quod est vitium, tametsi levissimum, id exaggerant, & extollunt. Hæcne germana proximi charitas? oppositum sentit Rabbanus super Matth. Evang. scribens hisce verbis: *Vera fraternitas est, quæ fratrem veneratur devotum, corripit dissolutum - sano applaudit, infirmum non deserit.* At frater infirmus necdum ex toto convaleuit, lapsus necdum plene surrexit? *Responde mihi*, (ingerit S. Hieron. super Psal. 119. v. 2.) *frater cecidit, aut lætus es, aut tristis; si lætus es, ut quid in alterius ruina lætus es? si autem tristis es, quid circumis, quid aliis narras? tristitiam tuam Deus videat, & ipse frater sentiat, non fratrum aures audiant.* Meliore

liore charitate germana flagrabant in herulum suum præsentium occurrentium famulorum præcordia, & nunciantium; *quia filius ejus viveret*, quæ jam sano applaudunt, dum prius infirmum non deseruerunt. Hoc officium fidelium fervorum bona & prospera nunciare Dominis suis, eorumque commodis ac felici fortunæ congaudere, quod perspicuum fuit quatuor leprosis illis Samaritanis 4. Reg. c. 7. v. 9. quando dixerunt ad invicem: *Non recte facimus: hæc enim dies boni nuncii est; si tacuerimus, & noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur. Venite eamus, & nunciemus in aula Regis.* In laudes horum Evangelicorum fervorum hisce excurrit verbis Cassianus l. 3. c. 18. *Servi solliciti circa filii languorem, Patrisque dolorem, nunciant filii convalescentiam, ut patris tristitia mitigetur. Optima servorum conditio, cum dominorum satagunt removeere dolorem.* Sed ita intentis servis, ut læta annuncient, pater aliud spectabat, ut illis nunciantibus corporalem filii sanitatem, ipse & filium, & servos ad perpetuam animæ perduceret salutem; cujus ut occasionem præberet,

Interrogat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Audita filii sanitate Regulus, non ita de ea exultat, ut miraculi obliviscatur; sed illico, immemor quasi filii, totus in expendendo prodigio est. Securus de sanitate filii, de suæ animæ suorumque valetudine satagit. Unde ait Carthusianus: *Idcirco forte hic horam quæsit, ut & alios præsertim domesticos solidaret in fide.* Vita Regii filii, cordi conjunctissimi pignoris, etsi non posset non esse optatissima, quidpiam tamen temporale erat; ut ergo cognosceret horam, in qua filius ex integro melius habere cœpit, eo vergebat, ut & ipse, & servi plene in fide confirmarentur, quam de Christi veri Messiae adventu, ejus potentia, ac divina virtute concipiebant, ac ita inter fideles ac Christianos credentes recenseri mererentur. Et ideo non tam ferebatur in studium temporalis vitæ dilectissimi filii, quam ad ea, quæ ad fidem & spiritualem vitam animæ tam propriæ, quam aliorum pertinebant.

bant. *Interrogabat ergo*, particula hæc illationis non frustra adjicitur, sed consequentiam denotat, ut ex collatione præcedentis temporis Regulus infallibiliter concluderet, hanc salutem Regii Principis non casu, aut mutatione naturali, sed virtute prolatorum eodem tempore verborum Christi evenisse. Adimplevit hic Christus, quod Matth. 8. v. 13. alias promisit Centurioni: *Vade, sicut credidisti, fiat tibi*, dum enim diceretur Regulo: *Vade, filius tuus vivit, credidit sermoni*, quod Christus absens solo verbo posset sanare filium, & in distans miraculum operari, & en eodem temporis puncto eodem modo sanitatem filii obtinuit, sicut credidit: *Sicut credidisti fiat tibi*, seu, ut glossatur Rabbanus: *Secundum mensuram fidei fiat tibi & ista gratia*. Nam, ut disserit Hagiographus Carmelitanus sæpe citatus in Matth. c. 15. v. 28. num. 152. scribens: *inter cæteras virtutes fides aptior sit ad impetrandum miraculum: per fidem enim obtinemus, quidquid a Deo petimus, & desideramus, ita ut nihil nobis sit impossibile dicente Domino: omnia possibilia sunt credenti*. Marc. 9. v. 22. Ut ut autem firmam fidem Regulus adhibuit sermoni Christi, adhuc *interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit*, in quem locum Divus Chrysostom. serm. 14. inquit: *Quod scire licet, discutere non licet, credere convenit, non convenit perscrutari*. Verum quoniam etiam dilecti Discipuli in prima Epist. c. 4. v. 1. monitum est: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint*, ut sermoni infallibili assensus fidei præbeatur, oportet prius scrutari: an hoc, vel illud sit evidenter a Deo revelatum, ad formandum prævium evidens judicium credibilitatis. Unde & ipse Christus, ut doctrinam suam redderet infallibiliter credibilem, ad evidentiam signorum, & miraculorum Auditores provocavit: *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, Joan. 10. v. 38. ita, ut signa, & miracula sint motiva non fidei, sed judicii credibilitatis, quibus in Ecclesia fieri visis moveantur fideles ad evidenter judicandum: Deum loqui per Ecclesiam, tanquam organum suum. Et sic Regulus laudabili-

ter inquisivit amplius ad evidentiam hujus miraculi cognoscendam. *Et dixerunt ei, quia heri hora septima reliquit eum febris, hora septima est a solis ortu, nam diem Hebræi in duodecim æquales horas, & noctem in totidem dividebant. Hora itaque septima erat prima hora post meridiem, in qua alias ægroti incipiunt pejus habere, quia sole declinante incipit virtus ægroti deficere; hinc patuit, quod hæc curatio non fuerit naturalis, sed miraculosa, qua Christus etiam documentum nobis præbere voluit, quod ipse solus, ubi natura deficit, sanare, & adjuvare possit; ut discamus etiam deficiente natura de eo bene sperare. Nam ut hic discurrit purpuratus Dalmata: Divini est adjutorii, ut cæpto labori Agonis victoria salusque succedat. A fervis horam sanitatis pater diligenter addiscit, & illam conferens cum hora, qua Christus sanitatem appromissit: Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: filius tuus vivit, & ex utriusque combinatione colligit virtutem divinam, & christianis imbutus est virtutibus? unde ait Baeza noster in hunc locum: Itaque ut justitiam obtineas, præmittendum tibi studium est inquirendi alios, eorum discutienda, examinanda, conferenda sunt placita: discitur enim justitia, non nascitur. Gillibertus vero Abbas eruditissimus serm. 7. in Cantica expendens illa sponsæ verba: Paululum cum pertransissem eos, inveni, quem diligit anima mea, hæc advertit: Quod pertransimus, intelligimus, illud discutere, & quasi disquirere & penetrare: nec inutilis hæc pertransitio; paululum enim cum pertransisset, invenit dilectum. Videtis fratres, quid proficiat consultatio custodum? Devotam, sed vagam animam ad inventionem dilecti perducit. Utilis quidem consultatio, & frequenter, quod non confert eorum, qui consuluntur eruditio, consulentis meretur humilitas. Notatur autem hic hora septima, qua reliquit eum febris, per hunc enim numerum existimat Doctor Angelicus significari dona septem Spiritus Sancti, per quæ fit in nobis omnis salus ac remissio peccatorum. Deinde eodem Authore per horam septimam significatur tempus*

pus quieti conveniens, siquidem Dominus septimo die requievit ab opere universo, quod patrarat; maxime enim ad vitam spiritualem, & salutem conducit quies a negotiis mundanis. *Hæc dixit dominus Deus, si quiescat is salvi eritis.* Isaïæ c. 30. v. 15. Richardus a S. Victore in eundem sensum part. 2. super cantica c. 10. sic disserit: Anima quæ Deum quærit, hunc quærere debet in quiete mentis, *vacare enim debet, & quiescere ab occupatione, & inquietatione rerum terrenarum.* Nisi enim ab exteriorum cura, & amore quieverit, Deum quærere non potest, nec invenire meretur. Contulit itaque in summa animi quiete verbum Christi cum facto miraculo, & continuo credidit ipse, fastigium fidei attingens, prout enim notavit Beda: primo credidit *accedendo*, secundo credidit *sermonem*, quem dixit Jesus, tertio credidit *videndo effectum*. Et sic habemus initium, progressum, & culmen seu fastigium fidei in Regulo, dum credidit simpliciter Jesum esse Messiam, qui posset salvare, & hinc accessit, qui vellet salvare, & hinc credidit sermoni, qui sanaturus esset, & tanquam Deus sola voluntate operaturus etiam absens, ut in nullis adversis hoc pacto nostra fides vacillet, si consideremus potentem, volentem, & certo facturum; potentem ob omnipotentiam, volentem ob misericordiam, certo facturum ob fidelitatem in promissis. Hæc enim motiva per fidem cognita certam fidem nostram reddere debent in omnibus sinisterioribus eventibus. Sic credens Regulus functus est officio boni Patrisfamilias, dum verbo, & exemplo suo alios domesticos sibi subiectos ad eandem veram fidem provocavit, & perduxit: *Credidit ipse, & domus ejus tota.* Cognovit prius vere filium sanitati restitutum; quid tum? an reversus est ad Jesum cum leproso alienigena gratias ei pro beneficio redditurus? imo perrexerat domum; an ex domo literas Christo gratiarum actorias per nuncios, munerave transmittit? nihil horum. Ergo nullas reddidit gratias? imo maximas. Quas? audi: *Et credidit ipse, & domus ejus tota.* O præclarum munus! quando nihil Deo

gratius offerri potest, quam conversio propria & aliorum. O utinam hæc gratiarum actio ubique locorum invalesceret: *Nihil enim Deo* (S. P. Præsulis Mediolanensis super Psal. 43. verba recito) *& Angelis gratius animæ conversione.* Hic etiam observandum: quantum homines mundani decipiantur in suis rerum judiciis. Quis enim non credidisset: videndo Reguli filium ad extrema deductum, patrem mœrore oppressum, de filii sanitate prope desperantem spectatis remediis naturalibus, male agi cum filio & parente? interim hoc existimatum infortunium magnam attulit toti domui felicitatem, cujus occasione pater & filius cum tota domo sanam simul fidem obtinuit. Infirmatur filius usque ad mortem divino consilio, ut occasio potioris salutis daretur universæ familiæ. Sic nimirum Deus sæpe temporalia mala permittit, ut majora bona spiritualia accumulet. Audiamus Angelicum i. p. q. 2. art. 3. ad 1. ita differentem: *Deus, cum sit summe bonus, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi esset adeo omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Hoc ergo ad infinitam Dei bonitatem pertinet, ut esse permittat mala, ut ex eis eliciat bona. *Credidit ipse, & domus ejus tota, nescivit sola esse ejus fides, sed adeo fecunda evasit, ut de illius exemplo universi etiam famuli Christo renascerentur; hoc officium clarissimum Christiani Principis insigne, si de ejus cura famuli Christum quærant, nam, ut ait S. Thomas expendens illud Ecclesiastici 10. v. 2. Secundum judicem populi, sic & minister ejus, ita scribit: Secundum conditionem Dominorum sive bonam, sive malam servi disponuntur.* De Cornelio Centurione Romano dicitur Actorum 10. v. 2. *Vir Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua.* Ex quo D. Chrysostr. hom. 23. sic universos monet Magnates: *Audite omnes, qui Regibus assistitis. Pius inquit, erat, ac timens Deum. Et quod majus, talis erat cum omni domo sua. Ita erat huic rei intentus, ut non solum sua bene constitueret, sed etiam in ministris istud faceret.*

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

A N T I L O G I A I.

*V*enit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Locus hic Gentium erat, ut habetur Matthæi 4. v. 15. *Galilæa gentium*, & Isaïæ c. 9. v. 1. Christus igitur per signa, & miracula primum se manifestavit inter Gentiles, quam inter Judæos, cum tamen divinus Magister suis Discipulis inhibuerit Matth. 10. v. 5. *In vias gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Et in actis Apostolorum Paulus & Barnabas alloquentes Judæos c. 13. v. 46. dixerunt: *Vobis oportebat primum loqui verba Dei, sed quoniam repellitis, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Si ergo oportebat doctrinam Christi prius Judæis annunciare, quam gentibus, cur non etiam prius signis, & miraculis confirmare voluit apud Judæos, quam apud gentes? maxime cum Christus ipse profiteatur Matthæi c. 15. v. 24. *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Et licet Dominus tanquam supremus legislator nulli legi adstrictus fuerit, tamen ut ex quadam congruentia conatus est legibus divinis se accommodare, ut constat ex vita ejus. Respondeo, Christus prohibuit suis discipulis, ne in viam gentium abirent prædicandi gratia, & cum intentione docendi gentiles præ Judæis, & instruendi in doctrina Christi, non tamen ratione itineris quasi casu, & per accidens eorum loca ne transirent, sicut hic Christus ex patria Nazareth descendens necesse habuit Samariam, & Canam Galilææ itineris causa pertransire; nec hac lege inhibitum fuit vera fide gentes imbuere, & in ea miraculis confirmare, qui veræ fidei agnitione, & amore excitati ultro ad ipsos Apostolos venirent, & recipi peterent, ut patet ex exemplo mulieris Samaritanæ, Chananææ, Centurionis, leprosi, Samaritani, imo & ipsiusmet Reguli de quo apud interpretes controvertitur, an Gentilis, an

Judæus fuisset, ut paulo post videbimus; consequenter Christus hic nihil contra suum Discipulis datum præceptum egisse videtur.

A N T I L O G I A II.

Hic cum audisset, quia Jesus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum. Joann. c. 4. v. 47. Ex versu 43. colligitur, quod Christus itinere duorum dierum ex Regione Samariæ venerit in Canam Galilææ: Post duos autem exiit inde, & abiit in Galilæam. Quomodo igitur vera poterat esse illa fama, qua dicebatur Jesus advenire a Judæa in Galilæam, præcipue cum in eodem cap. 4. v. 3. & 4. prævidictum fuerit: *Jesus reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam, oportebat eum transire per Samariam?* Respond. Textum scripturæ ea potius nominare loca, quæ se habuerunt per modum termini longioris commorationis, qualia erant Judæa & Galilæa ex quo primos Discipulos suos congregavit, non vero quæ solum per modum intermedii se habebant, hæc enim non pariter in considerationem veniunt. In morali sensu ostenderunt Cananæi gentiles majorem æstimationem Christi, quam Judæi, hi enim tantum attenderunt locis, per quæ Christus transivisset, ut inde aliquid pro vituperio ejus adinvenirent, & sic Samaritanum compellare non dubitarunt, vel solum ex eo, quod Samariam transivisset; Cananæi vero ejus adventum ex Judæa prædicaverunt, ad quam primario missus fuit tanquam verus Messias, & in qua natus domicilium constantius fixit, hoc enim (ut nomen Juda a laude sonat) in majorem commendationem Christi conversantis cum hominibus cedebat.

A N T I L O G I A III.

Dixit ergo Jesus ad eum: nisi signa, & prodigia videritis, non creditis. Joan. 4. v. 48. Hæc verba objurgationis causa a Christo prolata fuisse, omnes sentiunt interpretes, cum tamen nemo obligari videatur ad perfecte credendum sine prævisis signis, dicitur enim Joann. cap. 15. v. 24. *Si opera non fecissem*

cissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Quomodo ergo Regulus reprehensione dignus fit, dum ad credendum miracula expetit? Respond. cum aliqui existiment (ut Magister Historiæ Ecclesiasticæ, Albertus Magnus, D. Thomas, B. Bonaventura, Toletus, Franciscus Lucas, Cajetanus) Regulum hunc ex natione Judæorum fuisse, merito ad significandam Judæorum specialem duritiam ad credendum, Christus eadem hic verba eidem objicit, quæ universaliter genti Judæorum oggessit, Matth. 12. v. 39. *Generatio mala, & adultera signum quærit.* Erant enim ita obstinati in sua perfidia, ut ipsa signa Christi calumniarentur, & potius dæmonis, quam Dei virtuti adscriberent, & quia indigni erant pluribus signis, quia visis tot antecedentibus, & miraculis ac prædictionibus divinis de Christo venturo Messia in antiquo testamento adhuc Deum verum agnoscere noluerunt, sed omnia hæc signa tanquam maleficia, præstigias, ope dæmonis factas explodebant, & sic indignos se reddiderunt, ut in gratiam eorum plura miracula fierent. Accedit quod Judæi tunc censerentur inter fideles, gentiles vero inter infideles. Conveniebat ergo Judæis credere sine visis signis, non item gentilibus, juxta illud S. Pauli 1. ad Corinth. 14. v. 22. *Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus, prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus.* Quia Judæi aliunde sciverunt scripturam, & prophetias de adventu Messiae sui tot alias confirmatam miraculis in Christo impleri, & tamen prophetiis, ac scripturæ fidem non adhibuerunt, consequenter superfluum visum est, Christi doctrinam novis signis, & miraculis confirmare, ut in simili dixit Dominus Luc. 16. v. 31. *Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent, quia quem scriptura non convincit, nec miracula emollient, & multa signa Dei vidit Pharaon, multa Christi prodigia ostensa sunt Phariseis, quin a persequendo horum mirabilium patratore desisterent.* Et si fierent sæpius miracula ad confirmandam eandem veritatem doctrinæ in Ecclesia,

prioribus miraculis fieret injuria, quasi non fatis comprobassent veritatem divinam, nisi adjicerentur majora, & nova subsequa, ac ita miracula addere nihil aliud esset, quam in dubium revocare priorem fidem. Denique reprehendit Judæos & Regulum, frequentius petentes miracula, quia sic fidei suæ meritum imminuebat, & ideo dixit: *Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis*, ubi e contra commendabat fidem illorum, qui sine visis signis crediderunt, quando Thomæ dixit: *Quia vidisti me Thoma credidisti: beati, qui non viderunt, & crediderunt*. Hinc inquit S. August. l. 1. retractationum C. 13. *Nec miracula ista* (intellige secundum frequentiam, ut olim) *in nostra tempora durare permissa sunt, ne anima semper visibilia quæreret, & ut eorum consuetudine frigeret genus humanum, quorum novitate flagravit. Verum est quidem: non enim nunc usque, cum manus imponitur baptizatis, sic accipiunt Spiritum Sanctum, ut loquantur linguis omnium gentium, aut nunc usque ad umbram transeuntium prædicatorum Christi sanantur infirmi, & si quæ talia tunc facta sunt, quæ postea cessasse manifestum est. Sed non sic accipiendum est, quod dixi, ut nunc in Christi nomine fieri miracula nulla credantur.* Hæc Sanctus Augustinus. Quod si sentiamus cum Origene, D. Hieronymo, D. Anselmo, Lyrano, Titelmanno, aut aliis Regulum hunc gentilem fuisse, reprehensione dignus fuit, quia hic Regulus aliunde scire poterat illud primum miraculum a Christo editum in Cana tempore nuptiarum, & cum esset in Capharnaum tam bene ac Nazaræi illius notitiam habere poterat Luc. 4. v. 23. *Quanta audivimus facta in Capharnaum.* Hæc itaque omnia prævie cognoscens adhuc cum dubia fide, & infirma accessit Christum, dubitans de virtute divina, an possit sanare absentem? an resuscitare mortuum? & sic præsumebat, quod virtus Domini tantum præsentibus terminaretur. Et quamvis Dominus haberet sermonem cum Regulo solo, pluraliter tamen loquitur: *Nisi videritis, non creditis*, omnes Cananæos, & Capharnaitas simul reprehendens, utpote de languore in fide ex omnibus

bus gentilibus minus excusabiles, in quorum gratiam Christus prima, præcipua, & complura miracula fecit, ut eo citius ad veram fidem adducerentur.

A N T I L O G I A IV.

Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis. Cur Regulus signa exposcens hic redarguitur, cum tamen Abraham Genes. 15. v. 8. & Gedeon Judic. 6. v. 17. & Ezechias 4. Reg. c. 19. v. 29. signum expectantes non item redarguantur? Respondeo: Quia Regulus requirebat signa ex infirma fide, quam habuit. Abraham autem, & Gedeon, & Ezechias ex firma spe, quam de promissis Dei concepit, ut magis in ea firmaretur, & solatium inde caperet, ut SS. PP. notant cum D. August. 1. 16. de civit. Dei c. 29. & de Abrahamo expresse dicitur: *Credidit Deo, & reputatum est ei ad justitiam.* Gen. 15. v. 6. Et de Gedeone censet Origenes, Abulensis, Isidorus, Lyranus, Arias, Cajetanus, Gedeonem signa petiisse non ex infidelitate, sed ex magna in Deum fiducia, ad suorum quoque commilitonum ad se undique confluentium fidem, & spem erigendam. S. Thom. tamen 2. 2. q. 97. art. 2. ad 3. docet: *Gedeon vere ex debilitate fidei signum petiisse videtur, & ideo a peccato non excusatur.* Sicut ibidem dicit: *Sicut & Zacharias peccavit dicens Lucæ primo ad Angelum: Unde hoc sciam? Unde & propter hanc incredulitatem punitus fuit.* Quare idem subjungit ibidem: *Sciendum tamen, quod dupliciter aliquis signum petit a Deo: Uno modo ad explorandam divinam potestatem, aut veritatem dicti ejus. Et hoc de se pertinet ad Dei tentationem. Alio modo ad hoc, quod instruat, quid sit circa aliquod factum placitum Deo.* Et sic Regulus petens signum a Christo reprehensibilis est inventus, tanquam tentator Dei, qui per hoc signum explorare voluit ejus divinam potestatem & veritatem dictorum, ut ait S. August. tract. 16. his verbis: *Arguit hominem Christus in fide tepidum, aut omnino nullius fidei, sed tentare cupientem de sanitate filii sui, qualis esset Christus, & quis esset, & quantum posset.* Abraham ergo aut Gedeon, & Ezechias petiverunt

signum, ut explorent, quid sit in aliquo facto placitum Deo, sic enim dicit Abraham v. g. *Domine Deus, unde scire possum, quod possessurus sim eam?* Nempe terram promissam. Et Gedeon de victoria promissa v. 36. & 37. dicit ad Deum: *Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, ponam hoc vellus lance in area, si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.*

A N T I L O G I A V.

Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis, cur hic Regulus signa petens a Christo reprehenditur, cum Isai. 7. v. 12. & 13. Rex Achaz potius reprehensibilis factus sit ex eo, quod non peteret a Deo signum: *Non petam, & non tentabo Dominum. Et dixit: Audite ergo domus David: Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? &c.* Respondeo cum S. Thom. supra citato loco, quod Deus volebat dare signum Regi Achaz non pro ipso solum, sed pro totius populi instructione, & ideo reprehenditur, quasi impeditor communis boni & salutis, dum signum petere nolebat. Nec petendo tentasset Deum, tum quia ex mandato Dei petiisset, tum quia hoc pertinebat ad utilitatem communem. Deinde, ut observat Hugo Cardinalis, Achaz hoc non ex humilitate dixit, sed potius ex superbia, timuit enim, ne Dominus in signo dato glorificaretur, & ita idola sua vilescerent. Unde non credidit verbis Prophetæ, sed impius potius Assyrios evocavit in auxilium suum contra expressam Dei inhibitionem, ac in ruinam suam. Unde alia translatio ab eodem Hugone recitata ita habet: *Et non exaltabo Dominum, quasi diceret: Nolo petere, ne in signo dato exaltetur Deus.* Addit Tirinus in suo commentario ad locum hunc Isaia: *Fide opus est, sine hac non capietis, quod hominibus impossibile est, Deo sit facillimum, sed credere noluit impius Achaz, unde & Assyrios evocavit in auxilium suum contra expressam Dei inhibitionem, ac proinde in ruinam suam, Deus tamen ut magis eum*

roboraret, & ad sibi fidendum exstimularet, probationem illi offert per quale velit signum seu miraculum. Et venienti petere, idque ex hypocrisi, ultro obtrudit signum. Achaz igitur non petivit signa, quia credere noluit, quod hominibus impossibile est, Deo est facillimum, & ideo etiam oblatum signum renuit a Deo acceptare. Regulus petiit signum, quia minus firmiter credidit, quod absentem posset sanare, & ideo uterque ob defectum fidei merito reprehenditur, sive peteret, sive non peteret, posterior tamen priore meretur amplius reprehendi: Achaz quidem tum quia non petiit, & ultro oblatum recusavit, tum quia etiam promisso signo incredulus permanfit; Regulus vero dum signum petiit, & a Christo promissum accepit: *Vade, filius tuus vivit*, verba fide firma suscepit, & in hac cum tota domo sua constans permanfit.

A N T I L O G I A VI.

Dominus invitatur a Regulo, ut tendat in domum suam: *Domine, descende, priusquam moriatur filius meus*, nec tamen impetrat, ut in domum suam descenderet, sicut alias impetravit Matth. 9. v. 18. & 19. *Princeps unus qui accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.* Cur in Principe impletur illud promissum Matth. 7. v. 7. *Petite, & dabitur vobis, quærite & invenietis*, non item in præsentem Regulo? Sic respondeatur: Quia Princeps simul illud adimplevit: Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Matth. 21. v. 22. non item Regulus, Prior enim accessit cum magna fide, ait enim Jairus (quod nomen erat Principis) *Domine filia mea modo defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet*, ex quo ostenditur quod æque crediderit infirmam puellam, ac mortuam, posse priori sanitati ac vitæ restitui, quod non videtur fidei infirmæ Reguli convenire, quia hoc posterius vix credidit, dum operose institit rogando: *Descende, NB. priusquam moriatur filius meus.* Imo pro beneficio tanto con-

consequendo Princeps Archi-Synagogus ille solam expetiit manuum impositionem: *Impone manum tuam super eam, & vivet*, vel ut habetur Marc. 5. v. 23. *imponere manum super eam, ut salva sit & vivat.* Nam ut discurret in hunc textum S. Chrysológus ferm. 33. *Credidit ergo Deo, quia eadem manu, qua creatam senserat filiam, recreari, & reduci posse ad vitam noverat. Veni, & impone manum, ut qui sponte posuit ad creandum, ad reparandum iterum exoratus imponat.* Verum huic responso opponitur sententia Euthymii, & Theophylacti ac communis recentiorum cum S. Chrysof. hom. 32. censens Archi-Synagogum debiliore fidei, quam Regulum, imo vix aliquid divini in Christo una cum sua exteriori cæremonialia adoratione agnovisse, quia non credidit sine præsentia manuum impositione Christum posse aliquem infirmum sanare, minus a mortuis suscitare, & ideo petit ab eo Christus Marci 5. v. 36. *Noli timere, tantummodo crede*, quam frustra protulisset, si prius in fide tam perfectus fuisset. Aliter ergo existimo difficultati cum Paschasio respondendum: Etsi Regulus, & Jairus imperfectæ ambo fidei, meriti haud fuerint, ut petitis quidpiam deferret cœlestis Archiater, Jairi tamen defectum dissimulat, non item Reguli signum petentis, ibi enim mox intervenit eximia illa fides Hæmorrhoiis mulieris, seu fluxum sanguinis patientis, cui ut actutum succurreret, reprehensione aliqua Jairi moram injicere noluit, sed defectum potius alterius fidei dissimulat propter perfectionem fidei alterius præsentis. Siquidem Deus sæpe in gratiam unius perfecti dissimulat multorum imperfectorum defectus, quin reprehendat, aut pro debito mox plectat. Deinde merito Archi-Synagogum non reprehendit, sicut Regulum, quem ille in multis aliis virtutibus superabat. Jairus enim vero cum majori reverentia ac humilitate accessit Christum: *Accessit, & adorabat eum.* Matth. 9. v. 18. *Procidit ad pedes ejus.* Marc. 5. v. 22. *Cecidit ad pedes ejus,* Luc. 8. v. 41. Deinde ferventior usus est oratione, nam ut dicitur Marc. 5. v. 23. *Deprecabatur eum.*

eum multum, quæ apud Regulum non reperiuntur, qui ut notat S. Bonaventura pure credebatur eum posse infirmos sanare, non mortuos suscitare, unde urget: *Domine descende, priusquam moriatur filius meus.* Jairus vero credidit, quod æque posset utrumque, *Domine filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & vivet.* Ergo licet in utroque fuerit aliquis defectus fidei, non fuit eodem modo culpabilis, & reprehensibilis, præterea Regulus Princeps sæcularis, Jairus Princeps Synagogæ ac Sacerdos, si alterutra publice reprehendenda dignitas, maluit Christus id exequi potius in priore, & dissimulare in posteriore.

A N T I L O G I A VII.

Deprecatur Regulus Jesum pro sanitate filii sui, petendo, ut descendat, priusquam moriatur filius, & dum sanitatem impetrat, non item obtinet, ut ascendat ad domum suam. Rogat Centurio Matth. 8. v. 6. pro puero paralytico simul rogando: ut non descendat ad domum suam: *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, & non tantum sanitatem impetrat, sed Deus insuper adventum suum appromittit; Ego veniam, & curabo eum,* Matth. 8. v. 7. Cur Deus, qui dat omnibus affluenter, Jacob. 1. v. 5. *& qui potens est omnia facere abundanter, quam petimus aut intelligimus.* Uni plus offert, quam petatur, alteri petitioni minus defert, quam desideretur?

Resp. primo: Utrique Christus plura beneficia conferre voluit, quam expetiverint. Centurio enim tantum rogabat pro uno verbo, *tantum dic verbo, & sanabitur puer meus,* Jesus non modo verbum, sed se totum offert, & adventum suum ad domum Centurionis. Regulus petit, ut descendat, & cum adventu suo in domum filii adferat sanitatem, sed (ut expendit hic Abbas peracuti ingenii Chremensis Collat. 13. de potestate Christi c. 16.) plus quam petatur præstat: *Plus enim præstat Christus, dum absque cunctatione, & dilatione eodem momento filio sanitatem confert.* Videtur quidem negare descen-

sum,

sum, sed plus eo ipso præstat, dum celerius quam requirebatur, filium in instanti sanitati restituit. Respondeo secundo: Christus nec Reguli, nec Centurionis petitis in hoc quidquam detulit, ut descenderet in domum, sed pure ait: *Vade, & sicut credidisti fiat tibi, & sanatus est puer in illa hora.* Si quidem Deus nostras orationes multoties non exaudit ex integro, ut solum quod nobis necessarium aut utilius esse cognoverit, concedat. Christus ipse promisit Centurioni suum adventum: *Ego veniam, & curabo eum,* sed hoc non erat necessarium, quia Centurio aliunde probavit fidem suam tam perfectam, ut crederet non opus esse hoc descensu, sed posse Christum absentem uno verbo morbos curare. *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.* Regulus petit, ut Jesus descenderet ad domum suam, priusquam moriatur filius, & hoc non erat utile, quia valuisset ad confirmandum Regulum in sua infirma fide, qua credidit Christum absentem vix curare posse; ergo Christus in neutrius descendit domum, sive ut promissis, sive ut petitis satisfaceret, quia neutrum fuit necessarium, & alterutrum simul potuisset fieri perniciosum.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

In illud Joann. 4. v. 47. *Incipiebat mori.*

Variae Crises morborum animæ proponuntur, & discutiuntur, spiritualiter infirmis fatales.

Inter nobilissima alia æque ac rarissima artis medendi studia, inter principaliora recensendum est, Crises morborum discernere, ex certis quibusdam indiciis, seu pugnas, vires inter naturales ac morbi malignitatem de eventuro ægrorum statu vel in bonum, vel in malum posse augurari, sententiam ferre. Tales Galenos in hoc versatissimos crediderim adstitisse Evangelici Reguli filio, sed qui
ex

ex omnibus signis impendens Regio Principi conjecturarent fatale periculum, & de vita ipsius clamarent, & hoc pacto patrem ad certiores accersendum Hippocratem compellerent: *Incipiebat enim mori.* Oculorum acies fracta, inquietabant illi, arteriarum pulsus interruptus, aut prope nullus, frequentata anhelituum deliquia, aliave haud vana prognostica fatorum evulgant instans imperium. Actum prope de eo est: *incipiebat enim mori.* Quod in corporis male affecti languoribus vitam, aut mortem corruptibilis carnis concernentis evenire consuevit, id ipsum congrua ratione, ac cum proportionem ægrotantis animæ ad vitam aut mortem immortalem applicari suo modo posse non inconveniens æstimaverim. Nam & huic suæ sunt crises, fundati in solidissimis verbi divini, & sanctorum Patrum sententiis aphorismi. Et quia non pauci in animo suo conflictantur medullitus, concupiscentes tamen salutem suam in tuto locare, cupientes scire: an bona vel mala morte multandi? vel ad vitam, quæ vere vita est, resurrecturi sint vel non, complures vero sequestro omni iudiciorum divinorum timore vivant: cum ad solatium illorum, tum salutarem timorem hisce ingenerandum in animum induximus ejusmodi Crises morales in morbis spiritualibus observatu dignas adducere, ex quibus unusquisque nullo conjecturare valeat negotio, quam fiduciam concipere, aut quo timore percelli debeat. An ex morbo surrecturus ad vitam meliorem, an (superi avertant) morte irreparabili obiturus.

Crisis prima. Eaque mala est: remediis adhibitis nihil proficientibus. Demus infirmorum quempiam, in quo Antidota quævis quantumvis efficacissima, ac pretiosissima nullum non modo effectum bonum, sed & contrarium sortirentur, id finistrum profecto prognosticum foret: & Medicum ad crisin potius de morte instante ferendam induceret: *Solentia juvare* (docet Archi-Medicus Hippocrates l. 2. Aphorif.) *si suo tempore non juvant, signum mortis existunt.* Ex adverso vero, pharmacis effectum suum

suum fortientibus, in spem deveniunt infirmitatis paulo post infringendæ, & sanitatis pristinæ obtinendæ. Quod si itaque apud nos homines (innumeris prope in animo infirmitatibus, ac languoribus obnoxios) idipsum accidat, & spiritualia Alexipharmaca in salutem animæ operentur, nec proinde, ac in emortuo corpore inefficacia deprehendantur, prognosticum prope evidens est, ex quo omen futuræ sanitatis, ac vitæ indeficientis desumere possimus. Secus vero ubi quævis medicina, utut alias efficax, irrita fuerit, spes prope omnis vitæ ac salutis præcisa existimabitur. Distinctis Aphorismus hic hieroglyphicis, seu parabolis in testamento æque novo ac veteri demonstratus est. In illo per Isaiam vatem in parabola vineæ; eundem Dominus populo Israelitico proposuit, cap. 5. a v. 1. in hunc modum: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei*, id est: in monte excelso, & uberimo. *Et sepivit eam*, ne forte pateret incurfibus bestiarum: *Et lapides elegit ex illa* obstacula quævis amovendo, *Et plantavit eam electam* semine, & vitibus optimis ne degeneraret: *Et ædificavit turrinam in medio ejus*, in speculam custodibus illius, ac habitationem. *Et torcular exstruxit in ea*, ad exprimendos botros illius. Sic cum per omnia excoluisset, ac de necessariis adminiculis providisset, expectavit, *ut faceret uvas*, illa (proh, quæ indignitas! pro ordinariis his fructibus) *fecit labruscas*, amaros, & Sylvestres botros produxit. Hac improbitate commotus cœlestis Pater familias vel ad eam evulgandam, vel ad contestandam suam bonitatem ac clementiam, concilium coegit populi Israelitici, quatenus ipsi in causa tam evidente decernerent, vineamque illam suo decreto conficerent; ait enim illis: *Quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Ecquod vinitoris officium intermisi? quid in vinea excolenda neglexi? quid ei præstare debui, & non præstiti? Arguat me cœlum, quod illam operit, aer qui circumdat, imber quo conspersa est, omnis creatura alia, si meis muneribus defui; an forsan in hoc peccavi, quod ex-
spe-

spectavi uvas? hocine est culpa? hoc peccatum meum, scilicet longa expectatio fructuum, & nimia mea longanimitas? tandem & superis hanc indignitatem hisce fulminantibus manifestare decernit: *Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ; auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam: non putabitur, nec fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem.* Per hanc vineam Isaia ipso interprete designata est Synagoga Judæorum: *Vinea Domini exercituum domus Israel est*, ibidem v. 7. hanc sepe circumdedit, quando ei legem ac præcepta, perinde ac sepem, qua muniretur, & in officio, ac pietate contineretur, contulit. *Turrim ædificavit*, quando ei Doctores, ac Custodes præfecit. *Torcular erexit*, quando templum & altare, in quo victimarum sanguis exprimebatur, attribuit, &c. Ex hac vinea præstolabatur Deus, post tantos labores & gratias, uvas suaves, & stomacho gratas; sed reperit insipidas ac amaras, molestiam ac nauseam moventes; id est: expectabat a populo judaico dulce vinum virtutum, fidei, spei, ac bonorum operum, ipsi vero acetosas labruscas infidelitatis, ac amurcam scelerum progerminarunt. Eapropter abstulit sepem ejus, nudando eam lege ac protectione sua, ut vastaretur a Romanis, & transferretur ad gentes; mandavit nubibus, ne pluerent super eam, dene-gando ei cœlestem doctrinam: & ita deseruit, ut ultra nec restet, qui reseret, seu compe-scat luxuriantem ejus malitiam: nec cor suffodiat, ut compungatur: nec excolat ultra, sed finat vepribus ac spinis peccatorum, & infidelitatis totam oppleri ac suffocari. Siquidem tanto labore ac impendio ad frugem minime sese recepit, reprobata omnino est desertaque. Subruta turris videntium seu Prophetarum, sublatum sacrificium Sacerdotum, & Regnum: vites residuæ per orbem terrarum disjectæ, tandem in fine æternis flammis addicendæ. Hæc vinea subinde alium in locum inter gentes transplan-tata, & longe lateque per Christum, & per Apo-

stolos ejus diffusa, in qua ut idem Vates prædixit, cap. 26. a v. 1. *Ponetur in ea murus, & antemurale,* in qua torcular Christi crux est, ejus prælo premuntur Martyres, Virgines, omnesque Christi sequaces, indeque vinum gaudii exprimitur, ex qua lapides sustulit idololatriæ, ac infidelitatis tanquam veri divini cultus impedimenta. Verbo: Vineæ Domini omnes fideles sumus. Nos ab eo plantati in arbore crucis, nos irrigati sanguine unigeniti Filii ejus: nos gladio ancipiti verbi Dei toties putati, nos harpagine afflictionum identidem pastinati, nos luce fidei illustrati, calore charitatis succensi, plurimorum vigilum tutela muniti, ita: ut graviore cum pondere nobis exprobrari possit: *Quid debui facere vineæ meæ, & non feci? si in Tyro, & Sydone hæc facta fuissent, in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Matth. 11. v. 21. Si minimam gratiæ partem, quam vobis contuli, aliis dispensassem infidelibus, forte e brutis in Angelos paradisi evasisent. *Quid tibi, aut tibi, tibi tertio ultra facere debui?* si igitur nec fides nos movet ad quærendum unum Deum, nec passio Christi ad odium peccati; si nec divinorum verborum, gratiarum imber cordibus affusus ad ubertatem, nec correctiones seu pastinationes ad emendationem, si nec prædicatio dat compunctionem, nec sanctorum exempla dant stimulum ad imitationem; si nec infernus excitat ad timorem, nec paradysus inflammat ad sui amorem; si hæc omnia perverso usu, ac depravatæ voluntatis vitio irrita prorsus ac inutilia reddantur; cogitate quid vobis sperandum, vel potius timendum sit? Nam si illis exprobravit Dominus, quod minus efficacibus mediis abusi, quid nobis expectandum, qui ipso Mediatore & sanguine ejus abutimur; si in illos tantum fulmen vibratum, qui umbram gratiarum explodebant, quid nobis non timendum, qui ipsam veritatem charismatum Christi spernimus. Si illos anathemate & temporaneæ, & æternæ damnationis feriit, num nos indemnes finet? Major abusus gratiarum majorem deposcit acerbiter pœnarum. Et quo major est Dei benignitas

nitas in nos, hoc gravior futura est ultio, si hac benignitate, & gratiis ipsius abutamur. Eandem veritatem similitudine telluris illustravit Doctor gentium ad Hebr. 6. a v. 7. *Terra* (ait ille) *sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, a quibus colitur: accipit benedictionem a Deo. Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio in combustionem.* Per hoc terræ benedictæ, & reprobæ discrimen intelligere datur discrimen electorum ad vitam, & præscitorum ad mortem, eamque sempiternam? Quænam vero terra illa? Nisi cui dicitur Jerem. 22. v. 29. *Terra, terra, terra audi sermonem Domini.* Quis ros aut imber? nisi gratiarum coelestium influentiæ, de quibus sponsus cap. 5. v. 2. *Caput meum plenum est rore,* quæ sunt herbæ opportuniæ? præterquam illæ, de quibus in spiritu gloriatus est Isaac Gen. 27. v. 27. *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Qui tandem tribuli? Certe illi, de quibus sapiens Proverb. 24. v. 30. 31. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti. Et ecce totum repleverant urticae, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.* Si descendat par imber gratiarum in terram bonam, seu hominem bonæ voluntatis, & terra incipiat cooperari eidem, brevi fructus bonorum operum producet, & accipiet benedictionem a Deo. Maiores nempe gratias consolationum, influxibus amplioribus ditabitur, multiplici virtutum ac meritorum copia cumulabitur. Ex adverso descendat idem ros gratiæ, ac inspirationum divinarum in terram, seu hominem terrenum, improbum, qui nec quidquam cooperetur; sterilis persistet, vel telluris instar tanto crassiores cœlo vapores ac nebulas effundet, quanto nobiliores ab eo imbres, plusque foecunditatis accepit. Profecto maledicto proxima fit talis terra, *terra proferens spinas*, si apud terrigenam nihil proficiant sacræ adhortationes, si nec quidquam internæ allocutiones. Si sunt frustranea exempla sanctorum, piorumque una conversantium, si percussus gran-

dine tribulationum non sentit, nec evigilat, si in-
super medicamenta vertit in toxica, si proposito re-
demptionis nostræ pretio ad resipiscentiam per spem
ad pœnitentiam agendam, eo utatur per præsum-
ptionem ad liberius peccandum; actum est de illo
infirmo, & tanto certius periclitatur de salute,
quanto aptiora & opportuniora erant omnia, ut a
periculoso languore meliori vitæ redonaretur. Per-
belle autem, & apposite proposito meo in meta-
phora a medicina assumpta id ipsum nos edocent
tutelares illi meretrici Babylonicæ attributi genii.
Hi adhibitis omnibus mediis, cum operam se lu-
dere cernerent, ingeminiscere sunt coacti Jerem.
51. v. 9. *Curavimus Babylonem, & non est sanata,
derelinquamus eam.* Desperata est plaga ejus. Mich.
1. v. 9. adhibuimus omnia opera ac fomenta, ob-
servavimus radicatum ipsius malum in intimis fi-
bris, deprehendimus solita alias juvare, in ea ni-
hilum proficere: *Curavimus Babylonem, & non est
sanata, derelinquamus eam.* Quæ verba expendens
vetustissimus Origenes unicuique malevalentium
peccatori infusurra sequentia: *Vide o homo! (&
contremisce) ne quando Angelis præcipiat Deus, ut
ad languorem animæ tuæ medicaminum emplastra con-
ficient, si modo possis ab ægritudine sanari, & re-
spondeant Angeli, curavimus Babylonem, & non est
sanata.* Vide, ne tam altum infixum sit virus tuum,
ut nec sal coelestis sapientiæ, ac Propheticum illud
ad eluenda scelera destinatum Borith, nec minarum
ac judiciorum divinorum nitrum, nec supremi ci-
neres mortis, nec cætera ejusmodi tibi possint me-
deri, ad eluendas maculas alte nimis inhærentes.
Vide, ne proinde ac alter Iscarioth particeps mini-
steriorum Dei existens in malitia tua obfirmeris,
& omnem operam ipsius coelestis medici ludas. Vi-
de, & cave, ne quando mensuram scelerum impleas,
ne te deferat medicus, five Angelus Dei, five qui-
cunque hominum, cui credita est cura sermonum
ad salutis medicinam deferendam, si enim te dere-
liquerint, & dixerint: *Eamus unusquisque in ter-
ram suam, quoniam pervenit usque ad coelos iudicium*
ejus

ejus. Judicium inquam illud primum fidelium: *Quia venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem, erant enim eorum mala opera.* Joan. 3. v. 19. Etiam suis illuminationibus postquam hanc lucem coelestis doctrinae animis fidelium boni Angeli lucis altius imprimere conati sunt: *Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam;* & hæc abscessio eorum pro ulteriori cura tui, condemnatio tua subsequa est, ut irremediabilis infirmi, nolentisque curari. Cum autem te deseruerint, quid tibi aliud eventurum est, nisi quod solet his accidere, qui a medicis deserti, utentes voluntate, & propensione sua, in magis noxia semper, ac pejora demerguntur: *Quia hæc dicit Dominus: insanabilis fractura tua pessima; pessima plaga tua; Curationum utilitas non est tibi.* Jerem. 30. a v. 12. ideo prope insit tua condemnatio.

Crisis secunda. Eaque ex mente Proto-Medico-
rum pessima est, si patiens sanitati pristinae restitutus in eundem morbum, idque iterum iterumque reincidat; talis relapsus mortis æternæ fatale signum est. Ex Hippocrate est, quod sequitur: *Hermocrates decimo quarto die liberatur a febre, septimo decimo rursus febricitavit, vigesimo febris expers, quarto & vigesimo rediit, tandem septimo & vigesimo moritur.* Æqua ratione etiam in fatali periculo æternæ damnationis versantur, qui uno pluribusque morbis animæ confecti, proripiunt equidem sese, sed rursus perpetua quadam cadendi, surgendique commutatione relabuntur. Nullum (ait Cyprian. 1. de Spect.) *malum difficilius extinguitur, quam quod faciles reditus habet.* Redintegrata illius Paralytici ægitudine Dominus saluberrimo eum munivit consilio Joan. 5. v. 14. dicens: *Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Noli peccare post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam; sanari indignus est, qui semetipsum, postquam curatus est, vulnerat; mundari non meretur, qui se ipsum post gratiæ lavacrum sordidat; indulgentiæ thronum sibi præcludit, qui post veniam iterato præsumit offendere,

& benefacta maleficiis compensare. Quoniam autem hic Paralyticus peccatorem refert, jure quispiam sciscitari posset, quid gravius reformidare similis cadivus queat, quam ut annis triginta octo summis in doloribus decumbat, membris omnibus dissolutis, ac paralyfi obnoxius crucietur. Satis enim gravis est infirmitas, firmiter infirma, nec gravior, quam quæ omnibus est gravis membris. Sed unum deterius obvenire potest, nempe damnatio æterna; quasi diceret: (ait Labbatha in Job. de recidiv. *Noli amplius peccare, ne æterno damneris supplicio.*) Hujus enim signum est evidens in eadem peccata frequenter relabi. Idem Dominus ac Redemptor videns vacillantem illius juvenis animum, jam ad suave jugum Christi, jam ad mundi graviora plaustra propendentem, sine mora aut conditione de eo, illiusque imitatoribus absolute enuntiavit. *Luc. c. 9. v. 62. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei; id est: ut interpretatur magnus Gregor. hom. in Ezech. Qui per quemdam compunctionis vomerem, ad proferendos fructus, sui cordis aperit tellurem: & post exordia boni operis, ad mala revertitur, quæ reliquit; seu, qui post peractam suorum peccatorum poenitentiam, ad dimissa revertuntur peccata, apti esse nequeunt, & candidati regni cælorum. Nemo mittens manum suam, &c. Mutabilia & inconstantia ne utique quadrant pro firmamento; firmum ac stabile sit, necesse, quod ad perpetuas assumendum est mansiones. Adamantes, & uniones, non fragilis gleba, aut lutum adaptatur ad atria cælorum. Nemo mittens, &c. Qui ad excelsa enititur, ubi primum vertigine rotari occeperit, præcipitio sese obnoxium reddit; & qui in via hac titubat, continuis casuum periculis obnoxius facile tandem plene succumbit. Et si in via perfectionis ac iustitiæ non progredi, est regredi, quid relabi aliud, nisi penitus perire erit? *Nemo mittens, &c. Ex S. Joanne Archi-Notario divinorum id relatum habemus Joan. 18. v. 6. quod cohors militum ad Christum capiendumeducta, uno, alterove verbulo prostrata sit:**

Ut

Ut ergo dixit eis: Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Fructuose hic expendendum venit, quid sibi hic velit casus retrogradus, & supinus quid portendat? cur non in faciem antrorsum, sed retrorsum prolapsi sunt? primum quidem cogitari posset, quod hostiarum instar procubuerint veluti cultrum expectantes. Litari poterat integra iniqua cohors gravissimi intentati Deicidii rea, pro peccatis scelerati populi; sed non ideo divina Majestas placata fuisset, nobiliori, & innocentiori victima resarcienda erat amicitia. Victimæ istæ, quæ jacent, omnes maculosæ, arcendæ ab hac ara fospitatis humanæ. Ideo ut iniquitas, quæ latebat in pectore, & hostilitas, omnibus amplius innotesceret, resupinandi erant hostes. Vel potius eo consilio factum æstimo, ut ita prostrati oculos in cœlum refigerent, qui eosdem ad torturam deflexissent. O felices, si saperent, quibus cœlum in ipso casu datum est intueri! felices si astra, ignesque collucentes respicerent, quæ mortalium animos sceleris solent arguere, nescio, qua tacita eloquentia, utpote divinis laudibus destinata: verum illi ignorant, quid sit cœlum, aut si norunt, illo casu ab eo se avertunt potius, quam convertunt. Et oculos cœlo inassuetos sub pari casu, ejus intuitu potius affliguntur, quam recreantur. Forsitan rectius dici poterit, id evenisse ad ostendendum impudens os eorum. Erant enim ex iis, de quibus cecinit Psalter 72. v. 9. *Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transivit in terra.* Aut etiam ad ostentationem ignorantiae peccatoris, qui non videt quo, & quam graviter cadat. Ex Isaia colligo, id accidisse ex summa illorum cadentium infelicitate, & ad infelicissimum eorum casum demonstrandum, sic enim ille cap. 28. v. 13. *Vadant, & cadant retrorsum; & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.* Qui cadit resupinus, velut mortuus, aut interfectus ignavum in modum concidit. Qui cadit in faciem adminiculo manuum vulnera, & graviolem lapsum avertit, & cadit magis voluntarie, & ut facilius resurgere possit; & hic casus etiam

tiam justorum est, habitu ipso demissionem protestantes, aut *posituri in pulvere os suum, si forte sit spes.* Thren. 3. v. 29. Aut ostensuri, quod mutaverint gloriam suam in similitudinem veluti comedentis fœnum. Casus vero impiorum est resupinari, ubi nec videant quo sternantur, nec adminiculo uti possint, quo fulciantur aut retineantur. *Cadant retrorsum, & conterantur.* Quemadmodum itaque casus hic indicium est periculosi, gravis, & fatalis interitus, non secus relapsus in eadem peccata pro tali merito æstimandus usque ad extremum fatalis. Sat luculento testimonio confirmat Ecclesiasticus in hæc verba: *Et qui transgreditur a justitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.* c. 26. v. 27. Vir transfuga a justitiæ ac probitatis labaro, ad vitiorum latera, quo sæpius ita attentaverit, eo indignior venia divinæ justitiæ rhomphæam se perdentis citius provocabit. Adumbrasse id credo Dominum in uxore Loth. Gen. 19. v. 26. *Respiciensque uxor post se, versa est in statuam salis.* Nam quid quæso flagitii erat, quod mulier insolito timore perculsa, & rei novitate attonita, oculos ad fragorem, & contuendas urbium flammæ reflexerit? quis ad auditos post tergum insolitos strepitus, ad ejulatus ac lamenta idem difficulter factitet? Cur ergo tam stupenda metamorphosi conversa in statuam: seu ut sapiens loquitur Sapient. 10. v. 7. *Stans in figmentum salis.* Profecto hac imprimis de causa, ut universum genus humanum ex unius licentioris fœminæ casu sapere disceret, quanti periculi sit post desertam semel impiorum commercia, post perceptam criminum indulgentiam, post redintegratam cum Deo amicitiam, oblatam ultro gratiam perfide profligare, sepulta divino munere flagitia resuscitare, authoremque tantæ salutis recentibus laceßere injuriis. *Ad quid pertinet* (scribit magnum Africanum lumen l. 16. de civit. Dei c. 30.) *quod prohibiti sunt, qui liberantur ab Angelo, respicere? nisi quia non est animo redeundum ad veterem vitam, qua per gratiam regenerationis exuimur, si ultimum judicium evadere cogitamus.* Ea de causa mulierem ad fulminatas urbes

bes oculos retorquentem non in lapidem, aut metallum, non in bestiam, ut Nabuchodonosorem, sed in salem transformavit, ut eo pacto fidelibus exhiberetur quoddam condimentum, quo saperent, & ipsius ruina universorum fieret disciplina. *Statua salis facta est*, (subdit idem) *ut ipsius contemplatione, condientes homines cor habeant, nec sint fatui; non respiciant, ne malum exemplum dantes ipsi remaneant, & alios condiant.* Itaque statua illa instar speculi omnibus viventibus proposita fuit, præsertim poenitentibus, quod intueantur, & ex eo discant, cuius periculi sit, post tantam Domini obtentam misericordiam, & gratiam, a tanto periculo ereptionem, quo non urbium conflagrationi tantum, sed æternis flammis involvendi eramus, ipsius gehennæ incendio vindicavit, ac liberavit, eundem Dominum iterato laceßere, ac ad iracundiam respiciendo ad priora provocare. Nam si mulier morte temporali punita est, quod faciem ad ea, quæ semel deseruerat retorsit, quid expectandum peccatori toties recidivo? quid sui ad volutabrum criminum, seu cani ad vomitum frequenter revertenti? quid illi, qui decies, vigesies, & supra, sanguinem novi testamenti effusum in ablutionem peccatorum quasi ad pollutum in idem scelerum cœnum iterum profudit, eidem iterum collotenus immerfus? an non timendum, ne graviore fulmine feriatur, ne audiat: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei.* Hinc saluberrime Marianus Doctor ac Abbas cuivis fidelium aurem hisce vellicat serm. 54. in Cant. *Time cum arriserit gratia, time cum abierit, time cum denovo revertetur*, quasi diceret: O fidelis anima, quæ te in felicissimo divinæ gratiæ statu versari non vane confidis, & a morbis animæ tuæ liberata es, time, ne iterato reincidas; ne forte deterius tibi aliquid contingat.

Crisis tertia. Perditorum, infirmis fatalis est ex mente Medicorum, si tempus curationis evolutum sit, & neglectum. Inveniuntur nonnulli malehabentium, qui in antidotum ex pharmacopoliis ex-

quirere aut medicum consulere timent, & sic curam sui de die in diem differunt, sibi interim persuadentes morbum haud esse tam periculosum, & sic incrementum accipit infirmitas, donec fatalis evadat, & cogat neglectorem animam prope exhalare. Tunc primum ad medicum non tam itur, quam revolatur, tunc uno eodemque articulo temporis cuncta præstari, adhiberi, & fatiscentem viribus ægrum incolumitati, moribundum vitæ restituere deberent. Sed hoc tempore Schola Galeni non aptius præscribere suevit recipe, quam illud vulgatum: *Sero medicina paratur, cum mala per longas invaluerint moras. Jacta est alea, venit summa dies, & inevitabile fatum.* Nisi superi remoram fati injiciant, periodus ultima scribitur vitæ. *Medicare* (ait Hippocrates Aphorif. 4.) *in valde acutis, si materia urget, eadem die, tardare enim in talibus malum est exitiale.* Idem omnino evenit in multis aliis spirituali modo languentibus, abutuntur divinis miserationibus, cursum hunc, stationem, exilium Patriam ducunt, & poenitentiam de die in diem differunt, quoad lingua hæsitet quovis in verbo, quoad auris obsurdescat. quoad oculi frangantur, & sensus cæteri deficient, tunc primum perinde ac ad hodierni Reguli filium, quando incipiunt mori medicus spiritualis accersitur, tunc Apothecæ frequentantur, tunc de salute consulitur. Verum quid inde spei ac solatii? illud sane, ut quemadmodum in ægitudine corporis extrema aliqua quidem fomenta adhiberi possunt, nunquam, aut perraro constanti succedente valetudine; æqua ratione supra peccatorem talem poterit quidem crux festina formari, poterunt nonnulla piorum affectuum aut actuum malagmata adhiberi, verum salutem, & plenam convalescentiam ad vitam æternam nec ego, nec magnum Ecclesiæ lumen S. Augustinus simpliciter illis polliceri præsumit. *Qui positus* (ait ille 2. de poenitent. in fine) *in ultima necessitate ægitudinis suæ acceperit poenitentiam, & mox reconciliatus fuerit, & vadit, id est: exit de corpore, fateor vobis, non illi negamus, quod petit, sed non præsumo dicere, quod*

*quod bene hinc exit. Non præsumo, non polliceor, non dico, non nos fallo, non vos decipio, non vobis promitto. An securus hinc exeat, ego non sum securus, poenitentiam dare possum, securitatem non possum. Quid dico? attendite: nunquid liberabitur? non dico, sed nec liberaliter dico, subdit deinde hoc saluber-
rimum consilium: Vis te o frater omni dubio libera-
re, age poenitentiam, dum sanus es, dimitte incertum,
& tene certum. Poenitentia fera raro vera. Quem
fero scelerum poenitet, perraro serio poenitet. Nam
ut idem sanctus Doctor declarat: Poenitentia, quæ
ab infirmo petitur, infirma est, & timeo, ne cum mo-
riente, & ipsa moriatur. Qua enim ratione ad poe-
nitentiam tunc sese recipiet, sensibus prope desti-
tuta mens, vix, ac nec vix quidem consueta na-
turæ munia obire potens? quomodo in sua scelera
vehementi doloris sensu exardescet? quomodo pe-
nitus conscientiae latebras scrutabitur, ut omnes
fordes in aurem Sacerdotis exoneret? quomodo re-
liqua explebit, quæ tam acrem, & erectam men-
tem ad tam laboriosum opus suscipiendum requi-
runt? An libero, solutoque erit animo inter va-
gientium amicorum, prolium turbas, conjugis la-
menta, afflictæ familiæ luctus, inter proprios do-
lores corporis gravissimos, quid ferii cogitare, qui
ad ululatum canis, ad exiguos dentium dolores in-
capax redditur, ut unicam obstruatiorem difficulta-
tem literariam facile enodet, discutiat? An blan-
diente mundo, sensibus, vitæ prorogandæ spe de-
lusus, præ- & extendente poenitentiae tempus dæ-
mone, dissimulantibus præsens periculum medicis,
& meliora sperare jubentibus, necessariis in id u-
num incumbantibus, ut vanissima spe fallant, o-
mnibus morti propulsandæ intentis, solus ipse pia-
cularem ob scelera sua vitam agere decernet, & in
amaritudine animæ suæ peccata sua detestabitur?
Eheu! poenitentia hæc inconsulta est, infirma est,
& timeo, ne cum moriente, & ipsa moriatur. Per-
specta est historia energumeni illius Marci 9. a v. 16.
quem discipuli Domini omni licet adhibita diligen-
tia, omnique qua pollebant apud Deum virtute ex-
pel-*

pellere non valebant, ut patet ex parentis pro filio deprecantis testimonio v. 17. *Et dixi discipulis tuis, ut ejicerent illum, & non potuerunt.* Quo audito Dominus (cujus est nosse tempora & momenta) non frustra in documentum nostrum suscitatus est; v. 20. *Quantum temporis est, ex quo ei accidit?* hic interloquitur glossa: *Non quasi ignorans interrogavit, sed ut diuturnitas infirmitatis ostensa cautionem faciat, sed quam illam?* S. Augustinus cum aliis sanctis Ecclesiae magnis luminaribus censet infirmos a Christo sanatos, mortuosque resuscitados evidentissimum esse peccatoris symbolum; & quia inter unum, & alterum palpabilis reperitur disparitas, ita ad redonandum meliori vitae in uno magis, quam in altero efficacior exigitur virtus & potestas. Dominus itaque intelligens Apostolis pares tanto maligno profligando spiritui vires defuisse, apposite & sapienter interrogat: *Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit?* ut spiritus malus ingressus apprehenderit eum, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arefcit; ut ex Patris responso ab infantia contestantis mali originem induratio liquida evaderet, & difficilior sanandi modus. Quanto enim morborum malignitas magis inviscerata fuerit, tanto efficaciora exquirat remedia, ut tollatur. Hinc quod in corporalibus ægitudinibus evenire consuevit, id ipsum contingere in spiritualibus in comperto est, quæ ubi consuetudine callum obdixerunt, non nisi extraordinaria Dei virtute tolluntur, aut cum ipsa anima expelluntur. Quia ea consuetudinis est vis, ut transiens prope in naturam talem caducam, nec resurgere, nec respirare sinat, quoad omnipotentis dextera conteratur. *Hinc penitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est, &c.* Compertissimus nobis est fatalis impii Achan anathemate fatali percussi miserrimus eventus; tantum huic scelesto supremum Numen indignabatur, ut Josue exercituum duci intimare non dubitaverit, nullam Israeli concessurum palmam victoriæ, quamdiu is obrutus lapidibus non fuerit: *Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis,*

tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere. Josue 7. v. 13. Achan percepta hac Dei sui protestatione, & totius populi indignatione, & non paucorum cæde, tacitus sacrilegium dissimulat, nec scelus manifestat. Tandem missis jubente Domino ad investigandam transgressorem fortibus, & in caput Achan devolutis, urgetur, ut fateatur crimen suum, quod & præstitit, cum non exigua, eaque publica poenitentiae confessione a v. 20. Vere (ait) ego peccavi Domino Deo Israel, & sic feci: Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos sicclos argenti, regulamque auream, quinquaginta sicclorum, & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humis operui. Quibus omnibus dicto modo inventis, & igne absumptis, ipse quoque lapidum grandine obrutus est. Res hæc ut admiratione digna, sic & mysterio plena videtur: quod divina bonitas tam rigidam sese in eum exhibuerit. Anne possibile inter milites victores præter prædas, furta etiam sacrilega fieri? an ideo veniam non merentur, impuniti abire non sinuntur? An Achan crimen suum non palam confessus est? vere ego peccavi. Non mentior, in veritate dico, me violasse mandatum Numinis. Cur ergo tantopere in eum exardescit Numen? cur poenitentia ipsius, & confessio rejicitur? cur morti adjudicatur? deleatur ex te, qui contaminatus est hoc scelere. Quia conturbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Rupertus Abbas in paucis æstimatissimus causam adducit, quod ipsius exomologesis nimium tarda fuerit, nec tam spontanea confessio, quam coacta ad culpam jam aliunde vix non manifestam: Rupertus I. in Josu. c. 21. Non tamen ullam veniam mereri debuit (scribit ille) quia videlicet confessio nimis tarda, ante enim turbatus est Israel, antequam ille reatum suum agnovisset. Ante fors veridica Deo Authore prodidit personam; quam ipse proderet culpam. Deus, ut commissum fuit furtum, illico id, tacito rei nomine divulgavit: Peccavit Israel, & prævaricatus est pactum meum, tuleruntque de anathema-

te,

te, & furati sunt, atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. Et nihilominus ad hoc Achan velut innocens filet. Turbatur interim exercitus, Achan filet, & furtum abscondit. Jaciuntur sortes, Achan filet. Fit inquisitio exacta, diræ reo intentantur, Achan filet. Quando fors infausta supra ipsum cecidit, tum primum scrutinio divum detectus, & a Josue adjuratus, errorem suum agnovit, & confessus est: *Vere ego peccavi.* Sed venia indignus est habitus, qui confessionem *non nisi tarde fecit, & adactus, mereri veniam non debuit, quia confessio tarda fuit.* Ponderate hoc factum poenitentiae procrastinatores, qui exomologesim de mense in mensem, a festivitate in festivitatem, ab anno in annum, a lustro in aliud ad extremum usque agonem malefano transfertis consilio: Cavete, ne paribus vos, & salutem animæ vestræ fatalis fortis involvatis urnis. Cavete, ne tum primum adjurati per Deum quæstori sacro crimina vestra confiteamini. Cavete, ne cum hodierno Regulo tum demum ad Christum vos recipiatis, cum prope actum est; nam ut sanitas collata in extremis illius filio miraculosa extitit, ita non minus salus animæ in extremo collata prodigiosa, nec ista concursu ordinario obtinetur. Ut ad subitaneam, eamque instantaneam salutem corporis recuperandam requiritur efficacior concursus Dei, & naturæ indebitus, ita non minus ad resurgendum a peccatis in ultimo vitæ articulo extraordinaria ordinis supernaturalis divina gratia, & efficacissimum suo modo quoddam auxilium præveniens exigi, est indubitatum. Et hoc unde tu tibi impie polliceri audeas? An ex meritis tuis? quibus destitutus es. An ab Angelo Tutelari tuo, ut ipse exoret? quem nullis honorabas officiis, sed ejus potius custodia, & correptionibus abusus es, illuminationes pias, & inspirationes toties spreveristi? An ab ipso Deo, quem tuis exacerbare sceleribus usque ad hoc tempus non cessasti? At inquis, latroni hanc contulit gratiam, ut in extremis resipisceret; qui latronem exaudisti, mihi quoque spem dedisti. Non pauci etiam alii id obtinuerunt, & nonnulli

nulli etiam post mortem ad poenitentiam agendam resuscitati. O te fideratum! o amentem! quis te hanc dialecticam edocuit? suscitatus est unus aut alter ad vitam; ergo & ego. Unus in extremis poenituit; ergo & ego. Cur non ex opposito melius concludis: plerique, & prope omnes semel mortui, resuscitati non sunt, plerique & prope omnes, qui poenitentiam adusque ostia mortis protraxere, mala morte cum Achan, Antiocho, & aliis functi sunt; ergo & mihi, nisi in tempore me ad eam recipiam, idem timendum est. Qui vixit ut cygnus, is in morte occinit ut cygnus. Qui crocit ut corvus, in morte etiam suum *cras* ingeminare non ommittet. Latroni promissum est, non tibi, aut aliis: *Amen, Amen dico tibi*, Luc. 23. v. 43. sub tempus ipsius passionis, quo potentissime sanguis Christi operabatur: hodie, non omni deinceps tempore. Singulare hoc privilegium, & beneficium non est omnibus pervium, sed illi, in omnibus similibus concessum: in die gratiae, non quovis alio temporis spatio collatum. Quocirca si quis ejusmodi Crisi sese obnoxium sentiat, is sibi dum tempus curae est, quam primum consulat in corporalibus aegritudinibus habitis ejusmodi signis, prope actum est de vita, non item omnino in spiritualibus, nisi jam ad extrema deventum sit, & nulli poenitentis animi respirio mora amplius superfit. Etsi enim hactenus remedia omnia cassa, & irrita inventa sint, potuerunt etiamnum, si volueris, operari in te, & virtutem suam exercere. Si epilepsia hucusque laborasti, reincidendo in eadem peccata, adhuc divina adjutus gratia, ita resurgere potes, ut non recidas. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis 2. Corinth. 6. v. 2. ait Apostolus. Nunc, si serio convertimur, vivemus. Ergo dum adhuc tempus est, operemur bonum ad omnes; ergo quæramus gratiam ejus, dum inveniri potest, invocemus, dum prope est. Ergo quodcunque potest manus nostra, instanter operemur; ergo monito sapientis edocti: Non tardemus converti ad Dominum, nec differamus de die in diem, subito enim

enim veniet ira ejus. Et si una medicina inventa est inefficax, aliam adhibeamus, curam repeta-
mus, relapsum caveamus, & saltem in tempore
residuo quantocius sanctitate, & justitia Domino
Deo nostro servire non differamus. Fiat.

§. IV.

QUÆSTIO SCRIPTURISTICA.

Super illud Matth. cap. 22. v. 8. & 9.

*Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt,
sed qui invitati erant, non fuerunt digni: ite
ergo ad exitus viarum, & quoscunque inve-
neritis, vocate ad nuptias.*

Quæritur: *An aliqui ex Judæis, qui primi invitati sunt
ad nuptias Filii Dei, seu fidem & doctrinam Christi,
saltem in exitu viarum, seu fine sæculi cum aliis genti-
libus, & diversæ conditionis hominibus convertentur,
& ultimato nuptias discumbentium etiam implebunt?
& an major sit futurus numerus converforum Judæo-
rum, an gentilium?*

*Præmittendum: Ne prima fronte inepte, aut
violente super hunc textum præfens moveri videa-
tur quæstio scripturistica, suppono ex commenta-
riis scripturisticis eximii Sylveiræ sublimi montis
Carmeli Theologo, tom. 4. c. 44. Exposit. 4. per
primos invitatos nolentes venire intelligi Judæos;
per servos invitantes, Apostolos & viros Aposto-
licos; per convivium paratum, doctrinam Evan-
gelicam Christi; per vias, ut vult S. Hilarius, tem-
pus hujus Sæculi, per exitus viarum finem hujus
sæculi: Jubentur ergo ire ad exitus, quia omnibus
retroacta donantur. S. Chrysoft. hom. 41. Viæ sunt o-
mnes professiones hujus mundi, puta philosophicæ, mi-
liticæ, hujusmodi; dicit ergo: ite ad exitus viarum, ut
cujuslibet conditionis homines vocent ad fidem. Additur
servi vocaverunt omnes malos & bonos; malos, seu
prius vocationi resistentes, quales erant Judæi; bonos,
seu vocationi, & invitationi sine cunctatione obsequen-
tes. Et impletæ sunt nuptiæ discumbentium: Unde
Eccle-*

Ecclesia impleta est (verba sunt laudati interpretis) *numero gentium ac fidelium, quod in fine mundi per Prædicatores Evangelicos adimplebitur.* His præcognitis non erit difficile etiam colligere, quam apposite super hunc textum præsens Quæstio moveri valeat. Ad quam

Respondeo primo: Judæos in fine sæculi tum ex prædicatione Henoch & Eliæ, tum ex agnitis dispositionibus Antichristi multos cum aliis gentilibus, & diversæ conditionis hominibus convertendos, imo Martyrio pro Christo afficiendos, & sic ultimato nuptias discumbentium in cœlo impleturos. Ita cum D. Gregorio in c. 7. Cantic. Dionysius Carthusian. in Ezech. c. 12. Vener. Beda in c. 21. Luc. Barradius, & alii apud Viegam in c. 11. Apocalypf. copiose citati.

Probatur primo: Authoritate S. Scripturæ, & SS. PP. Joelis c. 3. v. 1. dicitur: *Ecce in diebus illis, & in tempore illo cum convertero captivitatem Juda, & Jerusalem,* (hoc est: ut glossatur Barradius, eo tempore, quo Elias veniet & Henoch, Judæi omnes Antichristum veluti Messiam suum sequentur, ex captivitate satanæ Judæos educam) *congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat.* Nempe in fine mundi, ubi imminebit dies judicii, Judæi convertentur. Iterum hoc exprimitur Daniel. 12. v. 1. his verbis: *Veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud, & in illo tempore salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro vitæ.* Clarius hoc explicant verba Malachiæ c. 4. v. 5. & 6. *Ecce mittam vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. Et convertet cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum.* Et de Henoch Ecclesiast. 44. v. 16. legitur: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam; eadem ratio etiam stabit pro Judæis, quæ pro gentibus, quia & illi indigebant prædicatione pœnitentiæ, & multo libentius Henoch impendet illis operam suam, tanquam posteris suis ab Antichristo seductis, & olim populo fi-*

deli. Hinc scripsit S. Gregor. hom. 12. in Ezech. *Enoch, & Elia prædicante multi ex eis, qui tunc ex Judæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem veritatis redeunt, sicut de eodem Elia dicitur: Elias veniet, & restituet omnia.* Hoc etiam prædixit Osea cap. 3. v. 4. *Dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim, subjungit v. 5. Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum, & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in novissimo dierum.* Ergo Judæi in novissimis diebus quærent Deum, & Messiam suum verum Dei, & Davidis filium.

Probatur secundo ex novo Testamento, & aliis SS. Patribus. S. Paulus ad Rom. c. 11. a v. 25. sic discurret: *Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret. Et sic omnis Israel salvus fieret.* Quem textum sic declarat S. Anselmus: *Terminus cæcitatis Israel erit, ubi plenaria multitudo ex omnibus hominibus ingressa fuerit, quia tunc Judæi, qui inventi fuerint, credent ad prædicationem Eliæ, & Enoch.* Unde etiam ipse Christus Matth. 17. v. 11. respondit discipulis: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia, hoc est, ut sentit Theophilactus: Restituet ad fidem omnes Judæos, quos persuasibiles invenerit.* S. Chrysost. hom. 58. in Matth. responsum Christi sic declarat: *id est, incredulitatem Judæorum, qui tunc erunt residui, ad fidem convertet.* Eadem mens est S. Ambrosii in Epist. 1. ad Corinth. ita scribentis: *Apparebunt in novissimo tempore Elias, & Enoch, quos reservat, ut filios Israel ab Anti-Christi seductione liberent.* Claudio ab Autoritate petitem argumentum, in similibus decisionibus potentissimum, & fere unicum, verbis magni illius inter Doctores Ecclesiæ Alpha Sancti Augustini de civitate Dei c. 29. supremum ita sentientis: *Per Eliam ultimo tempore ante judicium Judæos in Christum credituros esse, celeberrimum est.* Ergo.

Probatur tertio simul de martyrio tunc temporis multorum Judæorum. Et imprimis S. Gregorius illa canticorum verba c. 7. v. 1. *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* expendens, hanc glossam format: *Castra* (inquit) *in Sulamite*, id est, *Synagoga videbuntur*, quia pro fide, quam modo impugnant, tunc robuste contra infideles præliabuntur. Similiter Regii Prophetæ verba Psal. 58. v. 7. & v. 15. *Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem*, sic Barradius noster intelligit: *Convertentur sero Judæi ad vesperam mundi, conversi vero famem fidei, & sanctitatis patientur*, ut venatici quidam canes, famem quoque patientur convertendi *Ethnicos Anti-Christi sectatores ad Christum: & circuibunt civitatem Jerusalem, & alia oppida, & Christi fidem prædicabunt, & sanguine effuso, morteque fortiter tolerata testabuntur*. Efficacius hoc ostenditur ex Apocalypsis c. 7. ubi Joannes vidit ex omnibus tribubus Israel centum quadraginta quatuor millia signatorum (ponendo nempe juxta phrasim S. Scripturæ numerum certum pro incerto, ut sentit Andreas Cæsariensis, Cornelius, Panonius, de la Haye, & alii apud Sylveiram hic citati) & quidem hoc loco intelligi præcise Israelitas naturales, & non simul spirituales, apparet exinde, quia de filiis gentium dictis aliquando etiam in scriptura Israelitis, nempe mysticis, distincte agit prius dicendo, v. 5. *Centum quadraginta quatuor millia signati ex omni multitudine filiorum Israel*, postmodum subjungit v. 9. *Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus NB. gentibus, & NB. tribubus, & populis, & linguis, & quod per signatos intelligerentur Martyres*, patet ex v. 14. in quo dicit Joan. *Hi sunt, qui venerunt de magna tribulatione, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas, in sanguine Agni*. Et hunc locum de Martyribus accipiendum, qui propter specialem imitationem Passionis Christi in sanguine Agni se totos, id est: conscientias suas purificant, ac emundant non tantum quoad reatum culpæ, sed etiam poenæ, existimant S. Aug. ferm. 11. de Sanctis. S. Gregor. hom. 17. in

Ezech. & alii communiter SS. PP. & quidem de Martyribus tempore Anti-Christi, quia dicuntur venisse ex magna tribulatione, alludendo ad illud Christi de temporibus Anti-Christi, Matth. 24. v. 21. *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet.* Et quia hæc visio pertinet de his signatis ad sextum sigillum, quod agit de Anti-Christo, ut patet ex hoc toto, tum præcedente cap. 6. Apocalypseos, & fusius probant D. Hippolitus de Anti-Christo, D. Bernardinus Senensis, Cardinalis Hugo, Albertus Magnus, Pereira, Ribeira, Cornel. a Lapide, de la Haye. Ergo ex his recte colligitur: tempore Anti-Christi etiam de Israelitis proprie talibus futuros copiosos Martyres, qui Christi fidem secuti, tanquam imitatores Christi Passionis in sanguine hujus innocentis Agni dealbabunt stolas suas, & in hac nuptiali veste comparentes admittentur, ut & nuptias hujus Agni dicumbentes adimpleant.

Respondeo secundo ad alteram partem quæstionis de numero convertendorum: Numerum convertendorum, & salvandorum ex gentibus in fine mundi futurum tamen majorem, quam ex Israelitis. Probatur primo ex mox citato textu Apocalypseos c. 7. ubi de signo salutis insignitis Israelitis proprie talibus dicitur v. 4. *Audiui numerum signatorum centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel,* e contra de stantibus ante thronum Agni, & amictis stolis, & palmis instructis v. 9. *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, quem locum sic declarat Sylveira: Ut significetur, quod multo plures salvandi sint ex gentibus quam Judæis,* ita quæst. 10. N. 90. in hoc c. 7. & quæst. 17. N. 160. in idem caput. Nota: quod qui electi sunt ex Israelitis, habent numerum præfixum - At hæc turba magna ex gentibus, & populis tanta erat, quam nemo dinumerare posset; & unde tanta diversitas? illic numerus certus, & determinatus, hic vero nullus, ratio est, ut jam dixi, ut videatur, quam magna, & ampla sit hæc tur-

turba, quæ omnem numerum excedit, quam dinumerare nemo poterat. Ratio ulterior est: quia Judæi expectantes defacto Messiam, ubi notaverint Anti-Christum ex tribu sua natum (nempe ex tribu Dan, ex qua in Apocalypsi ideo nullus recensetur signatus, ut vult S. Irenæus l. 5. adversus hæreses. D. Hieronym. l. 1. contra Jovin. D. Hippolytus Martyr. de consummat. sæcul. D. August. q. 22. in Josue, & quam plurimi alii SS. Patres) & viderint hypocritam hunc versipellem sub velo magnæ sanctitatis plurima ficta edere miracula, pertinacius ejus erroribus adhærebunt tanquam contribulis sui, quam gentiles, maxime cum etiam hic & nunc facilius convertantur ad Christum gentiles, quam Judæi, propter minorem pertinaciam in suis erroribus, ergo. Probatur secundo: conversio, & salus Judæorum parum quid, & exiguum reputatur in scriptura respectu conversionis gentium. Sic Isaïæ 49. v. 6. legitur: *Parum est* (hebræa lectio habet: *leve est*, & Forerius legit: *vile, indecorum*) *ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fœces Israel convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ, & prius c.* 10. v. 22. ita habetur: *Si fuerit populus tuus Israel, quasi arena maris, reliquæ convertentur ex eo: consummatio abbreviata inundabit justitiam*, id est: paucissimi convertentur, quemadmodum interpretatur S. August. L. Quæstion. in Genes. quæst. 148. & consummatio abbreviata satis insinuat tempora Anti-Christi alludendo ad illa Christi verba Matthæi 24. v. 3. *Quod signum adventus tui, & consummationis sæculi, &c.* v. vero 22. *Et nisi abbreviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Deinde ad Enoch prædicationem præcipue gentes convertendas clare insinuat Ecclesiast. c. 44. v. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*, & apparet etiam nunc, quod longe plures de gentibus prædicationem Evangelii suscipiant, & convertantur quam Judæi, partim propter Judæorum pertinaciam, partim propter populi hujus specialem in se, & filios suos latam maledictionem,

partim propter singulare contra Christum, & Christianos a teneris conceptum, & enutritum odium. *Confirmatur* ex alia Christi parabola assymbola, Luc. 14. de cœna magna: quæ repræsentat iterum finem hujus sæculi, nam cœnæ celebrantur in fine dierum, & ex mente S. Gregor. hom. 36. significat dulcedinis æternæ satietatem. Ad hanc primo invitantur Judæi juxta communem mentem interpretum, & clara ipsiusmet Christi verba Matth. c. 10. v. 6. *Sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel*, deinde ex viis, & vicis advocantur gentes, quæ copiosæ comparuerunt, ita, ut impleretur domus, ibidem v. 23. Ita de ultimis vocatis sonant clara verba Christi, de primis vero vocatis v. 24. *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam*. Id est juxta glossam Lyrani: *Quia pauci comparative ad reliquos venient ad cœnam, sicut communi loquendi modo dicitur: nemo est in Ecclesia vel in foro, quando sunt ibi pauci, ergo erant in illa cœna invitati etiam Judæi nempe conversi, qui tandem vocationi obediverunt, sed pauci comparative ad reliquos invitatos de gentibus.*

Oppones contra primum Responsum primo. Nul-
lus Judæorum tempore Anti-Christi convertetur ad
fidem Christianam; ergo falsum est, quod conver-
tentur multi. Prob. Ant. 1. l. 14. de cœna magna,
quæ etiam juxta nos repræsentat finem hujus sæ-
culi, sicut primi invitati repræsentant Judæos, de
quibus dictum est: NB. *nemo virorum illorum, qui
vocati sunt &c.* ergo nemo Judæorum convertetur,
ut possit ad epulas nuptiales Christi admitti. Pro-
batur secundo idem Ant. Matth. c. 8. v. 11. & 12. de
hac conversione dicitur: *Multi ab oriente, & occi-
dente venient* (id est juxta Tirinum: ex omnibus
partibus terræ ad Ecclesiam accurrent magno nu-
mero gentiles) *& recumbent cum Abraham, & Isaac,
& Jacob in regno cælorum. Filii autem regni* (Ju-
dæos intelligit S. Hieronymus, Euthymius, Caje-
tanus, & alii cum ore aureo homil. 47. in Matth.)
ejicientur in tenebras exteriores. Ubi universaliter
ejiciendi Judæi prædicantur, ergo. Probatur idem
ter-

tertio. Illi convertentur ad fidem Christianam soli, quorum caput Christus futurus est, atqui Christus tantum erit caput gentium, ut habetur Psalm. 2. v. 8. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, &* Psalm 17. v. 44. *Constitues me in caput gentium*, nec ullibi prædictum legitur etiam Christum constitutum caput Israelitarum, aut Judæorum; imo potius Matth. 21. v. 42. ubi Christus se vocat lapidem, quem Judæi reprobarunt, qui factus est in caput anguli, seu fundamentalis Ecclesiæ suæ, ut communis est interpretatio, additur v. 43. & 44. *Ideo auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.* Quæ verba sic declarat S. Augustin. sermon. 234. de tempore: *Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur in primo adventu; super quem vero ceciderit in secundo adventu, conteret eum.* Quando in eum lapidem offenditur, humilis jacet; jacendo humilis quassat offendentem; veniendo excelsus conterit superbientem. Jam Judæi illa offensione quassati sunt, restat, ut ejus præclaro adventu etiam conterantur, ergo non erit caput Judæorum, a quibus regnum Dei plene auferetur, & quos tanquam lapis offensionis penitus in adventu suo altero conteret. Probatur 4. Luc. 18. v. 8. dicit Christus: *Verumtamen filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?* Quæ verba intelligunt interpretes de temporibus paulo ante adventum Christi secundum, quia in ipso die judicii per se nec erit amplius fides in beatis, nec in damnatis, quia nulli tunc erunt viatores, atqui hoc a Christo dictum est Judæis, ergo in Judæis non inveniet fidem, consequenter non amplectentur tunc Judæi veram fidem in Christum. Probatur 5. in textu pro conclusione ex Ecclesiastico adducto perhibetur Henoch poenitentiam prædicaturus solis gentibus, nulla facta mentione Israelitarum, sicut etiam ipsi Apostoli relictis Judæis solas gentes invitarunt ad nuptias filii Dei, in quibus sibi desponsaverat Ecclesiam, juxta illud in Actis Apostol. c. 13. v. 46. *Vobis oportebat primum*

loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Ergo.

Respond. N. A. ad probationem primam explico textum: Nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam, ly *Nemo* accipiendo tropologice, improprie, & pro paucis, C. sensum textus; accipiendo in sensu stricto, proprie tali, subd. nemo illorum virorum, qui tantum vocati sunt, & nunquam vocationi, & invitationi consenserunt, sed in suo proposito non veniendi obstinati permanserunt C. sensum textus, qui tandem, licet tardius, vocationi consenserunt, obstinationem deposuerunt N. sensum textus. Vide glossam Lyrani in fine responsi secundi supra citati, & quod phrasis sit usitata in scripturis similes terminos universales, v. g. *Nemo* improprie, & in sensu accommodo minus stricto accipere, patet ex aliis textibus scripturæ: sic Luc 4. v. 24. habetur: *Quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*, & tamen multos etiam Patria propria in honore habuit, sicut Nathan, & Gad suis temporibus honorati sunt in rege David. Isaias in multa æstimatione fuit apud Ezechiam; respondet Theophylactus, quia hoc rarum est, & S. Thom. ad c. 4. Joannis & ex Chrysostomo id ita declarat: *Dominus hic loquitur, prout in pluribus accidit*. Gen. 6. v. 12. dicitur: *Omnis caro corruerat viam suam*, & tamen Noe cum aliquot cognatis inventus est justus; sic ubi Jobi 14. v. 4. legitur: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine*. Addunt septuaginta cum S. August. *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram*. Et tamen aliqui in utero sanctificati sunt, ut Isaias. B. vero Virgo sine labe peccati concepta, & nata ab omni peccato semper immunis vixit. Et sic colligitur ex aliis textibus, quod Israelitæ sint etiam ad illam cœnam venturi, sed pauci respective, quia pauciores quam gentiles, qui ex vicis, & plateis tanquam debiles, claudi, &c. vocati copiosiores vocationi consentient, & convertentur.

Ad

Ad 2. D. A. Universaliter Judæi ejiciendi prædicuntur, qui pure existimant se esse filios regni, quibus debetur æterna hæreditas, eo quod ex Abraham, Isaac, Jacob originem ducant C. A. universaliter Judæi ejiciendi prædicuntur, qui simul in Christum credendo cohæredes Christi fiunt N. A. & Conf. Ita declarat textum hunc Euthymius: Nempe filios regni dici Judæos, tanquam existimantes se esse ejus filios ex eo, quod essent semen Abraham; his dicit Christus: ii autem, qui se existimant esse filios regni, id est: cum Abraham, Isaac, & Jacob regni participes futuros, ejicientur in tenebras exteriores, ita Euthym.

Ad 3. C. M. N. min. propter *ly tantum*, quia dicitur caput gentium præcislive, non exclusive, nam etiam dicitur caput Israelitarum, ut testatur Oseas c. i. v. ult. *Et congregabuntur filii Judæ, & filii Israel pariter: & ponent sibi caput unum, & ascendent de terra, quia magnus dies Jezrahel.* Audiamus declarationem Eximii Cornelii a Lap. *Congregabuntur filii Judæ, & filii Israel pariter*, puta, tum Judæi & Israelitæ, qui convertentur ad Christum, ait S. Hieronymus, Albertus, Vatabl. Arias, & a Castro. tum Judæ & Israel secundum spiritum, puta gentiles, qui familiæ Judæ, & Israelitis accensebuntur, in eamque transibunt imitando Abraham fidem in Christum, itaque erunt ejus filii adoptivi. *Et ponent sibi caput unum*, puta Christum Ducem, & Doctorem, ejusque Vicarium Romanum Pontificem. *Et ascendent de terra.* Vocatur hic transitus ab infidelitate, gentilismo, & judaismo ad fidem, & Ecclesiam ascensus; tum, quia fuit e tenebris, & carcere in lucem, & civitatem, puta in Ecclesiam sublimem, & in admirabile lumen Dei, ut ait S. Petrus. *Quia magnus dies Jezrahel.* Haymo magnum diem Jezrahel interpretatur totum tempus Christianismi, puta totum, quod fluxit a Christo, fluetque ad finem mundi; toto enim hoc tempore generatur, & propagatur Jezrahel, id est Ecclesia, sive populus Dei. Ita Cyrillus: *Magnus, ait, revera dies Christi, quo omnes vita functos excitabit,*

bit, & descendet quidem de cælo, sedebit autem super throno gloriæ suæ, & reddet unicuique juxta opera sua. Ergo colligitur ex his, quod Christus etiam fit futurus caput Judæorum. Quod si dicas: Ibi per Israel non intelligi filios Israel secundum carnem, sed secundum spiritum, juxta glossam aliorum sanctorum Patrum; ergo nihil ex hoc textu probari pro conclusione præsentem. Resp. D. A. non intelligi per ly *Israel* filios secundum carnem, & tamen per ly *Juda* saltem intelligi Judæos C. sensum textus; nec per ly *Juda* intelligi Judæos N. sensum textus, & Conf. sic habet textus: *Congregabuntur filii NB. Juda, & filii Israel pariter*, ubi aperte distinguuntur Israelitæ (qui in scriptura sæpius omnino spiritualiter accipiuntur) a Judæis de quibus potius verba in propria significatione accipiuntur, & sic interpositio dictionis nos non urget. Ad adjunctum textum ex sancto Matthæo, & additam declarationem S. August. dico: quod ille loquatur de incredulis Judæis, quibus factus est Christus lapis offensionis, & Petra scandali, ut dicitur Isaïæ c. 8. v. 14. quem locum dum citat S. Paulus ad Roman. 9. v. 33. subjungit, *ecce pono in Sion lapidem offensionis, & Petram scandali, & NB. omnis, qui credit in eum, non confundetur*. Cæterum etiam in hoc ipso textu ex Matth. citato: *Christus vocatur lapis factus in caput anguli*, rationem dat hic Barrius: quia quemadmodum lapis angularis duos connectit parietes, sic Christus duos populos Judaicum, & Ethnicum in se fideque sua conjunget, juxta illud S. Pauli ad Ephes. 2. v. 14. *Qui fecit utraque unum, & medium parietem macerice solvens inimicitias in carne sua*, id est: (do verba interpretis Corneli a Lapide) utrumque populum Judaicum, & gentilem conciliavit, & univit in sua Ecclesia. Ita Hieronym. Nota: non dicit utrumque in masculino, sed *utraque* in neutro, quia ut patet ex sequentibus respicit ad metaphoram domus, vel urbis & reipublicæ, ac politiæ. Quasi diceret: duo sunt symbolici parietes, Judæi scilicet, & gentes, olim muro distincti, quos Christus muro, qui me-

dius

dius erat, disiecto, conjunxit in unam domum, scilicet Ecclesiam.

Ad 4. explico textum in Maj. & hoc dixit Christus interrogative, volens significare raritatem recte credentium C. M. dixit assertive, volens significare plenum defectum recte credentium N. M. C. Min. N. Conf. Audiatur glossa S. Cyrilli apud Corde-
derium hic citati: *Dominus subdit: Verumtamen filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra? per formulam interrogationis raritatem insinuans; solet enim in rebus rarioribus interrogatione uti, hac ratione declarans, paucos tunc fidem servaturos.* Sic dixit Abraham ad Dominum Genes. 18. v. 23. *Nunquid perdes justum cum impio?* innuens, quod rarius id contingat, & tamen multos Deus in ipsa hac ignea pluvia innocentes, præsertim parvulos, simul perdidit propter peccata suorum parentum. Et Matth. 7. v. 16. *Nunquid colligunt de spinis uvas?* Et tamen collegit S. Francisca Romana, ut habetur in vita, de virgultis botrum inter rigores brumæ. Joan. 1. v. 46. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* id est, non frequentius; sed dices: Matth. c. 21. v. 19. Christus maledixit infructiferæ ficulneæ dicendo: *Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, & arefacta est continuo ficulnea,* ubi communiter interpretes cum S. August. serm. 44. de verbis Domin. D. Hieron. in c. 21. Matth. D. Thom. Anselm. S. Gregor. l. 8. Epistolar. Epist. 45. per ficulneam intelligunt synagogam, cujus fructus, seu salutem præcipue Deus esuriit, sed cum nihil obtinere posset, punivit eam Deus ariditate, everfione templi, reipublicæ, cessatione legis, sacrificiorum, & rituum, idque in æternum; ergo propter hanc maledictionem nunquam a Judæis speranda est vera conversio ad salutem. Resp. C. A. D. Conf. ergo a Judæis pertinaciter ritibus antiquæ legis, seu Synagogæ suæ adherentibus nunquam speranda est vera conversio C. Conf. Novam legem relicta Synagoga amplectentibus, & Christo tanquam vero Messiaæ adherentibus N. Conf. Hæc maledictio solum convenit Synagogæ (ut observat hic Barradius noster) quoad
ritus

ritus, cæremonias, & sacrificia, ita ut lex vetus hoc pacto penitus arefacta ita sit, ut nullum fructum in sempiternum illius observatio possit producere. Præterea arefacta est Judæorum respublica, & regnum Judaicum, nullumque fructum jam pariet, quia nullo unquam tempore instaurabitur, poterit tamen fructum ferre per transplantationem in Ecclesiam Christi, arborem illam vivam omnis boni feracissimam.

Ad 5. D. A. dicitur prædicaturus poenitentiam tantum gentibus, id est: suæ genti, & posteris cognatis, seu ejusdem gentis C. A. tantum gentibus, id est: solis gentibus N. A. & Conf. Nam omnes in fine sæculi erunt ejusdem gentis, sive Judæi, sive Græci &c. quia apud Christum non datur distinctio personarum, & omnes erunt posterii Henoch cujuscunque sint nationis, quia ipse fuit Abavus Noe, a quo omnes posterii sunt mortales, non secus ac ab Adamo descendentes. Cæterum apud eundem Ecclesiasticum c. 48. v. 10. vicissim de Elia legitur: *Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor Patris ad filium, & NB. restituere tribus Jacob.* Vide hunc textum ex Malach. c. 4. v. 5. & 6. supra adductum, in quem S. Hieronym. Remig. Rupert. Lyran. apud Tirin. ita glossatur: *Elias conciliabit, id est: convertet, seu efficiet sua prædicatione, ut Judæi primorum Patriarcharum filii idem circa personam Messiae, aliaque fidei mysteria sentiant, quod senserunt ipsi Patriarchæ, & ita cor Patriarcharum ante ab incredulis filiis aversum, ac abalienatum ad eosdem jam credentes, & Christo servientes convertet, ut illos pro legitimis, & charissimis filiis suis agnoscant.* Si opponas. Iste textus non loquitur de Elia secundum carnem, sed secundum spiritum, ut habetur Matth. 17. a v. 10. & Marc. 9. a v. 10. quia Christus eum applicat Joanni Baptistæ dicens v. 12. *Elias jam venit, & non cognoverunt eum,* & v. 13. *Tunc intellexerunt discipuli quia de Joanne Baptista dixisset eis;* Ergo. Resp. N. A. Nam Christus expresse hic Matth. c. 17. v. 11. Cum interrogarent discipuli ob dictum textum Malachiæ.

Quid

Quid ergo scribæ dicunt, quod Eliam oporteat primum venire? respondit: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia; dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum.* Ubi duos Eliæ adventus distinguit: unum venturum, qui est Elias secundum carnem in altero adventu. Unum qui jam venit, & hic est secundum spiritum Joannes Baptista Præcursor primi adventus Christi, de quo dicitur Luc. I. v. 17. *Ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ.* Sic Elias secundum carnem præcedet secundum adventum Christi, ut ideo addat Malachias juxta versionem Arabicam, & versionem septuaginta. *Elias Thesbytes, & Ecclesiasticus Eliam, qui cælum continuit, & clausit annis tribus cum dimidio, qui ter dejecit ignem de cælo, qui mortuum resuscitavit filium viduæ Sareptanæ, qui curru igneorum equorum raptus est in paradisum, quæ omnia non Joanni, sed Eliæ secundum carnem conveniunt.* De hoc igitur Elia etiam dicit Christus: *Elias venturus est, & restituet omnia*, hoc est: omnes tribus Jacob, ut Ecclesiasticus dicit, reducet ad pristinam & sinceram fidem, quod Joannes solum in spiritu Eliæ inchoative fecit prædicando poenitentiam, & demonstrando adventum Messiae, hoc Elias hic plene perficiet. Ita fere Tirinus vocans hanc doctrinam communem Patrum sententiam, & Ecclesiæ traditionem.

Replicabis, Henoch & Elias convertent omnes Judæos ad Christum; ergo non tantum multos. Probatur A. primo ad Rom. II. v. 26. dicit Apostolus: Sic omnis Israel salvus fiet; ergo. Probatur secundo de Elia supra dictum est: Elias venturus est, & NB. restituet omnia, id est: ut interpretatur S. Chrysost. Incrudulitatem Judæorum, qui tunc erunt residui, ad fidem convertet; ergo. Probatur tertio. Osee I. v. ultimo dicitur, quod & filii Judæ, hoc est: filii secundum carnem Judæ, & filii Israel, id est: filii Jacob secundum spiritum congregabuntur pariter sub uno capite; & ipse Christus prædixit Joann. IO. v. 16. Fiet unum ovile, & unus Pastor; ergo.

Resp.

Resp. N. A. ad Probat. primam D. A. omnis Israel salvus fiet, idque ante diem judicii post infelicem interitum Anti-Christi C. A. tempore Anti-Christi, & quando prædicabit Elias & Henoch, N. A. & Conf. Henoch & Elias occidentur ab Anti-Christo, ut clare habetur in Apocalypf. c. II. v. 7. & tunc inhabitantes Jerosolymam gaudebunt de morte illorum, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos, ut habetur v. 10. consequenter non omnes libenter excipient eorum prædicationem, alias dolerent de eorum morte; post eorum vero in cælos ascensionem, & Anti-Christi lamentabilem interitum, ubi se viderint affecclæ Anti-Christi deceptos, omnes convertentur, ut dicitur v. 13. de superstitibus. *Reliqui in timorem missi sunt, & dederunt gloriam Deo cæli.* Ad secundam explico textum. Elias restituet omnia post suam miraculosam a mortuis resuscitationem, & miserum interitum Anti-Christi, quando amplius patebit deceptio Anti-Christi C. sensum textus. Restituet omnia per suam prædicationem subd. ly *omnia* accipiendo in sensu accommodo C. sensum textus, ly *omnia* accipiendo in sensu absoluto N. sensum textus. Restituet omnia, ut ait Theophylactus, id est, restituet ad fidem omnes hebræos, quos NB. persuasibiles inveniet; & S. August. l. 1. Evangel. quæstion. c. 12. inquit: quod dixit Dominus: *Elias restituet omnia, id est: vel eos, quos persecutio Anti-Christi perturbaverit, vel ut ipse restituat moriendo quæ debet.* Qui textus innuunt per prædicationem Eliæ omnia restituenda in sensu pure accommodo, alias nemo adhæreret Anti-Christo; post mortem vero, non tam prædicatione Eliæ, quam miraculis & exemplo etiam restituentur omnia, & in unum ovile congregabuntur in sensu absoluto. Ad tertiam explico hos textus: congregabuntur sub uno capite, & fiet unum ovile post interitum Anti-Christi C. sens. textus: Ante hunc interitum, & tempore prædicationis Henoch, & Eliæ N. sensum textus, & Conf.

Oppones contra secundum responsum primo. Si tempore Anti-Christi non fuerint omnes Judæi con-
versi

versi ad Christum, saltem ex iis convertentur plures, quam ex gentilibus, & sic plures salvi fient; ergo. Probatur A. primo: illos necesse est in majore numero converti, & salvari propter quos peculiariter ex præcepto Patris æterni missus est Messias, sed hi sunt Judæi, nam Christus ipse fatetur Matth. c. 15. v. 24. *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierant domus Israel.* Et prius Matth. 10. v. 5. & 6. prohibet Christus discipulis: *In viam gentium ne abieritis, & in civitates samaritanorum ne intraveritis; sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel;* ergo. Probatur secundo. Luc. 2. ubi Messias prædicatur: *Lumen ad revelationem gentium*, simul etiam a Simeone celebratur: *quia factus est gloria plebis Israel*, nempe specialiter ex genere Israel multos ad gloriam cœlestem evehendo, ut glossatur Titus Bostrenus, atqui exigua hæc esset gloria, si plures de Israel perirent, quam de hoc lumine illustrati gentiles; ergo. Probatur tertio. Si major convertendorum, & salvandorum gentilium esset numerus, ille erueretur ex illa visione Apocalyptica cap. 7. *Turbæ magnæ, quam nemo dinumerare poterat*, atqui hoc dici nequit; ergo. Probatur min. Illa visio turbæ magnæ terminabatur ad vestitos candidis, & albis stolis, & sic non notat Martyres, alias stolæ dicerentur rubræ vel purpureæ; ergo. Probatur quarto. De temporibus Anti-Christi dicitur Oseæ i. v. 10. *Erit numerus filiorum Israel, quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur*, ubi Propheta loquitur de Israelitis tunc convertendis, atqui hoc non posset dici, si respective pauci Israelitæ converterentur; ergo.

Resp. N. A. ad probationem primam D. M. propter quos peculiariter vel per se, vel per alios erudiendos missus est Messias C. M. propter quos peculiariter tantum per se erudiendos missus est Messias. N. M. simil. D. min. & N. Conf. Juxta communem sententiam interpretum (ut hic loquitur Sylveira) erat omnino præceptum Patris æterni, ut Christus, quoad viveret, per se ipsum non nisi Judæos doceret, apud eos versaretur, miraculis inclaresceret, sed

sed præceptum hoc pure fuit temporaneum, ultra vitæ tempus se non exporrigens; nec erat ita limitatum, ut si etiam per accidens occasio quodpiam beneficium gentibus conferendi se offerret, vel ratione transitus per loca gentilium, vel audita miraculorum fama, ultro ad Christum accurrentium non liceret etiam gentes convertere. Cæterum ascensurus ad Patrem in coelum Christus, elapso hoc tempore durantis Paterni præcepti, diserte Apostolis mandavit: Matth. 28. ut docerent omnes gentes, irent in mundum universum, & prædicarent Evangelium omni creaturæ, ut etiam Paulus & Barnabas Christi discipuli testati sunt Act. c. 13. v. 46. & 47. his verbis: *Ecce convertimur ad gentes; sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.* Ad secundam dico: hanc glossam Bostreni repugnare aliis textibus scripturæ in conclusione allatis, quibus paucitas salvandorum Judæorum exhibetur; ut dum fæcibus assimilantur, & reliquæ Israel appellantur. Cæterum Christus factus est gloriaplebis Israel propter illam gloriam, quam gens Israelitica consecuta est ex eo, quod ex stirpe hac carnem assumere dignatus sit, factus Israelitarum consanguineus secundum carnem, & in quantum ita factum, ut verificaretur illud Joann. 4. v. 22. *Salus ex Judæis est*, ita, ut etiam gentiles suam numerosiore salutem originaliter in acceptis referre debeant Salvatori ex Judæis nato. Ad tertiam C. M. etiam ex hoc textu, & pluribus aliis. N. min. ad probat. N. A. Vestis candida in scriptura etiam victoriæ signum est, ut habetur in eadem Apocalypsi c. 3. v. 5. *Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis*, adeoque etiam Martyres tali vestimento optime exornantur, & illis stolis, quas dealbaverunt in sanguine Agni, tanquam imitatores Agni occisi, seu passionis Christi, per sanguinis effusionem. Ad quartam D. M. loquitur de Israelitis secundum spiritum C. M. secundum carnem N. M. Ita textum explicat S. August. contra Faustum, Luc. 22. c. 89. ita disserens: *Evidenter apparet, quod per Prophetam dictum*

dictum est: Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, &c. non omnino de illo Israel esse dictum, qui est secundum carnem, sed de illo de quo Apostolus gentibus dicit: Vos ergo Abrahamæ jemen estis secundum promissionem hæredes. Nam alias Oseas contradixisset Isaïæ de veris Israelitis secundum carnem loquenti: Si fuerit populus tuus Israel quasi arena maris: reliquiae convertentur ex eo.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

Josaphat rex ab hoste pressus undique, in templo se in genua effundit, *cum ignoremur*, inquit, quid agere debeamus, *hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Quod rex, fecit & regulus, filius cum jam inciperet mori, ad Jesum clamabat orans: *Domine descende, priusquam moriatur filius meus.*

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: *Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc: Assimilatum est regnum cælorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, &c. desumptum est ex capite 18. Matth. a v. 23. usque ad 35. seu finem inclusive.* Docuit Christus pro priori Petrum, & Discipulos modum correctionis fraternæ, quam lenis ille esse debeat, & ad ignoscendum plus, quam puniendum proclivior, hoc quam sit æquum, & necessarium, præsentī confirmat parabola, Regis volentis ponere rationem cum servis suis; nam Palæstini in more repositum habuerunt, sicut & Syrii, dicta sua parabolis illustrare, ut hic notat D. Hieronym.

inquiens: *Palæstinorum Syriorumque secutus est morem, qui ad omnem sermonem parabolas jungunt, ut quod per simplex præceptum teneri ab Auditoribus non potest, per similitudinem, & exempla teneatur, atque cordibus infigatur.* Nec incongrue, nam ut ait S. August. Epist. 119. ad Januarium: *Plus movent figurate dicta, & accendunt amorem, quam si nuda & sine ullis Sacramentorum similitudinibus ponerentur. Cujus rei causam difficile est dicere; sed tamen ita se habet, ut aliquid per allegoricam significationem intimatum plus moveat, plus delectet, plus hortetur, quam si propriis verbis diceretur apertissime.* Hinc, ut Lactantius in Præfat. Institutionum: *Veritas licet possit sine eloquentia defendi, ut est a multis sæpe defensa, tamen claritate, ac sermonis nitore illustranda, & quodammodo differenda est, ut potentius in animos, & vi sua instructa, & luce orationis ornata influat.* Deinde Christus volens Petrum, & sequaces instruere in spiritu lenitatis, quem exhibere deberent in fraterna correctione, usus est parabola, quasi de alio loquens, ut, dum de alio judicium ferret, asperitatis se ipsum tacite simul condemnaret; & sic ut ait S. Augustin. hom. 21. *Ad secandum & sanandum vulnus cordis ejus, ferramentum fecit Deus de lingua ejus, sed velut prudens medicus tegebat, parabolico scilicet velamento; proponit autem parabola hæc primo severam austeritatem Dei, qua aliquando* jux-

juxta leges divinas exiget ab uno quoque rationes, nam decalogus est veluti rationarius libellus, qui debita nostra descripta contineat: quid debeamus Deo; nempe fidem, charitatem, spem, honorem sanctificationem, & glorificationem. Quid debeamus Ecclesiæ; in ea verbum Dei audire, Sacramenta profiteri, præcepta ejus custodire, actiones nostras instituere pro merito vitæ æternæ, gratias pro perceptis a Deo beneficiis in ea rependere. Quid debeamus proximo; parem amorem, quem nobis ipsis impendimus. Opera charitatis & misericordiæ exhibere, qualia sunt: pascere, potare, vestire, tristem consolari, infirmum visitare, mortuum sepelire, captivum redimere, non lædere, sed potius prodesse, inservire, auxiliari. Denique quid debeamus animabus nostris; nempe corporis mortificationem, spiritus renovationem, carnis continuam subjectionem. Proponit secundo hujus Regis immensam gratiam, & misericordiam, qua hunc ærumnosum servum ad pedes jacentem, & poenitentem erexit, & oranti omne debitum remisit; ut post considerationem Dei justitiæ, in exigendis ex æquo satisfactionibus pro contractis debitis, timorem Numinis concipientes, etiam in spem erigamur, de magna misericordia Dei, & promptitudine ad ignoscendum etiam grandibus debitis nostris, nam ut ait Goffredus illu-

minatissimus Abbas serm. 9. *Spem atque timorem dilectissimi ita alterum alteri necessarium esse cognoscimus, quod unum sine altero nunquam prodesse credamus. Timor utique sine spe est desperatio, & spes sine timore stulta præsumptio.* Proponit denique tertio modum, quo speratam hanc gratiam & misericordiam Dei certo consequi possimus; nempe si nos misericordes erga proximos exhibeamus, stat enim firmum promissum divinum ineffabile Matth. 5. v. 7. *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Præterea ex hac parabola addiscere licet modum: quomodo placandus sit Deus, quando exigit debita, & non fuerit unde solvamus, nempe humilitate, oratione, debiti agnitione, & confessione, ac ejus offensionis dolore. Deinde docet nos parabola, quomodo Rex æternus velit, ut hic & nunc agamus cum proximis, & quare nobis Deus facile remittat debita; nempe ut nos vicissim faciles simus in remittendis offensis; nostri miseretur, ut nos proximorum misereamur. Ad hæc docet futurum judicium, Deumque exacturum esse a nobis rationem eorum, quæ nobis bona concessit, quomodo impenderit. Diabolos futuros ministros Dei, quibus incumbet æterna ingratorum punitio; homini non sufficere fidem ad obtinendam veniam, & vitam æternam sine operibus. Plura documenta in decursu colligere licebit ex Commentario mox proponendo.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Ideo assimilatum Regnum Cælorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

Quæsierat in prioribus versibus Petrus: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittant ei? usque septies?* Dicit illi Jesus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies;* quem locum sic explicat oris aurei Præsul hom. 62. *Magnum quid se allaturum D. Petrus putavit: idcirco gloriabundus usque septies intulit; sed facilis, & misericors Dominus usque septuagies septies ait: qua quidem oratione nullum omnino numerum posuit, sed indefinite, continue, ac semper significavit.* Hoc ut hac parabola amplius persuaderet, causalem adjecit: *Ideo assimilatum est Regnum Cælorum homini Regi, &c.* qui dimisit servo suo tantum debitum, ut vires solvendi excederet, ut non haberet, unde redderet debitum, numerum septuagies septies adæquantem, seu infinitum, & continua solutione non exæquandum, quale debitum nos contrahimus per quamlibet offensam divinam tam alti ordinis, ut nulla nostra satisfactione adæquari valeat. Ubi e contra offensæ nobis a proximo illatæ, utut exiguæ, remissæ tanti valoris sunt, ut infinita illa debita expungere valeant.

Cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Non per alios, sed per semetipsum cœpit rationem ponere, Pastoris enim est per se agnoscere vultum gregis sui juxta illud Proverb. 27. v. 23. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera.* Nec sine mysterio dicitur: *Vultum pecoris, non quidem quod Pater unius tantum pecoris notitia contentus esse debeat, quod ita omnes subditos agnoscere teneatur, ut etiam, animos & actus singulorum contempletur.* Alias Prælati ac Superiores, & Pastores animarum, cum per se possint, & nihilominus alios ad visitandas oves sibi creditas delegant, & totum laborem ac pondus sui muneris in aliorum humeros transfundunt, Lyra-

no in expositione morali ad 2. Reg. c. 6. v. 7. similes videntur Sacerdoti Ozæ, qui arcam propriis humeris portandam boum tergis imposuit deferendam. Sic enim ait: *Per hoc significatur, quod Principes & Prælati proprios humeros debent submittere ad portandum onus sui officii, ne percutiantur a Domino, sicut Oza, qui ad deportationem Arcæ boum humeros applicavit. Cui similes sunt, qui regendas Ecclesias suas aliis tradunt etiam ignorantibus; & ipsi in aliis occupantur.* Non ita noster homo Rex, qui ipse fervos adiit, cum eis rationem posuit, non per alios ministros. Ex quo adhuc aliam observationem eruit subtilis interpres Carmelitanus in Commentario suo Evangelico exponens hunc textum, dum inquit: *Ponderandum: quod per se ipsum, & non per ministros computum init. Omne debitum ex sua pietate dimittere cogitabat, ministri autem clementiam nesciunt, sed totam rem ad ultimum quadrantem colligunt.* Siquidem ministri ut plurimum crudeliores Dominis suis. Quod confirmat Abbas Joachimus in c. 17. Joan. scribens, dum asserit: *Præses Pilatus conabatur eripere Christum, & miserebatur ejus, at ministri non solum occiderunt eum; sed etiam ut se ostenderent crudeliores, graviora illi tormenta sputis, & colaphis inferebant; ob hanc ministrorum severitatem, dum benefacere per se Deus assiolet, supplicia inferenda committit servis, per se ipsum igitur homo Rex rationes a servo exposcit, cui veniam, non pœnam pro debitis exhibere voluit, et si ingentibus; nam oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.* Oblatus est ei unus, seu ut habet Syriaca lectio: *Obtulerunt ei quendam debitorem, a quo oblatus est? aut qui obtulerunt? textus altum fileat, quanquam in particulari accusatorem hujus nominare necesse non sit, qui personam sustinuit peccatoris, quem omnes creaturæ etiam voce carentes accusant.* Oblatus est ei unus, tacetur nomen, officium, dignitas, Anonymus recensetur; erat enim peccator, hic observat D. Anton. Ulyssiponensis in fer. quinta post Dom. Passionis super illud Luc. 7. v. 37. *Ecce mulier, quæ erat in ci-*
vita-

vitae peccatrix, quod Magdalene nomen taceatur hanc assignans rationem: non ponitur hic nomen: quia peccatores, quamdiu sunt in peccato, de libro Domini sunt deleti. Sic de Divite Epulone Luc. 16. v. 19. ejus nomen supponitur. Post perpetratum crimen vocat Deus Adamum; non tamen nomine suo, non enim dixit: Ubi es Adam, sed tantum: Ubi es? Gen. 3. v. 9. ac si ille, qui omnibus nomina impo- fuerat, per peccatum nomine careret. Hunc tamen hominem magni fuisse nominis, colligit Origenes hic non immerito ex eo, quod hic homo primus trahatur ad supplicium, & putat per illum debere intelligi Prælatos aliis, quandoquidem Deo solenne est: judicium incipere a Sanctis suis, hoc est: a Prælati & Primoribus populi; juxta illud Ezech. 9. v. 6. a sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo a viris senioribus, qui erant ante faciem domus, & Sapient. 6. v. 6. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his, qui præsumunt, fiet. Conditio hujus tamen, qualiscunque nominis hominis fuit ex eo, quia oblatus est, non quod ipse venerit paratus ad rationem dandam in judicio, sed quod repente, & coacte, & prorsus ignorans ipse allatus est. Quid in homine pejus, quam quod ipse ex se totam judicii curam abjiciat? quam quod nesciat judicium, nisi ubi velit, nolit, coacte sistatur. Audiamus mentem S. Hypponenſium Præfulis ferm. 120. de tempore irremediabile (ait) periculum est, sic aliquem vitiis & cupiditatibus fræna laxare, ut se rationem Deo non meminerit redditurum: Puto quia magna sit jam peccati pœna, metum, ac memoriam futuri perdidisse judicii. Hic unus oblatus debebat Domino suo decem millia talenta. Unum talentum græcum valebat sexcentenos aureos, & sic decem millia talenta efficiunt sex milliones aureorum; sed quia Christus sermonem non habuit cum græcis, sed hebræis, videntur hic non attica, sed hebraica talenta intelligenda, quæ adhuc majorem summam efficiunt, nempe unum hebraicum talentum continebat duodecim millia aureorum, adeoque decem millia talenta auri efficiebant centum viginti milliones aureorum. Non simplex igitur

tur videtur hic servus fuisse, sed valde potens, & nobilis, cui Rex tantam summam auri concedidit sub ratiocinio, imo vel ex hoc ipso arguit Baëza noster in hunc textum: fuisse servum hunc aliquem ex Principibus populi, qui aliis præesset. Audiamus verba Authoris: *Notandum (inquit) quod hic Prælati dicatur, debere decem millia talenta; quod enim minimum forsitan apparet in Prælati erratum, id talentum est, hoc est maximum peccatum & gravissimum.* Origenes hom. 7. in Matth. ait: *Nihil modicum, sed omnia maxima, & pessima peccavit iste, qui oblatus est Regi. Quantum a denariis talentum distat, tantum distant a subditorum peccatis, quæ in Prælati apparent etiam minima.* Probat id exemplo Moyse cui Exodi 4. v. 24. *Cum esset in itinere in diversorio, occurrit Dominus, & voluit occidere eum.* Quale peccatum habuit Moyse, quod fieret tanti supplicii dignus? paulo prius colloquio Dei nobilitatus, populi sceptro insignitus, non videtur tam cito crimen aliquod magnum commisisse; sed respondet author quæst. veteris testam. apud D. August. q. 16. *Idcirco sic infestum Angelum in se vidit Moyse, & paratum ad vindictam, quia viri sublimis culpa grave peccatum est: quanto enim persona simplicior est, tanto magis leve delictum ejus, quod vero a summo viro, utpote a ductore populi fit, acerbissimum est peccatum.* Et hinc iudicium durissimum in his, qui præsent, fiet. Sap. 6. v. 6. Sed unde amabo durius, aut horribilius iudicium Præfulum, quam popularium? An quia peccata Principum majori examine discutientur? vel majori castigatione mulctabuntur? minime gentium, omnia enim peccata pari discussione proponuntur, & debita sub poena plectentur sine respectu personarum, quarum Deus acceptor non est. Unde ergo durius iudicium Prælatorum? ex eo, quod Principes & Prælati nullum aliud unquam subierint iudicium, sed soli iudicio divino primo & ultimo, reservari velint. Audiamus ingeniosum discursum nominatissimi Goffredi apud Tilmannum in allegoriis, ubi ita differit: *Judicant quotidie in Ecclesia Dei Prælati subditos: semel veniet Dominus iudica-*

dicare Prælatos. Quotidianum Monachis suis Abbates videntur exhibere iudicium. Sed nunquid melior est Abbatum conditio? qui videntur expectare novissimum? Et quam miseri sunt, qui gloriantur, quod videantur humanum evasisse, sed quam trepidi venient ad Divinum? quam terribile illud capitulum erit? Quam igitur felix qui non semel, nec tunc primum sese iudici sistit, sed frequenter intrat tribunal hominum sive Superiorum, sive Confessariorum, examen sustinet, sententiam subit, & poena afficitur, hic non habet, quod timeat in iudicio novissimo.

Matth. 18. v. 25. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum Dominus ejus venditari, Et uxorem ejus, Et filios, Et omnia, quæ habebat, Et reddi. Denotabat debitum contractum peccatum grave, pro quo homo omnis, imo universa creatura non habet unde iudici divino juxta æquitatem reddat. Potest quidem homo voluntate sua peccare, & debitum contrahere, non item viribus suis id reparare & satisfacere. Sicut in hominis potestate est, seipsum occidere; at solius virtutis divinæ sic occisum ad vitam revocare. Hinc dicit Hugo Victorinus de propriet. l. 4. c. 8. Homo fragilis est, ad peccatum pronus, ad resurgendum ineptus. Ad mentem etiam magni Aurelii serm. 30. de verb. Apost. asserentis: Idoneus homo ad casum, non est idoneus ad resurrectionem. Imo nec omnes creaturæ sunt idoneæ, ut sic lapsum omni suo adiutorio sublevare possint: Perditio tua ex te Israel; tantummodo in me auxilium tuum. Ut apertius loquamur, verbis de subtili schola seraphici Doctoris D. Bonaventuræ in 3. dist. 20. quæst. 3. utamur, ita sententiam suam declarat: Tam gravis est injuria, quæ ob ejus excellentissimam dignitatem Deo infertur; quod nulla pura creatura potest recompensare in æquali. Offerat se totam uxor, offerant se filii cum omnibus subjectis ad vilissimum quemcunque famulatum, tanquam mancipia ad nutum omnem Domini vendita, nulla pura creatura potest recompensare in æquali. Tanti ponderis est peccatum unicum grave. Tam gravis est injuria, quæ ob ejus excellentissimam dignita-

tem Deo infertur, ut Doctoris Angelici in libra ad infinitatem quandam ascendat nullo bono finito omnium creaturarum adæquandam; sic enim sentit in 3. parte de præfenti articulo 2. & 3. *Peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate Divinæ Majestatis: tanto enim offensa est gravior, quanto major est ille in quem delinquitur. Unde oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satisfaciens haberet efficaciam, utpote Dei, & hominis existens.* Igitur ad expungendum debitum unius peccati gravis conferant sua merita omnes homines justi, beati in cœlis, ipsa etiam omnium cœlestium gratiarum Thesauraria gratia plena Virgo beatissima: *Frater (vel Mater) non redimit, redimet homo.* Psal. 48. v. 8. hoc est: (ut locum hunc interpretatur D. Basilius) *non homo nudus, sed homo Deus Jesus Christus, quia nullus alius poterat condignum afferre pretium.* Adjiciant suum ingentis pretii cumulum benefactorum, omnes Angeli, & Archangeli, & his omnibus perfectiores creaturæ extrahantur ex statu possibilitatis in maximo numero grandioribus instructæ gratiis ad meritorie operandum, manebit adhuc verum: *Nulla pura creatura potest recompensare in æquali.* Optime itaque conveniebat huic debitori: *Cum autem non haberet unde redderet.* Diximus paulo superius ex nobilioribus ministris, & honoratioribus aulicis Regis fuisse hunc oblatum hominem, quia tamen parabolice repræsentare debuit debitorem ex peccato gravi, simpliciter servus dicitur: *Voluit rationem ponere cum servis suis -- oblatum est unus.* Quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati Joan. 8. v. 34. eleganter more suo S. August. l. 4. de civit. Dei, c. 3. *Bonus si serviat, liber est, malus autem etiamsi regnet, servus est, nec unius hominis, sed quod est gravius, tot Dominorum, quot vitiorum.* Additur, *jussit eum Dominus venundari.* Hoc imperium spectabat ad servos, per hos jussit debitorem hunc venundari. Per se exequitur judicium, & cognitionem causæ: *Cum coepisset rationem ponere per ministros, jubet eum venundari, quia hoc erat jam pœnale.* Per se ipsum omne re-
mittit

mittit debitum: *dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Per ministros exigit pro debito solutionem: *Jussit eum Dominus venundari.* Dimittere debitum, hoc erat opus misericordiae, ideo proprium ejus, cujus proprium est misereri semper & parcere, ut sentit sancta Ecclesia nostra. *Venundare* erat opus rigoris & justitiae, ideo alienum a Deo, seu per alios exequendum permittente Deo, ut apud Isaiam c. 28. v. 21. insinuatum habemus in his verbis, *irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus; id est juxta glossam S. Hieron. Opus proprium Dei est misereri, parcere, donare; non suum, sed alienum est irasci, punire.* Unde non additur hic: *Iratus Dominus ejus jussit eum venundari.* Sicut deinde dicitur infra v. 34. *Iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus.* An non ira fuit sic omnia debitoris perdere? Respondet eximius Baëza: *Ira est, sed ira, quæ misericordiam oleat, quæ non perdat, sed felicem faciat, quæ non in gehennam abjiciat, sed ad poenitentiam adducat, quippe post illam iram ait: procidens autem servus ille orabat eum dicens, &c. O quam felix peccator, cui irascitur Dominus in hac vita, qui Deum irascentem experitur, hic non diu sub ira manebit, sed ocysissime ad gratiam ibit.* Unde petit Doctor Mellifluus serm. 42. in Cantic. *Volo irascaris mihi Pater misericordiarum, sed illa ira, quæ corrigis devium, non quæ extendis devia. Illud tua nobis animadversio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio.* Non igitur ex ira, sed misericordia *jussit eum venundari*, qui venundatur, transit in aliud dominium, nec manet servus prioris Domini. Igitur non amplius servus Regis, sed mancipium Domini alterius audire debuisset miser debitor, nam nemo potest duobus Dominis servire, Matth. 6. v. 24. hoc est, ut glossatur S. Anselmus hic: *Non possumus servire Deo & diabolo, religioni & avaritie seu mundo, virtutibus & vitiis, tanquam contraria imperantibus, unde nos exhortatur Chromantius hoc loco: Ut consideret homo miseriam, quia cum sit creatus, ut Deo serviat, per peccatum se constituit diaboli servum.* Cessat igitur esse servus Regis seu Dei, &

ven-

venditur, ac fit servus diaboli; sed pro quo pretio? hoc insinuat S. Augustin. in exposit. super Epist. ad Rom. propof. 42. his verbis: *Unusquisque peccando animam suam diabolo vendit, accepto tanquam pretio, dulcedinis temporalis voluptate.* Præterea iussit venditari, & uxorem ejus. Alias uxoris pars libera est, dum fit bonorum mariti spoliatio propter contracta debita. Unde dotem uxoris vir vendere non potest, ut habet C. ex parte 10. de consuet. nec dotem debet amittere uxor ob maleficium viri C. ex literis 5. de pignoribus. Dos deducta a bonis mariti ob crimen confiscatis salva manet uxori. C. decrevit 14. de hæret. in 6. Hinc bona viri sunt mulieri pro dote tacite obligata, & cum suo onere transeunt ad quemlibet possidentem C. ex literis supra citato. Imo de salvanda dote cautio præstari debet, cum ad inopiam vergit C. penult. de donat. inter virum & uxorem. Hæc autem in judiciis humanis effugium debitorum habent, non in divinis, ubi omnia bona, & filii, & uxoris dotes, & ipsa uxor perduntur. Exemplum hujus asserti capiamus ex primo omnium matrimonio, de quo Tertullianus l. de pœnitentia c. 1. ita discurret: *Deus post tot ac tanta delicta humanæ temeritatis, a Principe generis Adam auspicatus est, post condemnatum hominem cum sæculi dote post ejectum paradiso, &c.* Acceperat nimirum Adam a Deo Evam in uxorem, simulque orbem universum in dotem tanti matrimonii, qua conjuges viverent, & in filios dividerent, ac nepotes. Verum ubi miser Adam debitor apparuit in Dei judicio, omnibus bonis spoliatus est, una cum uxore, ut nec doti parceret, nec remaneret miseris, unde læti viverent. Et hoc ex æquissima sententia, ut complex debiti, etiam complex fieret in solutione, pro pœna amittens omnia bona. Ita observat hic illuminatissimus Sylveira inquiens: *Fortè mandantur uxor & filii vendi, ipsi enim ob superfluum cultum contracti debiti causa exstiterunt.* Gen. 2. v. 22. de uxore primi hominis ita sacer textus loquitur: *Ædificavit Dominus Deus costam, quam tu-*
lerat

lerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Miratur hunc modum loquendi Rabanus Maurus l. i. c. 14. in Genes. c. 2. dum ait: *Typico verbo usa est scriptura, ut non diceret: fecit, aut formavit, aut creavit, sicut in omnibus supra operibus, sed ædificavit, inquit, Dominus costam, quam tulerat de Adam in uxorem. Tandem vero respondet: Mulierem ædificium appellari posse (non tanquam corpus humanum, sed tanquam domum) mulier enim Domus illa est, in qua homo priusquam in hunc mundum nascatur, novem mensibus habitat. Addit eximius Paoletti: Alii vero asserunt Moysen hoc verbum ædificavit usurpasse eo, quod tantum impendatur ad investiendam aliquam mulierem, maxime quando sponsa est, quantum ad ædificandum aliquod palatium, & conservandam totam reliquam domum ac familiam. Si per uxorem ejus cum D. Remigio, Alberto Magno, & S. Thoma intelligere velimus concupiscentiam, seu pravam voluntatem, merito hæc uxor tanquam præcipua Author omnis contracti debiti jubetur venundari, imo tanquam unica origo ex sententia S. Augustini de verbis Apost. serm. 6. siquidem: Quidquid est peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non oriuntur, nisi ex mali cupiditate, & ex illicita delectatione. Venundetur itaque hæc uxor, discat servire sub alterius Dominio, non finatur dominari. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus. ad Rom. 6. v. 12.*

Procidens autem servus ille orabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi, sed sicut prius inanis venditio, sic hic par sequitur sponsio, quomodo enim omnia reddet, qui nihil habet? Unde inquit S. Chrysost. hom. in Parob. 10. talentor. Non fassus est se nihil habere, quod redderet, sed hic mos est debitorum, ut in summa inopia, promittant tamen, quo præsens periculum elabi possint. Ut igitur in extremo hoc periculo tempus lucretur: Procidens servus ille orabat eum. Observabat ille servus, quod Dominus alias benignissimus secum debitore statuerit magno rigore procedere, & vel ex hoc

hoc ipso collegit, quod velit rogari, & ad misericordiam flecti: *Volebat enim* (observatio est S. Chrysoft. hom. 2. super hanc parabolam) *illum huiusmodi terreri minis, quo ad sibi supplicandum, ne venundaretur, excitaret.* Sodomam punire paratus Deus, Abrahamæ consilium suum revelat, & non tacitus ultionem parat; rationem dat in hunc locum scribens Angelicus: *Ut Abrahamæ detur occasio precandi pro Loth.* Et sic Deus voluit præmonere Abraham de suppliciis etiam aliis inferendo, ut præmonitus suis illud precibus præcaveret. Præcedentibus itaque minis excitatus servus orabat eum dicens: *patientiam habe in me*, en Dei præ omnibus attributis interpellat patientiam, venit enim post agnitionem tantorum debitorum, ut poenitens, adeoque consideravit illud Apostoli ad Rom. 2. v. 4. *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit.* Sit peccator obrutus tot debitis, ut in tota substantia sua nihil reperiatur, quod reddat, recurrat ad divitias bonitatis & patientiæ, ac longanimitatis Dei, ex hoc Thesauro solvat benignitate Dei adductus ad poenitentiam. *Patientiam habe in me, omnia reddam tibi.* Miser debitor, ut vidimus, impossibilia appromittit, sed familiare id est vere contritis, & amanti- bus, ut suo se affectu etiam ad impossibilia extendant, hinc cum S. Anselmo de similit. c. 109. exclamando: *Si hinc peccati pudorem, & illinc inferni cernerem horrorem, & necessario uni illorum haberem immergi, potius me in infernum mergerem, quam peccatum in me admitterem -- Mallem purus a peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere.* Quia frequenter etiam Deus non secundum operum eventum, sed juxta factoris propositum coronas elargiri solet. S. Joan. Chrysoft. hom. 3. sup. 1. ad Corinth. cum S. Xaverio ingeminat. *Sicut tu amasti me, sic amo, & amabo te.* Ruente cæli lumine, orcoque deflagrante, manente solo Numine, amabo sicut ante. Et tamen juxta Mellifluum Abbatem ferm. 19. super Cant. *Non sine præ-*
mio

mio diligitur Deus, etsi absque præmii intuitu diligendus sit, vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria. Omnia reddam tibi, hoc impossibile est adimplere opere, promittit tamen affectu & bona voluntate, & sic cum nihil reddit opere, omnia reddit bona voluntate. Audiamus magni Aurelii oraculum hom. 8. ex 50. hom. ita sonans: Totum habet, qui bonam voluntatem habet, quæ potest sufficere si cætera non sint, si autem sola desit, nihil prodest, quidquid habitum fuerit, sola sufficit, si adsit. Misertus autem Dominus servi illius dimisit eum, & debitum dimisit ei. Cur tam facile, tam prompte misertus est Dominus; rationem dant ipsa verba: Misertus Dominus servi illius. Fuerat equidem hic debitor unus ex servis, & domesticis Dei, & dignus habitus apud Dominum, cui tot concrederentur talenta, & negotia virtutum, quæ etsi dissipavit, etsi perdidit omnia, compunctus tamen facilem & promptum ad miserendum Dominum invenit. Is est enim Deus, qui facili negotio, & absque mora currat ad illum, quem prius charum habuit, si etiam post ingentia debita conversus veniam requirat. In Jonatham jejunii violatorem profertur mortis sententia a Saule tanquam contra peccatorem divinæ offensæ reum, & ita condemnatus clamat: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior: 1. Reg. 14. v. 43. quibus dictis movet Deus corda universi populi ad ferendum auxilium, ut a morte liberaretur: Liberavit ergo populus Jonatham, ut non moreretur. v. 45. Glossa ordinaria in hunc locum sequentem ponit observationem: Multum profunt transacta bona: Nisi enim Jonatham præterita bona juvissent, imminencia mala non evasisset; non enim injustus Deus, ut obliviscatur bonorum. Nemo non sciebat præclara facta Jonathæ, & quod secum in iis habuisset Deum, sed hæc facta per peccatum mortificata, & Deus offensus a Jonatha se avertit, ut illum ad mortem manifestaret; sed post confessionem & compunctionem Jonathæ movet Deus corda universi populi, ut pristinas virtutes Jonathæ

thæ proponat, & laudet, ac harum recordatione veniam, ac vitam reo impetret: *Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Domino operatus est hodie: Ita cit. v. 45.* Nec igitur scelera, nec peccata adeo oblitterant pristina bona opera, quin ubi compunctio poenitentiae accesserit, eorum recorderetur Dominus, & sic priores virtutes multum conducunt, ut comite poenitentia Deum iterum alliciant, ad misericordiam & veniam moveant, & ad peccatorum condonationem. Licet autem tam promptus ex se fuerit ad condonandum Dominus, voluit tamen prius rogari: *Prostratus ergo servus orabat eum. v. 26.* Præmittatur cordis contriti poenitentia, ut perveniatur ad divinam veniam. *Poenitentia acquirit indulgentiam, sine qua nemo pervenit ad veniam.* S. Augustinus de vera & fals. poenit. c. 2. Ut debitor infinitam misericordiam Dei certius sperare valeat, ordinate id agat juxta documentum S. Gregor. magni l. 2. in 1. Reg. c. 3. ita sentientis: *De omnipotentis Dei misericordia ordinate confidit, qui hoc, quod peccando deliquit, poenitendo corrigit, flendo tergit.* Grave debitum decem millium talentorum, sed una dolorosa oratione apud benignissimum hunc Dominum facile delendum. Auditur S. Cyrill. Hierosol. Cateches. 2. *Grave, inquit, malum peccatum, sed non incurabile: grave retinenti, leve autem per poenitentiam abjicienti.* Addit D. Arnoldus tract. de 7. verbis Christi: *Non arctatur numero, non clauditur fine, nullas omnino habet metas divina clementia; sit, qui invocet, erit, qui exaudiet, sit, qui poeniteat, non deerit, qui indulgeat.* Servus ipse se prosternit, & orat, ut veniam impetret, non quærit alios in aula Patronos, qui pro se orent, sibi veniam impetrent, nam etsi tales intercessionem etiam profint, & laudabiliter inquirantur, tamen efficaciora sunt opera propria ad impetrandam veniam, & sic necessaria, ut sine horum adminiculo aliena nihil impetrent. Saul ait: *Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini. 1. Reg. 15. v. 24.* Idem repe-

repetit David 2. Reg. 12. v. 13. *Peccavi Domino.* David mox veniam impetrat: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris, quam Saulus non consequitur abjectus a Deo, & peccato suo immortalus.* Uterque dicit, peccavi, & agnoscit, ac confitetur peccatum suum, nec tamen sub eadem confessione pariter veniam impetrat. Quæstionem hanc sic discutit aureum magni Aurelii ingenium ex veteri testamento quæst. 18. his verbis: *Quare Saul peccans petit orare pro se, ut ignosceretur sibi, & impetrare non potuit: David autem peccans postulavit, & veniam consecutus est? David non alium pro se voluit humiliari, sicut Saul, sed ipse supplex tribulato corde veniam precabatur.* Saul peccatum suum tantum alienis portandum commisit humeris, alienæ industriæ, ut veniam impetret, dixit enim Samueli: *Sed nunc porta quæso peccatum meum, & revertere mecum ut adorem Dominum.* David vero de suis operibus produxit pœnitentiæ fructus, dolore magno ingeminans: *Peccavi Domino.* Hinc actutum veniam impetravit. Et sic præsens fervus evangelicus, quantocyus a Domino veniam impetrat, quia ipse per se, non per alios *procidens orabat eum dicens: patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* O quam pauca verba ingentem merentur gratiam, cujus magnitudo usque adeo excedit postulati limites, ut eleganter more suo expendit S. Chrysost. homil. 28. in Genes. ita scribens: *Vidisti misericordiam Domini? ille procidit, supplicat, orat, ut longius sibi tempus præfiniatur: longanimus esto in me, inquit, & omnia reddam tibi. Sed bonus Dominus, misericors nostrique curam agens, - - non solum quantum petiit, sed quantum nec cogitare quidem ausus fuit, dedit.* Ille imploravit Domini patientiam, *patientiam habe in me.* Ille dimisit debitum, supra quam postulaverat, imo supra id, quod cogitari poterat a petente, quia simul *dimisit eum, hoc est, ut interpretatur Albertus Magnus: Ne amplius esset servus, dimisit eum, hoc est: Filium fecit & liberum,* quia Deus pœnitentibus non tantum remittit debita, sed insuper infundit gratiam supernaturalem,

Brev. Script. Tom. III. T t *cujus*

cujus pretium naturalem intellectus capacitatem transcendit, ut per eam libertate filiorum Dei donentur, & horum adoptione fruantur.

Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens: redde, quod debes. Vidimus summam Domini misericordiam erga gravissimis debitis oneratum servum, sed ut eandem in maximum rigorem justitiæ mutandam deinceps contemplermur, quando veniæ obtentæ facilitas ad denuo peccandum potius induxit, quam avocavit. Siquidem ut ait S. Gregor. l. 8. Moral. c. 29. Peccare & de Dei creatoris clementia præsumere, pelago justitiæ ejus exponi est. In hoc pelago expositus miser servus merito naufragium passus est, quia egressus est servus, a sana mente, & consilio, cœpit insanire. Unde egressus est, qui ad talia egressus est a conspectu Domini (inquit Albertus Magnus) cum semper in illo debuisset permanere in gratiarum actione. Versari enim continuo cogitatione in conspectu Dei judicis, frænum optimum ne relabatur. Unde ait Boetius l. 5. de consolat. Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis: Egressus est e memoria per oblivionem; primum percepti beneficii a Domino, vix a conditione servi in libertatem filiorum gratiose evectus, mox ad infimum ingratitudinis gradum delapsus, quos ita describit sapiens Romanus l. 3. de Benefic. c. 1. Ingratus est, qui dissimulat, ingratus, qui non reddit, ingratiissimus omnium, qui oblitus est. Jam sic egressum videamus quanta comitata sit miseria? imprimis comitem habuit superbiam originem omnium scelerum, quia omne jus in conservos sibi arrogarat, alias non præsumpisset eos tenere, & plane suffocare, quia ut cecinit Claudian. l. 1. in Eutrop.

*Asperius nihil est humili, cum surgit in altum;
Cuncta ferit, dum cuncta timet; descævit in omnes,
Ut se posse putent; nec bellua tetrior ulla est,
Quam servi rabies in libera colla furentis.*

Accinit facer, isque sapientissimus Vates Proverb. 19. v. 10. *Non decent stultum delitiæ, nec servum dominari.* Deinde comitem habuit hoc ipso crudelitatem, ut patet ex his citatis verbis, ita ut non fuerit satis tenere eum & dicere, redde, quod debes, *sed tenens suffocabat eum.* Ab exactione enim numerorum facilis est descensus ad crudelitatem, maxime si appetitui avaritiæ non mox satisfiat; unde ait Hugo a S. Victore de fructu spiritus & carnis c. 8. *Avaritiæ comites sunt philargyria, perjurya, violentia, usura, fraus, rapina, & fallacia.* Egressus invenit debitorem suum conservum, quem apprehendens suffocare tentabat pro debito, nec ullis precibus illi parcere volebat. Et unde egressus venit; paulo prius in iudicio stabat; ubi Rex voluit rationem ponere cum ipso hoc fervo, & procidentem, ac oranti misericors Dominus dimisit, & vix egressus a conspectu iudicis, tam crudeliter exarsit in suum debitorem; nunquam enim talia auderet, si a conspectu iudicis, & memoria divini iudicii non fuisset egressus, quis quis enim postremam illam horam mente versat, quisquis nescit egredi a consideratione illius supremi iudicii, etiam nescit suis debitoribus & hostibus irasci, sed potius omnibus inimicis suis ignoscere. Expende crudelitatem exactoris in debitis proximi sui: *Tenens suffocabat eum dicens: redde, quod debes,* nullas suppetias, inducias nullas misero debitori præstabat, nec manum paulisper retrahebat, sed suffocabat, omnia spatia respirandi præscindens. Nimia hæc festinatio in iudicandis, & condemnandis proximorum factis non a bono, sed a malo spiritu venit. Sic novit aliquando Saul filium suum Jonatham reum Sacramenti violati, & clamans 1. Reg. 14. v. 44. ait: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonatha.* Græcus textus apud S. Chrysostr. addit: *Quia morte morieris hodie,* quantus pro religione zelus in Saulo, qui nec una die dissimulare vult impunem violationem Sacramenti, *quia morte morieris hodie!* sed audiamus mox citatum os aureum ita homil. 14. ad populum de hoc præpro-

pero zelo loquens: *Non simpliciter dixit morieris, sed hodie, festinabat enim diabolus ipsum in hanc impiam agere cædem, & impellere. Propterea nec sententiæ studium adhibere permittit, ne qua ex mora mali fiat correctio.* Omnes induciæ, omnia defensionis siue emendationis spatia tolluntur, festinatissime mors Jonathæ tractatur. *Morte morieris hodie*, faciebat hoc non religionis amor, non Dei offensi dolor, sed diabolus, *festinabat enim diabolus ipsum in hanc impiam agere cædem & impellere.* Aliter de Deo judicante & puniente discurret Regius Vates Ps. 7. v. 12. *Deus Judex justus, fortis, & patiens*; cavit merito Deum justum judicem proponere, nisi simul patientem declararet, necesse fuit divinæ justitiæ punitivæ simul patientiam jungere; eleganter in hunc locum Cassiodorus: *Quia ubi est fervida vindicta, non est temperata justitia.* Hanc fervidam vindictam, quia conservo inesse notavit præsens debitor, ideo ad eam temperandam suspiravit, vix spiritum trahens suffocandus servus: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Sed unde tanta crudelitas in homine hoc adversus suum conservum & familiarem, qui paulo ante Regem tam humilem se exhibuerat & reverentem, ut prostratus oraret, & largam ultra spem misericordiam impetraret? prius stetit in conspectu Regis, & quam diu in præsentia Domini fuit, totus humilis, sanctus apparuit, egressus ab hoc conspectu Domini, valde vitiosus & crudelis evasit: quamdiu homo in Domini sui oculis se esse, & versari considerat, valde compositæ & sancte se gerit, at si se elongatum ab eo autumat, non in uno peccato sistit, sed ulterius semper de peccato in peccatum ruit: sed quomodo egressus est a conspectu Domini, qui ubique præsens est? quia egressus est a charitate proximi, quem suffocabat, etiam egressus est a charitate Dei, consequenter & a præsentia Dei; nam ut ait S. Ambrosius l. 9. super Luc. *Deus ubique semper præsens est, sed quia est præsentior diligentibus, negligentibus abest.*

*Et procidens conservus ejus rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi; alii codices addunt ad pedes ejus, ut significetur magna humilitas rogantis; prosternitur ante pedes Regis servus, & orat: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Eadem humilitate utitur in minori debito conservus erga conservum & iisdem verbis: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi; a Rege remissionem debiti actutum servus impetrat, a conservo non item conservus; nam ut S. Gregorius Nazianzenus Oratione 16. inquit: *Vides, quemadmodum multorum talentorum debitor adducitur, ac debito liberetur; ad bonum enim & facilem Dominum accesserat. At non ut ei remissum fuerat, ita & ipse quoque remittit, nam animi etiam inductione servus erat, quasi diceret: Domini magnificentia, & liberalitas servo condonavit decem millia talentorum, servi autem avaritia ob decem aureos strangulabat conservum; sicut enim a regio & nobili animo benignitas prodit, sic a servi corde austeritas & rigor, quo non solum exigebat a conservo pecunias, sed etiam ei injuriam inferebat, quia suffocabat eum. Accommode igitur de hoc servo Theophylactus in cap. 18. Matth. Egressus servus, qui veniam obtinuerat, strangulat, ac premit conservum suum. Nullus enim, qui in Deo manet, compassionis expers est; sed ille egressus erat, & a Deo nunc alienus erat, hinc magnæ erat crudelitatis. Servilem, & a Deo alienam conditionem comitatur crudelitas: ingenuus & filialis affectus, quo quis ut filius adhæret Deo, nullo magis offenditur, quam in eo, quod cupiat semper proximis adesse & prodesse. Quid plura? quantus apparet affectus erga proximum, tantus apparet filialis amor erga Deum. Conservus hic oblitus est legis naturalis, quod tibi vis fieri, alteri feceris; voluit sibi debitum ignosci ad unam supplicam, patientiam in me habe, & omnia reddam tibi. Idem repetit debitor conservus, ut sibi ignoscatur: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.**

Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum; non secutus est consi-

lium sapientis, qui Ecclesiastici 31. v. 18. *Intellige, quæ sunt proximi tui, ex te ipso*, hoc est: ex te ipso intellige, quid præstare debeas, quomodo cum proximo agere debeas, quod tibi fieri vis, & illi facito. Ex se ipso potuit servus intelligere, quid conservo suo deberet præstare, ex remissione sibi data, potuit intelligere remissionem multo minoris pecuniæ faciendam, sed ut dicitur in Psalmo 35. v. 4. *Noluit intelligere, ut bene ageret*, excæcavit humanam mentem avaritia, ac brutalem & crudellem fecit; nam vanum est humanitatem quærere in eo, qui operam dat lucris augendis temporalibus: is nil aliud novit, quam omnes perdere, ut vel parvum ipse lucrum faciat. Et hinc noluit dimittere conservo debitum, *sed abiit, & misit eum in carcerem*. Inexorabilem nempe reddidit avaritia, centumque denariorum cupiditas, & ne crudele pectus possint repetitæ emollire preces hominis pauperis, *abiit*, ex aspectu ejus se proripuit, *abiit* ab humana scilicet pietate, & clementia, ita Albertus Magnus, *abiit*, ne a repetitæ Orationis importunitate cogatur dare quod petitur, ut qui noluit dare veniam, quia conservus, quia amicus, quia proximus est, non cogatur dare, quia importunus supplicans est. Ut dicitur Luc. 11. v. 8. *Si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eo, quod amicus ejus sit, propter improbitatem ejus* (vel ut Syriacus legit: propter importunitatem) *surgens, & dabit illi quotquot habet necessarios*. De quo textu S. Aurelius ferm. 5. de verbis Domini, c. 5. ita discurret: *Quid est propter improbitatem, qui pulsare non destitit, quia & cum esset negatum, non se avertit; ille, qui nolebat dare, quod petebatur, fecit, quia ille repetendo non defecit*. Ita instantes orationi quodammodo cogunt, & urgent, & durissima corda flectunt ad exaudiendum, quanto magis Deum ad audiendum pronissimum; quia hæc vis grata est Deo, ut ait Tertul. Libr. de Oratione, & S. Augustinus in mox citato textu subjungit: *Quanto magis Deus bonus, qui nos hortatur, ut petamus, cui displicet, si non petamus*. Hanc tamen piam coactionem per re-
peti-

petitas preces ne pateretur conservus, maluit discedere, & abire, imo ad novam crudelitatem redire, non ad misericordiam; siquidem, ut sentit S. Chrysof. hom. 12. in Joannem: *Sicut lapis nunquam oleum fundit, ita neque crudelitas humanitatem.* Ita hic servus pro humanitate, & misericordia reversus ad novam crudelitatem: *Misit eum ad carcerem, donec redderet debitum.* Sicut enim dicitur de Sanctis Psalm. 83. v. 8. *Ibunt de virtute in virtutem*, ita de malis & impiis dicitur Jerem. 9. v. 3. *De malo in malum egressi sunt.* Servus hic de malis, id est: peccatis ac debitis, quæ remissa sunt, in malum egressus est, a domo Regis, id est: ut debitorem suum acerbè vexaret, & *mitteret ad carcerem.* Sed factum est illi, uti prædictum est Luc. 11. v. 26. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*, priora enim debita remissa sunt, propter novissima in carcerem est missus cruciandus in æternum, ut paulo post videbimus. Hinc Joannis 5. v. 14. dixit Christus merito paralytico, & eum paterne præmonuit: *Jam noli peccare, ne tibi aliquid deterius contingat.* Servus hic post remissum grave debitum in Dominum, denuo præsumpsit peccare in proximum; post gravius prius debitum contractum contigerant minæ; sed post leviolem culpam contractam erga proximum, contigit supplicium. Luc. 7. v. 43. Ad illam quæstionem Christi: *Quis ergo eum plus diligit?* Respondit Simon: *Æstimo, quia is, cui plus donavit, & approbavit Christus hoc responsum: At ille dixit ei: rectè judicasti.* Maximum huic debitum decem millium talentorum dimissum fuerat: maxime ergo Deum diligere sub figura Regis hic expressum debebat, proximumque propter Deum; at ille amorem debitum minime exhibuit, quin potius offendit sæviendo in proximum, dum *mitteret ad carcerem*, adimendo ei libertatem propter exiguum debitum centum denariorum, quod grave crimen censeat S. Ambros. 1. 1. Offic. c. 30. dicens: *Gravis culpa, si justus sit in captivitate, in carcere propter debitum aliquod, & nihil a te impetret.* De talibus immiseri cordibus creditoribus & exactoribus a pauperi-

pauperibus debitorum graviter calamum suum acuminavit facer Orator Paduanus serm. i. de defunctis: *Si periturus est, qui carcerem non visitavit, quid de illo fiet, qui forte in carcerem misit?* Tales immisericordes non habent, quam sperent in iudicio divinam misericordiam, quibus dicitur illud in carcerem etiam mittendis (utinam non æternum) *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est, dimittite & dimittimini - Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Luc. 6. v. 36. & 38. Videbimus paulo post hanc mensuram, & videbimus quomodo eadem recepit a Domino supplicia, quibus mensus est conservum suum, & quomodo non parcenti etiam non pepercerit Dominus par pari referendo.

Videntes autem conservi ejus, quæ fiebant, contristati sunt valde, & venerunt, & narraverunt Domino suo omnia, quæ facta fuerant. Conservi, id est: eidem Domino fervientes, *videntes quæ fiebant*; nimirum tantam crudelitatem hujus conservi in conservum. Conservi Angeli sunt, osores mali, & amantes boni, sicut Angelus dixit ad Joannem Apocalypf. 22. v. 9. *Conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum, &c.* Item servi Dei sunt omnes justī, & pii homines, dum eidem Domino ferviunt, *qui contristati sunt valde*, quia boni servi Dei non possunt sine tristitia, ac dolore aliorum hominum peccata cernere, dum vident bonos ac simplices ab impiis opprimi inique, ut inquit regius Vates Psal. 118. v. 158. *Vidi prævaricantes & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.* Et ibidem prius v. 136. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam*, hoc est: oculi mei præ tristitia lacrymarum fuderunt rivos, eo, quod impii legem tuam non custodierint, sed eam prævaricati sunt. Hæc est servi Dei conditio cum Davide lacrymas fundere, si videat legem Dei frangi. *Et venerunt, & narrarunt Domino*, hoc est venerunt tanquam accusatores; crudelitates enim, & oppressiones in Ecclesia deferendæ sunt; nam si homines hujusmodi crudelitates non accusent, lapides clamabunt; est enim

eniam oppressio pauperum ejusmodi peccatum in
 cœlum clamans, quod alia voce non indiget, nisi
 ipso facto, licet dissimulantibus sua taciturnitate
 severiorem sententiam procuret; *accusare vitia* (ait
 S. August. l. 2. de serm. Domini in monte) *officium*
est bonorum virorum & benevolorum, & Gratianus
 causa 5. quæst. 5. Can. non osculatur §. ex his:
Magis confert utilitati fraternæ, qui crimen accusando
prosequitur, quam qui celando fovere nititur. Viden-
tes venerunt, & narraverunt. Non excoecati aliqua
 passione, aut invidia, sed narraverunt videntes,
 non narraverunt Domino tantum ab aliis audita,
 vel quæ suspicati sunt, sed indubia, certa, quæ vi-
 derunt, hæc narraverunt contristati: quia pii Dei
 servi accusant religionis causa, ex gloriæ Dei mo-
 tivo, vitiorum odio, similibusque piis affectibus
 impulsæ, non voluptatis, aut lucri, aut vindictæ
 ardore, aut hujusmodi affectibus pravis stimulatæ,
 & sic contristati accusant, quia ad eandem virtutem
 pertinet gaudere de bono, & tristari de opposito
 malo. Et Matth. 18. v. 15. præscribitur ordo, quo-
 modo peccata fratrum deferenda sint, & ipsi etiam
 Ecclesiæ nuncianda. Ex quo loco olim in Ecclesia
 erat consuetudo, ut certi censores, & vitia, &
 errores aliorum ad Ecclesiam deferrent, quod offi-
 cium maxime pertinebat ad Diaconos, qui dicti
 fuerunt idcirco *oculi Episcoporum*, quibus teneban-
 tur prævaricationes tum Clericorum, tum Laico-
 rum significare. Nec quisquam judicet tales dela-
 tores esse malevolos, quin nocentes, si fratres su-
 os, quos indicando corrigere possent, tacendo pe-
 rire permittant. De his conservis ita discurrit Ori-
 genes hom. 6. in Matth. *Sunt autem conservi, qui vi-*
identes, quæ facta sunt a conservo immisericorde, ha-
bentes videlicet misericordiam similem Regis, contristati
sunt, & volentes juvare missum in carcerem, narrave-
runt Domino, quæ facta fuerunt. Ita boni servi a
 bono Domino didicerunt misericordiam, & pieta-
 tem, quam miseris impertirentur, *misericordiam si-*
milem Regis. Ita exemplum Domini est potens tra-
 hendi servos ad imitationem, sive ad bonum, sive

ad malum. Theophylactus, D. Remigius, Carthusianus, & alii intelligunt per hos conservos (ut supra etiam insinuavi) nostros Angelos custodes, qui nostras omnes actiones deferunt ad Deum, & sicut de nostro profectu vere lætantur, ita de nostris peccatis, & afflictionibus metaphorice contristari dicuntur, quia per modum dolentis se habent, dum displicet eis, quod impie agimus, vel quod sinistre nobis contingit. Hi narrant Deo & Christo, non quasi ignorantibus, sed ut judicanti opera nostra, & verba, & ut etiam pro nobis loquantur, & intercedant. Deinde etiam contristati narraverunt, quia viderunt unum ex conservis pati ob debita levissima ærumnas carceris. *Si quid patitur unum membrum* (ait S. Paul. ad Corinth. 12. v. 26.) *compatiuntur omnia membra.* Unum membrum, ille videlicet servus, a quo debitum est repetitum, conjectus est in carcerem, compassa sunt reliqua membra seu conservi. Proverb. 12. v. 10. dicit sapiens: *Novit justus jumentorum suorum animas, viscera autem impiorum crudelia*, justus & misericors vir non solum hominibus, sed jumentis etiam compatitur. Avorum ferrea sunt viscera, hominum calamitatibus, & doloribus minime condolent, ut pecuniam extorqueant, pauperem opprimant. Habemus etiam alios conservos pauperes, qui etiam propter levissima debita, & peccata in gravissimum carcerem purgatorii conjecti sunt a divina justitia, quos juvare possemus, si recurreremus ad Dominum exponendo illi miseras horum conservorum pro illis intercedendo & orando. Ad hoc fideles hortatur S. Albertus Magnus in Parad. Anim. part. 1. de virtut. c. 12. ita scribens: *Ad proximos, qui sunt in purgatorio, vera est habenda compassio, ut eos a tanta acerbitate poenarum, quas sustinent, dignetur Deus eripere.* Et S. Bernard. ferm. de quinque negotiis. inquit: *Tria sunt loca, quæ mortuorum animæ pro diversis meritis sortiuntur: Infernus, purgatorium, cælum; in inferno impii, in purgatorio purgandi, in cælo perfecti.* Quia primi redimi non indigent, restat, est

*ut ad medios transeamus per compassionem, quibus jun-
cti fuimus per humanitatem.*

*Tunc vocavit illum Dominus suus; hæc vocatio
primo fit in conscientia, dum redarguit nos con-
scientia de aliquo malo facto, tunc incipit Deus
per gratiam internam vocationis peccatorem inci-
tare ad poenitentiam, si hanc vocationem negligit,
vocat Dominus ad iudicium ut plectat & puniat
malefactum, ut scripsit Apostolus ad Roman. 14. v.
10. Omnes etenim stabimus ante tribunal Christi - - &
reddet unusquisque nostrum pro se rationem Deo, &
iterum 2. ad Corinth. 5. v. 10. Omnes enim nos mani-
festari oportet ante tribunal Christi, ut referat unus-
quisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive
malum. Vocavit illum Dominus, ut prius eum
objurgaret, antequam puniat. Quamvis enim (ut
observat Abulensis) in hoc facto nullam haberet
excusationem, ut tamen ille videret, quam iuste
eum condemnaret Rex, voluit eum prius objurga-
re, tum quia etiam hæc ipsa objurgatio fuit pars
poenæ, quæ ad magnam servi confusionem specta-
bat. Talem etiam objurgationem, & longe hor-
ribiliorem præmittet Deus in die iudicii, antequam
in impios sententiam æternæ damnationis vibret,
ad eorum maiorem confusionem, quam gehennæ
flammis multo graviores futuram insinuat S. Gre-
gorius l. 7. moral. c. 14. his verbis: *Tunc vero ini-
quos pudor cooperit, cum eos in conspectum Iudicis te-
stis conscientia adducit. Tunc iudex exterius cernitur,
sed accusator interius toleratur. Tunc omnis ante ocu-
los culpa reducitur, & mens super gehennam suo gra-
vius igne cruciatur. Hanc ignominiosam objurga-
tionem exponit ille Villicus, qui Luc. 16. v. 3. di-
xit: Mendicare erubesco. Nam hæc verba ponde-
rans divus Chrysolog. sermon. 125. ait: Confusio-
nem futuri iudicii pertimescit, in quo jam non poeni-
tendi tempus est, sed poenarum, & ubi reus plus de
conscientia, quam de gehennæ erubescit incendio. Plus
enim torquebit impios peccati manifestati consci-
entia & pudor, quam ipsa damnatio gehennæ. Et
ait illi, serve nequam, advertit hic S. Chrysost. ho-
mil.**

mil. 27. in Genes. & 26. in Matth. quod quando servus convincebatur de debito decem millium talentorum, nihil convitii in eum Dominus intulerit; at postquam ingratus inhumanitatem in conservum exercuit, tunc servum nequam, & improbum Dominus vocitat, *nequam*, nocivum in proximum, & Domino infidelem. *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me*, nempe *omne debitum culpæ*, quia unum peccatum grave non remittitur sine altero, in hoc enim Deus non dimidiam confert remissionem, quantum ad culpam, sed non omne semper simul remittit debitum, quantum ad poenam. Ita liberalissimus est Dominus, peccata mortifera omnia per poenitentiam condonat, neque dimidiat: caveat proinde peccator, ne dimidiet poenitentiam per peccatorum confessionem; si enim Deus omnia peccata mortifera paratus est per poenitentiam remittere, paratus sit & peccator, omnia mortifera per poenitentiam detegere, & nullum silentio tegere. Omne debitum Deus dimittit, omne debitum nos in confessione numeremus, id est peccata, ut ut gravia, numerosa, talentorum etiam quemcunque numerum transcendentia. *Quoniam rogasti me*, seu meam misericordiam implorasti, & exorasti. Sed in misericordiam Dei confidendum non esse, & peccandum. Nam dixit mox: *Nonne ergo oportuit & te misereri conservi, sicut ego tui misertus sum?* In quem locum scribens S. Chrysost. hom. 62. inquit: *Animadvertite quam mitis sit Dominus, quasi constitutus in iudicio satisfactionem reddit, quare donationem illam revocavit, imo vero non ipse revocavit, sed ille, qui accepit, evertit, dum se tanta gratia & misericordia per suam immisericordiam indignum reddidit; tam grandia enim debita sibi a Domino facile dimissa prius advertit, & tamen crudelem propriarum injuriarum ultorem agere non dubitavit, & illum irremissibiliter tradere tortoribus. Væ tibi homo, qui severus es in vindicandis injuriis tibi illatis a proximis, in iudicio divino nullum invenies solatium, sed durissimum experieris Deum vindicem. Serve nequam, omne debitum remisi tibi*
quo-

*quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit misereri te conservi tui, sicut tui misertus sum? O aptissimam, ponderosissimam illationem! notat hic Cajetanus, quod non dixerit Dominus: Oportuit te donare conservo tuo debitum, sicut ego donavi tibi, sed oportuit te misereri, quia ad misericordiam conservi fui tenebatur ex debito morali, seu decentia, quæ dicit non vexare hominem impotentem solvere debitum, præcipue rogantem pro pura dilatione temporis. Deinde æquitas moralis postulat, ut servus exemplum Domini circa se factum & personam propriam imitetur, & sicut supplicans pro se a Domino remissionem debiti impetravit, ita etiam supplicanti pro se conservo remissionem debiti concederet, & quidem debiti longe minoris. Unde tria etiam continebat membra hæc exprobratio: primo in ea opponitur Dominus servo; secundo summa clementia crudelitati; tertio ingens debitum minuto. Ex hoc deducitur: nos qui tam exiguum quid sumus erga Deum; toties impetravimus per poenitentiam supplices a Deo veniam, in debitis incomparabiliter majoribus, quam sint offensæ a proximo illatæ, qualem sperare possimus remissionem, si contra proximos nos lædentes inflexibiles perduremus. Unde hortatur S. Paulus ad Ephes. 4. v. 31. & 32. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis, & sic adimplebitur illud: Oportet misereri te conservi tui, sicut ego tui misertus sum.* S. Chrysostom. mox citatum Apostoli textum expendens, ita scribit: Si grave videtur damnum, aspicere oportet lucrum; si grave videtur præceptum, cogita præmium; si grave est remittere ei, qui te contristavit, hoc est gravius, incidere in gehennam. Nam sequitur: *Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum.* Iratus Dominus non passionis commotione, sed justitiæ executione. Quia (verba sunt S. Chrysost. in catena) servus beneficio non est factus melior, relinquitur, ut poena cor-*

riga-

rigatur. Prius audiebatur: Misertus autem Dominus servi illius, dimisit eum, & omne debitum dimisit illi, at nunc iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus, quia ut ait Apostolus in sua Epistola Catholica c. 2. v. 13. Judicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam, non fecit servus hic misericordiam, etiam non est expertus Dominum misericordem, sed iratum. O quam horribilis hæc Dei judicantis irata facies, quando judicandi inclamabunt illud Apocalypf. c. 6. v. 16. & dicent montibus, & petris: Cadite super nos, & abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira agni. Tantam iram habebit, qui prius mitis fuerat tanquam Agnus, in impios expromendam; tam execranda sunt peccata immisericordiæ, quæ mitissimi Agni iram movent; nunc mitis est, in judicio iratus apparebit. Noli ergo contemnere Dei misericordiam, si non vis sentire justitiam. Tradidit eum tortoribus, id est dæmonibus, qui executores sunt divinæ justitiæ, qui peccatores, & animas impiorum cruciant & torquent in inferno; est enim contra summam bonitatem, & misericordiam divinam, per se plectere, & punire peccatores, jussit autem eum tamdiu torqueri, quoadusque redderet universum debitum, id est, in æternum; nam quia nunquam capax fuit reddere, quod debebat, ideo etiam pœnam exsolvet, sed semper patietur: audiamus Theophylactum super hunc textum ita scribentem: Hoc significat, quod tamdiu puniatur, donec reddet, nunquam autem reddet, quod debebat, videlicet pœnam, quam meruerat, semper ergo punietur. Et juste sic æternaliter punit Deus peccatorem obstinatum; quia si semper daretur vivere, semper delectaretur peccare. Quoadusque redderet universum debitum, quodnam erat illud universum debitum: Jam Dominus dimisit universum debitum: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. An Dominus debita jam semel remissa repetebat? Respondet S. Thom. 3. p. q. 88. art. 3. ad 3. Propter subsequentem ingratitudinem redit universum debitum, in quantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter invenitur in ingratitudine subsequenti,

non

non autem absolute. Sed hoc amplius declarabimus in antilogiis subsequis.

Sic & Pater cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Mone-mur his verbis juris naturalis, concordantis cum divino; ut quisque faciat alteri, quod sibi vult fie-ri, & quod sibi fieri nolit, alteri quoque non fa- ciat. Ut dicitur Matth. 7. v. 12. Omnia ergo quæ- cunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est lex & Prophetæ. Et Tob. 4. v. 16. hor- tatur pater filium, quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne aliquando alteri facias. Verbo: tales nos exhi- beamus proximis, qualem optamus Deum nobis fore, ut libere dicamus: Dimitte nobis debita no- stra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sic & Pater meus faciet vobis, sicut nimirum in para- bola propositus Rex fecit. Poterat hoc paucis Chri- stus docere, sed maluit id per parabolam cum ma- jori emphasi proponere, quo tanquam rem utilissi- mam ac necessariam mentibus nostris altius hæc veritas charitatem nempe, ac misericordiam erga proximos imprimeret. Super omnia hæc charita- tem habentes (ut monet S. Paulus Colossens. cap. 3. v. 14.) Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. Sic & Pater meus, observat Theophylact. non dixit Pater vester, sed Pater meus. Indigni enim sunt tales, ut Deum habe- ant Patrem, qui nimirum non remittunt fratri suo de corde suo. Deus enim valde propensus est, ut injurias remittat. Degener igitur filius, nomen non meretur, additur: de cordibus vestris; quia non sufficit oretenus remittere, & in corde vindictam spirare, rancorem fovere. Unde hæc verba addita expendens D. Hieronymus ait: Omnem itaque fictæ pacis simulationem evertit. Et D. August. serm. 15. de verbis Domini inquit: Melius est, ut clames ore, & dimittas corde, quam sis blandus ore, & corde crudelis; ideo enim Dominus subdit: de cordibus ve- stris, ut si per charitatem imponitis disciplinam, de corde lenitas non recedat.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Versu 5. dicitur de servo: *Cum non haberet unde redderet*, & subsequo v. 6. idem promittit: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, quomodo Domino tam audacter promittere poterat, quod tam magnis licet oppressus debitis decem millium talentorum velit omnia reddere, licet nihil haberet unde redderet? Cur non potius fatetur suam inopiam, impossibilitatem ad solvendum? quia venit cum humili oratione: *Prostratus ille servus orabat*, humilis autem oratio facile a Deo omnia impetrat, ut ait S. Chrysostr. homil. in Parab. decem mill. talentor. tom. 3. *Audiamus quotquot ignavi sumus ad preces, quanta sit obsecrationum vis, non jejunium ostentavit, non ultroneam paupertatem, aut aliquid istiusmodi, sed desertus, sed nudus omnis virtutis, ubi se ad obsecrandum vertit, eo solo potuit Dominum ad misericordiam protrahere.* Venit prostratus, poenitens, humiliter orans, & implorans patientiam Domini sui, *Patientiam habe in me*, & sic poterat confidenter promittere, omnia reddam tibi; nam per poenitens cor applicans sibi patientiam, seu passionem Dei-Hominis acquirit tantum thesaurum, qui infiniti est valoris, omnia talenta, totius mundi pretium supergredientem. Ita hic observat Palatius his verbis: *Adeo confidenter promittebat iste satisfactionem operum, quia novit per poenitentiam applicare sanguinem Christi, qui cum sit infiniti valoris, profecto omnia talenta valet.*

ANTILOGIA II.

Scivit Rex de servo, quod non haberet, unde redderet, & quod etiam vendita uxore, & filiis, & omnibus quæ habebat, adhuc impotens sit futurus, ut debitam præstet satisfactionem, & tamen jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ habebat & reddi, an hoc præceptum non fuerit contra justitiam legalem, dum

dum obligabat ad impossibile? quia etiam sic impossibile reddi, seu satisfacere debito fuerit: & animul non fuerit contra iustitiam commutativam, ac sapuerit crudelitatem, exigere Regem divitem a paupere servo solutionem debiti condignam, cuius incapax fuit? quia ad impossibile nemo tenetur: & Rex hic repræsentavit Deum, qui nec quidem onus grave præcipit juxta illud 1. Joan. 5. v. 3. *Mandata ejus gravia non sunt*, & Matth. 11. v. 30. ait Christus: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, multo minus mandat impossibilia; nam ut ait S. Aug. serm. 151. de tempore: *Execramur blasphemiam illorum, qui dicunt impossibile aliquid homini a Deo esse præceptum*. Et si Deus impossibilia præciperet, non peccarent transgressores mandati, & sic esset crudelis puniendo peccatores tam gravibus poenis, nulla præcedente culpa? Resp. Duo in debitis gravibus peccatorum esse distinguenda. Culpam & poenam. *Culpam* pro qua condigne satisfacere impossibile fuit, Dominus paratus fuit gratuito, sed humiliato, & poenitenti remittere, *prostratus ergo servus ille orabat*, poenam mutare in temporalem, unde petiit dilationem temporis: *Patientiam habe mecum, & omnia reddam tibi*. Et pro hac poena iterum satisfacere poterat successive, nec impossibile v. g. per opera misericordiæ erga proximum, tolerando patienter rerum chararum amissionem v. g. subtractionem uxoris, & liberorum, fanitatis; ergo non fuit Dominus injustus ut impossibilia juberet, aut crudelis, ut gravia præstare, & quod erat impossibile, exigeret. Sicut creditor etiam dives non crudelis, sed misericors est, ac justus, si a debitore etiam paupere exigat debitum justum, secundum vires paupertatis, secundum quas aliquid restituere & satisfacere potest, reliquum vero condonet. Imo cum venditionem uxoris, & filiorum, & omnium, quæ habebat, etiam remisisset, amplius misericordem se exhibuit, qui nec exegit omnia, quæ præstari potuissent, sicut Deus a peccatoribus etiam pro poena temporali non semper exigit, quod præstari potest a peccatoribus,

sed veniam ex meritis Christi etiam largitur, & condonationem per indulgentias gratuitas; nec igitur contra iustitiam legalem aliquid iussit, quod erat impossibile observare; nec contra iustitiam commutativam aliquid exegit, quod erat impossibile præstare.

A N T I L O G I A III.

Non habuit hic homo unde redderet debitum, *cum non haberet unde redderet*, respondet tamen cum fiducia, *Et omnia reddam tibi*; nec dicit: *omnia reddentur tibi*, ab alio, v. g. opulento amico meo, *aut Vade pro me constituto, sed omnia ego reddam tibi?* an hoc cum veritate poterat appromittere; an vero falsa fuerit promissio? Resp. Repræsentat hic servus in gravissimis debitis constitutus hominem peccatorem gravissimis culpis oneratum, utrumque autem verissimum est: non habet peccator unde reddat, & potest cum fiducia maxima dicere: *Omnia reddam tibi*. Non habet peccator unde reddat a se, habet unde reddat a Deo; non potest peccati debitum solvere pecunia propria, potest solvere pecunia, & meritis Domini sui Christi. In se ipsum si oculos conjiciat, nihil reperiet, quod pro peccato dimittendo sit satis: si Christum cruci affixum intueatur, fidenter clamat: *Domine omnia reddam tibi*. Non reddam ex operibus meis, sed solum ex opulentissimis thesauris vulnerum Domini mei. *Ego* (ait mellifluus Abbas ferm. 61. in Cantica) *fidenter, quod ex me mihi deest usurpo mihi ex visceribus Domini: quoniam misericorditer affluunt. Neque desunt foramina, per quæ effluant.* Cantic. 8. v. 7. dicitur: *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihilum despiciet eam*; hoc est: non potest emi charitas Dei, & amor omnibus hominis opibus. Etiam si, quidquid possidet, offerat pro remissione peccati, & charitate, despicietur; quia nullum offeret pretium condignum. Sed quomodo cum veritate se simul nominare potest, si solvit ex ære alieno, si pro peccatis satisfaciatur ex pecunia, ac meritis alienis? clamat enim: *omnia reddam tibi*. Me-

Merita Christi per quæ peccatores satisfaciunt peccatorum debitis, & exsolvunt, sunt omnino aliquid alienum, sed horum applicatio est opus, & labor proprius. Quia ergo sine applicatione, quæ a nobis provenire debet, non satisfacerent actu merita Christi, & nihil operantur, adhuc cum veritate dicere potest, reddam tibi. Et ideo servus hæc conjungit: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi, & iterum: omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Sicut si bonum amicum servus habuisset, qui noluiisset pro eo solvere, nisi rogante, & se coram eo humiliante, spectato deinde pretio adhuc solvisset ex alieno, sed spectata oratione, & humiliatione adhuc contulisset aliquid de suo, quia hi actus non erant alieni, sed proprii, sine quibus non obtinuiisset alienum. Si vivens ex eleemosyna pauper, accepta eleemosyna, quidquid emit de ære accepto, solvit ex suo, etiam si illud nunquam obtinuiisset, nisi humiliando & tanquam pauper rogando.

A N T I L O G I A IV.

Dicitur hic & in multis locis scripturæ: *Iratus Dominus ejus*, cum ira in Deum cadere non possit utpote prohibita ad Ephes. 4. v. 31. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.* Sicut ergo omnis malitia abest a Domino, sic etiam abesse videtur ira? Resp. Nonne etiam dicitur ad Rom. 12. v. 19. *Date locum iræ*, si ergo hortatur Apostolus ut locum demus iræ, non videtur irasci esse ejus malitiæ, ut sit prohibitum, & in Deum cum aliis vitiis cadere nequaquam possit? Nonne iræ locum dare est iram intra nos locare, & ad Ephes. 4. v. 26. & 27. ait Apostolus: *Sol non occidat super iracundiam vestram, nolite dare locum diabolo.* Quid itaque dicturi sumus, an conveniat irasci Domino? Quapropter priusquam conciliemus has apparentes antilogias, præmittendum videtur, quid sit irasci, ut detur locus iræ: & quid sit irasci, ut non detur locus iræ, sed diabolo. Locus proprie dicitur, quidquid aliquid continet v. g. hic locus meæ do-

mus, meæ urbis. Et locus a dialecticis peripateticis inter accidentia substantiæ numeratur, & est una de septem circumstantiis, quæ ita numerantur: *Persona, qualitas, negotium, facultas, causa, modus, & tempus*, quæ hoc versu continentur: *quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*. Sed quia de loco spirituali, & non corporali hic agitur, priorem transeuntes, hunc quadruplicem esse statuimus. Locus scilicet superior, locus inferior, locus exterior, & locus interior. Primus est super nos, secundus subter nos, tertius infra nos, quartus intra nos. In his itaque locis quiescere, & jugiter manere debet, ibique se locare spiritualiter quisque viator, qui ad cœlum tendit. Primus est superior, & dicitur Paradisus; secundus est infernus; tertius exterior dictus, est bona societas; quartus bona conscientia, & timorata vocatur. In primo se locare debet homo viator per considerationem Dei, & cœlestium frequentiores; ut cum Propheta possit dicere Psal. 140. *Portio mea in terra viventium*. In secundo per considerationem inferni, & pœnas peccatorum; ut dicere possit cum Ecclesia supplex & pœnitens: *Erue me Domine a porta inferi*. In tertio per honestam conversationem in hoc mundo; est enim homo ex mente sapientium Philosophorum: *animal sociabile*, & sic in hoc loco meminisse debet illius quod scriptum est: *cum sancto sanctus eris*, tandem in loco timoratae conscientiae Christianus se locat. In quarto, de quo textus loquuntur, locum iræ dare nos debemus hoc sensu, ut non irascamur contra conscientiam agendo cum proximo, inimicitiam erga illum fovendo, quem ex lege conscientiae diligere tenemur sicut nos ipsos, de qua etiam locutus est S. Jacobus in sua Epistola c. i. v. 20. *Ira viri iustitiam Dei operatur*. Si vero sit iusta ira, adhuc non licet eam ex rancore aliquo animi, aut affectu peccaminoso ad effectum deducere, quia hoc iterum foret contra dictamen conscientiae. Et sic dicitur, ac declaratur in Psalm. 4. v. 5. *Iraſcimini & nolite peccare*. Nam ille vere dat locum iræ, qui iram superbientium

tium humiliter fugiendo declinat, non se contra acceptas injurias erigit, sed de loco per piam humilitatem recedens, quasi tergum vertit. Cedendum itaque iræ S. Apostolus docuit, qui filius mansuetudinis effectus, sic fieri oportere didicit ab illo, qui ait Matth. 5. v. 39. *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe illi alteram.* Unde ait S. Athanasius ad Antiochum quæst. 127. *da locum iræ*, inquit; hoc est: da veniam iræ, iram & injuriam condona. S. Chrysof. Theodoret. & S. August. in Psalm. 78. sic explicat: *Da locum iræ*, intellige divinæ, seu relinque Deo vindictam tuæ injuriæ, qui solus sine effectu præpostero odii, & vindictæ exerere potest; quia apud homines vitiosi affectus facile se ingerunt, dum homini irascitur & quærit ulcisci. Sicut dum iram erga conservum suum exerit servus creditor, peccavit, & reus est factus supplicii æterni, quia graviter peccavit: non factus est sic reus servus alter debitor in carcerem conjectus, quia injuriam non vindicavit, nec conquerendo, nec accusando, opem implorando, sed patienter ferendo, & dando locum iræ Domino, ut ille eam ulciscatur. Ira itaque est indifferens de se, ut non sit mala, sed pura passio appetitus irascibilis; nisi simul alia accedat vitiosa, & locum occupet; quæ cum in Deo conjungi non possit, & locum simul invenire, ideo Deus potest irasci, & locum dare iræ.

A N T I L O G I A V.

Dominus hic jam dicitur misertus: *Misertus autem Dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.* Mox iratus: *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.* Cum tamen idem Dominus de se dicat Malach. 3. v. 6. *Ego enim Dominus, & non mutor.* Et Severinus Boetius de Deo ita canit: *Stabilisque manens, dat cuncta moveri.* Et mutari teste S. Gregorio citato apud Cumiranum in collationibus locorum communium totius scripturæ sacræ part. 2. contra pos. 154. est quodammodo ire de loco ad locum, vel quodammodo mutari de una forma in

aliam, quod utrumque Deo immutabili Enti optimo convenire non potest; cum hoc mutari sit folius rei creatæ passio, imperfectionem denotans. Resp. Posse tamen Deum dici mutari utroque modo: & modo dici conversum ad nos; ut dicitur Ezech. 36. v. 9. *Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos,* & Psal. 12. v. 1. *Usquequo avertis faciem tuam a me.* Et etiam potest dici: jam misereri Dominus, jam irasci, etsi immobilis, & immutabilis permanens; nam dicitur tunc averfus, dum nos per peccatum prius ab illo avertimur; & converti, dum nos convertimur per pœnitentiam, & bene agimus, & obedimus ejus mandatis; & hoc absque mutatione sui. Nam sicut sol quamvis de se sit lucidus, & suam propriam nunquam perdat claritatem, quantum tamen ad nos, mutabilis invenitur, & in variam convertitur claritatem, ut reddat jam magis, jam minus ferenos, jam obscuros, jam nimbosos; quando scilicet per interpositionem nubium, de se clarus, nunc turbidus, nunc rubens, nunc obscurus apparet. Idem de Deo a simili possumus dicere: ipse enim qui verus dicitur sol, de natura sua (ut prætulimus) est immutabilis & immobilis, secundum quid tamen ob nubes, id est respectu hominum, cum diversimode disponuntur per vitia, vel virtutes, Deus dicitur converti & mutari; sicut dicitur Joelis c. 2. v. 31. sol convertetur in tenebras, & sic Deus ex natura sua misericors, & pius, convertitur in iratum, & tremendum judicem ob peccata nostra, quem si pacatum, & tranquillum rursus habere volumus, avertatur unusquisque a via sua pessima, & pœnitens roget Deum: *Converte nos Deus salutaris noster, & averte iram tuam a nobis.*

A N T I L O G I A VI.

Dominus dicit servo: *Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Et tamen mox: *iratus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.* An Dominus talenta & debitum semel dimissum iterum repetebat? cum tamen dicatur Ezech.

18. a v. 21. *Si autem impius ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, &c. Omnium Iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Et Gelasius Pontifex apud Gratian. Can. ultim. de pœnitentia distinct. 4. inquit: *Divina clementia dimissa peccata in ultionem redire non patitur.* Resp. 1. huic dubio Barradius noster: in parabolis sæpe aliqua esse parerga, quæ ad significandum non ponuntur, potest igitur hoc esse parergon parabolæ, quod in debito humano factum est: rediit quidem debitum humanum, ita ut pro eo debitor a Rege torqueretur; at non significat debitum, quod Deo debetur, si semel remittatur, iterum reviviscere: sine pœnitentia enim sunt dona Dei; ad Rom. II. v. 29. seu peccata, quæ Deus omnino condonat, nunquam iterum punit. Punit quidem illa, quæ per pœnitentiam non sunt remissa; de iis vero, quæ omnino remissa sunt, pœnas non expetit; peccata autem remissa illa intellige, quæ tum quoad culpam, tum quoad pœnam a Deo per pœnitentiam, debitamque ac plenam satisfactionem sunt condonata. Unde D. Prosper. l. 1. responsionum in responso ad 2. objectionem Gallorum inquit: *Qui recedit a Christo, & alienatus a gratia ducit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? sed non in quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur. Qui tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ remissa sunt, debebatur.* &c. In hac sententia est D. Thomas part. 3. quæst. 88. cum aliis Theologis dicentibus: redire per novum peccatum possunt dici peccata remissa, quia redit æterna pœna, quæ fuerat condonata. At non redit propter condonatum, sed propter novum non remissum. Unde respondet idem S. Doctor Angelicus citata quæst. 88. art. 3. ad 3. *Propter subsequentem ingratitudinem reddet universum debitum in quantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter invenitur in gratitudine subsequenti, non autem absolute.* Et Isidorus clarius in hunc textum sic glossatur: *Intellige universum debitum peccatum illud, quo ingratus tantæ Domini benevolentiae, nec exiguum debitum fratri voluit condonare: quod pecca-*

tum tam grave fuit, ut illud prius decem millium talentorum æquaverit. Respondeo tertio: Dominus talenta, & debitum semel remissum iterum repetebat; in quantum remissum nego, in quantum de novo redibat, subdistinguo: in quantum redibat improprie concedo; in quantum proprie nego. Peccata dimissa possunt redire proprie, & improprie; proprie redirent, si redirent secundum debitum prioris culpæ, & sic in hac providentia nunquam possunt redire, quia Joan. i. v. 29. dicuntur: *tolli peccata mundi*, quod autem tollitur, non redit, quia deberet adhuc manere saltem in aliqua sui causa, ut possit redire, cum tamen dicat Trident. Sess. 5. in decreto de originali: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum originalis* (idem est de peccato personali remisso per poenitentiam) *peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* Et juxta Canon. Gelasii supra citat. *Divina clementia dimissa peccata in ultionem redire non patitur.* Ergo multo magis non patitur redire quoad culpam; nam divinæ justitiæ non conveniret culpam redeuntem permittere impunitam, maxime in hac providentia. Cæterum in sensu improprio dupliciter possunt dici redire: primo quoad carentiam gratiæ, in quantum per subsequum peccatum tam bene perditur omnis gratia, & cum hac omne jus ad gloriam, sicut fuit perdita per præcedentia peccata; secundo improprie redeunt etiam, quantum ad specialem ingratitudinem, ut diximus, ob quam subsequum peccatum fit gravius, in quantum post insignius beneficium remissionis acceptum iterum poenitens audet Deum offendere, & secundum hunc duplicem sensum improprium dicuntur aliquando a SS. Patribus, & aliis authoribus catholicis peccata semel a Deo condonata redire, non autem in sensu proprio secundum debitum sive culpæ, sive poenæ; quia per novum debitum contractum non redeunt nova debita sive condonata, sive expuncta, alias qui

qui 10. aureos debebat, & eos solvit, si iterum novum contrahat debitum 20. aureorum deberet deinde 30. aureos solvere, ut simul expungat debitum rediens cum novo contracto.

A N T I L O G I A VII.

Dominus iratus tradidit servum tortoribus cruciandum, *quoadusque redderet universum debitum*, scivit hunc servum non habere *unde redderet*, & tamen condemnat illum ad pœnas eousque, donec redderet universum debitum, quod idem fuit, ac condemnare illum ad pœnas æternas; cum tamen de hoc Domino dicat Psalt. Regius Psalm. 102. v. 8. & 9. *Misericors Dominus: longanimis & multum misericors. Non in perpetuum irascetur: neque in æternum cominabitur; & Thren. 3. v. 31. Quia non repellet in sempiternum Dominus.* Resp. De eodem Domino dicitur etiam Sapientiæ 19. v. 1. *Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit.* Et Matth. 25. v. 41. dicet servis impiis: *Discedite a me maledicti in ignem æternum.* Si ergo Deus dicitur irasci in æternum, quod ira sine misericordia superveniet impiis usque in novissimum; & iterum Dominus Judex iratus dicturus sit impiis in sinistra locandis: *Discedite in ignem æternum.* Quo pacto non repellet in sempiternum Dominus? quomodo manebit verum illud Habacuc. 3. v. 1. *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis?* Quando igitur Dominus dicitur servis impiis irasci in perpetuum, de iis scriptura loquitur, qui in suis impietatibus perdurantes usque in finem sine pœnitentia, nullatenus converti volunt, aut amplius possunt; his etiam nulla potest esse misericordiæ spes, quia ponunt obicem divinæ clementiæ, ne a languoribus sanarentur; sicut hic servus non amplius prostratus veniam imploravit, sed obmutescens tradi se fivit tortoribus, non amplius implorans patientiam Domini, aut proponens: omnia reddam tibi. Sed de his, qui e converso per pœnitentiam ab impietate conversi sunt, non in æternum irascetur Dominus, quin potius suam conferens indulgentiam

fanabit illos a peccatis suis, & ad pristinam deducet gratiam. Nec intelligendum est, quod Deus, in quo nulla est passio, iram in se contineat, quæ perturbatio animi dicitur, ut vindicta iniquitatis, cum aliud non sit ira Dei, nisi averfio vultus ejus, & Deus irasci dicitur illi, quem non flagellat peccantem, & idcirco potestatem iræ ejus paucorum hominum est agnoscere, ut dicitur Psal. 89. v. II. *Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam?* Illis ergo Deus in æternum non irascitur, quos ut Pater misericorditer corripit, aut qui per pœnitentiam sponte sumptam ad eum revertuntur. Peccatori vero pertinaci, & nolenti finaliter etiam ad se converti, etiam in novissimis non miserebitur, sed tradet eum tortoribus æternum puniendum; qui enim nesciunt misericordiam petere, quare misericordiam consequerentur? his ergo justè æternum irascitur Deus, qui noluerunt audire vocem Dei tam suaviter, & dulciter invitantis ad cœlorum regna, idcirco merito ad tartara destinati sunt ex electione propria.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Grande debitum contractum in talentis,

Ex æquo solutum per pretium in momentis:

Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

Matth. 18. v. 26.

Nihil in orbe jam communius, quam multa debere, & pauca reddere; habet nempe mundus etiam inter Dominos copiosos servos, qui se subscribunt servos obligatissimos, obstrictissimos, devinctissimos, sed rara avis in terris, qui cum veritate audiat: Servus observantissimus, obsequiosissimus; siquidem facile arridet appetitui obligationes contrahere, difficilius reddere quod debes, nec prius debiti alicujus sentitur onus, nisi cum reddendum est. Evangelicum interpello servum sane a debitis contractis obligatissimum, & obstrictissimum.

simum. *Oblatus est unus, qui debebat decem millia talenta.* Si interprete purpurato Dalinata talentum hebraicum unum 12000. aureorum nostræ monetæ complectitur pretium, decem millium talentorum quantum oportuit lesse pretium, quod centum viginti milliones aureorum adæquavit; neque tamen ullibi legere est, ob id turbatum, aut contristatum fuisse servum, curis & angoribus pressum, quippe onus debiti non sensit, dum contraxit, & servus factus est obligatissimus, sed cum servum obligatissimum agere juberetur: *redde, quod debes,* tunc onus hoc eum ad terram depreffit, ut procidens in terram unum oraret: *patientiam habe in me, & omnia reddam tibi;* paulo prius de ipsissimo hoc servo dictum est: *Cum autem non haberet, unde redderet,* qua fronte, qua præsumptione appromittit: *omnia reddam tibi,* solam temporis dilationem exposcens? Quod expendens S. Chrysost. homil. in Parab. decem mill. talent. ait: *Non fassus est se nihil habere, quod redderet; sed hic mos est debitorum, ut in summa inopia promittant tamen, quo præsens periculum elabi possint.* Hunc tamen vel ob hoc ipsum servum magnæ prudentiæ laudat Hagyo-graphus Carmelitanus tom. 4. l. 6. c. 12. n. 23. his verbis: *Quomodo pauper servus, & ad magnas angustias reductus solveret mille ducentos milliones aureorum? sagaciter tamen tempus extrahit, & moras nequit dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Magnæ enim prudentiæ est in re eximii ponderis tempus interponere, aut totum negotium in meliorem fortunam commutare, ut ita præsens periculum elabi possit. S. Aug. serm. 15. de verbis Domini ita de hoc servo discurret: *Ideo dicendum est, quod quia lex in decem præceptis commendatur, ille debebat decem millia talentorum, per quod omnia peccata significantur, quæ secundum legem fiunt.* Sed quo pacto ad solvendum debitum contra omnia decem præcepta contractum prudenter servus solam temporis moram expetit? sagaciter nempe, cum non haberet, quod redderet, id solum expetit: *patientiam habe mecum, & omnia reddam tibi.* Quomodo vero veraciter?

citer? *Nam non fassus est, se nihil habere, quod redderet, sed dicere ausus: omnia reddam tibi, qui ex æternæ veritatis testimonio, non habuit, unde redderet?* Duo nempe debita se contraxisse agnovit servus hic obligatissimus valde ponderosa, & pretiosa; nempe debita in talentis, & debita in tot perditis momentis; peccando enim contra divina decem præcepta, dum ingentia contraxit debita in amissis tot operibus bonis Deo debitis, simul amisit & dissipavit tot momenta pro pretiosa æternitate acquirenda destinata: ut igitur prudenter procederet in his solvendis debitis, libravit talenta, & momenta, & invenit ad exsolvenda amissa talenta plurimum valere ulteriora acquirenda momenta; ideo non fatetur se nihil habere, quod redderet, sed solam humiliter petit momentorum dilationem, spe plenus, se sic habiturum abunde, quod redderet; quin tam pretiosum est unicum temporis momentum, ut expungere possit omnia debita contracta per quodcunque contra leges divinas talentum. Siquidem omnibus rebus pretiosius est tempus, ut hoc bene expenso, omnia debita exsolvi valeant; ut dicat incorruptæ linguæ Orator Paduanus part. 2. tit. 6. de Acedia c. 14. §. 1. *Tam pretiosum est tempus, quod damnati darent omnes thesauros mundi, si haberent in potestate sua, pro habendo momento temporis.* Sic unum momentum temporis præponderat omnibus talentis universi. Hinc monet S. Augustin. serm. 24. de verbis Apost. *Quanto tempus perdidisti, tanto melius est, ut nummos amittas, & tempus redimas.* Et sic hodiernus debitor non tam sollicitus est de exsolvendis talentis, quam redimendis amissis momentis, quæ ut recuperet supplicat: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* At hic non exiguæ difficultatis debitum est: an momenta & tempora vitæ emi, aut amissa redimi possint? res ad speciem videtur impossibilis; ut ideo Vates Sulmonensis cecinerit ex vero lib. 6. Fast. *Nec quæ præteriit rursus revocabitur unda, nec quæ præteriit hora redire potest.* Unde inter mortales summæ authoritatis Clemens VIII. Pontifex maximus,

ximus, dum rerum suarum jacturam variis gemitibus deploraret coram Patre optimo respondit: *Eam jacturam rei gravissimam esse, quæ semel amissa recuperari non potest, eamque esse temporis.* O quæ non impenderet, aut expenderet Cræsus quispiam, si tempus emi, & redimi posset? Si Ludovico XI. Galliæ supremo Monarchæ non multum visum est in supremo morbo expendere in Archiatrum diebus singulis quingentos aureos, ut tanto pretio sibi pauculos vitæ dies prorogaret, quid auri ponderis non detulisset, si prioris vitæ transactæ annos 59. valuisset redimere? gratias augustas omnes offert Carolus V. super auri talenta æstimabiles Aulico sibi intimo & fideli, qui infirmus cum prorogationem vitæ solam vel ad unam horam exposcere tentasset, nec omnes valores erant tanti ponderis, ut unicam horulam æquarent; ut veraciter luserit ille comicus: *Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.* Nihilominus tamen oppositum de hac emptione & redemptione sentit S. Hieron. in Epist. ad Ephesios cap. 5. ita scribens: *Quando tempus in bono consumimus, emimus illud, & proprium facimus, sicque dies malos in bonos vertimus, & facimus illos non præsentis sæculi, sed futuri.* Et de redemptione temporis clarissime loquitur Doctor Gentium ad Ephes. c. 5. *Videte fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Jam autem tempus redimimus, quando antea vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus.* D. Anselmi est paræmia in Epist. ad Ephes. c. 5. Gnomonici invenerunt ampullas vitreas, in quibus secundum defluas guttas aquæ mensurarunt tempora, inde dictæ Clepsydræ Græcis, quasi aqueæ mensuræ temporis. Penicillus, symbolicus calamus, acute effigavit pares clepsydras in manibus gestas a filiabus Sionis sedentibus super flumina Babylonis, & flentibus cum sequenti epigraphe: *Nos flendo reducimus horas.* Ita est: undæ lacrymarum poenitentis cordis, quæ ob præteritum inanem fluxum temporis ex oculis effluunt, felices illæ clepsydræ sunt, quæ præ-

præteritum, quod pro inanitate fuit venditum redimunt, reducunt præterlapsum. Portentum a sæculis inauditum L. 4. Regum c. 20. refert, dum solis cursum retrogradum ad 10. gradus commemorat, unde cancrinum hunc modum Princeps syderum imitari didicit, qui nec in signo cancri novit talem motum exprimere; stantem ad victorias Josue audivimus Jos. 10. v. 12. nec difficile fuit mundi oculo curiose consistere, ut tantæ victoriæ rara spolia, & triumphos spectaret. At tam gravem mundi machinam per tot gradus emensum iter iterum celerrimo cursu potuisse remetiri, non vacat difficultate. Verum sol alias trahit undas, jam undæ vicissim cæperunt trahere solem: flevit enim Ezechias fletu magno, & flevit deflendo tempus præteritum inaniter effluxum: *Recogitabo tibi* (inquit) *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*, Isai. 38. & hæ undæ lacrymarum, quia reduxerunt præterita amissa tempora & momenta, ideo in signum sol in umbra horologii ad 10. lineas regressus est. Cur ad decem, nec plures, nec pauciores? P. Philippus Hurtunus Ecclesiastes e Societate nostra celebrior aulicus, hanc difficultatem ita resolvit: *In speciale solatium, quod per omnes decem lineas præceptorum, a quibus forte exerraverat, retro flexerit cursum, & compensaverit damnum.* Ita amissæ per unum annum 8760. horæ ultimo etiam annui temporis momento redimi possunt, si dolenter ingeminemus: *Recogitabo tibi omnes annos meos - - Ecce in pace amaritudo mea amarissima; tu eruisti animam meam, ut non periret, projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.* Ita redemit tempus Romana illa, Parthenosopha Ordinis S. Benedicti, de qua magnus ille Magister spiritus Lancicius Opusculo spirituali VI. quæ anno 1626, in Monasterio S. Franciscæ Romanæ vixit plus formæ corporis, quam ornatui animæ intenta, de ingenii & acumine magis sollicita, quam de vera cordis compunctione, ab astro-rum cognitione plus, quam a pia cœli contemplatione celebris, velo non vita Deo dicata, hæc suafore laudato in spiritu directore meditabunda per horu-

horulam finem creationis pertractans, cum inter media ad hunc finem præcipua concessa imprimis temporis percurreret computum, tam negligenter, tepide, vane, inaniter expensi, tanti beneficii grata accensa memoria, ita in beneficium exarsit Deum, ut in exemplar sanctitatis deinceps evadendi ea conceperit proposita, ut nullum amplius etiam levissimæ culpæ concederet momentum, sed etiam concessam vitam bonis operibus exacte transigeret fine spe futuri præmii. Sicut enim Deus illi dedit pretium tempus merendi gratuito, licet illud sine omni merito amittendum, ita vicissim proposuit reddendi meritum gratuito, licet illud videret omni præmio in æternum destituendum. Luc. c. 19. v. 42. Inter amaras lacrymas charæ alias Jerusalem Salvator exprobravit suam ignorantiam, & inconsiderationem dicendo: *Si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua*, quid opus erat adjungere: *die tua*. An Jerusalem hætenus vixit dies non suos? potestne quid vivere, esse, & sine duratione aut tempore suo esse? Si hoc philosophice vix defendi potest, poterit forte theologice, & scripturistice; posse aliqua durare, quin sua duratione durent; hodie esse, quin tamen hac sua die sint. Audiamus celebrem Ecclesiastem nostræ Societatis Lobbetium sentientem: quod sacra pagina quandoque dies appellet, non ex solis & lunæ cursu, sed ex nostro progressu; unde infert, in mox citatum textum Evangelii S. Lucæ, ita scribens: *Ea dies tua est, quæ tibi cælum exhibet, ostentatque occasiones mille, mille vias, modosque bene de Deo merendi; est illa, qua te ad meliorem vitam evocat, qua gratis suis prævenit; has si amplecteris, in gloriam progredieris, in qua dies, & lux erit nunquam interitura. Has si negligis, diem iterum amittis, tempus vivendi tibi abbrevias*. Dies igitur redimimus, & nostros facimus, quibus nobis per vitam temporaneam dies æternos lucramur. *Potest enim* (inquit Christianus Philosophus Epist. 58.) *aliquatenus a nostra providentia longior prorogari huic corpusculo mora, si voluptates, quibus pars major vitæ perit, potuerimus regere,*

gere, & coercere. Succincte Xenophon de republ. in legib. Lacedæmon. *Virtute in longiorem ætatem, quam vitio pervenitur.* Malo credere, & insistere verbis aculeatis Apiculæ Clarevallenfis sermon. 20. in Cantic. ita de hac materia arguentis: *Has horas vivendo perdimus, quibus perditæ vivimus.* Titus Vespasiani filius, ut S. Hieronym. refert in Epist. ad Galat. scribens: cum quadam nocte fero recordaretur, nempe in cœna: se nihil boni eo die fecisse, auditus est suos familiares ita alloqui: *Amici! hodie diem perdididi.* Et nos non putemus perire annum, mensem, diem, horam, momentum, quo nihil boni intimo amico animæ nostræ pro vita æterna præstamus? ah perdimus! sed jacturam hanc non citius serio agniture, nisi fero, cum tempus non erit amplius. Si modo sub nostris pedibus terra recederet, ingentique hiatu, ac voragine ad ipsos inferorum hiatus viam aperiret, quas voces, quæ lamenta, quos ejulatus ex infelici illo æternitatis antro daretur intelligere, præprimis querelas oraculo Jeremiæ expressas c. 8. v. 20. *Transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.* Tempus perdidimus otiosis verbis, calumniis, detractionibus, oblocutionibus, mendaciis, jocis. Tempus perdidimus lusibus, nugis, facetiis, choreis, vagationibus, rixis, vanis studiis, & inutilium lectionibus, aspectibus obscœnis. Tempus perdidimus somno inordinato, fraudibus, vano corporis ornatu, denique horas has perdidimus, quibus perditæ viximus; quia omnes hæ horæ, non sunt nostræ horæ, sed illius otiosi, peccaminosi dicti, facti, concupiti, cui has sacravimus. *Sic transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.* In sacro codice nunquam annos Cain, Lamech, Ismaelis, Esau, Absolon computatos reperies; quia nec dies, nec menses, nec anni, qui gratia, meritis, virtutibus vacui sunt, reputantur; reponit doctissimus noster Engelgrave in suo cœlo empyreo in Exod. ad annum novum. 3. L. Reg. c. 11. sacra pagina de Salomone ait: *Dies, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.* Et tamen Josephus l. 8.

anti-

antiquitatum: Salomon (inquit) jam admodum senex moritur exactis regni annis octoginta. Conciliat in rem nostram utrumque textum Theodoretus his verbis: *Existimo unum quidem semel numerasse omnes annos; auctorem vero historię regum eos solos, quos exegit in pietate, ac vera religione.* Reliqui quadraginta anni in vacuum transiverunt, & pro nihilo habiti sunt: *Novit enim Dominus dies immaculatorum,* inquit Psaltes regius Psalm. 36. alios non novit. Patientię exemplar Job natalem suum diem vocat: *Diem caliginis, ac tenebrarum, c. 3. dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine!* qualis hæc dies? *dies tenebrarum, & dies caliginis?* est dies non dies, merum nihilum. Si proinde Job illum diem autumat merum nihilum fuisse, non computandum in diebus anni, nec numerandum in mensibus, qua in peccato natus est; quanto id æquius sentiendum est de diebus, quibus in peccata actualia prolapsi viximus. Dies anonyma fuit, dies sine nomine, qua innocentissimus Joseph a propria Domina ad illicitos amores tentatus fuit. *Accidit autem die quadam,* Gen. 39. v. 11. quæ est illa dies? Nonne Ægyptiis solemnis, & festa dies erat, cur non distinctius, sed communi involvitur appellatione? *Quin etiam* (inquit iterum Lobbetius noster) *scriptura non est dignata eam computare, neque a sole astrisve appellatam voluit adeo nefandam diem, quæ etiam tentandæ tantum pudicitie servit.* Si igitur dies nefandi, indigni, qui recenseantur, sunt illi, quibus inviti tentamur, & Victores cum Josepho audimus; quales erunt illi, quibus nos sponte quæsitis occasionibus in tentationes ultra ingerimus, victi succumbimus? Ah non sunt hi dies vitæ nostræ, non est hæc hora nostra; nam (inquit Eucherius hom. 9. ad Monach.) *illum diem vixisse te computa, quem non malitia, non invidia, non superbia commaculavit, qui peccato non cessit, qui diabolo repugnavit.*

Clamabo igitur cum servo Evangelico, prostratus & contritus, inducias, temporis moram ex-

petam: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Patientiam habe in me, & concede pro agenda poenitentia momenta, & simul inveniam modum, ut refartiam grandia illa debita decem millium, quæ contraxi in amissis talentis. Da mihi momenta, & ego ea tam pretiose impendam, & expendam, ac per valorem æternitatis augebo, & multiplicabo, ut omnibus amissis prius talentis non modo æquivaleant, sed ea superent, tanquam omnibus talentis pretiosiora momenta, quibus emuntur bona immortalia & æterna. Prostratus recogitabo tibi omnes annos, dies, horas, minuta in amaritudine animæ meæ, per sincerum examen conscientiae revolvendo, quam misere, quam perditè annos priores amiserim & insumpserim: confiteor deinde dolens, & contritus debita mea præterita, immergendo hæc & sepeliendo in infinitum pretium meritorum Jesu Christi, & proponam efficaciter deinceps a patientissimo Domino concedendos annos sic impendere, ut singulis momentis ex operibus bonis duplum lucrum capiam ex fervore intensiore, & bono opere diuturniore soli felici æternitati devoto. Et sic adhuc habebimus, unde reddamus: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.*

§. IV.

QUÆSTIO SCRIPTURISTICA.

Super illud: *Fussit eum Dominus venundari, & uxorem ejus, & filios.* Matth. 18. v. 25.

Quæritur: Utrum Deus quandoque puniat peccata parentum in filiis, & mariti in uxore innocentibus?

Respondeo cum S. August. epist. 75. ad Avitum, & S. Thoma 1. 2. art. 4. ad 1. quod poena spirituali nunquam puniantur filii innocentes (idem est de uxore respectu mariti) propter peccata parentum, nisi communicent in culpa vel per originem, uti contingit in peccato Adamitico: vel per imitationem, in quantum sceleratos suos Parentes imitantur, & sic & ipsi nocentes fiunt. Pro-
batur

batur 1. Authorit. S. Scripturæ: Ezech. 18. v. 20. dicitur: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur; filius non portabit iniquitatem Patris, & Pater non portabit iniquitatem filii, & Deuteron. 24. v. 16. legitur: Non occidentur Patres pro filiis, nec filii pro Patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Et Job 4. v. 7. ita alloquitur Deum: *Recordare, obsecro te, quis unquam innocens periit? aut quando re-cti deleti sunt?* Sapient. vero 12. v. 15. eundem hoc pacto Salomon: *Cum ergo sis justus, juste omnia disponis, ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute; ergo.* Probat-ur 2. ratione: Si Deus puniret pœna spirituali, v. g. priv

tarie factum est. Atqui etiam non haberet rationem medicinæ, quia pœna spiritualis, v. g. privatio gratiæ non potest deservire ad aliquod majus bonum, cum in hac vita non detur majus, quam sit bonum gratiæ: nec esset remedium contra malum peccati, sed potius occasio ad amplius peccandum, & summum hoc malum incurrendum; ergo. Probatur 3. merita Parentum non traducuntur ad posteros in ordine ad obtinendum præmium supernaturale; ergo multo minus etiam demerita in ordine ad incurrendam pœnam supernaturalem. Item peccata personalia Adami non traducuntur in posteros in ordine quoad pœnam, quia (ut discurret S. Doctor Angelic. 1. 2. quæst. 81. art. 2.) homo sibi generat idem in specie, non autem secundum individuum. Et ideo ea, quæ pertinent directe ad individuum (sicut personales actus, & quæ ad eos pertinent) non traducuntur a parentibus in filios: atqui peccata parentum sunt omnes actus personales, & non traducuntur in ordine ad pœnam, nimirum spirituales. Probatur 4. Specialiter quoad uxorem: uxor non debet dotem suam ob maleficio viri, ut habetur C. ex literis S. de pignoribus, & L. unic. & ut plenius Cod. de rei uxor. act. Vide Baezam in hunc textum tom. 3. l. 16. c. 8. §. 8. Molin. de contract. tract. 2. disput. 274. n. 10. ergo si uxor propter debita mariti non tenetur sua amittere, multo minus seipsam, & suam libertatem.

Oppones 1. Exodi c. 20. v. 5. dicitur: Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes, visitans peccata Patrum in filios in *tertiam & quartam generationem*. Unde pro peccato Cham filius Chanaan maledictus est: *Maledictus Chanaan*. Gen. 9. v. 25. & sanguis Christi pœnæ reddit obnoxios posteros Judæorum, qui dixerunt, Matth. 27. v. 25. *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros*; ergo. 2. Filii innocentes sæpe puniuntur propter peccata Parentum pœnis temporalibus, uti propter peccatum Giezi lepra transmissa est in posteros. 4. Reg. cap. 5. Ergo etiam pœnis spiritualibus. 3. Deus punit sæpe innocentes morte temporali propter peccata aliena;

aliena ; sic punivit Davidis parvulum ex adulterio natum, 2. Reg. c. 12. Sic parvuli Sodomitæ cum Parentibus igne de cœlo lapso perierunt. Gen. c. 19. Omnes parvuli & cognati, ac uxores propter peccatum Dathan & Abiron a terra absorpti sunt. Num. 17. Et pro peccato Achan. populus Israel traditus est in manus hostium. Josue 7. Propter peccatum Davidis numerantis populum peste consumpta sunt 70000, 2. Reg. c. 24. propter Saulis flagitium, qui injuste occidit Gabaonitas, 7. posterij ejus crucifixi sunt. 2. Reg. 21. Ergo etiam Deus punit filios propter peccata Parentum morte spirituali, negando illis gratiam sanctificantem, vel auferendo. 4. In iudicio etiam humano in crimine, v. g. læsæ Majestatis etiam innocentes filij privantur sæpe gratiæ privilegiis, nobilitate, bonis temporalibus, imo quandoque ipsa vita; ergo etiam in iudicio divino privantur gratiis, & vita spirituali. Probatur conseq. illa prior punitio nec habet rationem pœnæ, nec rationem medicinæ, & tamen juste exercetur a potestate humana; ergo etiam punitio juste exercetur a Deo, etiamsi nec habeat rationem pœnæ, nec medicinæ. Antequam respondeam præmitto; nos notanter in conclusione addidisse: *pœna spirituali*; quia ad poenam temporalem sæpe peccata Parentum ad filios, uxores, & cognatos, ac proximos traducuntur, ut amplius mox patebit ex solutione oppositorum jam argumentorum.

Respond. ad primum explico textum. *Ego sum Dominus Deus tuus, &c.* Visitans peccata Patrum in filios, qui sunt imitatores peccatorum suorum parentum C. sensum textus: in filios justos, & innocentes N. sensum textus: & sub eadem distinctione Conf. ita textum explicant S. Hieron. in Comment. ad c. 18. Ezech. S. August. in Psal. 104. in illa verba: *In memoriam redeat iniquitas Patrum ejus.* Quod autem textus de sceleratis filiis intelligendus sit, patet ex contextu; nam additur: *eorum, qui oderunt me.* Sic etiam docet S. Chrysost. hom. 29. maledictum fuisse Chanaan puerum, tanquam scelerum paternorum simul hæredem, sicut

etiam obstinati Judæi puniuntur ob hæreditarium odium contra Christum & Christianos. Puniuntur autem filii pro peccatis Parentum, ut improbi Patrum imitatores, quando Deus alias vel adhuc distulisset sceleratos filios punire, vel non tam graviter punivisset, nisi præcessissent peccata parentum. Instantiam dat Barradius noster in c. 23. Matth. scribens: multa v. g. in civitate aliqua homicidia perpetrantur: Princeps dissimulat, vel leviores poenam infert homicidis. Post hæc cædem quidam iterum committit, & deprehenditur, ubi iterum poenam Princeps remisisset, vel supplicium non admodum grave sumisset. At tot præcedentibus cædibus irritatus viam justitiæ amplectitur, & non amplius misericordiæ insistit, nec vult amplius homicidæ condonare, sed eum gravissimo supplicio statuit afficere. Nonne dicetur propter aliorum homicidia simul puniri, in quantum pro priori quidem homicidio supplicio afficitur, quo tamen non fuisset affectus, saltem non tam graviter sine spe veniæ, si aliorum cædes non præcessissent. Ad 2. C. A. N. Conf. disparitas est, quia poenæ temporales possunt habere rationem medicinæ, ergo etiam innocentibus infligi possunt propter majus bonum spirituale; at vero poenæ spirituales nequeunt habere rationem medicinæ, quia præstat sæpius corporaliter mori, ut servetur vita spiritualis, vel saltem ut ex periculo moriendi spiritualiter eripiamur; at, qui spiritualiter moritur, qualis illi medicina spiritualis proderit ad consequendum aliud majus bonum spirituale. Ad 3. C. A. N. Conf. disparitatem do verbis S. Thomæ 22. q. 108. art. 4. ad primum: *Dicendum, quod unus homo nunquam punitur pro peccato alterius: quia poena spiritualis pertinet ad animam, secundum quam quilibet est liber sui* (hoc est: ut libere contrahat reatum poenæ vel non, si nimirum libere non contrahat prius reatum culpæ) *poena autem temporalis quandoque unus punitur pro peccato alterius triplici ratione: primo quidem, quia unus homo temporaliter est res alterius, & ita in poenam ejus etiam ipse punitur, sicut filii secundum corpus*

pus sunt quedam res Patris, & servi quedam res Dominorum. Alio modo quantum unius peccatum derivatur in alterum, vel per modum meriti, sicut boni interdum simul puniuntur temporaliter cum malis, quia eorum peccata non redarguerunt. Tertio ad commendandam utilitatem humanæ societatis, ex quo debet unus pro alio sollicitus esse, ne peccet, & ad detestationem peccati, dum poena unius redundat in omnes, quasi omnes essent unum corpus. Ad 4. A. C. quoad alias poenas, non quoad privationem vitæ. N. Conf. quia alia bona sicut gratuito conceduntur, v. g. nobilitas, bona fortunæ a Principibus pro tota familia, sic iterum auferri possunt, & habere rationem maioris boni per modum medicinæ, ut vel reus citius resipiscat, dum patitur in suis filiis, qui pars illius censetur esse præcipua, vel alii, ut propter has poenas ad posteros etiam extendendas absterreantur amplius, ne imitatores similium iniquitatum agant. Privare autem vita sine speciali mandato Dei, auctoris vitæ & necis, innocentes filios propter peccata parentum, in humano iudicio illicitum est etiam propter summa crimina, v. g. læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ, quia hanc potestatem nulla potestas humana sibi a Deo concessam sufficienter ostendere potest. Nam sicut ipse Deus nunquam punit aliquem sine proprio delicto poena mortis æternæ, quæ est in illo iudicio gravissima, sic homo nequit punire aliquem sine proprio delicto poena mortis temporalis, quæ in humano iudicio est gravissima. Hinc ait S. Thom. paulo ante citato loco ad secundum: *Nunquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa poena flagelli, ut occidatur, vel mutiletur, vel verberetur. Poena autem damni punitur aliquis etiam secundum humanum iudicium sine culpa, sed non sine causa, & hoc tripliciter: Uno modo ex hoc, quod aliquis ineptus redditur sine culpa sua ad aliquod bonum habendum vel consequendum: sicut propter vitium lepræ, aliquis removetur ab administratione Ecclesiæ - - secundo quia bonum, in quo damnificatur, non est proprium bonum, sed commune: sicut quod aliqua Ecclesia habet Episcopatum, pertinet*

ad bonum totius civitatis, non autem ad bonum Clericorum. Tertio quia bonum unius dependet ex bono alterius: sicut in crimine læsæ Majestatis Filius amittit hæreditatem pro peccato Parentis. Ad prob. N. A. quia, ut ostendi, hæc possunt habere saltem rationem medicinæ, ne filii fiant imitatores scelerum parentum, & etiam rationem poenæ respectu parentum, qui hoc modo in filiis & posteris puniuntur.

*Oppones ulterius ex actu dictis propter defectus voluntarios: Potestas Ecclesiastica aliquos removet a sacris ministeriis, v. g. propter lepram, epilepsiam, cœcitatem, ergo licet peccata parentum sint involuntaria in filiis, adhuc Deus punire potest in filiis etiam poena spirituali. Secundo: Iniquitates Parentum imputantur filiis, dum etiam parentes amplius non sunt, juxta illud Jerem. in Thren. c. 5. v. 7. *Patres nostri peccaverunt, & non sunt, & nos iniquitates eorum portavimus*, atqui v. 20. additur: quare in perpetuum oblivisceris nostri? quod indicat poenam æternam damni, ergo. Tertio: S. August. l. 1. oper. imperfect. cap. 48. Juliano objicienti: neminem debere perire ob peccatum alienum, respondet: *Aliena sunt, sed paterna sunt, ac per hoc jure seminationis, atque germinationis, & nostra sunt*, atqui nostra peccata punit Deus etiam poenis spiritualibus, ergo etiam paterna peccata in nobis, cum nostra fiant. Quarto: Christus Matth. 23. v. 33. Scribis & Pharisæis minatur judicium gehennæ addens v. 35. *Et veniet super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariæ*, ergo Deus poena gehennæ, adeoque etiam spirituali vindicat omnem sanguinem etiam a Cain effusum in posteris, quales fuerunt illi Scribæ & Pharisæi.*

Resp. ad primum C. A. N. Conf. quia hæ rationes non habent rationem poenæ, sed tantum supponunt subjecti ineptitudinem; sicut quod tytirellus non donetur corona regia, vestiatur epomide doctorali, non est poena supponens in tytirello culpam, nec quidem originalem, sed tantum defectum qualitatatum requisitarum pro tali dignitate, quas si habeat, posset absolute etiam his bonis donari. Hic autem

autem loquimur de poena spirituali proprie tali. Ad secundum D. M. imputantur filiis imitatoribus scelerum Parentum C. M. filiis innocentibus, & quidem quantum ad poenam spirituales etiam a Deo infligendam N. M. similiter D. min. & N. Conf. Patet ibidem ex v. 16. ubi dicitur: *Væ nobis, quia peccavimus*, & v. 21. *Converte nos Domine ad te, & convertemur, innova dies nostros, sicut a principio*, ex quo patet, quod loquatur Propheta de filiis Israelitis imitatoribus scelerum Parentum, qui timendas merito habent poenas damni etiam æternas. Ad tertium C. totum; loquitur enim S. Augustinus de peccato originali, quod omnino nostrum factum est, in quantum voluntate moraliter nostra commissum est, in quantum voluntas Adami propter transfusionem moraliter nostra voluntas effecta est; quod non habent peccata personalia aliorum Parentum respectu filiorum, de quibus hic loquimur. Ad quartum D. A. Deus minatur Scribis & Phariseis iudicium gehennæ propter peccata propria, & in quantum sunt imitatores scelerum suorum majorum C. A. propter peccata sola majorum suorum N. A. similiter D. Conf. & N. Conf. Christus dum minatur Phariseis occisoribus Prophetarum, quod veniet super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est a constitutione mundi, non intelligendus, quasi in gehenna puniendi forent omnibus poenis ab origine mundi homicidis debitæ, sed gravioribus quam alii, quia illorum homicidia evaserunt graviora: primo, quia imitatores scelerum facti sunt, non obstantibus exemplis præviis, quomodo Deus in Cain, & aliis necem innocentium puniverit. Secundo, quia exsuperant sceleribus antecessores suos, dum non tantum Prophetas, Apostolos, sed ipsum Christum occiderunt. Tertio, quia suis sceleribus adimpleverunt mensuram peccatorum, postquam Deus determinavit non quomodocunque punire culpas, sed cum excidio totius reipublicæ judaicæ ut sic punirentur omnia priora homicidia non solum in privatis personis, sed in tota republica, in quantum singuli scelerati erant pars illius reipublicæ.

cæ. Ubi tamen innocentes pure poenas sustinuerunt temporales, Pharisei autem propter culpas tam graves proprias etiam correspondentes poenas incurrerunt gehennæ.

Oppones speciatim propter uxorem. Primo 4. Reg. 4. v. 1. cujusdam Prophetæ mortui uxor sic ait Elifæo: *Ecce creditor veniet, ut tollat duos filios meos, ad serviendum sibi.* Et Sylveira in expositione hujus textus Evangelici ait: *Viguit antiquitas consuetudo aliorum regnorum, ut cum debitor solvendo aliter non esset, creditor posset vendere etiam ipsum debitorem, uxoremque ejus, & filios.* Ergo etiam Deus, & multo magis mariti debita in uxore innocente potest punire captivitate etiam æterna. Secundo. Uxor est subjecta Dominio viri. C. mulierem c. 3. sequent. q. 5. atqui quæ sunt subjecta Dominio viri, possunt a creditoribus vendi ad exsolvenda debita viri, ergo etiam uxor. Tertio. Omnia bona uxoris censentur esse viri, sicut ipsa uxor; ergo creditor viri potest omnia vendere uxoris, & ipsam uxorem ad solvenda debita viri. A. probatur Auth. S. August. citati C. quod Deo 33. q. 5. ubi ait: *Nihil de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacunque pecunia aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus (viri scilicet) facere debuisti, ergo in res uxoris vir habet plenum dominium, consequenter & ea vendi possunt ad solvenda debita viri.* Respondeo hæc opposita vagantur extra statum nostræ quæstionis, quia non loquuntur de debitis spiritualibus & poenis, sed de debitis civilibus, & solutionibus debitorum pecuniariis. In forma C. A. D. Conf. tanquam Dominus absolutus, & ut hæc captivitas non habeat rationem justæ vindictæ, & poenæ proprie talis C. Conf. ut habeat rationem vindictæ, & poenæ proprie talis culpis peccatorum debitis N. Conf. Deus sicut innocentes relinquere potest in puris naturalibus, & ut sint incapaces gloriæ æternæ, sic potest eos producere debiles, semper infirmos, morbosos, inter inferni tormenta degentes: sed sicut non potest innocentes producere peccato obnoxios, ita nec poenæ alicui proprie
tali

tali, quæ supponit peccatum, & ideo omnia illa tormenta etiam inferni non haberent rationem pœnæ proprie talis, sed essent purum exercitium supremi Domini Dei, nec essent actus divinæ justitiæ vindicativæ, sed Dei, ut absoluti Domini. Sicut quando ex ancilla nascitur mancipium filius sine libertate, hæc carentia libertatis non habet in jure rationem pœnæ, sed est effectus Domini supremi, quod Dominus habet in partum ancillæ suæ ex dispositione juris. Et sic etiam concedo verum esse, quod consuetudine induci possit, cum debitor solvendo non est, quod creditor possit ipsum debitorem, uxoremque ejus & filios vendere (quamvis hoc in more non sit apud Christianos, & videtur esse contra mansuetudinem Christi talis exactio) quia talis venditio posset etiam habere rationem pœnæ, si ob superfluum cultum, luxum, simul causæ debitorum extiterunt, aut meliorem curam œconomix non habuerunt; aut saltem posset habere rationem æquitatis, si alteruter debet damnificari, ut potius cum suis penuriam patiatur debitor, quam creditor, & si solutio hoc modo facta non excedat pretium contracti debiti; nec captivitas ad tempus de se habet rationem pœnæ, aut amissio libertatis supponens crimen proprium, ut patet in captivis per bellum justum; captivitas autem æterna est omnium pœna gravissima, qua majorem divina justitia non statuit defacto; ergo innocentibus juste infligi non debet, nec potest. Ad secundum D. M. uxor est subjecta dominio viri politice, & quantum ad regimen domesticum, cujus vir caput est, C. M. despotice, tanquam ancilla & quoad omnia, ita, ut in nullo sui juris sit N. M. sic D. m. N. Conf. Nam, ut ait S. Ambros. *Vir uxorem tanquam gubernator dirigat, tanquam consortem vitæ honoret, participet ut cohæredem.* Et S. Chrysostom. hom. 26. super 1. ad Corinth. inquit: *Quamvis viro subdita sit mulier, tamen ut uxor, ut libera, & pari in honore est habenda.* Et Angelicus super 1. Corinth. cap. 7. lect. 1. asserit: *Mulier non est formata de pedibus viri, tanquam ancilla: nec de capite, tanquam domina; sed*
de

de latere tanquam socia. Dominium igitur viri in uxorem non est despoticum & plenum, sed valde politicum, & restrictum, ita ut in multis etiam dominium penes uxorem remaneat. Unde ad tertium N. A. si loquamur de jure ordinario. Ad probationem dico: S. Augustinum ibi loqui de immoderatis eleemosynis, & largitionibus uxoris ex bonis viri, quales illæ erant, erogaverat enim omnia bona vivente marito, indutaque monachali habitu, instar monialium in domo privata vivere volebat.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

Sedentem in throno vidit Joannes Apoc. 20. *Et stantes in conspectu throni, Et libri aperti sunt, - - Et Judicatum est de singulis secundum opera ipsorum:* hunc ipsum tu vides in homine rege, qui *rationem* posuit cum servis suis, & secundum opera illorum fecit eis.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN.

Evangelium: *In illo tempore abeuntes Pharisei consilium inierunt, ut caperent Jesum in sermone.* Matth. 22. a v. 15 usque ad 21. inclusive. Præsentem sermonem cum Phariseis, & substitutis Herodianis, qui in præsentī Evangelio proponitur, Christus probabilius habuit feria tertia post diem Palmarum, triduo ante suum pretiosissimum ac salutarem obitum, ut colligitur ex c. 11. & 12. Marci, & notat Carthusianus, Hugo, Lucas Burgenfis, & alii. Duo autem hoc complectitur Evangelium: primo, invidiosam Phariseorum quæstionem, qui captiose Christum tentare, & illaqueare per sermonem tentarunt, ut il-

la-

laqueatum reum mortis agere possent, cum enim nec ejus doctrina, neque vita alicujus accusationis præberet argumentum, infidiis eum aggredi, & capere conati sunt, in hoc futuri magis scelerati, quod malitiæ suæ fraudem adjungerent, veri Joab posteri, qui Amasam sub specie fraterni osculi morti addixit, aut Judæ Iscariothæ antecessores, qui sub avaritiæ basio Jesum captivum hostibus suis extradidit, graviore se peccato homicidii obstringentes, dum sub pacis, & amoris velo insontem perderunt, quam si aperto Marte contra eum inimicitias exercuissent. Secundo, ostendit malitiam hypocrisis in simulata laudatione Christi, & quam dulcibus etiam verbis non semper fidendum sit, ne capiamur, sed semper prudentibus responsis potius utendum, ut declinemus fallacias. Hæc omnia ut clarius pateant, sit:

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Tunc abeuntes Pharisei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Tunc, quando prius audierunt a Christo proponi parabolam de vinea locata agricolis Matth. 21. v. 33. & nuptiis filii regis Matth. 22. v. 1. & malum operari ob tot denunciatas pœnas magis agnoscere debebant: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis.* Matth. 21. v. 41. *Rex autem cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homines illos,* Matth. 22. v. 7. tanta tamen fuit Phariseorum malitia, ut ex auditis his pœnis prædictis non sint facti meliores, sed peiores, consilium ineuntes, quomodo Christum ver-

verbis dolose capere, & in opere occidere possent. Hoc erat omen, & certum indicium summæ illorum malitiæ, & brevi imminentis perditionis. Fle-
tibus assuetus Propheta in suis Threnis c. 4. v. 6. ait: *Major effecta est iniquitas filiae populi mei peccato Sodomorum, quæ subversa est in momento.* Unde gravior effecta est iniquitas Judæorum, quam fuerit Sodomorum? Vixit hic populus sub lege Dei, sub monitis & documentis variorum Prophetarum, quibus caruit Sodoma; ergo propter monentem legem, minantes Prophetas majus evaserit peccatum Judæorum peccato Sodomorum, qui his carentes, sine timore, sine fronte deliquerunt. Imo vel inde gravior effecta est iniquitas filiae Sion, nam cum eis imminens poena, desolatio per tot monitores, prævie clare proposita est, noluit respiscere, nec a peccando desistere, sed perstitit inique agere, quibus caruerunt Sodomitæ in suis sceleribus quasi dormientes, quia a nemine excitati. Hinc ait Psalter Regius Psal. 75. v. 7. *Ab increpatione tua Deus Jacob dormitaverunt, qui ascenderunt equos.* Deus increpat, monet, minatur, & homines peccatores somno indulgent, & tu adhuc vitiorum somno sepeliris, nec vocibus, nec minis excitaris, ut quæras per poenitentiam salutem. Præclare D. Aurelius in hunc locum: *Increpat Deus, & dormis.* Abeuntes Pharisei nimirum a loco, ubi veritatem Christus illis proposuit, & iniquitatem eorum sub parabolis proposuit, & reprehendit, & conatus est eos ad melius sentiendum, & agendum adducere, tunc abeuntes, quasi pertæsi sermonis & doctrinæ, Christum deseruerunt, & simul concionem Christi quasi ingrati suis auribus interruperunt. Nimirum Christus veritas, & in essendo, & in loquendo, & Pharisei hypocritæ intendentes fictis blanditiis capere in sermone, nequeunt simul esse, & in una sede morari; hinc abeunt Pharisei, quia veritas prævalet, & falsitas ei semper cedere cogitur. Nam ut ait D. Præsul Hypponenfis super Psalm. 61. ita scribens: *Occultari potest ad tempus veritas, vinci non potest, florere potest ad tempus iniquitas, permanere*

nerē non potest. Hanc veritatem locutus est Christus in publico templo, sed ab hoc abeunt loco Pharisei, & quærunt locum occultum, ut consilium inirent pessimum, volentes Christum capere in sermone. Semper nimirum iniquitas fugit publicum, & quærīt secretum.

Consilium inierunt, ut caperent eum in sermone, quia videbant ejus actiones omnes tam sceleris puras, & opera irreprehensibilia, ut nemo eum ex his posset arguere alicujus peccati, ideo non quærebant eum capere *in opere*, sed solum *in sermone*, quia etiam alias cauti in opere, facile incauti delinquant in sermone & inter dicendum, ac loquendum, præter intentionem in aliquod incautum, ac præjudiciosum verbum erumpunt. Quare ait S. Hieron. Epist. i. ad Demetr. *Nihil est quidquam in nobis, quo facilius peccare possimus, quam lingua, & S. Aurelius super Psalm. 38. in vers. ut non delinquam, dicit: Difficile est, ut quisquam lingua non labatur, & peccet, & qui lingua non peccavit, ut scriptum est, hic perfectus est vir.*

Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum. Mittunt ergo Pharisei discipulos suos, juvenes quidem ætate, sed malitia pares mittentibus, similes serpentibus parvulis, qui licet ætate, & magnitudine cæteros non æquent, veneno tamen æquales sunt: similes quoque luporum catulis, qui tametsi jugulare non valeant, sanguine tamen gaudent, & moribus ludunt; hos ergo mittunt ut laqueos parent & insidias, qui se justos simularent, quales se simulabant dum quæstionem de justitia tributi solvendi proponebant. Vulpes erant, simulabant oves, justos se simulabant: Christoque tendebant laqueos, ut eum caperent captiosa hac quæstione an dandum esset juste tributum Cæsari? quam si Christus concederet, in invidiam ac iram Judæorum incideret, qui tanquam liber populus voluit esse immunis ab omnibus tributis gentilibus pendendis. Si vero
ne-

negaret dandum esse tributum Cæsari, tunc accusaretur, ut adversarius Cæsaris ac populi Romani; hinc mittunt simul Herodianos, tanquam testes de auditu, quid Christus de hoc tributo dando senserit; licet enim non satis constet quinam hi Herodiani fuerint, aliqui enim cum D. Hieronym. in dialogo advers. Lucifer. ad finem, & D. Epiph. l. 1. hæres. 20. D. Damasceno l. de hæres. Tertull. l. de præscript. Abulensi q. 81. dicunt fuisse hæreticos Judæorum, qui Herodem Ascalonitam dicebant esse Christum, seu Messiam a Prophetis promissum, eo quod viderant, quod ipso regnante sceptrum de Juda defecisset. Alii cum Barradio recentiores dicunt, Herodianos fuisse viros ex domo Herodis, qui ipse illis diebus erat Hierosolymis, ut constat, quando ad ipsum missus est Christus a Pilato, & favet lectio Syriaca, quæ pro Herodianis habet: *Cum iis, qui erant de domo Herodis*, seu cum domesticis Herodis, probabilius sentio cum Origene homil. 20. in Matth. D. Cyrill. Alexandr. l. 2. in Isai. c. 11. D. Paschas. l. 9. in Matth. Euseb. Emis. hom. in Domin. 22. post Pentecost. & D. Anton. Ulyssipon. Alberto Magno, D. Thom. Hugon. & aliis. Herodianos fuisse ministros, qui tributa Cæsari Romano solvenda colligebant, sic dicti, quia creati fuerunt ab Herode Ascalonita, qui totus Cæsareanus fuerat, quia Rex Judææ creatus erat a Cæsare ac Senatu Romano, & pro colligendis tributis Cæsaris præerat in Judæa, ut ait Josephus; quod etiam de Herode Antipatre jam mortuo Patre hujus Herodis testatur in præsentī D. Hieron. Et sic Herodiani iidem erant, ac publicani alias dicti, publicorum tributorum exactores, qui erant valde execrabiles apud Judæos, & tanquam publici peccatores reputabantur. Pharisei calumniabantur in Christo Matth. 9. v. 11. *Cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester*, & tamen cum his, seu similibus mittunt discipulos suos, quia sæpe id, quod in aliis ex odio damnamus, & rejicimus, ex amore in nostris admittimus, & approbamus. Matthæi 12. dum discipuli transeuntes Sabbatho sata velle-

rent

rent spicas, indigne id ferentes Pharisei, dixerunt: *Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbathis, sed quid Christus pro defensione illorum respondit: At ille dixit eis: non legistis, quid fecit David, quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quæ verba expendens S. Hieronym. in c. 22. Matth. sic ait: Opponit ergo Dominus, & dicit: Si & David sanctus est, & Abimelech Pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, & fames in causa est; cur eandem famem non probatis in Apostolis, quam probatis in cæteris.* Pharisei illam detractionem objiciebant sanctitatis ac eruditionis in lege discipulis, ideo Christus aptissime hanc historiam opponit: nam eorum simulatæ sanctitati Davidem sanctum, eorumque falsæ doctrinæ Pontificem Abimelech valde eruditum objicit. Quali diceret: si ergo propter famem in illis admittitis excusationem in lege, cur hoc negandum in meis discipulis; valde enim durum est, quod idem factum in quibusdam pium, in aliis videatur injustum, dum nimirum amor, & odium differentiam gignit. Pharisei volebant pro viris religiosiis haberi, tanquam magno zelo instructi pro religione, & tamen aggregabantur & conveniebant cum Herodianis, quos alias tanquam peccatores, publicos tributorum exactores abominabantur, ut observat S. Chrysost. hom. 42. in Imperfect. inquires: *Pharisei quo abierunt? ad Herodianos, qui in diaboli iniquitatibus ambulabant, diaboli adjutorium necessarium habent. Sic & isti convenienter non ad servos Dei, viros religiosos, sed ad gentiles, id est, Herodianos se contulerunt. Quis enim poterat dare consilium contra Christum nisi diabolus. Apocalypf. 16. v. 19. vidit dilectus Christi Discipulus: Et facta est civitas magna in tres partes, & civitates gentium ceciderunt; Richardus per civitatem magnam intelligit impiorum cœtum, qui divisus est in tres partes: Paganismum, Judaismum, & falsum Christianismum, & ideo, ut ait hic Ansbertus: Civitas hæc dicitur magna, sive pro magnitudine*

populorum, nempe reproborum, siue propter immanitatem scelerum magna, id est vasta. Sed quomodo, hæc civitas singularis, & vasta tot patitur divisiones? Respondet in hunc textum S. Thom. *Mali unum per convenientiam in amore vanitatis, & in statu damnationis, & in elongatione a Deo: sic est una eorum civitas: distincti autem secundum diversitatem affectuum, & diversitatem vitiorum; & secundum hoc diversæ sunt civitates eorum, scilicet, quod quidam sint sub uno genere vitiorum, alii sub alio; item etiam secundum diversitatem locorum.* Impii inter se contrarii contra justos uniuntur, apparet in infidelibus, dum se, & suam doctrinam invicem acriter oppugnant, si fideles & justos incipiunt oppugnare, concordantes fiunt. Hinc licet valde discordes fuerint in doctrina & moribus Pharisei & Herodiani, in fraudibus tamen, dolis, & contra Christum in intentione, ut caperent eum in sermone, erant omnino concordantes, & ideo volebant ad se convocare contra Christum indistincte omnes homines ejusdem mentis, quamvis in conditione discrepantes, & ideo mittunt discipulos suos cum Herodianis, seu secundum Syriacam lectionem cum iis, qui erant de domo Herodis, seu aulici Herodis, quem Christus Luc. 13. v. 32. vulpem vocavit, dicite vulpi illi, in quem locum apte Sylveira tom. 4. q. 7. n. 63. Herodem Christus appellat vulpem, vulpes enim est animal fraudulentum, in abscondito per insidias latens, fætidum, nunquam rectis itineribus incedens, sic & Herodes totus astutia, fraudulentia abundans erat, alienus a recta via justitiæ insidias machinabatur. De hac itaque aula Pharisei, volentes fraudulenter Christum capere in sermone, sibi socios adscivere, æstimantes ex rege vulpe futuros homines dolosos, & versipelles, ac omnium fraudulentissimos, regis enim ad exemplum passim componitur aula. Hinc ait Hieron. Oleaster in c. 43. Genes. Plurimum cuius fidei est Dominus, ejusdem & servus, & quali vultu Dominus aliquem recipit, tali & ministri ejus. Nunquam antea vidimus Phariseos Herodianis usos, nisi cum volunt capere Christum in sermone, quia

ad

ad sermones expiscandos, deferendos, aulici, & palatii ministri omnium viri sunt præstantissimi. Subdit hic Baeza in præsentem textum Matth. 22. v. 16. glossans: *Sane hæc est aulicorum conditio & natura, eo advolare, ubi auscultent, quod deferant, & delationibus vivant.* Dicit autem Chrysostr. in imperfect. hom. 42. *Hæc est hypocritarum prima salutatio, quid laudant, quos perdere volunt.* Sic hypocritæ blandis, & suavibus verbis Christum laudant, quem perdere quærent: *Dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum.* Magistrum vocant, & ideo maxime a veritate laudant, quia verax est, & viam veritatis docet, totius enim alicujus doctrinæ laus & ornamentum ac decor est a veritate. Ubi bene pronunciavit Isidorus Pelusiota l. 3. Epist. 64. inquit: *Veritas omnibus artibus, & disciplinis ornamentum affert, quæ si absit, omni ornatu & elegantia carent doctrinæ.* Et idcirco Synesius de regno apud Sylveir. tom. 4. l. 6. c. 45. n. 26. ait: *Veritas verborum nobilitas est, Magister, scimus quia verax es, cujus tamen nolunt esse Discipuli juxta illud Luc. 6. v. 46. Quid autem vocatis me Domine, Domine, (aut Magister) & non facitis quæ dico, veracem prædicant veritate vitæ, doctrinæ, & justitiæ, cujus tamen imitari vitam, conciones audire, atque justitiam timere nolunt, dum dicunt illum non curare quempiam, nec respicere personam hominum.* Maluerunt nempe discipuli Phariseorum, hypocritarum, simulatorum, quam fieri Discipuli Christi æternæ veritatis, quia Discipuli a Magistris, subditi a Dominis facilius addiscunt, & imitantur vitia & falsitates, quam virtutes & veritates. *Et non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum; hoc est: neminem curas, neminem metuis, libere quod sentis, edicis, personarum acceptor non es, non respicis hominum personam, five faciem, ut habet S. Marcus c. 12. v. 14. his verbis: Nec enim vides in faciem hominum, quod hi adulatores addiderunt, Christum non respicere qualitates hominum, v. g. dignitates, di-*

vitias, favores magnatum, & propterea de tributū solutione recte judicaturum: oportet enim in hac causa personam Cæsaris non respicere, sed respicere Deum. *Blanda* (inquit hic S. Hieron.) *& fraudulenta interrogatio illuc provocabat respondentem, ut magis Deum, quam Cæsarem timeat, & dicat non debere tributa solvi.* Nam hæc quæstio tunc temporis valde agitata fuit inter Judæos: Utrum liceat censum dare Cæsari, an non? Cum enim a Pompejo magno Judæa redacta esset sub potestate Romanorum, ut testatur Joseph l. 14. Antiquit. c. 2. iniquo animo hanc subjectionem tulerunt præsertim Pharisæi, præsertim quidam Judas Galilæus dictus, novæ sectæ inter Judæos Author, quæ stabat pro libertate populi, & sensit indignum, hanc gentem Deo specialiter dicatam esse simul tributariam Cæsari gentili, & Principi idololatræ, quæ in primitiis, decimis, & sacrificiis Deo serviebat, & hi tanquam scrupulosi volentes conscientiæ consulerent, negabant licitum esse tributa solvere Cæsari. De hoc Juda mentio fit in Actis Apostolicis c. 5. v. 37. *Extitit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, ipse periit, & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.* Ideo laudando Christum, quod non sit acceptor personarum, volebant eum inclinare, ut responderet, non dandum tributum Cæsari, & sic in suum excidium concitaret Herodianos, qui eum ut seditiosum, & læ æ majestatis Cæsareæ reum comprehenderent, sicut dictum Judam, & ante eum quendam Theodas, ut habetur citato capite v. 36. poenæ capitis subjecerunt, qui dixerunt hoc illicitum esse, & ideo ut seditiosi puniti sunt, & sic cogitabant, eo occiso liberabimur, & tamen non videbimur causam præbuisse mortis. Si vero dixerit censum dandum Cæsari, sicut ipse pro se, & pro Petro solvit didrachma, Matth. 17. v. 23. irritabit Pharisæos, & populum Judaicum, qui accusabunt eum legis Mosaicæ, & libertatis publicæ everforem, atque oppressorem, utpote minus faventem religioni divinæ, & adulantem Principibus prophanis.

Ut

Ut ergo Christus opere ostenderet, quod sermone de illo prædicatum est, nempe se Magistrum veritatis esse, noluit ad captiosam quæstionem tacere, sed potius libere veritatis sensum aperire, qualecunque periculum in documentum omnibus Concionatoribus, & verbi divini prædicatoribus, non esse supprimendam veritatem propter aliquos Auditores, qui in sensum sinistram conantur verba veritatis detorquere, sicut monuit S. Paulus Timotheum in 2. Epist. c. 2. v. 15. his verbis: *Solicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem, recte tractantem verba veritatis*, & ut ostenderet, se non solum verba extrinseca intelligere, sed etiam corda interrogantium adulatorum nosse, quid vellent, machinarentur, & quo tendat captiosa quæstio, se intelligere.

Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: quid me tentatis hypocritæ? Per quod prudentissimum responsum suis ipsorum laqueis cepit, & confudit Phariseos, & omnium circumstantium ludibriis præbuit deridendos, dum hypocritas ostendit, qui simulant pietatem in Deum, & æquitatem, ac ita sunt impostores nequissimi; simulata enim æquitas est duplex iniquitas, de quibus dicitur Jobi 36. v. 13. *Simulatores, & callidi provocant iram Dei*, ut se autem Jesus non purum hominem, sed etiam Deum scrutatorem cordium ostenderet, antequam refuteret interrogationem, conatur eorum consilia detegere, & hinc cognita prius nequitia, seu, ut habent græci codices, *malitia eorum, ait: quid me tentatis hypocritæ: Prima virtus respondentis* (ait D. Hieronym. hoc loco) *est, cognoscere interrogantis animum*, seu prævidere, quo tendat interrogatio, quem spectet finem, & intendat quæstio; nam præmeditate, & prudenter respondendum docuit Phariseis, qui in præsentī veniebant ficto & simulato animo, & eos tanquam hypocritas increpat, ne inde gloriarentur, quasi eum decipere, & fallere possent, secundum illud Proverb. 26. v. 4. *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis*, hinc eos increpando ait: *quid me tentatis*
Y y 3
hypo-

hypocritæ. Tentare, ut ait Carthusianus, est experimentum de aliquo sumere, & ita isti volebant experiri scientiam Christi, an in responsis foret incautus, & aliquid diceret, quod ad prodendum se deserviret. Et addidit: hypocritæ, id est: simulatores, quia simulabant eum venerari, ut Magistrum, cui insidias parabant, ut traderent ad mortem, quasi diceret: novi quo animo me interrogetis, capere me vultis in sermone, non proderunt laquei vestri quidquam, neque enim illaqueant laquei prius prævisi. *Ostendite mihi numisma census.* Postquam eorum detexit iniquitatem & malitiam, responsum illorum interrogationi adhibet, ne putaretur, quod metu Principum taceret id, quod sentiret, petit sibi exhiberi numisma census: *Ostendite mihi numisma census*, ut habet hic Matth. vel ut habet S. Marcus c. 12. v. 15. *Afferte mihi denarium, ut videam*, & Luc. 20. v. 24. *Ostendite mihi denarium.* Utrumque enim probabilius Christus dixit, vel saltem intellexit per numisma census denarium, quia numisma sive nummus tributi erat denarius. Sic etiam Deo tributum adæquate solvit, qui accurate denarium adimplet, e decem decalogi præceptis. Petit autem Christus numisma ex bursa Phariseorum, non Apostolorum, vel propria, quia ex propria illorum pecunia desumptus nummus efficacius contra eos premebat, & eos convincebat, & Deus summus paupertatis amator ex proprio marsupio non exhibebat nummum, quia illum non defererebat secum, ut ita nos instrueret aurum, & argentum contemnere, ut coelestes pro terrenis Thesauros potius quæramus, & colligamus.

Et ait illis Jesus: cujus est hæc imago, & superscriptio? Non de ignorantia quærit: quia moneta satis erat vulgaris in populo, mandat tamen ut ostendatur, quia res visa efficacius comprobat veritatem, & etiam hoc modo magis competenter eorum verbis, & interrogatis poterat respondere: sapiens enim semper sapienter agit, si suis potissimum propriis verbis, & responsis tentatores confundat, & refutet, & per responsum, ipsorum ob-

obnoxios eos ostendat, qui nec Deo, nec Cæsari redderent, quod deberent. In sermone laqueos paraverunt Christo Pharisei, sermone illum capere voluerunt, sed sermo est laqueus, quo non æterna sapientia, sed nos facile capimur, & illaqueamur. Nam ut dicitur Proverb. i. v. 17. *Frustra autem jactitur rete ante oculos pennatorum*, quasi diceret: *non incidunt volucres in retia, quæ ante oculos extensa cernunt: avolant.* Insidias vestras occultas creditis, laqueos vestros tectos, & blandiloquia operta esse existimatis? At vos ante oculos divinæ sapientiæ perspicacissimos, in volucres omnem in partem expeditas frustra retia jactatis, insidias molimini, denique frustra ante hanc Regiam faculam insidias extenditis, perspicacior est, quam ut possit irretiri. Leo de tribu Juda tendiculis non capitur, verbum Dei non capitur in sermone; quia velut alter Samson Judic. 16. v. 9. qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, & ibidem v. 12. *Qui ita rupit vincula quasi fila telarum aranearum.* Quærit porro Jesus: *Cujus est hæc imago, & superscriptio?* quasi diceret: quem repræsentat hæc imago & inscriptio, cuius nomen exaratum gerit? sicut enim nunc, ita olim Principes, & Reges in moneta suam imaginem, & nomen insculptum gerebant. Sic ipse Deus postquam creasset hominem, suam ei insculpsit imaginem. Quærit Deus (ait S. Augustin. tract. 40. in Joann.) *nummum suum, sicut Cæsar suum.* Nummus Cæsaris est argentum habens imaginem Cæsaris, juxta illud: *cujus est imago hæc, & superscriptio? dicunt ei, Cæsaris.* Nummus Dei homo est, imaginem habens Dei, juxta illud Gen. i. v. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum.* Denarius erat Nummus Christo oblatus, imaginem gerens Cæsaris; homo etiam est denarius, continens imaginem Dei. Nam ut denarius numerus perfectus est, sic homo a Deo creatus est perfectus, omnes gradus perfectionum per reliquas creaturas distributarum in se continens. Verum est in anima naturalis imago, quam illius natura postulat, quæque

similis est Deo per naturam. Est etiam illa natura Dei supernaturalis in anima hominis iusti per gratiam, quæ naturalem imaginem amplius decorat; imago naturalis non amittitur, alienis tamen peccatorum imaginibus deturpatur, & obscuratur. *Anima* (verba sunt S. Bernardi serm. 82. in Cantic.) *nativam formam non exuit, sed induit peregrinam.* Quæ supervenit, obscurare ingenitam potuit, sed non exterminare. Deturpatur naturalis imago peregrina imagine mundi, quam superinduunt homines: deturpatur imaginibus brutorum animantium. Audiamus S. Chrysoft. homil. 73. in Genes. *Iracundus leoni, versipellis, ac dolosus vulpi, libidinosus porco, obtrektor cani similem se reddit.* Imago autem supernaturalis animæ, id est: gratia non deturpatur, sed per scelus quodvis grave amittitur. Quotiescunque is, qui iustus est, mortifero crimine se contaminat, naturalem imaginem obscurat flagitio, & inquinat: supernaturalem perdit. D. Ignatius Epist. 6. ad Magnesianos: *Duos (inquit) characteres dico in hominibus inveniri: unum quidem veræ monetæ signaculum; alterum vero adulterinæ: pius enim homo, & religiosus veræ monetæ est, quæ a Deo formata vel expressa est: impius vero, & irreligiosus falsa monetæ est, adulterina, prava, quæ a diabolo facta est.* Infideles imaginem habent Principis nequitiae, fideles formam habent Dei Patris, & Christi Filii ejus. Hucusque D. Ignatius. *Dicunt ei Cæsaris.* Christus hic aliam quæstionem injicit: & ad propositam quæstionem Phariseorum non directe respondet; quærit *cujus sit hæc imago, & qualis inscriptio?* simulat se nullam habere notitiam monetæ, nec scire literas, ut cogitare possint Judæi, eja captus est, sibi metuit, adulaturus est Cæsari, non audet libere quæ sentit, eloqui; sed Christus voluit ostendere, quam frustra quærant illum capere in sermone, & quam ille citius suis interrogationibus, & eorum responsa diluere, omnia retia eludere, & effugere possit. Igitur a quæstione proposita Phariseorum: *An Judæi tenerentur iuste solvere tributa Romanis* (quæ erat quæstio maxime dubia, & odiosa secundum

dum partem quidem affirmativam populo, secundum partem negativam Cæsari) directe abstinet, & non vult disputare, nec eam examinare, an Judæi facti sint juste Romanorum subditi ac tributarii, vel injuste ac tyrannice. Nam Pompejus vocatus ab Hircano, & Aristobulo fratribus, Nepotibus Simonis Pontificis, qui fuit frater Judæ Machabæi, de principatu, & pontificatu Judææ inter se contententibus, ut inter eos litem dirimeret; ipse vero inique illis exclusis ab eis Principatum ad Romanos transtulit, totumque Regnum Judææ eis fecit tributarium; aliunde vero poterat pro Romanis allegari, quod res jam abierat in præscriptionem, quia jam centum anni erant elapsi, ex quo Pompejus invalit regnum toto populo Judæorum tacente, & consentiente. Ab hac ergo quæstione abstrahit Dominus, & supponit factum; ac si dicat Dominus: ostensa hac moneta, in qua est imago, & inscriptio Cæsaris, vos ostenditis illi esse subditos, eumque vos habere in Principem, qui habet jus cudendi denarium, numisma census, & hoc etiam vult Baronius ex Lampridio in eo pretio & pondere, quo illa sibi in tributum volebant pendi. Non respondet ad quæstionem inutilem, & pure contentiosam & odiosam, exemplo illud comprobans documentum S. Pauli secunda Timoth. 2. v. 23. *Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens, quia generant lites.* Nec subditorum est inspicere in acta superiorum, quæ licite aut illicite fiunt, justa aut injusta sint. Hinc ait S. Gregorius Magnus lib. 25. Moral. c. 14. *Sicut Prælati curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat: ita subiectis providendum est, ne sibi Rectorum facta displiceant.* Et l. 2. in 1. Regum c. 3. inquit: *Rector peccantem subditum, nisi correctum honorare debet, subditus autem nec Prælatum despiciere, cum se justum, & illum agnoverit peccatorem.* Ex quo infert Christus: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo;* sed quæ sunt illa? imprimis Cæsari, Regibus, & Principibus debita est subiectio, & obedientia, ut monet S. Paulus scri-

bens ad Titum 3. v. 1. *Admone illos Principibus, & potestatibus subditos esse, dicto obedire, & ad Rom. 13. v. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt.* Et D. Petrus in sua Epistola 1. c. 2. a v. 13. *Subiecti igitur estote omni humane creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia sic est voluntas Dei.* Deinde debitum est tributum, timor, amor, honor, ut idem S. Paulus ad Roman. c. cit. a v. 7. rursus hortatur: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem; & 1. Petri 2. v. 17. Deum timete, Regem honorificate, servi subditi estote in omni timore Domini non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis.* Sed dum reddenda vult Cæsari, quæ sunt Cæsaris, simul adjungit, *reddenda Deo, quæ sunt Dei*, non vero dare Cæsari, quæ sunt Dei, ut Romani faciebant Ethnici, attribuendo illis divinitatem inani Apotheosi eos in numerum Deorum referentes, uti etiam populus id, quod est Dei, Herodi tribuebat, ut legere est in Actis Apostolicis cap. 12. a v. 21. *Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces & non hominis.* Nec Rex impune tulit hunc indebitum honorem, sibi tributum & usurpatum: nam mox v. 23. subiungitur: *Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus a vermibus expiravit.* Illi etiam, quæ sunt Dei, regi suo reddunt, qui illum supremum Ecclesiæ caput constituunt, & illa Cæsari tribuunt, quæ summi Pontificis, Dei in terris Vicarii sunt, reddunt. Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt, reddite summo Pontifici, quæ summi Pontificis sunt. Est Rex regni sui moderator, Cæsar Imperii, ad illum civiles causæ spectant, Ecclesiasticæ alterius sunt, nulli Regi capitis Ecclesiæ dignitas competit, sed Romano Pontifici Christus ipse, & omnes fideles ab initio Ecclesiæ hanc potestatem reddiderunt; unde

qui

qui hanc dignitatem sibi tribui volunt, & usurpant, graviores Herode poenas luent, si non consumpti vermibus, certe æternis inflammati ignibus. Reddite ergo Cæsari, quæ Cæsaris sunt, sed simul Deo, quæ Dei. Reddite Cæsari obedientiam, sed principaliter Deo. Omnes mundi Reges Dei servi sunt; quod servus adversus Dominum vult, faciendum non est; quod Dominus adversus servum imperat, hoc faciendum est. Primo tamen loco imperat: *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris; & secundo: quæ sunt Dei, Deo;* quia cum Deus cupit principibus parendum, vult simul in iis parendum, quæ pietati, religioni, ac legi Dei sunt conjuncta, nec iis contraria. Audiamus D. Chrysoft. hom. 71. ita differentem: *Tu vero cum audias, reddenda esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris; illa solum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt: Nam quod fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed diaboli tributum & vectigal est.* Paulo aliter D. Paschasius l. 10. in Matth. his verbis: *Vosmet ipsos reddite Deo, quod omnino non potestis, nisi vos primum exuatis a censu Cæsaris, quatenus deinceps liberi sitis, & ideo prius reddite, quod alienum est;* quasi diceret: *Prius reddite Cæsari, deinde Deo;* quia ut quis ad Deum accedat ipsique adhæreat, hoc maxime curare debet, ut mundialibus omnibus renunciet, ab his animum deponat, ac se exuat, & tunc ab omni sæculi cura exutus valebit Deum induere, ac ea quæ Dei sunt agere, adimplere. Utrumque ipse Christus in sua persona, & suo exemplo implevit, quando & in spiritualibus sedulo studuit adimplere voluntatem Patris sui cœlestis, interim & Cæsari, quod suum erat, tribuit. Nam Matrem suam voluit ascendere in Bethlehem cum Josepho, nomina dare sub Augusto Cæsare, ut habetur Luc. 2. Pro se ipso quoque, & Petro solvit didrachma Matth. 17. nec invenies uspiam, quod adversus Magistratus, & eorum dignitatem ullum verbum unquam protulerit, sed potius omnia ea præstitit, quæ subditi suis superioribus præstare tenentur. *Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari,* id sibi dictum censeant non solum subditi

diti sæculares, sed etiam Clerici, præcipue tempore necessitatis, quorum est, ut vult S. Ambrosius ab Agidio Topiario hoc loco citatus pro Ecclesiæ defensione pensiones, tributa, vectigalia solvere, congruam subjectionem, & obedientiam reddere, devotam venerationem, & reverentiam exhibere, demum fervidam orationem pro iis fundere, ut habetur 1. ad Timoth. 2. v. 1. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate, hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo.* Addit: *Reddite, quæ sunt Dei, Deo*, id sibi dictum censeant etiam Magistratus omnes mundani, quorum est Catholicam Romanam Ecclesiam ab injuriis infidelium defendere, pacem conservare, viduas ac pupillos ab injuriis defendere, eorumque causas tueri. Et sic Christus docet Ecclesiæ auctoritatem, & regnum diversa esse a regno, & autoritate mundi, sic tamen, ut neutrum rejiciat, sed potius confirmet, & unum alteri non officiat, sed jungatur.

S. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

An in hac quæstione Pharisaica: *An licet censum dare Cæsari, an non?* pura captiosa fraus latuerit, an vero justa simul veritatis inquisitio? nam Deuter. 23. v. 17. (ut legit Tertull. 1. de pudicitia c. 9.) dicitur: *Non erit vectigal pendens ex filiis Israel?* Dubitatur. Resp. Fuisse puram captiosam fraudulentam inquisitionem, ut caperent eum in sermone, & ideo Jesus, cognita nequitia vel malitia eorum, driter illos increpuit: *Quid me tentatis hypocritæ?* id est: simulatores, qui simulabant se eum venerari ut Magistrum veritatis: *Magister, scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces*, cui occulte tamen insidias parabant, ut eum per, dolosam quæ-
stio-

tionem caperent in sermone. Cæterum hæc veritas : quod liceat tributum pendere Cæsari, constabat illis clare ex aliis factis & dictis. Nam de Judæis legitur Luc. c. 2. v. 3. *Ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem*, seu certum tributum penderent Augusto. Et Matthæi cap. 17. v. 24. insinuatur, quod solverint didrachma, tributum, vel censum, & ipse Christus etiam solvit, & sic suo exemplo docuit esse licitum solvere tributum Cæsari; & ita illud dubium ex Deuteronomio fuit inanis scrupulus nullo solido nixus fundamento, nam septuaginta quando legunt ibi: *Non erit Telesphoros de filiabus Israel*, significat ly Telesphoros aliquam, qua sacris Ethnicorum imbuebatur: & ideo hoc dicitur de filiabus non filiis Israel, & sensus est: *Non erit vestigal pendens ex filiabus Israel*, videlicet ex impudicitia, & lupanaribus, & ex impudicis sacrificiis, quibus fœminæ se obstrinxerunt, ut legit latinus interpres: *Non erit meretrix e filiabus Israel*. Et sic hæc versio Tertulliani pure spectans pudicitiam, eodem modo cum septuaginta nihil probat Judæis fuisse prohibitum aliquando tributa solvere Principibus sæcularibus.

ANTILOGIA II.

Super illud: *Licet censum dare Cæsari*, & Christus petit ostendi sibi numisma census: Lucas ait: *Ostendite mihi denarium*, an idem fuerit denarium dare Cæsari, ac dare censum, cum tamen ipse Christus pro se & Petro Matth. 17. v. 24. solverit didrachma, seu duos denarios? Resp. Hoc loco denarium dici numisma tributi, non quod fuerit totum tributum annuum, sed tantum pars tributi, quia plus Judæis pendendum fuit, quam denarius in censum, ut dicitur in citato loco apud Matth. his verbis: *Cum venisset Christus in civitatem Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, qui ad Petrum dixerunt: Magister vester non solvit didrachma, ait: etiam &c.* Petebant ergo illi a Domino duas drachmas, seu duos denarios, & Dominus pro se, & Petro solvit staterem in ore piscis repertum, id est: qua-

quatuor drachmas five quatuor denarios, & sic pro singulis viris duo denarii, seu drachmæ solvebantur, & sic vocatur hic denarius numisma tributi, non quod totum tributum fuerit, sed dimidia pars tributi. Hoc tributum Judæis a Vespasiano Imperatore impositum etiam refert Josephus l. 7. de Bello c. 26. his verbis: *Tributum, ubicunque degerent, Judæis indixit, binasque drachmas singulis annis deferre in Capitolium.*

A N T I L O G I A III.

An certa & peculiaris moneta fuerit denarius huic censui destinatus, an vero communis? cum Christus specialiter hunc nummum, seu numisma census, sibi ostendi petierit? Resp. Fuisse communem & vulgarem denarium, & non aliquam specialem monetam cusam a Cæsare in solum finem censuum solvendorum. Unde Christus non petiit sibi ostendi denarium tanquam numisma census, quasi foret illius imago, & superscriptio nova, & singularis: *Cujus est imago, & superscriptio*, nam ut in hunc locum glossatur Sylveira tomo 4. l. 6. c. 45. n. 32. *Quamvis illa moneta esset satis vulgaris in populo, tamen mandat, ut ostendatur, quia res visa efficacius movet, efficaciusque comprobatur veritatem.* Et Christus ipse solvit didrachma inventum in ore piscis pro se & Petro, ubi supponendum est; quod illi duo denarii non fuerint singulares, & distincti ab aliis per novum aliud miraculum recenter modo extraordinario producti, nam non sunt multiplicanda miracula sine necessitate, & solido fundamento. Probatur etiam ex causa, & origine hujus tributi, quam refert Josephus l. 14. antiquitatum c. 8, Hesp. l. 1. c. 7. quod Pompejus victis Judæis, eos Romanis subjecerit, eisque tributum imposuerit idem, ut annue templo didrachma penderent, & sic jussit etiam Romanis annuatim didrachmaolvere. Et cum rebellaret Jerosolyma, eamque Vespasianus cepisset, templum evertit, & idem solidum didrachma imperavit Romano Capitolio solvi, do verba Josephi l. 7. Belli c. 26. in fine: *Stipen-*

pendium Judæis, ubicunque degerent, indixit, binasque drachmas singulis annis deferre in Capitolium iussit, ita, ut antehac Ierosolymorum templo pendeant, atqui nullum habetur fundamentum afferendi, quod didrachma solutum templo fuerit in peculiari moneta, & denariis pro hoc tantum censu destinatis, ergo etiam nullum videtur sufficiens fundamentum afferendi hunc Cæsaris Censum fuisse in peculiari-
bus denariis imagine Cæsaris, & singulari subscriptione notatis.

A N T I L O G I A IV.

Cur Christus dicat deberi Romanis tributum, cum tamen Judæorum regnum jure non possiderent, sed solum usurparent legitimis regibus expulsis, & Herode illegitime intruso, qui favebat Romanis. Et Christus liberam a tributis judaicam gentem videtur innuisse, dum Petrum interrogavit Matth. 17. v. 24. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel censum, a filiis suis, an ab alienis? at ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus: ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus, &c.* ergo se, & suam gentem judaicam insinuabat esse liberam a tributis vel censibus; & tamen hic jubet, (*reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris*) viso nummo census? Resp. Christum non respondisse an deberent tributum, & censum Cæsari, ab hac enim quæstione odiosa abstinuit, quia de hoc interrogatus non fuit, sed an liceret tributum dare Cæsari vel non, & an hoc esset contra conscientiam & Deum, & sic respondit: non repugnare hanc solutionem conscientiæ & Deo, ideo in suo responso hæc conjunxit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Quasi diceret: potestis & Deo, & Cæsari satisfacere; nam licet Cæsari tributum pendere, quamvis jure regnum non possideat: ut conservetis pacem, & vexationes ac scandalum effugiatis: *ut autem non scandalizemus, &c.* Quid si simul populus Dei estis, reddite Deo, quæ sunt Dei, tributa, decimas, sacrificia, vota, & similia.

ANTILOGIA V.

Matth. c. 22. v. 21. habetur: *Reddite ergo Cæsari, quæ sunt Cæsaris*; idem repetitur Luc. 20. v. 25. *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, cur adhibet in responso verbum *reddite*, & non potius *date*, sicut in sua interrogatione Pharisei illud adhibebant. *Licet censum dare Cæsari?* Matth. 22. v. 17. *Licet dare tributum Cæsari?* Marc. 12. v. 14. *Licet nobis tributum dare Cæsari?* an non? Luc. 20. v. 22. Respond. ex S. Chrysostomo cum Theophylacto in c. 20. Luc. *Vide, quia non dixit date; sed reddite, debitum inquit est: reddite igitur debitum, Custodit te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit. Debes itaque ei pro his tributum.* Christus tacite jubet, ut tributum exsolvatur Principi, quæ illi debentur, reddenda illi sunt, ut debitum, non vero ut donum. *Custodit te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam pacatam facit*, ac proinde ad onera reipublicæ, ad onera pacis, & belli pro populo custodiendo, tributa sunt Principi præstanda, ut docet divus Thomas de regimine Principis lib. 4. cap. 6. Abulensis ad c. 7. Deuteron. q. 9. Salmeron tom. 4. part. 1. tract. 6. quod communiter comprobant omnes ex loco S. Pauli ad Rom. 13. v. 6. *Ideo tributa præstatis, ministri enim Dei sunt.* Erant nimirum Pharisei ex illa secta Judæorum, qui nimiam suam libertatem manu tenere conabantur, & tanquam populus Dei nulli potestati subjici, præsertim nulli Ethnico, & sic tributa solvere Cæsari tanquam debitum autumabant non esse licitum tanquam debitum, sed ad summum tanquam donum gratuitum sine obligatione; & ideo adhibebant in sua interrogatione terminum *date, licet dare.* At Christus, ut aliquomodo tacite hanc corrigeret falsam opinionem, respondit, per ly *reddere*; volens innuere, etiam licere, imo debere tributa Cæsari solvi, tanquam debitum licite exactum pro conservatione Reipublicæ, ad conservandam pacem, & tranquillitatem regni, & ideo respondit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.*

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Magni quidem momenti, non inficior, summæque difficultatis res est, diversi adeo genii hominibus sine discrimine sese conformare, attamen si doctrinæ Christi inhiamus, Deoque ac homini, quod utrique tribuendum est, dare cupimus, nec non gloria divina, imagoque Triunus Dei nobis cordi est, fieri haud dubie potest, ut nulli non ex variis adeo mortalibus conformemur. Absit vero conformitatem illam quis intelligat, qua alii uni in sermone, alteri in operibus, huic in vestimentis, illi in virtutibus, isti denique in peccatis, ac rebus illicitis conformes esse satagunt; conformitas enim hæc summe vituperabilis est, eandemque appetentes aut simulatores, aut inconstantes efficiuntur. Qui ejusmodi sunt, minime dant Deo, quod Deo tribuendum est, cum conscientiam suam, in malo se aliis conformando, contaminent, ut ex eo, quod D. Hilarius ait, clare liquet: *Deo etiam ea, quæ Dei sunt, reddere nos oportet, id est, corpus & animam, & voluntatem. Numisma autem Cæsaris in auro est, in quo est ejus imago depicta, Dei autem numisma homo est, in quo est Dei imago figurata, ideo divitias vestras date Cæsari, Deo autem innocentia vestra conscientiam servate.* Idem confirmat Tertullianus, dum lib. de Idololatria cap. 15. ita habet: *Reddite imaginem Cæsaris Cæsari, quæ in nummo est, & imaginem Dei Deo, quæ in homine.* Utique non immundam, & moribus perversis conformem. Feliciores profecto sunt illi, qui non ad aliud intentionis oculum convertunt, nisi ad gloriam Dei, vivamque Dei imaginem, ut hæc intaminata conditori suo omni momento reddi queat. Nam hi se omnibus etiam simul, & eodem tempore sine ulla inconstantia, aut simulationis nota confirmare possunt. Insinuat id illa visio Ezechielis i. v. 6. ubi dicitur: *Quatuor facies uni.* Unum animal quatuor facies habebat, ut leo faciem hominis, bovis, & aquilæ. Talis profecto est ille, qui solam Dei gloriam, & imaginis ejusdem splendorem, ac bonum quærit; hujusmo-

di enim habet facies diversas, faciem hominis consolando pusillanimes, faciem leonis corripiendo inquietos, faciem aquilæ suscipiendo infirmos, sicut ille, de quo Deuteron. 32. v. 11. leguntur sequentia: *Expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.* Faciem denique bovis supporando omnes, prout S. Paulus 2. Epist. ad Theſſal. 5. 14. innuit: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* Et hoc est ad quod nos hortatur Salomon Eccli. c. 37. v. 12. *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate.* Verum si ad ista obtutum nostrum convertimus, quæ hodiernum Evangelium consignat, ubi Pharisei tractant cum Christo de reddendis tributis Cæsari, eademque diligenter perpendimus, potius dicere potuisset sapiens: tracta cum religioso de sanctitate, cum iusto de iustitia, quoniam iustus Salvator aliud docere, & instruere nequit, nisi iustitiam verbo & exemplo, quam imitari salutare est, sicut imitari injustitiam in injusto vituperabile; secure nihilominus cum irreligioso de sanctitate, eandem ipsi inculcando, & cum injusto de injustitia, eandem in illo reprehendendo, tractare possumus; nihil tamen vetat, quo minus etiam agere cum iustis de iustitia valeamus, eam imitando, idque vel similitudinarie, assimilando se iusto in agendo, ut cum sitiente sitiamus, cum esuriente esuriamus, & cum paupere simus pauperes, vel proportionaliter agendo, ut sitienti potum ministrando, esurienti cibum offerendo, sicut medicus tractat cum infirmis, dum omnibus & singulis tribuit medicinam, attamen diversam diversis juxta quantitatem morbi. Sic D. Paulus Judæos ex Scripturis convincebat, Gentiles ex Poetis, hos verbis, illos exemplis in bonam & rectam viam deducendo. Viva quoad hæc regula est Christus, qui cum hominibus de sanctitate tractabat similitudinarie, assimilando se infirmitatibus nostris, frigori, siti, lachrymis. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris,* ad Hebr. c. 4. v. 15. Voluit pati famem, perferre sitim, tolerare persecutiones, &
ab

ab hominibus, & a dæmonibus illatas, ut nos ita in sanctitatem ac justitiam omnimode sectandam induceret, ostenderetque quantum sibi injustitia, vel ficta justitia displiceat. Quare non vane de ipso dixit sponsa Cantic. 5. v. 11. *Caput ejus aurum optimum.* Quoniam aurum experientia teste in majori pretio est aliis metallis, minime vero propter pulchritudinem, cum pulchrius videatur esse argentum, nec propter gravitatem, & pondus, plumbum enim est multo gravius, neque ob duritiem, cum durius sit ferrum, quod cætera metalla domare solet, sed quia vel maxime ductile est, & igne non consumitur, verum quanto majori, & ardentiori igni imponitur, tanto prius, lucidius, excellentiusque efficitur; ita homo ille profecto aurum est, qui juxta exemplum Christi omnibus se accommodat, nec concupiscentiæ igne corrumpitur, ut injuste agat, sicut aurum in igne non corrumpitur, sed probatur. Homo talis remotus esse cupit a statua illa, quam vidit Nabuchodonosor Rex Babylonius. *Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter, & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.* Daniel 2. v. 32. & 33. Summe vero anhelat adhærere Christo, qui nequaquam fuerat tinniens verbis, ut æs, gravis ut plumbum, durus ut ferrum, sed tanquam aureum caput ductile, facile ad accommodandum se moribus hominum, cum quibus tractabat de justitia & sanctitate, aliorum quidem sanctitatem laudibus efferendo, sicut divi Joannis, quando dixit: *Non surrexit major Joanne Baptista inter natos mulierum,* Matth. 11. v. 11. aliorum vero injustitiam redarguendo, prout in hodierno Evangelio redarguit Phariseos, quando dixit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.*

§. IV.

M I S C E L L A N E U M
EX THEOLOGIA POLEMICA.

Occasione verborum, a prima veritate prolato-
rum,
Z z z

rum, nimirum: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*, Matth. 22. v. 21. haud inutile fore judico, quasdam quæstiones, in fide controversas, & a materia præsentē non alienas, annectere. Unde

Quæres primo: Utrum Ecclesiæ Pastores potestatem præcipiendi, & leges imponendi habeant?

Resp. affirmative. Liquet id ex pluribus scripturæ locis, & primo quidem ex Actis Apostol. cap. 15. v. 41. *Perambulabat (Paulus) autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & Seniorum.* Secundo ex Epist. 1. ad Corinth. cap. 7. v. 12. *Nam cæteris ego dico, non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Tertio ex cit. Act. Apost. cap. 20. v. 28. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Ergo, cum ad bonum regimen profecto spectet potestas præcipiendi, & leges imponendi, Pastores Ecclesiæ habent potestatem præcipiendi, & leges imponendi.

Quæres secundo: An inter homines Christianos laicos absoluta potestas pollicita, & superioritas reperitur?

Resp. Quamvis Anabaptistæ negent: licere Christianis gerere Magistratus, habere Prætores, Tribunalia, Judicia, usum gladii, vel belli, & solum Judæis propter illorum imperfectionem hæc permissa fuisse affirmant, nihilominus tamen est absoluta Potestas Politica, & superioritas inter homines christianos laicos. Quoniam Isaias prædixit: inter Christianos Reges futuros, Christoque deservituros, ut videre est in eodem Propheta cap. 49. v. 23. *Et erunt Reges nutritii tui, & Regina nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent.* Item cap. 60. v. 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.* Habemus præterea mandatum Christi, & Apostolorum, vi cuius parere debemus etiam Ethnicis Magistratibus, quanto magis Christianis. Quod Christus utique non faceret, nisi in

iisdem potestatem, ac superioritatem agnosceret; hinc non in vanum dixit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* Matth. 22. v. 21. Et S. Paulus in Epist. ad Rom. cap. 13. v. 1. expresse monet: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo.* Tito vero in Epist. ad eundem cap. 3. v. 1. commendat sequentia: *Admone illos: Principibus & potestatibus subditos esse, & dicto obedire.* Ergo.

Conf. primo: Illud datur, & non est illicitum, quod ipse Deus instituit. Proverbiorum enim 8. v. 15. habetur: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Ergo.

Conf. secundo: Hoc non est negandum reipublicæ, quo negato in rempublicam invehitur ruina, atqui negata potestate politica, invehitur in rempublicam ruina, cum Proverb. 11. v. 14. legatur: *Ubi non est gubernator, populus corruet.* Ergo. Sed

Oppones: Ex responso dato sequeretur: Plures reperiri Dominos præditos potestate, atqui tamen non vocatur nisi unus Dominus, ut ex Epist. ad Ephesios cap. 4. v. 5. apparet: *Unus Dominus, una fides.* Ergo.

Conf. primo: Contra dictam potestatem est illud, quod habet S. Matth. cap. 17. v. 25. ibi enim dicitur: *Liberi sunt filii, non essent autem liberi, si admitteretur potestas, cui subjicerentur;* ergo.

Conf. secundo: Obstat quoque asserto Matth. c. 20. v. 26. *Principes gentium dominantur eorum, non ita erit inter vos.* Ergo.

Resp. c. sequelam *M. n. m.* distinguo autem illud, quod additur: unus est Dominus, qui nos salvavit, & redemit *concedo*; unus simpliciter Dominus, qui politica inter homines potestate gaudeat, *nego* illud, quod additur, & *consequentiam.*

Ad Conf. 1. N. ant. distinguo iterum, quod additur: *Liberi sunt filii*, seu filii Regum cum sua familia liberi sunt a tributo *concedo*; filii quicunque *nego* illud, quod additur.

Ad Conf. 2. N. ant. dicoque: per allegatum textum nihil contra datam resolutionem evinci, quia

amantissimus Salvator non voluit abrogatos esse Principes terræ, sed ambitionem longe a discipulis suis removere: dum dixit: *Principes gentium dominantur eorum*, id est: in eos, quasi diceret: Illi Principes hujus mundi (qui ambitiosi sunt) tantum quærunt dominari, & potestatem imperiose, ac pro libito exercere in subditos, nec illorum commodo, sed suo honori, atque utilitati student. Vestra ergo hæc ambitio, qua simili modo quisque primatum affectat, gentilium ambitio est, sed absit hæc a vobis; potius, si quis voluerit (ut video velle singulos) major, id est: Princeps aliorum esse, studeat instar veri Principis, non tam dominari (juxta hoc, quod habetur 1. Petri cap. 5. v. 3. *Neque ut dominantes.*) quam servire aliis, & meo exemplo non suis, sed aliorum commodis, undique procurandis invigilet, etiam cum vitæ propriæ dispendio, si opus fuerit; sic ad mei imitationem vos comparando, & quam proxime accedendo primas apud me sperare poteritis. Solutio tota data est juxta Tirinum ex cit. sacræ scripturæ locis.

Quæres tertio: Quo jure, & an bene Principibus contributiones, & Pastoribus decimæ solvantur?

Resp. Tam juxta legem veterem, quam novam bene solvuntur Principibus contributiones, & Pastoribus decimæ. Quoniam Numeror. 18. v. 21. videre est sequentia: *Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo foederis.* Et Matth. 22. v. 21. hæc leguntur: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo;* id est: Cæsari tributa, & Deo Decimas. Uti S. Hieronymus, & S. Augustinus exponunt. Competit certe potestati sæculari jus exigendi census, portiones, &c. Si considerentur verba Clementis Romani: estote subjecti omni Regi, & potestati in iis, quæ Deo placent, tanquam Ministris Dei, & impiorum vindicibus, & ultoribus, exhibete iis omnibus metum debitum, omne vectigal, omne tributum, omnem hono-

honorem, dationem, & censum; hæc est enim Dei lex: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Epist. ad Rom. 13. v. 8. id est: nemini manente debitores, sed mature debita omnia vestra exsolvite, omnibus debitis satisfacite, omnibus vos liberate, solo debito fraternæ charitatis excepto, quo nolo vos unquam exsolvi, sed nec exsolvi potestis, seu erga pares, seu erga Superiores, Parentes, & Magistratus. Uthabet idem cit. Tirinus in memorato S. Scripturæ loco. *His enim amandis, honorandis, & colendis nunquam ita facietis satis, quin semper debitum ulterius restet,* inquit S. Augustinus Epist. 62. ad Cælestinum, & Fulgentius sermone de charitate. Non tamen ita dictum jus sæculari potestati competit, quin dandæ quoque sint jure divino, naturali, & positivo fundatæ ordinariæ decimæ Sacerdotibus, Pastoribus, & Prælatibus Ecclesiarum, nec sine optato emolumento; nam juxta cit. D. Augustin. *Majores nostri adeo bonis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant.*

S. V.

V. T. CONCORDANTIA.

In mendaces Gabaonitarum legatos cognita illorum fraude invehitur Josue: *Cur nos decipere fraude voluistis?* Jos. 9. Et Christus ad Phariseorum, qui consilium inierunt, ut caperent eum in sermone, legatos cognita pariter nequitia eorum inquit: *Quid me tentatis hypocritæ?*

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

EVANGELIUM: *Loquente Jesu ad turbas, ecce Princeps unus.* Matth. 9. a v. 18. usque ad 26. Agitur hic de resuscitata filia Principis, item de muliere ex sanguinis fluxu 12. annis laborante; quam prius Christus sanitati restituit, antequam filiam Archi-

Synagogi a mortuis fuscitaret ; ex quibus apparet : quanta sit benignitas amantissimi Salvatoris ; & quomodo constituti esse debeamus , dum aliquid in necessitate a Deo postulamus.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus accessit, & adorabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet, v. 18. Objecta subinde fuerat a discipulis Joannis, quos Pharisei subornaverant, Christo calumnia verbis sequentibus: *Quare nos, & Pharisei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant?* Matth. 9. v. 14. & quidem citius, quam miraculum circa filiam memorati Principis acciderit, prout ex supra allatis S. Matthæi verbis patet: *Hæc illo loquente ad eos, nempe ad discipulos Joannis, ita notante cum S. Thoma Abulenti, Lyrano, & Chrysoft. homil. 32.* D. Matthæus enim in hac re ordinem temporis observavit, quem S. Marc. & S. Luc. aliis in locis eandem historiam referentes, minime secuti sunt, altoque Dei consilio, dum opponeretur murmuratio discipulorum Joannis, miracula hæc acciderunt, eo, quod non solum magnis rationibus, & altis similitudinibus amantissimus Salvator doctrinam suam confirmare, sed magnis quoque operibus, ac miraculis comprobare voluerit; aliquod autem ex his patrandi occasionem dedit, *Princeps unus*, tametsi enim unum tantum foret templum in Hierusalem, in quo sacrificare licebat, nihilominus tamen per totam terram Promissionis ad orandum, & docendum populum non paucæ inveniebantur Synagogæ, & unaquæque ex his suos Præsides, seu Principes habebat, qui Archi-Synagogi dicebantur; Synagoga ejusmodi erat Capharnaum, ubi historia, in præsentem Evangelio allegata, contigit; unus proinde ex his Archi-Synago-

nagogis fuerat memoratus Princeps, ut innuit D. Marc. cap. 5. v. 22. *Et venit quidam de Archi-Synagogis, quem Principem Synagogæ S. Lucas cap. 8. v. 41. appellat. Quæ omnia claram faciunt calumniam Judæorum, dicentium: Nunquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis?* Joan. 7. v. 48. Non male vero, prout notat divus Anton. Ulyfip. in Dom. 23. post Pent. Homo hic dicitur *Princeps*, quia seipsum, suosque sensus, ac actiones novit regere, & gubernare, ut a supercilio Phariseorum descenderet, & ad Christum veniret, cujus nomen a cit. S. Marco, & S. Luc. indicatur, nimirum *Jairus*, quia fuit vir valde notus, & magnus in populo, uti D. Bonavent. in 8. cap. Luc. advertit; nomen autem hoc, si radix Hebraica attendatur, valet idem ac illuminans, seu illuminatus juxta Eusebium Gallicanum in hanc Dominicam. Hinc ait D. Bonavent. *Quod nomen respondebat officio, & dignitati*, ut Magister nempe populum illuminabat sua doctrina. Considerent Doctores, ac Prædicatores, quod confluentem turbam gentium debent illuminare, & non obtenebrare. Victor Antioch. in cap. 5. Marci ait: *Quod Dei ordinatione tali nomine insignitus exiit, quia de hoc magno miraculo suo postea tempore erat testimonium prohibiturus.* Quod antequam a dilecto Salvatore fieret, idem Jairus: *Accessit, & adorabat eum.* Appropinquavit ille corporaliter, ita D. Thoma notante; in re enim tanti ponderis non servum aliquem ablegavit, sed ipse personaliter venit, & accessit non solum corpore, sed etiam affectu cordis, ac animi devotione, *Et cecidit, seu procidit ad pedes ejus*, prout insinuat supra allegatus S. Marc. & Luc. per quod denotatur magna submissio, & humilitas, qua homo accessit ad Christum, & cecidit, velut onere necessitatis gravatus, ad pedes ejus, hoc est, ad Christi humanitatem juxta Zachar. Episcopum; caput etenim Christi Deus ad pedes, nimirum: ad humanitatem, (quæ nostræ infirmitatis, ac imbecillitatis erat particeps) procidit. In allegato textu S. Matthæi legitur: *adorabat eum*, non cultu latriæ, cum non cre-

diderit Deum, verum magna veneratione, quæ etiam Prophetis, & Regibus fiebat; ne autem a scopo petitionis suæ aberraret, addit: *Filia mea modo defuncta est.* Quæ ipsi fuerat charissima, quia puella erat annorum fere duodecim, unicaque in domo Patris, teste S. Luca c. 8. v. 42. *sed veni, &c.* & quidem in domum meam, ut idem S. Lucas innuit, *imponere manum*, per quod potentiam imponentis significabat, *& vivet*, desideratus effectus sequetur. Supra cit. D. Anton. Ulyssip. ait: tria hæc notanda sunt: *O! Domine Jesu veni, subveniundo per gratiæ infusionem, impone manum, aperiendo os ad confessionem, & vivet filia mea, hoc est: Anima mea, gratia in præsentia, & vita gloriæ in futuro.* Alia tria notat D. Bonaventura: Iste Christi præsentiam adiit cum reverentia, rogavit confidentia, desideravit ex indigentia. *Rogationem contribulati ne abjicias, & non avertas faciem tuam ab egeno.* Eccli. 4. v. 4. Sortita etiam est petitio laudati Principis felicem eventum, ut innuit cit. S. Matth. v. 19. *& surgens Jesus sequebatur eum, & discipuli ejus*, sedendo prius docebat, S. Thomas aliter explicat: Surgens, nempe a prandio, in quo erat in convivio Matthæi, & sequebatur eum; mira Christi Domini pietas, ac humilitas, *sequebatur eum*, ejus petitioni annuens, & non legitur: quod amantissimus Dominus dixerit ei aliquod verbum, quoniam optima responsio, præcipue autem afflicto, non verbis, sed operibus exhibetur. Et quamvis hic esset de genere Principum illorum, qui Christum maxime averfabantur, benigne tamen eum recipit; ob majorem partem malorum etenim boni non sunt decipiendi, neque eorum bonus status contemnendus. Antequam autem dicti Principis postulato plene satisfaceret, alia adhuc interposita sunt, ut sequentia innuunt.

Matth. 9. v. 20. *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus*, sunt vero ideo interposita, ut fides Archi-Synagogi corroboraretur, & nos inde doctrinam caperemus, ne occasionem boni operis, si se ejusmodi offerat, præterlabi sinamus.

namus. Non inepte adduntur hic ea, quæ ex historia præfente notanda veniunt, & primo quidem: *ecce mulier*, ubi per *ly ecce* denotatur inter eundum, dum iret. *Mulier* natura fragilis, & cum Christus iret ad sanandam unam mulierem, hanc prius sanavit. Advertendum præterea: nomen mulieris hujus taceri, & dignitatis ejusdem mentionem non fieri, tametsi dives, & nobilis fuerit; quoniam S. Luc. solum scribit: *Mulier quædam*, cap. 8. v. 43. Parentis interim filiæ defunctæ non solum nomen, sed & dignitas ipsius refertur, ut apud S. Marc. & S. Luc. cit. videre est, nec sine ratione: Nam Archi-Synagogus erat imperfectus in fide (juxta superius enim allata non credidit Christum Deum esse) hæc vero mulier fervida erat in illa, præclariorque facta est fide (qua credidit Deum) quam proprio nomine, ac ulla temporali dignitate; & idcirco pro muliere nobilitanda abundans est, quod ejus fides declaretur. Secundo hic notanda gravitas morbi, nam mulier illa sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, & multa vis morbi hujus ita nativam virtutem debilitavit, ut sanguinem intra venas continere non valeret, eoque excrevit, ut frustra omnes suas opes in medicos erogaverit. Hinc tertio insinuanda venit infirmæ sollicitudo, quam insinuat S. Marc. c. 5. v. 27. *Cum audisset de Jesu*, nimirum: ejus adventum, de cujus fama multa cognoverat, & cum jam esset a medicis derelicta, ad Christum accessit. Id eleganter ponderans Chrysolog. ferm. 35. ibidem ait: *In arduis languoribus dat crebro consilium vis doloris, in desperatis causis est sæpe magistra necessitas, invenit ipsa sibi passio medicinam.* Et advertit D. Hieronym. quod hæc mulier non accessit ad Dominum in domo, vel urbibus, sed in itinere; morbus enim is, ex quo illa laborabat, foedus, ac pudendus, imo etiam contagiosus fuerat, & legaliter immundam reddebat, excludebatque ejusmodi morbo affectum juxta legem a civitatibus. Levit. 15. v. 19. ex quo quarto non omittenda memoratur infirmæ humilitas, quia *accessit retro*, adeo enim demisse de se judica-

dicabat, vi cuius se indignam existimabat, ut in facie coram Domino appareret, & magis proxime ad literam: quia timebat, ne repelleretur a turba ob proprii morbi foeditatem. Quinto etiam in memoriam revocanda est ejusdem magna veneratio, reverentiaque in Christum, dum *tetigit fimbriam vestimenti ejus*, id est: ultimam oram, ac partem vestimenti Christi, seu pallii, quod more omnium Judæorum Jesus gestabat funiculis ad quatuor angulos dependentibus, prout lege statutum erat: *Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo cooperieris.* Deuteron. 22. v. 12. quoniam adhuc remotior a Christo existens attactus ipsius vestimenti eidem in mentem venit; v. enim 21. cit. cap. S. Matth. ita habet: *Dicebat intra se: si tetigero vestimentum ejus, salva ero*, ubi Christo vicinior facta fuisset, illius divinissimæ majestatis tantam reverentiam concepit, ut jam non audeat tangere vestimentum, sed ultimam illius extremitatem, ac filum. Ex quo textu notanda venit sexto mulieris nominatæ vera animi compunctio, quia dicebat *intra se*, non ore, non externis verbis, sed intra se, hoc est: in corde suo, in anima sua. Inde jam documentum capias, quisquis hæc legis; vis igitur accedere ad Deum, non solum dicas ore, sed corde; parum profunt externa verba, si cor longe est a Deo, & abest dicere intra se, seu animam tuam. Septimo denique inculcatur nobis per allatum textum magna fides, qua illa mulier fulgebat, quando ex solo attactu vestimenti Jesu se salutem consecuturam sperabat, in qua fide etiam sibi multum amantissimus Salvator complacuit, ut ex subsequis patebit.

At Jesus conversus, & videns eam dixit: confide filia, fides tua te salvam fecit, & salva facta est mulier ex illa hora, Matth. 9. v. 22. Observans mulier hæc, quod jam agnita esset, & latere minime potuisset, tota perterrita procidit ante pedes Christi, ut ponderat S. Chrysost. hom. 32. ne Christus sibi sanitatem veluti furtim acceptam auferret, vel alio modo puniret; hinc conversus Jesus, vidensque eandem cum multo timore, ac tremore, ait illi: *confide fi-*
lia.

lia, hoc est: bono animo esto, ut explicatius habet Syriacus, nam quod a te gestum est, mihi non displicuit, sed placuit maxime, cum in te tantam viderim fidem cum certa spe obtinendæ sanitatis. Semper timentes, & reverentes Deum ab ipso habent solamen. *Filia*, seu ut habet Syriacus, *filia mea*, quod nulli alteri mulieri dictum a Christo in Evangelio legitur. Filiam dicit, explicant Euthym. hic, & Victor Antioch. in cap. 5. Marci. Satis ad mentem Hieronym. & D. Paschas. quia in filiam erat adoptata per fidem, vel est modus suavis appellandi etiam ignotos. *Fides tua te salvam fecit*, illa nempe, qua dixisti: *Si tetigero vestimentum ejus, salva ero.* Fides te salvam fecit, nimirum: meritorie, causa enim principalis, & effectiva miraculorum divina est omnipotentia, fides autem causa meritoria, per quam mulier salutem impetravit. *Sanata est mulier ex illa hora*, ut recte ait Glossa, & sequuntur omnes recentiores. Non intelligitur de illa hora, qua Christus hæc dixit, sed de illa, qua mulier eum tetigit; nam ita explicat S. Luc. cap. 8. v. 44. *Et tetigit fimbriam vestimenti ejus, & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.* Deinde, postquam ipsa attigisset fimbriam, dixit Christus: *Ego novi virtutem de me exiisse*, ibid. v. 46. per quod haud dubie denotatur: effectum curationis subsecutum esse. Observandum hic: Mulierem hanc, optatæ sanitati a Christo restitutam, non fuisse Martham Lazari sororem (ut S. Ambros. lib. de Salom. c. 5. innuit) sed aliam, ex Cæsarea Philippi oriundam, quæ in eadem urbe statuam postea Christo erexit, hujus beneficii indicem, sub qua nascentes herbæ, simul ac statuæ fimbriam attigissent, morbis quibuslibet medebantur. Inquit Euseb. lib. 7. hist. cap. 14. qua statua dejecta Julianus Apostata suam quidem substituit, sed mox fulmine icta est, prout Zozomenus lib. 5. c. 21. & Theophylactus testantur. Hac muliere sanata, quid in domo supra cit. Principis Christus fecerit, manifestum facient, quæ subduntur.

Et cum venisset Iesus in domum Principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: recedite, non est mortua puella, sed dormit, & deridebant eum, cit. Matth. c. 9. v. 23. & 24. Tibicines juxta D. Ambros. in c. 8. Luc. illi vocabantur, qui conducti in funeribus solebant suis modis, ac canticis excitare alios ad lachrymas, & fletum. Ejusmodi mos erat apud Judæos. *Contemplamini, & vocate lamentatrices, & veniant; & ad eas, quæ sapientes sunt mittite, & properent, festinent, & assument super nos lamentum,* Jeremiæ 9. v. 17. & 18. Item apud Gentiles, ut innuit Ovid. lib. 4. Fast. *Cantabat mæstis tibia funeribus.* Ponderat D. Cyprianus serm. 19. quod in tali funere lamentatio tibia, & fistula fiebat. *Ubi, ait, verus planctus non est, ibi est emptæ, & mercenaria cantilena: mortuum non artifex fistulæ, sed simplex plangit affectio.* Defuncta filia Principis erat, ideo mirum non est, quia talium pomposo potius, quam simplici affectu exequiæ celebrari solent. Quos, nimirum tibicines, ubi Christus observasset, dicebat: *recedite*, id est: discedite a luctu, ac lamentis, nec absque ratione jubet ab his desistere, quia non communicantur divina dona inter fictitios planctus, sed inter sinceros affectus, & simplices animos. *Non est mortua puella.* Quod dum asserit, non negat vere mortuam secundam naturam, sed ait: non esse mortuam sibi ipsi, cui omnia vivunt, ut S. Hieronymus, & Theophylactus explicant, quia vero hæc audientes non intelligebant futuræ resurrectionis mysterium, deridebant Christum, quia ipse inficiaretur puellæ mortem; quod ipsum denotat S. Lucas, dum addit: *Deridebant eum, scientes, quod mortua esset,* cap. 8. v. 53. Stupidi homines, quæ non capiunt, statim risu, ac verbis dilacerant. Permissa vero est hæc derisio a Deo, ut ita magis evidens fieret miraculum, quando minus negare poterant: puellam vere fuisse mortuam, & ideo Christus hos derisores non reprehendit, quia hoc maxime faciebat ad confirmationem miraculi, ut notat Abulensis hic quæst. 18.

*Et cum ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella, & exiit fama hæc in universam terram illam, Matth. 9. v. 25. & 26. Voluit Dominus, propulsatis illis hominibus iniquis, & infidelibus, prius illud hospitium mundare, antequam illud ingrederetur, post ingressum vero tenuit manum ejus, ex græco legitur: *prehendit*, seu: *occupavit vi*, quod proprie verbum significat, quando Prætor tenet aliquem manu ad eum capiendum, & denotat studiosam Christi voluntatem, ac efficax illius imperium, quo jacens illud cadaver e terra elevavit, & animam revocatam in illud introduxit, ut resurgeret, ac vita viveret. Et juxta S. Lucam c. 8. v. 54. *clamavit*, ut Christi imperium, ac virtus maxime ab astantibus agnosceretur, & videretur. S. Marc. c. 5. v. 41. refert: Dominum dixisse: *Talitha cumi*, quæ verba Syriaca sunt, idemque valent, ac *Puella surge*; primum enim significat *puellam*, secundum *surge*. Et idem D. Marcus posuit verba Christi eodem idiomate, quo usus est, ut aperte appareat: quantum virtus Christi distet ab incantatoribus, & magicis; nam virtus Christi communi, & vulgari sermone miracula, & admirabilia opera perpetrabat, illi vero verbis obscuris, ac inauditis, nempe: dæmonum invocationibus, ut quid aliquando mirandum operentur. Quam activa autem dicta verba Christi fuerint, apparet ex his: *& surrexit puella*; quod non solum significat ad vitam esse revocatam, sed etiam viribus omnibus corporis esse donatam, ut statim erecta sit, clarius id exprimit S. Marcus, dum cit. cap. v. 42. addit: *& ambulabat*. Idem moraliter interpretatur Bese: *Bene surrexit, & ambulabat*. Quemcunque enim peccatis mortuum superna manus miserationis resuscitaverit, non solum a sordibus exurgere, sed in bonis continuo proficere debet operibus. Anima a Christo evocata deferat non solum mortem, seu peccatum, sed etiam mortuorum locum, seu peccatorum occasionem, & statim deambulet, crescatque in omni virtute. Voluit insuper Christus, ut Parentes ad vitam revocatæ filiæ dent aliquid ad mandu-*

ducandum; ita enim innuit cit. S. Marcus: *Dixit dari illi manducare*, v. 43. ut ita miraculi evidentia clarior videretur. Hinc, ita advertente Euthymio, ipse Christus non dedit illi manducare, sed Parentibus iussit, ut darent, atque ita fierent testes, quibus stupore plenis præcepit quidem idem Dominus, ne de hoc miraculo quidquam dicerent, non ex alio capite, quam ob suam humilitatem, ac modestiam, & ut se alienum ab omni inani gloria ostenderet; nihilominus tamen *exiit fama hæc in universam terram illam*. Divulgatio tanti miraculi maxime per totam illam regionem Galilææ dimanavit, sicque cunctis admirantibus maxime celebrata est puellæ fuscitatio, & idcirco omnes Christi virtutem, ac potestatem summe extollebant; quamvis enim divinus Salvator Parentibus filiæ fuscitatæ præceperit, ne miraculum hoc divulgarent, cum tamen turba, quæ ejecta fuerat a Christo, foris esset cum maxima aviditate expectans rei eventum, discedente Redemptore nostro e domo illa, statim turba est ingressa, & cum vivam invenisset adolescentulam, quam mortuam viderat, inde fama miraculi, ac etiam per eos, qui aderant, exiit in totam illam regionem; nam parentes tam ob gratitudinem, quam ob gaudium, tantum beneficium, & miraculum silentio non involverunt.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Matth. c. 9. v. 18. dicitur: *Princeps unus accessit*. S. Marcus vero cap. 5. v. 22. ita habet: *Venit quidam de Archi-Synagogis Jairus nomine*. S. Lucas demum cap. 8. v. 41. sic scribit: *Venit vir, cui nomen Jairus, & ipse Princeps Synagogæ erat*. Videntur Evangelistæ de diversis agere.

Resp. SS. Evangelistas de eodem parente (cujus filia prius in extremis constituta erat, tandem debitum naturæ solvit) tractare, ita quidem: ut S. Matth. nomine appellativo illum referat (quem S. Marc.

Marc. & S. Lucas nomine proprio recenset) nec ali-
um intelligat Principem, quam Synagogæ, ut apud
Tirinum in cit. scripturæ loco videre est.

A N T I L O G I A II.

Sanctus Matth. cap. 9. v. 18. expresse refert Archi-
Synagogum dixisse: *Filia mea modo defuncta est.*
Cui plene oppositum recensere videtur S. Marcus,
hic enim cap. 5. v. 23. narrat: quid de filia sua idem
Archi-Synagogus senserit: *Quoniam filia mea in ex-
tremis est.* Si in extremis est, quomodo affirmare
potest defunctam esse? aut si vere defuncta est,
qualiter cum veritate dicere potest, esse in extre-
mis filiam suam, cum duo hæc simul stare neque-
ant. Opponi quoque videtur verbis illis: *Filia mea
modo defuncta est*, hoc, quod recenset S. Lucas cap.
8. v. 42. *Quia unica filia erat ei fere annorum duode-
cim, & hæc moriebatur*, atque adeo nondum erat
mortua, sed solum separatio animæ a corpore, seu
ipsa mors imminebat.

Resp. Antilogiam præsentem variè concordari.
Primo dicendum venit cum S. Chrysoft. homil. 32.
& Theophyl. filiam tunc nondum mortuam fuisse,
quando Archi-Synagogus e domo sua exivit; sed
defunctam dixit, quia suspicabatur, interea esse
mortuam; solent enim afflicti, ac miseri ærumnas
suas augere, & calamitates exaggerare, ut facilius
opem, quam exoptant, impetrent, præcipue: quia
hæc puella erat multum amabilis patri, quos autem
ardenter amamus, de illorum periculo desperamus.
Secundo referendum, quod docet S. Augustinus
lib. 2. de consensu Evangel. c. 28. nimirum: eun-
dem Archi-Synagogum dixisse: filiam suam in ex-
tremis esse, prout refert S. Marcus. Mente vero
parens conjiciebat: filiam, quam agonizantem re-
liquerat, & de cujus salute jam spem amiserat, tem-
pore itineris sui esse defunctam, de quo mentionem
facit S. Matthæus. Tertio ad concordiam facien-
dam servit id, quod sentit Abulens. hic quæst. 88.
quem sequitur Maldonatus, Franc. Lucas, Cornel.

a Lap. juxta quos S. Matthæus, brevitati consulens, potius substantiam rei, quam seriem historiæ enarrat; nam quando memoratus Archi-Synagogus accessit ad Christum, deprecans, ut veniret, & imponeret manum super filiam, adhuc illa non excederat e vita, siquidem pergens ipse cum Jesu in domum accepit nuncium de morte filiæ, de cujus vita jam spes erat amissa, ita scribente S. Marco c. 5. v. 35. *Veniunt ab Archi-Synagogo dicentes: quia filia tua mortua est, & ideo dicebant servi: Quid ultra vexas Magistrum?* cit. Marc. v. 35. sed ipsum relinque, tunc Jairus ad fidem excitatus a Christo his verbis: *Noli timere, tantummodo crede,* Marc. c. 5. v. 36. unde in dicta fide confirmatus pro filia mortua rogat, dicens: *Modo defuncta est, veni impone manum tuam super eam, & vivet.* Matth. c. 9. v. 18. Quare relati Authores dicunt: quod ita historia texenda sit: primo petivit restitui sanitati filiam, in extremis laborantem, postea vero allato nuncio de ejus morte, ac erectus ipse a Christo ad magnam spem pro filia defuncta rogat, apertis verbis, vel desiderio, ut a Domino suscitetur. Prout scribit S. Matthæus, qui in exordio ponit id, quod in progressu historiæ factum est. Sententiis his probabilius annectenda est quarta, eaque verisimilior, quæ tenet, Archi-Synagogum omnia dixisse, prout nar rant sacri Evangelistæ, puta: *veni, filia mea in extremis, vel modo defuncta est, quam sententiam tradunt Euthym. hic, & Toletus in 8. Luc. annot. 88.* Atque ita nulla est discordia inter recensitos S. Evangelistas, sed omnia optime cohærent. Quoniam unum relatum est a S. Matth. alterum a cit. S. Marc. & S. Luc. atque ita locutus est Archi-Synagogus; dum etenim e domo egressus est, revera filia erat in extremis, in itinere vero constitutus de morte ejusdem notitiam cepit, addiditque: *vel modo defuncta, quia ita existimabat, cum eam ultimum spiritum agentem reliquisset, vel quia mala eorum, quos intime diligimus, semper graviora, ac majora nobis videntur, ut ex quolibet malo ilato totum consumptum judicemus.*

A N T I L O G I A III.

Venit quidam ad Principem Synagogæ dicens ei, quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Luc. 8. v. 49. Oppositum interim de eadem filia contestatur veritas æterna: *Non est mortua puella, sed dormit,* Matthæi 9. v. 24. Per quæ verba cum Christus duo innuat, nimirum: puellam dormire, &: non esse mortuam, dubium is non solveret, qui diceret: juxta phrasim scripturæ mortuos vocari dormientes, sicut de Lazaro dixit Christus: *Lazarus amicus noster dormit,* Joan. c. 11. v. 11. tum ut mortis horror leniatur, tum ob spem resurrectionis, cum idem Christus in vero aliquo sensu voluerit significare: adolescentulam non esse mortuam; non dixit enim: hæc mortua dormit, sed: non est mortua puella, sed dormit; mortem igitur negat contigisse, cujus tamen S. Lucas mentionem facit.

Resp. Bene dixisse Christum: *Non est mortua puella,* scilicet mihi, cui omnia vivunt, ut vult S. Hieronym. S. Chrysost. & Theophyl. vel ut alii volunt: *Non est mortua puella* eo, quo vos putatis, modo, nimirum: ut maneat in morte, sed dormit, expectans, ut a me suscitetur, cui facilius est illam a morte, quam hominibus a somno excitare, quod ipsum amantissimus Salvator illo dicendi modo denotare voluit, & quia eandem mox revocaturus erat ad vitam, non fuit absolute mortua; nam ille homo est simpliciter mortuus, qui in morte manet, & amplius non evigilabit ante diem judicii universalis ad vitam, consequenter propositio Christi, *non est mortua puella,* minime opponitur illi, quam S. Lucas refert: *Quia mortua est filia tua.* Alio enim sensu affirmat Christus non esse mortuam puellam, & alio sensu refert S. Lucas: Filiam Jairi esse mortuam. Valet etiam huc illud, quod recenset S. Chrysost. hom. 32. *His, ait, etiam docet non esse timendam mortem, cum ad conditionem somni jam redacta sit; deinde, quoniam ipse quoque moriturus erat, aliorum morte, ac resurrectione faciebat, ut discipuli considerent, cujus adventu mors in somni conditionem*

devenisset. Christus mortem dicit somnum, quoniam ipse quoque moriturus erat, adeo ipsi dulcis fuit mors, quam pro nobis sustinuit, ut ei somnus videretur, dein ut nos facilitaret, atque animaret ad horrorem mortis contemnendum; nam ab ipso accedente, mors non mors; sed somnus est. Præterea servit illud, quod refert Sedulius lib. 3. & Paschas. 10. *Ad Christi gloriam pertinuit singularem, quod defunctam dixerit dormientem, ut admirabilium facta virtutum parentibus monstraturus, minus se donare pronunciet, quam donabat.* Id præprimis conducit ad gloriam Christi, quod illam dormientem dicat, quam a mortuis excitaturus, & ad vitam revocaturus erat; non enim Deus amplificat verba sua, sed multo minora dicit verbis, & multo majora dat beneficiis, excitationem a somno verbis denotat, & defunctæ vitam largitur.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Quam primum Archi-Synagogus perdilectam filiam suam, & quidem unicam, in extremis constitutam esse, viresque humanas omnino evanuisse agnovit, quibus applicatus pristinae sanitati restitueretur, memor eorum, quæ amantissimus Salvator in aliis operari miris modis dignatus est, sine mora lares suos deferit, atque ad divinum medicum plenus spe de recuperanda filia salute prope- rat, apud eundem remedium opportunum quæsiturus, ut pristinae sanitatis bono fortunata gauderet. At ubi vox tristes in auribus resonuit, quæ obitum filia suæ manifestavit, cecidit ad pedes Jesu, eumque cum summa reverentia adoravit dicens: *Filia mea modo defuncta est, veni, impone manum tuam super eam, & vivet.* Matth. 9. v. 18. & en impetra Jairus, quod ardentem petiit; surgens enim Jesus sequitur eum, & discipuli ejus, ut S. Matth. c. cit. innuit. Scire fortassis aliquis hic cupiet: cur pro sola filia hæc defuncta preces fundantur? postquam constat: tres mortuos a Domino suscitatos esse,

esse, nimirum: memoratam filiam Archi-Synagogi, adolescentem filium viduæ Naim juxta portam civitatis, Luc. 7. & Lazarum quatuor jam dies in monumento inclusum Joannis 11. Cui antequam Respondeam, haud inutile erit referre: quid per hos tres mortuos significetur juxta sensum Eusebii Emisleni, qui id eleganter meditatur ferm. de Lazaro fer. 6. post 4. Domin. Quadrag. *Per hos enim tres, ait, mortuos tria mortis genera significantur, moritur enim homo, prava & illicita cogitando, moritur, male operando: moritur, in peccatis perseverando. Cogitas aliquid agere, quod non licet, mortua est anima tua, quia latet peccatum, & nondum divulgatum est, si vero cogitationem ad effectum perducas, non solum mortua est, sed jam extra civitatis portam elata, & per peccatum ab Ecclesia separata, & perditioni proxima est. At vero ille, qui peccatum aliquod magnum commisit, & multo tempore in eo perseverat, non solum mortuus est, & sepultus, verum etiam jam foetet, quia ejus turpissimam famam circumquaque audire abhorret. Omnes enim hos suscitavit Jesus, si a peccato cessent, & ex corde pœniteant.* Nunc ad id, de quo supra inquisitum est; Resp. nempe: Jairum pro sola filia sua orasse, ac exorasse, quoniam pro adolescente juxta portam civitatis Naim, nec mater, nec alius fundere preces ausus est, licet multum mater lachrymata fuerit, de Lazaro vero res est evidentior; quamvis enim sorores vehementer plorarent, pro eo tamen resuscitando nullas obtulere preces, imo apertioni sepulturæ obstitit Martha, nam dum diceret Jesus: *Tollite lapidem, dicit ei Martha soror ejus, qui mortuus fuerat, Domine, jam foetet, quadriduanus est enim,* Joann. 11. v. 39. Respondeo inquam: Jairum pro sola filia sua orasse, ratione desumpta ex cit. supra verbis Eusebii Emisleni, nimirum: quia filia Archi-Synagogi significabat peccatorem adhuc domi inclusum, non vero multo usu, ac consuetudine inveteratum, ad sepulturam tendentem, vel jam in peccatis sepultum, ut Lazarum, seu: Filia adhuc erat domi, & peccatorem occultum, & absconditum adumbrabat; adolescens vero,

ac Lazarus manifestum delinquentem in porta civitatis, vel patenti campo denotabant; etli pater pro illa rogat, nullus tamen pro istis deprecatur; quia publica peccata maxime negotiantur, ac sollicitant divinam justitiam, ut tantum malum, quod aliorum peperit offensam, ac scandalum, punitum videatur, & ideo pro eo quilibet orare reformidat. Confirmantur hæc iis, quibus Deus Jeremiam allocutus est: *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Jerem. 7. v. 16. mirum sane quod pro populo Judaico prohibeat Dominus orationem Prophetæ, cum tamen idem Dominus voluerit, ac disposuerit, ut Job pro amicis suis oraret, contra quos divinus furor iratus erat, eo, quod non essent locuti recta, sicut Job in eod. libro c. 42. v. 7. & 8. atque ex gravissima causa divina ira contra eos erat concitata, siquidem temere hominem sanctissimum Job condemnarunt (prout Pineda ponderat) & tamen pro eis mandat Dominus orare, Prophetæ vero prohibet, ne pro dicto populo oret. Hujus prohibitionis autem ipse Dominus rationem reddidit, statim subdens: *Nonne vides, quid isti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem,* Jerem. 7. v. 17. Temera locutio amicorum ipsius Job erat veluti in occulto, nam tres tantum cum Job ita agebant; at peccatum Judæ erat publicum, & notorium in civitatibus, ac plateis; manifesta autem flagitia vehementer sollicitant divinum furorem, ut omnem aditum orationis videantur intercludere, malumque in omnium oculis perpetratum, in omnium conspectu recipiat vindictam. Nunc, o homo! quisquis hæc legis, mature considera, quam periculosus sit status eorum, qui ita vivunt, ut non solum peccata peccatis cumulent, extra oculos humani arbitri constituti, verum etiam in patulo coram numerofo populo leges divinas, & humanas audacter transgredi non vereantur, nihilque ducant, in miserando adeo statu a morte, omnibus communi, legeque decreta, deprehendi. Inde scias: filiam tuam, &
qui-

quidem unicam, esse animam tuam, sane pretiosam, quia innocenti sanguine Christi copiose redemptam. Hæc si hucusque gratia sanctificante animata vixit, eidem profecto gratulandum est, quod extra superius recensitum infortunatum triplex genus mortis existat; si vero modo, propria conscientia teste, gratia illa, ceu vita, per mortale aliquod peccatum, siue cogitatione, siue verbo, siue opere ipso commissum, privata, atque ita spiritualiter defuncta est, exemplum Archi-Synagogi imitare, & absque mora te ad pedes amantissimi tui Salvatoris abjice, cordeque contrito dic: filia mea, pro qua tuam pretiosam vitam dedisti, ah! filia mea unica, anima mea modo defuncta est, impone manum tuam, ad benefaciendum pronissimam, aperiendo os meum ad sinceram suo Vicario faciendam confessionem, ut vitam, quam crudeli mea voluntate eidem abstuli, recipiat, ac deinceps non sibi, non mundo, non carni, sed tibi, filiali amore instructa, vivat, antiquumque illud documentum ad amissum impleat:

Vive diu, sed vive Deo, nam vivere mundo

Mortis opus, solum vivere vita Deo est.

Cave vero totis viribus, atque constanter vigila. ne denuo anima tua per pravam quandam cogitationem vita spirituali privetur; cave, & præprijis quidem, ne alterum tibi supra bene inculcatum mortis genus, cogitationem iniquam ad opus pessimum perducendo, infeliciter incurras; cave, sed maxime, ne cum aliorum offendiculo turpiter labaris, & in delicto multo tempore perseveres, sicque tertium genus mortis ex superius enumeratis tribus generibus in te misere impleatur. Si nihilominus (quod divina Bonitas a te avertat) triplex hoc genus mortis elegisses, atque in te sorte infauista expressisses, tametsi fateri cogar, quod secundum allata peccatum consuetudine inveteratum, ac publicum difficile remittatur, delictaque manifesta aditum orationis intercludere videantur, minime tamen desperandum est, quoniam te, etiam

triplici hoc genere mortis mortuum Redemptor noster suscitare paratus est, modo a peccando cesses, poenitentiamque ex corde agas.

§. IV.

MISCELLANEUM EX THEOLOGIA
M O R A L I.

Occasione mortuæ filiæ Archi-Synagogi, postquam nonnulla de injuriosa illatione mortis spiritualis ipsius animæ attulimus, quædam etiam circa separationem animæ a corpore, via ordinaria non secutam, utiliter annectimus, subsequos casus solvendo.

Casus primus: Serinus ex stabulo Belini pretiosum educit equum, fugamque arripit; quod advertens idem Belinus conscendit absque mora alium equum, & Serinum insequitur, ut equum recipiat; quia tamen spes omnis Serinum capiendi evanescit, viamque aliam equum suum recipiendi dictus Belinus nescit, bombardam arripit, atque Serinum trajicit. Lactantius vero graviter vulnerat Ulonem, a quo ante trihorium vulneratus fuerat. Quæritur: an uterque a peccato excusetur? ante Responsum

Præmittendum primo: Quinto Præcepto Decalogi prohiberi injustam occisionem hominis, item mutilationem, verberationem, aliamque similem afflictionem injustam; quamvis enim Deus homini ob naturæ suæ præstantiam, tum in omnes alias res, sub luna positas, tum etiam in bruta animalia plenum dominium tribuerit, prout videre est Psalm. 8. v. 8. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas.* Vitæ tamen ac mortis humanæ potestatem sibi reservavit. Uti sapientiæ 16. v. 13. legitur: *Tu es enim Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis;* item Deuter. 32. v. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Dictum autem est: prohiberi injustam occisionem hominis, quoniam permissum est illud mortis genus, quod ad eos magistratus pertinet, qui-

quibus data est necis potestas, qua ex legum præscripto, judicioque in facinorosos homines animadvertunt, & innocentes defendunt. Licitum præterea est in bello justo occidere homines, in quo non cupiditate, aut crudelitate impulsus, sed solo publicæ utilitatis studio unus alteri, nimirum hosti, vitam adimit. Liquet id ex Genesis cap. 14. v. 15. Cædes item illæ licitæ sunt, quæ nominatim Dei jussu fiunt; sic enim filii Levi non peccarunt, qui uno die quasi viginti tria millia hominum occiderunt, prout habetur Exod. c. 32. v. 26. 27. & 28. Nam hac cæde facta ad eos sic Moyses locutus est: *Consecrasti manus vestras hodie Domino*, Exod. 32. v. 29. Licet quoque salutis suæ tuendæ causa, servato moderamine inculpatae tutelæ, alterum occidere; ita, ut dicta lege non teneatur, qui alterum omni adhibita cautione salutis suæ defendendæ causa interimit. *Vim enim vi repellere omnia jura, omnesque leges permittunt*, c. si vero l. de sentent. excommunicat. item: *Jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur*. L. 3. ff. de just. & jur. Præterea etiam pro defensione facultatum (non tamen pro defensione honoris & famæ) quæ non modici momenti sunt, & alia ratione liberari, aut recuperari (v. g. per viam judicii) non poterunt, permissum est aggressorem, vel raptorem vulnerare, interficere. Uti colligitur ex c. 2. de homicidio, & c. dilecto de sentent. excommunic. in 6. dixi: quæ non modici momenti sunt. Cum damnata sit ab Innocentio XI. sequens propositio 31. inter 65. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei*. Res autem magni momenti absolute, & respectu omnium putatur esse valor 40. imperialium, & quod minus est, censetur absolute parvi momenti; potest tamen hæc ipsa res parvi momenti evadere magni momenti respectu ad alicujus necessitatem, &c.

Præmittendum secundo: Dum aliquis jus habet defensionis causa aggressorem, vel raptorem mutilandi, vel occidendi; aliis quoque licitum est vim passo assistere, & auxilium ferre. Imo plerumque

non solum licitum est, sed quoque obligamur ex charitate saltem pro vita servanda, si sine gravi incommodo nostro, aut periculo fieri possit; ex iustitia autem ad id obligantur Principes, & Magistratus erga suos subditos, puta: ut Regionem, & vias publicas tutas a latronibus reddant.

Præmittendum tertio: Aliud esse defendere res suas, & vitam tueri, aliud vero sumere vindictam. Unde licet primum concedatur, non conceditur tamen secundum homini privato. Quibus præmissis

Resp. ad casum primum. Belinum a peccato excusari, non vero Lactantium. Ratio est: quia Belinus omne id, quod respectu Serini, nondum in tuto collocati, sed in actuali adhuc fuga constituti, agit, agit causa defensionis rei suæ, non levis momenti, quod utique citra peccatum fieri potest, prout ex c. 2. de homicid. & c. *dilecto* de sentent. excommunicat. in 6. superius insinuatum est. Lactantius vero solum vindictam sumit, cum Ulo a persecutione jam cessaverit: vindictam autem sumere nulli ex privatis licet, ergo. Sed:

Dices contra alteram partem responsi: vim vi repellere omnia jura omnesque leges permittunt, c. *si vero* 1. de sentent. excommunicat. Ergo.

Resp. cum distinctione: vim vi repellere omnia jura permittunt, dum impendit violentia, aut actu alter eandem inferre vult, vel etiam dum est periculum ulterioris plagæ c. *ant.* si jam est illata violentia, & non amplius impendit n. *ant.* tunc etenim censenda non est defensio, sed ultio, quæ privata auctoritate illicita est juxta cap. *significasti* 2. de homicid. *Vim vi repellere omnia jura legesque permittunt, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.*

Dices secundo: contra primam partem ejusdem responsi: Serinus nullo telo se defendit. Ergo ad equum suum recuperandum non audet Belinus eundem Serinum occidere. *Prob. conf.* Serinus est fur diurnus; atqui diurnum furem non licet occidere, nisi telo se defendat; sic etenim habetur l. 4. ff. ad l. Aquiliam. Cui consonat cap. *si perfodiens* de

de homicid. ergo Belino non licet Serinum occidere.

Resp. c. *ant. n. cons. ad prob. c. M.* ad minorem Resp. primo *indirecte*: quod non semper licitum sit furem etiam nocturnum, quamvis is armatus sit, occidere. Quia, si, cum possit eum aliquis apprehendere, maluit occidere, magis est, ut injuriam fecisse videatur; prout dicitur in l. 5. ff. ad l. Aquiliam. E contra furem diurnum, quamvis inermem, interdum occidere nefas non est, si videlicet eum apprehendere, atque res tuas ab eo liberare non possis. Unde jam

Resp. 2. directe ad *m.* distinguendo illam: furem diurnum non licet occidere, si eum aliquis apprehendere, & res suas ab eo liberare possit c. *m.* si eum aliquis apprehendere, & res suas ab eo liberare non possit n. *m.* hoc sensu etiam intelligenda est lex in eadem minore citata. Observandum quoque hic: quod moderamen inculpatæ tutelæ ubique servari debeat, puta: si se aliquis salvare possit, vulnerando in brachio iniquum aggressorem vitæ, non licet eundem occidere; præterea sciendum: discrimen inter furem diurnum, & nocturnum esse sequens: quod fur diurnus, si inermis sit, plerumque citra vulnerationem capi, aliave ratione res ab eo recuperari possit; in fure nocturno autem ferme discerni nequeat, occidendine animo, an solum rapiendi accesserit, tunc vero periculi declinandi causa, nisi clamore homines acciri possint, impune occiditur, atque hujus discriminis causa leges citatæ definiunt, magis nocturnum, quam diurnum furem occidere fas esse, non definiunt autem, simpliciter illicitum esse diurnum furem occidere.

Dices tertio: Fur est in actuali peccato constitutus, ergo non licet eum occidere defensione bonorum fortunæ. *Prob. cons.* vitæ proximi non solum spirituali, sed etiam corporali secundum ordinem charitatis posthabenda sunt externa fortunæ bona; ergo debent potius amitti bona fortunæ, quam ut tollatur vita alterius. Ergo pro defensione
ne

ne bonorum fortunæ non licet alterum occidere; si enim in hoc peccato occidatur, perdit & vitam temporalem, & æternam.

Resp. c. *ant.* n. *conseq.* ad prob. *dist. ant.* vitæ proximi, &c. (si is sit in morali necessitate constitutus) posthabenda sunt externa bona fortunæ c. *ant.* vitæ proximi (si sponte per malitiam in talem miseriam se conjiciat) posthabenda sunt externa bona fortunæ n. *ant.* Pro confirmatione asserti superioris servit rerum publicarum consuetudo, bella tum offensiva, tum defensiva, bonorum fortunæ causa usque ad hominum occisionem moventium.

Replicabis: Non licet mortem alterius desiderare ob aliquod temporale emolumentum; ergo etiam non licet alterum occidere ob aliquod emolumentum temporale. Atqui si alter occiditur pro defensione bonorum fortunæ, occiditur ob aliquod emolumentum temporale. Ergo. *Prob. ant.* ab Innocentio XI. damnata est sequens propositio 13. inter 65. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Ergo, ne impingatur in damnationem, pro defensione bonorum fortunæ non licet alterum occidere.

Resp. *dist. ant.* non licet mortem alterius desiderare *solum* ob aliquod temporale emolumentum nostrum, nimirum: si non simul fiat ob pacem reipublicæ c. *ant.* si fiat simul ob pacem reipublicæ, & non solum ob aliquod temporale emolumentum nostrum n. *ant. dist.* etiam sic *cons.* & n. *conseq. distingo quoque subsumpt.* occiditur ob aliquod temporale emolumentum nostrum, & simul ob pacem reipublicæ c. *subf.* solum ob aliquod emolumentum nostrum temporale n. *subf. ad prob. conc. ant. n. cons.* Dum enim dicimus: quod liceat occidere alterum pro defensione bonorum fortunæ, intelligimus id licere etiam ob pacem reipublicæ, quæ pax certe est quid præstantius, quam vita alicujus privati, adeoque non impingimus in damnationem. Aliud foret

foret si doceremus: id licere *solum* ob bonum temporale tanquam præcise nostrum emolumentum. Præterea in damnatione dicta continetur doctrina, tradens: licitum esse tristiari de vita alicujus, aut de morte naturali gaudere ob aliquod emolumentum temporale, &c. ita: ut tristitia vel gaudium feratur immediate ac formaliter ad vitam aut mortem proximi; quod non fit, dum dicitur: quod liceat occidere alterum pro defensione bonorum fortunæ. Bene etiam hic observandum: sub damnatione dicta non contineri doctrinam, quæ docet: posse desiderari inefficaciter mortem alicujus propter bonum ingens spirituale illius, v. g. potest Parens inefficaciter desiderare mortem filii, si hic det signa sufficientia futuræ perversiōis, vel dum credit, lapsurum in multa peccata enormia; quia bonum spirituale semper debet præferri bono temporali, ex supposito: quod ingens bonum spirituale aliter obtineri non possit, quam per privationem talis boni, v. g. vitæ naturalis.

Casus secundus: Feraldus laicus pro defensione solius honoris sui, & famæ occidit Berancum. Quæritur: Utrum id citra peccatum facere possit Feraldus?

Resp. negative. Juxta communem Theologorum sententiam, & sensum; ex quibus est Vasquez & Lugo, qui dicunt: opinionem contrariam gentilitatem sapere. Probatur: Regula generalis, & receptissima est: ut possit quis licite interficere invasorem, duo concurrere debent, primo: ut evidens sit damnum grave invasorem illaturum; secundo: ut evidens sit non posse moraliter damnum illud grave aliter impediri, quia cæteroquin cladi-bus innumeris aperiretur via cum magna perturbatione reipublicæ; atqui id non reperitur inter Feraldum, & Berancum; ergo Feraldus non potest licite interficere Berancum pro defensione solius honoris, & famæ. Et licet possit hoc utrumque evidens alicui apparere, nihilominus ob hoc non est licitum occidere calumniatorem, quia homines ex passione facile perturbantur, ac hallucinantur, judican-

dicando male, hæc esse evidentia, & tamen non sunt; hinc loptime tale medium a natura simplici-ter ad vitandam calumniam prohiberi debuit.

Conf. Resolutio negativa decreto Innocentii XI. damnantis propositionem 30. inter 65. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis, fugiat. Ergo. Sed*

Dices: Pro defensione rerum suarum licitum est, occidere alterum, ergo etiam pro defensione honoris id licet; honor enim pluris valet, quam bona fortunæ, & injuria personæ major est, quam fortunarum damna.

Resp. c. ant. n. conseq. disp. est: quia quoad primum non obstat ulla damnatio Pontificia, obstat autem quoad secundum, ut ex paulo ante allata propositione damnata patet.

Bene adhuc hic notandum: dum conceditur, licitam esse occisionem pro defensione rerum suarum, quod solum intelligatur de rebus, quas actu aliquis possidet, non vero de iis, quæ primo acquirendæ sunt. Nam damnatæ sunt a citato Innocentio XI propositiones sequentes 32. & 33. itidem inter 65. *Non solum licitum est defendere, defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram, vel præbendam, contra eorum possessionem injuste impedientem.*

Casus tertius: Herina Virgo a Sulpitio in cubiculo obruitur, & ad turpem actum allicitur. Idem contingit a Macandro Leontia; quarum prior cultro se transfigit; posterior vero e fenestra dat se præcipitem, & moritur, cum nullus alius modus dictum actum evitandi, sit præ manibus Leontia. Quæritur: An utraque sit immunis a peccato homicidii? *Ante Resolutionem*

Nota:

Nota: Absque divina authoritate nemini licere seipsum directe, & ex intentione occidere. Dictum primo: absque authoritate divina, propter quosdam SS. Martyres, qui se ipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculcata ignorantia. Dictum secundo: directe, quoniam indirecte quandoque licet se occidere, id est: aliquid facere, vel omittere, ex quo præterintentionem mors certo sequatur, quia præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem, ut habet S. Thom. 2. 2. quæst. 64. quo notato

Resp. Herinam Virginem non esse immunem a peccato homicidii (nisi ignorantia excusaret) esse vero immunem Leontiam. Ratio quoad Herinam est: quia hæc, semetipsam cultro transfigendo, directe se occideret, quod absque authoritate Dei tanquam Domini vitæ, & necis, nulli licitum est; ergo citra peccatum Herina non potuit id facere. At vero Leontia, dum se præcipitem dat e fenestra, non occidit se directe, sed mors sequitur præter intentionem, cum se præcipitando ad integritatem corporis servandam, solum se periculo mortis exponat, quod Leontiæ ad memoratam integritatem servandam licet, si aliter illam salvare nequeat, quam salvare solum intendit, minime vero intendit mortem.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

I. Reg. 22. ad Davidem convenerunt omnes, qui erant in angustia constituti, & amaro animo, & factus est eorum Princeps: ad Jesum Davidis filium itidem confugerant omnes, qui variis languoribus vexabantur, benignissimum fane illorum Principem; hic Jairus clamat: Domine filia mea modo defuncta est; illic Hemoroissa fimbriam tangit vestimenti ejus dicens intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero.

DOMINICA XXIV. POST
PENTECOSTEN.

Evangelium : *Cum videritis abominationem desolationis*, Matth. 24. a v. 15. usque ad 35. Agitur hic de compluribus, & primo quidem de excidio Hierosolymæ. Secundo de cautelis, quæ illo tempore adhibendæ. Tertio de tribulatione magna. Quarto de Pseudochristis, & Pseudoprophetis. Quinto de secundo adventu Filii hominis. Sexto quid præcessurum sit circa solem, lunam, & stellas. Septimo de signo Filii hominis. Octavo de Angelis congregaturis electos. Nono de parabola discenda ab arbore fici.

§. I.

COMMENTARIUS LITERALIS.

Cum ergo videritis abominationem desolationis. v. 15. Postquam Christus prædixisset: *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe.* Matth. 24. v. 14. Subdidit textum paulo ante citatum; quoniam tunc advenerunt Romani Hierosolymam expugnant, de cujus excidio juxta communem Patrum, & Interpretum sententiam in præsentī sermo est; quamvis etiam aliqui mystice de Antichristo interpretentur; tunc inquam advenerunt Romani, dum Evangelium prædicatum esset per spatium quadraginta duorum annorum in toto orbe. Quare exclamat S. Chrysost. hom. 76. *O! rem novam, & inauditam in natura, Judæorum innumera millia Romani tunc vicerunt, atque ceperunt, & a duodecim viris nudis atque inermibus superati sunt.* Magna fane efficacia Evangelicæ veritatis, Romani capta, atque cremata urbe Judæos superarunt, & Apostoli duodecim viri pauperes, & inermes Romanos vicerunt,

cerunt, eisque novas leges, ac praecepta vivendi tradiderunt. Inermibus istis hæc prædicit Dominus, cum urbis Jerosolymæ, ac templi devastationes juxta cit. D. Chysoſtom. *Nonnullis eorum adhuc viventibus* contigerint, vel quia in ſuis Apoſtolis, ac diſcipulis, loquitur cum fidelibus illis, qui eo tempore victuri erant; documentum enim datur in capite, ut in membra derivetur. Ubi de præliis agebatur, dicebat Chriſtus: *Cum audieritis prælia, & ſeditiones*, Luc. 21. v. 9. dum vero de profanatione, ac contemptu templi agitur, inquit idem Dominus: *Cum videritis abominationem*, Matth. cap. 24. v. 15. Tametsi prælia, ibi prænuntiata, & abominationes, hic prædictæ, ad idem excidium Hieroſolymæ ſpectent: prælia ad damna temporalia, abominationes ad templi opprobria; quia vir probitati addi-ctus in ruina temporalium, a quibus animo ſeparatus eſt, adeo conſtans eſt, ac ſi longe eſſet ab eis, ut illa videatur audire, & non videre; ſacrarum rerum vero contemptu, quæ maxime ei fixa ſunt in animo, ſic dolet, ſic affligitur, ut in his ſemper præſens, & nunquam abſens eſſe videatur. Per dictam vero abominationem, ſeu abominabilem deſolationem, ſœdam & execrabilem multi intelligunt ſtatuam Titi, vel Adriani Imperatoris, poſitam in loco templi. Alii peccata Sacerdotum commiſſa in templo. Alii denique, & communiter, caſtra Romanorum interpretantur, qui captam civitatem abominande vaſtarunt, templumque per homicidia, atque alia multa ſcelera, tum ab ipſis Romanis, tum a ſeditioſis, ac homicidis Judæis, (qui ſe legis ac libertatis zelotas nuncuparunt) commiſſa, profanare auſi ſunt. Quæ (nimirum abominatio) dicta eſt a Daniele Propheta, cit. cap. Matth. v. 15. ita etenim Danielis 9. v. 27. legitur: *Et erit in templo abominatio deſolationis. Stantem in loco ſancto*, eodem cap. & v. S. Matth. S. Marcus vero c. 13. v. 14. ſcribit: *Stantem ubi non debet*; nam abominatio, & deſolatio maxime exulare debet a loco ſancto; minime dicit Chriſtus: in loco abominationum, quæ introductæ fuerant a gentibus, ſed in loco ſancto, intelligens templum, & civitatem Je-

Brev. Script. Tom. III.   B b b   roſo-

rosolymam. Quamvis enim lex Moyſis, templi Judaicus cultus, & ſacrificia abrogata eſſent, locus nihilominus ille erat ſanctus, & Deo dedicatus, imo civitas ipſa a S. Matthæo vocata fuit ſancta: *in civitatem ſanctam*, c. 4. v. 5. atque ideo propter honorem antiquum divinus Salvator venerationem deſert. *Qui legit, intelligat*, cit. cap. S. Matth. v. 15. Janſenius vult verba allegata eſſe appoſita a S. Evangeliſta, & non dicta eſſe a Chriſto; eſt tamen communis ſententia a Chryſoſt. & Paſchaſ. a Jeſu prolata eſſe, commendando, ut locus Danielis legatur, & intelligatur, cum ex illo manifeſte tempus adventus Chriſti, mortis ejus, abrogationis-que ſacrificiorum legis, templi, urbiſque Jerofolymorum excidium deprehendatur.

Tunc, ubi *videritis abominationem*, pro paterna in ſuos cura monet nos Chriſtus fugere a ventura ira, *qui in Judæa ſunt*, in terra nempe Iſrael; ſi vero ad tempus Antichriſti referamus, in Eccleſia, *ſunt*, id eſt: erunt, ſic futura ut præſentia annuntiat Dominus, *fugiant ad montes*, eod. cap. S. Matth. v. 16. tunc, quando videritis ipſam abominationem, ſeu exercitum Romanorum appropinquantem, qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes, conſtitutos extra Judæam, ut excidium effugiant; Judææ etenim montes occupaverat miles Romanus, ut teſtatur Joſephus lib. 3. de bello cap. 22. & lib. 4. cap. 2. Atque ita Chriſtiani admoniti hoc Chriſti oraculo fugerunt ad montes, ac in urbem Pallam cum ſua ſupelleſtili, ubi tam periculum, quam mortem ipſam evaſerunt, teſte Eusebio l. 3. hiſt. c. 15. E contra autem divina ira excitante Judæi, ac Galilæi, adveniente exercitu Romano, non absque magno conatu in Jerofolymam, ceu ad aſylum confugere, exiſtimantes: ſe a periculo ibi fore tutos, interim tamen ibidem, Deo diſponente, congregati ſunt, ut a Romanis interficerentur. Cum allatam abominationem Antichriſtum eſſe ſaltem myſtice interpretentur S. Irenæus lib. 5. cap. 5. & S. Ambroſ. lib. 20. in Luc. haud inutile erit hic adducere: quare Chriſtus Dominus peculiariter mandet, ut ii, qui
in

in Judæa sunt, caveant sibi, & fugiant ad montes, postquam error Pseudoprophetarum ubique disseminabitur, & sancti ubique cruciabuntur? & quidem primo ex S. Hilario. *Quia, ait ille, proprius iste Judææ erit error, ut, qui veritatem respuerunt, suscipiant falsitatem, Judæam deserere monet, & transfugere in montes, ne admixtione plebis illius, Antichristo credituræ, visa, ut contagio efferatur, sed omnibus, qui tunc fideles erunt, tutiora futura sunt deserta loca montium, quam frequentata Judæa.* Antichristo adveniente, populus Judaicus tanquam verum Messiam ipsum recipiet, & venerabitur, ab hoc ergo populo, tanta iniquitate ac impietate effervescente Christus fideles suos separari, & fugere jubet. Secundo ex S. Chrysost. qui in imperfecto homil. 49. ita habet: *In illo tempore Antichristi, qui in Judæa sunt, fugiant ad montes, id est: qui sunt in Christianitate, conferant se ad scripturas; montes autem sunt scripturæ Apostolorum, aut Prophetarum, de quibus dictum est: illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.* Psalm. 75. v. 5. Per Judæam intelligit Ecclesiam, tunc fideles, qui in illa fuerint, recipiant se ad scripturas, ut illis corroborati errores, ac falsitates intelligant, ut ab illis fugiant, & caveant. Priori cautelæ, ab amantissimo Salvatore datæ, accedit alia:

Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam, v. 17. & 18. Qui in tecto, seu: super tectum, ut habet S. Marcus c. 13. v. 15. Tecta domorum in Palæstina erant superne plana, ita ut in eis Judæi coenare, conversari, ac deambulare solerent. Non descendat, &c. dixerat Christus: Qui in Judæa sunt, fugiant ad montes; id est ad loca tutissima, quo eos Romani non sequantur; nunc dicit: Non descendat, &c. præsentem fugam valde celerem, & inopinatam describit, quam suadet, ita, ut, qui sunt in tecto, non interponant aliquam moram, ut ex tecto descendant in domos suas in ordine ad cibum, pecuniam, vel aliud quidpiam asportandum, sed ex ipso tecto unico saltu defiliant, vel tunc ce-

lerrime se demittant, ut cladem effugiant, & periculo se non exponant; pro vita enim conservanda, ac tuenda omnia profecto dimittenda sunt. Quæ tamen locutio hyperbolica est, prout notant Janſenius, Maldonatus, Barradas, ut Dominus exaggeraret celeritatem fugæ ob imminentem summam calamitatem. Ejusmodi hyperbole, ac proverbium fuit, dum dixit: *Et qui in agro.* Per quæ uti & præcedentia verba suadet Christus ocysſime fugere omnibus relictis, ut inevitabilem, & summam calamitatem ostendat, ita sentiente S. Chrysoft. *Non revertatur tollere tunicam suam.* Solent frequenter agricolæ, dum ad agros excolendos tendunt, domi, vel alibi pallium, seu vestimentum exterius, deponere, ut sic expeditiores ad labores præstandos evadant, monet Dominus, ut pro illo domum non revertantur, verum ex ipso agro in fugam se recipiant. S. Marcus habet: *Non revertatur retro*, cap. 13. v. 16. est scripturæ phrasis, multam vehementiam, ac celeritatem denotans. Pergit idem Dominus suis consulere:

Væ autem prægnantibus, & nutriendibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbato. Matth. 24. v. 19. & 20. Super prægnantes, & nutriendes, seu lactantes mulieres peculiariter lamentatur Christus, cum prægnantes sarcina uteri, nutriendes onere infantium gravatæ, ea celeritate fugere non poterunt, quam necessitas exigit; hinc a sævientibus militibus Romanis capientur, atque ita cum parvulis suis trucidabuntur. Sic exponunt SS. Chrysoft. Hilar. Hieronym. Theophylact. qui addit: hic etiam fieri allusionem ad rigidam famem, qua, urgente obsidione, multæ Matres, & Nutrices compulsæ sunt infantes suos comedere, teste Josepho lib. 7. belli cap. 8. Subjungit dein idem Christus remedium: *Orate autem*, nempe Deum, per quod docet: temporum impedimenta oratione auferri posse, *ut non fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbato*; eo: quod hæc duo tempora valde inepta fuerint ad fugam capiendam; hyems enim valde horrida est frigore, nive, lutò, pluvia,

pluvia, ac ventis, quæ omnia ad iter magna profecto sunt impedimenta. Sabbatum vero etiam Judæis minime proportionatum fuit ad fugam; nam juxta doctr. S. August. lib. 1. quæst. Evang. c. 37. & S. Gregorii in homil. 12. in Evang. non licebat Judæis in Sabbato ultra mille, imo & multi volunt, ultra septuaginta passus ambulare. Mirum alicui hic videbitur quomodo Christus addat: *in Sabbato*, cum tempore excidii Jerusalem per Titum, Sabbatum & omnia legalia legis veteris jam extincta fuerint, utpote Evangelio in toto orbe tunc temporis sufficienter publicato; sed admiratio cessabit, si dicatur: quod tunc Jesus locutus fuerit cum Judæis ex ipsorum consuetudine, ac opinione, & per hoc tacite eos reprehenderit: Primo quidem, quia legem abrogatam adhuc observarent; quoniam iidem tanta superstitione tenebantur, ut potius vellent mori, quam in Sabbato fugere. Secundo: ex ipsa lege naturæ pro vita conservanda licita erat fuga in Sabbato. Intellecto sensu literalis versusum allegatorum, apte hic additur sensus mysticus in responsis, quare Christus mandet orare, ne fuga contingat in hyeme, vel Sabbato? ex quibus primum est S. Ambrosii in 21. cap. Luc. *Et quia, ait, septuaginta annis populus in captivitate duravit, tunc violata religio, obtrita libertas, pudicitia vulnerata. Ergo tunc tibi emigrandum ex hac vita, quando virtutes vigent, vicia captiva tua, non quando captiva est anima, & vigor ejus, & virtus vacat, & corpori peccata dominantur.* Figurata hæc est locutio ex septenario numero, fitque allusio ad captivitatem Babylonicam, quæ septuaginta annis duravit: monet idcirco nos divinus Magister, precari Deum, ne fuga ab hac vita, seu mors nobis contingat, in servitute captivitatis Babylonicæ detentis, hoc est: quando peccatorum laqueis sumus irretiti; tunc enim in interitum æternæ damnationis haud dubie præcipitaremur. Secundum Responsum est S. Athanasii quæst. 83. *Hyemem, ait, peccata vocat, & Sabbatum securitatem, dicit ergo: vae animæ, in peccati securitate vel socordia constitutæ.* Tertium est D. Cæsarii

Arelaten. hom. 42. *Ne fiat fuga vestra in hyeme, vel Sabbato*, sic ait, quasi aperte dicat: *Videte, ne tunc quærat peccata fugere, quando jam non licet ambulare.* Ut fugeret a calamitate, ac ruina peccatorum, habuit homo omnes dies hebdomadæ, omnesque dies vitæ suæ, caveat ergo, ne relinquat fugam, ac declinationem a peccatis ad extremum tempus, *quando jam non licet ambulare*, ut Judæis non licebat longum iter in Sabbato. Tunc forte non erit ei occasio, ac opportunitas, ut a suis peccatis valeat exire, ab eisque ad semitam justitiæ declinare.

Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi abbreviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro, sed propter electos breviabuntur dies illi, Matth. 24. v. 21. & 22. Verba hæc: *Erit enim tunc, &c.* interpretatur S. Augustin. epist. 8. item S. Chrysof. homil. 77. Eusebius lib. 3. hist. cap. 7. de excidio Hierosolymitano, *ly tunc* dupliciter explicatur: erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, ex quo gens Judæorum esse cœpit, quia tantam cladem, miseriam tantam, & tantam oppressionem passa non est gens Judæorum in captivitate Ægyptiaca, Assyriaca, Babylonica, subque Antiocho Epiphane, ac passa est sub Tito, & militibus Romanis, a quibus extremam desolationem sustinuit. Secundo ac plenissime, *qualis non fuit ab initio mundi*, hoc est: a constitutione mundi, ex quo homines esse cœperunt. Nec in conflagratione Sodomæ, nec in submersione Ægyptiorum, nec in subversione aliarum civitatum extitit ulla gens, quæ atrocem adeo, & horrendam devastationem, ac desolationem, exterminium, & excidium sustineret, ut gens Judæorum sub Tito passa est. Ex quo facile liquet: omnia supplicia aliarum particularium nationum, si cum excidio Hierosolymitano comparentur, in comparisonem illius minora fuisse; bene autem additum: *ly particularium*, ob diluvium universale, quod juxta Cajetanum excidium memoratum in atrocitate, ac rigore superavit. Quamvis autem allegata verba *erit tribulatio* interpretati sint supra citati de exci-

excidio Hierosolymitano, nihilominus tamen verisimile est, quod Christus hic incipiat agere de persecutione Antichristi in fine mundi, respondetque jam his, quæ ad secundum Adventum pertinebant; ita D. Irenæus lib. 5. cap. 29. D. Ambros. in Lucam. Probatur quoque id ex textu, post descriptam enim hanc tribulationem subdit Christus: *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum.* Matth. 24. v. 29. Statim vero post tribulationem Judæorum sol non est obscuratus, nec cætera evenerunt, adeoque intelligitur locus iste de persecutione Ecclesiæ tempore Antichristi, fierique potest, ut idem locus scripturæ duos sensus a Spiritu S. intentos habeat. *Et nisi abbreviati fuissent*, id est: numero imminuti dies illi calamitosi, *non fieret salva omnis caro*, id est: nullus homo Judæus in persecutione Romana, nullus Christianus in persecutione Antichristi, ut S. Augustinus exponit, superstes relinqueretur. *Sed propter electos*, id est: eximie pios, & sanctos Christianos, vel tunc viventes, vel ex tunc viventibus prodituros, ut idem S. August. & S. Chrysost. explicant, *breviabuntur, & temperabuntur.*

Tunc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere; surgent enim Pseudo-Christi, & Pseudo-Prophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis: ecce in deserto est: nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere. Matth. 24. v. 23. 24. 25. & 26. Verba paulo ante adducta: *tunc si quis* verisimilius pertinere ad tempora Antichristi præter S. Ambrosium docet S. Chrysost. Theophyl. Euthymius, cum in nullo scriptore inveniat, post dirutam Hierosolymam Pseudo-Prophetas surrexisse, facientes signa & prodigia, ly *tunc* juxta S. Thomam significat tempus confusum, & idem est, ac illis diebus, nam *tunc*, ut recte docent S. Chrysost. Theophylact. Euthym. interdum non significat consequentiam prædictorum, sed initium tantum eorum, quæ dicenda sunt; sicut etiam in illis diebus. *Surgent enim*

Pseudo-Christi, id est: qui mentiuntur, dicentes: se esse Christum, a Deo missum, & *Pseudo-Prophetæ*, falsi & mentiti Prophetæ, & *dabunt signa*, & *prodigia* per artem magicam diaboli ope, ut fecit Simon Magus Act. 8. v. 9. *ita ut in errorem inducantur*; errorem intellige finalem, prout observat Carthusianus, Hugo, Maldonat. electi enim aliquando peccant, divina tamen gratia per poenitentiam resurgunt. *Si fieri potest*, seu: posset: *etiam electi*. Tanta erit errorum, ac persecutionum tribulatio, ut si fieri potest, etiam electi decipiantur. Illa Parenthesis (*si fieri potest*) indicat fieri non posse, ut electi coelestem gloriam amittant. Verum est, quod electi, cum liberi sint, libereque peccare possint, errare ac damnari in sensu diviso queant, ut Theologi loquuntur, at in sensu composito fieri nequit, ut finaliter errent, & damnentur, supposito: quod Deus eos prædestinaverit, ac elegerit; salvo enim eorundem libero arbitrio Deus per media suæ gratiæ illos suaviter, ac certissime in sempiternam beatitudinem adducit. Juxta illud Joannis c. 10. v. 28. *Non peribunt in æternum, & non rapiet quisquam de manu mea. Ecce prædixi*, futuros deceptores, ut ab iisdem caveatis. Est vero discrimen inter seductores, & veritatis Magistros; seductores enim multiplicant verba, multiplicique ore loquuntur, de quibus notatur, semel: *Si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus*; & iterum infra: *Si ergo dixerint vobis, &c.* Magister autem veritatis unum habet tantum defœcatum verbum: *Ecce prædixi vobis*. Mendaces multiplici ore ac verbo loquuntur, verax vero unum tantum verbum, osque unum habet. *Si ergo dixerint vobis: ecce in deserto est*. Quod superius dixerat in genere, *ecce hic aut illic*. Nunc particularius describit: *Si ergo dixerint vobis, quod in deserto est*, in loco, ab hominum commercio separato, nolite exire ad hujusmodi locum, & si dixerint vobis: *ecce in penetralibus*, id est, in locis conclusis & abditis, *nolite credere*, hoc est: ut explicat Carthusianus, ubicunque nunciaverint vobis alium Christum, quam me, ne credatis; cujus ratio subditur:

Sicut

*Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit & adventus Filii hominis. Ubi-
cunque fuerit corpus illic congregabuntur & aquilæ, Matth. 24. v. 27. & 28. Ut videatis, quantum dicti Pseudo-Prophetæ aberrant, dicentes: Christum in adventu suo esse hic aut illic, aut in penetralibus, scitote: quod adventus Filii hominis erit sicut fulgur, seu coruscatio. Eapropter ex S. Chrysoft. ita ait Euthymius: Sicut fulgur egreditur, & omnibus in conspicuo est, nullo egens præcone, aut prænuntian-
te, sed ex ipsissimo suo splendore minimo temporis mo-
mento universo apparet orbi, ita quoque erit adventus Filii hominis propter magnitudinem sui splendoris omni-
bus simul apparens, & factus omnibus ipse nuncius. Quæ innuunt, quam propriissime Christus secundum suum adventum comparet fulguri. Primo quidem: quia fulgur subito omnibus se exhibet, sic & Chri-
stus repente omnibus hominibus apparebit. Secun-
do quia quemadmodum fulgur maxime splendens omnibus fit manifestum, sic & Christus in secundo suo adventu maxime fulgebit, omnibusque erit manifestus. Quare eundem venientem ad iudicium comparat quoque David cum fulgure. *Ignis ante ip-
sum præcedet, & inflammabit inimicos ejus, illuxerunt fulgura ejus orbi terræ.* Psalm. 96. v. 3. & 4. Tercio: Sicut fulgur non in terra, sed in aere rutilat, sic & Christus non in terra, sed in aere in nubibus cœ-
li apparebit: *Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera.* 1. ad Thessal. 4. v. 16. Quarto: Valde efficax, & potens erit Christi Adventus, ut nemo ei resiste-
re possit, imo sicut fulgur ea, quæ duriora, & ri-
gidiora sunt, magis comminuit, & conterit, sic Christus superbos obduratos conteret, humiles ve-
ro adducet in gloriam. Quinto: Sicut fulgur val-
de exiguo temporis spatio apparet, sic Christus, cum ad judicandum venerit, brevissima temporis mora apparebit.*

Altera similitudine, *ubique fuerit corpus*, in-
dicat idem Dominus suum Adventum valde mani-
festum fore, ita: ut minime latere possit, dum in
exemplum adducit Aquilas, alludens ad illud Job.

39. v. 30. *Ubicunque cadaver fuerit statim adest.* Aquilæ ex alto ac longinquo loco ad cadaver, seu prædam volant; nec mirum, Aquila enim ex alto, ac ex longinquo cernit, & odoratur cadaver, & ad illud volat, ita (ait amantissimus Salvator) omnes fideles & iusti meum ultimum adventum ad iudicium per divinam vim præsentient, odorabuntur, meque venientem, etiam in remotis locis cernent, atque ad me volabunt, ut mea gloria in æternum felicissime pascantur, ac reficiantur; proindeque nulla inquisitione opus erit: utrum hic vel illic sit Christus, cum meus gloriosus adventus omnibus sit patens, & conspicuus. Addit etiam idem Christus, quæ tribulationem allegatam secutura sint: *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur.* Matth. 24. v. 29. Statim autem post tribulationem, illam nimirum maximam Antichristi, de qua immediate prius egerat Dominus; ubi *ly statim* minime significat, mox absque ullo temporis intervallo iudicii adfutura signa, sed adfutura post aliquot menses, & annos. Abulensis, Jansenius, & multi alii, intelligentes proxime dicta de excidio, ac devastatione Jerosolymæ. Et quamvis multa millia annorum inter ipsam devastationem, ac finem mundi interveniant, ait tamen Christus: *statim*, nam ut ait Jansenius; omne nostrum tempus in Dei conspectu parvum est. Audi S. Petrum epist. 2. cap. 3. v. 8. *Quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.* Vel quia vult Dominus, ut memoria Diei iudicii universalis sic ante oculos nostros obversetur, ac si ipse dies statim, & in proximo sit, ideoque de illo hoc modo loquendi frequenter utitur scriptura. Sic 1. Petri cap. 4. v. 7. legitur. *Omniū autem finis appropinquavit.* S. Joannes vero 1. Epist. cap. 2. v. 18. ita habet: *Filioli, novissima hora est.* Nec vane dies hæc nobis inculcatur, quoniam S. Basilius in cap. 11. Isaïæ sic scribit: *Timor iudicii pædagogus est ad pietatem. Sol obscurabitur, &c.* pleno die, subtracto (ut in passio-

ne Christi contigit) divino concursu, ad emissionem radiorum, & luminis necessario, & luna, solarium lumine destituta, non dabit lumen suum consuetum, sed S. Joanne teste Apocalypf. 6. v. 12. tota fiet sicut sanguis, & stellæ cadent de cælo, nempe inusitatis motibus agitatae, & omni lumine subito spoliatae videbuntur omnes cælo excidere. Accedent quoque cometæ, & similes ignibus constellationes, quæ ex aere in terram præcipitabuntur. Inquit S. Hieronym. Augustin. & Beda; *Et virtutes*, id est: potentia, vires cælorum commovebuntur, hoc est: ipsa cæli robora, fundamenta, cardines insolitis motibus loco disturbari videbuntur.

Et tunc parebit signum Filii hominis in cælo, Et tunc plangent omnes tribus terræ, Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, Et Majestate. Matth. 24. v. 30. Tunc obscuratis sole, luna, ac stellis, parebit, seu, ut habet Syriacus, *Apparebit signum Filii hominis.* Id nempe, quo Filius hominis maxime hominibus fuit significatus, notus, & celebris in toto mundo, crux ejus extitit; qua nostram Redemptionem promeruit. Quamvis esset Filius Dei, a meritis in sancta cruce operatis voluit in toto mundo haberi notus, & celebris. *Tunc*, iterum hanc particulam repetit Evangelista, ac proinde *tunc*, visa totius orbis perturbatione, ac cruce fulgente in cælo, *Plangent omnes tribus terræ.* Omnes nempe nationes universi, præcipue impii, quorum erit major pars, lamentabuntur, quia, ut inquiunt S. Chrysost. Euthym. & D. Thomas, ex tot visis signis intelligent mundum finiri, ac ex signo crucis cognoscent: Christum Jesum adventare ad judicandum, & idcirco lamentabuntur, quia in eum non crediderunt, vel quia vitam fidei ejusdem, ac doctrinæ Evangelicæ conformem non instituerunt, *videbunt Filium hominis Christum Dominum, venientem*, ad judicium scilicet *in nubibus* cæli aerei, & dicitur in nubibus, ponitur pluralis pro singulari ad magis explicandam Christi Majestatem, & alluditur ad testamentum vetus; Deus

Deus enim passim apparebat Moyfi, & Prophetis in nube. *Veniam ad te in caligine nubis*, Exod. 19. v. 9. & nubes magna Ezech. 1. v. 4. Dicitur in textu: *Cum virtute multa, & majestate*, seu: ut alii legunt, cum magna potentia, seu formidine, & gloria. S. Lucas cap. 21. v. 27. scribit: *Cum potestate magna*. Sicut enim primus adventus Christi in humilitate fuit, ac in infirmitate nostræ carnis, quo meruit, ut hic secundus adventus sit cum potentia multa, majestate, ac gloria. Gloria enim corporis Jesu maxima erit, ejusmodi, qua nulla queat esse major propter divinæ naturæ cum humana conjunctionem.

Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus a quatuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum, Matth. 24. v. 31. Est hic inversus ordo, ut Cornel. a Lap. & alii Expositores notant; prius enim mittet Christus Angelos cum tuba, seu tubis, ac voce magna, ut omnes mortuos, & sepultos ad vitam evocent, ac ad judicium citent; deinde ipsi eum videbunt venientem in nubibus cœli, & congregabunt electos ejus. Jussu Domini, ac Angeli voce omnes boni, & mali revocandi sunt ad vitam, nec non ad judicium coram Christo adducendi, ut patet ex Matthæi 13. v. 41. electi tamen dicuntur, ut ait Carthusianus, cum ampliori honore, & reverentia speciali: vel meminit tantum electorum, quia Christus loquebatur cum suis discipulis, ut eos consolaretur, atque animaret spe, tanquam futuros e numero electorum, ut ait S. Chrysost. congregabunt eos Angeli, congregatos autem rapiunt nubes, a quatuor ventis, hoc est: ab omnibus mundi plagis, a quibus venti spirant. *A quatuor ventis*, ait Hugo, ergo in figura crucis; qui in figura crucis fuerint, congregabuntur tanquam electi, *a summis caelorum usque ad terminos eorum*, hoc est: ab uno cœli termino, seu extremitate usque ad alteram, nempe: a termino uno cœli & terræ usque ad alium eorundem terminum.

Ab arbore autem fici discite parabolam, cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis, quia prope

prope est æstas. Ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in januis, Matth. 24. v. 32. & 33. Scitote, quia prope, imo in januis adest judex; vel ut S. Luc. c. 21. v. 28. & 31. habet: Regnum Dei gloriosum, & redemptio vestra. Et quidem propinquius sequetur, quam germinationem ficus, vel aliarum arborum sequatur tempus æstivum.

Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt, Matth. 24. v. 34. & 35. Generatio hæc, seu gens, quæ nunc est, Judæorum non præteribit, id est: non desinet esse, donec omnia jam dicta compleantur: nam etiam usque ad extremum mundi diem supererunt reliquæ Judæorum. Cælum & terra transibunt in aliam speciem, formam, qualitatem ex præsentē statu, quo serviunt rectæ generationi & corruptioni, transibunt ad meliorem quietis statum, ita juxta Tirinum cit. scripturæ locis.

§. II.

CONCORDIA ANTILOGIARUM.

ANTILOGIA I.

Matth. 24. v. 24. legitur: *Ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Ubi interim ipsum *Vas electionis* (uti habetur Act. 9. v. 15.) S. Paulus id fieri posse convincit Epist. 1. ad Corinth. 9. v. 27. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Vel enim per electos intelliguntur beati in cælo, vel illi, qui adhuc sunt in via? si beati in cælo intelliguntur, frustra additur: *Si fieri potest*, quia de illis non potest ullum dubium occurrere circa errorem, utpote visione beatifica gaudentes; si autem intelliguntur ii, qui adhuc in via sunt, tunc libertas illorum est illimitata, adeoque ejusmodi ad bonum, & ad malum se convertere possunt, atque ita in errorem induci. Quomodo igitur addi potest parenthesis: *si fieri potest*? postquam manet illorum libertas illæsa ad malum & bonum, atque ad
unum

unum ex his illi, qui ejusmodi libertate præditi sunt, se determinare possunt. Unus proinde ex his duobus textibus in se errorem aliquem continet, & sic inter utrumque latet oppositio.

Resp. Neutrum textum in se errorem aliquem continere, atque ita neque oppositionem aliquam inter eosdem latere. Quia solum in textu S. Matth. innuitur: quod electi in sensu composito prædestinationis ac perseverantiæ finalis sic errare non possint, ut amittant gloriam cœlestem; adeoque stante nominato textu manet verum: quod etiam electi, quia libertate præditi sunt, atque libere peccare possunt, in memorato sensu diviso damnari possint, in sensu tamen composito allegatæ prædestinationis, & perseverantiæ finalis, fieri nequit, ut finaliter errent, & damnentur: cum; ut supra dictum est, Deus salvo eorundem libero arbitrio per media suæ gratiæ illos suaviter ac certissime ad beatitudinem sempiternam perducatur, juxta illud Christi apud S. Joann. cap. 10. v. 27. & 28. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me: Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* In textu autem, quem refert S. Paulus tanquam vas electionis, innuitur: ne reprobus efficiatur, atque ita erret in sensu diviso prædestinationis, & perseverantiæ finalis; consequenter in utroque textu admittitur, quod in memorato sensu diviso error contingere possit etiam ab electis. Dicendum præterea venit: quod tunc temporis electi (de quibus S. Matth. scribit) in errorem non poterunt induci, nisi volentes, quoniam partim luce divina, partim instructione prudentiorum facile detegent fraudes, & præstigias impostorum, & falsum a vero discernent.

A N T I L O G I A II.

Matth. 24. v. 29. & 30. sunt sequentia: *Statim post tribulationem dierum illorum - & tunc parebit signum Filii hominis - & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli.* Ezechiel 39. v. 9. vero insinua-

nuatur: plus quam septennium fore intermedium; leguntur vero ibidem sequentia: *Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, & succedent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos, & succendent ea igni septem annis*, id est: multis annis, inquit Maldonatus, & alii. Unde colligitur: post mortem Antichristi fluxuros plures annos, antequam adveniat dies judicii, inquit Pintus, Barradius tom. 3. libr. 9. c. 7.

Confirmatur idem ex Apostolo ad Roman. II. v. 25. prædicente: omnes tunc Judæos ad Christum convertendos, quod verisimiliter fiet fundatis tota Judæa Ecclesiis. Ut vult Venerab. Beda in Luc. 21. Dionys. Carthus. Liranus, & alii. Deus enim Judæis æque ac gentilibus tempus concedet sufficiens ad conversionem, & ad Ecclesiarum foundationem, ut Religio Christiana solide etiam apud ipsos stabi-liatur. Eritque toto tunc orbe summa Ecclesiæ Pax, quam diu autem duratura, solus novit, qui omnia novit. Quod si ita: quomodo potest subsistere, quod habet S. Matth. cit. loco? Si enim statim post tribulationem dierum illorum apparuerit signum Filii hominis, & visus fuerit idem Filius hominis in nubibus cœli, nequeunt mediare multi anni post mortem Antichristi inter diem judicii futuri, aut si revera intermedii anni isti fuerint, non apparebit statim post tribulationem dierum illorum signum Filii hominis, nec videbitur statim idem Filius hominis.

Resp. Illimem stare utriusque textus veritatem, quia per *ly statim* juxta Abulensem non significatur: mox absque ullo temporis intervallo ad futura signa judicii, sed ad futura post aliquot menses, & annos; adeoque per textum hunc non negantur intermedii anni post tribulationem usque ad diem judicii. Plura habes in superiore expositione textus S. Matthæi, quæ pro solutione serviunt.

A N T I L O G I A III.

Marci 13. v. 32. dicitur: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pa-*

Pater. Joannis 10. v. 30. videtur innui oppositum, cum ibidem de Filio legatur: *Ego & Pater unum sumus.* Si unum est cum Patre, utique debet scire, quod scit Pater, aut si nescit hoc, quod Pater scit, oritur difficultas: quomodo possit esse unum cum Patre? Ante responsum: Præmittenda Tirini expositio textus prioris, qui est apud S. Marcum videlicet: de die autem extremi judicii, vel horæ, nemo scit, neque Filius, nisi Pater, & qui ejusdem cum Patre est naturæ, intellectus, & scientiæ; nempe Filius, & Spiritus Sanctus. Particula enim exclusiva, *non nisi*, non excludit alias Personas in divinis, nisi quando, & ubi opponuntur, ut fit in relationibus, & subsistentiis relativis, & actionibus notionalibus. Porro scientia est quid absolutum, & essentialiale, ac proinde omnibus tribus Personis commune; quod ergo Filius dicatur hic *ignorare horam illam*, de Filio ut est homo, seu secundum humanam naturam ejus exponendum est, non autem hoc modo, quod vere ignoret, etiam ut homo spectatus (quoniam per scientiam infusam animæ primo conceptionis instanti, ut reliqua omnia, quæ in tempore evenient, ita & horam judicii extremi certissime cognovit, cum hoc scire ad ipsum, utpote judicem, maxime spectaret) sed quia illud ignorat ut legatus ad nos missus; neque enim sciebat eo modo, ut possit illam, nimirum: horam hominibus revelare. Sicut Legatus de secreto Regis sui, quod scit ipsum nolle patefactum, rogatus, potest dicere: se illud nescire. Simili modo Joannis 15. v. 15. dicit Christus: *Omnia quaecunque audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Nempe: quaecunque ut Legatus Patris audivi, vobisque communicanda accepi. Quo præmissio

Resp. Filium Patris coelestis nescire illam horam, in quantum notitiam illius diei (etiam ut homo) non accepit ita: ut nobis eam manifestaret. Præterea Christum nobis solum ea communicare, quæ eo fine accepit, ut nobis ipsa communicaret. Manet proinde Filius Dei ejusdem naturæ cum Patre, quia ut Deus de die illo vel hora æque scit,
imo

imo etiam scit ut homo, quamvis non ita: ut nobis manifestet, adeoque solum ignorat dictam diem, ut legatus ad nos missus, in quantum nobis eandem non debuit manifestare; sicque omnis Antilogia ex iis evanescit, quæ in expositione textus, apud S. Marcum reperti, præmissa sunt.

A N T I L O G I A IV.

Matth. 24. v. 31. ita scribitur: *A summis cælorum usque ad terminos eorum*, aliud vero videtur innui apud S. Marcum c. 13. v. 27. *A summo terræ usque ad summum cæli*.

Resp. negative: Textus enim S. Matthæi, *a summis cælorum usque ad terminos eorum* idem sonat, ac ab uno cæli termino, seu extremitate usque ad alteram, nempe: a termino uno cæli & terræ usque ad alium eorundem terminum; cum quo convenit illud, quod habet allegatus S. Marcus: *a summo terræ usque ad summum cæli*. Idem etenim est, ac ab uno extremo terræ usque ad aliud extremum cæli & terræ, quod S. Matthæus loco citato innuit.

§. III.

DOCUMENTUM MORALE.

Quisquis hucusque suave jugum Christi sine fronte excussisti, nec omnino servire, nisi vitiis, & peccatis, in fordidis voluptatibus, ac mundi hujus deliciis dies tuos transigendo, voluisti, atque ita coram Deo, coram Angelis, omnibusque cæli incolis, & coram hominibus abominatio inexplicabilis extitisti, memineris, te hominem mortalem esse; memineris te cum cæteris scelerum mancipiis in tremendo judicii die coram omniscio judice absque omni advocato compariturum; memineris, & tanquam innegabilem veritatem, quæ subnectam, menti tuæ imprime, nimirum: tunc de rebus tuis de tuis cogitationibus, de verbis, de operibus tuis aliud judicium te habiturum, quam olim senseris, dum non Deo, sed tibi, sed inordinato tuo affectui miser vixisti. Aliter tunc judicabis de honoribus,

quos cum depressione aliorum tibi appropriasti, aliter de divitiis, quas iniquis viis, avaritia duce corradere studuisti, aliter de amoribus illicitis, quibus cor tuum, vero Possessore Deo inde excluso, replesti, aliter denique de voluptatibus tunc, crede mihi, judicabis, quam nunc, dum cæce illis immergeris, omnino senties. Agnosces tunc, sed fero nimis, beatius esse, vixisse cum Lazaro in paupertate, in miseriis cum nuditate, quam in bysso & purpura, auro & serico, in conviviiis ac lautitiis cum Epulone. Videbis tunc, sed sine fructu, melius fuisse, depressisse se cum Publicano, quam super cæteros se extulisse cum Phariseo. Senties tunc, sed minime in bonum tuum, gloriosius fuisse persecutionem, ac mortem ipsam subiisse cum innocentibus, quam cum Archelao & Herode dominatum tenuisse. Concludes quoque tunc, sed extra viam ad meritum, consultius fuisse, veritatem sinceræ fidei studiose indagasse, quam tantum salutis suæ immemorem atque incurium maturæ conversionis occasionem modis exquisitis subterfugisse. Stabis tunc coram eo, qui *judicabit orbem terræ in justitia, & populos in æquitate*, Psal. 9. v. 9. stabis, & a dextris erunt peccata te accusantia, a sinistris infinita dæmonia, subtus horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex, foris mundus ardens, intus conscientia urens, ubi vix justus salvabitur. Heu! miser peccator, sic deprehensus, quo fugies? latere erit impossibile, apparere intolerabile. S. Anselm. de simil. mund. Comparebis in illo die, in quo nihil erit, quod respondeas, ubi cælum, terra, aer, aqua, & totus mundus stabit adversus te in testimonium peccatorum tuorum; & si omnia taceant, teste S. Chrysoft. in cap. 24. Matth. ipsæ cogitationes nostræ, atque ita etiam tuæ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros, ergo & tuos, nos, consequenter & te, accusantes. Stabis, & non diffiteor, videbis cum reprobis Christi humanitatem, in qua judicaturus est; sed juxta S. Isidorum lib. 1. sent. cap. 37. ita videbis, prout cæteri ex improbis videbunt, ut doleas.

Divi

Divinitatem vero ejus non videbis, ne gaudeas; quibus enim Divinitas ostenditur, utique ad gaudium demonstratur. Audies tunc, nisi pedem a malo, cui tantopere cum gravi offensa Summi Boni afficeris, nunc ad vocem vocantis Dei, victorioso retrahas, audies inquam terribilem illam cum prævaricatoribus cæteris a Supremo Judice sententiam: *Discedite a me maledicti*, Matth. 25. v. 41. *discedite a me*, qui Deus vester sum, quemque sceleribus vestris coegistis fieri hostem vestrum; a me, qui eram servator vester, quemque coegistis esse adversarium ac judicem vestrum; a me, qui debebam esse suprema vestra felicitas, qui in me æternam poteratis habere beatitudinem, nisi refractaria voluntas vestra obstitisset, nunc vero vos extreme infelices redditurus sum. Sponte vestra avertere a me vos voluistis, ut creaturæ vos addiceretis, in eadem delectationem inanem ac momentaneam quæsituri; itaque vel inviti a me separabimini, ut vestrum in illis inveniatis supplicium; non eritis posthac *populus meus*, & ego non ero vester Deus, Osee 1. v. 9. vel si ostendero vobis, me etiamnum Deum vestrum esse, noveritis me id non facturum, nisi vos puniendo, ut Deus. Quot verba tot fulmina, non tamen in salutem, nisi iis, qui mente ea tempore acceptabili, die salutis sapienter volvunt, & recogitant in via, quæ subinde contra insensatos divinus Judex, veritate æterna asseverante, pronuntiabit, ne & ipsi aliquando e numero illorum sint, contra quos fulmina dicta jacentur, & quidem non sine infaustissimo eventu; quoniam maledicti illi ita discedent a facie judicis irati, ut abeant *in ignem æternum*, qui paratus est diabolo, & angelis ejus, Matth. 25. v. 41. Quam autem infelix fors hæc futura sit, nemo est, qui non agnoscat; ubi interim ii, quibus cordi erat finis ultimus, & in pretio virtus, ii, qui opera bona actionibus heroicis cumularunt, ii, quos totos quantos desiderium felicitatis perpetuæ occupavit, ii, quorum unicum studium fuit, ut prius sibi ipsis, mundo, & carni morerentur, antequam debitum naturæ,

viam universæ carnis ineundo, solverent, plenius solatiis, in dextera collocati, ex ore judicis summi percipient: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*, Matth. 25. v. 34. Et citius quidem iidem sententiam hanc gloriosam audient, quam contra reprobos fulminanda sint terribilia illa verba: *Discedite a me maledicti*, eo: quod electi digniores omnino sint reprobis. Item juxta S. Chrylost. in imperfect. *Quia paratior est Deus semper ad benefaciendum. Nam bona bonis secundum propositum suum præstat, quia bonus est; malis autem mala contra propositum suum facit invitus, quia judex est; quidquid autem homo contra naturam suam agit, pigrius agit.* Deus valde pronus est ad benefaciendum, ac præmia largienda, & ideo a justorum remuneratione, tanquam ab opere sibi maxime convenienti incipit; secundo autem loco procedit ad puniendos reprobos, tanquam ad rem suæ naturæ alienam. Præterea ex causa, quam refert S. Bernardus serm. 8. in Psalm. 90. *Prius ait ille, benedicti vocabuntur in regnum, quam maledicti in caminum dejiciantur ignis æterni, quo videlicet acrius doleant, videntes, quid amiserant.* Ut impii durissime puniantur, justorum audiunt gloriam; nam, ut ait D. Gregor. homil. 40. in Evangel. *Ut peccatores in supplicio amplius puniantur, eorum vident gloriam quos contempserunt.* Ad te nunc o homo! redeo, qui eo malitia tua devenisti, ut te cum reprobis solatio illa verba: *venite benedicti*, minime maneant, sed terribilem illam sententiam, in impios fulminandam, auditurus sis: *discedite a me maledicti*, nisi ad cor redeas, judicemque tuum modo, quamdiu in via es, propitium reddas, temetipsum justo judicio judicando; nam S. Augustino teste in Psal. 51. *Cum venerit judicii tempus, correctionis locus non erit, sed tantum damnationis; & erit tibi poenitentia, sed infructuosa, quia sera.* Hodie hortatur te, ne judicet te, & qui Judex tuus futurus est, ipse est hodie Advocatus tuus. Defle igitur peccata tua præterita cum sincera poenitentia modo, dum adhuc est fructuosa, & ad futura præcavenda utere salutari remedio,

mor-

mortisque ac judicii ultimi memor esto; quoniam S. Augustinus de se ipso fatetur, nullum fortius sibi fuisse retinaculum a præcipitio carnalium voluptatum, quam mortis, & judicii ultimi recordationem lib. 12. Conf. cap. 16. verbo: id age modo, quod tunc, quando in tremendo illo judicio comparebis, factum fuisse voles.

§. IV.

M I S C E L L A N E U M
EX THEOLOGIA POLEMICA.

Quæres primo: An & ubi futurum sit judicium particulare cujusvis hominis? item: An quilibet homo a Christo post mortem judicandus sit?

Resp. primo: Judicium particulare immediate post separationem animæ a corpore, & quidem in eo loco, in quo quis postremum diem aget, futurum. Probatur prima pars Authoritate Sacræ Scripturæ, nam Eccli. 11. v. 29. ita scribitur: *In fine hominis denudatio operum illius.* Id est (prout habet Tirinus cit. loco) in morte innotescet homini, qualia, & cujus pretii sint, quæcunque egit in vita, & consequenter, quo in statu sit ipse futurus per totam æternitatem. Ex quo colligere licet primo in morte cujusque particulare judicium. Secundo animas etiam in purgatorio certas esse de sua salute. Tertio statim a morte donari mercedem operum, & meritorum cujusque, sed pro ratione status, in quo singuli sunt, quod additur propter Sanctos, qui ante adventum Christi in limbo detinebantur. Ergo immediate post separationem animæ a corpore futurum est judicium particulare. Si quidem statutum est hominibus *semel mori, post hoc autem judicium*, ad Hebr. 9. v. 27.

Confirmatur assertum eadem Authoritate, Luc. 16. v. 22. enim ita lego: *Factum est, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham; mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* Ergo post mortem immediate futurum est judicium particulare, cum præmium & poenæ non dentur,

nisi iusta & juridica retributione: si igitur dives post mortem sepultus est in inferno, præcessit utique pœnam inferni sententia, in iudicio lata. Bene huc valet, quod habet S. Hieronymus in c. 2. Joel. *Quod in die iudicii futurum est omnibus, hoc in singulis die mortis impletur.* Item illud, quod refert S. August. epist. 80. *In quo quemque statu invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies; quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur.* Unde infert: *Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eum inveniat Adventus Domini, imparatum autem inveniet illa dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ huius ultimus dies.* Probatur etiam secunda pars: Iudicium particulare immediate futurum est post mortem. Ergo in eo loco, ubi quis moritur; nullibi enim assignatur pro hoc particulari iudicio alius locus, sicut pro iudicio universali assignatur vallis Josaphat, ut ex inferius dicendis apparebit, consequenter ibi anima sententiam resciet, ubi a corpore, cui unita fuerat, separabitur, & sufficit, in instanti mortis animam intellectualiter elevari ad audiendam iudicis sententiam, quod est fieri illius tribunali absque locali mutatione.

Resp. secundo. Quemlibet iudicandum esse a Christo in iudicio particulari. Probatur id denuo ex S. Scriptura, nam Act. 10. v. 42. expresse refertur de Christo: *Ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum, & mortuorum.* Item Joann. 5. v. 22. *Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.* Ergo quilibet immediate post mortem iudicabitur a Christo, non autem per se, sed per alium. Ut videtur esse communis Ecclesiæ sensus, juxta quem omnes Ecclesiæ causæ, adeoque & animarum iudicium immediate a morte cujusque hominis S. Michaeli delegata sunt a Deo, & ita etiam revelatum esse innuitur B. Joannæ de la Cruz Religiosæ tertii Ordinis de Pœnitentia S. Francisci libr. 3. vitæ S. Joannæ c. 12. Licet Bartholomæus Sibylla velit particulare iudicium per Angelum cujus-

jusque custodem exerceri. In speculo peregrinarum quæst. decad. 1. c. 2. quæst. 6.

Quæres secundo: An præter particulare judicium futurum quoque sit universale?

Resp. affirmative: Liquet id ex Joel. 3. v. secundo. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperferunt in nationibus, & terram meam diviserunt.* Secundo: ex epist. ad Roman. cap. 14. v. 10. *Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* Ergo præter particulare judicium erit etiam judicium universale.

Quæres tertio: Qualiter in universali judicio notitiam omnium operum cujusque omnes accepturi sint?

Resp. Quemvis ex hominibus in dicto judicio non quidem in instanti singula visurum, sed in brevissimo tempore auxilio divinæ virtutis omnia particularia consideraturum, ita cum S. Thoma 3. p. quæst. 82. ad 3. Cui opinioni subscribit Albertus M. inquit: liber apertus est, id est: quædam vis divina, ostendens unicuique facta sua. Unde tanquam aliquid inconveniens rejicit citatus S. Doctor, quod nempe liber aliquis materialis in extremo die judicii legendus sit, qui facta singulorum in se contineat. Cujus ratio est: quia nullus potest æstimare illius libri magnitudinem, nec ullus determinare posset, quanto tempore opus sit, ut ejusmodi liber pervolvatur, neque posset præterea æstimari tempus, quantum ponere oporteret, ut homo aliquis consideret omnia merita & demerita tam sua, quam aliena, si successive diversa videat; quod tempus longius assignari nequit, cum Christus ad judicandum venturus totum genus humanum, brevissima temporis mora apparebit: nam sicut fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit & adventus Filii hominis, Matth. 24. v. 27. fulgur autem valde exiguo temporis spatio apparet, consequenter & Christus longiore mora non

apparebit, atque adeo longum spatium temporis pro consideratione bonorum & malorum operum, quam quisque in illo iudicio habiturus est, assignari nequit; optimum igitur est, ad auxilium divinæ virtutis recurrere, vi cuius quisque in brevissimo tempore, & sua, & aliena tam merita, quam demerita consideret.

Quæres quarto: Quare Christus in iudicio universalis iudicaturus sit in humana natura?

Resp. Complures hujus redduntur rationes, quarum prima est citati S. Thomæ quæst. 90. suppl. ad 1. Postquam extremum iudicium eo ex capite instituitur: ut boni assumantur in regnum cœleste, mali vero ab eo arceantur, congruum omnino est, ut Christus secundum humanam naturam iudicaturus sit mundum, cuius redemptionis beneficio is ad memoratum Regnum admittitur. Secunda: Ut ostendatur sublimis ac gloriosa potentia; qui enim in forma hominis iudicatus est, ne videretur hoc passus ex impotentia, idcirco in tali forma iudicabit, juxta illud: *Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris*, Psal. 50. v. 6. S. Anton. Patav. fer. post Dom. 2. Quadr. Tertia: Quia & boni, & mali visuri sunt iudicem vivorum & mortuorum, eundem haud dubie mali videre non poterunt, nisi secundum formam, qua Filius hominis est, sed tamen in claritate, in qua iudicabit, non in humilitate, in qua iudicatus est. Cæterum illam Dei formam, in qua æqualis est Patri, impii non videbunt, non enim sunt mundo corde. S. August. lib. 1. de Trin. c. 13. Quarta est ejusdem S. Aug. tract. 20. in Joann. Forma illa erit Iudex, qua stetit sub iudice, illa iudicabit, quæ iudicata est, iudicata est inique, iudicabit iuste: veniet ergo forma servi, & ipsa apparebit.

Quæres quinto: Quomodo verum sit illud Marci 13. v. 32. *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.*

Resp. a S. Bernardino allegari S. Hieronymum, adductum textum in hæc verba exponentem: cum omnia tempora fecerit Jesus, hoc est verbum Dei

(omnia

(omnia enim per ipsum facta sunt, Joann. i. v. 3.) in omnibus autem temporibus cum dies iudicii sit, quæ legitima consequentia esse potest, ejus ignorare partem, cujus totum novit? nunquid Deus Pater cognitionem illius diei Filio denegavit? cum dicit: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*, Matth. ii. v. 27. Ergo non omnia, si est aliquid, quod negatur. Tandem idem S. Bernardinus per auctoritatem S. August. concludit: dicitur Christus secundum S. Augustinum illum nescire diem, quia non facit homines scire.

Atque hæc de iudicio utroque sufficiant, quæ uti & reliqua omnia iudicio Ecclesiæ Romano-Catholicæ profundissima veneratione subjiciuntur; ad cujus mentem, & sensum penna humilis, conformiter ad Decretum Pontificium, intelligi vult cuncta, quæ ab eadem in hoc Breviario Scripturistico in commodum benevoli Lectoris consignata sunt.

§. V.

V. T. CONCORDANTIA.

Si Antichristum iudicio præcedentem adumbratum cupis; draconem illum habes rufum, horribilem, & septem cornua gestantem Apoc. 12. si ipsum iudicem amabilem electis, reprobis vero terribilem in figura petis, habes in illo Cherubino, quem hominis, atque leonis instructum facie vidit Ezechiel c. 41.

A. M. D. G.

Ccc 5

INDEX

INDEX

MATERIARUM,

Quæ in tertio hoc Tomulo pertractantur.

A.

ABOMINATIO Desolationis a Christo prædicta, quid significet? & quomodo intelligenda? Pag. 752 seq.

Abominationis illius tempore quid sit agendum fidelibus, docet Christus. 754 seq.

In hac *Abominatione* Desolationis Christus maxime luget fortem prægnantium, & nutrientium. 756 seq.

Monet insuper a quibus cavendum. 759 seq.

ACHAN Impius coram Deo ob sacrilegum furtum: fero pœnitens graviter punitur: fit documentum non differendæ pœnitentiæ. 620 seq.

ADVENTUS Filii hominis qualis futurus sit; dum comparatur fulguri. 761

AMOR DEI est unicus & ultimus finis hominis. 340 seq.

Motiva quædam amandi **DEUM** in hac vita ex toto corde proponuntur. ibid. seq.

De natura & essentia *Amoris* erga **DEUM**. 349 seq.

De objecto ejusdem. 350

De præcepto ejusdem; quotuplex sit, quando, & quomodo obliget. 351 seq.

An contritio justificativa extra Sacramentum debeat includere in se *Amorem* Dei super omnia. 352 usque 365

An *Amor* DEI præceptus, vel inclusus in contritione debeat esse summus tam appetitive, quam intensive. 365 usque 376.

An

Index Materiæ.

- An *Amor* DEI super omnia solus sufficiat ad justificationem hominis? Pag. 377 usque 380
- AMOR PROXIMI.** An? & quomodo amare proximum obligamur? 380 seq.
- Quo ordine amandi sunt proximi? 382 seq.
- Quot modis peccatur contra amorem proximi? 383 seq.
- ANIMA** *plus est, quam esca.* Explanatur sensus verborum Christi. 80 usque 85
- In quonam loco fuerunt animæ mortuorum ante mortem Christi? 199 usque 210
- Qualis cura habenda animæ in peccata prolapsæ. 585
- Tria indicia manifesta *Animæ* in suis peccatis morituræ. Primum: si ad ejus curationem nulla adhibeantur opportuna remedia, vel si adhibita nihil proficiant. Secundum: Si post curationem iterum, & sæpius in eadem peccata reincidat. Tertium: Si tempus curationis faciendæ jam præterlapsum est. 606 usque 624
- ARCHISYNAGOGUS** cujus filiam resuscitavit Christus, quis, & qualis fuerit? 728
- Quæ ejus erga Christum in petendo humilitas. 729 seq.
- Quis in domo ejus funeralis apparatus? 734
- Quid Christus egerit in resuscitatione filiæ mortuæ? 735 seq.

B.

- BLASPHEMIA.** Quot modis usurpetur hoc vocabulum in Scriptura? 417

C.

- CAPHARNAUM.** Quare dicitur proprie civitas Christi Domini? 406
- CHRISTUS.** An vere fuerit; & dici potuerit Filius David? & quomodo? 385 usque 401
- Cur Christus sanans Paralyticum vocat filium? dicens: confide fili. 414
- Cur ante datam sanitatem corporalem dimittit ei pec-

Index Materialium.

- peccata? dicens: *remittuntur tibi peccata tua.*
Pag. 414 seq.
- Cur *Christus* in natura humana judicaturus est vi-
vos & mortuos? 776
- CIRCUMSTANTIA. An? & quales peccatorum cir-
cumstantiæ sint aperiendæ in Confessione Sa-
cramentali? 62 usque 75
- CONTRITIO justificativa extra Sacramentum qua-
lis esse debeat? 352 usque 380
- CORPUS. De superflua ejus cura, & sollicitudine vi-
tanda. 80 usque 91
- D.
- DAVID cur impetrat veniam, & Saul non: cum ta-
men uterque dixerit verbum illud *peccavi*? 656 seq.
- DEBITUM, pro peccatis apud Deum contractum,
licet sit inæstimabile, facile tamen a nobis ex-
pungi potest. 645 seq.
- Quam grave sit *Debitum*, quod ex peccato mor-
tali provenit. 649 seq.
- Ideo Deus condonat nobis *debita* nostra, ut & nos
condonemus *debita* proximi: nisi gravius judi-
cium incurrere velimus. 654 usque 671
- Quomodo possit solvi *debitum*, per peccata gravia
contractum, etiam ab eo, qui non habet, unde
reddat. 682 usque 690
- DEUS. Illius proprium est facere miracula, & di-
mittere peccata. 415 & seq.
- Pharisæi Christum facientem miracula, & dimit-
tentem peccata conviciabantur: quia Deum esse
non agnoscebant. ibid.
- Deus* maxime propensus est ad miserendum depre-
cantibus. 655 seq.
- Quomodo reddenda sint Deo, quæ sunt Dei. 721. seq.
- DIVITIÆ. Non prohibuit Dominus habere divitias,
sed servire illis. 79 seq.
- DOMINICA. De institutione hujus diei ad sanctifi-
candum. 278 seq.
- DOMINIUM An? & quale Dominium unus homo
in alium habere possit? 131 usque 154
- DONA-

Index Materialium.

DONATIO quid? & quotuplex fit? quale jus per
eam aquiratur? quid requiratur ad ejus valorem?
Quinam licite, ac valide donare possint? An?
& quando donatio facta revocari possit? 210
usque 223

E.

ELECTI a Deo, quomodo in errorem induci pos-
sint? 760

F.

FERIÆ. Quid, & quotuplices sint *Feriæ*? 261 seq.
Quis possit *Ferias* instituere. 263 usque 270
Quales actus prohibiti sint tempore *Feriarum*?
271 seq.

FESTUM. An præter Dominicum, etiam alios Dies
festos celebrandos Ecclesia recte instituerit? &
quare? 281 seq.

Quænam opera servilia prohibita sint exerceri Die-
bus *festis*? 285 seq.

Quænam causæ excusent a violatione *Festorum*
quoad opera servilia? 293 seq.

Quænam opera sint præcepta ad sanctificandos &
colendos Dies *festos*? 298 seq.

An Diebus *festis* & Dominicis obligemur etiam ad
cultum internum, & qualem? 299 seq.

An? quomodo? & ubi audienda sit Missa ex præ-
cepto Diebus *festis*, ac Dominicis? 304 seq.

Quænam causæ excusent ab audienda Missa Diebus
festis, &c. 307 seq.

FIDES. Qualemnam *fidem* Christus nobis specialiter
commendet? 410 seq.

Qualem *fidem* Christus in nobis reprehendat. 578 seq.

G.

GRATITUDO. Ex decem leprosis mundatis in uni-
co alienigena *gratitudinis*: in novem indigenis
ingratitudinis luculentum exemplum. 9 seq.

Quomodo nos, qui licet nihil habeamus, pro ac-
ceptis beneficiis Deo grati esse possimus, & ob-
ligemur? 672 usque 682

H.

Index Materiarum.

H.

HOMICIDA. Quid egerit Paterfamilias Evangelicus in *Homicidas* servorum suorum? ubi ostenditur, quomodo spreta Dei benignitas convertatur in justam vindictam nostrorum scelerum.

511 seq.

HUMILITAS Archisynagogi erga Christum nobis in exemplum proponitur.

729 seq.

I.

JACTANTIA viris Apostolicis fructum facere volentibus studiose vitanda.

571 seq.

INDULGENTIÆ quid, & quotuplices sint? cui competat earum largitio? quid requiratur ad eas lucrandas.

499 usque 502

INGRATITUDO novem leproforum erga Christum, quos ille mundavit.

9. seq.

JUDÆI. An in fine mundi convertentur ad Christum cum gentilibus.

624 seq.

An plures Judæi convertendi, & salvandi sunt in fine mundi, quam gentiles?

628 seq.

JUDICIUM. Festinatio in judicando provenit a diabolo

659 seq.

De vitando *Judicio* temerario.

519

Solius Dei est ferre *Judicium* de veste nuptiali; live de iis, qui apti sunt Regno Dei.

ibid. seq.

In extremo *Judicio* nullus erit locus excusationi.

524

Gravius *Judicium* expectandum habent Prælati, & primores, quam subditi.

647 seq.

Ad salutarem strictissimi *Judicii Divini* memoriam in nobis excitandam efficax adhortatio.

769

usque 773

An? & ubi futurum est *Judicium* particulare cujusvis hominis?

773 seq.

Quis futurus est Judex in *Judicio* particulari cujusvis hominis?

774

An futurum sit etiam *Judicium* publicum, & universale omnium?

775

Qualiter in *Judicio* universali quilibet accepturus est

Index Materialium.

est notitiam de cujuslibet meritis ac demeritis? ibid.

Quare Christus venturus est in natura humana ad *Judicium* universale, judicaturus vivos & mortuos? 776

Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.* Marc. 13. v. 32. 776. 777

Justitia. Angeli mali, five dæmones sunt ministri *Justitiæ* divinæ vindictivæ. 526

L.

LEPROSUS. Cur Christus priusquam mundaret decem *Leprosos*, misit eos ad Sacerdotes? 7 seq.

Quid sit *Lepra*? & an propter illam solvi possit matrimonium quoad vinculum, aut saltem quoad thorum? 53 seq.

LIBERALITAS Dei sub persona Regis invitantis quoslibet ad nuptias. 507 & 515 seq.

M.

MATRIMONIUM. Quæ sint ejus causæ? & qui effectus? 558 seq.

Quid requiratur ad validum consensum matrimonialem? & an valide contrahi possit ab absentibus per procuratorem? 559 seq.

MISERICORDIA. Hanc sperandam non habent apud Deum illi, qui immisericordes sunt in proximum suum. 664 usque 671

MISSA. An? quomodo? & ubi audienda sit diebus Dominicis, ac Festis? 304 seq.

MORBUS. Adversus corporis, animique *Morbos* efficaciam adferuntur remedia. 442 usque 452

Contra *Morbos* tam corporis, quam animæ tempestive utendum remediis. 568 seq.

Dum alienos morbos curandos suscipimus, non debemus negligere nostros. 575 seq.

Quæ sollicitudo, & industria adhibenda in curandis animæ morbis, five peccatis proximi, cujus cura nobis incumbit. 576 seq.

Quam

Index Materiarum.

Quam proficiuus, & salutaris fuerit ille *Morbus*, quem Christus in Filio Reguli sanavit. 595 seq.
De variis periculosis, & fatalibus animæ morbis : quid adversus eos nobis agendum ? 606 usque

624

MORS. Optima vitæ morum Magistra ; variis id exemplis, & doctrinis demonstratur. 179 usque 188.

Tripliciter incurritur *Mors* spiritualis animæ : 1.

Per peccata occulta. 2. Per peccata manifesta.

3. Per peccata inveterata. 741 seq.

An licitum sit aliquando sibi, aut proximo mortem inferre corporalem, quomodo, & quando ?

744 usque 751

MULIER a sanguinis fluxu curata quantam reverentiam & fidem erga Christum exhibuerit : vicissim quanta benignitate Christus eam alloquens consolatus sit. 732 seq.

N.

NUPTIÆ. Quid intelligatur per regnum cœlorum, quod *Nuptiis* comparatur ? 505 seq.

Qui intelligantur per servos, quos cœlestis Sponsus primo loco misit invitatum ad Nuptias ?

507. seq.

Qui intelligantur per alios servos, quos idem cœlestis Sponsus misit secundo loco invitatum ad Nuptias ? 508

Quinam intelligendi per eos, qui neglexerunt venire ? Item : per eos, qui invitatores servos contumeliis affectos occiderunt ? 510 seq.

Quid factum cum inhumanis illis *Nuptiarum* contemptoribus, & servorum interfectores ?

511 seq.

Omnes, sine discrimine personarum vocantur ad *Nuptias* Regis cœlestis ; dummodo adferant vestem nuptialem. 515 seq.

Quid acciderit ei, qui intravit ad *Nuptias* carens veste nuptiali ? 519 usque 529

O.

OPUS. Quantum poenitenti Jonathæ præterita bona opera profuerint. 655. 656

Non

- Non tantum commissione malorum, sed etiam omissione bonorum *operum* debitores Deo effici-
mur. 684 seq.
- ORATIO. Hæc tempore tribulationis maxime est
adhibenda. 573
- Oratio* supplicantis apud Deum quam humilis esse
debeat, docet nos exemplum Archifynagogi.
729 seq.
- Quare prohibuit Deus Jeremiam Prophetam *orare*
pro populo Judaico? 742
- Quare jubet Christus *orare*, ne tempore tribula-
tionis magnæ fuga nostra fiat in hyeme, vel Sab-
bato? adfertur ratio tam secundum sensum lite-
ralem, quam mysticum. 756 seq.

P.

- PARALYTICUS. Quantus conatus adhibitus sit ab
iis, qui pro obtinenda sanitate corporis offere-
bant Christo *Paralyticum* jacentem in lecto.
407 seq.
- Quanta fuerit fides erga Christum tum offerentium,
tum ipsius *Paralytici* oblati. 410 seq.
- Quid verba illa Christi ad *Paralyticum* denotant:
confide fili? 414
- Cur Christus, priusquam sanaret *Paralyticum* cor-
poraliter, dixit ad eum: *Remittantur tibi pec-
cata tua?* ibid. seq.
- Quomodo Christus redarguat, & confundat Pha-
risæos, calumniam blasphemix ob verba citata
in eum detorquentes? 418 seq.
- Quos effectus produxerit in populo miraculum il-
lud sanati *Paralytici*. 424 seq.
- PECCATUM. An Deus possit remittere *peccatum* abs-
que omni retractatione peccatoris? 453 seq.
- An Christus reliquerit in Ecclesia potestatem re-
mittendi *peccata?* 459 seq.
- Quandonam Christus pro remissione *peccatorum* Sa-
cramentum poenitentix instituit? 461 usque 467
- An per veram, & sinceram poenitentiam, quando
justificamur, peccata vere, & proprie tollan-
tur quoad culpam, vel tantum tegantur, &
- Brev. Script. Tom. III.* D d d præ-

Index Materiarum.

- præcise non imputentur? ut volunt quidam novatores. 467 seq.
- An quævis *peccata*, tametsi gravissima, & plurima, per veram poenitentiam deleri possint? 469 seq.
- An remissa per poenitentiam culpa mortali, remittatur etiam poena æterna? an etiam poena temporalis? & quanta? 478
- An remissio *peccatorum* fiat per justitiam intrinsece animæ inhærentem, sive per gratiam sanctificantem? vel vero per justitiam aliquam solum extrinsecam ipsi animæ? 490 seq.
- An homo justificatus possit iterum amittere justitiam per novum *peccatum* admissum? 494 seq.
- Quam periculosus sit frequens relapsus in priora *peccata* per poenitentiam deleta. 613 usque 617
- Quam periculosum sit diu, & fere usque ad ultimum vitæ tempus differre poenitentiam *peccatorum*. 617 seq.
- Septem *peccata* capitalia per morbum hydropicum designantur. 228 seq.
- Ad remissionem *peccatorum* in adultis requiritur propria eorum fides. 410 seq.
- Quantum debitum contrahamus per *peccatum* grave apud Deum. 649 seq.
- Per omne *peccatum* grave vendit homo animam suam in servitutem diaboli. 651 seq.
- Peccata proximi cui? quando? & quomodo sunt deferenda? 664 seq.
- Utrum Deus aliquando puniat *peccata* parentum in filiis: aut mariti in uxore innocentibus? 690 seq.
- PHARISÆUS. Cur *Pharisæi* tam studiose Christum observaverint? 227
- Cur iidem ad interrogationem Christi: *Si licet Sabbato curare?* tacuerunt? 229
- Quomodo eorundem nequitiam Christus manifeste confuderit, & represserit? 230 seq.
- Quomodo eorundem superbiam, & ambitionem Christus coarguerit? 234 usque 239
- Pharisæi* ex livore & invidia tentant Christi doctrinam interrogando: *quod est mandatum magnum?* 314 seq.
- Chri-

Index Materialium.

Christus econtra ex zelo, & studio docendæ veritatis interrogans Phariseos: *quid vobis videtur de Christo: cujus filius est?* eorum inscitiam detegit. 325 seq.

Pharisæi inuito consilio, non jam per se, sed per discipulos, captiosa quæstione, de dando censu Cæsari, Christum capere student; ut mortis reum accusare possint, 701 seq.

POENA æterna defacto semper remittitur, dum per poenitentiam remittitur culpa mortalis. 478 seq.

Quomodo remissa non tantum culpa mortali, sed etiam poena æterna eidem debita, remaneat nihilominus poena temporalis luenda? 480 seq.

Quam gravis sit poena impune peccata committere. 544 usque 558

POENITENTIA fera, raro est vera. 618 usque 624

Poenitentia vera semper consequitur veniam. 656

Cur *Poenitentia* David meruit veniam; Saul vero non? ibid. seq.

Priusquam Deus peccatorem puniat, vocat illum ad poenitentiam. 667

POTESTAS Ecclesiastica an habeat authoritatem ferendi leges? 724

An inter Christianos detur legitima *potestas* civilis & politica? ibid. seq.

An *Potestati* Ecclesiasticæ decimæ: *Potestati* vero civili & politicæ tributa jure solvi debeant? 726 seq.

PROPRIETAS. Quid? & quotuplex sit? 108 seq.

Quot modis aquiratur *Dominium proprietatis* in rem aliquam? ubi ad varia quæsitæ respondetur. 110 usque 131

An? & quale *Dominium proprietatis* possit aquirere unus homo in alium? 131 usque 154

PROVIDENTIA Dei. Quomodo in hac plus sperare, ac confidere debeamus; quam in propria solitudine, & industria; variis exemplis, & doctrinis declaratur. 78 usque 91

R.

REGNUM Dei quomodo est quærendum? 99 seq.

Index Materiarum.

REGULUS quidam, cujus filius infirmabatur *Capernaum*. Ejus sollicitudo pro filii salute corporali docet nos quomodo solliciti esse debeamus pro nostra salute spirituali. Sparsim a 569

usque 596

Christus prius Regulum in fide roborat, quam filium ejus sanat. *ibid.*

Christus unicum filium *Reguli* sanando corporaliter, multos ab infidelitate convertendo sanavit spiritualiter. *ibid.*

REMISSIONES. Vide supra **INDULGENTIÆ.**

S.

SABBATUM quomodo sanctificandum? 250 seq.

Multi Christiani graviter violant sanctificationem *Sabbati*. 258 seq.

Cur præceptum de sanctificando *Sabbato* tertio loco sit positum in Decalogo? 274 seq.

Cur in eodem præcepto solius *Sabbati* fiat mentio? 277

Cur in solo hoc præcepto adhibita est commonitoria illa particula **MEMENTO**, &c. 278

Cur Ecclesia *Sabbati* sanctificationem transtulerit in diem *Dominicam*? *ibid.* seq.

Vide etiam verba **FERIA**, **FESTUM**.

SACERDOS. An sola Ecclesia Catholica habeat veros *Sacerdotes*? 31 usque 48

An legitimi in Ecclesia Catholica *Sacerdotes* prædicti sint potestate vere, ac proprie remittendi peccata? 48 usque 53

SALOMON. Cur dicitur 3. Reg. cap. 11. regnasse super Israel 40. annis: cum regnaverit 80. annis, juxta Josephum lib. 8. Antiquitatum? 688 seq.

SAUL. Ejus poenitentia cur fuerit inefficax? 656 seq. *Saulis* in Jonatham præcipitata mortis sententia rejicitur, & reprobatur. 655 seq.

SEDUCTOR quomodo dignosci possit a veritatis Magistro. 760

SERVIRE. Quomodo intelligenda sunt illa Christi verba: *Non potestis duobus Dominis servire?*

77 seq.

Servire

Index Materiæ.

Servire divitiis damnat Christus: non habere divitias. 79

SERVUS immisericors in conservum suum graviter a Domino objurgatus, & punitus. 667 seq.

SOLICITUDO superflua rerum corporalium a Christo prohibetur. 80 seq.

SPES, nisi in Deum, & ad Cœlestia dirigatur, vana est. 102 usque 108

SPONSUS cœlestis quanti valoris pretium dederit pro sua Sponsa, quæ est Ecclesia. 506. 507

SUBDITUS non debet facta suorum Superiorum dijudicare: Sed iis tenetur parere: dummodo Dei mandatis contraria non præcipiant. 713 seq.

SUPERBIA. Christus in parabola Phariseorum *Superbiam*, & ambitionem redarguit: & docet humilitatem sectandam. 234 usque 239

SUSCITATIO trium mortuorum a Christo Domino facta mystice quid significet, exponitur. 740 seq.

T.

TALENTUM Græcum, & Hebraicum quantum valuerit? 647

TEMPUS. Hujus male impensi gravissima est jactura. 684

Temporis præteriti jacturam quomodo recuperare possimus. 685 usque 690

TERRA: alia est *benedicta*, per quam Electi ad vitam: alia *reproba*, per quam præsciti ad mortem significantur. 611

TRIBULATIO maxima a Christo prædicatur. 758

U.

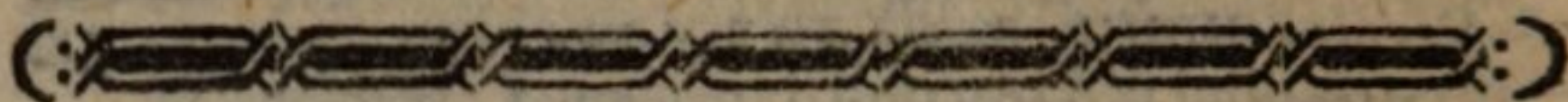
VERBUM Dei quam sit efficax. 587 seq.

VINEA. Quid per *Vineam* infructuosam, quam Isaias Propheta describit, intelligatur. 608. 609

VIRTUS. Hominum familiare vitium est, proximi *Virtutes* tacere, vitia propalare. 591

VITA. An detur præter hanc temporalem altera *Vita* duratura in æternum? 188 usque 199

INDEX

ANTILOGIARUM APPARENTIUM

cum sua Concordia.

- I. **L**uc. 17. de Leprosis dicitur: *qui steterunt a longe*, vetitum enim erat eis cum sanis conversari. Econtra Matth. 8. Christus *extendens manum tetigit* leprosum. pag. 12
- II. Luc. eod. cap. Antequam Christus mundaret leprosos, præcepit eis dicens: *Ite, ostendite vos Sacerdotibus*. Econtra apud Matth. eod. cap. 8. de Christo habetur: *tetigit eum, dicens: volo, mundare*. 13
- III. Apud Matth. eod. cap. leproso dicitur: *vade, ostende te Sacerdoti*. Econtra apud Lucam eod. cap. leprosis præcipitur: *ostendite vos Sacerdotibus*, id est: quasi conciliabulo plurium Sacerdotum. ibid. seq.
- IV. Ex decem leprosis mundatis uni Christus dicit: *fides tua te salvum fecit*. Cur hoc? cum omnes decem æqualiter a lepra mundati sint: ergo omnes decem fides eorum salvos eos fecit. ibid.
- V. Matth. 8. Postquam Christus mundasset leprosum, præcipit eidem silentium, dicens: *vide, nemini dixeris*. Econtra apud Lucam cap. 17. mundatis decem leprosis nullum præcipit silentium. Cur hoc? 14
- VI. Luc. eod. cap. mandat leprosis, sanitatem poscentibus, Christus dicens: *ite, ostendite vos Sacerdotibus*. Quos tamen inter eundum a lepra mundavit. Ergo Christus serio non voluit adimpleri legem, qua leprosi jubebantur se ostendere Sacerdotibus. 14 seq.
- VII. Matth. 6. dicitur: *Nemo potest duobus Dominis servire*. Econtra S. Paulus Apostolus ad Ephes. 6. & ad Coloss. 3. ait: *Servi obedite per omnia Dominis carnalibus*. Hæc videntur habere sensus invicem contrarios. Vide 91
- VIII.

Index Antilogiarum.

- VIII. Ibidem Christus ait : *Non potestis Deo servire, & mammonæ.* Econtra Luc. cap. 16. idem Christus præcipit : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Quomodo hæc concordant. 92
- IX. Matth. eod. cap. sic loquitur Christus : *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa.* Econtra Job. cap. 3. dicitur : *Homo nascitur ad laborem, sicut avis ad volatum.* Et Apostolus ad Thessalon. 3. ait : *Quoniam si quis non vult operari : non manducet.* Primo loco videtur omnis cura, & sollicitudo rerum temporalium diffuaderi : Secundo loco vero videtur eadem præcipi. Vide 92 usque 96
- X. Videtur esse discordia inter Evangelistas referentes verba Christi. Nam Matth. habet : *Respicite volatilia cæli.* Lucas econtra habet : *Respicite Corvos.* Vide 96 seq.
- XI. Matth. eod. cap. dicitur : *Quærite primum Regnum Dei.* Cur dicitur *primum*, cum tamen nulli dictum legatur temporalia secundo loco post Regnum Dei quærenda esse? Vide 97
- XII. Ibidem. Postquam Christus dixisset : *Quærite primum Regnum Dei*, mox adjecit : *& hæc omnia adjicientur vobis.* Atqui multis Sanctis, & justis non fuerunt adjecta : ergo. Vide 98 usque 101
- XIII. Luc. 7. de Christo dicitur : *Misericordia motus super eam.* Quomodo ergo Propheta dicere potuit : *Non est misericordia, & non est scientia Dei in terra?* 170
- XIV. Luc. cap. eod. dicit Christus ad viduam : *Noli flere.* Econtra cap. 6. apud eundem Lucam dicitur a Christo : *Beati, qui nunc fletis, & Jerem. cap. 22. dicitur : Plangite eum, qui egreditur.* Quomodo hæc concordant? Vide 171 seq.
- XV. Ibidem. Dum resuscitat Christus adolescentem filium viduæ, non prohibet, nec jubet abesse turbam hominum funus sequentium. Econtra : dum suscitatur filium Jairi, jubet exesse turbam, quæ convenerat ad funus defunctæ comitandum. Vide 176

Index Antilogiarum.

XVI. Christus habuit virtutem verbo etiam unico resuscitandi mortuos. Cur igitur tetigit loculum, in quo efferebatur defunctus filius viduæ, quem resuscitavit? Præterea secundum legem Judæorum tangens mortuum fiebat immundus: Ergo Christus tangendo factus fuit immundus.

177 seq.

XVII. Ibidem. Resuscitato adolescente mortuo dicitur: *Accepit autem omnes timor.* Cum tamen potius gaudium ex resuscitatione mortui enatum fuerit. Nam dicitur: *Et magnificabant Deum.* 178

XVIII. Ibidem, De Christo dicitur: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis.* Cum tamen Christus solitus sit prædicare palam coram Populo vaticinia more veterum Prophetarum. Vide *ibid.*

XIX. Luc. cap. 14. In domo Principis Phariseorum dicitur ante Christum constitutus fuisse homo hydropicus. Cur ita? cum in eadem domo, in eodem convivio adfuerint plures Scribæ & Pharisei, coram quibus aderat idem hydropicus. Vide *ibid.* 239

XX. Joan. 16. cap. Christus ait: *Petite, & accipietis.* Hydropicus apud Lucam constitutus ante Christum nihil petit, & tamen accipit donum sanitatis. Quomodo hoc cum verbis Christi concordat? 240

XXI. In variis Scripturæ locis præcipitur sanctificatio Sabbati, etiam per cessationem, & abstinentiam ab opere faciundo. Sic Gen. 12. habetur: *Benedixit Deus diei septimo, & sanctificaverat illum; quia cessaverat ab omni opere suo, &c.* Inutilis itaque est Christi quæstio: *Si licet curare Sabbato?* Quin imo videtur Christus ipso facto contravenisse præcepto de sanctificando Sabbato, cum in Sabbato sanaverit hydropicum. Vide *ibid.* seq.

XXII. Exodi cap. 20. Sabbatum dicitur Deo gratum & acceptum esse. Econtra Isaïæ 1. cap. Sabbatum exosum, & odiosum Deo vocatur. Vide. 242

XXIII. Christus sanare potuit unico verbo hydropicum.

cum. Cur ergo eum apprehendit, & tangendo sanavit? Vide 243

XXIV. Per verba illa: *Cum venerit, qui te, & illum invitavit, dicat tibi: amice ascende superius*, videtur Christus docere modum captandi vanam gloriam apud homines: quod tamen alibi prohibet. Vide 244

XXV. Christus per verba illa: *Vade, recumbe in novissimo loco*, monet vitandam æmulationem. E-contra S. Paulus 1. Cor. 14. ad sectandam æmulationem hortatur. Vide 245

XXVI. Quomodo verificatur illud Christi effatum: *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur*. Cum experientia doceat sæpe contrarium: Nam humiles sæpe manent contempti, & neglecti; econtra ambitiosi, & gloriæ cupidi evehuntur ad honores, & dignitates. Vide 247 seq.

XXVII. In Evangelio docet nos Christus sectari humilitatem. Quod etiam Ecclesiast. 32. præcipitur: *Noli extolli in Sapientia*. Econtra apud eundem Ecclesiastem cap. 13. dicitur: *Noli esse humilis in Sapientia*. Hæc conciliantur. 249

XXVIII. Matth. 22. De mandato diligendi Deum Christus ait: hoc esse primum, & *maximum* mandatum. Econtra Joan. 15. dicitur: quod nemo habeat *majo rem* dilectionem, quam qui animam ponit pro amicis. Ergo dilectio proximi aut major; aut tanta est, quanta dilectio Dei. Quomodo igitur mandatum de diligendo Deo est primum, & maximum? Sed vide 332 seq.

XXIX. Sæpe, nosmetipsos diligendo nobis noxia cupimus, & quærimus, puta: honores, divitias, voluptates. An igitur, dum jubemur proximum diligere, sicut nos ipsos diligimus; proximo jubeamur æque nocitura quærere, & exoptare? Vide 333. 334

XXX. Christus ait: *Diliges proximum tuum, &c.* extendens hoc præceptum etiam ad inimicos Luc. 6. *Diligite inimicos vestros, &c.* Econtra Levit. 19. habetur: *Odio habebis inimicum*. Quomodo hic odisse, ibi diligere jubemur? V. 334 seq.

Index Antilogiarum.

- XXXI.** Interrogati a Christo Scribæ & Pharifæi : cujus filius sit Christus? Responderunt juxta Scripturarum veritatem : quod sit filius David. Cur igitur Christus responfionem eorum vellicat, quasi in dubium revocando, dicens : Si Christus est Filius David ; quomodo David vocat illum suum Dominum? Psal. 109. Vide 335 seq.
- XXXII.** Psal. 109. *Dixit Dominus*, id est : Pater æternus, *Domino meo*, id est : Filio Dei, qui secundum carnem est etiam Filius David, *sede a dextris meis*. Econtra eodem Psalmo infra dicitur : *Dominus*, id est : Pater æternus *a dextris tuis*, id est : Filii Dei, qui est etiam Filius David secundum carnem. Ergo secundum hunc Psalmum Christus dicitur esse a dextris Patris æterni, & vicissim Pater æternus a dextris Christi. Quod involvit contradictionem. Vide 338
- XXXIII.** Post propositam a Christo Scribis & Pharifæis quæstionem : cujus Filius sit Christus? & cur David, cum sit ejus Filius, vocet nihilominus Christum suum Dominum? mox subdit Matthæus Evang. *Neque ausus fuit quisquam eum ab hac die interrogare*. Et tamen discipuli non multo post quædam Christum interrogabant. Quinimo in domo Caiphæ ipsi Pharifæi quædam exquirebant a Christo jam capto. Vide 339
- XXXIV.** Post enarratam curationem paralytici a Christo factam videntur Evangelistæ non cohærenter loqui. Nam Matthæus post miraculum illud mox suam conversionem subjungit, Lucas ait Christum egressum ad mare. Marcus denique adfert convivium, & quæstionem discipulorum Joannis exortam, &c. Vide 426
- XXXV.** Matth. cap. 9. *Ascendens Jesus in Naviculam transfretavit*. Videtur hoc loco Christus derogasse suæ Divinitati, cum Joan. 6. & Matth. 14. & ipse super aquas ambulaverit, & Petrum super aquas ad se venire jusserit. Vide ibid. seq.
- XXXVI.** Cur & ipse Paterfamilias domus, & Christus permiserit denudari tectum, ut paralyticus Christo offerri posset ad curandum : cum tamen id

Index Antilogiarum.

id facilius fieri potuerit submota turba, ut alibi factum fuerat? Vide 428

XXXVII. Paralyticus offerebatur Christo ad sanandum, non ad dimittenda peccata: cur ergo Christus prius peccata sanat? Item: Christus videtur hortari Paralyticum ad solam fidem, ut ei & animæ, & corporis sanitatem largiatur: cum tamen sola fides non iustificet. Vide 429 seq.

XXXVIII. *Videns Iesus fidem illorum*, nempe eorum, qui offerebant Paralyticum, præstitit Paralytico sanitatem corporis & animæ. Ergo fides aliena videtur sufficiens dispositio ad iustificationem; quod tamen non stat cum doctrina catholica. Vide 431 seq.

XXXIX. Matthæus & Marcus ajunt: Christum dixisse Paralytico: *fili!* Lucas vero asserit: dixisse: *homo!* Cur ita diversimode loquuntur Evangelistæ? Vide 433

XL. Quando Christus curavit Paralyticum, aderant præsentibus Scribæ & Pharisei, ut patet ex Luc. cap. 5. Econtra Matthæus facit solam mentionem Scribarum dicens: *quidam de Scribis dixerunt, &c.* Vide 435 seq.

XLI. Joan. cap. 9. dicitur: *Peccatores Deus non exaudit.* Cur ergo Christus exaudivit Paralyticum dans ei non tantum sanitatem corporis, sed etiam animæ, dicens: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Vide 439 seq.

XLII. Matth. cap. 22. *Simile factum est Regnum Cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Ubi per hominem Regem volunt interpretes intelligi Patrem cœlestem. Quomodo autem hoc? cum Pater non sit factus homo, sed solus Filius. Vide 530.

XLIII. Si Pater cœlestis seria & efficaci voluntate per servos suos invitavit ad nuptias, id est: ad gratiam Christi filii sui; quo pacto poterant aliqui ex invitatis nolle venire? cum Dei voluntati seriæ, & efficaci nullus possit resistere? Gen. 50. v. 19. Vide 531

XLIV.

Index Antilogiarum.

- XLIV.** Matthæus Evangelista memorat pro nuptiis Filii Regis occisos *tauros*, & *altilia*, & ex his cibaria parata. Econtra Apocal. 19. ubi eædem Nuptiæ adumbrantur expresse dicitur: *Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei, ut manducetis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum.* Quomodo hæc invicem concordant? Vide 535
- XLV.** Ibidem dicitur: *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes.* Quomodo Pater cœlestis significatus per Regem discumbentes dijudicat; cum Joan. 5. dicatur: *Neque enim Pater judicat quemquam.* Item: quomodo Rex exercet solus iudicium? cum Danielis 7. habeatur: *Judicium dedit Sanctis excelsi, &c.* Vide 536. 537
- XLVI.** Ibidem dicitur: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Quomodo hoc? cum omnes sint vocati: *unicus* vero missus in tenebras exteriores carens veste nuptiali? Item: quomodo ex multis vocatis dicuntur: *Pauci electi*? cum Apocal. cap. 7. de *Electis* dicatur: *vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Et in ipsa hac parabola subnectatur: quod tot pervenerint ad cœlestes has nuptias, ut eæ impletæ fuerint? Vide singulorum resolutionem. 537 usque 544
- XLVII.** Christus prohibuit Discipulis suis conversationem cum Gentilibus, & Samaritanis, ut habetur Matth. 10. *In vias gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis; sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Quin imo de se ipso fatetur Christus, Matth. 15. *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Quomodo ergo absque inconvenientia potuit Christus iteratis vicibus venire in Canam Galilææ Gentium? ubi etiam primum signum, sive miraculum ad manifestandam suam Divinitatem patravit. Sæpius quoque cum Samaritanis, Cananæis, aliisque Gentilibus, seu infidelibus conversatus fuisse legitur. Christus

Index Antilogiarum.

stus proinde id, quod docebat, & præcipiebat
suis Discipulis verbo, destruebat exemplo.
Vide 597 seq.

XLVIII. Joan. 4. v. 43. videtur Christus verbis illis: *Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis*, reprehendisse Regulum, quod signum, sive miraculum sanitatis poposcerit ab eo. Cum tamen Joan. 15. v. 24. dicat ipse Christus: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Ex quibus verbis colligitur; quod ad perfecte credendum nemo obligari videatur absque præviis signis, seu miraculis. Item: Abraham Gen. 15. Gedeon. Judic. 6. Ezechias 4. Reg. 19. Signum petiverunt a Deo, quin propterea reprehensi fuerint. Item: Rex Achaz jubetur petere signum a Domino Deo. Isaia 7. cap. & reprehensibilis factus est, quod nollet signum petere. Quomodo hæc conciliari possint? Vide 598 usque 603

XLIX. Regulus invitat Christum in domum suam, & non impetrat. Princeps unus invitat pariter Christum in domum suam, & impetrat. Centurio deprecatur, indignum se reputans, ut Christus in domum ejus descendat. Nihilominus dicit ei Jesus: *Ego veniam, & curabo eum*, nempe puerum, pro cujus sanitate rogabat. Cur hæc ita facta sunt? Vide 603 seq.

L. Matth. 18. cap. de servo debitore dicitur: *cum non haberet, unde redderet*. Quomodo ergo dicere potuit Domino tam fidenter: *patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*? Item: quomodo potuit Dominus jubere eum, & uxorem, & filios, & omnia venundari, & reddi? cum sciverit Dominus, quod etiam hoc pacto non haberet servus, unde redderet. Vide 675 usque 672

LI. Ira continet in se malitiam peccati; quæ in Deum cadere non potest. Quomodo ergo in parabola de servo debitore dicitur iratus Dominus? ubi per Dominum intelligitur Deus, cujus

Index Antilogiarum:

- cujus nos debitores sumus, non habentes, unde solvamus debitum. Vide 639 seq.
- LII. Malachiæ cap. 3. Deus de se ait: *Ego Dominus, & non mutor.* Econtra in parabola de servo debitore jam dicitur *misertus*, jam *iratus Dominus*; quod utique mutationem significat. Vide 675 seq.
- LIII. In eadem parabola ait Dominus ad servum: *omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Et tamen mox infra habetur: *Iratus Dominus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum.* Quomodo hoc? An igitur Deus dimissa semel debita, sive peccata iterum revocat ad vindictam, & poenam? Vide super hoc 678 usque 682
- LIV. Quæstio illa Pharisaica: *An liceat censum dare Cæsari, an non?* videtur esse Christo proposita studio indagandæ veritatis; cum Deuter. 23. habeatur: *Non erit vectigal pendens de filiis Israel*, cur igitur Christus tam acriter objurgat Phariseos interrogantes: *quid me tentatis hypocritæ?* Item: cur Christus petat ostendi sibi *numisma census*, sive ut Lucas habet: *denarium?* cum tamen ipse Christus & pro se, & pro Petro solverit *didrachma*. Item: an denarius, censui destinatus, fuerit peculiaris quædam moneta, vel communis? Item: cur Christus jubet dari tributum Romanis, cum hi Regnum Judææ nec jure occupaverint, nec jure possederint? Cur Christus in sua responsione usurpat potius hoc verbum *reddite*, quam *date*? cum Pharisei non quæsierint: an liceat reddere? sed: an liceat dare? Vide horum resolutiones 716 usque 720
- LV. S. Matthæus Evang. cap. 9. ait: *Princeps unus accessit.* S. Marcus vero cap. 5. *venit quidam de Archisynagogis.* S. Lucas demum cap. 8. *venit vir, cui nomen Jairus.* Hæc aut diversos venisse denotant: aut de ejusdem adventu ad Christum diversimode narrantur ab Evangelistis. Vide 736 seq.
- LVI.

Index Antilogiarum.

- LVI. Matthæus cap. 9. refert Archifynagogum dixisse: *Filia mea modo defuncta est.* Marcus vero cap. 5. sic refert: *Filia mea in extremis est.* Hæc non concordant. Sed vide 737 seq.
- LVII. Apud S. Lucam Evang. cap. 8. dicitur: *Venit quidam ad Principem Synagogæ, dicens ei: quia mortua est filia tua.* Econtra apud S. Matthæum cap. 9. Christus ipse asserit: *Non est mortua puella, sed dormit.* Vide 739 seq.
- LVIII. Dum Matthæi cap. 24. dicitur: *ut in errorem inducantur (si fieri potest:) etiam electi: vel per electos intelliguntur Beati in cœlo? vel iusti adhuc in via, & electi ad futuram patriam coelestem?* si primum: Parenthesis illa est prorsus superflua; quia Beati in cœlo sunt simpliciter impotentes errare, cum sint in termino, si secundum: tunc parenthesis nititur suppositione falsa; quia omnis homo, quantumvis iustus & electus, errare potest, quamdiu est viator; licet finaliter aberrare non possit. Vide 765 seq.
- LIX. Ibidem dicitur: quod post tribulationem magnam statim parebit signum filii hominis, &c. per quod significatur statim futurum extremum iudicium. Econtra Ezech. cap. 39. innuitur: quod post tribulationem magnam plures anni sint intercessuri usque ad extremum iudicium. Vide 766 seq.
- LX. Marci cap. 13. Christus ait: *de die autem illa, nempe extremi iudicii, nemo scit; neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Si hoc verum est: quomodo potest esse verum, quod Filius & Pater unum sint; quod Pater omnia communicet Filio, præter solum esse Patris? Vide 768.

- LVI. *Metaphysica* cap. 1. de potentia & actibus
LX. *Metaphysica* cap. 12. Christus est deus
LXI. *Metaphysica* cap. 13. Christus est deus
LXII. *Metaphysica* cap. 14. Christus est deus
LXIII. *Metaphysica* cap. 15. Christus est deus
LXIV. *Metaphysica* cap. 16. Christus est deus
LXV. *Metaphysica* cap. 17. Christus est deus
LXVI. *Metaphysica* cap. 18. Christus est deus
LXVII. *Metaphysica* cap. 19. Christus est deus
LXVIII. *Metaphysica* cap. 20. Christus est deus
LXIX. *Metaphysica* cap. 21. Christus est deus
LXX. *Metaphysica* cap. 22. Christus est deus
LXXI. *Metaphysica* cap. 23. Christus est deus
LXXII. *Metaphysica* cap. 24. Christus est deus
LXXIII. *Metaphysica* cap. 25. Christus est deus
LXXIV. *Metaphysica* cap. 26. Christus est deus
LXXV. *Metaphysica* cap. 27. Christus est deus
LXXVI. *Metaphysica* cap. 28. Christus est deus
LXXVII. *Metaphysica* cap. 29. Christus est deus
LXXVIII. *Metaphysica* cap. 30. Christus est deus
LXXIX. *Metaphysica* cap. 31. Christus est deus
LXXX. *Metaphysica* cap. 32. Christus est deus
LXXXI. *Metaphysica* cap. 33. Christus est deus
LXXXII. *Metaphysica* cap. 34. Christus est deus
LXXXIII. *Metaphysica* cap. 35. Christus est deus
LXXXIV. *Metaphysica* cap. 36. Christus est deus
LXXXV. *Metaphysica* cap. 37. Christus est deus
LXXXVI. *Metaphysica* cap. 38. Christus est deus
LXXXVII. *Metaphysica* cap. 39. Christus est deus
LXXXVIII. *Metaphysica* cap. 40. Christus est deus
LXXXIX. *Metaphysica* cap. 41. Christus est deus
LXXXX. *Metaphysica* cap. 42. Christus est deus
LXXXXI. *Metaphysica* cap. 43. Christus est deus
LXXXXII. *Metaphysica* cap. 44. Christus est deus
LXXXXIII. *Metaphysica* cap. 45. Christus est deus
LXXXXIV. *Metaphysica* cap. 46. Christus est deus
LXXXXV. *Metaphysica* cap. 47. Christus est deus
LXXXXVI. *Metaphysica* cap. 48. Christus est deus
LXXXXVII. *Metaphysica* cap. 49. Christus est deus
LXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 50. Christus est deus
LXXXXIX. *Metaphysica* cap. 51. Christus est deus
LXXXXX. *Metaphysica* cap. 52. Christus est deus
LXXXXXI. *Metaphysica* cap. 53. Christus est deus
LXXXXXII. *Metaphysica* cap. 54. Christus est deus
LXXXXXIII. *Metaphysica* cap. 55. Christus est deus
LXXXXXIV. *Metaphysica* cap. 56. Christus est deus
LXXXXXV. *Metaphysica* cap. 57. Christus est deus
LXXXXXVI. *Metaphysica* cap. 58. Christus est deus
LXXXXXVII. *Metaphysica* cap. 59. Christus est deus
LXXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 60. Christus est deus
LXXXXXIX. *Metaphysica* cap. 61. Christus est deus
LXXXXXX. *Metaphysica* cap. 62. Christus est deus
LXXXXXXI. *Metaphysica* cap. 63. Christus est deus
LXXXXXXII. *Metaphysica* cap. 64. Christus est deus
LXXXXXXIII. *Metaphysica* cap. 65. Christus est deus
LXXXXXXIV. *Metaphysica* cap. 66. Christus est deus
LXXXXXXV. *Metaphysica* cap. 67. Christus est deus
LXXXXXXVI. *Metaphysica* cap. 68. Christus est deus
LXXXXXXVII. *Metaphysica* cap. 69. Christus est deus
LXXXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 70. Christus est deus
LXXXXXXIX. *Metaphysica* cap. 71. Christus est deus
LXXXXXXX. *Metaphysica* cap. 72. Christus est deus
LXXXXXXXI. *Metaphysica* cap. 73. Christus est deus
LXXXXXXXII. *Metaphysica* cap. 74. Christus est deus
LXXXXXXXIII. *Metaphysica* cap. 75. Christus est deus
LXXXXXXXIV. *Metaphysica* cap. 76. Christus est deus
LXXXXXXXV. *Metaphysica* cap. 77. Christus est deus
LXXXXXXXVI. *Metaphysica* cap. 78. Christus est deus
LXXXXXXXVII. *Metaphysica* cap. 79. Christus est deus
LXXXXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 80. Christus est deus
LXXXXXXXIX. *Metaphysica* cap. 81. Christus est deus
LXXXXXXXX. *Metaphysica* cap. 82. Christus est deus
LXXXXXXXXI. *Metaphysica* cap. 83. Christus est deus
LXXXXXXXII. *Metaphysica* cap. 84. Christus est deus
LXXXXXXXIII. *Metaphysica* cap. 85. Christus est deus
LXXXXXXXIV. *Metaphysica* cap. 86. Christus est deus
LXXXXXXXV. *Metaphysica* cap. 87. Christus est deus
LXXXXXXXVI. *Metaphysica* cap. 88. Christus est deus
LXXXXXXXVII. *Metaphysica* cap. 89. Christus est deus
LXXXXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 90. Christus est deus
LXXXXXXXIX. *Metaphysica* cap. 91. Christus est deus
LXXXXXXXX. *Metaphysica* cap. 92. Christus est deus
LXXXXXXXXI. *Metaphysica* cap. 93. Christus est deus
LXXXXXXXII. *Metaphysica* cap. 94. Christus est deus
LXXXXXXXIII. *Metaphysica* cap. 95. Christus est deus
LXXXXXXXIV. *Metaphysica* cap. 96. Christus est deus
LXXXXXXXV. *Metaphysica* cap. 97. Christus est deus
LXXXXXXXVI. *Metaphysica* cap. 98. Christus est deus
LXXXXXXXVII. *Metaphysica* cap. 99. Christus est deus
LXXXXXXXVIII. *Metaphysica* cap. 100. Christus est deus

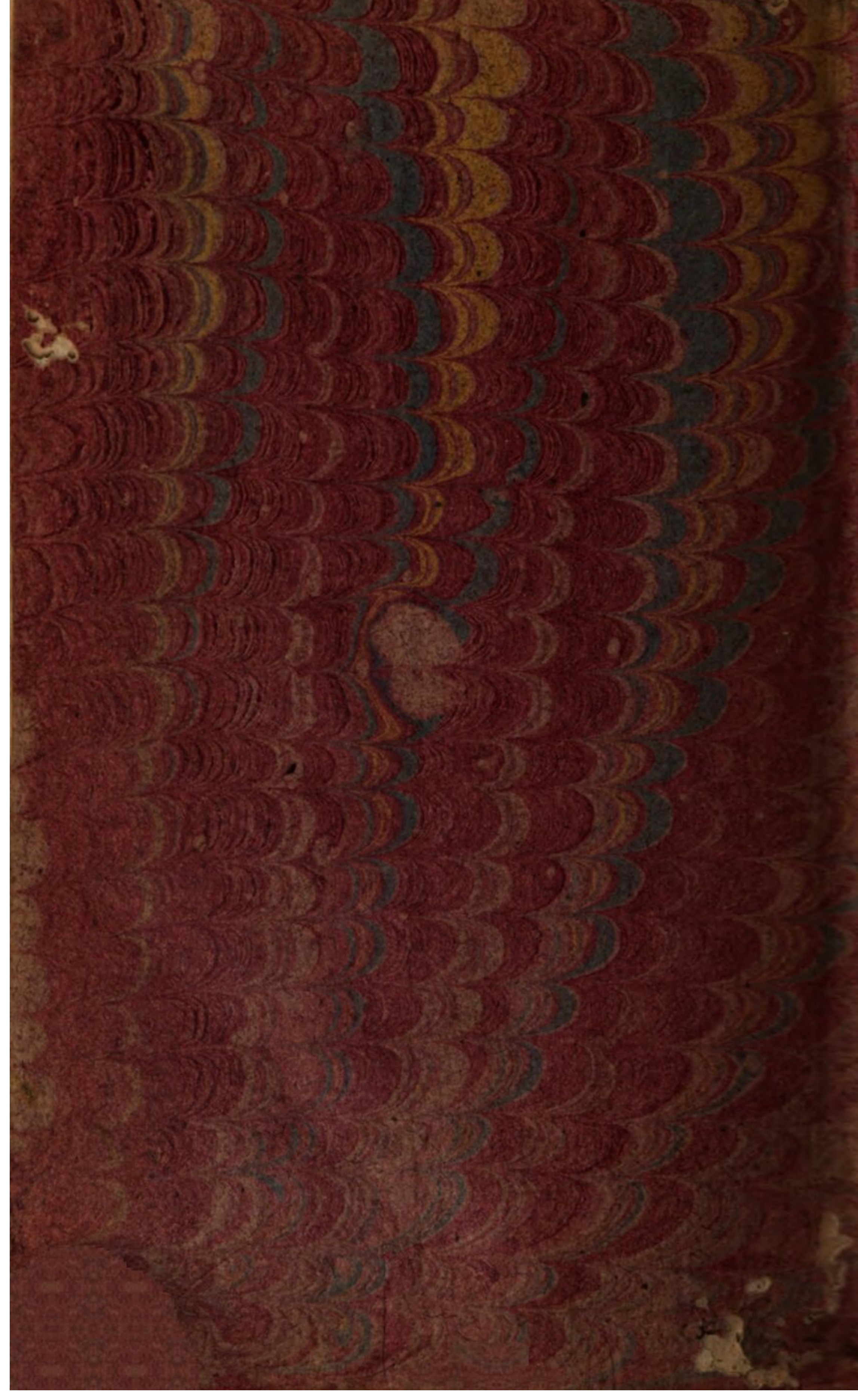

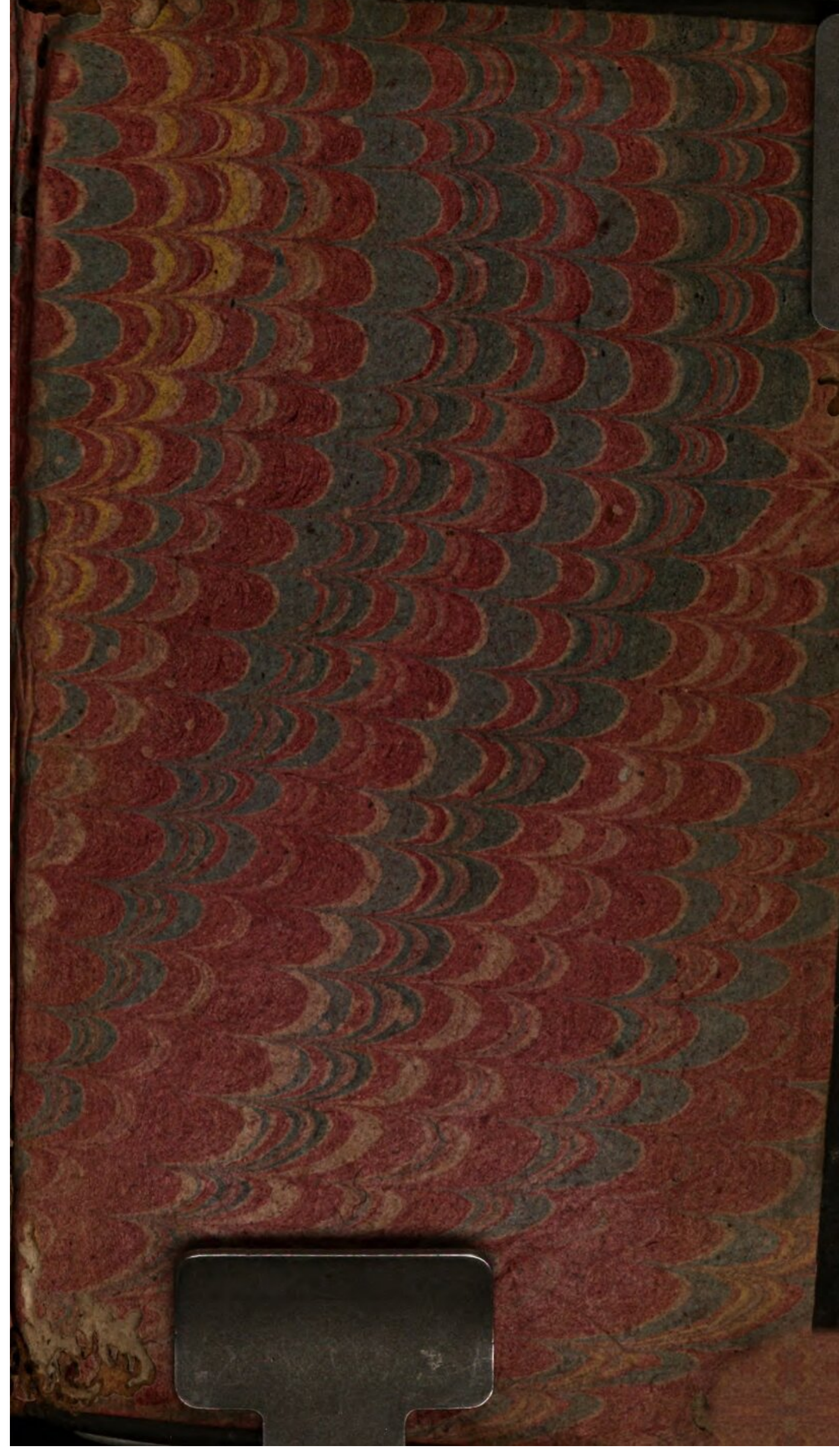

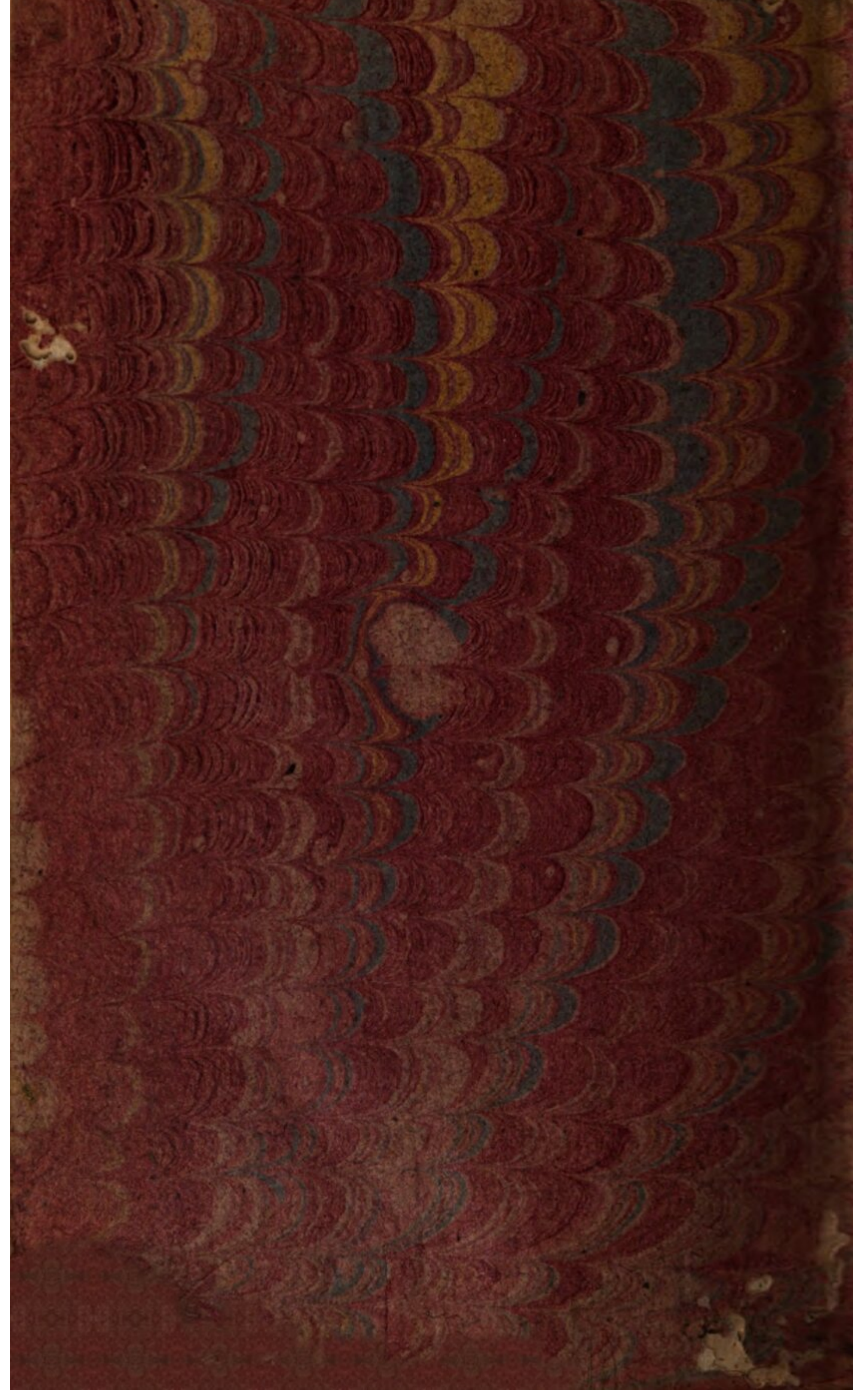

Breviarium scripturisticum in dominicalia totius anni Evangelia, ... Opus
omnibus verbi divini praeconibus utilissimum

Bd.: 3. Dominica XIII. usque ad dominicam XXIV. post Pentecosten inclusive.
- 777 S., 11 Bl.

Augusta Vindelicorum u.a. 1772

Liturg. 1453 z-3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10593430-7

VD18 12002488-001